

Κώστας Ε. Βαλεοντής
Φυσικός-Ηλεκτρονικός,
Πρόεδρος της Ελληνικής Εταιρείας
Ορολογίας (ΕΛΕΤΟ)

Παναγιώτης Γ. Κριμπάς
Επίκουρος Καθηγητής Ορολογίας
και Μετάφρασης στο ΔΠΘ,
Δικηγόρος

Νομική Γλώσσα Νομική Ορολογία

Θεωρία και Πράξη

Πρόλογος: Αργ. Ν. Σταυράκης

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΟΡΟΛΟΓΙΑΣ

Νομική γλώσσα, νομική ορολογία – Θεωρία και πράξη
Κ. Ε. Βαλεοντής, Π. Γ. Κριμπάς

ISBN 978-960-562-287-9

Σύμφωνα με το Ν. 2121/93 για την Πνευματική Ιδιοκτησία απαγορεύεται η αναδημοσίευση και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου, η αποθήκευσή του σε βάση δεδομένων, η αναμετάδοσή του σε ηλεκτρονική ή οποιαδήποτε άλλη μορφή και η φωτοανατύπωσή του με οποιονδήποτε τρόπο, χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη.

ΔΗΛΩΣΗ ΕΚΔΟΤΙΚΟΥ ΟΙΚΟΥ

Το περιεχόμενο του παρόντος έργου έχει τύχει επιμελούς και αναλυτικής επιστημονικής επεξεργασίας. Ο εκδοτικός οίκος και οι συντάκτες δεν παρέχουν διά του παρόντος νομικές συμβουλές ή παρεμφερείς συμβουλευτικές υπηρεσίες, ουδεμία δε ευθύνη φέρουν για τυχόν ζημία τρίτου λόγω ενέργειας ή παράλειψης που βασίστηκε εν όλω ή εν μέρει στο περιεχόμενο του παρόντος έργου.

Art Director:	Θεόδωρος Μαστρογιάννης
Υπεύθυνος Παραγωγής:	Ανδρέας Μενούνος
Φωτοστοιχειοθεσία:	Αγγελική Μαυρογιάννη
Παραγωγή:	NB Production AM291014M23

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Μαυρομιάλη 23, 106 80 Αθήνα
Τηλ.: 210 3678 800 • Fax: 210 3678 819
<http://www.nb.org> • e-mail: info@nb.org
Αθήνα: Μαυρομιάλη 2, 106 79 • Τηλ.: 210 3607 521
Πειραιάς: Φίλωνος 107-109, 185 36 • Τηλ: 210 4184 212
Πάτρα: Κανάρη 15, 262 22 • Τηλ.: 2610 361 600
Θεσ/νίκη: Φράγκων 1, 546 26 • Τηλ.: 2310 532 134

member of Europe's 500
dynamic entrepreneurs

Committed to excellence

Κώστας Ε. Βαλεοντής
Φυσικός-Ηλεκτρονικός,
Πρόεδρος της Ελληνικής Εταιρείας
Ορολογίας (ΕΛΕΤΟ)

Παναγιώτης Γ. Κριμπάς
Επίκουρος Καθηγητής Ορολογίας
και Μετάφρασης στο ΔΠΘ,
Δικηγόρος

Νομική Γλώσσα, Νομική Ορολογία

Θεωρία και Πράξη

Πρόλογος: Αργ. Ν. Σταυράκης

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΟΡΟΛΟΓΙΑΣ

Legal Language, Legal Terminology – Theory and Practice
K. E. Valeontis, P. G. Krimpas

ISBN 978-960-562-287-9

COPYRIGHT

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, without the prior permission of NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A., or as expressly permitted by law or under the terms agreed with the appropriate reprographic rights organisation. Enquiries concerning reproduction which may not be covered by the above should be addressed to NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A. at the address below.

DISCLAIMER

The content of this work is intended for information purposes only and should not be treated as legal advice. The publication is necessarily of a general nature; NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A. makes no claim as to the comprehensiveness or accuracy of the information provided; Information is not offered for the purpose of providing individualized legal advice. Professional advice should therefore be sought before any action is undertaken based on this publication. Use of this work does not create an attorney-client or any other relationship between the user and NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A. or the legal professionals contributing to this publication.

NOMIKI BIBLIOTHIKI

23, Mavromichali Str., 106 80 Athens Greece
Tel.: +30 210 3678 800 • Fax: +30 210 3678 819
<http://www.nb.org> • e-mail: info@nb.org

member of Europe's 500
dynamic entrepreneurs

Committed to excellence

© 2014, NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A.

Στη μνήμη του φιλολόγου καθηγητή μου
Γιώργου Βασμανώλη
Κ. Ε. Β.

Στην καθηγήτριά μου
Maria Teresa Cabré
Π. Γ. Κ.

Πρόλογος

Είναι πολύ ενθαρρυντικό το γεγονός ότι όλο και περισσότεροι επιστήμονες, Νομικοί και Γλωσσολόγοι, ασχολούνται συστηματικά με τη νομική γλώσσα και ορολογία - εννοείται εδώ (με) τη (νεο-)ελληνική νομική γλώσσα και ορολογία. Προϊόν μιας τέτοιας ενασχόλησης είναι και αυτό εδώ το βιβλίο, το βιβλίο ΝΟΜΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ, ΝΟΜΙΚΗ ΟΡΟΛΟΓΙΑ των Κώστα Ε. Βαλεοντή και Παναγιώτη Γ. Κριμπά, που κυκλοφορεί σε πρώτη έκδοση.

Με κύριο (βασικό) σκοπό να συμβάλει στην καλλίτερη αντίληψη (κατανόηση) και εντεύθεν τη χρήση τής νεοελληνικής νομικής γλώσσας και ορολογίας από τους χρήστες της και στη βελτίωση των νομικών κειμένων, το βιβλίο κινείται προς δύο κατευθύνσεις: εκείνην της νομικής γλώσσας και ορολογίας καθ' εαυτήν, και, συνοπτικά, εκείνην της νομικής μετάφρασης και της ορολογίας εν γένει, προσεγγίζοντας τα ζητήματα αυτά τόσο από την πλευρά της σύγχρονης θεωρίας όσον και από την πλευρά της πράξης (υπότιτλος άλλωστε του βιβλίου: Θεωρία και πράξη), σύμφωνα με τις κρατούσες στην Εφαρμοσμένη Γλωσσολογία και τη Νομική Επιστήμη απόψεις.

Μετά από μία, ως εισαγωγή, επισκόπηση της ελληνικής βιβλιογραφίας για τη νομική γλώσσα και ορολογία, στο βιβλίο εξετάζεται (κεφ. 1) ο όρος *αντικείμενο* (ορισμός, ερμηνεία), ως αφετηρία της Ορολογίας, στην έννοια του οποίου ανήκουν και τα νομικά φαινόμενα, αναπτύσσεται η έννοια της *ειδικής (για ειδικούς σκοπούς) γλώσσας*, κατ' αντιδιαστολήν με τη γενική (κοινή ή τρέχουσα) γλώσσα, και οδηγείται ο αναγνώστης – μελετητής του βιβλίου στην έννοια (προσδιορισμό) της *Νομικής γλώσσας*, υποσυνόλου της γενικής γλώσσας, της οποίας αποτελεί υφολογική ποικιλία. Της ειδικής αυτής γλώσσας (νομικής) δίδεται κατ' αρχάς ο ορισμός και προσδιορίζονται οι σκοποί της (νομική επικοινωνία και περαιτέρω σκοποί), αναφέρονται οι ιδιαιτερότητες (επιδράσεις της καθαρεύουσας, πολυτυπία, απουσία άμεσων δανείων) και επισημαίνεται η διαφοροποίησή της από τη *νομική ορολογία*, υποσύνολο της νομικής γλώσσας.

Παρέχεται έπειτα (κεφ. 2) ο ορισμός της *έννοιας*, ως μονάδας γνώσης, και η ερμηνεία της, και γίνεται ανάλυσή της (χαρακτηριστικά της έννοιας), αναφέρονται οι ιδιαιτερότητες των νομικών εννοιών εν σχέσει με τις έννοιες των άλλων επιστημών, αναλύονται και ερμηνεύονται οι σχέσεις μεταξύ των εννοιών, και ορίζονται και ερμηνεύονται – αναπτύσσονται τα *συστήματα εννοιών*, ως σύνολα εννοιών δομημένα σύμφωνα με τις μεταξύ τους (των εννοιών) σχέσεις, και αναπτύσσονται (κεφ. 3) η φύση των *ορισμών* («με τον ορισμό *ορίζεται* (=ορι-

οθετείται, περιορίζεται) μια έννοια»), οι τύποι και η γραφή των ορισμών, ενώ προσδιορίζονται και οι ελαττωματικοί ορισμοί (κυκλικοί, ελλειπείς, αρνητικοί).

Αναλύονται επίσης (κεφ. 4) η φύση της *κατασήμανσης* (= παράσταση μιας έννοιας με ένα σημείο (σημάδι) που την υποδηλώνει) και οι τύποι της, ιδιαίτερα δε η *Ορολογία*, ως επιστήμη των όρων, και η *νομική ορολογία*, ως ένα υποσύνολο της νομικής γλώσσας, και αναφέρονται οι ιδιαιτερότητες της νομικής ορολογίας και της νεοελληνικής νομικής ορολογίας, οι διακρίσεις των όρων (απλός, σύνθετος, δάνειος κ.λπ.) και η διαβάθμιση της αποδεκτότητάς τους (προτιμώμενος, δεκτός, αδόκιμος, απαρχαιωμένος), οι αρχές που (πρέπει να) διέπουν τον σχηματισμό των όρων, με αναφορά δύο χαρακτηριστικών παραδειγμάτων – «υποδειγμάτων “προβληματικού” όρου», των όρων *προσημειούχος* (ο)/*προσημειωσιούχος* και *κατ’ αντιμωλίαν/αντιμωλία* (δοτ.), και περαιτέρω (κεφ. 5) αναλύεται η *ορολογική εργασία*, η εργασία δηλ. που αφορά τη συστηματική συλλογή, περιγραφή, επεξεργασία και παρουσίαση των εννοιών και των κατασημάνσεών τους, καθώς και (κεφ. 6) η τυποποίηση και ορολογία και (κεφ. 7) οι μηχανισμοί σχηματισμού των όρων, ο διαγλωσσικός δανεισμός (άμεσος, μεταφραστικός κ.λπ.).

Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται (κεφ. 8) στη *νομική μετάφραση* και (κεφ. 9) στους *όρους* – βασικές γλωσσικές μονάδες, καθώς και (κεφ. 11) στα ακρώνυμα, αρκτικόλεξα και στις λοιπές «συντομομορφές» που χρησιμοποιούνται, ενώ, τέλος, παρατίθενται σε παραρτήματα αλφαβητικό ευρετήριο όρων και θεμάτων (Α), αλφαβητικό ευρετήριο συγγραφέων (Β), και αλφαβητικά Ελληνο-αγγλο-γαλλικό (Γ), Αγγλο-ελληνο-γαλλικό (Δ) και Γαλλο-ελληνο-αγγλικό (Ε) γλωσσάρια.

Το βιβλίο των Κ.Ε.Β. και Π.Γ.Κ. χαρακτηρίζεται αναμφίβολα από την πυκνότητα του περιεχομένου του, την πληθώρα των εννοιών και των πληροφοριών που δίνει σχετικά με το αντικείμενό του, και την επιστημονικότητά του, τη συστηματική δηλ. παρουσίαση του αντικειμένου του, τεκμηριωμένη με τα δεδομένα της Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας και της Νομικής Επιστήμης, και εμπλουτισμένη με παραδείγματα, πίνακες, διαγράμματα, σημειώσεις και παραπομπές, αναλυτικά αναφερόμενες σε ιδιαίτερο (αρ. 12) κεφάλαιο του βιβλίου. Και όλα αυτά, μαζί με τη φρεσκάδα που εκπέμπει κατά την ανάγνωση (μελέτη) του, το ανά χείρας βιβλίο αποτελεί ένα εξαιρετο, από πάσης πλευράς, πόνημα, και βεβαίως επιτυγχάνει πλήρως τον σκοπό του, όπως αυτός αναφέρθηκε ήδη.

Ευχαριστώ τους συγγραφείς του βιβλίου
που μου εμπιστεύτηκαν έναν πρόλογό του

Λογγά Μεσσηνίας, Αύγ. 2014

Αργ. Ν. Σταυράκης
Αρεοπαγίτης

Πρόλογος των Συγγραφέων

Αποτελεί κοινό τόπο η διαπίστωση ότι η νεοελληνική γλώσσα έχει πολύ περιορισμένη παρουσία στον διεθνή νομικό κόσμο. Ωστόσο, είναι γεγονός ότι πολυάριθμα νομικά κείμενα συντάσσονται καθημερινά στη Νεοελληνική (νομοσχέδια, νόμοι, συμβάσεις δημόσιου και ιδιωτικού δικαίου κ.ά.) και/ή μεταφράζονται καθημερινά από και προς τη Νεοελληνική (νομικά κείμενα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, διεθνείς συμβάσεις δημόσιου και ιδιωτικού δικαίου, νομικά κείμενα που συντάσσονται στο πλαίσιο δικαστικής συνδρομής, νομικά κείμενα που συντάσσονται στο πλαίσιο της συνεργασίας μεταξύ δικηγόρων της ημεδαπής με συναδέλφους της αλλοδαπής κ.ά.). Αυτό το γεγονός από μόνο του φανερώνει την ανάγκη του ελληνόφωνου κοινού για ένα εύληπτο και ταυτόχρονα περιεκτικό έργο που να προτείνει, τουλάχιστον σε πρώτο στάδιο, κάποιες κατευθυντήριες γραμμές για την αντιμετώπιση των ποικιλόμορφων ζητημάτων που αναφύονται σε σχέση με τη νεοελληνική νομική γλώσσα και τη νεοελληνική νομική ορολογία, οι οποίες να στηρίζονται στον σύγχρονο θεωρητικό προβληματισμό και στη σύγχρονη πράξη του διεπιστημονικού γνωστικού πεδίου της Ορολογίας και να μπορούν να αποδειχθούν χρήσιμες τόσο στο επίπεδο της μονόγλωσσης σύνταξης νομικών κειμένων στη Νεοελληνική, όσο και στο επίπεδο της νομικής μετάφρασης (κειμένων ή μεμονωμένων νομικών όρων) με γλώσσα-στόχο τη Νεοελληνική.

Το βιβλίο που κρατάτε στα χέρια σας φιλοδοξεί να αποτελέσει μια τέτοια, εύληπτη και περιεκτική εισαγωγή σε βασικά θεωρητικά και πρακτικά ζητήματα νεοελληνικής νομικής γλώσσας και νεοελληνικής νομικής ορολογίας και να καλύψει ανάγκες όσων ασχολούνται στη θεωρία και/ή στην πράξη με αυτά τα αντικείμενα (δικηγόρους, δικαστές, θεωρητικούς και σπουδαστές της Νομικής Επιστήμης, στελέχη της δημόσιας διοίκησης, μεταφρασεολόγους, νομικούς γλωσσολόγους, επιμελητές μεταφρασμένων νομικών κειμένων κ.ά.), εξοικειώνοντάς τους με τις θεμελιώδεις έννοιες και τις βασικές διαγλωσσικές αρχές της Ορολογίας και Ορογραφίας και εστιάζοντας στην εφαρμογή αυτών των αρχών στο νεοελληνικό ορολόγιο των θεματικών πεδίων <δίκαιο>, <νομική επιστήμη> και συναφών πεδίων και υποπεδίων. Βασικός στόχος αυτού του έργου είναι να συμπληρώσει τις γνώσεις των ελληνόφωνων νομικών – και όσων ασχολούνται, για οποιονδήποτε λόγο, με τη νεοελληνική νομική ορολογία και τη νεοελληνική νομική γλώσσα – με χρήσιμο προβληματισμό και χρήσιμα θεωρητικά και πρακτικά πορίσματα για μια καλύτερη αντίληψη, χρήση και διαχείριση της νεοελληνικής νομικής γλώσσας και ορολογίας.

Στο έργο αναλύονται οι διεθνώς καθιερωμένοι ορισμοί των θεμελιωδών λογικών/οντολογικών/ορολογικών εννοιών και διατυπώσεις αρχών και κανόνων ενώ, με τη βοήθεια παραδειγμάτων, εξετάζεται η κάλυψη των ιδιαιτεροτήτων της νεοελληνικής γλώσσας για την παραγωγή νεοελληνικών νομικών όρων. Επίσης, παρατίθενται συγκεκριμένα παραδείγματα συστημάτων εννοιών και νεοελληνικών νομικών όρων από την καθημερινή νομική πρακτική ενώ, όπου κρίνεται αναγκαίο για τη σαφέστερη παρουσίαση του υλικού, παραδείγματα αντλούνται και από ξενόγλωσσους νομικούς όρους ή από συστήματα εννοιών και μη νομικούς νεοελληνικούς όρους από την ορολογική/ορογραφική πράξη και εμπειρία ελληνικών οργάνων (επιτροπών και ομάδων) Ορολογίας (π.χ. από το θεματικό πεδίο <τηλεπικοινωνίες>). Εκτός από τις σύγχρονες απόψεις, δικές μας και άλλων ερευνητών του χώρου, τις οποίες περιέχει το παρόν σχετικά με τη Νομική Γλώσσα και Ορολογία, περιέχει επίσης μια συνοπτική, αλλά καίρια, παρουσίαση των σημαντικότερων θεωρητικών ζητημάτων σχετικά με τη νομική μετάφραση, ενώ περιλαμβάνει και πληροφορίες και απόψεις που αφορούν την Ορολογία γενικότερα· γι' αυτό και μπορεί να χρησιμεύσει και σαν εγχειρίδιο γενικής θεωρίας και πράξης της Ορολογίας/Ορογραφίας ή ως θεωρητικό συμπλήρωμα εγχειριδίων νομικής μετάφρασης. Μέσα από αυτό το έργο, ο αναγνώστης θα συνειδητοποιήσει τον ρόλο και τη σπουδαιότητα του οντολογικού εννοιακού υποβάθρου πάνω στο οποίο στηρίζεται η δημιουργία όρων – εν προκειμένω νομικών – και θα ανατρέχει στην «έννοια» και στις «σχέσεις» της όταν εξετάζει τον «όρο», εν προκειμένω τον «νομικό όρο». Θα έχει ευρύτερο «ορίζοντα» κατανόησης του θεμελιακού ρόλου του «νομικού όρου» ως της κύριας «οντότητας διεπαφής» μεταξύ γλώσσας και νομικής γνώσης, δηλαδή ως προϋπόθεσης για τη δημιουργία, περιγραφή και μετάδοση της νομικής γνώσης.

Προσπαθήσαμε, στο μέτρο του δυνατού, να παρουσιάσουμε στον αναγνώστη κάποιες βασικές, κατά τη γνώμη μας, επιστημονικές προσεγγίσεις που επικρατούν την τελευταία εικοσαετία όσον αφορά τη νομική γλώσσα και τη νομική ορολογία, συνδυάζοντάς τες με διδάγματα της επιστημονικής και επαγγελματικής μας εμπειρίας. Διατυπώνουμε απόψεις για τη φύση της νομικής γλώσσας και της νομικής ορολογίας οι οποίες επιχειρούν να συμπληρώσουν, να συγκεράσουν ή και να αντικρούσουν τις μέχρι τώρα θεάσεις των σχετικών ζητημάτων και, αφετέρου, δίνουμε ιδιαίτερη έμφαση στη νεοελληνική νομική γλώσσα, η οποία δείχνει να έχει ανάγκη από περισσότερη ορολογική συμμετρία και τυποποίηση. Δεν ισχυριζόμαστε ότι το παρόν έργο καλύπτει όλα τα ζητήματα που ανακύπτουν σε σχέση με τη νεοελληνική νομική ορολογία και τη νεοελληνική νομική γλώσσα – άλλωστε δεν θα το επέτρεπαν ούτε οι ανθρώπινες δυνατότητες, ούτε η αυτονόητη παραπληρωματικότητα μεταξύ των επιστημονικών προϊόντων δεδομένου θε-

ματικού πεδίου (ή συναφών θεματικών πεδίων), ούτε οι διαστάσεις και ο σκοπός αυτού του βιβλίου. Ευελπιστούμε όμως ότι το πόνημά μας θα συμβάλει στη συνειδητοποίηση βασικών θεωρητικών και πρακτικών ζητημάτων που προκύπτουν όσον αφορά τη διαμόρφωση και τη χρήση της νεοελληνικής νομικής γλώσσας και ορολογίας και στη βελτίωση της ποιότητας των νομικών κειμένων – πρωτότυπων ή μεταφρασμένων – που συντάσσονται καθημερινά στη Νεοελληνική.

Το κυρίως σώμα του έργου (τ.έ. χωρίς τους προλόγους, τον πίνακα περιεχομένων, τη βιβλιογραφία και τα παραρτήματα) απαρτίζουν οι σσ. 1-265. Συγγραφέας των σσ. 1-11, 17-58, 61-64, 68-70, 72-74, 87-88, 95-96, 98-100, 102-103, 105-117, 123-130, 143, 158-159, 162-174, 180-188, 207 (το κείμενο), 220-221, 227-228, 239-253, 262, 265 (συνολικά 140 σελίδων από τις 265) είναι ο Π.Γ.Κ. Συγγραφέας των σσ. 12-16, 59-60, 65-67, 71, 75-86, 89-94, 97, 101, 104, 148-122, 131-142, 144-157, 160-161, 175-179, 189- 219, 222-226, 229-238, 254-261, 263-264 (συνολικά 125 σελίδων από τις 265) είναι ο Κ.Ε.Β. Στις ως άνω σελίδες του Κ.Ε.Β. ο Π.Γ.Κ. έχει συνεισφέρει τις ακόλουθες υποσημειώσεις: 9, 10, 17-19 (εκτός από την α' περίοδο), 158 (μόνο τη β' περίοδο), 160-161, 187 (εκτός από την α' περίοδο), 193, 196-197 (μόνο την α' παράγραφο), 226, 255-257, 269-271, 284, 361, 384 (συνολικά 22 υποσημειώσεις). Στις ως άνω σελίδες του Π.Γ.Κ. ο Κ.Ε.Β. έχει συνεισφέρει τις ακόλουθες υποσημειώσεις: 165, 169, 171, 180-182, 201, 206, 208, 214-216, 222, 285, 324-327, 339 (συνολικά 19 υποσημειώσεις). Οι σελίδες και οι υποσημειώσεις που έχουν γραφεί από τον Π.Γ.Κ. αφορούν κυρίως τη φύση της νομικής γλώσσας ως γλώσσας για ειδικούς σκοπούς, τη φύση της νομικής ορολογίας και της νομικής μετάφρασης, τους φορείς που μεριμνούν για αυτά τα πεδία, την εφαρμογή των αρχών της Ορολογίας στη Νομική Επιστήμη, και άλλα συναφή ζητήματα. Οι σελίδες και οι υποσημειώσεις που έχουν γραφεί από τον Κ.Ε.Β. αφορούν κυρίως τις αρχές και τους μηχανισμούς σχηματισμού όρων, τα εθνικά και διεθνή πρότυπα που διέπουν τον σχηματισμό και τη χρήση των όρων, τη διαχείριση των όρων, τη φύση του αντικειμένου, της έννοιας και τη σχέση τους με τον όρο, και άλλα συναφή ζητήματα. Ο Πρόλογος των Συγγραφέων γράφτηκε από κοινού. Για τη βιβλιογραφία, το παράρτημα Β, τα νομικά παραδείγματα σε ολόκληρο το έργο και τη μεταγραφή των λέξεων στο διεθνές φωνητικό αλφάβητο (IPA) μερίμνησε ο Π.Γ.Κ. Για τα παραρτήματα Α, Γ, Δ και Ε, την προτυπική κωδικαρίθμηση των ορισμών, τα σχήματα και τα μαθηματικά (και λοιπά) σύμβολα σε ολόκληρο το έργο μερίμνησε ο Κ.Ε.Β. Διευκρινίζουμε, ωστόσο, ότι αμφότεροι έχουμε συνεισφέρει επιστημονικές απόψεις, ιδέες και γνώσεις, καθώς και συγκεκριμένους τρόπους διατύπωσης, στο μέρος του έργου που εκπόνησε ο έτερος εξ ημών. Υποβάλλαμε τακτικά ο ένας στον άλλο τα διάφορα μέρη του έργου τα οποία συγγράφαμε· συνεπώς, το έργο είναι προϊόν διαρκούς και ουσιαστικής επιστημονικής συνεργασίας.

Περιεχόμενα

Πρόλογος	IX
Πρόλογος των Συγγραφέων	XII
0 Εισαγωγή: επισκόπηση της ελληνικής βιβλιογραφίας περί νομικής γλώσσας και ορολογίας	1
1 Αντικείμενα: αντιληπτές ή συλληπτές οντότητες του κόσμου μας	
1.1 Ορισμοί	14
1.2 Ερμηνεία του «αντικειμένου».....	15
1.2.1 Παραδείγματα «αντικειμένων»	16
1.2.2 Παραδείγματα «θεματικών πεδίων»	17
1.3 Ερμηνεία της «ειδικής γλώσσας (ΕΓ)» ή «γλώσσας για ειδικούς σκοπούς (ΓΕΣ)» - Σχέση μεταξύ «νομικής γλώσσας (ΝΓ)» και «γενικής γλώσσας (ΓΓ)»	17
1.3.1 Παραδείγματα «είδων γλωσσικών μέσων έκφρασης»	19
1.4 Η νομική γλώσσα (ΝΓ): μια γλώσσα για ειδικούς σκοπούς (ΓΕΣ)	23
1.4.1 Ορισμός και σκοποί της νομικής γλώσσας (ΝΓ) - Νομικά κείμενα	41
1.4.2 Ιδιαιτερότητες της νεοελληνικής νομικής γλώσσας (ΝΕΝΓ)	44
1.4.3 Πόση Καθαρεύουσα είναι αποδεκτή στη νεοελληνική νομική γλώσσα (ΝΕΝΓ);	49
1.4.4 Νομική γλώσσα και Ευρωπαϊκή Ένωση.....	54
2 Έννοιες: νοητικοί αντιπρόσωποι των αντικειμένων	
2.1 Τα χαρακτηριστικά και η έννοια	
2.1.1 Ορισμοί	59

2.1.2	Ερμηνεία του « χαρακτηριστικού ».....	59
2.1.2.1	Παραδείγματα - « χαρακτηριστικά » αντικειμένων	60
2.1.2.2	Παραδείγματα - « χαρακτηριστικά » συνόλων αντικειμένων.....	61
2.1.3	Ερμηνεία της « έννοιας »	61
2.2	Πλάτος της έννοιας - Τύποι εννοιών	63
2.2.1	Ορισμοί	63
2.2.2	Ερμηνεία του « πλάτους » μιας έννοιας.....	63
2.2.2.1	Παραδείγματα « πλάτους ».....	64
2.2.3	Ερμηνεία των « ατομικών » και « γενικών » εννοιών	65
2.2.3.1	Παραδείγματα « ατομικών εννοιών » και « γενικών εννοιών ».....	65
2.3	Τύποι χαρακτηριστικού - Βάθος των εννοιών	66
2.3.1	Ορισμοί	66
2.3.2	Ερμηνεία του « τύπου χαρακτηριστικού »	67
2.3.2.1	Παραδείγματα «τύπων χαρακτηριστικού».....	67
2.3.3	Ερμηνεία των «ουσιωδών» και των «διακριτικών» χαρακτηριστικών	68
2.3.3.1	Παραδείγματα «ουσιωδών χαρακτηριστικών».....	68
2.3.4	Ερμηνεία του « βάθους » μιας έννοιας	71
2.3.5	Ιδιαιτερότητες των νομικών εννοιών	72
2.4	Σχέσεις μεταξύ των εννοιών	74
2.4.1	Ορισμοί	77
2.4.2	Ερμηνεία των « σχέσεων » μεταξύ δύο εννοιών	78
2.4.2.1	Ιεραρχικές σχέσεις.....	78
2.4.2.1.1	Ερμηνεία και παραδείγματα της ειδογονικής σχέσης.....	78
2.4.2.1.2	Ερμηνεία και παραδείγματα της μεριστικής σχέσης	80
2.4.2.2	Συσχετικές σχέσεις, πραγματολογικές σχέσεις.....	81
2.5	Συστήματα εννοιών	82
2.5.1	Ορισμοί	82
2.5.2	Ερμηνεία των « συστημάτων εννοιών »	82
2.5.3	Τύποι συστημάτων εννοιών.....	84
2.5.4	Ανάπτυξη συστημάτων εννοιών.....	85
2.5.5	Παράσταση των σχέσεων μεταξύ των εννοιών στα συστήματα εννοιών	85
2.5.6	Παραδείγματα συστημάτων εννοιών.....	87
2.5.6.1	Ειδογονικά συστήματα εννοιών	87

2.5.6.2 Μεριστικά συστήματα εννοιών.....	89
2.5.6.3 Συσχετικά συστήματα εννοιών.....	91
2.5.6.4 Μεικτά συστήματα εννοιών	92

3 Ορισμοί: παραστατικές περιγραφές των εννοιών

3.1 Φύση των ορισμών	95
3.1.1 Ορισμοί	95
3.2 Τύποι ορισμών	96
3.2.1 Ορισμοί	96
3.2.2 Εντατικοί ορισμοί.....	97
3.2.3 Εκτατικοί ορισμοί	101
3.3 Γραφή των ορισμών	103
3.3.1 Αρχές για τη γραφή των ορισμών.....	103
3.3.2 Η συστηματική φύση των ορισμών.....	105
3.3.3 Η λακωνικότητα των ορισμών	106
3.3.4 Ένδειξη του θεματικού πεδίου.....	107
3.3.5 Αρχή της υποκατάστασης.....	108
3.4 Ελαττωματικοί ορισμοί.....	110
3.4.1 Κυκλικοί ορισμοί.....	110
3.4.2 Ελλιπείς ορισμοί	113
3.4.3 Αρνητικοί ορισμοί	114
3.5 Σημειώσεις.....	117
3.6 Γραφικές παραστάσεις	117

4 Κατασημάνσεις: παραστατικοί αντιπρόσωποι των εννοιών

4.1 Φύση και τύποι των κατασημάνσεων.....	119
4.1.1 Ορισμοί	119
4.1.2 Ερμηνεία της « <i>κατασήμανσης</i> »	119
4.1.3 Ανάλυση της « <i>Ορολογίας</i> ».....	122
4.1.3.1 «Σχολές» Ορολογίας: Η «Σχολή της Βιέννης» και η «Σχολή της Πράγας»	123

4.1.3.2 Ανάλυση της Νομικής Ορολογίας (ΝΟ).....	125
4.1.3.3 Ιδιαιτερότητες της Νομικής Ορολογίας (ΝΟ) και της Νεοελληνικής Νομικής Ορολογίας (ΝΕΝΟ)	128
4.1.4 Η μετάδοση της γνώσης με όχημα τον όρο (και γενικότερα: την κατασήμανση).....	130
4.1.4.1 Οι «πρωταγωνιστές της γνώσης»	131
4.2 Όροι.....	139
4.2.1 Ορισμοί	139
4.2.2 Ποια ανάγκη καλύπτει η χρήση συντομομορφών	145
4.2.3 Τα ελληνικά αρκτικόλεξα και ακρώνυμα	147
4.2.4 Σχέσεις όρων ή κατασημάνσεων και εννοιών	151
4.2.4.1 Ορισμοί.....	151
4.2.4.2 Εννοιοδιάγραμμα και παραδείγματα των σχέσεων μεταξύ κατασημάνσεων ή μεταξύ κατασημάνσεων και εννοιών	153
4.3 Τυποποίηση και σχηματισμός όρων - Επιτροπές και λοιποί φορείς που ασχολούνται με τη νομική Ορολογία - Αρχές σχηματισμού όρων	158
4.3.1 Παραδείγματα εφαρμογής των αρχών σχηματισμού όρων σε όρους θετικών επιστημών.....	175
4.3.1.1 Διαφάνεια	175
4.3.1.2 Συνέπεια	175
4.3.1.3 Γλωσσική καταλληλότητα	176
4.3.1.4 Γλωσσική οικονομία	178
4.3.1.5 Παραγωγικότητα και συνθετικότητα	178
4.3.1.6 Γλωσσική ορθότητα	179
4.3.1.7 Γλωσσική εντοπιότητα.....	180
4.3.2 Παραδείγματα εφαρμογής των αρχών σχηματισμού όρων σε νομικούς όρους	180
4.3.2.1 Διαφάνεια - Παραδείγματα.....	181
4.3.2.2 Συνέπεια - Παραδείγματα.....	182
4.3.2.3 Γλωσσική καταλληλότητα - Παραδείγματα	183
4.3.2.4 Γλωσσική οικονομία - Παραδείγματα	184
4.3.2.5 Παραγωγικότητα και συνθετικότητα - Παραδείγματα.....	186
4.3.2.6 Γλωσσική ορθότητα - Παραδείγματα	187
4.3.2.7 Γλωσσική εντοπιότητα - Παραδείγματα	188

4.4 Ονόματα	188
4.5 Σύμβολα	189

5 Ορολογική εργασία και ορολογικά προϊόντα

5.1 Ορολογική εργασία	191
5.1.1 Ορισμοί	191
5.2 Ορολογικά προϊόντα και ορολογικά δεδομένα	194
5.2.1 Ορισμοί	194

6 Τυποποίηση και ορολογία

6.1 Η σημασία των όρων στην τυποποίηση	199
6.2 Διαβάθμιση αποδεκτότητας όρων - Αποδοκιμασία των όρων	201
6.3 Εναρμόνιση εννοιών και όρων	203
6.4 Μεταγραφή και μεταγραμματισμός	203

7 Μηχανισμοί σχηματισμού όρων

7.1 Γενικά	209
7.2 Μηχανισμοί σχηματισμού ελληνικών όρων	213
7.2.1 Δημιουργία νέων μορφών (νεοόρων)	213
7.2.1.1 Παραγωγή	213
7.2.1.2 Σύνθεση	214
7.2.1.3 Συντόμευση	216
7.2.2 Χρήση υπαρχουσών μορφών	219
7.2.2.1 Μετατροπή	220
7.2.2.2 Οροποίηση	220
7.2.2.3 Διαθεματικός δανεισμός	221
7.2.2.4 Σημασιολογική μεταφορά στην ίδια ειδική γλώσσα	222
7.2.3 Διαγλωσσικός δανεισμός	225
7.2.3.1 Άμεσος δανεισμός	225
7.2.3.2 Μεταφραστικός δανεισμός	227

7.3 Η δημιουργία ιδιώνυμου	229
7.4 Ο «Αναλογικός Κανόνας» της ονοματοδοσίας	230
7.4.1 Παραδείγματα εφαρμογής του Αναλογικού Κανόνα σε όρους θετικών επιστημών.....	234
7.4.2 Παραδείγματα εφαρμογής του Αναλογικού Κανόνα σε νομικούς όρους.....	239
 8 Η νομική μετάφραση (NM): μια ιδιαίτερη κατηγορία μετάφρασης;	 241
 9 Ανάλυση των όρων	
9.1 Ορισμοί	255
9.1.1 Το εννοιοδιάγραμμα του οροστοιχείου και των ειδών του	258
9.2 Η θέση του όρου στις μονάδες του προφορικού και γραπτού λόγου	259
9.3 Φύλλο Ανάλυσης Όρου (ΦΑΟ)	262
 10 Επίλογος.....	265
 11 Ακρώνυμα, αρκτικόλεξα και λοιπές συντομομορφές	267
 12 Πηγές	271
Ελληνική νομοθεσία/νομολογία	285
Ελληνικά και Διεθνή Πρότυπα	286
Ιστότοποι και ιστοσελίδες	286
Διεθνή Πρότυπα που έχουν εκπονηθεί από τις Υποεπιτροπές της Επιτροπής ISO/TC 37 «Terminology and other language and content resources»	
TC 37/SC 1 - Principles and methods	288
TC 37/SC 2 - Terminographical and lexicographical working methods.....	289
TC 37/SC 3 - Systems to manage terminology, knowledge and content.....	290

TC 37/SC 4 - Language resource management	290
TC 37/SC 5 - Translation, interpreting and related technology.....	291

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

Αλφαβητικό ευρετήριο όρων και θεμάτων	293
---	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

Αλφαβητικό ευρετήριο συγγραφέων.....	355
--------------------------------------	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ

Αλφαβητικό Ελληνο-αγγλο-γαλλικό Γλωσσάριο.....	357
--	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Δ

Αλφαβητικό Αγγλο-ελληνο-γαλλικό Γλωσσάριο	365
---	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ε

Αλφαβητικό Γαλλο-ελληνο-αγγλικό Γλωσσάριο	373
---	-----

0 Εισαγωγή: επισκόπηση της ελληνικής βιβλιογραφίας περί νομικής γλώσσας και ορολογίας

Όσοι ασχολούνται με τη νομική γλώσσα και τη νομική ορολογία, αλλά και τη νομική μετάφραση, θα έχουν αναμφίβολα διαπιστώσει πόσο φτωχή – ποσοτικά, αλλά ευτυχώς όχι και ποιοτικά – είναι ακόμη και σήμερα η ελληνική βιβλιογραφία¹ σχετικά με αυτά τα αντικείμενα· αλλά και η – εμπλουτισμένη πλέον² – ξενόγλωσση εργογραφία αλλοδαπών συγγραφέων σχετικά με τα εν λόγω πεδία σπανιότατα ασχολείται (και) με τη νεοελληνική γλώσσα, ενώ ακόμη φτωχότερη είναι η σχετική διεθνής βιβλιογραφία σε αναφορά ειδικά με τη νεοελληνική γλώσσα.

Τα κλασικότερα ελληνόγλωσσα έργα σχετικά με τη νεοελληνική νομική γλώσσα και τη νεοελληνική νομική ορολογία είναι, αφενός, το έργο του Αρεοπαγίτη Α. Ν. Σταυράκη (1995) με τίτλο *Νεοελληνική νομική γλώσσα και ορολογία* (Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη), το οποίο συμπληρώθηκε και επανεκδόθηκε το 2010 από τις εκδόσεις «Δίκαιο & Οικονομία - Π. Ν. Σάκκουλας» και, αφετέρου, το έργο του αείμνηστου ακαδημαϊκού Α. Ι. Μάνεση (1999), με τίτλο *Η νεοελληνική γλώσσα στη νομική επιστήμη* (Χαλάνδρι: Προσκήνιο). Το πρώτο είναι ένα αξιοπρόσεκτα εμπεριστατωμένο και αναμφίβολα καινοτόμο έργο, στο οποίο τίθενται, μέσα από παραδείγματα που έχουν αντληθεί από τη δικαστική και τη δικηγορική πράξη, τα κυριότερα ζητήματα πλημμελούς χρήσης της νεοελληνικής γλώσσας και ορολογίας, με εκτενή αναφορά σε απόψεις έγκριτων γλωσσολόγων. Το δεύτερο είναι ένα σαφώς πιο συνοπτικό έργο, λιγότερο αναλυτικό και, ομολογουμένως, πιο συναισθηματικά φορτισμένο από άποψη ύφους, παραμένει ωστόσο ένα πολύ χρήσιμο εγχειρίδιο στο οποίο θίγονται καίρια ζη-

1. Διευκρινίζουμε ότι, για τους σκοπούς αυτού του βιβλίου, ο όρος «ελληνική βιβλιογραφία» καταλαμβάνει: α) έργα που έχουν εκπονηθεί/μεταφραστεί και δημοσιευθεί, από ημεδαπούς ή αλλοδαπούς, στην νεοελληνική γλώσσα· και β) έργα που έχουν εκπονηθεί και δημοσιευθεί από ημεδαπούς σε οποιαδήποτε γλώσσα.

2. Στα τέλη της δεκαετίας του 1980 η διεθνής βιβλιογραφία ειδικά για τη νομική μετάφραση ήταν ακόμη φτωχή, πβ. V.G. Koutsivitis, *La traduction juridique. Étude d'un cas : la traduction des textes législatifs des Communautés européennes, et en particulier à partir du français vers le grec*. Paris : Université de la Sorbonne Nouvelle-Paris III, 1988, σ. 441. Το ίδιο ίσχυε ακόμη στα τέλη της δεκαετίας του 1990, όπως μαρτυρεί και ο Σ. Βλαχόπουλος, *Η μετάφραση νομικών κειμένων επί τη βάσει της θεωρίας του σκοπού (διδακτορική διατριβή)*. Κέρκυρα: Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Ξένων Γλωσσών. Μετάφρασης και Διερμηνείας, 1999, σ. 16. Ωστόσο, η διεθνής βιβλιογραφία για τη νομική γλώσσα είχε αρχίσει να αναπτύσσεται ήδη από τη δεκαετία του 1970, πβ. P.M. Tiersma, *Legal Language*. Chicago: The University of Chicago Press, 1999, σ. 1.

τήματα πλημμελούς χρήσης της νεοελληνικής γλώσσας και ορολογίας, ενώ περιέχει και κάποιες πραγματικά καινοτόμες απόψεις. Δεδομένου ότι τα εν λόγω έργα δεν έχουν γραφτεί από ορολόγους, η πραγμάτευση των εν λόγω ζητημάτων δεν ακολουθεί κάποια αυστηρή μέθοδο από τις σήμερα επικρατούσες στην επιστήμη της Ορολογίας.

Ειδικά όσον αφορά τη νομική γλώσσα, λιγότερο ωστόσο την υπό στενή έννοια νομική ορολογία, αξίζει να αναφέρουμε το έργο της γλωσσολόγου Ε. Παναρέτου με τίτλο *Νομικός λόγος. Γλώσσα και δομή των νόμων*, το οποίο κυκλοφόρησε το 2009 από τις εκδόσεις Παπαζήση. Πρόκειται για μια καθαρά επιστημονική προσέγγιση από τη σκοπιά της δικανικής γλωσσολογίας και της κειμενογλωσσολογίας. Η συγγραφέας, στο εν λόγω έργο, αναλύει σε βάθος τα χαρακτηριστικά της νομικής γλώσσας με ιδιαίτερη εστίαση στη νεοελληνική νομική γλώσσα, έχει δε συγγράψει πολυάριθμα έργα με συναφή θεματολογία· αναφέρουμε ενδεικτικά τα άρθρα της *Νόμοι και κανόνες δικαίου. Γλωσσικά και κειμενικά χαρακτηριστικά* (Αθήνα: Περιοδικό *Παρουσία*, σειρά μονογραφιών, Παράρτημα 63, 2005)· «Η γλώσσα των νόμων», *Επετηρίδα της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Ν. Rilski* 4, 271–280, 2006· «Το κειμενικό είδος των νόμων. Βαθμός πρωτοτυπικότητας και θέση τους στο είδος της αποικίας» στο *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα. Πρακτικά της 23ης Ετήσιας Συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας του Τμήματος Φιλολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, 17–19 Μαΐου 2002*, τ. Α' (Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Τομέας Γλωσσολογίας, 2003, 65–75)· «Κειμενικά υπο-είδη: Οι δικαστικές αποφάσεις» στο Δ. Γούτσος, Α. Μπακάκου-Ορφανού, Σ. Κουτσουλέλου και Ε. Παναρέτου (επιμ.), *Ο κόσμος των κειμένων. Μελέτες αφιερωμένες στον Γεώργιο Μπαμπινιώτη* (Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2006, 127–139)· «Δικανική Γλωσσολογία», *Συνήγορος* 78, 2010, 46–47. Σε συνεργασία με άλλες μελετήτριες έχει συγγράψει επίσης τα εξής συναφή άρθρα: Γ. Κατσιμαλή και Ε. Παναρέτου, «Η μεταφορά του Συντάγματος στη Δημοτική. Παρατηρήσεις στο ύφος και τη γλώσσα» στο *Πρακτικά Συνεδρίου «Είκοσι Χρόνια από την Καθιέρωση της Νεοελληνικής (Δημοτικής) ως Επίσημης Γλώσσας*», Αθήνα 29 Νοεμβρίου–1 Δεκεμβρίου 1976 (Αθήνα: Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τομέας Γλωσσολογίας, 1996, 171–181)· Α. Mozer and Ε. Panaretou: “Why a mother’s rule is not a law: the role of context in the interpretation of Greek laws” στο Α. Fetzer and Ε. Oishi (επιμ.): *Context and Contexts. Parts meet whole?* (Amsterdam: Benjamin, 2011, 11–40)· Α. Μόζερ & Ε. Παναρέτου. «Χρόνος, άποψη και τροπικότητα στο νομικό κείμενο» στο: *ICGL. Πρακτικά του 8ου Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνικής Γλωσσολογίας, 30 Αυγούστου–2 Σεπτεμβρίου 2007* (Ιωάννινα: Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, 2009, 1013–1026).

Έντονο ενδιαφέρον για ζητήματα νεοελληνικής νομικής γλώσσας και ορολογίας έχουν επιδείξει και ελληνόφωνοι μεταφρασεολόγοι (συχνά με γλωσσολογικό υπόβαθρο), οι οποίοι οδηγήθηκαν σε τέτοια ζητήματα από την ενασχόλησή τους με τη νομική μετάφραση και τη νομική διερμηνεία. Η πρωτοπορία στον χώρο της νομικής μεταφρασεολογίας σε σχέση με τη νεοελληνική γλώσσα ανήκει αναμφίβολα στο Β. Κουτσιβίτη, σήμερα (Αύγουστος 2014) Προϊστάμενο του Τμήματος νεοελληνικής γλώσσας της Γενικής Διεύθυνσης Μετάφρασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ο οποίος υπήρξε ο πρώτος Έλληνας που δημοσίευσε διδακτορική διατριβή (στη γαλλική γλώσσα) σχετική με τη νομική μετάφραση· η εν λόγω διατριβή, η οποία εκπονήθηκε το 1988 υπό την επίβλεψη της μεταφρασεολόγου και διερμηνέως συνεδρίων Μ. Lederer και αφορά τη μετάφραση νομοθετικών κειμένων της Ευρωπαϊκής Ένωσης με γλώσσα-πηγή τη Γαλλική και γλώσσα-στόχο την Ελληνική, φέρει τον τίτλο V. G. Koutsivitis (1988) *La traduction juridique. Étude d'un cas : la traduction des textes législatifs des Communautés européennes, et en particulier à partir du français vers le grec*. Paris : Université de la Sorbonne Nouvelle-Paris III. Στις σελίδες 446–448 της διατριβής αναφέρονται δεκαοκτώ (18) έργα (μονογραφίες και άρθρα) που αφορούν τη νομική γλώσσα ως ειδική γλώσσα [la langue juridique en tant que langue de spécialité]· στις σελίδες 453–455 της διατριβής αναφέρονται τριάντα ένα (31) έργα (μονογραφίες και άρθρα) τα οποία αφορούν τη σύγχρονη ελληνική νομική γλώσσα [la langue juridique grecque moderne]· επίσης, στις σελίδες 456–457 της διατριβής αναφέρονται δεκατρία (13) άρθρα τα οποία αφορούν την ελληνική νομική γλώσσα στα κοινοτικά³ κείμενα [la langue juridique grecque dans les textes communautaires], όπως λ.χ. τα ενδιαφέροντα άρθρα του Ν. Θέμελης (1981) «Μεταφραστικά προβλήματα του κοινοτικού δικαίου», *Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου* 1, 195–203 και του Σ. Τσιτσόπουλου [S. Tsitsopoulos] (1986) “Linguistic research in the Greek group of Eurotra”, *Multilingua, Eurotra special issue* 5–3, 149–152, τα οποία αναφέρονται σε ποικίλα ζητήματα νομικής ορολογίας· στις σελίδες 444–446 της διατριβής αναφέρονται είκοσι τρία (23) έργα (μονογραφίες και άρθρα) που αφορούν τη νομική πολυγλωσσία [multilinguisme juridique], μεταξύ των οποίων το πρώιμο άρθρο του Σ. Κ. Ιβράκη [S. C. Ivraakis] (1955) ‘Official translations of International Instruments; Practice of the ILO, the LN and the UN’, *Revue Hellénique de droit international* 8, 213–226 και το άρθρο του Κ. Κόικα [K. Koikas] (1987) « L’application du principe de l’égalité des langues aux Communautés européennes (στη νεοελληνική γλώσσα) », *Revue Hellénique de droit international* 2, 161–207· στις σελίδες 441–443 της εν λό-

3. σύμφωνα με τον όρο που ήταν τότε σε χρήση

γω διατριβής αναφέρονται είκοσι τρία (23) έργα (μονογραφίες και άρθρα) που αφορούν τη συνολική προσέγγιση της νομικής μετάφρασης [approche globale de la traduction juridique]. Από το έργο του Β. Κουτσιβίτη σε σχέση με τη νομική μετάφραση αξίζει να αναφέρουμε και άρθρα όπως τα: V. Koutsivitis (1986) « Réflexions terminologiques et traductologiques à partir de la version grecque du traité CEE » [«Ορολογικές και μεταφραστικές παρατηρήσεις με αφορμή το ελληνικό κείμενο της Συνθήκης ΕΟΚ»], *Terminologie et Traduction* 3, 15–27· V. Koutsivitis (1990) « La traduction juridique : standardisation versus créativité », *Meta : journal des traducteurs/Meta: Translators' Journal* 35:1, 226–229· V. Koutsivitis (1991) « La traduction juridique. Liberté et contraintes », στο Μ. Lederer και F. Israel (επιμ.) *La liberté en traduction*, Paris : Didier Érudition, 139–150· V. Koutsivitis (1991) « Quelques observations linguistiques concernant la version grecque des textes communautaires », *Terminologie et traduction* 3, 245–253· V. Koutsivitis (1991) « Problèmes terminologiques de la version grecque des textes législatifs des communautés européennes », *Meta : journal des traducteurs/Meta: Translators' Journal* 36:1, 284–290, καθώς και τα ελληνόγλωσσα: Β. Κουτσιβίτης (1985) «Μετάφραση, νεοελληνική γλώσσα και νομικός λόγος», *Terminologie et traduction* 1, 1–29· και Β. Κουτσιβίτης (1986) «Σημείωμα για το συνέδριο “Προβλήματα μετάφρασης στη νεοελληνική γλώσσα”», *Γλώσσα* 10, 78–79· Β. Κουτσιβίτης (1987) «Γλωσσικές παρατηρήσεις σχετικά με τη μεταγραφή του Αστικού Κώδικα στη δημοτική», *Γλώσσα* 13, 30–39. Όλα αυτά τα άρθρα περιέχουν σημαντικές παρατηρήσεις σχετικά με τη νεοελληνική νομική γλώσσα και τη νεοελληνική νομική ορολογία. Το 1994, ο ίδιος θα δημοσιεύσει το κλασικό έργο του με τίτλο Β. Κουτσιβίτης (1994) *Θεωρία της Μετάφρασης*⁴, Αθήνα: Ελληνικές Πανεπιστημιακές Εκδόσεις, οι σελίδες 207–270 του οποίου είναι αφιερωμένες στη μετάφραση νομικών κειμένων, τη νεοελληνική νομική γλώσσα γενικά και τη νεοελληνική νομική ορολογία ειδικά. Η πραγματευση που περιέχεται στα σχετικά κεφάλαια αποτελεί, κατά τη γνώμη μας, τη σαφέστερη μέχρι σήμερα – και, στο μεγαλύτερο μέρος της, ακόμη επίκαιρη – συνοπτική παρουσίαση του ζητήματος της νομικής μετάφρασης στην ελληνική εργογραφία. Τα σχετικά κεφάλαια είχαν προδημοσιευθεί το ίδιο έτος ως άρθρο στο περιοδικό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, με τίτλο: Β. Κουτσιβίτης, «Η μετάφραση νομικών κειμένων», *Terminologie et Traduction* 1, 1994, σσ. 325–348.

4. Πρόκειται για το δεύτερο κατά σειρά εκτενές μεταφρασεολογικό έργο που εμφανίστηκε στην ελληνόγλωσση βιβλιογραφία, μετά το κλασικό πλέον έργο των Φ. Μπατσαλιά και Ε. Σελλά-Μάζη *Γλωσσολογική προσέγγιση στη θεωρία και τη διδακτική της μετάφρασης*. Κέρκυρα: Ιόνιο Πανεπιστήμιο, 1994 (είχε εκδοθεί προγενέστερα το ίδιο έτος).

Ως πρώιμα έργα που αφορούν, άμεσα ή έμμεσα, τη νεοελληνική γλώσσα και ορολογία, αξίζει να αναφέρουμε και τα εξής: το έργο της Ά. Αναστασιάδη, «Η νεοελληνική στη διοίκηση» στο Α. Αργυρίου (επιμ.) *Προβλήματα μεταγλωττισμού στη νεοελληνική γλώσσα* (Αθήνα: Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας), το οποίο καλύπτει τις σσ. 11–25 του εν λόγω τόμου και σκιαγραφεί γλαφυρά την κατάσταση που επικρατούσε στη γλώσσα της διοίκησης (η οποία εμφανίζει μεγάλη αλληλεπικάλυψη με τη νομική γλώσσα, ιδίως του Διοικητικού Δικαίου) την εποχή της μετάβασης από την Καθαρεύουσα στη Δημοτική αξίζει να αναφέρουμε· επίσης τα έργα: Α. J. Passias (1978) «Problèmes liés a l'élaboration d'instruments linguistiques du projet informatique INNOMOS: synonymie et polysémie dans le langage juridique hellénique » στο Α. Πασιιάς (επιμ.) *Πληροφορική και Δίκαιο* (Θεσσαλονίκη: Ελληνική Εταιρεία Νομικής Πληροφόρησης, 45–63) και Ε. Voiklis κ.ά. (1982) (επιμ.) *Die Dimotiki in der juristischen Praxis* (Athen/Komotini: Sakkoulas), το οποίο περιλαμβάνει άρθρα με πρωτοποριακές απόψεις σχετικά με τα ζητήματα που πραγματευόμαστε εδώ, όπως το: V. Foris (1982) „Recht und Dimotiki“, το οποίο καλύπτει τις σσ. 215–226 του εν λόγω τόμου.

Το 1997, ο Χ. Παπαρίζος δημοσιεύει το έργο του *Η νεοελληνική γλώσσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση* (Αθήνα: Γρηγόρης, 1997), στο οποίο περιέχονται σημαντικές πληροφορίες για τη νεοελληνική νομική γλώσσα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, χρήσιμες ωστόσο σε σχέση και με τη νεοελληνική νομική γλώσσα και ορολογία γενικότερα.

Το 1999 υποστηρίζει τη διδακτορική του διατριβή ο Σ. Βλαχόπουλος, με τίτλο *Η μετάφραση νομικών κειμένων επί τη βάση της θεωρίας του σκοπού* (Κέρκυρα: Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας). Σε ολόκληρο το έργο, ιδίως στις σσ. 43–53, 97–105, 175–176, 210–224, 253–258, 267–270, 283–295, 304–311, 320–326, 335–339 κ.α., ο συγγραφέας αναφέρεται εκτενώς σε ζητήματα νεοελληνικής νομικής γλώσσας και ορολογίας, ενώ το έργο περιέχει ιδιαίτερη ενότητα για τη νεοελληνική νομική γλώσσα της Κύπρου (σσ. 64–67). Στον ίδιο ανήκουν και πολλά άρθρα σχετικά με τη νομική μετάφραση και τη νεοελληνική γλώσσα στην Ελλάδα και την Κύπρο, όπως (ενδεικτικά) τα: S. Vlachopoulos (1997) „Translationsorientierte Stilanalyse eines common law Vertrages“, *Lebende Sprachen* 1, 10–12· Σ. Βλαχόπουλος (2003) «Η μετάφραση και ο μεταφραστής νομικών κειμένων: Θεωρητικές και πρακτικές πτυχές», *Εφαρμοσμένη Γλωσσολογία* 19, 21–34· S. Vlachopoulos (2004) “Translating the untranslatable? The impact of cultural constraints on the translation of legal texts” στο J. Gibbons (επιμ.) *Language and the Law* (New Delhi: Longman Orient, 100–115)· S. Vlachopoulos (2013) “The translation of legal texts –

To what extent can functionality be creative?”, *Revue hellenique de droit international* 66:2 (υπό έκδοση)· S. Vlachopoulos (1999) „Die Übersetzung von Vertragstexten: Anwendung und Didaktik“ στο P. Sandrini (ed.) *Übersetzen von Rechtstexten, Fachkommunikation im Spannungsfeld zwischen Rechtsordnung und Sprache* (Tübingen: Gunter Narr Verlag, 137–154)· S. Vlachopoulos (2008) “Translating into a new LSP. The translation of law in the Republic of Cyprus”, *Target* 20:1, 103–114· S. Vlachopoulos (2011) „Die Syntax beim Übersetzen von Rechtstexten“, *Lebende Sprachen* 56:1, 77–86· S. Vlachopoulos (2007) “Legal meanings across linguistic barriers: the intralingual and interlingual translation of law in Greece and Cyprus”, *International Journal for the Semiotics of Law* 20: 305–325. Το τρέχον έτος (2014), ο ίδιος μελετητής δημοσίευσε ένα πραγματικά καινοτόμο έργο, με τίτλο *Πολυγλωσσία στο δίκαιο. Μετάφραση νομικών κειμένων και δικαστηριακή διερμηνεία* (Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη). Άλλωστε, το ζήτημα της μετάφρασης νομικών κειμένων και της δικαστηριακής διερμηνείας καθίσταται εξαιρετικά επίκαιρο μετά την πρόσφατη ενσωμάτωση με τον Ν 4236/2014 στο Ελληνικό Δίκαιο των Οδηγιών 2010/64/ΕΕ σχετικά με το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση κατά την ποινική διαδικασία και 2012/13/ΕΕ σχετικά με την ενημέρωση του αλλοδαπού σε γλώσσα που να κατανοεί. Ο συγγραφέας εξετάζει πραγματικές μεταφράσεις νομικών κειμένων, στις οποίες διασταυρώνονται διάφορες γλώσσες, έννομες τάξεις καθώς και διαφοροποιημένοι επικοινωνιακοί στόχοι, αναλύει δε πραγματικές δικαστικές υποθέσεις στις οποίες χρησιμοποιήθηκαν διερμηνείς. Στο εν λόγω έργο, ο συγγραφέας θίγει και συγκεκριμένα ζητήματα νομικής γλώσσας και ορολογίας, όπως π.χ. στις σσ. 18–20 κ.α.

Το 2002 ο Π.Γ.Κ. υποστηρίζει τη διδακτορική του διατριβή, η οποία εκδόθηκε αρκετά χρόνια μετά την υποστήριξή της – συγκεκριμένα το 2009 από τις εκδόσεις «Αντ. Ν. Σάκκουλα» – και φέρει τον τίτλο «Η μετάφραση νομικών όρων στις διεθνείς συμβάσεις: το παράδειγμα της Σύμβασης του Schengen». Οι σσ. 333–545 του έργου αναφέρονται εκτενώς σε πρακτικά ζητήματα χρήσης της νεοελληνικής νομικής γλώσσας και ορολογίας κατά τη μετάβαση των μεταφραστών από το γαλλικό κείμενο-πηγή στο ελληνικό κείμενο-στόχο, θεμελιώνοντας τις απόψεις του στη θεωρητική, κειμενογλωσσολογικού και μεταφρασεολογικού χαρακτήρα, ανάλυση που περιέχεται στις σσ. 3–67 του έργου. Εκτός από τα ποικίλα, ξενόγλωσσα κυρίως, άρθρα του σχετικά με τη νομική γλώσσα και ορολογία πέραν των ποικίλων, ξενόγλωσσων κυρίως, άρθρων του σχετικά με τη νομική γλώσσα και ορολογία γλωσσών πέραν της Νεοελληνικής, στον ίδιο ανήκουν και δύο άρθρα που πραγματεύονται ζητήματα νεοελληνικής νομικής γλώσσας και ορολογίας, το μεν σε αναφορά με τη Λιθουανική και τη Λεττονική,

το δε αυτοτελώς. Πρόκειται, αντίστοιχα, για τα άρθρα Π. Γ. Κριμπάς (2009) «Νομική ορολογία του Δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Ελληνική, τη Λιθουανική και τη Λεττονική: ο αναλογικός κανόνας, η ορολογική ισοδυναμία και τα σχετικά μεταφραστικά ζητήματα» στο Κ. Βαλεοντής (επιμ.) *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία. Ανακοινώσεις 7ου Συνεδρίου* (Αθήνα: ΤΕΕ/ΕΛΕΤΟ, 372–383), και Π. Γ. Κριμπάς (2013) «Η συνδρομή του θεωρητικού της ορολογίας στο έργο του ελληνόφωνου νομικού» στο Κ. Βαλεοντής (επιμ.) *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία. Ανακοινώσεις 9ου Συνεδρίου* (Αθήνα: ΕΛΕΤΟ, 247–268). Το δεύτερο από αυτά τα άρθρα βασίστηκε σε μια παλαιότερη γραπτή παρέμβαση, έκτασης 4 σελίδων, την οποία είχε εκφωνήσει ο συγγραφέας στο πλαίσιο της ομιλίας του τότε Προέδρου Εφετών και σήμερα Αρεοπαγίτη κ. Α. Ν. Σταυράκη με θέμα «Νεοελληνική νομική γλώσσα και ορολογία», Εταιρεία Δικαστικών Μελετών, 27 Μαΐου 2010⁵, υπό την έννοια ότι αποτελεί μια πιο ανεπτυγμένη και αναλυτικότερη παρουσίαση και πραγμάτευση ζητημάτων που είχαν τεθεί ακροθιγώς στην εν λόγω γραπτή παρέμβαση, καθώς και περισσότερων συναφών ζητημάτων. Το τρέχον έτος (2014), ο Π.Γ.Κ. συνεισφέρει δύο λήμματα στο νεοαφικθέν *Λεξικό Νομικής Ορολογίας II–Δημόσιο Δίκαιο* (Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη) σε επιμέλεια Ε. Σπηλιωτόπουλου, Χ. Χρυσανθάκη και Χ. Πολίτη. Πρόκειται για τα λήμματα «Νομική γλώσσα» και «Νομική ορολογία», στις σσ. 564–565 και 565–566 του εν λόγω λεξικού, αντίστοιχα. Υπό δημοσίευση στον θεματικό τόμο *Όψεις της ελληνόφωνης μεταφρασεολογίας*, που πρόκειται να εκδώσει προσεχώς το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης τελεί, εξάλλου, το άρθρο Π.Γ. Κριμπάς και Μ. Σφακιανάκη (2014) «Ο βαθμός νομικής δεσμευτικότητας του μεταφράσματος ως παράγοντας διαμόρφωσης της πρόθεσης του νομικού μεταφραστή», το οποίο περιέχει και παρατηρήσεις που αφορούν την εν γένει νομική γλώσσα και ορολογία.

Το 2003 δημοσιεύεται το άρθρο της Μ. Μπότη με τίτλο «Νομική ορολογία και ηθικά διλήμματα» στο Κ. Βαλεοντής (επιμ.) *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία. Ανακοινώσεις 4ου Συνεδρίου* (Αθήνα: ΕΛΕΤΟ, 2003, 273–279), το οποίο αφορά ζητήματα νομικής μετάφρασης, αλλά περιέχει εξ αυτού του λόγου και παρατηρήσεις σχετικά με τη νεοελληνική νομική γλώσσα και τη νεοελληνική νομική ορολογία.

Το 2004 κάνει την εμφάνισή του ένα έργο του διεθνολόγου Ε. Ραυτόπουλου με τίτλο *Το νέο καθεστώς της Σύμβασης της Βαρκελώνης για την προστασία του περιβάλλοντος της Μεσογείου. Το πρόβλημα και τα κείμενα της ελληνικής μετάφρασης* (Αθήνα: Αντ. Ν. Σάκκουλας). Το συγκεκριμένο έργο, παρά το μικρό

5. Βλ. ιστοσελίδα <http://www.etdime.gr/images/pdf/krimpas.pdf> (επίσκεψη 06-7-2014).

ενδιαφέρον που παρουσιάζει από την άποψη της θεωρητικής νομικής μεταφρασολογίας, στις σσ. 1–39 περιέχει χρήσιμες παρατηρήσεις σχετικά με πρακτικά νομικά και γλωσσικά ζητήματα.

Το 2005 μια νέα μελετήτρια, η Ε. Λουπάκη, υποστηρίζει τη διδακτορική της διατριβή με τίτλο *Η διαφοροποίηση μεταξύ πρωτοτύπου και μεταφράσματος: η περίπτωση των κοινοτικών κειμένων* (Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 2005), η οποία περιέχει, μεταξύ άλλων, και σημαντικές πληροφορίες για τη νεοελληνική νομική γλώσσα και τη νεοελληνική νομική ορολογία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως λ.χ. στις σσ. 77–87 κ.α., με εκτενείς αναφορές σε έργα του Β. Κουτσιβίτη και άλλων ελλήνων μελετητών.

Τα σημαντικότερα ξενόγλωσσα συγγράμματα που αφορούν (αποκλειστικά ή και) τη νεοελληνική νομική γλώσσα και τη νεοελληνική νομική ορολογία ανήκουν όλα σε Φινλανδούς⁶: κατά σειρά σχέσης τους με τη νεοελληνική νομική γλώσσα και τη νεοελληνική νομική ορολογία, πρόκειται κατ' αρχάς για το

6. Αυτό δεν είναι τυχαίο, δεδομένου ότι οι Φινλανδοί, όπως και οι Έλληνες σύμφωνα με την οπτική των αμυήτων, είναι ένα έθνος με γλώσσα «ανάδελφη» μεταξύ των γλωσσών της Ευρώπης, εξαιρουμένης της Εσθονικής, η οποία συγγενεύει εμφανώς με τη Φινλανδική, και της μακρινής συγγενούς τους Ουγγρικής (καθώς και κάποιων άλλων μειονοτικών γλωσσών της Σκανδιναβίας, της Βαλτικής και – κυρίως – της Ρωσίας, όπως η Λαπωνική, η Λιβονική, η Καρελιακή, η Κόμι κ.ά.), και ίσως γι' αυτό ενδιαφέρονται για τη μελέτη πιο «απομονωμένων», ούτως ειπείν, γλωσσών της ΕΕ. Ωστόσο, γλωσσογενετικά η θέση των Φινλανδών είναι πολύ διαφορετική σε σχέση με εκείνη των Ελλήνων, διότι η γλώσσα των πρώτων όντως εμφανίζει αγεφύρωτες διαφορές με τις περισσότερες άλλες ευρωπαϊκές γλώσσες, ενώ η Ελληνική συγγενεύει εμφανέστατα με τις τελευταίες, όπως φαίνεται από ποικίλες καθημερινές ελληνικές λέξεις (πβ. ελλ. *τρία*, λατ. *tria*, αγγλ. *three*, πβ. φινλ. *kolme*, εσθ. *kolm*· πβ. ελλ. *πατέρας*, ιταλ. *padre*, αγγλ. *father*, πβ. φινλ. *isä*, εσθ. *isa*· ελλ. *δέχομαι* (και διαλεκτ. *δέκομαι*), αγγλ. *take* (< παλαιοσκανδ. *taka*), λατ. *decet* [απρόσωπο], πβ. φινλ. *otaa*, εσθ. *otada*). Μάλιστα, εκτός από την προφανή γενετική συγγένεια της Ελληνικής με τις περισσότερες ευρωπαϊκές γλώσσες, μεγάλο μέρος της ορολογίας των τελευταίων βασίζεται σε ελληνικές λέξεις ή ρίζες (αγγλ. *automatic*, *gynecology*, *semantic*, *catastrophic*, *monopsonistic* [όλα διεθνείς όροι εντός της Ευρωπαϊκής Ηπείρου] κ.ά.), πράγμα που συμβαίνει σε πολύ πιο περιορισμένο βαθμό στη Φινλανδική. Τέλος, και η ίδια η Ελληνική έχει αναπτυχθεί για περισσότερο από μιάμιση χιλιετία σε στενή και αμοιβαία επίδραση με τη Λατινική και κάποιες ρομανικές απογόνους της (Ενετική, στη Ν. Ελλάδα, Σικελική και Καμπανική, στη Ν. Ιταλία), με αποτέλεσμα έντονες ομοιότητες μεταξύ Νεοελληνικής και ρομανικών γλωσσών, ιδίως στο συντακτικό, στη γραμματική και στις εκφράσεις, βλ. ενδ. J. Kramer, “Der kaiserzeitliche griechisch-lateinische Sprachbund” στο N. Reiter (επιμ.) *Ziele und Wege der Balkanlinguistik*. Berlin: Osteuropa-Institut an der Freien Universität, 1983, 115–131, σσ. 130–131· E. Banfi, “Dialetti neogreci (romeici) e dialetti neolatini ([pre-]romanzi): fenomeni paralleli e divergenti derive” στο Χ. Χαραλαμπίδης (επιμ.) *Οι διαλεκτικές μορφές της νεοελληνικής γλώσσας από την αρχαία εποχή μέχρι σήμερα*. Αθήνα: Ο.Δ.Ε.Γ., 2011, 41–52, σσ. 42–43 (με τις εκεί παραπομπές). Παρόμοιες ομοιότητες, εξάλλου, συνδέουν τη Νεοελληνική και τις ρομανικές γλώσσες με τις γλώσσες των Βαλκανίων, βλ. ενδ. Π.Γ. Κριμπάς, *Επιδράσεις της νεότερης Ελληνικής στις Βαλκανικές γλώσσες*. Αθήνα: Γρηγόρης, 2007, σσ. 27–59, 263–273 (και ολόκληρο). Επομένως, οι Έλληνες δεν είναι «ανάδελφοι», ούτε γλωσσικά ούτε από άλλη άποψη, αλλά μάλλον αρέσκονται να αυταποκαλούνται έτσι.

έργο του J. Husa (2007) *Kreikan oikeus ja oikeuskieli* (Helsinki: Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisu), το οποίο είναι ολόκληρο αφιερωμένο στη νεοελληνική νομική γλώσσα· κατόπιν, για το εξαιρετικό έργο του H. E. S. Mattila (2006) *Comparative Legal Linguistics: Language of Law, Latin and Modern Lingua Francas* (Surrey/Burlington: Ashgate), στις σσ. 60-64 του οποίου περιλαμβάνεται ειδική υποενότητα για τη νεοελληνική νομική γλώσσα και τη νεοελληνική νομική ορολογία υπό τον τίτλο *Tension between Cultural Heritage and Democracy: Legal Greek* [Ένταση μεταξύ πολιτιστικής κληρονομιάς και δημοκρατίας: ελληνική νομική γλώσσα] με εκτενείς, μάλιστα, αναφορές και παραπομπές στο προαναφερθέν έργο του Α. Ν. Σταυράκη· και, τέλος, για το έργο του τότε επικεφαλής της Γενικής Διεύθυνσης Μετάφρασης⁷ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής K.-J. Lönnroth, *La traduction à la Commission: 1958–2010* (Luxembourg: Commission européenne/Direction Générale de la Traduction, 2009, σειρά Études sur la traduction et le multilinguisme, στις σσ. 10, 24, 29, 33, 39, 123 του οποίου μπορεί κανείς να βρει χρήσιμες ιστορικές πληροφορίες σχετικά με τη νεοελληνική νομική γλώσσα και τη νεοελληνική νομική ορολογία στους κόλπους της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Από μελετητές κυπριακών ιδρυμάτων (Ελληνοκυπρίους ή ελλαδικούς Έλληνες που εργάζονται στην Κύπρο), αξίζει να αναφέρουμε, εντελώς ενδεικτικά, κάποια έργα που εμφανίζουν άμεση ή έμμεση σχέση με τη νεοελληνική νομική γλώσσα και ορολογία της Κυπριακής Δημοκρατίας: κατ' αρχάς το πρόσφατο (2014) άρθρο του Γ. Φλώρου [G. Floros] με τίτλο "Legal translation in a postcolonial setting: the political implications of translating Cypriot legislation into Greek", *The Translator*, 2014, 1–19· επίσης το άρθρο του Ν. Χατζημιχαήλ (2012) με τίτλο «Πηγές δικαίου και πολυγλωσσία», *Χρονικά Ιδιωτικού Δικαίου* 12, 469–477, καθώς και τα άρθρα της Δ. Κάρουλλα-Βρίκκη [D. Karoulla-Vrikki] (2001) "English or Greek Language? State or Ethnic Identity?: The Case of the Courts in Cyprus", *Language Problems and Language Planning* 25:3, 259–288 και (2002) «Η αγγλική ως κυρίαρχη γλώσσα στα δικαστήρια της Κυπριακής Δημοκρατίας», *Studies in Greek Linguistics* 22, 289–299· παρομοίως το άρθρο της Μ. Καρυολαίμου [M. Karyolemou] (2001) με τίτλο "From Linguistic Liberalism to Legal Regulation: The Greek Language in Cyprus", *Language Problems and Language Planning* 25:1, 25–5, του Α. Παπαφιλίππου (1986) με τίτλο «Γλώσσα και δικαιοσύνη», *Άμαξα* 13, 21–28 και, τέλος, το άρθρο του Φ. Βαλετόπουλου και της Μ. Κατσογιάννου (2008) «Οδηγώντας στην Κύπρο: Η ορολογία της οδι-

7. Τον διαδέχθηκε, από το 2011, ο Λιθουανός R. Martikonis.

κής κυκλοφορίας» στο Κ. Βαλεοντής (επιμ.) *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία. Ανακοινώσεις 5ου Συνεδρίου* (Αθήνα: ΤΕΕ/ΕΛΕΤΟ, 123–136).

Πίσω στα καθ' υμάς, αξίζει να αναφερθεί ότι, την τελευταία δεκαετία, οι εκδόσεις «Νομική Βιβλιοθήκη» εμφανίζουν έντονη δραστηριότητα σε σχέση με έργα νομικής ορολογίας: το 2003 ο εν λόγω εκδοτικός οίκος εξέδωσε το *Ελληνο-Αγγλικό/Αγγλο-Ελληνικό Λεξικό Νομικών Όρων* των Η. Karatzas και Η. Zombola, και το 2006 το έργο του Χ. Σταμέλου, *Αγγλική Νομική Ορολογία*. Από το 2011, μάλιστα, έχει εγκαινιάσει μια νέα σειρά από ενημερωμένα, αμφίδρομα λεξικά νομικών όρων τα οποία έχουν συνταχθεί από έγκριτους επιστήμονες ή – συχνότερα – από ομάδες επιστημόνων και διαφέρουν άρδην από τα περισσότερα λεξικά νομικών όρων που είχαν κυκλοφορήσει μέχρι σήμερα στη χώρα μας, όπως π.χ. από το μεστό νομικών όρων *Λεξικό αγγλοελληνικό/ελληνοαγγλικό εμπορικών, τραπεζικών και χρηματοοικονομικών όρων* των Ι. Χρυσοβιτισιώτη και Ι. Σταυρακόπουλου που είχε κυκλοφορήσει για πρώτη φορά το 1966, πλέον από τις εκδόσεις «Παπαζήση» (ήδη σε έκκτη έκδοση) ή από το προαναφερθέν *Ελληνο-Αγγλικό/Αγγλο-Ελληνικό Λεξικό Νομικών Όρων* των Η. Karatzas και Η. Zombola. Πρόκειται για τα έργα Χ. Σταμέλος και Δ. Χατζημανώλη (2011) *Ελληνο-Αγγλικό/Αγγλο-Ελληνικό Λεξικό Νομικών Όρων*, Μ. Γαρδούνης κ.ά. (2013) *Ελληνο-Γαλλικό/Γαλλο-Ελληνικό Λεξικό Νομικών Όρων*, Χ. Τσεπίση κ.ά. (2013) *Ελληνο-Γερμανικό/Γερμανο-Ελληνικό Λεξικό Νομικών Όρων*, F. Bartolini και Χ. Σπυροπούλου (2014) *Ελληνο-Ιταλικό/Ιταλο-Ελληνικό Λεξικό Νομικών Όρων*, Α. Μωραΐτη και Κ. Τσιμάρas (2014) *Ελληνο-Ισπανικό/Ισπανο-Ελληνικό Λεξικό Νομικών Όρων*, και Θ. Κονταξής (2014) *Ελληνο-Λατινικό/Λατινο-Ελληνικό Λεξικό Νομικών Όρων και Εκφράσεων*. Το τρέχον έτος (2014) από τις ίδιες εκδόσεις κυκλοφόρησε και το προαναφερθέν *Λεξικό Νομικής Ορολογίας II – Δημόσιο Δίκαιο*.

Προ τριετίας (2011) κυκλοφόρησε, από τις εκδόσεις «Νομόραμα.ΝΤ», και το *Σερβοελληνικό/Ελληνοσερβικό Λεξικό Νομικών & Οικονομικών Όρων* σε επιμέλεια D. Gasić, Δ. Μακρή και Γ. Σύψα, το οποίο εμπλουτίζει σαφώς την ελληνόγλωσση νομική λεξικογραφία· αξιοσημείωτο στο εν λόγω λεξικό είναι ότι, πέραν των νομικών όρων, περιέχει και τα πλήρη κείμενα των διακρατικών συμφωνιών για τις διεθνείς επενδύσεις μεταξύ Ελλάδας και Σερβίας, καθώς και της αντίστοιχης συμφωνίας μεταξύ Ελλάδας και Κροατίας.

Χρήσιμες οδηγίες σχετικά με τη χρήση της νεοελληνικής νομικής ορολογίας ανευρίσκονται σε διοικητικά κείμενα, τα οποία μπορεί να είναι: α) εγχώρια, όπως το *Εγχειρίδιο οδηγιών για την κωδικοποίηση της νομοθεσίας* της Γενικής Γραμματείας της Κυβέρνησης (Αθήνα: Κεντρική Επιτροπή Κωδικοποίησης, 2006), ιδίως στις σσ. 5, 7, 11, 13–15, ή το *Εγχειρίδιο Εναρμόνισης* του Γραφείου Διεθνών και Κοινοτικών Θεμάτων της Γενικής Γραμματείας της Κυβέρνησης,

σε επιμέλεια Ε. Μαρτσούκου και Ν. Τράντα (επιμ.) (πλήρης τίτλος: *Το Ευρωπαϊκό Δίκαιο στην Ελλάδα. Εγχειρίδιο Εναρμόνισης*. Αθήνα: Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης, Γραφείο Διεθνών και Κοινοτικών Θεμάτων/Εθνικό Τυπογραφείο, 2013), ιδίως στις σσ. 38-43· ή της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως ο *Κοινός πρακτικός οδηγός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής για τα πρόσωπα που συμβάλλουν στη σύνταξη των νομοθετικών κειμένων στο πλαίσιο των κοινοτικών οργάνων* (Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 2003), ιδίως στις σσ. 17-22, 24-25, 30, 40, 42, 54, 62, ή το *Διοργανικό εγχειρίδιο σύνταξης κειμένων* (Βρυξέλλες/Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2011), ιδίως στις σσ. 20, 160, 163, 205, 207.

Τέλος, αφού ζητήσουμε την κατανόηση των μελετητών που ίσως δεν είδαν έργα τους να μνημονεύονται μεταξύ όσων ενδεικτικά αναφέρθηκαν σε αυτή την ιστορική επισκόπηση, αξίζει να επισημάνουμε και τρία κλασικά πλέον ελληνόγλωσσα έργα τα οποία, μολονότι αφορούν γενικά την Ορολογία και όχι ειδικά τη νομική ορολογία, περιέχουν πληροφορίες που μπορούν να αξιοποιηθούν και από όσους ασχολούνται με την τελευταία· πρόκειται για τα έργα: Ά. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη (1986) «Η νεολογία στην κοινή νεοελληνική», *Επιστημονική Επετηρίδα της Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ.* 65, 91-92· Κ. Βαλεοντής (1988) *Ανάλυση των βασικών αρχών της τεχνικής ορολογίας. Παρουσίαση, ερμηνεία και παραδείγματα εφαρμογής των Ελληνικών Προτύπων ΕΛΟΤ 561 και ΕΛΟΤ 402* (Αθήνα: ΕΛΟΤ)· και Μ. Κατσογιάννου και Ε. Ευθυμίου (2004) *Ελληνική ορολογία. Έρευνα και εφαρμογές* (Αθήνα: Καστανιώτης). Το δεύτερο από τα τρία ως άνω έργα παρουσιάζει, μεταξύ άλλων, με συνοπτικό και εύληπτο τρόπο τις αρχές που πρέπει να εφαρμόζονται για τον σχηματισμό νέων όρων, για τις οποίες άλλωστε γίνεται λόγος και στο παρόν βιβλίο (βλ. ενότητα 4.3)· τα άρθρα που απαρτίζουν το τρίτο από τα τρία ως άνω έργα επιχειρούν, με άξονα αναφοράς τη νεοελληνική γλώσσα, μια συστηματική παρουσίαση των θεωρητικών και μεθοδολογικών αρχών της ορολογικής έρευνας, αλλά και των εφαρμογών της, που συνδέονται με την ανάπτυξη τεχνολογικών μέσων για τη διαχείριση των όρων σε υπολογιστικά περιβάλλοντα.⁸

8. Πολλά από τα έργα που αναφέρθηκαν σε αυτή τη σύντομη Εισαγωγή έχουν χρησιμοποιηθεί, όπως μπορεί κανείς να διαπιστώσει στις οικείες παραπομπές και στη βιβλιογραφία, ως πηγές για τους σκοπούς του παρόντος έργου, το οποίο αποτελεί μια συνοπτική και πολυσυλλεκτική, από πλευράς απόψεων, παρουσίαση των ζητημάτων που σχετίζονται με τη θεωρία και την πράξη της νομικής γλώσσας και ορολογίας.

1 Αντικείμενα: αντιληπτές ή συλληπτές οντότητες του κόσμου μας

Κάθε στιγμή, ο κόσμος γύρω μας και μέσα μας, οτιδήποτε δηλαδή αισθανόμαστε με τις αισθήσεις μας και αντιλαμβανόμαστε, αλλά και οτιδήποτε συλλαμβάνουμε με τον νου μας και διανοούμεστε, αποτελείται από **αντικείμενα**⁹. Είμαστε δηλαδή *εμείς*, από τη μία πλευρά, και τα *αντικείμενα* (< *αντίκειμαι* < *αντί* + *κείμαι* = βρίσκομαι απέναντι), από την άλλη πλευρά. Ο όρος **αντικείμενο**, στην επιστήμη της Ορολογίας, διαφέρει ως ένα βαθμό από την κοινή του σημασία· δεν αφορά μόνο υλικά σώματα, αλλά και σωματικά και διανοητικά συμβάντα και καταστάσεις. Στα θεματικά πεδία <δίκαιο> και <νομική επιστήμη>¹⁰, τα οποία πρωτίστως μας ενδιαφέρουν εδώ, ως αντικείμενα μπορούν να νοηθούν λ.χ. ένα συγκεκριμένο κινητό πράγμα (υλικό σώμα), μια συγκεκριμένη σύμβαση (υλικό σώμα ως έγγραφο, διανοητικό συμβάν ως ενοχική σχέση), μια συγκεκριμένη ληστεία (υλικό συμβάν) κ.ά., όλα εκ των οποίων μπορούν να προσλάβουν διανοητικό (τ.έ. άυλο) χαρακτήρα όταν θεαθούν από τη σκοπιά της ανάκλησής τους στη μνήμη.

Είναι, επομένως, εύλογο οποιαδήποτε εξέταση των περί την Ορολογία θεμάτων να έχει ως πρωταρχική αφετηρία της το *αντικείμενο*. Οι ορισμοί εννοιών του θεματικού πεδίου <Ορολογία> οι οποίοι παρατίθενται στο έργο – με αφετηρία, ομοίως, το *αντικείμενο* – προέρχονται από το Διεθνές Πρότυπο ISO 1087-1:2000¹¹ και συμφωνούν εν όλω ή εν μέρει με την απόδοση στην Ελληνική την οποία πραγματοποίησε ειδική ομάδα του Γενικού Επιστημονικού Συμβουλίου (ΓΕΣΥ) της Ελληνικής Εταιρείας Ορολογίας (ΕΛΕΤΟ) και στη συνέχεια επεξεργάστηκε η Τεχνική Επιτροπή ΕΛΟΤ/ΤΕ21 «Ορολογία – Γλωσσικοί πόροι» – που λειτουργεί με ευθύνη του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος (ΤΕΕ) – και εκδόθηκε από τον Ελληνικό Οργανισμό Τυποποίησης (ΕΛΟΤ) ως Ελληνικό Πρότυπο ΕΛΟΤ 561-1:2006 «*Ορολογική Εργασία – Λεξιλόγιο – Μέρος 1: Θεωρία και εφαρμογή*»¹². Η κωδικαρίθμηση που ακολουθείται είναι *συστηματική*, κατά κεφάλαιο, και δεν αντιστοιχεί σε εκείνη του προτύπου.

Για κάθε μία από τις έννοιες του θεματικού πεδίου <Ορολογία> οι οποίες εξετάζονται παρακάτω θα παρατίθενται πρώτα οι επίσημοι (αυστηροί) ορισμοί οι οποίοι, στη συνέχεια, θα ερμηνεύονται αναλυτικότερα και θα υποστηρίζονται από ένα ή

9. H. Felber, *Terminology Manual*. Paris: Unesco/Infoterm, 1984, σ. 102, 115.

10. Διευκρινίζουμε ότι αυτά τα δύο θεματικά πεδία δεν ταυτίζονται μεταξύ τους, αλλά εμφανίζουν συσχετική σχέση, δεδομένου ότι η <νομική επιστήμη> μελετά το <δίκαιο>, με αποτέλεσμα να εντάσσεται στο ορολόγιό της όλους τους νομικούς όρους που δηλώνουν τις έννοιες που μελετά.

11. ISO 1087-1:2000, *Terminology work – Vocabulary – Part 1: Theory and application* (ολόκληρο)

12. ΕΛΟΤ 561-1:2006, *Ορολογική εργασία – Λεξιλόγιο – Μέρος 1: Θεωρία και εφαρμογή* (ολόκληρο)

περισσότερα παραδείγματα. Κάποιοι από τους ορισμούς των εννοιών που χρησιμοποιούνται στο θεματικό πεδίο (Ορολογία) έχουν βελτιωθεί και διαφέρουν, ως προς το περιεχόμενο, από εκείνους του προτύπου· για να ξεχωρίζουν αυτοί οι ορισμοί, οι κωδικοί των αντίστοιχων όρων σημαίνονται με αστερίσκο (*). Κάποιες από τις σημειώσεις των ορισμών του προτύπου έχουν συμπληρωθεί ή προσαρμοστεί για τα θεματικά πεδία του παρόντος βιβλίου. Οι ορισμοί νομικών εννοιών οι οποίοι παρατίθενται στα εκάστοτε παραδείγματα χρήσης όρων προέρχονται από ελληνόγλωσσους κώδικες νομοθεσίας/λοιπά νομοθετικά κείμενα/θεωρητικά νομικά έργα κ.ά., ενώ όσοι ορισμοί αφορούν τεχνικές έννοιες έχουν αντληθεί από επίσημες πηγές ή από την πρακτική των ειδικών.

1.1 Ορισμοί

1-01 αντικείμενο

κάθε τι αντιληπτό μέσω των αισθήσεων¹³ ή συλληπτό μέσω του νου¹⁴

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Τα αντικείμενα μπορούν να είναι υλικά (π.χ. το έγγραφο μιας σύμβασης, ένα αυτοκίνητο, ένα σπίτι), άυλα (π.χ. ένα επιτόκιο, μια αποζημίωση) ή φανταστικά (π.χ. ένας κένταυρος). Επομένως, η έννοια του *αντικειμένου* στην Ορολογία δεν θα πρέπει να συγχέεται με τη έννοια του *πράγματος* στο Δίκαιο, η οποία περιλαμβάνει μόνο *ενσώματα αντικείμενα* (άρθρο 947 ΑΚ).

1-02 θεματικό πεδίο, τομέας

πεδίο ειδικής γνώσης

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Τα σύνορα ενός θεματικού πεδίου καθορίζονται ανάλογα με τον επιδιωκόμενο σκοπό (π.χ. το «ελληνικό δίκαιο», το «ελληνικό ιδιωτικό δίκαιο», το «ελληνικό αστικό δίκαιο», το «ελληνικό εμπράγματο δίκαιο»), γι' αυτό και δεν είναι προκαθορισμένα και αμετάβλητα.

1-03 ειδική γλώσσα

γλώσσα που χρησιμοποιείται σε ένα *θεματικό πεδίο* και χαρακτηρίζεται από τη χρήση *είδων*¹⁵ γλωσσικών μέσων έκφρασης

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 1: Αποδεκτό συνώνυμο του όρου *ειδική γλώσσα* είναι και ο όρος *γλώσσα για ειδικούς σκοπούς* (ΓΕΣ), ο οποίος χρησιμοποιείται κατά κόρον στη Διδακτική των γλωσσών και στο παρόν έργο.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 2: Τα *είδη* γλωσσικά μέσα έκφρασης περιλαμβάνουν πάντοτε *ορολόγιο* και *φρασεολόγιο* *είδη ως προς το θέμα*¹⁶ και μπορούν, ακόμα, να καλύπτουν υφολογικά ή συντακτικά γνωρίσματα¹⁷.

13. που μπορούμε, δηλαδή, να το αισθανθούμε και να το αντιληφθούμε

14. που μπορούμε, δηλαδή, να το διανοηθούμε

15. δηλαδή «ειδικών» με την αυστηρή έννοια του «είδους» στη σχέση γένους-είδους της Λογικής

16. είδιος ως προς το θέμα, θεματοείδιος: που έχει σχέση με το θέμα ως «είδος» ενός ευρύτερου θεματικού συνόλου ή και του *συμπαντικού συνόλου* «γνώση»

17. Έτσι π.χ. η Νεοελληνική Νομική Γλώσσα (ΝΕΝΓ) περιλαμβάνει τη Νεοελληνική Νομική Ορολογία (ΝΕΝΟ), αλλά και κάποια χαρακτηριστικά συντακτικά και υφολογικά γνωρίσματα (τα οποία μπορεί να εμφανίζουν και άλλες ΓΕΣ ή όχι).

Ο αείμνηστος ορολόγος H. Felber είχε προτείνει, το 1984, τον ακόλουθο ορισμό της ειδικής γλώσσας:

Ως ειδική γλώσσα θα πρέπει να νοείται το σύνολο όλων των γλωσσικών μέσων που χρησιμοποιούνται σε ένα πεδίο το οποίο ορίζεται από το αντικείμενο ενός επαγγέλματος.¹⁸

Στην ουσία, οι δύο ορισμοί δεν διαφέρουν σημαντικά: ο πρώτος ορισμός δίνει έμφαση στον χαρακτήρα της ειδικής γλώσσας ως υποσυνόλου της γενικής γλώσσας (ΓΓ) και στα *είδια* εκφραστικά μέσα της (χωρίς να υπονοεί ότι ολόκληρη η ειδική γλώσσα αποτελείται από *είδια* μέσα έκφρασης), ενώ ο δεύτερος δίνει έμφαση στην καθολικότητα της γλώσσας και στο επαγγελματικό καθεστώς του εκάστοτε θεματικού πεδίου.

1.2 Ερμηνεία του «αντικειμένου»

Αναλύοντας τον παραπάνω ορισμό θα λέγαμε ότι *αντικείμενο* είναι οτιδήποτε *αντί-κειται σε* (= κείται *απέναντι σε*, *αντιμετωπίζεται* από, έρχεται σε *επαφή*¹⁹ με) έναν άνθρωπο – ο οποίος νοείται ως σώμα και ως νους – κάποια χρονική στιγμή.

- Μπορεί να είναι ένα εξωτερικό προς το σώμα του ιδιαίτερο²⁰ *υλικό σώμα* (πρόσωπο, ζώο, φυτό ή πράγμα) που το αντιλαμβάνεται με μία ή περισσότερες από τις αισθήσεις του²¹ (το *βλέπει*, το *ακούει*, το *ακουμπά*, το *οσφραίνεται*, το *γεύεται*) εκείνη τη στιγμή·
- μπορεί να είναι ένα ιδιαίτερο *εσωτερικό σωματικό φαινόμενο ή κατάσταση* (λ.χ. ένας πόνος στο πόδι από δεδομένο αυτοκινητικό ατύχημα, η αγανάκτηση του ενάγοντος από την παράνομη συμπεριφορά του εναγομένου) που *αισθάνεται* εκείνη τη στιγμή·

18. Felber, 1984, όπ.π., σ. 106.

19. Εδώ οι λέξεις *απέναντι*, *αντιμετωπίζεται*, *επαφή* χρησιμοποιούνται με την κυριολεκτική ή μεταφορική τους σημασία. Αξίζει να σημειώσουμε ότι και άλλες ευρωπαϊκές γλώσσες κατονομάζουν την έννοια του *αντικειμένου* με όρο αποτελούμενο από μία πρόθεση η οποία αντιστοιχεί σημασιολογικά στα αρχ.ελλ. *προ*, *έναντι*, και από ονοματικό τύπο που προέρχεται από ρίζα η οποία δηλώνει θέση στο χώρο: λατ. *objectum* < *ob-* (= μπροστά από, απέναντι) + *jacio* (= ρίχνω, θέτω), γερμ. *Gegenstand* < *gegen* (= έναντι, απέναντι, εναντίον) + *stehen* (= στέκομαι, βρίσκομαι [σε όρθια θέση]).

20. Εδώ «*ιδιαίτερο*» σημαίνει ατομικό, διακριτό από όλα τα άλλα, συγκεκριμένο (με την καθημερινή σημασία και όχι με τη σημασία του «μη αφηρημένου»).

21. ενισχυμένες ενδεχομένως και με κατάλληλα όργανα

- μπορεί να είναι μια ιδιαίτερη *άυλη οντότητα* που *περνά από τη σκέψη του* εκείνη τη στιγμή (λ.χ. κάποια ιδιαίτερη νομική έννοια, ένα ιδιαίτερο οικονομικό ή άλλο μέγεθος ή φαινόμενο)·
- μπορεί να είναι μια ιδιαίτερη περίπτωση κάποιας *αφηρημένης οντότητας*
- ή μια ιδιαίτερη *φανταστική οντότητα* που «*περνά από το μυαλό*» κάποια στιγμή·
- κ.ά.τ.

Τα αντικείμενα, συνεπώς, για την Ορολογία, είναι οι βασικές ψηφίδες του υπαρκτού κόσμου, και συνίστανται στα ιδιαίτερα φαινόμενα της πραγματικότητας, είτε αυτής που μας περιβάλλει, τ.έ. της αντιληπτής εξωτερικής ή σωματικής πραγματικότητας, είτε αυτής που υπάρχει μέσα στον νου μας, τ.έ. της νοητής εσωτερικής πραγματικότητας.

Η κύρια ιδιότητα ενός αντικειμένου είναι η *ατομικότητά* του· το κάθε αντικείμενο είναι μοναδικό. Προηγούνται τα αντικείμενα και έπεται η οποιαδήποτε ομαδοποίηση ή ταξινόμησή τους.

1.2.1 Παραδείγματα «αντικειμένων»

Μερικά παραδείγματα αντικειμένων είναι:

η δικηγορική σφραγίδα μου (όπως μπορώ να την κρατώ και τη βλέπω ή να σφραγίζω με αυτή ένα έγγραφο κάποια στιγμή)

το διαβατήριό μου (όπως μπορώ να το κρατώ και το βλέπω ή να το επιδεικνύω κάποια στιγμή αρμοδίως)

η Γη (όπως μπορώ να την παρατηρήσω σε δορυφορικές φωτογραφίες στο διαδίκτυο)

η καρέκλα του δικηγορικού μου γραφείου (όπως μπορώ να κάθομαι σε αυτή και να συζητώ με πελάτες κάποιο απόγευμα)

το όχημα του Α (όπως μπορώ να το δω κάποια στιγμή μπροστά μου να περνά)

η ζημία σου (τη στιγμή που μουμίλησες γι' αυτή χθες δηλώνοντάς μου ότι θα ασκήσεις αγωγή)

ο δόλος του γείτονά μου (τη στιγμή που τον είδα να κλέβει φρούτα από τον κήπο μου προχθές)

το τρικέφαλο τέρας (που σκέφτηκα την ώρα που έγραφα ένα φανταστικό διήγημα).

1.2.2 Παραδείγματα «θεματικών πεδίων»

Κατά σύμβαση, τη λέξη ή τη φράση που δηλώνει ή περιγράφει το θεματικό πεδίο την γράφουμε με πεζά στοιχεία και την εγκλείουμε σε γωνιώδεις αγκύλες: < >. Κατ' εξαίρεση, το θεματικό πεδίο <Ορολογία> το γράφουμε με κεφαλαίο αρχικό²². Παραδείγματα:

<νομική επιστήμη>, <δίκαιο>, <διεθνές δίκαιο>, <αστικό δίκαιο>, <ποινικό δίκαιο>, <οικονομία>, <πολιτική επιστήμη>, <διεθνείς σχέσεις>, <ακουστική>, <ακουσλογία>, <ακουμετρία>, <τεχνολογία πληροφοριών>, <ηλεκτρονικό ταχυδρομείο>, <υπηρεσίες διαδικτύου>, <ψυχαγωγία>, <σκάκι>, <συγκοινωνίες>, <αυτοκίνητο & ταξίδια>, <γεωργία>, <αμπελουργία>, <μελισσοκομία>, <στρατός & θητεία>, <οπλικά συστήματα> <εκδόσεις>, <τεχνικά κείμενα>· κ.ά.

1.3 Ερμηνεία της «ειδικής γλώσσας (ΕΓ)» ή «γλώσσας για ειδικούς σκοπούς (ΓΕΣ)» - Σχέση μεταξύ «νομικής γλώσσας (ΝΓ)» και «γενικής γλώσσας (ΓΓ)»

Η έννοια της *ειδικής γλώσσας* (ή *εξειδικευμένης γλώσσας* ή *γλώσσας για ειδικούς σκοπούς*²³) ως αντιδιατελλόμενης προς τη *γενική γλώσσα* (ή *κοινή γλώσσα* ή *τρέχουσα γλώσσα*) συνδέεται ουσιαστικά με τη «διχοτόμηση» της γνώσης σε δύο διαφορετικούς τύπους: τη *γενική γνώση* ή *κοινή γνώση*, αφενός, και την *ειδική γνώση* ή *εξειδικευμένη γνώση*, αφετέρου²⁴. Τίθενται όμως τα

22. για να μη συγχέεται με την *ορολογία* (= ορολόγιο) ενός θεματικού πεδίου (ορισμός 4-04 του παρόντος).

23. Στη διεθνή βιβλιογραφία χρησιμοποιούνται ποικίλοι όροι για να δηλώσουν την εν λόγω έννοια: λ.χ. η M.V. Calvi, "El léxico de la enseñanza de ELE con fines específicos", ανακοίνωση στην V Jornada-Coloquio de la Asociación Española de Terminología (AETER) με τίτλο «Comunicar y enseñar a comunicar el conocimiento especializado», Alcalá, 15 de octubre de 2004, δημοσιευμένη στην ιστοσελίδα <http://cvc.cervantes.es/lengua/aeter/conferencias/calvi.htm> (επίσκεψη 11-7-2014), αναφέρει έξι όρους που χρησιμοποιούνται στην ισπανόφωνη βιβλιογραφία για να καταδηλώσουν την έννοια της «γλώσσας για ειδικούς σκοπούς» (ως συνώνυμοι όροι) ή παρεμφερείς έννοιες. Αν και η διεθνής τυποποίηση [1] έχει υιοθετήσει, προκειμένου για την αγγλική, ως προτιμώμενο όρο τον όρο *special language* και η ελληνική τυποποίηση, αντίστοιχα, τον όρο *ειδική γλώσσα*, εδώ προτιμάται, στις περισσότερες περιπτώσεις, ο όρος *γλώσσα για ειδικούς σκοπούς* λόγω του διδακτικού χαρακτήρα του παρόντος έργου βλ. M.T. Cabré, "¿Lenguajes especializados o lenguajes para propósitos específicos?", *Foro Hispánico* 26 (Textos y discursos de especialidad: el español de los negocios), 2004, 19-34, σ. 20-25 (και ολόκληρο).

24. Cabré, 2004, όπ.π., σ. 20. Για μια αναλυτική παρουσίαση κάποιων διαφορετικών τρόπων θέασης της ΓΕΣ στο πλαίσιο διάφορων επιστημών και επιστημονικών κλάδων βλ. R. de Beaugrande, "Special purpose language and linguistic theory", *Unesco ALSED-LSP NEWSLETTER* 10:2, 1987, 2-11, σσ. 2-5.

εξής ερωτήματα: α) Πού τελειώνει η ΓΓ και από πού αρχίζουν οι γλώσσες των ειδικών θεματικών πεδίων, καθεμιά από τις οποίες, εκτός από τα μέσα που της παρέχει η γενική γλώσσα, χρησιμοποιεί και «είδια» γλωσσικά μέσα έκφρασης, όπως ορολόγιο (σύνολο όρων) και φρασεολόγιο (σύνολο φράσεων) ή ακόμα και υφολογικά και συντακτικά γνωρίσματα. β) Σε πόση έκταση στη σημερινή γενική ελληνική γλώσσα χρησιμοποιούνται καθημερινά «ειδικοί όροι» από αντίστοιχα «ειδικά θεματικά πεδία»; γ) Πόσο μπορεί κανείς να απογυμνώσει τη ΓΓ από τέτοιους όρους; Η ΓΓ περιέχει μόνο λέξεις όπως: *ζω, περπατώ, τρώω, πίνω, κοιμάμαι, δουλεύω, ξεκουράζομαι, αγαπώ, μισώ, θέλω, σπίτι, τραπέζι, καρέκλα, κρεβάτι, ύπνος, δουλειά, γραφείο, χρήματα, αγαθά, επάνω, κάτω, ...*; Αν διατρέξει κανείς προσεκτικά ένα σύγχρονο γενικό λεξικό της Νεοελληνικής, θα διαπιστώσει ότι οι λέξεις που χρησιμοποιούνται στη ΓΓ – και είναι καταγεγραμμένες σε ένα «γενικό λεξικό» – κατά ένα πολύ μεγάλο ποσοστό (ίσως και 30–40%) είναι λέξεις-όροι που προέρχονται από ειδικά πεδία. Βέβαια, υπάρχουν και χρησιμοποιούνται στη ΓΓ διότι αντιπροσωπεύουν «γνώσεις» από τα πεδία αυτά οι οποίες έχουν διαδοθεί και διαχυθεί στη ΓΓ μέσω της οικογένειας, του σχολείου, της εργασίας και της κοινωνικής ζωής, ή εφαρμογές γνώσεων από τα πεδία αυτά οι οποίες επηρεάζουν την καθημερινή ζωή, απασχόληση ή ψυχαγωγία και, επομένως, δεν μπορεί παρά να εμπεριέχονται – άλλοτε συχνά άλλοτε σπάνια – και στον καθημερινό λόγο.²⁵

Όπως προαναφέρθηκε (βλ. ενότητα 1.1), ο όρος ΓΕΣ (ή *ειδική γλώσσα* ή *εξειδικευμένη γλώσσα* καταδηλώνει ένα γλωσσικό κώδικα ή υφολογική ποικιλία που χρησιμοποιείται σε ένα *θεματικό πεδίο* και χαρακτηρίζεται από τη χρήση *ειδίων* γλωσσικών μέσων έκφρασης. Δεν νοείται ΓΕΣ χωρίς συγκεκριμένο (= *ορισμένο, ιδιαίτερο*) *θεματικό πεδίο*. Αναλυτικότερα, η ΓΕΣ συνιστά ένα υποσύνολο της ΓΓ το οποίο είναι εμπλουτισμένο με ένα σύνολο ειδικών *όρων* και *φράσεων* (: *ορολόγιο* και *φρασεολόγιο* του θεματικού πεδίου) και χαρακτηρίζεται πολλές φορές από ιδιαίτερο τρόπο σύνταξης ή γλωσσικό ύφος (: *είδια γλωσσικά μέσα έκφρασης*). Υπ' αυτή την έννοια θα πρέπει να κατανοείται και η άποψη που έχει επανειλημμένα εκφραστεί από τους ίδιους τους νομικούς, σύμφωνα με την οποία δεν υπάρχει κάποια – οιονεί συντεχνιακή – γλώσσα των νομικών²⁶. Δεν θα πρέπει, δηλαδή, να συνάγεται από αυτή την άποψη ότι η *νομική γλώσσα*

25. Κ. Βαλεοντής, «Θα επιβιώσει η Ελληνική Γλώσσα στην κοινωνία της πληροφορίας; Το μέλλον της Ελληνικής Γλώσσας και ο ρόλος της Ορολογίας» στο Ε. Αυλίδου (επιμ.) *Το μέλλον της ελληνικής γλώσσας*. Αθήνα: Αρχέτυπο, 2003, 260–283, σ. 260–261.

26. Αυτή την άποψη έχουν διατυπώσει λ.χ. οι Α.Ι. Μάνσης, *Η νεοελληνική γλώσσα στη Νομική Επιστήμη*. Χαλάνδρι: Προσκήνιο, Εκδόσεις Άγγελος Σιδεράτος, 1999, σ. 18, και Α.Ν. Σταυράκης, *Νεοελληνική νομική γλώσσα και ορολογία*. Αθήνα: Δίκαιο & Οικονομία - Π.Ν. Σάκκουλας, 2010, σσ. 49–50 (υποσημείωση 30). Αντίθετα άποψη εκφράζει λ.χ. η Μ.Μ. Asprey, *Plain Language*

(ΝΓ) δήθεν δεν διαθέτει *είδια γλωσσικά μέσα έκφρασης*. Απεναντίας, επισημαίνουμε με σαφήνεια ότι μεγαλύτερο ή μικρότερο μέρος των νομικών *όρων* και/ή των *φράσεων* δεδομένης γλώσσας ενδέχεται να απουσιάζουν εντελώς από την κοινή (γενική, τρέχουσα) γλώσσα – όπως συμβαίνει και με τις θετικές επιστήμες ή με άλλες επιστήμες του ανθρώπου. Έτσι, σε σχέση με τη ΝΓ, η οποία μας ενδιαφέρει στο παρόν έργο, ο Σ. Βλαχόπουλος αναφέρει ρητά ότι:

Η νομική γλώσσα διαφέρει από την καθομιλουμένη γλώσσα έχοντας ιδιαίτερα γνωρίσματα. Τα ιδιαίτερα αυτά στοιχεία διαφοροποιούν την πρώτη από τη δεύτερη και παράλληλα συνιστούν τα υφολογικά χαρακτηριστικά της νομικής γλώσσας²⁷.

1.3.1 Παραδείγματα «είδιων γλωσσικών μέσων έκφρασης»

Στην ειδική γλώσσα του θεματικού πεδίου (δίκαιο):

- όροι όπως *εφεσιβάλλω, αναιρεσείων, αντιμωλία, καταπιστευματοδόχος, πολιτικώς ενάγων*
- φράσεις όπως *καθ' ύλην αρμόδιο* (δικαστήριο), *κατά τόπον αρμόδιο* (δικαστήριο), *κατ' αντιμωλία* (δίκη), *κρίνει παραδεκτή* (την αγωγή), *ποινικά κολάσιμη* (πράξη/παράλειψη), *παρίσταται δια ή μετά* (ο διάδικος), *δικάζει ερήμην* (το δικαστήριο), *να κρατηθεί* (η υπόθεση), *κεκλεισμένων των θυρών* (δίκη) και
- τρόποι σύνταξης όπως η αυξημένη χρήση ρηματικών ουσιαστικών, η παθητική σύνταξη, το σχήμα υπερβατό²⁸,

αποτελούν *είδια γλωσσικά μέσα έκφρασης*.

Μολαταύτα, από τη σκοπιά της περιγραφικής γλωσσολογίας έχει επισημανθεί η καταχρηστικότητα του χαρακτηρισμού «γλώσσα» για να δηλώσει αυτού του είδους τα υποσύνολα της γενικής γλώσσας τα οποία είναι εμπλουτισμένα με ένα σύνολο ειδικών *όρων* και *φράσεων* του εκάστοτε θεματικού πεδίου και συχνά διαθέτουν *είδια γλωσσικά μέσα έκφρασης*. Η Μ. Τ. Cabré, για παράδειγμα, υποστηρίζει ότι:

for Lawyers (3rd edition). Sydney: The Federation Press, 2003, σ. 119, η οποία χαρακτηρίζει ρητά «μυστική γλώσσα λέσχης [secret language of a club]» μέρος της ΝΓ.

27. Σ. Βλαχόπουλος, «Η μετάφραση και ο μεταφραστής νομικών κειμένων: Θεωρητικές και πρακτικές πτυχές», *Εφαρμοσμένη Γλωσσολογία* 19, 2003, 21–34, σ. 22.

28. ΠΒ. Βλαχόπουλος, 2003, όπ.π., σ. 23.

Η ονομασία *εξειδικευμένες γλώσσες* [*lenguajes especializados*] συνιστά, κατά τη γνώμη μας, κατάχρηση του όρου γλώσσα. [...] Μια γλώσσα [*lenguaje*] απαιτεί πάντα μια γραμματική που να την περιγράφει, αυτή δε η γραμματική περιλαμβάνει μια φωνολογία, μια μορφολογία, μια σύνταξη και ένα λεξιλόγιο. Γι' αυτό, το ερώτημα που πρέπει να τίθεται είναι αν η ανάλυση του συνόλου στοιχείων και συνδυασμών που χρησιμοποιούνται σε δεδομένο πεδίο εξειδίκευσης ανταποκρίνεται πραγματικά σε αυτό που ονομάζεται γλώσσα.²⁹

Όπως συμβαίνει και με το συναφές πεδίο της νομικής μετάφρασης³⁰, η άποψη του εκάστοτε μελετητή εξαρτάται συχνά από τις προτεραιότητες που τίθενται στο δικό του πεδίο εξειδίκευσης, ενώ δεν θα πρέπει να λησμονούμε ότι τα σημασιολογικά όρια του όρου «γλώσσα» είναι (ακόμη) ρευστά, διότι ρευστά είναι και τα όρια της οικείας έννοιας³¹, με αποτέλεσμα να επηρεάζεται η χρήση του όρου στο πλαίσιο του εκάστοτε θεματικού πεδίου. Όπως έχει γράψει η N. Pilke:

Το κριτήριο της ακρίβειας [*exactness*] συνδέεται με το ότι οι γλώσσες για ειδικούς σκοπούς [*LSP*] περιγράφουν τον κόσμο όσο το δυνατόν ακριβέστερα από τη σκοπιά ορισμένης γλώσσας για ειδικούς σκοπούς. Διαφορετικά ειδικά πεδία διαρθρώνουν τον κόσμο με διαφορετικούς τρόπους και γι' αυτό π.χ. ένας πυροσβέστης και ένας αρχιτέκτονας αντικρίζουν διαφορετικές πλευρές στην έννοια «σπίτι». Ακόμη και στο επίπεδο των κειμένων, το ειδικό πεδίο και οι ανάγκες του είναι που καθορίζουν το πώς παρουσιάζεται ο κόσμος³².

29. Cabré, 2004, *αυτόθι*.

30. J. Husa "Understanding Legal Languages: Linguistic Concerns of the Comparative Lawyer" στο C.J.W. Baaij (επιμ.) *The Role of Legal Translation in Legal Harmonization*. Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer, σειρά Law & Business, 2012, 161–181, σ. 167.

31. Ł. Biel και J. Engberg, "Research models and methods in legal translation", *Linguistica Antverpiensia, New Series – Themes in Translation Studies* 12, 2013, 1–11, σ. 2. Το ίδιο συμβαίνει, άλλωστε, σε διάφορους βαθμούς με πολλούς άλλους όρους διαφόρων θεματικών πεδίων, βλ. π.χ. M.T. Cabré Castellví και Ll. Codina, «Terminologia i documentació: necessitats recíproques i camps d'aplicació» στο M.T. Cabré Castellví, Ll. Codina και R. Estopá, *Terminologia i documentació (Actes de la I Jornada de terminologia i documentació, Barcelona, 24 de maig de 2000)*. Barcelona: Institut Universitari de Lingüística Aplicada, 2001, 13–30, σ. 16.

32. N. Pilke, "Framework for LSP Communication - Special Focus on Nomination Strategies", *Journal of the International Institute for Terminology Research – IITF* – 15 (Terminology Science & Research), 2004, 16–25, σ. 17. (Η εντονότυπη γραφή της συγγραφέως). Συνεπώς, αυτό δεν αποτελεί ιδιαιτερότητα της Νομικής Επιστήμης.

Δεδομένων των ανωτέρω, σε τούτο το βιβλίο δεν θα μας απασχολήσουν οι λεπτομέρειες της εκάστοτε – παρούσας ή παρελθούσας – σχετικής διαμάχης, και θα εξακολουθήσουμε να χαρακτηρίζουμε «γλώσσες» αυτά τα υποσύνολα της γενικής γλώσσας (συνεπώς και τη «νομική γλώσσα»), διατηρώντας στον νου μας τα επιχειρήματα των ειδικών σχετικά με την καταχρηστικότητα του όρου και υιοθετώντας μια στάση όπως εκείνη του H. Mattila, ο οποίος, αν και χρησιμοποιεί τον όρο «νομική γλώσσα [legal language]» αναφέρει ρητά ότι:

Η νομική γλώσσα δεν αποτελεί γλώσσα υπό την ίδια έννοια όπως η Γαλλική, η Φινλανδική ή η Αραβική, για παράδειγμα.³³

Ποικίλες είναι, επίσης, οι απόψεις σχετικά με το ποια είναι εκείνα τα χαρακτηριστικά που διακρίνουν τη **γλώσσα για ειδικούς σκοπούς** (ΓΕΣ) από τη **γενική γλώσσα** (ΓΓ), όπως και το αν μπορεί να γίνεται λόγος για «γλώσσα για ειδικούς σκοπούς» στον ενικό αριθμό ή αν κάθε θεματικό πεδίο διαθέτει δική του «γλώσσα για ειδικούς σκοπούς» με σαφή χαρακτηριστικά, άρα θα πρέπει να μιλάμε για «γλώσσες για ειδικούς σκοπούς». Η άποψή μας είναι ότι ισχύουν και τα δύο: αφενός, η ΓΓ περιλαμβάνει τη ΓΕΣ ως ευρεία υποκατηγορία³⁴, η δε τελευταία διακρίνεται στις **τεχνικές γλώσσες για ειδικούς σκοπούς** ή **ΤΕΓΕΣ** (ειδικές γλώσσες της Φυσικής, της Χημείας, της Πληροφορικής, της Ιατρικής, της Βιολογίας κτλ.) και τις **θεσμικές γλώσσες για ειδικούς σκοπούς** ή **ΘΕΓΕΣ**, (ειδικές γλώσσες της Νομικής, της Θρησκείας, της Πολιτικής Επιστήμης κτλ.), εμπνευσμένες από την αντίστοιχη διάκριση της εξειδικευμένης μετάφρασης [specialised translation]³⁵ και των κειμένων κατά τον P. Newmark³⁶), και κάθε κατηγορία από τις προαναφερθείσες περιλαμβάνει τις συγκεκριμένες **ειδικές γλώσσες** των εκάστοτε θεματικών πεδίων ανάλογα με τη φύση καθενός από αυτά ως τεχνικού ή θεσμικού· τέλος, καθεμιά από αυτές τις **ειδικές γλώσσες** περιλαμβάνει, ως υποσύνολο, την οικεία ορολογία³⁷, γι' αυτό και στο παρόν έργο χρησιμοποιούμε τον όρο είτε στον ενικό είτε στον πληθυντικό αριθμό, αδιακρίτως. Είναι αυτονόητο ότι, στον πραγματικό βίο, οι εν λόγω κατηγορίες δεν είναι πάντοτε αυστηρά οριοθετημένες μεταξύ τους, καθώς ένα τεχνικό κείμενο μπορεί να περιλαμβάνει στοιχεία θεσμικού λόγου³⁸ ή το αντίστροφο. Ομοίως,

33. H. Mattila, *Comparative Legal Linguistics*. Surrey/Burlington: Ashgate, 2006, σ. 3.

34. Felber, 1984, όπ.π., σ. 106–107.

35. P. Newmark, *A Textbook of Translation*. London: Prentice Hall International Ltd., 1988, σ. 151.

36. Newmark, 1988, όπ.π. σ. 44.

37. Felber, 1984, *αυτόθι*.

38. Newmark, 1988, *αυτόθι*.

οι διάφορες ΓΕΣ μπορεί να περιλαμβάνουν η μία στοιχεία της άλλης, όπως π.χ. μια σύμβαση (αφ' εαυτής νομικό κείμενο, άρα ΘΕΓΕΣ) η οποία περιλαμβάνει την πώληση ενός τεχνολογικού προϊόντος και περιλαμβάνει λεπτομερή περιγραφή των τεχνικών χαρακτηριστικών του εν λόγω προϊόντος (ΤΕΓΕΣ ως προς το συγκεκριμένο μέρος της) ούτως ώστε να καταστεί αδιαμφισβήτητη η ταυτότητα του πωλούμενου πράγματος και να μην πωληθεί άλλο πράγμα αντί άλλου στον αγοραστή. Εδώ θα αρκεστούμε στην παρουσίαση κάποιων γενικών χαρακτηριστικών που εμφανίζει, κατά τους H. Picht και J. Draskau, κάθε ΓΕΣ:

- εμφανίζει μονολειτουργικό χαρακτήρα, υπό την προϋπόθεση ότι λειτουργεί σε συγκεκριμένο κοινωνικό πλαίσιο και με συγκεκριμένο επικοινωνιακό σκοπό·
- διαθέτει περιορισμένο αριθμό χρηστών·
- προσκτάται με εκούσιο τρόπο·
- παρουσιάζει αυτονομία έναντι της γενικής γλώσσας, υπό την έννοια ότι οι ποικιλίες των ειδικών γλωσσών δεν επηρεάζουν τη γενική γλώσσα³⁹.

Ένα σχετικό ζήτημα που προκύπτει είναι, εξάλλου, το αν το γεγονός ότι ένα κείμενο έχει εξειδικευμένο θέμα αρκεί για να του προσδώσει τον χαρακτήρα του ειδικού (ή εξειδικευμένου) κειμένου. Η M. T. Cabré Castellví έχει διατυπώσει την πολύ ενδιαφέρουσα άποψη ότι:

[...], ο προσδιορισμός του εξειδικευμένου χαρακτήρα [caràcter especialitzat] ενός θεματικού πεδίου δεν έγκειται τόσο σε αυτό το ίδιο, όσο στην οπτική υπό την οποία βλέπει κανείς το μήνυμα. Έτσι, οποιοδήποτε αντικείμενο που παραδοσιακά θεωρείται επιστημονικό, αν παρουσιαστεί (κωδικοποιηθεί και μεταδοθεί) με τρόπο τετριμμένο [banalment], υπό την έννοια ότι μεταδίδεται ως μη ακριβές περιεχόμενο, το οποίο δεν αποκωδικοποιείται σε σχέση με μια προκαθορισμένη σημασιολογική δομή [una estructura preestablerta de significació], ή του οποίου η μετάδοση απλώς δεν αξιώνει να είναι αναφορική [referencial], εντάσσεται στην ύλη της μη εξειδικευμένης επικοινωνίας [comunicació no especialitzada]. Και, αντίστροφα, οποιοδήποτε αντικείμενο της πλέον κοινής πραγματικότητας μπορεί να αντιμετωπιστεί και με τρόπο δομημένο και ακριβή αν κωδικοποιηθεί-αποκωδικοποιηθεί σε αναφορά με μια αυστηρά καθορισμένη [rigorosament establerta] συστηματική δομή, κα-

39. H. Picht και J. Draskau, *Terminology: An Introduction*. Guildford: The University of Surrey, Department of Linguistics, 1985, στην Cabré, 2004, όπ.π. σ. 26–27.

θιστάμενο τοιουτοτρόπως αντικείμενο εξειδικευμένης γνώσης [objet de coneixement especialitzat].⁴⁰

Αυτή η άποψη είναι, κατά τη γνώμη μας, ορθή, καθώς λαμβάνει υπόψη την πιθανότητα ύπαρξης κειμένων που να μην ομιλούν για ειδικά θέματα, αλλά το κοινό στο οποίο απευθύνονται είναι μη εξειδικευμένο, οπότε εντάσσονται κατά κύριο λόγο στο πεδίο της γενικής γνώσης. Από την άλλη πλευρά, ωστόσο, θεωρούμε ότι η Ορολογία ως επιστημονικό πεδίο (πρέπει να) ενδιαφέρεται για την ορθή χρήση (και τον ορθό σχηματισμό, όποτε προκύπτει τέτοιο ζήτημα) των όποιων όρων τυγχάνει να χρησιμοποιούνται και σε τέτοια κείμενα που περιέχουν έστω και παρεμπιπτόντως γλώσσα για ειδικούς σκοπούς (π.χ. δημοσιογραφικά κείμενα που περιέχουν και στοιχεία ΝΓ, λογοτεχνικά κείμενα που περιέχουν και στοιχεία ΤΓ κ.ά.). Τονίζουμε δε ότι είναι αδιανόητο σε τέτοια κείμενα να χρησιμοποιούνται, από τον συντάκτη τους, αυτοσχέδιοι όροι οι οποίοι είναι λανθασμένοι ή δικαιολογημένα μη αποδεκτοί από τους ειδικούς του πεδίου.

1.4 Η νομική γλώσσα (ΝΓ): μια γλώσσα για ειδικούς σκοπούς (ΓΕΣ)

Η κρατούσα γνώμη στις γλωσσικές επιστήμες δέχεται ότι η ΝΓ⁴¹ είναι κατά βάση μια ΓΕΣ⁴², με ή χωρίς κάποια πρόσθετα διακριτικά γνωρίσματα από άλλες τέτοιες γλώσσες⁴³, όπως αναφέραμε ήδη (βλ. ενότητα 1.3), συντασσόμαστε ανε-

40. M. T. Cabré Castellví «Variació per tema. El discurs especialitzat o la variació funcional determinada per la temàtica: noves perspectives», *Caplletra. Revista Internacional de Filologia* 25, 1998, 173–194, σ. 177.

41. Άλλως, οι νομικές γλώσσες [languages of the law], βλ. Husa, 2012, ό.π., σ. 161· παρομοίως η A. Blückert, *Juridiska – ett nytt språk? En studie av juridikstudenters språkliga inskolning*, Uppsala: Uppsala Universitet, σειρά Skrifter utgivna av Institutionen för Nordiska Språk vid Uppsala Universitet αρ. 79, 2010, σ. 43, η οποία υποστηρίζει ότι δεν υπάρχει μία νομική γλώσσα.

42. βλ. ενδ. Husa, 2012, αυτόθι· S. Šarčević, *New Approach to Legal Translation*. The Hague: Kluwer Law International, 1997, σ. 9· J.-C. Gémar, *Traduire ou l'art d'interpréter. Langue, droit et société: éléments de jurilinguistique*, t. 2. Québec: Presses de l'Université de Québec, 1995, σ. 83εξ. Εννοείται ότι, και στην περίπτωση του σύμπλοκου πολυλεκτικού όρου νομική γλώσσα ισχύουν όσα αναφέραμε παραπάνω, βλ. ενότητα 1.3.1), σχετικά με την καταχρηστικότητα του όρου γλώσσα σε τέτοια συγκείμενα.

43. Husa, 2012, ό.π., σ. 167–168· Mattila, 2006, ό.π., σσ. 3–4, 11–12· G. Garzone, “Legal Translation and Functionalist Approaches: a Contradiction in Terms?” στο Association suisse des traducteurs, terminologues et interprètes (επιμ.) *Actes du Colloque International « La traduction juridique. Histoire, théorie(s) et pratique » (Genève, les 17, 18 et 19 février 2000)*. Genève/Berne: ASTTI/ETI, 2000, 395–414, σ. 395–414, σ. 395· Šarčević, 1997, ό.π., σ. 231· B. Κουτσιβίτης, *Θεωρία της μετάφρασης*. Αθήνα: Ελληνικές Πανεπιστημιακές Εκδόσεις, 1994, σ. 221· του ιδίου [V.G. Koutsivitis], 1988, ό.π., σ. 252· D. Cao, *Translating Law*. Clevedon/Buffalo/Toronto:

πιφύλακτα με αυτή τη γνώμη, προσθέτοντας ότι η ΝΓ όχι μόνο είναι μια ΓΕΣ, αλλά είναι, πιο συγκεκριμένα μια ΘΕΓΕΣ⁴⁴.

Ήδη (βλ. ενότητα 1.3.1) παραθέσαμε την άποψη των H. Picht και J. Draskau για το ποια είναι τα κυριότερα χαρακτηριστικά της ΓΕΣ ως ενιαίας οντότητας, και είναι πρόδηλο ότι οι ΤΕΓΕΣ εμφανίζουν όλα αυτά τα χαρακτηριστικά. Αμέσως παρακάτω θα εξετάσουμε αν αυτά τα χαρακτηριστικά εμφανίζονται και στις ΘΕΓΕΣ ή αν οι τελευταίες διαφοροποιούνται σχετικά. Κατ' αρχάς, μπορεί άφοβα να λεχθεί ότι μια ΘΕΓΕΣ εμφανίζει μονολειτουργικό χαρακτήρα, υπό την προϋπόθεση ότι λειτουργεί σε συγκεκριμένο κοινωνικό πλαίσιο και με συγκεκριμένο επικοινωνιακό σκοπό· έτσι π.χ. η νομική ή η θρησκευτική γλώσσα λειτουργούν κατ' αρχήν εντός των κοινωνιών που διέπονται από το τάδε δίκαιο ή που ασπάζονται την τάδε θρησκεία. Ωστόσο, αν και είναι γεγονός ότι και η νομική ή η θρησκευτική γλώσσα διαθέτουν περιορισμένο αριθμό χρηστών (και δη τα μέλη των προαναφερθεισών κοινωνιών), μπορεί να λεχθεί ότι, ακριβώς επειδή είναι θεσμικές γλώσσες και ακριβώς επειδή οι θεσμοί προορίζονται εξ ορισμού για εφαρμογή σε ευρύτερα κοινωνικά σώματα, αυτό το χαρακτηριστικό παρουσιάζεται σε μικρότερη ένταση σε σχέση με τις ΤΕΓΕΣ. Σε μικρότερη ένταση εμφανίζεται, στις ΘΕΓΕΣ, και ο εκούσιος χαρακτήρας πρόσκτησης, δεδομένου ότι στοιχεία της νομικής ή – ιδίως – της θρησκευτικής γλώσσας εισέρχονται από πολύ νωρίς στο ανθρώπινο λεξιλόγιο: είναι, χωρίς αμφιβολία, πολύ περισσότερα τα παιδιά 8 ετών που θα έχουν ακούσει π.χ. τους όρους *αγοράζω*, *δανείζομαι* (νομικοί όροι) ή *βάπτισμα*, *Εκκλησία* (θρησκευτικοί όροι) απ' όσα τα παιδιά αντίστοιχης ηλικίας που θα έχουν ακούσει π.χ. τους όρους *τετμημένη*, *παραγοντοποίηση* (μαθηματικοί όροι) ή *προπάνιο*, *πολυαιθυλένιο* (χημικοί όροι). Αλλά η σημαντικότερη ειδοποιός διαφορά μεταξύ ΘΕΓΕΣ και ΤΕΓΕΣ είναι ο βαθμός αυτονομίας τους έναντι της ΓΓ, καθώς η τελευταία επηρεάζεται από τις αλλαγές που παρατηρούνται στις θεσμικές γλώσσες: όταν π.χ. καθιερώθηκε και επίσημα η Δημοτική στην Ελληνική Δικαιοσύνη μετά από πολλές περιπέτειες⁴⁵, οι χρήστες της Νεοελληνικής άρχισαν να αποβάλλουν σταδιακά τις ποικίλες επιδράσεις της Καθαρεύουσας από τον καθημερινό τους λόγο, κατάσταση

Multilingual Matters Ltd., σειρά Topics in Translation, 1997, σ. 15. Αναλυτικότερα για τη διαμάχη σχετικά με τη φύση της νομικής γλώσσας ως τεχνικής γλώσσας βλ. Cao, 1997, όπ.π., σσ. 15–18.

44. Ο όρος, όπως τον χρησιμοποιούμε εδώ, κατασημαίνει έννοια διαφορετική από εκείνη του στενότερου όρου *institutional LSP* τον οποίο εισηγείται ο M. Gustaffson, "Academic literacies approaches for facilitating language for specific purposes", *Iberica* 22, 2011, 101–122 για να αναφερθεί στην προτεινόμενη από τον ίδιο γλώσσα για ειδικούς σκοπούς την οποία θα πρέπει να χρησιμοποιεί το εκάστοτε εκπαιδευτικό ίδρυμα [institution] με στόχο την προαγωγή μιας πολυεπιστημικής [multi-disciplinary] γλώσσας και επικοινωνίας σε ολόκληρα τα προγράμματα σπουδών.

45. Αναλυτικά στον Σταυράκη, 2010, όπ.π. 3–57.

που σήμερα φαίνεται, ωστόσο, να αντιστρέφεται, με αποτέλεσμα ορισμένοι να μιλούν – δικαιολογημένα – για «νεοκαθαρεύουσα»⁴⁶.

Χωρίς να διευκρινίζεται αν αυτές απαντούν σε όλες τις θεσμικές γλώσσες, υποστηρίζεται συχνά ότι η ΝΓ, πέραν των ζητημάτων *ορολογίας* (βλ. ενότητα 4.1.3.3), παρουσιάζει κάποιες σύμφυτες ιδιαιτερότητες σε σχέση με τη ΓΕΣ των περισσότερων άλλων επιστημών, ουσιαστικά των ΤΕΓΕΣ οι οποίες, έστω και έμμεσα, φαίνεται να αντιμετωπίζονται κατά κανόνα ως κάτι το ενιαίο έναντι της ΝΓ, με αφετηρία τη φύση του Δικαίου και της επιστήμης του. Η Μ. Μπότη, για παράδειγμα, γράφει ότι:

[...] Η νομική επιστήμη είναι ‘κατασκευασμένη’, σαν ένα κτίριο, πάνω στη βάση ενός συστήματος των αορίστων νομικών εννοιών [...]⁴⁷.

Και ο Η. Mattila, με ρητή αναφορά στη νομική γλώσσα, υποστηρίζει παρομοίως ότι:

[...] Η νομική γλώσσα διαφέρει από τις περισσότερες άλλες γλώσσες για ειδικούς σκοπούς ως προς το ότι περιγράφει ένα μεταφυσικό φαινόμενο. Ο νόμος δεν υπάρχει στον φυσικό κόσμο. [...]⁴⁸

Και παραθέτει, αμέσως στη συνέχεια, την άποψη του S. Brækhus:

Από αυτή την άποψη, η νομική επιστήμη διαφέρει σαφώς από τις φυσικές επιστήμες: οι νόμοι της φύσης είναι οι ίδιοι παντού. Η διαφορά καθίσταται φανερή στη σχέση μεταξύ γλώσσας και αντικειμένου. Η γλώσσα μιας φυσικής επιστήμης δεν μπορεί να μεταβάλει την πραγματικότητα: ακόμη και αν ένα φυτό περιγραφεί εσφαλμένα ή ανακριβώς, παραμένει το ίδιο. Αν όμως ο νομοθέτης, σε ένα νέο νόμο, περιγράψει ένα νομικό φαινόμενο διαφορετικά απ’ ό,τι σε προγενέστερο νόμο, η νομική πραγματικότητα μεταβάλλεται: ο νόμος υπάρχει μόνο στην ανθρώπινη γλώσσα.⁴⁹

46. βλ. σχετικά Ν. Σαραντάκος, «Ο δωδεκάλογος της νεοκαθαρεύουσας», 2007, στο <http://www.sarantakos.com/language/dwdekal.html> (επίσκεψη 01-8-2014).

47. Μ. Μπότη, «Νομική ορολογία και ηθικά διλήμματα» στο Κ. Βαλεοντής (επιμ.) *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία. Ανακοινώσεις 4ου Συνεδρίου*. Αθήνα: ΕΛΕΤΟ, 2003, 273–279. σ. 274.

48. Mattila, 2006, όπ.π., σ. 105.

49. S. Brækhus, *Sprogstrid og lovsprog*. Oslo: Universitetsforlaget, 1956, σ. 14, στον Mattila, 2006, *αυτόθι*. Παρόμοιες απόψεις έχουν εκφραστεί και σε σχέση με άλλα θεματικά πεδία που χρησιμοποιούν θεσμική γλώσσα για ειδικούς σκοπούς. Έτσι π.χ. η Ν. Nissilä, “Studying Concepts of Business Economics with Terminological Methods”, *Journal of the International Institute for Terminology Research – IITF* – 18 (Terminology Science & Research), 2007, 14–22, σ. 18, η οποία

Αυτή η άποψη, ωστόσο, δείχνει να παραβλέπει το γεγονός ότι η αφετηρία της Ορολογίας είναι, όπως προαναφέραμε (βλ. ενότητα 1.2) το αντικείμενο, και ως τέτοιο δεν νοείται μόνο το εκάστοτε υλικό σώμα. Τα νομικά φαινόμενα είναι, ομοίως, αντικείμενα. Περιγράφονται και αυτά μέσω της γλώσσας, όπως όλα τα αντικείμενα οποιασδήποτε άλλης επιστήμης. Όπως έχει παρατηρήσει σχετικά η S. Šarčević:

Ενώ μπορεί να φαίνεται ότι οι νομικοί ενδιαφέρονται πρωτίστως για όρους [terms] και έννοιες [concepts], δεν μπορούν να αγνοήσουν τα αντικείμενα [objects] τα οποία αυτά [ενν. οι όροι και οι έννοιες] εκπροσωπούν. Υπό την οπτική του Kelsen, το νόημα [meaning] ενός γλωσσικού σημείου [linguistic sign] είναι το αντικείμενο στο οποίο αυτό αναφέρεται. Όπως τονίζει, τα σημεία δεν αναφέρονται μόνο σε υλικά αντικείμενα, αλλά και σε σχέσεις, πράξεις, διαδικασίες κ.λπ. Συνεπώς, ένα αντικείμενο μπορεί να είναι πραγματικό [real], τ.έ. να υπάρχει όντως στην πραγματικότητα, ή να είναι κάτι που υπάρχει μόνο στη φαντασία μας [...].⁵⁰

Ο H. Mattila επικαλείται παρομοίως την ιδιότητα του *δικαίου* ως ανθρώπινου δημιουργήματος για να προσθέσει ότι συνδέεται με την κουλτούρα δεδομένης κοινωνίας και ότι, συνεπώς, αποτελεί *κοινωνικό φαινόμενο*, πράγμα που δικαιολογεί το γεγονός ότι οι *κανόνες δικαίου* διαφέρουν μεταξύ των *έννομων τάξεων*, όπως άλλωστε διαφέρουν και οι *νομικές έννοιες*, καθώς αποτελούν αποκρυσταλλωμένες μορφές *κανόνων δικαίου*⁵¹. Αυτή όμως η – ορθή κατά τα λοιπά – διαπίστωση ισχύει για κάθε πολιτισμικό δημιούργημα, άρα για κάθε μη θετική επιστήμη και, όπως θα δείξουμε παρακάτω, δεν μεταβάλλει, από τη σκοπιά της Ορολογίας και των γλωσσικών επιστημών γενικά, τη φύση των όρων των μη θετικών επιστημών σε σχέση με εκείνους των θετικών επιστημών.

Παρατηρούμε ότι, στην αμέσως επόμενη παράγραφο του έργου του στο οποίο αναφερόμαστε εδώ, ο S. Brækhus σπεύδει – ορθότατα – να μετριάσει τον ισχυρισμό του περί σαφούς διαφοράς μεταξύ της γλώσσας των φυσικών επιστημών (τ.έ. της τεχνικής γλώσσας για ειδικούς σκοπούς) και της γλώσσας της νομικής επιστήμης (τ.έ. της νομικής γλώσσας για ειδικούς σκοπούς):

υποστηρίζει ότι «Στο ειδικό πεδίο της χρηματοοικονομικής λογιστικής [financial accounting], η γλώσσα παίζει μείζονα ρόλο όχι μόνο ως μέσο διάδρασης, αλλά και ως στοιχειώδης όρος της ύπαρξης των εννοιών του πεδίου».

50. Šarčević, 1997, όπ.π., σ. 231 (με τις εκεί παραπομπές).

51. Mattila, 2006, *αυτόθι*.

Ωστόσο, η διαφορά μεταξύ φυσικών επιστημών και νομικής επιστήμης δεν είναι τόσο ριζική όσο θα φανταζόταν κανείς. Τα συστήματα εννοιών των φυσικών επιστημών και οι γλώσσες που τα αντικατοπτρίζουν συνδέονται και αυτά εν μέρει με την κουλτούρα της κοινωνίας. Για παράδειγμα, το σύστημα εννοιών της Ιατρικής επηρεάζεται από την κουλτουραλική διαφορά μεταξύ ψυχικού και σωματικού. Παρομοίως, οι υγρότοποι μπορούν να ταξινομηθούν από διάφορες απόψεις: βάσει της βλάστησης, βάσει του εδάφους κ.ο.κ. Αυτές οι διαφορές ταξινόμησης είναι πρόδηλες στα ορολόγια της εν λόγω επιστήμης οι οποίες χρησιμοποιούνται σε διάφορες χώρες⁵².

Αυτή η παρατήρηση του S. Brækhus είναι απολύτως εύστοχη και αποσαφηνίζει τα πράγματα. Κατά τη γνώμη μας, η διαφορά μεταξύ των ειδικών γλωσσών των φυσικών επιστημών και της νομικής γλώσσας, η οποία εντέλει ανάγεται στην ευρύτερη διαφορά μεταξύ ΤΕΓΕΣ και ΘΕΓΕΣ στην οποία αναφερθήκαμε παραπάνω στην παρούσα ενότητα, οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι οι δυτικές θετικές επιστήμες διαδόθηκαν και στις μη δυτικές χώρες, μαζί με την ορολογία τους, η οποία αποδιδόταν στις γλώσσες υποδοχής είτε μέσω δανεισμού, είτε μέσω μετάφρασης (εκτύπου ή σημασιολογικής επέκτασης). Αν, λόγου χάριν, υποθεθεί ότι ένας γιατρός που μιλάει Γερμανικά και ασκεί τη Δυτική Ιατρική πρέπει να επικοινωνήσει γραπτώς με έναν κινέζο συνάδελφό του που μιλάει Κινέζικα και ασκεί την Κινέζικη Ιατρική, η πολιτισμική – και η συνακόλουθη εννοιολογική – διαφορά ανάμεσα στις δύο «ιατρικές» θα οδηγούσε λ.χ. σε μεταφραστικά προβλήματα παρόμοια με εκείνα που εντοπίζονται σε σχέση με τη νομική μετάφραση. Απλώς, επειδή η Δυτική Ιατρική έχει εισαχθεί και ασκείται και στην Κίνα, η δυτική ιατρική γλώσσα (μαζί με την ορολογία της, ασφαλώς) μπορεί να μεταφραστεί και στα Κινέζικα χωρίς προβλήματα, τουλάχιστον όχι περισσότερα απ' όσα συνεπάγεται κάθε μετάφραση από δυτική γλώσσα προς μη δυτική γλώσσα.

Ουσιαστικά, μας φαίνεται συζητήσιμη η προαναφερθείσα άποψη που εντοπίζει την αιτία για το ότι η νομική πραγματικότητα μεταβάλλεται αν ο νομοθέτης, σε ένα νέο νόμο, περιγράψει ένα νομικό φαινόμενο διαφορετικά απ' ό,τι σε προγενέστερο νόμο, στο γεγονός ότι ο νόμος υπάρχει μόνο στην ανθρώπινη γλώσσα· και αυτό διότι φαίνεται να παραβλέπει το φαινόμενο της *ερμηνείας των νόμων*, η οποία θα ήταν περιττή αν ο νόμος υφίστατο αποκλειστικά και μόνο στη γλώσσα· παραβλέπει δηλαδή τη *ratio legis*, η οποία ουδέποτε είναι απλώς γλωσσική. Τι σημαίνει, εντέλει, να περιγράψει ο νομοθέτης «διαφορε-

52. Brækhus, 1956, *αυτόθι*, στον Mattila, 2006, *αυτόθι*.

τικά» ένα «νομικό φαινόμενο»; Πόσο διαφορετικά; Και τι είδους νομικό φαινόμενο; Μια *έννομη σχέση*; Ένα *έγκλημα*; Τη *νομική ονομασία* ενός κατά τα λοιπά αμετάβλητου θεσμού; Είναι σαφές ότι οι συνέπειες θα ήταν διαφορετικές για κάθε περίπτωση, και ότι το νομικό φαινόμενο είναι, με όρους Ορολογίας, ένα αντικείμενο το οποίο αφαιρείται νοητικά σε έννοια η οποία καταδηλώνεται με (νομικό) όρο.

Όταν π.χ. ο H. Mattila ισχυρίζεται ότι ο *νόμος* είναι ένα μεταφυσικό φαινόμενο που περιγράφεται από τη *νομική γλώσσα*, δεν θα πρέπει κανείς να συναγάγει ότι οι ανθρώπινες σχέσεις και οι συνέπειες που απορρέουν από αυτές αναπτύχθηκαν όλες μετά την επινόηση του δικαίου⁵³. Πώς γεννήθηκε, σε τελική ανάλυση, το Δίκαιο; Γεννήθηκε ως μια απόπειρα οντολογικής (: περιγραφικής) και δεοντολογικής (: ρυθμιστικής)⁵⁴ *τυποποίησης* αρχετυπικών ανθρώπινων σχέσεων, οι οποίες ως φαινόμενα προϋπήρχαν του Δικαίου. Οι άνθρωποι χάριζαν, πωλούσαν και δάνειζαν πράγματα και πριν την επινόηση του *Ενοχικού Δικαίου*. Επίσης εργάζονταν και συνδέονταν μεταξύ τους με οικογενειακές σχέσεις και πριν την επινόηση του *Οικογενειακού Δικαίου*. Άλλωστε, ο Mattila δέχεται ότι υπάρχει διαφορά μεταξύ των ΝΓ διαφόρων έννομων τάξεων και νομικών παραδόσεων, όταν π.χ. εντοπίζει στον ορολογικό πλούτο τη βασική εξήγηση για το ότι η συλλογιστική των γερμανών νομικών βασίζεται ακόμη στην εννοιολογική ανάλυση, από την οποία επωφελούνται οι γερμανοί δικηγόροι όταν διατυπώνουν τους συλλογισμούς τους, επιδιώκοντας να αποκαλύψουν μια κρυμμένη αλήθεια με τη χρήση κατάλληλων λέξεων, παρά να βρουν λέξεις για να εκφράσουν μια ήδη φανερωμένη αλήθεια, τ.έ. ότι στη γερμανική νομική κουλτούρα είναι η λέξη που δημιουργεί το νόημα, και όχι το αντίστροφο⁵⁵. Γι' αυτό και, κατά τη γνώμη μας, δεν είναι ακριβής η άποψη ότι η Νομική Επιστήμη είναι αποκλειστικά και μόνο «νομοθετική [nomothetic]» επιστήμη, δεδομένου ότι περιέχει και πολλά στοιχεία από τις «ιδεογραφικές [ideographic]» επιστήμες⁵⁶. Αυτό το οποίο στο Δίκαιο υπάρχει *αναμφισβήτητα μόνο* στη γλώσσα και *πραγματώνεται ex nihilo για πρώτη φορά μέσω της γλώσσας* είναι ο τρόπος αντιμετώπισης και διάρθρωσης αυτών των σχέσεων εκ μέρους της εκάστοτε

53. Πβ. και όσα αναφέρει για τη σχέση μεταξύ φυσικού και θετικού δικαίου ο Α. Ράικος, *Συνταγματικό Δίκαιο*, τ. Ι, *Εισαγωγή-Οργανωτικό μέρος*. Αθήνα: Αντ.Ν. Σάκκουλας, 2002, σ. 245.

54. Εξ ου και η διάκριση των νομικών εγγράφων [legal documents] σε *prescriptive* (= ρυθμιστικά) και *descriptive* (= περιγραφικά), σύμφωνα με τον H. Kelsen, *General Theory of Norms* (μετάφραση: Michael Hartney). Oxford: Clarendon, 1991, σσ. 149-155, στην Šarčević, 1997, όπ.π., σ. 11.

55. Mattila, 2006, όπ.π., σ. 174. Τα αυτά ισχύουν και για την ελληνική νομική σκέψη, η οποία στηρίζεται εν πολλοίς στη γερμανική.

56. Πβ. Mattila, 2006, όπ.π., σ. 109, όπου αναφέρεται και η σχετική διάκριση.

συντεταγμένης πολιτείας. Ασφαλώς από έννομη τάξη σε έννομη τάξη υπάρχουν από μικρές έως τεράστιες διαφορές όσον αφορά τη ρύθμιση δεδομένου νομικού φαινομένου, και το Δίκαιο είναι σήμερα σε θέση να γεννά νέες ανθρώπινες σχέσεις (πάντοτε επί τη βάσει προϋπαρχόντων υποδειγμάτων, μιας *Βασικής μορφής*, θα λέγαμε) ή να τροποποιεί τις ήδη υπάρχουσες – και αυτό πράττει κατά κύριο λόγο. Αλλά και η Χημεία γεννά «νέες» χημικές ουσίες, οι οποίες αποτελούν τροποποιήσεις και συνδυασμούς ήδη υπαρχόντων χημικών στοιχείων. Άλλωστε και η Βιολογία, μια θετική επιστήμη, δεν μπορεί πλέον να γεννά «νέα» ή τροποποιημένα βιολογικά είδη επί τη βάσει ήδη υπαρχόντων;

Δεν είναι τυχαίο ότι οι περισσότερες διαφορές μεταξύ εννοιών νομικών συστημάτων παρατηρούνται εντός Ευρώπης, ενώ τα συστήματα εννοιών των εκτός Ευρώπης έννομων τάξεων αντιστοιχούν εν πολλοίς είτε στο *Κοινοδίκαιο* είτε στο *Αστικό Δίκαιο*, ακριβώς διότι είναι δανεισμένα από τα αντίστοιχα δυτικά⁵⁷.

Αυτό σημαίνει ότι δεν υπάρχει κάποια εγγενής διαφορά μεταξύ νομικής γλώσσας και ορολογίας, αφενός, και τεχνικής γλώσσας και ορολογίας, αφετέρου, αλλά ότι η όποια φαινομενική «διαφορά» μεταξύ τους οφείλεται σαφώς στην οντολογική⁵⁸ προσέγγιση της Νομικής Επιστήμης ως ενιαίου θεματικού πεδίου. Υπάρχουν, άλλωστε, μελετητές (από το χώρο της γλωσσολογίας, της νομικής, της σημειωτικής κ.ά.) που χαρακτηρίζουν τη νομική γλώσσα όχι απλώς ΓΕΣ, ούτε καν ΘΕΓΕΣ, όπως εμείς, αλλά ευθέως ΤΓ, όπως για παράδειγμα ο C. Caton, ο F. Schauer ή ο B. Jackson⁵⁹. Θεωρούμε ότι οι ιδιαιτερότητες που προκύπτουν από το πολιτισμικό στοιχείο της ΝΓ θα ξένιζαν λιγότερο αν κάθε έννομη τάξη και κάθε κλάδος του Δικαίου γίνονταν αντιληπτά ως αυτόνομα θεματικά πεδία, με τον όρο *Νομική Επιστήμη* (ή ακόμα και «*Νομικές Επιστήμες*») να κατασημαίνει απλώς μια υπερτασόμενη έννοια που θα περιλάμβανε το σύνολο των νομικών συστημάτων όπως π.χ. η έννοια που κατασημαίνει ο όρος *Θετικές Επιστήμες* περιλαμβάνει τη Φυσική, τη Χημεία, τα Μαθηματικά κ.λπ. Φαίνεται πιο οικονομικό, από λογική άποψη, η νομική μετάφραση (βλ. ενότητα 8) η οποία κυρίως αναδεικνύει τις εκάστοτε διαφορές μεταξύ των εννοιών των διαφόρων δικαϊκών παραδόσεων, να αρχίσει να σκοπείται ως διαθεματική μετάφραση (interdisciplinary translation), με κάθε δίκαιο να θεωρείται ξεχωριστό θεματικό πεδίο (discipline).

Από τη συζήτηση που προηγήθηκε προκύπτει, νομίζουμε, σαφώς ότι η ΝΓ είναι κατ' αρχήν μια «κανονική» ΓΕΣ. Ίσως μάλιστα η ΝΓ να διαθέτει ακόμη πιο έντο-

57. Mattila, 2006, όπ.π., σ. 106.

58. Για τη σχέση μεταξύ οντολογίας και ορολογίας βλ. ενδ. Felber, 1984, όπ.π., σ. 102.

59. Λεπτομέρειες βλ. στην Cao, 1997, όπ.π., σ. 16.

να τα χαρακτηριστικά των ΓΕΣ, υπό την έννοια ότι ακόμη και κάποια όχι αμιγώς ορολογικά στοιχεία της τείνουν προς μια τυπικότητα ως προς τη χρήση, αλλά και προς μια τεχνικότητα ως προς τη σημασία.

Όμως, από τη σκοπιά της ΓΓ, τι συνεπάγεται το γεγονός ότι η ΝΓ είναι μια ΓΕΣ; Θα προσπαθήσουμε να απαντήσουμε με αφετηρία τις ακόλουθες απόψεις της D. Cao:

[...] η γλώσσα και η γλωσσική χρήση, συμπεριλαμβανομένης της νομικής γλώσσας, δεν αποτελείται μόνο από λεξιλόγιο. Γι' αυτό, η μελέτη της νομικής γλώσσας και της φύσης της μπορεί να ωφεληθεί αν θεωρήσουμε τη νομική γλώσσα υφολογική ποικιλία [register]. [...] ⁶⁰

[...]

Συνοψίζοντας, μπορούμε να πούμε ότι η νομική γλώσσα ως υφολογική ποικιλία [register] είναι μια ποικιλία γλωσσικής χρήσης τεχνικής φύσης. Μοιράζεται τον κοινό πυρήνα της γενικής γλώσσας αλλά δεν ταυτίζεται με τη γενική γλώσσα. Υπάρχουν λεξιλογικά, συντακτικά, κειμενικά και πραγματολογικά χαρακτηριστικά που είναι μοναδικά στη νομική γλώσσα ως τεχνική γλώσσα. ⁶¹

Όπως βλέπουμε, η D. Cao χαρακτηρίζει ρητά «τεχνική» ⁶² τη ΝΓ, δεδομένου ότι, στο εν λόγω έργο της, δεν περιλαμβάνει τη διάκριση των ΓΕΣ σε «τεχνικές» και «θεσμικές». Πέραν, ωστόσο, αυτής της διαφοράς, η άποψη που υποστηρίζουμε σε αυτό το πόνημα είναι σχεδόν ταυτόσημη με τη δική της· δεχόμαστε, δηλαδή, ότι η ΝΓ είναι όντως υφολογική ποικιλία της ΓΓ, αλλά αυτό όχι *παρά το ότι*, αλλά *ακριβώς διότι* είναι ΓΕΣ· θεωρούμε ότι όλες οι ΓΕΣ συνιστούν υφολογικές ποικιλίες – άρα υποσύνολα – της οικείας ΓΓ, ιδιότητα που δεν επηρεάζεται από την καταχρηστικότητα του όρου «γλώσσα». Η άποψή μας αποφεύγει να αναλωθεί σε εντελώς θεωρητικά διλήμματα που τελικό τους στόχο έχουν προφανώς την οριοθέτηση των γνωστικών αντικειμένων, όπως το αν είναι ή δεν είναι γλώσσες οι ΓΕΣ, το αν είναι ή δεν είναι εντελώς ξεχωριστή γλώσσα η ΝΓ ⁶³ κ.λπ., αναγνωρίζοντας τον χαρακτήρα της ΝΓ ως υποσυνόλου ενός ευρύτερου γλωσσικού συστήματος του οποίου αποτελεί αναπόσπαστο μέρος

60. Βλ. Cao, 1997, όπ.π., σ. 17, η οποία επίσης χαρακτηρίζει «τεχνική γλώσσα» τη νομική γλώσσα (σ. 18).

61. Cao, 1997, όπ.π., σ. 18.

62. Ομοίως ο J.H. Herbots, «La traduction juridique. Un point de vue belge », *Les Cahiers de droit* 28:4, 1987, 813–844, σ. 814.

63. Σχετικές απόψεις παραθέτει η B. Danet, “Language in the Legal Process”, *Law and Society* 14:3, 1980, 447–563, σ. 470.

και από το οποίο εξαρτάται ούτως ή άλλως σε μεγάλο βαθμό⁶⁴ – πράγμα που ισχύει, επαναλαμβάνουμε, για κάθε ΓΕΣ. Δεχόμαστε ότι κάθε υποσύνολο της ΓΓ (ανεξάρτητα από το πώς το χαρακτηρίζει κανείς: γλώσσα, διάλεκτο, υφολογική ποικιλία, κοινωνιόλεκτο, ιδιόλεκτο κ.τ.ό.) θεωρείται τέτοιο *ακριβώς επειδή* εμφανίζει κάποια ιδιαίτερα γνωρίσματα. Τα ιδιαίτερα γνωρίσματα της ΝΓ τη διαφοροποιούν μεν από όλες τις άλλες ΓΕΣ, χωρίς όμως αυτό να υποδηλώνει ότι όλες οι άλλες τέτοιες γλώσσες δεν διαφοροποιούνται εξίσου μεταξύ τους, ανάλογα με το θεματικό πεδίο και τον επικοινωνιακό σκοπό του εκάστοτε κειμένου που περιέχει ΓΕΣ. Επίσης, δεν θα πρέπει να λησμονείται ότι, πέραν των όποιων χαρακτηριστικών διακρίνουν την εν γένει ΝΓ, οι διάφορες ΝΓ (είτε στο πλαίσιο διαφορετικών γλωσσών είτε στο πλαίσιο διαφορετικών δικαίων είτε στο πλαίσιο διαφορετικών νομικών κειμένων) εμφανίζουν λιγότερα ή περισσότερα χαρακτηριστικά που εξατομικεύουν και αυτές τις ίδιες ως προς την εν γένει ΝΓ (για όσους δέχονται την ύπαρξή της ως ενιαίας οντότητας)· η A. Blückert λ.χ. γράφει επ’ αυτού:

Χωρεί συζήτηση σχετικά με το κατά πόσο η εξειδικευμένη γλωσσική χρήση εκ μέρους των νομικών επιτρέπει να γίνεται λόγος για *μία* νομική γλωσσική κοινότητα [juridisk diskursgemenskap]. Η νομική γλώσσα και τα νομικά κείμενα απαντούν σε μια πληθώρα περιστάσεων [sammenhang], γι’ αυτό και δεν υπάρχει *μία* ενιαία νομική γλώσσα⁶⁵.

Η περιγραφή των (διαγλωσσικώς ισχυόντων, για όσους δέχονται ότι υπάρχουν) εξατομικευτικών χαρακτηριστικών καθεμιάς από τις υποκατηγορίες της ΝΓ θα απαιτούσε τη συγγραφή ξεχωριστού έργου. Ωστόσο, αξίζει να δούμε κάποια χαρακτηριστικά της ΝΓ ως ενιαίας οντότητας (για όσους δέχονται την ύπαρξή της) τα οποία στη βιβλιογραφία φέρονται ως διαγλωσσικώς ισχύοντα. Η D. Cao λ.χ. υιοθετεί μια μάλλον λειτουργική προσέγγιση όταν αναγνωρίζει στη ΝΓ κανονιστική [normative], επιτελεστική [performative] και τεχνική [technical] φύση⁶⁶ και αναλύει τα διακριτικά χαρακτηριστικά της⁶⁷· από την εν λόγω ανάλυση της D. Cao έχουμε εξαγάγει τα ακόλουθα κύρια διακριτικά γνωρίσματα της ΝΓ τα οποία μοιάζουν να έχουν μια διαφόρων βαθμών διαγλωσσική ισχύ. Για τους

64. Husa, 2012, όπ.π., σ. 165· B. Pozzo “English as a Legal Lingua Franca in the EU Multilingual Context” στο C.J.W. Baaij (επιμ.) *The Role of Legal Translation in Legal Harmonization*. Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer, σειρά Law & Business, 2012, 183–202, σ. 188.

65. Blückert, 2010, *αυτόθι*.

66. Cao, 1997, όπ.π., σσ. 13–20.

67. Cao, 1997, όπ.π., σσ. 20–23.

σκοπούς αυτού του έργου θα τα αποκαλούμε *γλωσσостρεφείς ιδιαιτερότητες (language-oriented peculiarities)*⁶⁸:

- περίπλοκο και μοναδικό νομικό λεξιλόγιο, του οποίου η έκταση ποικίλλει ανάλογα με τη γλώσσα (λεξιλογικό επίπεδο)⁶⁹
- τυπική και απρόσωπη σύνταξη συνδυασμένη με αξιοπρόσεκτα περίπλοκες και μακροσκελείς περιόδους (συντακτικό επίπεδο)⁷⁰
- επιτελεστικός [performative] χαρακτήρας των εκφωνημάτων της (πραγματολογικό επίπεδο)⁷¹
- απρόσωπο ύφος με εκτεταμένη χρήση αποφαιτικών προτάσεων οι οποίες διακηρύσσουν δικαιώματα και υποχρεώσεις (υφολογικό επίπεδο)

Το πρώτο από τα εν λόγω χαρακτηριστικά είναι αυτονόητο για κάθε ΓΕΣ, και όχι μόνο για τη ΝΓ. Για το δεύτερο από τα προαναφερθέντα χαρακτηριστικά, το οποίο πράγματι αποτελεί ιδιαιτερότητα της ΝΓ – τουλάχιστον σε εντονότερο βαθμό απ' ό,τι σε άλλες ΓΕΣ – έστω ως παράδειγμα το εξής απόσπασμα απόφασης του Αρείου Πάγου:

«Κατ' αυτού άσκησαν αναιρέσεις ο μεν Εισαγγελέας Αρείου Πάγου την υπ' αριθμ. 63/2007 και δη μόνο κατά του απαλλακτικού μέρους αυτού που αφο-

68. Σε αντιδιαστολή προς τις *δικαιοστρεφείς ιδιαιτερότητες* (law-oriented peculiarities), βλ. ενότητα 8.

69. Πρόκειται κυρίως για τη νομική ορολογία, η οποία αποτελεί και την κύρια πηγή δυσκολιών κατά τη μετάφραση νομικών κειμένων, βλ. Cao, 1997, όπ.π., σ. 53–54, η οποία μάλιστα αναγνωρίζει ότι κάθε γλώσσα εμφανίζει κάποιες δικές της ιδιαιτερότητες όσον αφορά τη νομική γλώσσα. Για ζητήματα νομικής ορολογίας και νομικής μετάφρασης βλ. αναλυτικότερα ενότητα 8.

70. Η εν λόγω περιπλοκότητα οφείλεται, μεταξύ άλλων, στην *ονοματοποίηση* (ή, κατ' εμάς, *ονοματικοποίηση*), δηλαδή την προτίμηση στη χρήση ονοματικών (ρηματικών ουσιαστικών, ρηματικών επιθέτων, μετοχών κ.λπ.) αντί ρηματικών τύπων στο νομικό λόγο (χαρακτηριστικό που απαντά γενικότερα στο επίσημο ύφος όσων γλωσσών διαθέτουν αυτές τις γραμματικές κατηγορίες), η οποία οδηγεί στην αυξημένη χρήση γενικής πτώσης (γενικής υποκειμενικής, γενικής αντικειμενικής) και γενικά απαιτεί περισσότερη νοητική προσπάθεια και χρόνο για την κατανόησή της, βλ. αναλυτικά Παναρέτου, 2009, όπ.π. σσ. 114–116 και την εκεί παραπομπή στους R.P. Charrow και V. Charrow, "Making legal language understandable. A psycholinguistic study of jury instructions", *Columbia Law Review* 79, 1979, 1306–1374, σ. 1321. Η *ονοματικοποίηση* (nominalization) επηρεάζει τη συντακτική-σημασιολογική λειτουργικότητα των επιθέτων, των προθέσεων και των ρημάτων, βλ. αναλυτικά E. Mattiello, "Nominalization in English and Italian legal texts", *ESP Across Cultures* 7 (Special issue: Legal English across cultures), 2010, 129–146, σσ. 133–134 (και ολόκληρο).

71. Πάντως, όπως ορθά παρατηρεί η Cao, 1997, όπ.π., σ. 14, «ο επιτελεστική χρήση της γλώσσας δεν συνιστά αποκλειστικότητα του Δικαίου, αλλά το Δίκαιο βασίζεται σημαντικά σε επιτελεστικά εκφωνήματα [performative utterances]. Παρομοίως η Šarčević, 1997, *αυτόθι*, όταν ισχυρίζεται ότι «δεν είναι νομικά όλα τα κανονιστικά κείμενα».

ρά την απόρριψη της εφέσεως του Εισαγγελέα Εφετών Λάρισας και αναφέρεται στον κατηγορούμενο Χ3 στις 26-11-2007, οι δε κατηγορούμενοι Χ2 και Χ1 στις 3-12-2007 ενώπιον του γραμματέα Εφετείου Λάρισας και δη ο μιν πρώτος δια πληρεξουσίου, (ήτοι της δικηγόρου Θεσσαλονίκης [...]), με βάση του από 30-11-2007 ειδικού πληρεξουσίου, στο οποίο το γνήσιο της υπογραφής του αναιρεσειόντος βεβαιώνεται από τον δικηγόρο Θεσσαλονίκης [...]), η δε δεύτερη η ίδια, τις υπ' αριθμ. 20 και 19/2007 αναιρέσεις προβάλλοντες ο μιν Εισαγγελέας Αρείου Πάγου έλλειψη ειδικής και εμπεριστατωμένης αιτιολογίας οι δε κατηγορούμενοι α) έλλειψη ειδικής και εμπεριστατωμένης αιτιολογίας και δη -γενικά- διότι το προσβαλλόμενο βούλευμα αα) περιέχει πιστή κατά λέξη επανάληψη του αιτιολογικού του πρωτοδίκου βουλεύματος ββ) περιέχει ασαφείς αιτιολογίες και δη σε σχέση με το έγκλημα της διατάραξης της ασφάλειας συγκοινωνιών δεν αναφέρει από πού προκύπτει η ιδιαίτερη υποχρέωση για τον έλεγχο της ασφάλειας του αυτοκινήτου και του φορτίου του, δεν περιέχει ουδεμία αιτιολογία σε σχέση με το απαραίτητο στοιχείο της γνώσης ότι εκ της ενεργείας τους μπορεί να προκύψει κίνδυνος για άνθρωπο και της αποδοχής εκ μέρους τους του σχετικού αποτελέσματος.»⁷²

Όπως διαπιστώνει κανείς εύκολα, όλο το απόσπασμα αποτελείται μόνο από μία περίοδο που περιλαμβάνει πολλές παρατακτικά συνδεόμενες κύριες προτάσεις, καθώς και άφθονους προσδιορισμούς όπως δευτερεύουσες προτάσεις, μετοχές, επεξηγήσεις κ.ά. Το τρίτο και το τέταρτο από τα προαναφερθέντα γενικά χαρακτηριστικά της ΝΓ αντιστοιχούν εν μέρει σε εκείνο του J. H. Herbots, σύμφωνα με τον οποίο η ΝΓ αποσκοπεί εντέλει στην παραγωγή έννομων συνεπειών⁷³ – και λέμε «εντέλει», διότι και τα θεωρητικά νομικά κείμενα εκεί αποσκοπούν απώτερα, μέσα από τις περιγραφές, τους προβληματισμούς και τις προτάσεις τους σε σχέση με νομικά ζητήματα – και εν μέρει με εκείνο του J. E. Joseph, σύμφωνα με τον οποίο η ΝΓ διακρίνεται για το πομπώδες και συχνά αποπροσωποποιημένο ύφος της⁷⁴, και τα δύο αυτά χαρακτηριστικά προκύπτουν από την ίδια την αποστολή της ΝΓ, άρα απορρέουν από τη συγκεκριμένη θεματική και όχι από την επιλογή συγκεκριμένων υφολογικών χαρακτηριστικών. Ο Β. Κουτσιβίτης αναφέρει, επίσης, ότι η ΝΓ περιέχει πολλά αρχαϊκά στοι-

72. ΑΠ 601/2008

73. Herbots, 1987, *αυτόθι*.

74. J.E. Joseph, "Indeterminacy, Translation and the Law" στο M. Morris (επιμ.) *Translation and the Law*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 1995, 13–36, σσ. 19–21.

χεία⁷⁵, χαρακτηριστικό που, ωστόσο, δεν απαντά σε όλες τις γλώσσες (με την κυριολεκτική σημασία του όρου «γλώσσα»), και άρα δεν μπορεί να χαρακτηριστεί διαγλωσσικώς ισχύον. Πάντως, όσες γλώσσες εμφανίζουν τέτοια αρχαϊκά στοιχεία στη νομική τους ΓΕΣ, αυτά αφορούν κυρίως το λεξιλογικό επίπεδο (τ.έ. ορολογία) και το συντακτικό επίπεδο, σπανιότερα το μορφολογικό επίπεδο και, ακόμη σπανιότερα, το φωνολογικό/φωνοτακτικό⁷⁶ επίπεδο (σχεδόν ποτέ το γραφηματικό επίπεδο, το οποίο προσαρμόζεται στους ορθογραφικούς και λοιπούς κανόνες γραφής της ΓΓ⁷⁷). Αντίθετα, οικουμενικό σε οποιαδήποτε

75. Βλ. ενδ. Κουτσιβίτης, 1994, όπ.π., σ. 224· Asprey, 2003, όπ.π., σσ. 123–124· Garzone, 2000, όπ.π., σ. 397.

76. Το φωνοτακτικό επίπεδο αφορούν λ.χ. στη ΝΕΝΓ (και γενικότερα τον επίσημο νεοελληνικό λόγο) οι προερχόμενες από την Καθαρεύουσα λόγιες συμφωνικές ακολουθίες /pt/, /kt/, /xθ/, /sθ/, /fθ/, /kv/, /mf/, /nθ/, /nδ/, /vγm/, /fθr/, /fst/ κ.ά., οι περισσότερες από τις οποίες δεν αποτελούν αληθινούς αρχαϊσμούς (με εξαίρεση τις /pt/, /kt/), αλλά λόγιες παρερμηνείες και υπερδιορθώσεις που οφείλονταν στην πλήρη άγνοια του φαινομένου της αλλοφωνίας και άλλων φαινομένων, συνηθέστατων στη διαχρονική Ελληνική. Αυτές οι δυσπρόφερτες ακολουθίες συμφώνων παραβιάζουν σαφέστατα τη φωνοταξία της Νεοελληνικής (αλλά και της διαχρονικής Ελληνικής), και θα πρέπει να αποφεύγεται η δημιουργία ή επιλογή όρων που τις περιέχουν, πβ. και Π. Αλεβαντής, «Χρήση εργαλείων ορολογίας και ανάγκες σε ορολογία. Αποτελέσματα ερωτηματολογίου» στο Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Πρακτικά Ημερίδας Εργασίας «Δίκτυο ορολογίας για την νεοελληνική γλώσσα και μετάφραση»*, Αθήνα, 11 Απριλίου 2014, Γραφείο Αθηνών της Γενικής Διεύθυνσης Μετάφρασης. Αθήνα: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Αντιπροσωπεία στην Ελλάδα, 2014, 20–33 (όπως εμφανίζονται στο αρχείο pdf που περιέχει τα Πρακτικά), σ. 32 (13 στο μεμονωμένο κείμενο των Αποτελεσμάτων ερωτηματολογίου), βλ. ιστοσελίδα <http://ec.europa.eu/greece/pdf/2014-06-03-praktika-imeridas-parartimata.pdf> (επίσκεψη 06-7-2014). Τέτοιες λόγιες παρερμηνείες οδήγησαν, άλλωστε, και σε μορφολογικά αδικαιολόγητους τύπους όπως *ενήλικας* (αντί *ενήλικος*, πβ. *ανήλικος*), *μεγενθύνω* (αντί *μεγεθύνω* < *μέγεθος*), *αποθανατίζω* (αντί *απαθανατίζω* < *από* + *αθάνατος* [επισύνθετο]), *ανταπεξέρχομαι* (αντί *αντεπεξέρχομαι* < *αντί* + *επί* + *εξέρχομαι* [επισύνθετο]), *Οκτώμβριος* (αντί *Οκτώβριος* < λατ. *October*), *να αποτανθώ* (αντί *να αποταθώ* < *αποτείνω* > *αόρ. απετάθην*, πβ. *τάση* και όχι **τάνη*), *παρεισφρύνω* (αντί *παρεισφρέω* < *παρά* + *εις* + *φρέω* = *φέρω*) ή σε συντακτικές υπερδιορθώσεις όπως το *αφορώ σε* + *αιτ.* (αντί *αφορώ* + *αιτ.*, αφού πρόκειται για μονόπτωτο, όχι δίπτωτο, ρήμα και στα κατά δοτικήν μονόπτωτα ρήματα της αρχαίας Ελληνικής η δοτική τράπηκε σε αιτιατική, πβ. *βοηθώ τινι* (δοτ.) > *βοηθάω/βοηθώ κάποιον* και όχι **σε κάποιον*. Αντίθετα, το δίπτωτο *δίδωμί τινι* > *δίνω σε κάποιον* *κάτι* [σε + *αιτ.* για το έμμεσο αντικείμενο, απρόθετη *αιτ.* για το άμεσο αντικείμενο]) κ.ά., οι οποίοι μόλις τις τελευταίες δύο δεκαετίες έγιναν αντιληπτοί και άρχισαν να διορθώνονται.

77. Εξαιρέσεις, ασφαλώς, υπάρχουν: παράδειγμα η μαλαισιανή γλώσσα (Bahasa Melayu), η οποία, στις ομόσπονδες πολιτείες της Μαλαισίας Terengganu, Kelantan, Kedah, Perlis και Johor, πέραν του λατινικού, γράφεται παράλληλα και με μια ποικιλία του αραβικού αλφαβήτου (Jawi) ειδικά για θρησκευτικούς και πολιτιστικούς, ενίοτε και διοικητικούς, σκοπούς, ενώ ως γενική γλώσσα γράφεται μόνο με το λατινικό αλφάβητο· ή η σερβική γλώσσα (srpski) η οποία, παρότι ως γενική γλώσσα γράφεται είτε με το λατινικό αλφάβητο είτε με μια ποικιλία του κυριλλικού αλφαβήτου, σε επίσημη γραπτή επικοινωνία στην οποία εμπλέκονται κρατικά στελέχη χρησιμοποιεί μόνο το κυριλλικό αλφάβητο, το οποίο κατοχυρώνεται ως επίσημο στο άρθρο 10 του Συντάγματος της Δημοκρατίας της Σερβίας του 2006.

μορφή ΝΓ είναι το χαρακτηριστικό της χρήσης στερεότυπων εκφράσεων⁷⁸ που δεν είναι νομικοί όροι⁷⁹, το οποίο ωστόσο αποτελεί και χαρακτηριστικό κάθε ΓΕΣ, αν και εμφανίζεται μάλλον εντονότερο στη ΝΓ⁸⁰. Η. R. Stolze αναφέρει, ως διακριτικό χαρακτηριστικό της ΝΓ, και το ότι περιλαμβάνει πολλές εκφράσεις της ΓΓ:

Η νομική ειδική γλώσσα [juristische Fachsprache] διακρίνεται [...] από πολλές άλλες ειδικές γλώσσες προπάντων διότι περιέχει εκφράσεις οι οποίες κατά τη μορφή ταυτίζονται με εκείνες της γενικής γλώσσας, αλλά στο επίπεδο του περιεχομένου ενδέχεται να αποκλίνουν από τη σημασιολογική δομή των τελευταίων.⁸¹

Για παράδειγμα, όπως σε κάθε ΝΓ, έτσι και στη ΝΕΝΓ υπάρχουν καθημερινές λέξεις όπως *πρόσωπο*, *πράξη*, *παράλειψη* κ.ά., οι οποίες έχουν ιδιαίτερη νομική σημασία που ενδέχεται να διαφέρει από την τρέχουσα. Ωστόσο, αυτό το χαρακτηριστικό επιδέχεται συζήτηση. Πρώτον, διότι και αυτό αποτελεί χαρακτηριστικό κάθε ΓΕΣ, απλώς εμφανίζεται εντονότερο στις νομικές υφολογικές ποικιλίες ορισμένων γλωσσών. Όπως έχει γράψει ο R. de Beaugrande:

Παρά τη σύλληψη της ΓΕΣ ως «ενός πλήρους συνόλου γλωσσικών φαινομένων [...]», δεν γνωρίζω ΓΕΣ η οποία να αποτελείται εξ ολοκλήρου από δικούς της πόρους⁸².

Ειδικά η Νεοελληνική, ιδίως στη λόγια υφολογική ποικιλία της, είναι από τις γλώσσες που εμφανίζονται τολμηρές απέναντι στη στρατηγική της νεολογίας (βλ. ενότητα 7.2.1), γεγονός που ισχύει και για τη Νομική Επιστήμη, η οποία

78. Κουτσιβίτης, 1994, *αυτόθι*.

79. Πρόκειται, ουσιαστικά, για τις λέξεις και εκφράσεις που η Asprey, 2003, ό.π., σ. 119, χαρακτηρίζει «legal buzzwords», αμφισβητώντας – εν πολλοίς δικαιολογημένα – την αληθινή χρησιμότητά τους στη νομική γλώσσα.

80. Ειδικά για τη νομική γλώσσα του *κοινοδικαίου* (*common law*) βλ. την αναλυτική παρουσίαση των χαρακτηριστικών της την οποία επιχειρεί ο Σ. Βλαχόπουλος, *Πολυγλωσσία στο δίκαιο. Μετάφραση νομικών κειμένων και δικαστηριακή διερμηνεία*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, 2014, σσ. 37–46, ενώ, ειδικά για τη νομική γλώσσα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τουλάχιστον από τη σκοπιά της μεταφρασεολογίας, βλ. την ακόμα επίκαιρη ανάλυση του Β. Κουτσιβίτη, 1994, ό.π. 226–232.

81. R. Stolze, „Expertenwissen des juristischen Fachübersetzers“ στο P. Sandrini (επιμ.) *Übersetzen von Rechtstexten. Fachkommunikation im Spannungsfeld zwischen Rechtsordnung und Sprache*. Tübingen: Gunter Narr Verlag, σειρά Forum für Fachsprache-Forschung αρ. 54, 1999, 45–62, σ. 47.

82. R. de Beaugrande, 1987, ό.π., σ. 3.

μας ενδιαφέρει εδώ⁸³. Συνεπώς, τουλάχιστον για τη Νεοελληνική, ισχύει μόνο εν μέρει το γνώρισμα που αναφέρει η R. Stolze. Δεύτερον, διότι είναι πολύ περισσότεροι οι νομικοί όροι που έχουν εισχωρήσει στη ΓΓ, παρά το αντίστροφο· ενδεικτικά αναφέρουμε όρους όπως: *δικαίωμα, ιδιοκτήτης, κληρονόμος, καταδικάζω, ληστεία, κράτος, ποινή, εταιρεία, χρέος, εξόφληση, εξαπατώ, οικόπεδο* κ.ά., η σημασία των οποίων έχει συχνά αλλοιωθεί στη ΓΓ.

Τέλος, τρία διαγλωσσικά χαρακτηριστικά της ΝΓ τα οποία θα μπορούσαμε να αποκαλέσουμε «τα τρία παράδοξα της ΝΓ», καθότι επιχειρούν τον συνδυασμό αντιφατικών εννοιών, είναι τα εξής:

- α) η ταυτόχρονη επιδίωξη ακρίβειας, αφενός, και αοριστίας⁸⁴, αφετέρου. Η ακρίβεια, και η συνεπακόλουθη σαφήνεια⁸⁵, αποτελεί προαπαιτούμενο της ορθής απονομής δικαιοσύνης⁸⁶. Η απροσδιοριστία/ασάφεια/αοριστία της νομικής γλώσσας, τ.έ. η ανοικτή σε ερμηνεία φύση της, εγγενές χαρακτηριστικό της ίδιας της ανθρώπινης γλώσσας κατά πολλούς μελετητές⁸⁷, ενδέχεται: i) να είναι αθώα, ως παράπλευρο αποτέλεσμα της αοριστίας και γενικολογίας που απαιτεί η διατύπωση των νομικών διατάξεων με στόχο την κάλυψη όσο το δυνατόν ευρύτερων εννοιών, ή ii) να μην είναι αθώα, όπως στην περίπτωση ιδιωτικών συμβάσεων με

83. ενώ δεν ευνοεί καθόλου τον δανεισμό βλ. ενότητα 7.2.3. Άλλο, βεβαίως, το ζήτημα ότι πολλοί νομικοί νεολογισμοί δεν γίνονται πλέον αντιληπτοί ως τέτοιοι από τους νομικούς, με αποτέλεσμα πολλοί από τους τελευταίους να αντιδρούν στην ανάδυση νεότερων νεολογισμών.

84. R. Arntz και P. Sandrini, “Präzision versus Vagheit. Das Dilemma der Rechtssprache im Lichte von Rechtsvergleich und Sprachvergleich” στο B.E. Antia, *Indeterminacy in Terminology and LSP: Studies in Honour of Heribert Picht*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 2007, 135–153, σ. 136–137· πβ. Cao, 1997, όπ.π., σσ. 19–20 και Stolze, 1999, όπ.π., σ. 48.

85. βλ. π.χ. Ευρωπαϊκή Ένωση, *Διοργανικό εγχειρίδιο σύνταξης κειμένων*. Βρυξέλλες/Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2011, σ. 205, στην ενότητα 10.10 του οποίου διαβάζουμε, σχετικά με το νομοτεχνικό σύστημα της Ελλάδας και το αντίστοιχο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ότι «[...] στοιχεία όπως η σαφής, λιτή και απεριττή διατύπωση, η σωστή κατάστρωση της νομοθετικής ύλης, η ορολογική συνοχή κ.λπ. χαρακτηρίζουν και τα δύο νομοτεχνικά συστήματα. [...]» Η υπογράμμιση δική μας.

86. E. Alcaraz Varó και B. Hughes, *Legal Translation Explained*. Manchester: St. Jerome Publishing, 2002, σ. 5· Cao, 1997, όπ.π., σ. 19. Πβ. και εδ. 5.2 του «Κοινού πρακτικού οδηγού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής για τα πρόσωπα που συμβάλλουν στη σύνταξη των νομοθετικών κειμένων στο πλαίσιο των κοινοτικών οργάνων» (σ. 17), όπου περιέχεται η ακόλουθη οδηγία: «Αφενός, το πρωτότυπο κείμενο πρέπει να είναι ιδιαίτερα απλό, σαφές και άμεσο, καθώς η υπερβολική πολυπλοκότητα ή ακόμα και η μικρότερη αμφιβολία θα μπορούσαν να έχουν ως αποτέλεσμα, σε μία ή περισσότερες κοινοτικές γλώσσες, ανακρίβειες, μεταφράσεις κατά προσέγγιση ή πραγματικά μεταφραστικά σφάλματα.» Η υπογράμμιση δική μας.

87. βλ. ενδ. Cao, 1997, *αυτόθι*· T. Endicott, *Vagueness in Law*. Oxford: Oxford University Press, 2000, σ. 48.

ασαφείς νομικές έννοιες με στόχο την εκμετάλλευση του αντισυμβαλλομένου⁸⁸. Ούτως ή άλλως, η αναγκαιότητα αυτού του χαρακτηριστικού για τη σύνταξη νομοτεχνικά άρτιων κειμένων έχει αμφισβητηθεί⁸⁹.

- β) η ταυτόχρονη επιδίωξη λιτότητας⁹⁰ και συμπύκνωσης στη διατύπωση, αφενός, και αναλυτικής κάλυψης όσων το δυνατόν περισσότερων περιπτώσεων⁹¹, αφετέρου.
- γ) η προσπάθειά συγκρασίμου της βεβαιότητας και της αποφασιστικότητας που απαιτεί η ρύθμιση των ανθρώπινων σχέσεων, αφενός, με την αβεβαιότητα και την επιφυλακτικότητα απέναντι στους απειράριθμους συνδυασμούς γεγονότων που επιφυλάσσει η πραγματικότητα, αφετέρου. Έτσι εξηγείται η διαρκής χρήση λέξεων που μετριάζουν την απολυτότητα του νομικού λόγου και αφήνουν ανοικτή την προοπτική για διαφορετική αντιμετώπιση, όπως *ενίοτε, όποτε, όποιος, τηρουμένων των αναλογιών, ιδίως, ενδεικτικά, κατ' αρχήν* κ.ά. Θα μπορούσαμε να αποκαλέσουμε αυτό το χαρακτηριστικό *τραγική ειρωνεία του Δικαίου*.

Δεν χωρεί αμφιβολία για το ότι όλα τα προαναφερθέντα χαρακτηριστικά της ΝΓ δυσχεραίνουν την αυτόνομη πρόσβαση του νομικά ανειδίκευτου πολίτη στη Δικαιοσύνη, με αποτέλεσμα την ανάδυση ενός αιτήματος για απλή γλώσσα (plain language)⁹². Όπως αναφέρει σχετικά η Μ. Μ. Asprey:

Παρά αυτά τα χρόνια εμπειρίας σε πολλές έννομες τάξεις ανά τον κόσμο, πολλοί δικηγόροι εμφανίζονται ακόμη επιφυλακτικοί ή και καχύποπτοι απέναντι στην απλή γλώσσα («plain language»), συχνά για τους λάθος λόγους. Δεν υπάρχει τρόπος να αντιμετωπίσει κανείς αυτούς τους φόβους με τη χρήση γενικεύσεων ή αφηρημένων διατυπώσεων. Ακόμη και όλα αυτά τα στοι-

88. E. Doonan, *Drafting*. London: Cavendish Publishing, 1995, σσ. 95–96, στην J.J. Rek-Harrop, *Key aspects and problem areas in the jurilinguistic translation of certain forms of legal contracts in terms of terminology transfer between two different legal systems: Polish and English*, βλ. ιστοσελίδα <http://fr.scribd.com/doc/92729443/A-7> (επίσκεψη 28-7-2014).

89. A.-C. Mattson, “En svensk modell för klarspråk”, *klara* 6, 2009, 22.

90. Ευρωπαϊκή Ένωση, 2011, *αυτόθι*: «[...] στοιχεία όπως η σαφής, λιτή και απέρριπτη διατύπωση, η σωστή κατάστρωση της νομοθετικής ύλης, η ορολογική συνοχή κ.λπ. χαρακτηρίζουν και τα δύο νομοτεχνικά συστήματα. [...]» Η υπογράμμιση δική μας.

91. ΠΒ. Παναρέτου, 2009, *όπ.π.*, σ. 80, η οποία, σε σχέση με την ισχυρή παρουσία συμπλεκτικής και διαζευκτικής σύνδεσης στο νομικό λόγο, επισημαίνει, μεταξύ άλλων, ότι: «[...] Το φαινόμενο αυτό οφείλεται στην προσπάθεια των νομικών να συμπεριλάβουν όλες τις πιθανές περιπτώσεις ή προϋποθέσεις εφαρμογής και ισχύος κάθε διάταξης, ώστε να την καταστήσουν πλήρη και ακριβή. [...]».

92. ΠΒ. και Παναρέτου, 2009, *όπ.π.*, σ. 119.

χεία για το τι συμβαίνει στον κόσμο δεν αρκούν. Ο μόνος τρόπος να κατανοήσει κανείς ποιες θα είναι οι συνέπειες της απλής γλώσσας στον νομικό λόγο είναι να αρχίσει να τη χρησιμοποιεί. Ας μάθουμε, λοιπόν, τι να κάνουμε, και να δούμε τι συμβαίνει. [...]»⁹³

Είναι γεγονός ότι και οι περισσότεροι μελετητές εμφανίζονται επιφυλακτικοί απέναντι στην απλή γλώσσα στη Νομική Επιστήμη. Ο Η. Mattila λ.χ. γράφει:

Για όλους τους προαναφερθέντες λόγους, το ιδανικό της Εποχής του Διαφωτισμού, σύμφωνα με το οποίο η νομική γλώσσα θα έπρεπε να είναι κατανοητή στον κάθε πολίτη, αποδείχθηκε εν πολλοίς ουτοπικό. Το ίδιο ισχύει και για το σύγχρονο, δημοκρατικό Κράτος Δικαίου. Συχνά, επικρίσεις από πολίτες σχετικά με την αδιαφάνεια της νομικής γλώσσας οφείλονται στην πραγματικότητα στη δυσχέρεια του ίδιου του αντικειμένου. Ένα κείμενο που υφίσταται επικρίσεις προορίζεται για χρήση από δικηγόρους, οι οποίοι είναι και οι μόνοι αρμόδιοι για να το κατανοήσουν. Το πρόβλημα περιπλέκεται από το γεγονός ότι ο νομοθέτης ή άλλη αρχή συχνά ρυθμίζει τεχνικά ζητήματα άλλων ειδικοτήτων μέσω της νομικής γλώσσας. Αυτό οδηγεί σε μια συσσώρευση αδιαφάνειας: η γλώσσα του δικαίου, εκείνη της τεχνολογίας, εκείνη του εμπορίου, και άλλες, αναμιγνύονται στη γραφή. Αυτό καθιστά το κείμενο διπλά δύσκολο από τη σκοπιά του αμύητου. Σήμερα, αυτό ισχύει ιδίως όσον αφορά τα κείμενα της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁹⁴.

Ακόμα πιο ρητή και σαφής είναι η επιφύλαξη άλλων μελετητών, όπως η R. Stolze:

Συνιστά, ωστόσο, αντίληψη των αμύητων για τον τρόπο λειτουργίας των νομικών κειμένων η απαίτηση σύμφωνα με την οποία οι νόμοι πρέπει «να διαβάζονται τόσο απλά όπως ένα μυθιστόρημα ή ένα εγχειρίδιο οδηγιών χρήσης. [...] Οι νόμοι δεν «διαβάζονται» απλώς, αλλά εντάσσονται, μέσα από ποικίλες «διαδικασίες ερμηνείας» στη συστηματική συνάρτηση του Δικαίου [...]. Γι' αυτό και η παλαιά απαίτηση για «οικουμενική κατανοησιμότητα [Allgemeinverständlichkeit]» των νόμων ουδέποτε μπορεί να ικανοποιηθεί πλήρως [...].

[...]

Οι δυσκολίες κατανόησης για του αμύητους προκύπτουν όταν λέξεις της γενικής γλώσσας όπως *άνθρωπος* [Mensch], *γέννηση* [Geburt], *πατέρας*

93. Asprey, 2003, ό.π., σ. 78.

94. Mattila, 2006, ό.π., σ. 99.

[Vater], ζώο [Tier], συγγένεια [Verwandtschaft], πράγμα [Sache], σκοτάδι [Dunkelheit], νυχτερινή ησυχία [Nachtruhe] παγιώνονται από τη νομική πρακτική σε κάποιους συγκεκριμένους τρόπους χρήσης. Τέτοιες έννοιες είναι λιγότερο μονοσήμαντες απ' όσο πιστεύει ο αμύητος, όπως δείχνει π.χ. ένα μακροσκελές, έκτασης 500 σελίδων, σχόλιο επί του άρθρου 3 του Γερμανικού Συντάγματος [GG], «Όλοι οι άνθρωποι είναι ίσοι ενώπιον του Νόμου». Ναι μεν ο Γερμανικός Αστικός Κώδικας [Bürgerliche Gesetzbuch] προβλέπει ότι οι κανόνες της γενικής γλώσσας πρέπει να τηρούνται [...]. Το πρόβλημα είναι ωστόσο ότι οι κανόνες της γενικής γλώσσας ενδέχεται να ποικίλλουν σημασιολογικά. Γι' αυτό και υπάρχουν νομικές έννοιες «αόριστες [unbestimmte]» ή χρήζουσες αξιολογικής ερμηνείας [wertausfüllungsbedürftige], οι οποίες καθιστούν τη νομική γλώσσα ανακριβή ως ειδική γλώσσα, της είναι όμως απαραίτητες, όπως καλή πίστη [Treu und Glauben], χρηστά ήθη [gute Sitten], σπουδαίος λόγος καταγγελίας [wichtiger Kündigungsgrund], αξία [Wert], προστασία της προσωπικότητας [Persönlichkeitsschutz], τάξη και ασφάλεια [Sicherheit und Ordnung], ελεύθερη έκφραση της γνώμης [freie Meinungsäußerung] κ.ά.⁹⁵

Θα πρέπει, σε κάθε περίπτωση, να σημειωθεί ότι ο βαθμός ασάφειας για το γενικό κοινό, όπως και ο βαθμός αρχαικότητας ή περιπλοκότητας της νομικής γλώσσας, δεν είναι ο ίδιος σε όλες τις έννομες τάξεις, και εν πολλοίς συνδέεται με τα πολιτισμικά και πολιτικά προτάγματα που επικρατούν, σε δεδομένη ιστορική περίοδο, εντός της κοινότητας που διέπεται από το εκάστοτε δίκαιο⁹⁶. Έτσι π.χ. οι Σκανδιναβοί διαθέτουν γενικά πιο απλό νομικό ύφος, πράγμα που ισχύει και στην περίπτωση της νομικής γλώσσας του δικαίου της ΕΕ⁹⁷. Αλλά και στο Ηνωμένο Βασίλειο, που διακρίνεται για τη δυσκαμψία των νομικών του γλωσσών, μοιάζει να επιδιώκεται, σε κάποιες περιπτώσεις, μια στροφή προς την απλή γλώσσα. Για παράδειγμα οι *Civil Procedure Rules* του 1998 έχουν συνταχθεί σε απλή γλώσσα και στοχεύουν στη βελτιστοποίηση της πολιτικής

95. Stolze, 1999, *αυτόθι*. Η πλαγιογράφιση της συγγραφέως.

96. Πβ. τις απόψεις περί Κοινωνιορολογίας (έτσι αποδίδουμε τον όρο Sozioterminologie) της A. Schmid, „Un nouveau noeud, l'histoire: Relevanz der historischen Dimension in der Terminologie des Steuerrechts“ στο P. Sandrini (επιμ.) *Übersetzen von Rechtstexten. Fachkommunikation im Spannungsfeld zwischen Rechtsordnung und Sprache*. Tübingen: Gunter Narr Verlag, σειρά Forum für Fachsprache-Forschung αρ. 54, 1999, 243–267, σ. 243–244.

97. Για τον απλούστερο χαρακτήρα της νομικής γλώσσας του Δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης βλ. ενδ. P. Berteloot, « La traduction juridique dans l'Union européenne, en particulier à la Cour de justice » στο Association suisse des traducteurs, terminologues et interprètes (επιμ.) *Actes du Colloque International « La traduction juridique. Histoire, théorie(s) et pratique »* (Genève, les 17, 18 et 19 février 2000). Genève/Berne: ASTTI/ETI, 2000, 521–535., σ. 528.

αντιδικίας μέσω της απλοποίησης ορισμένων διαδικασιών και της απαίτησης για γνωστοποίηση των αποδείξεων και των μαρτυρικών καταθέσεων σε σύγνομο χρονικό διάστημα, ενώ εισάγουν και κάποιες ορολογικές απλοποιήσεις, όπως είναι οι όροι *statement of case*, *claim form*, *claimant*, *witness summons* και *disclosure* στη θέση, αντίστοιχα, των όρων *pleadings*, *writ*, *plaintiff*, *subpoena* και *discovery*. ταυτόχρονα, κάποιοι λατινικοί όροι αντικαθίστανται με πιο οικείους όρους οι οποίοι προέρχονται από το καθημερινό λεξιλόγιο⁹⁸.

Αντίθετα, στην Ελλάδα, όπου η διατήρηση της νεοελληνικής γλωσσικής κληρονομιάς «ανέπαφης» επιδιώχθηκε με εσφαλμένο τρόπο και μέσα από ποικίλες ιστορικές, πολιτικές και γλωσσολογικές παρανοήσεις⁹⁹, η ΝΕΝΓ πέρασε μέσα από την ξύλινη καθαρεύουσα (πολλά στοιχεία της οποίας αποτελούσαν ήδη μετάφραση από ξένες γλώσσες, πρωτίστως τη Γαλλική¹⁰⁰), διατηρώντας έτσι στοιχεία υφολογικής και συντακτικής δυσκαμψίας ακόμη και στη σύγχρονη εκδοχή της¹⁰¹. Δεν είναι τυχαίο ότι, στην αρχή της δεκαετίας του 1980, η ΝΕΝΓ

98. Asprey, 2003, ό.π., σ. 72. Η πλαγιογράφηση δική μας.

99. Για τέτοιες παρανοήσεις βλ. ενδ. Γ.Η. Χάρης (επιμ.) *Δέκα μύθοι για την ελληνική γλώσσα*. Αθήνα: Πατάκης 2001 (ολόκληρο).

100. Είναι γνωστό στους γλωσσολόγους ότι η Καθαρεύουσα δανειζόταν σημασίες, φράσεις και ολόκληρες δομές από τη Γαλλική, όπως ασφαλώς έπρατταν οι περισσότερες ευρωπαϊκές γλώσσες σε παλαιότερες εποχές, βλ. ενδ. Ν.Γ. Contossopoulos, *L'influence du français sur le grec. Emprunts lexicaux et calques phraséologiques*. Athènes : 1978, σσ. 193–207 (και ολόκληρο).

101. Ο Mattila, 2006, ό.π., σσ. 60–64, επιχειρεί μια πολύ διαφωτιστική περιγραφή της μετάβασης του νομικού λόγου από την Καθαρεύουσα στη Δημοτική. Αν και είναι απολύτως ορθή η άποψη λ.χ. της Γ. Γιαννουλοπούλου ότι οι δημοτικιστές, προτείνοντας την καθιέρωση της ομιλουμένης, ήθελαν να μιμηθούν τα ανεπτυγμένα έθνη της Δύσης, είναι συζητήσιμη η άποψη της ότι η καθιέρωση της Καθαρεύουσας στην Ελλάδα είχε ως στόχο να γίνει ο Έλληνας αρεστός στα ισχυρά έθνη της Δύσης, βλ. Γ. Γιαννουλοπούλου, «Η “Κοινωνική Διγλωσσία” στην Ελλάδα και την Ιταλία και η Σύγχρονη Κοινωνιογλωσσολογική Έρευνα» στο *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα. Γλώσσα και κοινωνία. Πρακτικά της 28ης Ετήσιας Συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας του Τμήματος Φιλολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, 21–22 Μαΐου 2007*. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης/Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη), 2008, 138–146, σ. 145· κατά τη γνώμη του Π.Γ.Κ. τουλάχιστον ισχύει το ακριβώς αντίθετο: την Καθαρεύουσα ενστερνίζονταν και ευνοούσαν ανέκαθεν (και ακόμη νοσταλγούν) πολλές από τις πλέον αντιδυτικές και ανατολικόστροφες δυνάμεις του Ελληνισμού, ενδεικτικές δε αυτής της ψυχικής τάσης είναι και οι αρνητικές αντιδράσεις των εναπομεινάντων καθαρευουσιάνων οσάκις κάποιος επιχειρεί να τους πληροφορήσει ότι η Καθαρεύουσα έβριθε μεταφραστικών δανείων και υφολογικών σχημάτων γαλλικής (τ.έ. δυτικής) προέλευσης! Το γεγονός ότι στην Ιταλία το γλωσσικό ζήτημα τέθηκε με άλλους όρους, Γιαννουλοπούλου, 2008, *αυτόθι*, οφείλεται στο ότι η Ιταλία δεν βρίσκεται (γεωγραφικά και γεωπολιτικά) μεταξύ δύο πολύ ισχυρών – και εντελώς ασυμβίβαστων μεταξύ τους – πολιτιστικών ρευμάτων και προσεγγίσεων του βίου, όπως (ατυχώς) συμβαίνει στην περίπτωση της Ελλάδας. Εδώ θα πρέπει να σημειώσουμε τα ζητήματα που τίθενται σχετικά με το πώς θα πρέπει να αποκαλείται η απόδοση ενός κειμένου από την Καθαρεύουσα στη Δημοτική: «μεταγλώττιση» ή «μεταφορά»; Βλ. σχετικά Σταυράκης, 2010, ό.π., 28–29 (υποσημείωση 73 με τις

βρισκόταν ακόμα υπό την επιρροή της Καθαρεύουσας¹⁰². Ωστόσο, σε σχέση με το δυσνόητο χαρακτήρα της νομικής γλώσσας, θα πρέπει να έχει κανείς υπόψη του τη συνετή παρατήρηση του P. M. Tiersma:

[...]. Σε διάφορους βαθμούς, η νομική γλώσσα [legal language] ανέκαθεν διέφερε από τη συνήθη γλώσσα [ordinary language]. Όποτε οι διαφορές μεγάλωναν αρκετά, σημειώνονταν διαμαρτυρίες και προσπάθειες για τη βελτίωση της κατάστασης. Ωστόσο, μετά από κάθε μεταρρύθμιση, το χάσμα μεταξύ νομικής και συνήθους γλώσσας μεγάλωνε σταδιακά και πάλι, οδηγώντας σε άλλον ένα γύρο διαμαρτυριών και μεταρρύθμισης. Ίσως θα πρέπει να μάθουμε κάτι από το παρελθόν, αντί να το αναπαράγουμε αενάως.¹⁰³

1.4.1 Ορισμός και σκοποί της νομικής γλώσσας (ΝΓ) - Νομικά κείμενα

Με βάση όσα προαναφέρθηκαν και σε συνδυασμό με τις κρατούσες απόψεις στις γλωσσικές επιστήμες και στη Νομική Επιστήμη, μπορούμε να ορίσουμε¹⁰⁴ τη **νομική γλώσσα** ως

μία ή περισσότερες ιδιαίτερες, από σημασιολογική, εκφραστική και ορολογική, ενίοτε δε και από συντακτική και μορφολογική άποψη, κατηγορίες ενός **ομιλούμενου** ή **ομιληθέντος γλωσσικού κώδικα** οι οποίες αναπτύχθηκαν και/ή αναπτύσσονται από τους νομικούς επιστήμονες, λειτουργούς και επαγγελματίες (στο εξής απλώς: νομικούς) για τους σκοπούς: α) της διατύπωσης **κανόνων δικαίου** και **νόμων**¹⁰⁵, οι οποίοι απευθύνονται τόσο σε νομικούς όσο

εκεί παραπομπές). Με καθαρά μεταφρασεολογικούς όρους, πάντως, αυτή η μετάβαση από έναν κώδικα Α σε έναν κώδικα Β δεν διαφέρει σε τίποτα απολύτως από οποιαδήποτε διαγλωσσική μετάφραση μεταξύ δύο στενά συγγενικών γλωσσών. Ακόμη και αν ληφθεί υπόψη η δυνατότητα ύπαρξης συστημικής ποικιλίας εντός ενός και του αυτού κώδικα, διότι η Καθαρεύουσα δεν καλύπτεται, διότι διαφέρει με τρόπο συστηματικό από τη Δημοτική ως προς όλα τα επίπεδά της. Αντίθετα, η σποραδική πολυτυπία της Δημοτικής από επίδραση της Καθαρεύουσας (π.χ. *πόλης* και *πόλεως*, *δίνεται* και *δίδεται* κ.ά.) αποτελεί έκφραση της συστημικής ποικιλίας.

102. Πβ. Ε. Λουπάκη, *Η διαφοροποίηση μεταξύ πρωτοτύπου και μεταφράσματος: η περίπτωση των κοινοτικών κειμένων* (διδακτορική διατριβή). Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 2005, σσ. 77, 82–83.

103. Tiersma, 1999, όπ.π., σ. 7.

104. Πβ. Π.Γ. Κριμπάς, «Νομική γλώσσα» στο Ε. Σπηλιωτόπουλος, Χ. Χρυσανθάκης, Χ. Πολίτης (επιμ.) *Λεξικό Νομικής Ορολογίας II–Δημόσιο Δίκαιο*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, 2014, 564–565.

105. Για τη διάκριση μεταξύ *κανόνων δικαίου* και *νόμων* από πλευράς δικανικής γλωσσολογίας και κειμενογλωσσολογίας βλ. Παναρέτου, 2009, όπ.π., σσ. 159–162.

και σε μη νομικούς, απαιτούν ωστόσο συχνά τη συνδρομή των νομικών για να κατανοηθούν από μη νομικούς· β) της διατύπωσης θεωρητικών απόψεων στο πλαίσιο της Νομικής Επιστήμης, οι οποίες απευθύνονται κυρίως σε νομικούς ή σπουδαστές της Νομικής Επιστήμης, σε φορείς διοικητικής και πολιτικής εξουσίας οι οποίοι μπορεί να είναι νομικοί ή όχι, αλλά – θεωρητικά τουλάχιστον – σε κάθε πολίτη που ενδιαφέρεται για θέματα δικαίου.

Δεδομένης της σύγχυσης που σημειώνεται κατά καιρούς στη βιβλιογραφία¹⁰⁶, τονίζουμε ότι η **νομική γλώσσα** (ΝΓ) δεν θα πρέπει να συγχέεται με τη στενότερη αυτής έννοια της **νομικής ορολογίας** (ΝΟ), η οποία αποτελεί απλώς ένα (απαραίτητο) υποσύνολο της **νομικής γλώσσας**¹⁰⁷. Η ενασχόληση με τη ΝΓ, ασφαλώς, συνεπάγεται την ενασχόληση, μεταξύ άλλων, με τη ΝΟ. Εκτός της ορολογίας, η ΝΓ περιλαμβάνει και άλλα είδη γλωσσικά μέσα έκφρασης, όπως στερεότυπες εκφράσεις, επιρρήματα, τρόπους σύνταξης κ.ά. στοιχεία που δεν είναι όροι, χρησιμοποιούνται όμως κατά κόρον στη ΝΓ.

Κατά καιρούς έχουν προταθεί διάφορες διακρίσεις της ΝΓ. Μία πρακτική διάκριση είναι εκείνη του B. Jackson, ο οποίος διακρίνει τη νομική γλώσσα σε εκείνη της *αντιδικίας*, στη *νομοθετική γλώσσα*, στη *γλώσσα της θεωρίας*, στη *γλώσσα που χρησιμοποιείται στις σχέσεις μεταξύ πελάτη και δικηγόρου*, στη *γλώσσα που χρησιμοποιείται μεταξύ των επαγγελματιών* (ενν. του νομικού κλάδου), στη *γλώσσα των ΜΜΕ όταν μεταδίδουν τον νόμο στο κοινό*, και στη *γλώσσα των συμβουλευτικών γραφείων* [advisory agencies] *για τη μετάδοση νομικών μηνυμάτων*¹⁰⁸.

Η χρήση νομικής γλώσσας, με τη σειρά της, εξυπηρετεί τη νομική επικοινωνία¹⁰⁹, η οποία, με τη σειρά της, εξυπηρετεί έναν ή περισσότερους από τους παρακάτω σκοπούς, σύμφωνα με τον P. Sandrini:

106. Βλ. π.χ. de Groot, “The Influence of Problems of Legal Translation on Comparative Law Research” στο C.J.W. Baaij (επιμ.) *The Role of Legal Translation in Legal Harmonization*. Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer, σειρά Law & Business, 2012, 139–159, σσ. 140–141: «[...] it is of primary importance to establish that one legal language must be translated into another legal language. One should not translate from a legal language into the ordinary words of the TL, but into the legal terminology of the TL. If the TL is used in several legal systems as the language of the law, a conscious choice must be made for the terminology of one of the possible target legal languages. [...]» Οι υπογραμμίσεις δικές μας.

107. Πολύ σωστά ο Σταυράκης τιτλοφορεί το έργο του «Νεοελληνική νομική γλώσσα και ορολογία», ώστε να δείξει ότι πρόκειται για δύο διαφορετικές έννοιες.

108. B. Jackson, *Law, Fact and Narrative Coherence*. Merseyside: Deborah Charles Publications, 1988, σ. 138.

109. Για ειδικότερα θέματα όπως ο επικοινωνιακός στόχος των νόμων, η νομοθεσία ως επικοινωνιακή πράξη κ.ά. βλ. ενδ. Παναρέτου, 2009, όπ.π. σσ. 61–73.

- i. τη ρύθμιση κοινωνικών πραγματικών καταστάσεων στο πλαίσιο μιας έννομης τάξης,
- ii. τη συνεννόηση μεταξύ ειδικών της Νομικής Επιστήμης (δικηγόρων, δικαστών, νομοθετών, θεωρητικών της Νομικής Επιστήμης κ.ά.),
- iii. τη συνεννόηση εντός ενός θεσμικού, διοικητικού πλαισίου (νομοθετικής εξουσίας, εκτελεστικής εξουσίας, δικαστικής εξουσίας)¹¹⁰.

Ανάλογα με τους εν λόγω σκοπούς της χρήσης ΝΓ, προκύπτουν διάφορες κατηγορίες κειμένων που περιέχουν ΝΓ (νομικών κειμένων). Έχοντας υπόψη μας τη διαρκώς αυξανόμενη ποικιλία ειδών και τύπων νομικών κειμένων η οποία, εξάλλου, καθιστά προβληματική τη χρήση του γενικού όρου **νομικά κείμενα**¹¹¹, θα παραθέσουμε εδώ δύο πρακτικές ταξινομήσεις των νομικών κειμένων. Η πρώτη, του H. Kelsen, έχει ως αφετηρία της τη λειτουργία τους και τα διακρίνει σε ρυθμιστικά [prescriptive] και περιγραφικά [descriptive]¹¹². Η δεύτερη, των M. Politis και M. Canellopoulou-Botti, έχει ποικίλες αφετηρίες, όπως το περιεχόμενό τους, τη λειτουργία τους ή τον επικοινωνιακό τους σκοπό, και τα διακρίνει στις εξής πέντε κατηγορίες:

- 1) κείμενα που περιέχουν κανόνες δικαίου [textes contenant des règles de droit],
- 2) κείμενα που συντάσσονται κατ' εφαρμογήν κανόνων δικαίου [textes établis en application de règles de droit],
- 3) κάθε κείμενο που παράγει ή μπορεί να παραγάγει έννομες συνέπειες [tout texte produisant ou pouvant produire des effets juridiques],
- 4) κείμενα θεωρίας [textes de doctrine],
- 5) κείμενα εκλαΐκευσης νομικών εννοιών και άρθρα εφημερίδων ή περιοδικών στα οποία συζητούνται νομικά ζητήματα [textes de vulgarisation des notions juridiques et [...] articles de quotidiens ou revues traitant des questions juridiques]¹¹³.

110. P. Sandrini, „Translation zwischen Kultur und Kommunikation: Der Sonderfall Recht“ στο P. Sandrini (επιμ.) *Übersetzen von Rechtstexten. Fachkommunikation im Spannungsfeld zwischen Rechtsordnung und Sprache*. Tübingen: Gunter Narr Verlag, σειρά Forum für Fachsprache-Forschung αρ. 54, 1999, 9–43, σ. 11.

111. E. Cornelius, “The Curious Case of Legal Translation”, *Literator* 32:1, 2011, 121–143, σ. 124.

112. Kelsen, 1991, *αυτόθι*.

113. M. Politis και M. Canellopoulou-Botti, « Le sort des référents pragmatologiques dans le texte d'arrivée en traduction juridique », ανακοίνωση στο συνέδριο *Traduction juridique: Histoire, Théories et Pratique* (Genève, 19–21 février 2000), βλ. ιστοσελίδα <http://www.gitrad.uji.es/>

Είναι ευνόητο ότι οι τρεις πρώτες από αυτές τις κατηγορίες εμφανίζουν μερική αλληλεπικάλυψη, αφού λ.χ. μια διεθνής Συνθήκη περιέχει κανόνες δικαίου, τηρεί κανόνες δικαίου κατά τη σύνταξή της και παράγει έννομες συνέπειες. Παρομοίως, όπως εύκολα διαπιστώνει κανείς, δεν υπάρχει πλήρης ταύτιση μεταξύ των κατηγοριών ΝΓ, νομικής επικοινωνίας και νομικών κειμένων, οι δε διάφορες κατηγορίες ΝΓ μπορεί π.χ. να εξυπηρετούν περισσότερες κατηγορίες νομικής επικοινωνίας και να απαντούν σε περισσότερα είδη νομικών κειμένων, ή μία κατηγορία νομικής επικοινωνίας να πραγματώνεται μέσω περισσότερων κατηγοριών ΝΓ ή μία κατηγορία νομικών κειμένων να περιέχει περισσότερες κατηγορίες ΝΓ κ.ο.κ. Η καθημερινή νομική πρακτική υπερβαίνει εξ ορισμού τις όποιες θεωρητικές ταξινομήσεις.

1.4.2 Ιδιαιτερότητες της νεοελληνικής νομικής γλώσσας (NENG)

Παραπάνω (βλ. ενότητα 1.4) έγινε εκτενής λόγος για τα χαρακτηριστικά της ΝΓ ως ΓΕΣ και ως ΘΕΓΕΣ· χωρίς να αρνούμαστε ότι η ΝΓ έχει και αυτή ιδιαιτερότητες, όπως και κάθε ΓΕΣ, δείξαμε ότι αυτές οι ιδιαιτερότητες θα πρέπει να εξετάζονται υπό το πρίσμα των εξής τριών παραδοχών: α) ότι δεν αφορούν αποκλειστικά και μόνο τη ΝΓ, αλλά σε αυτή βρίσκουν την πληρέστερη έκφρασή τους· β) ότι ενδέχεται να διαφέρουν από γλώσσα σε γλώσσα¹¹⁴· και γ) ότι, αν και οι περισσότερες από αυτές τις ιδιαιτερότητες συνδέονται ειδικά με τη ΝΟ (βλ. ενότητα 4.1.3.3), σε σπανιότερες περιπτώσεις εντοπίζονται και ιδιαιτερότητες που αφορούν μία συγκεκριμένη νομική γλώσσα στο σύνολό της, όπως τη *νεοελληνική νομική γλώσσα*, τη *γερμανική νομική γλώσσα*, την *αγγλική νομική γλώσσα* κ.λπ.

Όπως διευκρινίσαμε ήδη στον Πρόλογο των Συγγραφέων, σε αυτό το έργο έχουμε δώσει έμφαση στη ΝΕΝΓ και τη ΝΕΝΟ, και μόνο όταν υπάρχει λόγος αναφερόμαστε στη ΝΓ και τη ΝΟ άλλων γλωσσών. Έτσι, λοιπόν, σε αυτό το σημείο θα πρέπει να πούμε ότι, όπως κάθε ΝΓ, έτσι και η ΝΕΝΓ εμφανίζει κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά σε σχέση με άλλες ΝΓ, ακόμη και ευρωπαϊκές. Αυτές

sites/default/files/Politis2000_0.pdf (επίσκεψη 07-7-2014), σ. 1–2. Επιλέξαμε εδώ αυτή την ταξινόμηση διότι προσφέρεται για μια αναλυτικότερη παρουσίαση των ποικίλων χαρακτηριστικών των νομικών κειμένων.

114. Cao, 2007, ό.π., σ. 53. Για παράδειγμα, οι τευτονικές (Germanic) νομικές γλώσσες διακρίνονται, μεταξύ άλλων, για τις διωνυμικές τους φράσεις, με ή χωρίς παρήχηση [alliteration] (λ.χ. αγγλ. *clear and convincing· to have and to hold· safe and sound· terms and conditions· I swear to tell the truth, the whole truth, and nothing buth the truth* κ.ά.), βλ. Tiersma, ό.π., σσ. 13-15κ.α. Κάποιες τέτοιες έχουν περάσει, κυρίως μέσω της Αγγλικής ή της Γερμανικής, και σε άλλες ευρωπαϊκές γλώσσες, όπως π.χ. στη Νεοελληνική (λ.χ. *σώος και αβλαβής· όροι και προϋποθέσεις· ορκίζομαι να πω την αλήθεια και μόνο την αλήθεια* κ.ά.).

οι ιδιαιτερότητές της – όπως και οι ιδιαιτερότητες κάθε ΝΓ – καθιστούν συχνά δύσκολη την ορθή χρήση της, στην ελληνόγλωσση δε βιβλιογραφία έχουν επανειλημμένα επισημανθεί ζητήματα πλημμελούς χρήσης της ΝΕΝΓ – συμπεριλαμβανομένης, φυσικά, της ΝΕΝΟ¹¹⁵ – μέσα από παραδείγματα που έχουν αντληθεί από έγγραφα τα οποία έχουν συνταχθεί από νομικούς κατά την άσκηση των λειτουργημάτων τους. Στο παρόν έργο δεν θα αναφερθούμε στα επιμέρους προβλήματα που εμφανίζει η χρήση του τάδε ή του δείνα νεοελληνικού νομικού όρου ή γραμματικού τύπου δεδομένου νεοελληνικού νομικού όρου και στα συναφή ζητήματα, αφού είναι προφανές ότι τέτοια ζητήματα καλύπτονται επαρκώς σε έργα όπως εκείνα του Α. Ν. Σταυράκη και του Α. Ι. Μάνεση στα οποία επανειλημμένα παραπέμπουμε σε αυτό το βιβλίο.

Κατά τη γνώμη μας, παρά τις αδιαμφισβήτητες ομοιότητές της με τις περισσότερες ευρωπαϊκές νομικές γλώσσες, η ΝΕΝΓ ως όλο (τ.έ. όχι μόνο ως προς την ορολογία της) εμφανίζει (υπό το πρίσμα μιας συγχρονικής ανάλυσης) τρεις ιδιαιτερότητες, οι οποίες ωστόσο εμφανίζονται – αν και αισθητά μικρότερο βαθμό – και σε άλλες ευρωπαϊκές γλώσσες. Συγκεκριμένα:

- α) Λόγω της άλλοτε επικράτησης της Καθαρεύουσας, στη σύγχρονη ΝΕΝΓ επιβιώνουν λόγια στοιχεία που δεν περιορίζονται απλώς στο λεξικό επίπεδο (ορολογία και λοιπά λεξικά στοιχεία), αλλά εκτείνονται και στο μορφολογικό, το συντακτικό και το φωνολογικό επίπεδο, ενίοτε με τον λόγιο τύπο να συνυπάρχει με τον δημώδη¹¹⁶. για παράδειγμα, ενώ η ΝΕΚ δεν διαθέτει μετοχή αορίστου, στη ΝΕΝΓ απαντούν πολλές τέτοιες μετοχές, κατά κανόνα ουσιαστικοποιημένες (*ζημιώσας, προστήσας* κ.ά.), οι οποίες συνιστούν νομικούς όρους και έχουν παγιωθεί σε αυτόν τον τύπο. Τα λόγια στοιχεία της ΝΕΝΓ ενδιαφέρουν τον ορολόγο και τον νομικό γλωσσολόγο κατ' αρχήν από λεξική άποψη, στον βαθμό δηλαδή κατά τον οποίο εμφανίζονται λέξεις, εκφράσεις ή νομικοί όροι με αρχαϊκά ή λόγια μορφολογικά, συντακτικά και/ή φωνολογικά/φωνοτακτικά χαρακτηριστικά, ειδικά μάλιστα ως προς τους νομικούς όρους, ο ορολόγος ίσως κληθεί να κρίνει αν ένας νομικός όρος πρέπει να τυποποιηθεί στον αρχαϊκό του τύπο ή να προσαρμοστεί στους κανόνες της Νεοελληνικής

115. Σταυράκης, 2010, όπ.π., σσ. XI-XII (και ολόκληρο)· Μάνεσης, 1999, όπ.π., σσ. 76–78 (και ολόκληρο).

116. Σταυράκης, 2010, όπ.π., σσ. 49–57· Μάνεσης, 1999, όπ.π., σσ. 37–65. Για μια πολύ ενδιαφέρουσα σύνοψη της ιστορίας της διαμάχης μεταξύ καθαρευουσιάνων και δημοτικιστών σε σχέση με την ελληνική νομική γλώσσα βλ. Mattila, 2006 σσ. 60–64. Πβ. και Παναρέτου, 2009, όπ.π., σ. 119.

Κοινής (NEK). Χαρακτηρίζουμε «απόλυτη» αυτή την ιδιαιτερότητα ως προς τις νομικές υφολογικές ποικιλίες άλλων γλωσσών, και όχι ως προς τη NEK στο σύνολό της, καθώς είναι σαφές ότι η σύγχρονη NEK, όπως έχει διαμορφωθεί, περιέχει και αυτή λόγιες λέξεις και δομές – λιγότερες όμως απ' ό,τι η νομική υφολογική ποικιλία της. Λόγιες λέξεις και φράσεις συναντάμε, ασφαλώς, στις περισσότερες ευρωπαϊκές ΝΓ με μακρά γραπτή παράδοση, αλλά λόγια μορφολογικά και συντακτικά στοιχεία σε πολύ λίγες, όπως λ.χ. στην Ολλανδική¹¹⁷, μέχρι τις αρχές του 20ού αι., ενώ σε καμία δεν απαντά η – άλλοτε – πλήρης και συστηματική μορφολογική, φωνολογική, γραμματική και συντακτική διφυΐα μεταξύ Αρχαϊζουσας/Καθαρεύουσας και Δημοτικής.

- β) Εν μέρει ως συνέπεια της προαναφερθείσας ιδιαιτερότητας, αλλά και λόγω των ποικίλων νομικών παραδόσεων από τις οποίες άντλησε υλικό το Ελληνικό Δίκαιο, η NENΓ εμφανίζεται πολύτυπη και λιγότερο ομοιόμορφη σε σχέση με εκείνη άλλων ευρωπαϊκών γλωσσών, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι στη ΝΓ των τελευταίων απουσιάζουν εντελώς φαινόμενα όπως η πολυωνυμία, η πολυσημία και η ομωνυμία. Η Ε. Παναρέτου έχει παρατηρήσει σχετικά:

[...] το γεγονός ότι σε άλλους νόμους επιλέγονται οι καθημερινές λέξεις για τους μη νομικού όρους και σε άλλους οι λόγιες θίγει την ομοιομορφία αλλά και τον απρόσωπο χαρακτήρα που θα έπρεπε να έχουν οι νόμοι.¹¹⁸

Αυτό αφορά, ασφαλώς, και τους νομικούς όρους ως υποσύνολο της ΝΓ, αλλά γι' αυτούς θα γίνει λόγος παρακάτω (βλ. ενότητα 4.1.3.2).

- γ) Επίσης, η NENΓ εμφανίζει και μία ιδιαιτερότητα η οποία, αν και όχι αποκλειστική της, την πλησιάζει περισσότερο με συγκεκριμένες ευρωπαϊκές ΝΓ. Πρόκειται για τη σχεδόν παντελή απουσία άμεσων δανείων, είτε όρων είτε λοιπών λέξεων (με εξαίρεση όσα άμεσα δάνεια είχαν διεισδύσει ήδη στην αρχαία Ελληνική), χαρακτηριστικό που πλησιάζει τη NENΓ περισσότερο στον νομικό λόγο γλωσσών όπως η Τσεχική, η Ισλανδική, η Γερμανική (και, συγκεκριμένα, τη Γερμανική της Γερμανίας, όχι εκείνη της Ελβετίας, η οποία, στον νομικό λόγο της περιλαμβάνει άφθονους

117. όπου συνηθιζόταν λ.χ. η χρήση της μονολεκτικής γενικής πτώσης (με τον τύπο *des* του άρθρου στη γενική ενικού αρσενικού και ουδετέρου, και τον τύπο *der* του άρθρου για όλες τις άλλες περιπτώσεις γενικής πτώσης).

118. Παναρέτου, 2009, *αυτόθι*.

γαλλικούς δάνειους όρους¹¹⁹). Στη ΝΕΝΓ, ιδίως στα δικόγραφα και τις δικαστικές αποφάσεις, η *πόρτα* (< λατ. *porta*) αναφέρεται συχνά (μάλιστα, μέχρι τη δεκαετία του 1980, αποκλειστικά) ως *θύρα*, η *σκάλα* (< λατ. *scala*) ως *κλίμακα*, το *σπίτι* (< λατ. *hospitium*) ως *οικία*, το *φαξ* (< αγγλ. *fax* < λατ. *fac simile*) ως *τηλεομοιότυπο*, το *γκολ* (αγγλ. < *goal*) ως *τέρμα* κ.ά. Η αποφυγή των δάνειων όρων ή λέξεων, όταν η χρήση τους δεν είναι αναγκαία¹²⁰, τίθεται και ως ρητή επιταγή στη σ. 14 του *Εγχειριδίου οδηγιών για την κωδικοποίηση της νομοθεσίας*:

Πρέπει, κατά κανόνα, να αποφεύγεται η χρήση ξένων όρων ή λέξεων. Εάν οι κωδικοποιούμενες διατάξεις περιλαμβάνουν ξένους όρους ή λέξεις, χωρίς αυτό να είναι αναγκαίο, πρέπει, κατά την κωδικοποίηση, να αποδίδονται στη νεοελληνική γλώσσα, εφόσον έχει διαπλαστεί σχετικώς δόκιμος όρος. Εάν υπάρχει ελληνικός όρος, ο οποίος δεν έχει επικρατήσει, παρατίθεται και ο ξενόγλωσσος εντός παρενθέσεως.¹²¹

Μία από τις – ούτως ή άλλως πολύ σπάνιες – εξαιρέσεις σε αυτόν τον κανόνα, η οποία μάλιστα αφορά όρο, ανέφερε το 1986 ο V. Koutsivitis:

Στη συνθήκη ΕΟΚ έχουμε το παράδειγμα του όρου «ντάμπινγκ» (άρθρο 91). Η αγγλική αυτή λέξη επαναλαμβάνεται αυτούσια σε όλες τις κοινοτικές γλώσσες και είναι βέβαια πλέον αργά να αναρωτιόμαστε για τη μεταφρασσιμότητά της. Αναφέρω ωστόσο ότι υπάρχει πρόταση για την απόδοση της με τον όρο «υποτιμητισμός» [...]. Βέβαια εξαιτίας της ανυπαρξίας στην Ελλάδα δομών ανάλογων με τις επιτροπές γλώσσας και ορολογίας που λειτουργούν π.χ. στη Γαλλία, δεν υπάρχει κανένα ενδεχόμενο, ακόμα και αν πληρούνταν όλες οι προϋποθέσεις για την καθιέρωση αυτού του νεολογισμού, να δούμε αυτή τη λέξη να αντικαθιστά το «ντάμπινγκ».¹²²

119. Ειδικά για τη γερμανική νομική γλώσσα της Γερμανίας και της Ελβετίας βλ. Mattila, 2006, όπ.π., σ. 96–97, 174–175.

120. Διερωτάται κανείς αν η χρήση όρων όπως *θύρα* αντί *πόρτα*, *οικία* αντί *σπίτι* κ.λπ. αντικαθιστά όντως μη αναγκαία δάνεια, ή μήπως συνιστά η ίδια μη αναγκαία χρήση αρχαϊσμών όπως αυτοί που αναφέρει η Παναρέτου, 2009, όπ.π., σ. 116.

121. Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης, *Εγχειρίδιο οδηγιών για την κωδικοποίηση της νομοθεσίας*. Αθήνα: Κεντρική Επιτροπή Κωδικοποίησης, 2006, σ. 14.

122. V. Koutsivitis, « Réflexions terminologiques et traductologiques à partir de la version grecque du traité CEE » (το κείμενο του κυρίως άρθρου είναι συντεταγμένο στη Νεοελληνική, με τίτλο: «Ορολογικές και μεταφραστικές παρατηρήσεις με αφορμή το ελληνικό κείμενο της Συνθήκης ΕΟΚ»), *Terminologie et Traduction* 3, 1986, 15–27, σ. 18.

Ο συγκεκριμένος δάνειος όρος είναι ακόμη σήμερα αυτός που χρησιμοποιείται κατά κόρον στα επίσημα ελληνόγλωσσα νομικά κείμενα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τα λοιπά ελληνόγλωσσα νομικά κείμενα και είναι, κατά τη γνώμη μας, προβληματικός διότι δεν προσαρμόζεται στο κλιτικό σύστημα της ΝΕΚ (και της Ελληνικής γενικότερα), ενώ περιέχει ακολουθίες φωνημάτων που επιδέχονται πολλούς τρόπους προφοράς στη ΝΕΚ (**μπ** και **νγκ**), με αποτέλεσμα να συσκοτίζεται και η ετυμολογία του. Αξιοπρόσεκτο είναι ότι στην Ελλάδα, όταν γίνεται λόγος για αποφυγή των δανείων, δεν λαμβάνονται υπόψη τα μεταφραστικά δάνεια¹²³, άφθονα στην Καθαρεύουσα (βλ. ενότητα 1.4), από την οποία κυρίως μεταδόθηκαν και στη ΝΕΚ και σε όλες τις νεοελληνικές ΓΕΣ, συμπεριλαμβανομένης της ΝΕΝΓ, όπως δεν λαμβάνονται υπόψη και τα δάνεια που είχε δεχθεί η ίδια η αρχαία Ελληνική (π.χ. η λέξη *ατσάλι*, δάνειο από την Ενετική, αντικαταστάθηκε από τη λέξη *χάλυβας* σε τεχνικό και επίσημο ύφος, η οποία αποτελεί επίσης δάνειο, από άγνωστη, μάλιστα, γλώσσα!) και τα οποία πέρασαν, ως φυσική συνέχεια ή ως λόγιες αναβιώσεις, στη ΝΕΚ. Ο Π.Γ.Κ. θεωρεί ότι οι μόνες αληθινά προβληματικές κατηγορίες δανείων, οι οποίες θα πρέπει να αποφεύγονται τόσο στη ΓΕΣ όσο και στη ΓΓ, είναι οι λέξεις ή όροι που δεν έχουν προσαρμοστεί στο κλιτικό και φωνοτακτικό σύστημα της ΝΕΚ, είναι δε της γνώμης ότι ειδικά τα λατινικής και ενετικής προέλευσης δάνεια ταιριάζουν απολύτως με την όλη δομή της ΝΕΚ (θεματική κλίση ονομάτων και ρημάτων, κυριαρχία της συλλαβικής δομής Σ+Φ, απουσία «δασέων» συριστικών, όμοια προφορά των φωνηέντων σε τονούμενη και άτονη θέση, φωνηεντικό σύστημα της μορφής /a/, /e/, /i/, /o/, /u/ κ.ά.), είναι δε τόσο αφομοιωμένα και ενσωματωμένα σε αυτή, ώστε αποτελεί αλλοίωση του χαρακτήρα της η αντικατάσταση και/ή η αποφυγή τους, ανεξάρτητα από την υφολογική ποικιλία για την οποία πρόκειται.

123. Αυτό δεν συμβαίνει για λόγους παραγωγικότητας και/ή συνθετικότητας, αφού και οι δύο λέξεις παρέχουν επαρκή παραγωγικότητα και/ή συνθετικότητα: *ατσάλινος/ατσαλένιος-χαλύβδινος*, *ατσαλώνω-χαλυβδώνω*, *ατσαλόσυρμα-χαλυβ(δ)όσυρμα*· όμως *χαλυβουργία*, αλλά όχι **ατσαλουργία* (η συγκεκριμένη λέξη θα απαιτούσε μίξη δημώδους με λόγια ρίζα, πράγμα που κατά κανόνα αντενδείκνυται), αν και έχει συμβεί κατά καιρούς, π.χ. *ελαιόλαδο* < *ελαία* [αντί *ελιά*] + *λάδι* [< *ελάδιον* < **ελαϊδιον* < *έλαιον*]). Συμβαίνει διότι, αφενός, το κοινό γλωσσικό αίσθημα θεωρεί ότι η αρχαία Ελληνική δήθεν δεν περιείχε δάνεια και, αφετέρου, διότι μόνο τα δάνεια που *φαίνονται* ξένα ενοχλούν. Πβ. όσα γράφει η Ά. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, «Ιδεολογήματα και δανεισμός» στο Γ.Η. Χάρης (επιμ.) *Δέκα μύθοι για την ελληνική γλώσσα*. Αθήνα: Πατάκης, 2001, 63–70, σσ. 66–67 (και ολόκληρο), σε σχέση με τα άμεσα και τα μεταφραστικά δάνεια στην Ελληνική.

1.4.3 Πόση Καθαρεύουσα είναι αποδεκτή στη νεοελληνική νομική γλώσσα (ΝΕΝΓ);

Όπως δείχνει η καθημερινή πρακτική στα νομικά έγγραφα που συντάσσονται στην Ελλάδα, συχνά παρατηρείται η άσκοπη χρήση τύπων της Καθαρεύουσας σε περιπτώσεις όπου η ΝΕΚ διαθέτει δόκιμο τύπο, με αποτέλεσμα να προκύπτει ένα είδος ανεπίτρεπτης¹²⁴ «μικτής» γλώσσας. Η Ε. Παναρέτου υποστηρίζει σχετικά τα εξής:

Ορισμένοι από τους αρχαϊσμούς συνιστούν νομικούς όρους ή στερεότυπες εκφράσεις, π.χ. *ο καθ' ου, αντιμωλία, ενώπιον του δικαστηρίου, κατάπτωση, οικεία διάταξη, ανήκεστος βλάβη, αγχιστείες, φύλακες θήρας, επί έλαττον (διαφορές), αλληλεγγύως* και η εμφάνισή τους μπορεί να θεωρηθεί δικαιολογημένη. [...] Σε πολλές περιπτώσεις όμως, προτιμώνται λόγιες ή αρχαϊζουσες λέξεις αντί των αντίστοιχων καθημερινών, με τις οποίες θα μπορούσαν να έχουν αντικατασταθεί χωρίς συνέπειες για το νόημα του κειμένου¹²⁵.

Αυτό το φαινόμενο εμφανίζεται κατά καιρούς σε δικόγραφα συντεταγμένα από δικηγόρους, καθώς και σε δικαστικές αποφάσεις, δηλαδή κυρίως σε νομικά κείμενα της τρέχουσας νομικής πρακτικής, ενώ είναι σπάνιο σε θεωρητικά νομικά κείμενα και πρακτικά ανύπαρκτο σε νομοθετικά. Παρατηρείται ανάμιξη στοιχείων της Καθαρεύουσας και ΝΕΚ ακόμη και σε κείμενα έγκριτων νομικών, τα οποία μάλιστα ενίοτε, παρά τη φαινομενική αρχαιοπρέπεια του λόγου τους, δεν διακρίνονται πάντοτε και για τη γλωσσική ορθότητα αυτού του αρχαιοπρεπούς λόγου. Εντελώς τυχαία και ενδεικτικά αναφέρουμε ένα κείμενο δημοσιευμένο από έγκριτο δικονομολόγο στο διαδίκτυο, συντεταγμένο σε ένα αυτοσχέδιο είδος μίγματος μεταξύ ΝΕΚ και Καθαρεύουσας χωρίς τελικά -ν αλλά με γενικές α' κλίσης σε -ου/-ού, με καταβίβασμό του τόνου στη γενική ενικού των προπαροξύτωνων θηλυκών ουσιαστικών α' κλίσης κ.ά., όπου διαβάζουμε (σσ. 1-2 κατά σειρά εμφάνισης στο αρχείο doc, δεδομένου ότι δεν υπάρχει σελιδαρίθμηση):

124. Γλωσσολογικά ανεπίτρεπτης κατ' εμάς, όχι όμως και πειθαρχικά ελεγχόμενης, σύμφωνα με τον Μάνεση, 1999, όπ.π., σ. 17.

125. Παναρέτου, 2009, *αυτόθι*. Ωστόσο, διατηρούμε επιφυλάξεις ως προς το μη αναγκαίο χαρακτήρα του όρου *τέκνο*, βλ. Παναρέτου, 2009, όπ.π., σσ. 116, 119, τον οποίο θεωρούμε νομικά σαφέστερο από τον όρο *παιδί* της ΓΓ, διότι ως *παιδί* χαρακτηρίζεται γενικά και ο ανήλικος μεταξύ της νηπιακής και της εφηβικής ηλικίας, τ.έ. ο όρος *παιδί* χρησιμοποιείται και απολύτως, ενώ ο όρος *τέκνο* μόνο σε σχέση με κάποιον ανιόντα α' βαθμού.

Η εν θέματι υπ' αριθμ. 1134/2012 απόφαση ΑΠ εξεδόθη υπό το ερμηνευτικό φως της υπ' αριθ. 14 / 2006 αποφάσεως της Τακτικής Ολομελείας του Αρείου Πάγου (NoB 2006, 1264 με παρατηρήσεις Π. Μάζη). Κατ' αρχάς, η υπό ανάλυσιν απόφαση, συμφώνως μάλιστα και προς τα διαχρονικά διδάγματα της θεωρίας και τα πορίσματα παγίας νομολογίας (βλ. εντελώς ενδεικτικώς ΑΠ 756/2001, ΕλλΔνη 2002, 1395), επικυρώνει τη θέση ότι η διαδικασία της κατατάξεως παραμένει ενιαία (με τη σύνταξη ενός πίνακα για όλους τους δανειστές) πλην όμως όχι και αδιαίρετη, με αυτόθροη συνέπεια ότι το δεδικασμένο της αποφάσεως (ενν. κατά το διαγνωστικό σκέλος του διατακτικού της) περιορίζεται μόνο στους διαδίκους της δίκης της ανακοπής, χωρίς να επηρεάζει τη θέση των άλλων δανειστών, εις τρόπον ώστε το δικαστήριο που δικάζει την ανακοπή να περιορίζεται στα όρια του αιτήματος αυτής και να μην έχει εξουσία να προβεί αυτεπαγγέλτως στην αναδιάρθρωση του πίνακα κατατάξεως. [...]

[...]

Πέραν τούτων, στην επίδικη περίπτωση ετέθη ως ζητούμενο η κατάφαση ή μη του δικαιώματος του προσημειούχου δανειστού να αναγγελθεί σε επισπευδόμενο πλειστηριασμό πριν από την τροπή της προσημειώσεως σε υποθήκη. Διαφορετικό, αν και απολύτως συναφές, είναι το εριζόμενο σε θεωρία και νομολογία ζήτημα εάν και πάντως βάσει ποίων διατάξεων δικαιούται ή όχι ο προσημειούχος δανειστής όχι απλώς να αναγγελθεί αλλά να ασκήσει αυτός ο ίδιος την εμπράγματη υποθηκική αγωγή (*actio hypothecaria in rem*) η οποία προσνέμεται κατά τη γραμματική διατύπωση των άρθρων 1291επ. ΑΚ μόνο στον ενυπόθηκο δανειστή. [...]¹²⁶

Στα εν λόγω αποσπάσματα επισημαίνουμε π.χ. τον τύπο *προσημειούχου* [sic] *δανειστού* αντί *προσημειωσιούχου* (βλ. ενότητα 4.3.2) *δανειστού*, τη διατύπωση *το εριζόμενο* [sic] *σε θεωρία και νομολογία ζήτημα* αντί *το ζήτημα για το οποίο επικρατεί έριδα σε θεωρία και νομολογία* ή κάτι ανάλογο, ή τον τύπο *αυτόθροη συνέπεια* αντί *αυτόθροο συνέπεια* (όπως θα επέβαλλε μια συντηρητική γλωσσική νόρμα). Παρομοίως, σε δικαστική απόφαση του Αρείου Πάγου διαβάζουμε:

126. Το κείμενο είναι διαθέσιμο στον ιστότοπο του Δικηγορικού Συλλόγου Πατρών (ΔΣΠ). Βλ. ιστοσελίδα http://www.dspatras.gr/v2/attachments/article/3520/%CE%A0%CE%A1%CE%9F%CE%A3%CE%97%CE%9C%CE%95%CE%99%CE%A9%CE%A3%CE%97_%CE%A5%CE%A0%CE%9F%CE%98%CE%97%CE%9A%CE%97%CE%A3_%CE%9A%CE%91%CE%A4%CE%91%CE%A3%CE%A7%CE%95%CE%A3%CE%97_%CE%91%CE%9A%CE%99%CE%9D%CE%97%CE%A4%CE%9F%CE%A5.doc (επίσκεψη 06-8-2014).

[...] - αφού γίνεται δεκτόν ότι «δεν είναι δυνατόν να γίνει δεκτό ότι αγνοούσαν τον τρόπο με τον οποίο γινόταν η φόρτωση και η συσκευασία των εμπορευμάτων, αφού λόγω της θέσεώς τους μπορούσαν να λάβουν γνώση αυτής οποιαδήποτε στιγμή.....». [...]»¹²⁷

Εδώ παρατηρούμε τη χρήση του (άσκοπου) λόγιου τύπου *δεκτόν* (ενώ, σε ολόκληρη τη συγκεκριμένη απόφαση, τα ουδέτερα λήγουν κανονικά σε -ο, με εξαίρεση του τύπου *δυνατόν* που χρησιμοποιείται ευρύτατα και, ουσιαστικά, μέσω του -ν διακρίνεται από το ουδέτερο του *δυνατός* με την κυριολεκτική σημασία) και, αμέσως στη συνέχεια, στο απόσπασμα βουλεύματος (τ.έ. εξίσου δικαστικού νομικού κειμένου) που παρατίθεται, τον τύπο *δεκτό* της ΝΕΚ. Και παρακάτω, στην ίδια απόφαση:

[...] Καθίσταται έτσι σαφές ότι δεν ελήφθησαν υπόψη και δεν εκτιμήθησαν οι μαρτυρικές καταθέσεις [...].¹²⁸

Εδώ παρατηρούμε τον ανύπαρκτο τύπο *εκτιμήθησαν*, ο οποίος δεν έχει ούτε τη μορφή *εξετιμήθησαν* που θα επέβαλλε η Καθαρεύουσα, ούτε τη μορφή *εκτιμήθηκαν* που θα επέβαλλε η ΝΕΚ (ακόμη και στο επίσημο ύφος). Πρόκειται, δηλαδή, για μια τυπική περίπτωση μίξης κωδίκων (code-mixing), ανεπίτρεπτης σε επίσημο έγγραφο.

Το αντίθετο – εξίσου ακραίο – φαινόμενο, της χρήσης μιας βεβιασμένης δημοτικής, παρατηρήθηκε για κάποιο διάστημα τη δεκαετία του 1980, πλέον όμως έχει εκλείψει, έχοντας αφήσει κάποια ίχνη σε νομοθετικά κείμενα, π.χ. στον Αστικό Κώδικα, όπου χρησιμοποιείται παγίως ο όρος *αποσβήνεται* αντί *αποσβέννυται* (όπως, ενδεικτικά, στο άρθρο 1169 ΑΚ κ.α.).

Η Α. Αναστασιάδη, η οποία υπήρξε επικεφαλής της Επιτροπής μεταγλώττισης διοικητικών εγγράφων του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης από την Καθαρεύουσα στη Δημοτική, σημειώνει αναφορικά με τα λόγια στοιχεία των οποίων προκρίθηκε η διατήρηση:

«Ίσως όλοι δε θα συμφωνούσαν με αυτές τις αλλαγές. Άλλοι θα έβρισκαν ότι διατηρήθηκαν πολλά λόγια στοιχεία, άλλοι πάλι θα ήθελαν να διατηρηθούν περισσότερα. Δεν είναι δυνατό να υπάρχει ομοφωνία, όπως και δεν υπήρχε πάντα σε όλες τις περιπτώσεις ανάμεσα στα μέλη της Επιτροπής.»¹²⁹

127. ΑΠ 601/2008

128. ΑΠ 601/2008

129. Α. Αναστασιάδη, «Η νεοελληνική στη διοίκηση» στο *Προβλήματα μεταγλωττισμού στη νεοελληνική γλώσσα*. Αθήνα: Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού, 11–25, σ. 17, στη Λουπάκη, 2005, όπ.π., σ. 83 (υποσημείωση 113).

Είναι γεγονός ότι οι εναπομείναντες νοσταλγοί της Καθαρεύουσας θα διαμαρτύρονταν ούτως ή άλλως, όπως και οι ακραιφνείς δημοτικιστές (οι οποίοι, ωστόσο, μάλλον έχουν εκλείψει σήμερα), γιατί τα προβλήματά τους δεν είναι στην πραγματικότητα γλωσσικά, αλλά ιδεολογικοπολιτικά. Όπως γράφει, όμως, ο Α. Ν. Σταυράκης:

Ειδικότερα νεοελληνική γλώσσα δεν είναι ούτε α) η καθαρεύουσα ούτε, όμως, β) η προτριανταφυλλίδεια και προτζαρτζάνεια δημοτική, η δημοτική-μητρική γλώσσα των ελλήνων στους χρόνους της Τουρκοκρατίας και η γλώσσα των δημοτικών τραγουδιών ούτε βεβαίως η «μικτή» γλώσσα.¹³⁰

Γι' αυτό και, κατά τη γνώμη μας, τουλάχιστον στον αυστηρά νομικό λόγο, δεν θα πρέπει να θεωρούνται «Καθαρεύουσα» αρχαιόκλιτοι τύποι όπως λ.χ. *ενάγων* (-οντος), *προεδρεύων* (-οντος), *προστήσας* (-ντος) κ.ά. Η Ε. Παναρέτου γράφει σχετικά με τέτοιους όρους:

[...]. Η αντικατάσταση των όρων αυτών, το περιεχόμενο των οποίων είναι πλέον σαφώς προσδιορισμένο, από νέους ενέχει τον κίνδυνο δημιουργίας ασαφειών και συνεπακόλουθων νομικών προβλημάτων.¹³¹

Παρομοίως ο Α. Ν. Σταυράκης, ο οποίος γράφει:

Η ένταξη γίνεται αφού οι *νομικοί αυτοί όροι προσαρμοστούν στο τυπικό της δημοτικής* (σύμβαση, ισόβια πρόσοδος, αγωγή-αγωγές, μήνυση, δεδικασμένο κ.λπ.), *με παρέκκλιση στις περιπτώσεις εκείνες όπου η γλωσσική μορφή είναι συνυφασμένη με τους όρους και όπου κατ' ανάγκην οι όροι διατηρούνται αυτούσιοι, ως μέρος της ορολογίας* [...].¹³²

Ανάλογη είναι λ.χ. η περίπτωση του όρου *ζημία*¹³³, καθώς η νομική έννοια την οποία καταδηλώνει είναι συνυφασμένη με τη φωνολογική μορφή του, αλλά και παγιωμένοι τύποι όπως *Αρείου Πάγου*, *ενόπλων δυνάμεων* κ.ά.¹³⁴ Επίσης, δικαιολογείται απολύτως η ελεύθερη επιλογή μεταξύ ευρέως καθιερωμένων

130. Σταυράκης, 2010, όπ.π., σσ. 41–42 (με τις εκεί παραπομπές).

131. Παναρέτου, 2009, *αυτόθι*.

132. Σταυράκης, 2010, όπ.π., σ. 56. Η πλαγιογράφηση του συγγραφέα.

133. Σταυράκης, 2010, όπ.π., σ. 139.

134. Μάνεσης, 1999, όπ.π., σ.47.

διπλοτυπιών, και ας προέρχεται ο ένας τύπος από την Καθαρεύουσα¹³⁵ (π.χ. *ορθώς* και *ορθά*, *πολιτικώς* και *πολιτικά*, *ελήφθη* και *λήφθηκε*, *επίδοσης* και *επιδόσεως*), ενώ εδώ θα πρέπει να προσθέσουμε και την ανάγκη χρήσης τύπων της Καθαρεύουσας για περισσότερη σαφήνεια. Συνεπώς, μολονότι δεν δικαιολογείται η χρήση τύπων όπως *απεδόθησαν*, *νόμιμος αιτία*, *βαρείας αμελείας* κ.ά., επιβάλλεται ωστόσο η χρήση λ.χ. του τύπου *ενεχειρίσθη* (το έγγραφο) και όχι *εγχειρίστηκε*¹³⁶, παρά τον κοινό τύπο του ενεστώτα και άλλων χρόνων, ή η χρήση επιρρημάτων σε *-ως/-ώς* πριν από ονομαστική/αιτιατική ουδετέρου πληθυντικού σε *-α/-ά*, για τη σαφήνεια του νοήματος και την απρόσκοπτη κατανόηση του κειμένου από τον λήπτη (λ.χ. *παράνομως* *αποκτηθέντα* και όχι *παράνομα* *αποκτηθέντα*). Τέτοια είναι και η περίπτωση της χρήσης μετοχών, ρηματικών επιθέτων και ουσιαστικών¹³⁷ και υπερβατού σχήματος¹³⁸, τα οποία εξασφαλίζουν περισσότερη συμπίκνωση και οικονομία στον ούτως ή άλλως μακροπερίοδο νομικό λόγο, παρά την αντίθετη, πλέον, επίσημη πρακτική η οποία αντικατοπτρίζεται, μεταξύ άλλων, στην προαναφερθείσα έκδοση της Γενικής Γραμματείας της Κυβέρνησης με τίτλο *Το Ευρωπαϊκό Δίκαιο στην Ελλάδα. Εγχειρίδιο Εναρμόνισης*, όπου αναφέρεται ρητά ότι:

18. Τα υπερβατά σχήματα λόγου, δηλαδή η παρεμβολή μίας ή περισσότερων λέξεων ανάμεσα σε δύο άλλες, που έχουν στενή συντακτική και λογική σχέση, πρέπει να αποφεύγονται. Οι μετοχές πρέπει να αντικαθίστανται με περιφράσεις που τις αναλύουν. Η απόλυτη μετοχή στη γενική (γενική απόλυτη) πρέπει να αναλύεται σε δευτερεύουσα πρόταση.¹³⁹

Από την άλλη πλευρά, θα μπορούσε κανείς να υποστηρίξει βάσιμα ότι, **ειδικά στο μέρος εκείνο των νομικών κειμένων το οποίο αποτελείται από ελεύθερο, ρέοντα λόγο**¹⁴⁰, δεν θα πρέπει να αποκλείονται ασυζητητί, ως δημοτικιστι-

135. Μάνεσης, 1999, όπ.π., σσ. 17 (: «[...] περιπτώσεις όπου στη σύγχρονη γλωσσική πρακτική επικρατεί προδήλως *διπλοτυπία* [...]» Η πλαγιογράφηση του συγγραφέα), 20–21.

136. Η Παναρέτου, 2009, όπ.π., σ. 117 θεωρεί άσκοπη τη χρήση, μεταξύ άλλων, της λέξης *εγχειρίζει* αντί «δίνει/παραδίδει».

137. Ομοίως η Παναρέτου, 2009, όπ.π., σσ. 101–102, 117.

138. Αντίθετα, αν και με επιφυλάξεις, ο Σταυράκης, 2010, όπ.π., σσ. 199–200.

139. Ε. Μαρτσούκου και Ν. Τράντας (επιμ.) *Το Ευρωπαϊκό Δίκαιο στην Ελλάδα. Εγχειρίδιο Εναρμόνισης*. Αθήνα: Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης, Γραφείο Διεθνών και Κοινοτικών Θεμάτων/Εθνικό Τυπογραφείο, 2013, σ. 41.

140. Αντίστοιχο με το *τρίτο στρώμα γλώσσας* των κοινοτικών νομικών κειμένων, βλ. Β. Κουτσιβίτης, «Η μετάφραση νομικών κειμένων», *Terminologie et Traduction* 1, 1994, 325–348, σ. 342. Τέτοιο στρώμα, ασφαλώς, υπάρχει σε κάθε νομικό κείμενο, για να μην πούμε σε κάθε ειδικό κείμενο, και όχι μόνο στα κοινοτικά νομικά κείμενα.

κές ακρότητες, εύχρηστες καταλήξεις όπως -άνε, -αγε αντί -ούν, -ούσε (π.χ. *ζητάνε* ή *ζητούνε* αντί *ζητούν*, *προσπέρναγε* στη στροφή, αντί *προσπερνούσε* στη στροφή κ.ά.), παρά τις αντίθετες απόψεις ειδικών¹⁴¹, με το σκεπτικό ότι αυτοί οι τύποι ανήκουν στο πελοποννησιακό ιδίωμα το οποίο αποτελεί αναμφίβολα, μαζί με το επτανησιακό και κάποια στοιχεία από το κωνσταντινουπολίτικο, τη βάση της ΝΕΚ¹⁴². Στο ίδιο πνεύμα, θα μπορούσε να μη θεωρείται ιδιωματική ακρότητα η χρήση συλλαβικής αύξησης σε ολόκληρο το κλιτικό παράδειγμα του παρατατικού και του αορίστου των ρημάτων (λ.χ. *επίστευε*, *εζήτησε*, αντί *πίστευε*, *ζήτησε*), κατά το επτανησιακό (αλλά και το αρχαϊζον) παράδειγμα. Τέτοιες χρήσεις θα μπορούσαν να (επαν)ενταχθούν στο πλαίσιο μιας αποδεκτής πολυτυπίας στο πλαίσιο της ΝΕΚ, με το σκεπτικό ότι δεν συνιστούν καθαρά ιδιωματικά στοιχεία όπως θα ήταν λ.χ. η χρήση αιτιατικής αντί γενικής για τη δήλωση του έμμεσου αντικειμένου, η χρήση αποκλειστικά της αύξησης *ή-* (π.χ. *ήπρεπε*, *ήβαλε* κ.ά.) ή της κατάληξης -*εύγω* (αντί -*εύω*, π.χ. *πιστεύγω*) πολλών ιδιωμάτων ή η χρήση καθαρά ιδιωματικών λέξεων που δεν χρησιμοποιούνται στη γραπτή ΝΕΚ (π.χ. *τηράω*, *αγροικάω* κ.ά.). Όπως ακριβώς ο Α. Ι. Μάνεσης επικαλείται τα άρθρα 5 § 1 και 14 § 1 του Συντάγματος σχετικά με τη δυνατότητα απόκλισης από τους κανόνες της ΝΕΚ υπέρ κάποιων πιο αρχαιοφανών ή αρχαιοπρεπών στοιχείων, έτσι θα μπορούσε κανείς να επικαλεστεί τα ίδια άρθρα υπέρ της απόκλισης υπέρ κάποιων πιο λαϊκότερων στοιχείων.

Το ζήτημα, πάντως, του επιτρεπτού ποσοστού Καθαρεύουσας στη ΝΕΝΓ (και γενικότερα στο επίσημο ύφος της ΝΕΚ) δεν φαίνεται να εξαντλείται εύκολα και είναι βέβαιο ότι θα εξακολουθούν να υπάρχουν περιπτώσεις που απαιτούν *ad hoc* και *ex post facto* αιτιολόγηση, παρά τις φιλότιμες προσπάθειες κωδικοποίησης¹⁴³ των οικείων περιπτώσεων σύγκρουσης Καθαρεύουσας και ΝΕΚ στη ΝΕΝΓ και τη ΝΕΝΟ. Εδώ εντάξαμε απλώς μερικές σκέψεις, δικές μας και άλλων μελετητών, σχετικά με τη θέση της Καθαρεύουσας στη σημερινή ΝΕΝΓ.

1.4.4 Νομική γλώσσα και Ευρωπαϊκή Ένωση

Σε αυτή την ενότητα θα παρουσιάσουμε μερικά βασικά χαρακτηριστικά της ΝΓ της ΕΕ, τόσο διαγλωσσικά, όσο και προσιδιάζοντα στη ΝΕΝΓ της ΕΕ. Γενικά θεωρείται ότι η ΝΓ που χρησιμοποιείται στην ΕΕ εμφανίζει κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, τόσο ως γλώσσα-πηγή (ως τέτοια χρησιμοποιείται κυρίως η

141. Μάνεσης, 1999, όπ.π., σσ. 64–66· Σταυράκης, 2010, όπ.π., σσ. 79–80.

142. Βλ. ενδ. G. Horrocks, *Greek: A History of the Language and its Speakers* (2nd edition). Malden/Oxford/Chichester: Wiley-Blackwell, 2010, σ. 382.

143. Βλ. ενδ. Σταυράκης, 2010, όπ.π., σσ. 37–57 (με τις εκεί αναλυτικότερες παραπομπές), καθώς και Μάνεσης, 1999, όπ.π., ολόκληρο, και ιδίως σσ. 15–73.

Αγγλική και η Γαλλική), όσο και ως γλώσσα-στόχος (ως τέτοια χρησιμοποιούνται κατά κανόνα όλες οι υπόλοιπες γλώσσες της ΕΕ). Ο C. Robertson, για παράδειγμα, γράφει για τη γλώσσα των νομικών κειμένων της ΕΕ:

Η γλώσσα της ΕΕ φαντάζει παράξενη στους αμύητους. Οι σχετικοί λόγοι καθίστανται φανεροί αν ληφθεί υπόψη το συγκεκριμένο και ο τρόπος παραγωγής των κειμένων. Η γλώσσα της ΕΕ μπορεί να νοηθεί ως ένας τύπος λόγου ξεχωριστός από την εθνική γλώσσα. Οι ρίζες του βρίσκονται στις εθνικές γλώσσες, στα εθνικά δίκαια και στις εθνικές κουλτούρες, αλλά το αποτέλεσμα είναι μια νέα σύνθεση, με τα δικά της γνωρίσματα και σημεία αναφοράς. [...] Οι δομές του λόγου της ΕΕ είναι διαφορετικές· επηρεάζονται από την πολυγλωσσία [multilingualism] και πολυκουλτουραλισμό [multiculturalism]. Αυτό είναι δυσνόητο εκ πρώτης όψεως. Ωστόσο, πρέπει να καταβάλλονται προσπάθειες ώστε η γλώσσα της ΕΕ να βρίσκεται όσο το δυνατόν πλησιέστερα στην εθνική γλώσσα και να ακολουθεί την εξέλιξη της εθνικής γλώσσας. Από αυτή την άποψη, η γλώσσα της ΕΕ είναι μια εξειδικευμένη διάλεκτος [a specialized dialect] του εθνικού λόγου [national discourse]. Αυτό το ζήτημα είναι σημαντικό για τη μεταφορά στο εθνικό δίκαιο. Ένας άλλος παράγοντας είναι ότι το δίκαιο της ΕΕ τείνει προς ένα υψηλότερο επίπεδο γενίκευσης [generalization] (και, ως εκ τούτου, αφαίρεσης [abstraction]) ώστε να καλύπτει [to accomodate] όλες τις εθνικές παραλλαγές δεδομένου ζητήματος. Αυτό ίσως είναι ένα προσδιοριστικό της γνώρισμα.¹⁴⁴

Η Ε. Λουπάκη, στην ιδιαίτερα πρωτότυπη και μεστή πληροφοριών διδακτορική της διατριβή¹⁴⁵, έχει συζητήσει εκτενώς τα γλωσσικά χαρακτηριστικά τόσο της ΝΓ της ΕΕ γενικά (με αναφορές σε έργα μελετητών από δημοσιογραφική, ενδοκοινοτική και ακαδημαϊκή σκοπιά), όσο και της ΝΕΝΓ της ΕΕ (με αναφορές κυρίως σε έργα του Β. Κουτσιβίτη), γι' αυτό και παραπέμπουμε εκεί για περισσότερες λεπτομέρειες. Εδώ θα αρκεστούμε να παρατηρήσουμε: α) ότι η μοναδική διαγλωσσικώς ισχύουσα **γλωσσοστρεφής** ιδιαιτερότητα της ΝΓ της ΕΕ, ή «eurolecte» κατά τον R. Goffin¹⁴⁶, είναι το (αυτονόητο για κάθε ΓΕΣ) γεγονός ότι η ορολογία της αντικατοπτρίζει τα διάφορα πολιτικά και νομοθετικά επι-

144. C. Robertson, "Legislative drafting in English for non-native speakers: some do's and don'ts (with reference to EU legislation)", *ESP Across Cultures* 7 (Special issue: Legal English across cultures), 2010, 147–167, σ. 157 (και ολόκληρο).

145. Λουπάκη, 2005, όπ.π., σσ. 47–91, με τις εκεί πλούσιες παραπομπές και τα σχετικά παραθέματα από τον Κουτσιβίτη κ.ά.

146. R. Goffin, «L'Europe en neuf langues: champ d'affrontements et ferment d'intégration linguistique», *Meta* 35:1, 1990, 13-19, σ. 15, στη Λουπάκη, 2005, όπ.π., σσ. 56εξ.

τεύγματα της ΕΕ¹⁴⁷ ενώ, εξάλλου, η μοναδική διαγλωσσικώς ισχύουσα **δικαιοστρεφής**¹⁴⁸ ιδιαιτερότητά της είναι η απαίτηση για όσο το δυνατόν περισσότερη ομοιότητα στο επίπεδο της επιφανειακής δομής μεταξύ του κειμένου-πηγής και όλων των κειμένων-στόχων του εκάστοτε νομικού κειμένου της ΕΕ¹⁴⁹ και β) ότι τα περισσότερα από τα χαρακτηριστικά της ΝΕΝΓ της ΕΕ τα οποία αναφέρει ο Β. Κουτσιβίτης (όσα τουλάχιστον εξακολουθούν να ισχύουν στη σύγχρονη ΝΕΝΓ της ΕΕ¹⁵⁰) αποτελούν καθολικά χαρακτηριστικά είτε όλων των νεοελληνικών ΓΕΣ, είτε της ΝΕΝΓ γενικότερα, είτε της ΝΕΝΓ συγκεκριμένου κλάδου δικαίου, από αυτά δε, τα μόνα που πραγματικά διαφοροποιούν τη ΝΕΝΓ της ΕΕ από τη ΝΕΝΓ των λοιπών κλάδων δικαίου είναι, κατά την άποψή μας, τα ακόλουθα:

- χρήση πληθυντικού για έννοιες οι οποίες στη Νεοελληνική συνηθίζεται να χρησιμοποιούνται μόνο στον ενικό (π.χ. *πολιτικές, πρακτικές, στρατηγικές, δράσεις*), με αποτέλεσμα να δημιουργείται μία σειρά καινοφανών αφηρημένων εννοιών στον πληθυντικό,
- εκτεταμένη χρήση γενικής σε ουσιαστικά και επίθετα που αλληλεξαρτώνται,
- αυξημένη χρήση ρημάτων που συντάσσονται με γενική, όπως τα *δικαιούμαι, τυγχάνω, έπομαι, υπερισχύω, επιλαμβάνομαι* κτλ.,
- τυποποιημένες εκφράσεις, οι οποίες είναι προϊόν κατά λέξη μετάφρασης και δημιουργούν υποχρεωτικές ισοδυναμίες, συναντώνται δε στο εισαγωγικό και καταληκτικό μέρος των νομικών κειμένων,
- δυσκολία απόδοσης των μεταφορικών σχημάτων,
- ψευδόφιλες λέξεις, δηλαδή δάνειοι όροι από την αρχαία ελληνική γλώσσα, οι οποίοι προσλαμβάνουν εξειδικευμένες σημασίες στο ξένο γλωσσικό σύστημα και για τον λόγο αυτόν η κατά λέξη μετάφρασή τους στη Νεοελληνική δημιουργεί σημασιολογικά προβλήματα.¹⁵¹

147. Λουπάκη, 2005, όπ.π., σσ. 55–57 (με τις εκεί παραπομπές).

148. Σχετικά με τις *δικαιοστρεφείς* ιδιαιτερότητες της ΝΓ και της ΝΟ βλ. ενότητα 8.

149. C. Dollerup, «Language Work at the European Union» στο R.M. Gaddis (επιμ.) *Translation Horizons Beyond the Boundaries of Translation Spectrum*. Binghamton: New York State University, 297–314, 1996, σ. 306, στη Λουπάκη, 2005, όπ.π., σσ. 58εξ.

150. Χ. Παπαρίζος, *Η νεοελληνική γλώσσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση*. Αθήνα: Γρηγόρης, 1997, σ. 69, στη Λουπάκη, 2005, όπ.π., σ. 81 (υποσημείωση 111).

151. Β. Κουτσιβίτης, «Ορολογικές και μεταφραστικές παρατηρήσεις με αφορμή το ελληνικό κείμενο της Συνθήκης ΕΟΚ», *Terminologie et Traduction* 3, 1986, 15–27, σσ. 18–19 και του ιδίου [V. Koutsivitis], «Quelques observations linguistiques concernant la version grecque des textes

Παραδείγματος χάριν, τα δύο πρώτα χαρακτηριστικά (χρήση πληθυντικού αριθμού για έννοιες που κατά κανόνα εμφανίζονται στον ενικό αριθμό, εκτεταμένη χρήση γενικής σε ουσιαστικά και επίθετα που αλληλεξαρτώνται) εμφανίζονται έντονα σε κείμενα της ΕΕ όπως το ακόλουθο:

Το σχέδιο δράσης προβλέπει μέτρα που διασφαλίζουν την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Τα μέτρα αυτά αφορούν την ενίσχυση της νομοθεσίας για την προστασία των δεδομένων μέσα από ένα νέο πλήρες νομικό πλαίσιο. Αφορούν επίσης τη συμπερίληψη της προστασίας των δεδομένων σε όλες τις πολιτικές της ΕΕ, της επιβολής του νόμου, της πρόληψης του εγκλήματος και των διεθνών σχέσεων. Οι δράσεις σκοπεύουν επίσης να καταπολεμήσουν κάθε μορφή διάκρισης, ρατσισμού, ξενοφοβίας και ομοφοβίας. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού και των ευάλωτων ομάδων, συμπεριλαμβανομένων των θυμάτων εγκληματικών και τρομοκρατικών πράξεων. Η Επιτροπή θα προτείνει, για να προστατεύσει τους παραπάνω, μία ολοκληρωμένη νομοθετική πράξη και πρακτικά μέτρα, μεταξύ των οποίων και ευρωπαϊκή εντολή προστασίας. Επίσης, η Επιτροπή θα υποβάλει νομοθετικές προτάσεις σχετικά με τα ατομικά δικαιώματα κατά τις ποινικές διαδικασίες, και δράσεις που αφορούν την κράτηση. Επιπλέον, το σχέδιο δράσης προβλέπει μέτρα που ενισχύουν τον ρόλο των ευρωπαίων πολιτών, ειδικά όσον αφορά το δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας, την προστασία σε χώρες εκτός ΕΕ και τη συμμετοχή του πολίτη.¹⁵²

Ως προς τα καθολικά, πανευρωπαϊκά χαρακτηριστικά της ΝΓ της ΕΕ, αρκεί να σημειώσουμε το αυτονόητο για κάθε ΓΕΣ γεγονός ότι η ορολογία της είναι λογικό να αντικατοπτρίζει τις έννοιες του θεματικού πεδίου το οποίο εξυπηρετεί η συγκεκριμένη ΓΕΣ, ενώ και η απαίτηση για επιφανειακή σύγκλιση είναι εξίσου αυτονόητη για τη σαφήνεια και την ασφάλεια του δικαίου σε μια έννομη τάξη στην οποία, αφενός, δεν ισχύει η παράλληλη πολυγλωσσική σύνταξη¹⁵³ και, αφετέρου, είναι εφικτή, σε ποικίλους βαθμούς, η επιφανειακή σύγκλιση λόγω της συγγένειας μεταξύ των περισσότερων γλωσσών της ΕΕ (πλην της Φινλαν-

communautaires», *Terminologie et Traduction* 3, 245–253, 1991, σσ. 250–251 (και ολόκληρο), στη Λουπάκη, 2005, όπ.π., σσ. 80–82.

152. Το κείμενο έχει αντληθεί από την ιστοσελίδα http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/judicial_cooperation_in_criminal_matters/jl0036_el.htm (επίσκεψη 31-7-2014). Η εντονότυπη γραφή του συγγραφέα, οι υπογραμμίσεις δικές μας.

153. Έτσι αποδίδει ο Π.Γ.Κ. τον περίφημο αγγλικό όρο *co-drafting* ή *parallel drafting*, βλ. ενότητες 7.4.2 και 8.

δικής, της Εσθονικής, της Ουγγρικής και της Μαλτέζικης). Η ίδια αυτή προσπάθεια σύγκλισης είναι εύλογο να οδηγεί ενίοτε σε παρεμβολή [intereference]¹⁵⁴ από τη γλώσσα-πηγή. Υπάρχουν όμως ανεκτές και μη ανεκτές περιπτώσεις παρεμβολής, και οι δεύτερες είναι σήμερα μάλλον ανύπαρκτες στα ελληνόγλωσσα κείμενα της ΕΕ. Αφετέρου, η ύπαρξη έστω και μέρους των κατά Κουτσιβίτη ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της ΝΕΝΓ στα κείμενα της ΕΕ υποδηλώνουν ασφαλώς ότι η ΝΕΝΓ της ΕΕ παραμένει, αν και σε πολύ μικρό βαθμό πλέον, κάπως πιο λόγια από την εθνική ΝΓ των νομοθετημάτων, οπωσδήποτε όμως λιγότερο λόγια από τη «μιξοκαθαρεύουσα» που συναντά κανείς κατά καιρούς σε δικόγραφα συντεταγμένα από δικηγόρους και σε κάποιες δικαστικές αποφάσεις¹⁵⁵. Άλλωστε, η σημερινή νομοτεχνική τάση στο ελληνόγλωσσο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι η απλοποίηση και η αποφυγή μορφών και δομών της Καθαρεύουσας¹⁵⁶.

154. A. Neubert και G.M. Shreve, *Translation as Text*. Kent: The Kent State University Press, 1992, σσ. 17, 119, 150.

155. Ακόμα μία τραγική ειρωνεία για τους εναπομείναντες νοσταλγούς της Καθαρεύουσας, οι οποίοι ήδη από τη δεκαετία του 1980 κατηγορούσαν την ΕΕ για «ολοκληρωτική αγλωσσία με προεκτάσεις παθολογικές» [sic], βλ. ενδ. Δ. Δελινός, «Θα χάσουμε τη γλώσσα μας», *Ελευθεροτυπία* 25-02-81 και Μ. Μεργούπης, «Η νεοελληνική γλώσσα στην Κοινότητα», *Η Καθημερινή* 8-08-81.

156. Μαρτσούκου και Τράντας (επιμ.), 2013, *αυτόθι*.

2 Έννοιες: νοητικοί αντιπρόσωποι των αντικειμένων

2.1 Τα χαρακτηριστικά και η έννοια

2.1.1 Ορισμοί

2-01 **χαρακτηριστικό**
αφαίρεση (νοητική) μιας ιδιότητας ενός **αντικειμένου** ή ενός συνόλου¹⁵⁷ αντικειμένων

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Τα χαρακτηριστικά χρησιμοποιούνται για την περιγραφή των **εννοιών**.

2-02 **έννοια**
μονάδα γνώσης¹⁵⁸ που δημιουργείται από έναν μοναδικό συνδυασμό¹⁵⁹ **χαρακτηριστικών**

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 1: Παραδείγματα εννοιών: «δικαστήριο», «Άρειος Πάγος», «προεδρικό διάταγμα», «Υπουργείο Δικαιοσύνης».

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 2: Οι έννοιες δεν συνδέονται κατ' ανάγκην με ιδιαίτερες γλώσσες. Επηρεάζονται, όμως, από το κοινωνικό ή πολιτισμικό υπόβαθρο το οποίο συχνά οδηγεί σε διαφορετικές κατηγοριοποιήσεις¹⁶⁰.

2.1.2 Ερμηνεία του «χαρακτηριστικού»¹⁶¹

Κάθε αντικείμενο διαθέτει ή εμφανίζει κάποιες ιδιότητες, όπως λ.χ. είναι:

- το ιδιαίτερο χρώμα, μήκος, πλάτος, ύψος, φύση επιφάνειας, μάζα, υλικό κατασκευής, πυκνότητα κτλ. όταν πρόκειται για **υλικό σώμα**,

157. Με τον όρο *σύνολο* σε όλη την έκταση του παρόντος εννοούμε: συλλογή, ομάδα, μαθηματικό σύνολο· θα αποφύγουμε τη χρήση της λέξης με τη σημασία «ολότητα», «όλα», χρησιμοποιώντας για εκείνες τις περιπτώσεις τον όρο «το σύνολο όλων».

158. «μονάδα σκέψης» στην προηγούμενη έκδοση του Διεθνούς Προτύπου ISO 1087 (1990). Στη Βιβλιογραφία έχει χαρακτηριστεί και ως *στοιχείο σκέψης* [element of thinking], βλ. ενδ. Felber, 1984, όπ.π., σ. 103.

159. Με τον όρο συνδυασμός *χαρακτηριστικών* εδώ *εννοείται ένα σύνολο χαρακτηριστικών συνδεόμενων μεταξύ τους*.

160. Ειδικά όσον αφορά τα θεματικά πεδία που χρησιμοποιούν ΘΕΓΕΣ, όπως είναι η (νομική επιστήμη), η (κοινωνιολογία), η (θεολογία), τα (οικονομικά) κ.ά., οι έννοιες εμφανίζονται πολύ πιο συνδεδεμένες όχι απαραίτητα με την εκάστοτε γλώσσα, αλλά – κυρίως – με την εκάστοτε κοινωνία που υπάγεται σε δεδομένο θεσμικό πλαίσιο. Αυτό το φαινόμενο, ωστόσο, οφείλεται εν πολλοίς στους τρόπους κατηγοριοποίησης των θεματικών πεδίων, πβ. ενότητα 1.4.

161. Πβ. και Felber, 1984, όπ.π., σσ. 117–120.

- η ιδιαίτερη σύσπαση κάποιων μυών ή το σημείο του άλγους όταν πρόκειται για έναν σωματικό πόνο,
- το μέτρο, η διεύθυνση και η φορά στην περίπτωση ενός ιδιαίτερου διανυσματικού μεγέθους,
- τα φυσικά μεγέθη που υπεισέρχονται σε ένα φυσικό νόμο καθώς και ο τρόπος με τον οποίο αυτά υπεισέρχονται,
- μια χαρακτηριστική έκφραση ή κίνηση που μαρτυρεί μια ιδιαίτερη εκδήλωση βιασύνης,
- η μορφή, τα σωματικά στοιχεία και η καυτή ανάσα ενός δράκοντα που συνελήφθη από τον νου ως φανταστικό όν
- κ.ά.τ.

Τα **χαρακτηριστικά** δεν έχουν *υλική υπόσταση* αλλά είναι *νοητικές αφαιρέσεις*, είναι οι νοητικές εικόνες που προέκυψαν από την «επαφή» μου με τις ιδιαίτερες ιδιότητες των αντικειμένων. Όταν λέω «η δικηγορική σφραγίδα μου είναι καφέ», έχω στο μυαλό μου αυτή ακριβώς τη νοητική εικόνα του «καφέ» χρώματος της δικηγορικής σφραγίδας μου. Έχω δε συγκρίνει αυτή την εικόνα και με άλλες παρόμοιες εικόνες πραγμάτων που έχουν χρωματικώς ταξινομηθεί ως «καφέ» και έχω εντάξει στην ίδια κατηγορία με αυτά και τη δικηγορική σφραγίδα μου. Όταν μιλάω κάποια στιγμή για τη δικηγορική σφραγίδα μου, χωρίς να την έχω μπροστά μου, ανασύρω στον νου μου αυτές τις νοητικές εικόνες.

2.1.2.1 Παραδείγματα - «**χαρακτηριστικά**» αντικειμένων

Για καθένα από τα ακόλουθα αντικείμενα, αναγράφονται μέσα σε παρένθεση μερικά παραδείγματα «χαρακτηριστικών»:

η δικηγορική σφραγίδα μου (είναι ξύλινη, με ανάγλυφη λαστικένια πλάκα στο κάτω μέρος η οποία αναγράφει τα επαγγελματικά στοιχεία μου, έχει μήκος 7 cm, έχει καφέ χρώμα, τη χρησιμοποιώ για να σφραγίζω νομικά έγγραφα)

ο Άρειος Πάγος (δικαστήριο της Ελληνικής Δημοκρατίας, του ανώτατου βαθμού, με ακυρωτική αρμοδιότητα επί πολιτικών και ποινικών υποθέσεων, το οποίο εδρεύει στην Αθήνα, στο κτήριο που φέρει την ονομασία «Θέμιδος Μέλαθρον», επί της λεωφόρου Αλεξάνδρας, αριθμός 121)

το τραπέζι του δικηγορικού γραφείου μου (είναι ξύλινο, είναι παραλληλόγραμμο, έχει οριζόντια επιφάνεια από γυαλί, έχει έξι πόδια, έχει ύψος περίπου 1 m)

η αμέλεια του γείτονά μου (προχθές) (ήταν ελαφρά, συνίστατο στην απρόσεκτη εκ μέρους του οδήγηση, είχε ως αποτέλεσμα την πρόκληση επισκευάσιμων

υλικών ζημιών, τις οποίες υπέστη το αυτοκίνητό μου που ήταν σταθμευμένο στην απέναντι πλευρά του δρόμου)

το οικοπέδο του φίλου μου Κώστα (έχει εμβαδόν 6 στρέμματα, είναι χέρσο, βρίσκεται στο Μαρκόπουλο Αττικής, κοντά στην Αττική Οδό, και έχει μεταγραφεί στον τόμο XXX του Υποθηκοφυλακείου Κρωπίας με αριθμό XXX).

2.1.2.2 Παραδείγματα - «χαρακτηριστικά» συνόλων αντικειμένων

Για καθένα από τα ακόλουθα σύνολα αντικειμένων, αναγράφονται, μέσα σε παρένθεση, μερικά παραδείγματα «χαρακτηριστικών» (εδώ αναφέρεται η αντίστοιχη λέξη στον ενικό αριθμό, αλλά αντιπροσωπεύει όλη την ομάδα):

δικηγορική σφραγίδα (είναι άβιο υλικό σώμα, ξύλινο ή πλαστικό, φέρει ανάγλυφη λαστικένια πλάκα στο κάτω μέρος η οποία αναγράφει τα νόμιμα στοιχεία [όνομα, αριθμό μητρώου στον οικείο ΔΣ, ΑΦΜ, έδρα, τηλέφωνο], είναι επιμήκης, συνήθως κυλινδρική, μήκους συνήθως 5–7 cm, διαμέτρου συνήθως από 3–5 cm, με εξωτερική επιφάνεια διαφόρων χρωμάτων, με ή χωρίς αυτόματο μηχανισμό, χρησιμοποιείται για τη σφράγιση νομικών εγγράφων)

αμέλεια (συμπεριφορά η οποία συνίσταται σε έλλειψη προσοχής την οποία κάποιος, κατά τις περιστάσεις, όφειλε και μπορούσε να καταβάλει, ανεξάρτητα από το αν προέβλεπε το αξιόποινο – στο <Ποινικό Δίκαιο> – ή το ζημιογόνο – στο <Αστικό Δίκαιο> – αποτέλεσμα που προκάλεσε η πράξη του, ή αν το προέβλεπε μεν ως δυνατό, πίστεψε όμως ότι δεν θα επερχόταν, και η οποία, στο μεν <Ποινικό Δίκαιο> διακρίνεται σε *ενσυνείδητη* και σε *ασυνείδητη*, στο δε <Αστικό Δίκαιο> διακρίνεται σε *βαρεία* και *ελαφρά*, η *ελαφρά*, τέλος, διακρίνεται σε *συγκεκριμένη* και *αφηρημένη*)

οικόπεδο (γήπεδο, που βρίσκεται μέσα στο εγκεκριμένο ρυμοτομικό σχέδιο ή μέσα στα όρια οικισμού χωρίς εγκεκριμένο σχέδιο [κατ' άρθρο 2 εδάφιο 13 του νόμου 1577/1985, όπως αυτός τροποποιήθηκε με τον νόμο 2831/2000]).

2.1.3 Ερμηνεία της «έννοιας»

Όταν συζητώ για τη δικηγορική σφραγίδα μου ή για τον Άρειο Πάγο, χωρίς να τα έχω μπροστά μου και να ερεθίζουν τις αισθήσεις μου, ή όταν συζητώ σήμερα με τους φίλους μου για την αποζημίωση που μου επιδικάστηκε στις 20 Ιουνίου 2014 από το Πολυμελές Πρωτοδικείο Αθηνών, αναφέρομαι σε αυτά και τα περιγράφω, τα σχολιάζω, χρησιμοποιώντας τη γνώση μου γι' αυτά. Για κάθε ένα από αυτά υπάρχει αποθηκευμένος στον εγκέφαλό μου ένας μοναδικός συνδυασμός (ένα σύνολο αλληλοσυνδεόμενων) χαρακτηριστικών (τα βασικότερα από τα οποία αναφέρθηκαν παραπάνω) που όλα μαζί αντιπροσωπεύουν στον νου μου το ιδιαίτερο αντικείμενο. Αυτός ο συνδυασμός έχει δημιουργήσει στον νου μου μια αντίστοιχη μονάδα γνώσης: την έννοια «η δικηγορική σφραγίδα μου»,

την έννοια «ο Άρειος Πάγος», την έννοια «η αποζημίωση που μου επιδικάστηκε στις 20 Ιουνίου 2014 από το Πολυμελές Πρωτοδικείο Αθηνών».

Αντίστοιχοι συνδυασμοί χαρακτηριστικών έχουν δημιουργήσει τις έννοιες «το τραπέζι του δικηγορικού γραφείου μου», «η αμέλεια του γείτονά μου (προχθές)», «το οικόπεδο του φίλου μου Κώστα», που αντιπροσωπεύουν τα αντικείμενα που αναφέρθηκαν παραπάνω.

Η δικηγορική σφραγίδα μου, η δικηγορική σφραγίδα σου, η δικηγορική σφραγίδα του Γιώργου – που τις έχω αντιληφθεί (τα έχω δει, τα έχω αγγίξει, έχω σφραγίσει με αυτές) – αλλά και άλλες δικηγορικές σφραγίδες που έχω δει σε δικηγορικά γραφεία ή άλλες που μπορεί να υπάρχουν οπουδήποτε στον κόσμο ή που μπορώ να φανταστώ, παρουσιάζουν ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά, ο ιδιαίτερος συνδυασμός των οποίων αντιπροσωπεύει στον νου μου όλα αυτά τα αντικείμενα· αυτό το σύνολο χαρακτηριστικών (τα βασικότερα από τα οποία αναφέρθηκαν παραπάνω) έχει δημιουργήσει στον νου μου μια αντίστοιχη μονάδα γνώσης: την έννοια «**δικηγορική σφραγίδα**». Ανάλογα, το σύνολο των κοινών χαρακτηριστικών όλων των τραπεζιών που έχω αντιληφθεί (τα έχω δει με τα ίδια μου τα μάτια, τα έχω δει εικόνες ή φωτογραφίες τους ή έχω καθίσει σε αυτά και έχω γευματίσει, συζητήσει ή μελετήσει) ή έχω συλλάβει με το νου μου αντιπροσωπεύει στο νου μου όλα τα «**τραπέζια**» του κόσμου· αυτό το σύνολο χαρακτηριστικών (τα βασικότερα από τα οποία αναφέρθηκαν παραπάνω) έχουν δημιουργήσει στο νου μου μια αντίστοιχη μονάδα γνώσης: την έννοια «**τραπέζι**».

Αντίστοιχοι συνδυασμοί χαρακτηριστικών έχουν δημιουργήσει τις έννοιες «**αμέλεια**», «**οικόπεδο**», που αντιπροσωπεύουν τις ομάδες (σύνολα) αντικειμένων που αναφέρθηκαν παραπάνω.

Όστε όταν επικοινωνούμε και ανακοινώνουμε στον άλλον οτιδήποτε ακολουθούμε την κατεύθυνση: *αντικείμενα* → *έννοιες* → *επικοινωνία*. Πριν δηλαδή από το στάδιο της όποιας ανακοίνωσής μας στον άλλο έχει μεσολαβήσει ένα στάδιο *εννοιοποίησης* και η επικοινωνία γίνεται σε στάθμη εννοιών.

Αυτό που πρέπει να καταστεί σαφές στον αναγνώστη είναι ότι οι έννοιες υπάρχουν μόνο στον νου του ανθρώπου· δεν υπάρχουν στην πραγματικότητα, στην οποία υπάρχουν μόνο τα αντικείμενα. η περιγραφή και ταξινόμηση των εννοιών λαμβάνει υπόψη της την πραγματικότητα μόνο μέσω των χαρακτηριστικών των αντικειμένων, τα οποία συνδυάζονται και σχηματίζουν τις έννοιες¹⁶². Σχετικά, ο H. Picht έχει δώσει τον ακόλουθο ορισμό της «έννοιας», που όμως είναι ορισμός της «ειδικής έννοιας»:

162. ΠΒ. Felber, 1984, όπ.π., σ. 115.

Έννοια: Μονάδα γνώσης που απαρτίζεται από όλα τα χαρακτηριστικά (τεμάχια γνώσης [chunks of knowledge]) που έχουν αναγνωριστεί και συμφωνηθεί διυποκειμενικώς [intersubjectively] από μια επαγγελματική κοινότητα σε δεδομένη χρονική στιγμή· έχει κύκλο ζωής που καθορίζεται από τη γνωσιακή δυναμική [cognition dynamics]¹⁶³.

Άπαξ και έχει οριστεί η «έννοια», η «ειδική έννοια» είναι απλώς «έννοια που χρησιμοποιείται σε ένα ειδικό θεματικό πεδίο, επί των χαρακτηριστικών της οποίας προφανώς έχουν συμφωνήσει όλα τα μέλη/υποκείμενα (subjects) της κοινότητας του πεδίου.

2.2 Πλάτος της έννοιας - Τύποι εννοιών

2.2.1 Ορισμοί¹⁶⁴

2-03 πλάτος, έκταση

το σύνολο όλων¹⁶⁵ των **αντικειμένων** στα οποία αντιστοιχεί μια **έννοια**

2-04 ατομική έννοια

έννοια που αντιστοιχεί σε ένα και μόνο **αντικείμενο**

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 1: Παραδείγματα ατομικών εννοιών: «Άρειος Πάγος», «Ελεγκτικό Συνέδριο», «Ευρωπαϊκή Ένωση», «Ελληνική Δημοκρατία».

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 2: Οι ατομικές έννοιες παριστάνονται, συνήθως, με ονόματα.

2-05 γενική έννοια

έννοια που αντιστοιχεί σε δύο ή περισσότερα **αντικείμενα** τα οποία αποτελούν ομάδα λόγω κοινών ιδιοτήτων

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Παραδείγματα γενικών εννοιών: «δικαστήριο», «νόμος».

2.2.2 Ερμηνεία του «πλάτους» μιας έννοιας

Το «πλάτος» μιας έννοιας είναι το (μαθηματικό) σύνολο που έχει ως στοιχεία (μέλη) **όλα τα αντικείμενα** που αντιπροσωπεύει η έννοια· όσα δηλαδή είναι δυνατό να **αντιληφθούμε** ή να **διανοηθούμε** ότι διαθέτουν εκείνον τον **συνδυασμό χαρακτηριστικών** με τον οποίο έχει δημιουργηθεί η έννοια. Το πλήθος των αντικειμένων αυτών (δηλαδή ο πληθικός αριθμός του μαθηματικού συνόλου) δεν είναι κατ' ανάγκην ίσο με έναν πεπερασμένο αριθμό.

163. H. Picht, "The seven pillars of terminology", *Terminologija* 16, 2009, 8–22, σ. 11.

164. Βλ. και Felber, 1984, όπ.π., σσ. 160–167.

165. Με τον όρο **σύνολο** σε όλη την έκταση του παρόντος εννοούμε: συλλογή, ομάδα, μαθηματικό σύνολο· Θα αποφύγουμε τη χρήση της λέξης με τη σημασία «ολότητα», «όλα», χρησιμοποιώντας για εκείνες τις περιπτώσεις τον όρο «το σύνολο όλων».

2.2.2.1 Παραδείγματα «πλάτους»

Πλάτος της έννοιας «το σπίτι μου»: {το ένα (1) και ιδιαίτερο σπίτι που ανήκει σε εμένα}.

Πλάτος της έννοιας «το διαβατήριο του Α»: {το ένα (1) και ιδιαίτερο διαβατήριο που ανήκει στον Α}.

Πλάτος της έννοιας «ο Άρειος Πάγος»: {ο ένας (1) και ιδιαίτερος Άρειος Πάγος που εδρεύει στην Αθήνα, στο κτήριο που φέρει την ονομασία «Θέμιδος Μέλαθρον», επί της λεωφόρου Αλεξάνδρας, αριθμός 121}.

Πλάτος της έννοιας «εμπράγματο δικαίωμα»: {η πλήρης κυριότητα του Α επί του ακινήτου Χ, η επικαρπία του Β επί του οροφωδιαμερίσματος Ψ, το ενέχυρο του Γ επί του χρυσού ρολογιού του Δ, ...}. Δηλαδή – ως αντικείμενα – τα διάφορα εμπράγματα δικαιώματα οιοδήποτε δικαιούχου επί οιοδήποτε πράγματος.

Πλάτος της έννοιας «Πολιτικό Δικαστήριο Αθηνών»: {Ειρηνοδικείο Αθηνών, Μονομελές Πλημμελειοδικείο Αθηνών, Πολυμελές Πλημμελειοδικείο Αθηνών} – Δηλαδή – ως αντικείμενα – τα τέσσερα (4) δικαστήρια τα οποία είναι καθ' ύλην αρμόδια για την εκδίκαση πολιτικών (τ.έ. αστικών) υποθέσεων και εδρεύουν στην Αθήνα.

Πλάτος της έννοιας «ένδικο μέσο του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας (ΚΔΔ)»: {η ανακοπή ερημοδικίας του Α κατά της διαδικασίας Ε ενώπιον του διοικητικού δικαστηρίου Χ, η αίτηση αναίρεσης του Β κατά της αποφάσης Ζ του διοικητικού δικαστηρίου Ψ, η αίτηση του Γ για επανάληψη διαδικασίας ενώπιον του διοικητικού δικαστηρίου Ω, ...} – Δηλαδή – ως αντικείμενα – τα διάφορα ένδικα μέσα που προβλέπονται στον ΚΔΔ και έχουν ασκηθεί ή ενδέχεται να ασκηθούν από οποιοδήποτε πρόσωπο κατά οποιασδήποτε απόφασης ή διαδικασίας διοικητικού δικαστηρίου.

Πλάτος της έννοιας «κάθειρξη»: {η πρόσκαιρη κάθειρξη του Α για τη διάπραξη του τάδε εγκλήματος, η ισόβια κάθειρξη του Β για τη διάπραξη του δείνα εγκλήματος, ...} – Δηλαδή – ως αντικείμενα – οποιεσδήποτε ποινές κάθειρξης έχουν επιβληθεί ή ενδέχεται να επιβληθούν σε ή εκτίουνται από οποιοδήποτε πρόσωπο για οποιοδήποτε έγκλημα κατά τις διατάξεις του Ποινικού Κώδικα (ΠΚ).

Πλάτος της έννοιας «Δικονομικό Δίκαιο»: {Αστικό Δικονομικό Δίκαιο, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, Διοικητικό Δικονομικό Δίκαιο}. Δηλαδή – ως αντικείμενα – οι τρεις (3) κλάδοι μη Ουσιαστικού Δικαίου που διέπουν τη διαδικασία εκδίκασης νομικών υποθέσεων ενώπιον των Πολιτικών, των Ποινικών και των Διοικητικών Δικαστηρίων, αντίστοιχα.

2.2.3 Ερμηνεία των «ατομικών» και «γενικών» εννοιών

Όταν αναφερόμαστε σε ένα ιδιαίτερο *αντικείμενο* χωρίς αυτό να είναι παρόν και να υπόκειται εκείνη τη στιγμή στην αντίληψή μας, τότε ουσιαστικά ανατρέχουμε στην αποθηκευμένη γνώση που έχουμε στο μυαλό μας γι' αυτό το ιδιαίτερο αντικείμενο· αναφερόμαστε δηλαδή στην *έννοια* που έχουμε στο μυαλό μας γι' αυτό το αντικείμενο. Η έννοια αυτή καλύπτει (αντιπροσωπεύει) αυτό και μόνο το αντικείμενο και κανένα άλλο· λέμε, λοιπόν, ότι πρόκειται για μια *ατομική έννοια*. Το πλάτος της ατομικής έννοιας είναι ένα μαθηματικό σύνολο με ένα μόνο μέλος· ένα μονομελές μαθηματικό σύνολο.

Όταν αναφερόμαστε σε κάποιο μη ιδιαίτερο *αντικείμενο* ως μέλος μιας ομάδας αντικειμένων (που μπορεί δηλαδή να είναι οποιοδήποτε μέλος της ομάδας), τότε ουσιαστικά ανατρέχουμε στην αποθηκευμένη γνώση που έχουμε στο μυαλό μας και είναι κοινή για όλα τα αντικείμενα της ομάδας· αναφερόμαστε δηλαδή στην *έννοια* που έχουμε στο μυαλό μας για όλα μαζί τα αντικείμενα της ομάδας. Η έννοια αυτή καλύπτει (αντιπροσωπεύει) το οποιοδήποτε μέλος της ομάδας αυτής· λέμε, λοιπόν, ότι πρόκειται για μια *γενική έννοια*. Το πλάτος της γενικής έννοιας είναι ένα μαθηματικό σύνολο με περισσότερα του ενός μέλη· ένα διμελές, τριμελές, και, γενικά, πολυμελές μαθηματικό σύνολο.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ : Εφόσον όταν αναφερόμαστε σε ιδιαίτερα *αντικείμενα* έχουμε στο μυαλό μας τις *ατομικές έννοιες* που αντιστοιχούν σε αυτά, μπορούμε να θεωρήσουμε το *πλάτος* μιας γενικής έννοι-ας και ως σύνολο όλων των αντίστοιχων ατομικών εννοιών.

2.2.3.1 Παραδείγματα «ατομικών εννοιών» και «γενικών εννοιών»

Όλα τα παραδείγματα «αντικειμένων» που αναφέρονται παραπάνω (βλ. ενότητα 1.2.1) αποτελούν και παραδείγματα «ατομικών εννοιών» οσάκις αναφέρεται κανείς στα συγκεκριμένα αυτά αντικείμενα:

«η δικηγορική σφραγίδα μου», «ο Άρειος Πάγος», «το τραπέζι του δικηγορικού γραφείου μου», «η αμέλεια του γείτονά μου (προχθές)», «το οικόπεδο του φίλου μου Κώστα», «το σπίτι μου»

ΣΗΜΕΙΩΣΗ Είναι χαρακτηριστικό το ότι, στις γλώσσες που διαθέτουν *οριστικό άρθρο*, μεταξύ των οποίων και η Ελληνική, αυτό χρησιμοποιείται οπωσδήποτε όταν αναφέρεται κανείς σε μεμονωμένα αντικείμενα ή ατομικές έννοιες.

Οι έννοιες *«σφραγίδα», «τραπέζι», «αμέλεια», «οικόπεδο», «σπίτι», «εμπράγματο δικαίωμα», «πολιτικό δικαστήριο Αθηνών», «ένδικο μέσο του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας (ΚΔΔ)», «κάθαρση», «δικονομικό δίκαιο»* είναι γενικές έννοιες

ΣΗΜΕΙΩΣΗ Η αναφορά σε γενικές έννοιες γίνεται με (αόριστο ή οριστικό) άρθρο ή και χωρίς καθόλου άρθρο, ανάλογα με την περίπτωση και – ασφαλώς – τη γλώσσα.

2.3 Τύποι χαρακτηριστικού - Βάθος των εννοιών

2.3.1 Ορισμοί

2-06* **κριτήριο υποδιαίρεσης**
κριτήριο¹⁶⁶ βάσει του οποίου χωρίζεται (υποδιαιρείται) μια έννοια σε έννοιες χαμηλότερης στάθμης¹⁶⁷.

Παράδειγμα: Με κριτήριο υποδιαίρεσης το φύλο η νομική (και βιολογική) έννοια «τέκνο» υποδιαιρείται στις έννοιες «άρρεν» και «θήλυ».

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 1: Στην κλασική Λογική το κριτήριο υποδιαίρεσης λέγεται *βάση διαίρεσης*.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 2: Το κριτήριο υποδιαίρεσης μπορεί π.χ. να είναι ένας *τύπος χαρακτηριστικού* ή άλλο *διακριτικό χαρακτηριστικό*.

2-07* **τύπος χαρακτηριστικού**
κατηγορία **χαρακτηριστικού** που εξυπηρετεί ως **κριτήριο υποδιαίρεσης** των εννοιών.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Ο τύπος χαρακτηριστικού βαθμός δικαιοδοσίας συμπεριλαμβάνει τα εξής χαρακτηριστικά: το να είναι (μια δικαστική απόφαση, ως αντικείμενο) πρωτοβάθμια ή δευτεροβάθμια. Ο τύπος χαρακτηριστικού βαρύτητα της πράξης συμπεριλαμβάνει τα εξής χαρακτηριστικά: το να είναι (ένα έγκλημα, ως αντικείμενο) πταίσμα, πλημμέλημα ή κακούργημα.

2-08 **ουσιώδες χαρακτηριστικό**
χαρακτηριστικό που είναι απαραίτητο για την κατανόηση μιας έννοιας

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Ένα χαρακτηριστικό που δεν είναι ουσιώδες λέγεται *επουσιώδες χαρακτηριστικό*.

2-09 **διακριτικό χαρακτηριστικό**
ουσιώδες χαρακτηριστικό που χρησιμοποιείται για να διακρίνεται μια έννοια από άλλες έννοιες που σχετίζονται με αυτή

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Το διακριτικό χαρακτηριστικό υποβολή καταγγελίας από τον παθόντα μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να διακριθούν οι έννοιες «μήνυση» και «έγκληση».

2-10 **βάθος, ένταση**
σύνολο **χαρακτηριστικών** που συνιστούν¹⁶⁸ την έννοια

166. μέτρο κρίσης

167. Ως *στάθμη (ιεραρχική στάθμη)* εδώ εννοούμε τη θέση σε μια κατακόρυφη κλίμακα διαβάθμισης (ιεραρχίας), στην οποία υπάρχει η κατεύθυνση από το χαμηλό στο υψηλό, ή από κάτω προς τα άνω, και η αντίθετή της.

168. συναποτελούν

2.3.2 Ερμηνεία του «τύπου χαρακτηριστικού»

Ο «τύπος χαρακτηριστικού» δεν είναι ένα μεμονωμένο χαρακτηριστικό· είναι ένα σύνολο χαρακτηριστικών τα οποία *είναι* (ή νοούνται ως) *είδεις τιμές*, ή *αξίες* ή *υποστάσεις* μίας και μόνο (νομικής, φυσικής, χημικής, οικονομικής κ.τ.τ.) οντότητας. Έτσι, το ύψος μιας ποινής είναι τύπος χαρακτηριστικού· το ύψος της ποινής του Α (για ένα ή περισσότερα συγκεκριμένα εγκλήματα) είναι χαρακτηριστικό της ποινής του Α, διότι με τη φράση «ύψος της ποινής του Α» εννοούμε την ιδιαίτερη *τιμή του ύψους* (π.χ. τέσσερα χρόνια) στην οποία καταδικάστηκε ο Α. Η βαρύτητα της εγκληματικής πράξης είναι τύπος χαρακτηριστικού· η βαρύτητα της (συγκεκριμένης) εγκληματικής πράξης του Α είναι χαρακτηριστικό της συγκεκριμένης πράξης του Α, διότι με τη φράση «βαρύτητα της εγκληματικής πράξης του Α» εννοούμε την ιδιαίτερη *βαρύτητα* (λ.χ. πταισματική, πλημμεληματική, κακουργηματική) που έχει η συγκεκριμένη εγκληματική πράξη την οποία διέπραξε ο Α.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Και ο «τύπος χαρακτηριστικού» είναι είδος *έννοιας* που αντιπροσωπεύει ένα σύνολο αντικειμένων τα οποία διαθέτουν μια κοινή ιδιότητα· λ.χ. ο τύπος χαρακτηριστικού βαρύτητα της εγκληματικής πράξης δηλώνει τη νομική σημασία που έχει για το Ποινικό Δίκαιο μια ποινικά κολάσιμη πράξη. Λ.χ. το «χαρακτηριστικό» παιδαγωγική αντιστοιχεί σε εγκληματικές πράξεις που τιμωρούνται με κράτηση ή πρόστιμο.

2.3.2.1 Παραδείγματα «τύπων χαρακτηριστικού»

Μερικά παραδείγματα «τύπων χαρακτηριστικού» είναι:

Στα θεματικά πεδία <δίκαιο> και <νομική επιστήμη>: το ύψος (ποινών, αποζημιώσεων, οφειλών κ.ά.), η βαρύτητα (εγκληματικών πράξεων, της αμέλειας), η ιθαγένεια (φυσικών προσώπων), το μέγιστο επιτρεπόμενο φορτίο (φορτηγών αυτοκινήτων και πλοίων), η σύνθεση (δικαστηρίων), η κατοικία (φυσικών προσώπων), η έδρα (νομικών προσώπων), η εταιρική μορφή (εταιρειών), η σχέση εργασίας (μεταξύ φυσικών προσώπων ή μεταξύ φυσικών και νομικών προσώπων) κ.ά.

Σε άλλα θεματικά πεδία: το χρώμα, το σχήμα, το υλικό κατασκευής, η μάζα, ο όγκος, το μήκος, το πλάτος, το ύψος (απόσταση από το έδαφος), η πυκνότητα, το βάθος, η λειτουργία, η σύνθεση, η χρήση, η θέση (υλικών αντικειμένων)· επίσης το τετράγωνο (= 2^η δύναμη αριθμών), η τετραγωνική ρίζα (αριθμών), η επίδοση (των μαθητών), η απόδοση (μηχανών), ο βαθμός πτυχίου, η διαγωγή (μαθητών), η διάρκεια υπηρεσίας (των εργαζομένων), ο μισθός (των εργαζομένων), ο πληθωρισμός (των χωρών) κ.ά.

2.3.3 Ερμηνεία των «ουσιωδών» και των «διακριτικών» χαρακτηριστικών

Τα *ουσιώδη χαρακτηριστικά* είναι το ελάχιστο υποσύνολο των χαρακτηριστικών ενός αντικειμένου ή μιας ομάδας αντικειμένων που απαιτείται για να γίνει κατανοητή η αντίστοιχη (ατομική ή γενική) έννοια στο συγκεκριμένο ενός θεματικού πεδίου. Η απουσία ενός ουσιώδους χαρακτηριστικού αλλάζει ουσιαστικά την έννοια.

2.3.3.1 Παραδείγματα «ουσιωδών χαρακτηριστικών»

Αναφέρουμε παρακάτω τα παραδείγματα χαρακτηριστικών για τις νομικές έννοιες «πλοίο», και «υπεξαίρεση». Για καθεμιά από αυτές έχει κατασκευαστεί ένας πίνακας με τους χρησιμοποιούμενους τύπους χαρακτηριστικών, τα χαρακτηριστικά ενός αντικειμένου, τα αντίστοιχα χαρακτηριστικά της ομάδας αντικειμένων που καλύπτει η έννοια και ποια από αυτά είναι *ουσιώδη* ή *επουσιώδη χαρακτηριστικά*.

Πίνακας 1 – Χαρακτηριστικά της έννοιας¹⁶⁹ «πλοίο»¹⁷⁰

Τύπος χαρακτηριστικού	Χαρακτηριστικό ενός αντικειμένου	Χαρακτηριστικό ομάδας αντικειμένων	Ουσιώδεις ή επουσιώδεις (ως χαρακτηριστικό της ομάδας αντικειμένων)
Στάθμη αφαίρεσης	είναι <i>συγκεκριμένο</i> ¹⁷¹ υλικό σώμα	το να είναι συγκεκριμένα υλικά σώματα	ουσιώδεις
Σύνθεση	είναι κατασκευασμένο από μέταλλο	το να είναι κατασκευασμένα από μέταλλο, ξύλο ή άλλο υλικό	επουσιώδεις

169. Λέγοντας «τα χαρακτηριστικά της έννοιας» εννοούμε «τα χαρακτηριστικά που (συν)αποτελούν (συνιστούν, συνθέτουν, σχηματίζουν, δημιουργούν, συγκροτούν, απαρτίζουν κτλ.) την έννοια». Τα χαρακτηριστικά, δηλαδή, δεν είναι ιδιότητες της έννοιας αλλά μέρη της. (Η γενική πτώση, εν προκειμένω, είναι γενική διαιρετική).

170. Κατ' άρθρο 1 (περίοδος α') του Κώδικος [sic] Ιδιωτικού Ναυτικού Δικαίου (ΚΙΝΔ): «Πλοίον, κατά την έννοια του παρόντος νόμου, είναι παν σκάφος, χωρητικότητος καθαράς τουλάχιστον δέκα κόρων προωρισμένον όπως κινείται αυτοδυνάμως εν θαλάσση. [...]» ενώ, κατ' άρθρο 3 § 1 του Κώδικος [sic] Δημοσίου Ναυτικού Δικαίου (ΚΔΝΔ): «Πλοίον, κατά την έννοια του παρόντος Κώδικος, είναι παν σκάφος, προωρισμένον όπως μετακινείται επί του ύδατος προς μεταφοράν προσώπων ή πραγμάτων, ρυμούλκησην, επιθαλάσσιον αρωγήν, αλιείαν, αναψυχήν, επιστημονικές ερεύνas ή άλλον σκοπόν.»

171. Με τον όρο *συγκεκριμένο* εδώ εννοούμε *όχι αφηρημένο*.

Τύπος χαρακτηριστικού	Χαρακτηριστικό ενός αντικειμένου	Χαρακτηριστικό ομάδας αντικειμένων	Ουσιώδες ή επουσιώδες (ως χαρακτηριστικό της ομάδας αντικειμένων)
Σχήμα	είναι επίμηκες	το να έχουν σχήμα κατάλληλο προς πλεύση	ουσιώδες
Χρώμα	έχει εξωτερική επιφάνεια γκρίζα	το να έχουν εξωτερική επιφάνεια διαφόρων χρωμάτων	επουσιώδες
Προορισμός	μετακίνηση στο νερό	το να προορίζονται για μετακίνηση στο νερό	ουσιώδες
Χρήση	χρησιμοποιείται για την υδάτινη μεταφορά εμπορευμάτων	η χρήση για την υδάτινη μεταφορά προσώπων και /ή εμπορευμάτων	ουσιώδες μόνο κατ' άρθρο 1 (περίοδος α') ΚΙΝΔ
Τρόπος κίνησης	έχει αυτοδύναμη κίνηση	το να έχουν ή όχι αυτοδύναμη κίνηση	ουσιώδες μόνο κατ' άρθρο 1 (περίοδος α') ΚΙΝΔ
Χωρητικότητα	έχει χωρητικότητα 15 κόρων	το να έχουν χωρητικότητα ≥ 10 κόρων	ουσιώδες μόνο κατ' άρθρο 1 (περίοδος α') ΚΙΝΔ
Αριθμός νηολογίου	έχει αριθμό νηολογίου Τ.Π. 824-Ω	το να έχουν αριθμό νηολογίου	επουσιώδες

Πίνακας 2 – Χαρακτηριστικά της έννοιας «υπεξαίρεση»¹⁷²

Τύπος χαρακτηριστικού	Χαρακτηριστικό ενός αντικειμένου	Χαρακτηριστικό ομάδας αντικειμένων	Ουσιώδες ή επουσιώδες (ως χαρακτηριστικό της ομάδας αντικειμένων)
Στάθμη αφαίρεσης	είναι αφηρημένη έννοια	το να είναι αφηρημένες έννοιες	ουσιώδες
Νομιμότητα της πράξης	είναι παράνομη πράξη	το να έχουν παράνομο χαρακτήρα	ουσιώδες
Σκοπός της πράξης	παράνομη ιδιοποίηση πράγματος	το να αποσκοπούν σε παράνομη ιδιοποίηση πράγματος	ουσιώδες
Είδος του πράγματος στην παράνομη ιδιοποίηση του οποίου αποσκοπεί η πράξη	αφορά κινητό πράγμα ¹⁷³	το να αφορούν κινητό πράγμα	ουσιώδες

172. Ο ορισμός της υπεξαίρεσης συνάγεται από το άρθρο 375 § 1 ΠΚ, το οποίο ορίζει ότι: «Όποιος ιδιοποιείται παράνομως ξένο (ολικά ή εν μέρει) κινητό πράγμα που περιήλθε στην κατοχή του με οποιονδήποτε τρόπο [...]».

173. Στο Δίκαιο, ως κινητό πράγμα λογίζονται και τα χρήματα.

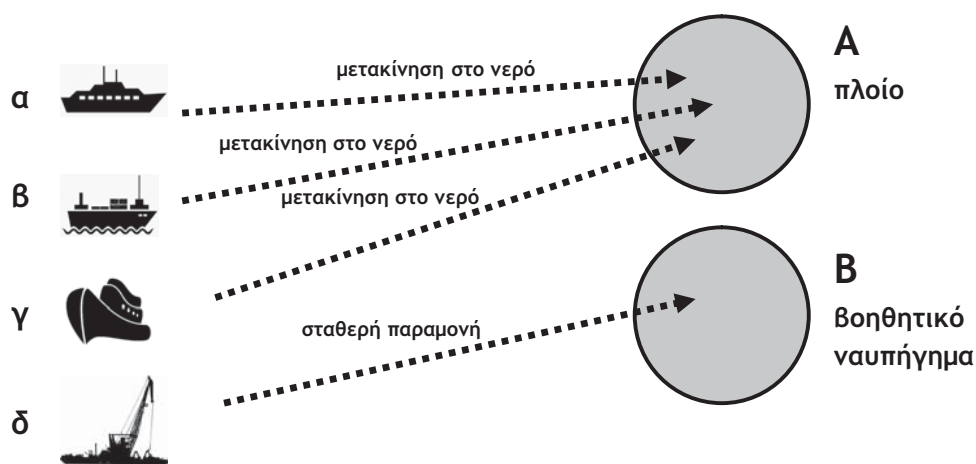
Τύπος χαρακτηριστικού	Χαρακτηριστικό ενός αντικειμένου	Χαρακτηριστικό ομάδας αντικειμένων	Ουσιώδες ή επουσιώδες (ως χαρακτηριστικό της ομάδας αντικειμένων)
Κάτοχος του πράγματος στην παράνομη ιδιοποίηση του οποίου αποσκοπεί η πράξη	το κινητό πράγμα είχε περιέλθει στην κατοχή του δράστη για να το φυλάξει μέχρι να επιστρέψει ο ιδιοκτήτης από τις διακοπές του	το να άφορούν κινητό πράγμα που βρίσκεται, για οποιοδήποτε λόγο, στην κατοχή του δράστη	ουσιώδες
Βαθμός ιδιοποίησης του αντικειμένου/ στόχου της πράξης	ολική ιδιοποίηση	το να καταλήγουν σε ολική ή μερική ιδιοποίηση	ουσιώδες

Αν ένα *ουσιώδες χαρακτηριστικό* αποτελεί βάση διάκρισης μιας έννοιας από άλλες έννοιες κατά την οργάνωση των εννοιών σε *συστήματα εννοιών* τότε αυτό είναι *διακριτικό χαρακτηριστικό*. Έτσι π.χ. το ευρύτερο (κατ' άρθρο 3 § 1 ΚΑΝΔ) διακριτικό χαρακτηριστικό του «πλοίου» σε σχέση με το «βοηθητικό ναυπήγημα»¹⁷⁴ είναι ο *προορισμός για μετακίνηση στο νερό*¹⁷⁵. παρομοίως, το διακριτικό χαρακτηριστικό της «υπεξαίρεσης» σε σχέση με την «κλοπή» είναι *η με οποιονδήποτε τρόπο προγενέστερη της παράνομης ιδιοποίησης περιέλευση του κινητού πράγματος στην κατοχή του δράστη*. Εννοείται ότι οι δύο παραπάνω εγκληματικές πράξεις μπορούν να ενταχθούν σε μια ευρύτερη (τ.έ. υπερτασόμενη, βλ. ενότητα 2.4.1) έννοια: εκείνη των *εγκλημάτων κατά της περιουσίας* (ή *ιδιοκτησίας*).

Βάσει των *κοινών χαρακτηριστικών* εντάσσονται αντικείμενα στο πλάτος της ίδιας έννοιας, ενώ βάσει των *διακριτικών χαρακτηριστικών* εντάσσονται αντικείμενα στα πλάτη διαφορετικών εννοιών (βλ. σχήμα 1).

174. άρθρο 4 § 1 ΚΑΝΔ («Βοηθητικόν ναυπήγημα είναι παν πλωτόν κατασκεύασμα ανεξαρτήτως χωρητικότητος προωρισμένον να χρησιμοποιήται εν σταθερά παραμονή συνήθως εντός των λιμένων ή όρμων, δια σκοπούς βοηθητικούς της ναυτιλίας (πλωταί δεξαμεναί, πλωτοί γερανοί, βυθοκόροι, πλωταί αποβάθραι, φαρόπλοια, κλπ).»).

175. άρθρο 3 § 1 ΚΑΝΔ («[...] προωρισμένον όπως μετακινείται επί του ύδατος [...]»). Το άρθρο 1 (περίοδος α') ΚΙΝΔ («[...] προωρισμένον όπως κινείται αυτοδυνάμως εν θαλάσση. [...]») ορίζει στενότερα το πλοίο, δεδομένου ότι απαιτεί *αυτοδύναμη* κίνηση και, μάλιστα, *στη θάλασσα* (όχι σε οποιοδήποτε νερό).

Σχήμα 1 Βάσει του κοινού χαρακτηριστικού «προορισμός για μετακίνηση στο νερό» τα αντικείμενα α, β και γ εντάσσονται στο πλάτος της έννοιας Α «πλοίο», ενώ βάσει του διακριτικού χαρακτηριστικού «προορισμός για χρήση εν σταθερά παραμονή» το αντικείμενο δ εντάσσεται στο πλάτος της έννοιας Β «βοηθητικό ναυπήγημα»

2.3.4 Ερμηνεία του «βάθους» μιας έννοιας

Το «**βάθος**» ή «**ένταση**» μιας έννοιας είναι το (μαθηματικό) σύνολο των χαρακτηριστικών βάσει των οποίων έχει δημιουργηθεί η έννοια. Εδώ δεν πρόκειται για το **σύνολο όλων** των υπαρκτών ή δυνατών χαρακτηριστικών των αντικειμένων που καλύπτει η έννοια – τα οποία εν γένει δεν γνωρίζουμε – αλλά τουλάχιστον το σύνολο των ουσιαστών χαρακτηριστικών.

Στους πίνακες 1 και 2 με τα χαρακτηριστικά των νομικών εννοιών «πλοίο» και «υπεξαίρεση», η τρίτη και η τέταρτη στήλη δίνουν το βάθος της αντίστοιχης νομικής έννοιας ως σύνολο των ουσιαστών χαρακτηριστικών της.

Το **βάθος** (ένταση) και το **πλάτος** (έκταση) μιας έννοιας είναι αλληλοεξαρτώμενα. Για παράδειγμα, τα χαρακτηριστικά που σχηματίζουν τη νομική έννοια «υπεξαίρεση» καθορίζουν το πλάτος της νομικής έννοιας «υπεξαίρεση», δηλαδή εκείνες τις πράξεις (ως αντικείμενα) που καλύπτονται από τη νομική έννοια «υπεξαίρεση», και αντίστροφα: τα κοινά χαρακτηριστικά όλων των πράξεων (ως αντικειμένων) που περιλαμβάνονται στο πλάτος της νομικής έννοιας «υπεξαίρεση» αποτελούν στοιχεία του βάθους της νομικής έννοιας «υπεξαίρεση». Έτσι, αν θέλαμε λ.χ. να αυξήσουμε το πλάτος της νομικής έννοιας «υπεξαίρεση» ώστε να περιλαμβάνει και την *κλοπή* θα έπρεπε να τροποποιήσουμε στο βάθος της έννοιας το χαρακτηριστικό «η με οποιονδήποτε τρόπο προγενέστερη

της παράνομης ιδιοποίησης περιέλευση του κινητού πράγματος στην κατοχή του δράστη». Ασφαλώς δεν θα επρόκειτο πλέον για την αρχική νομική έννοια «υπεξαίρεση», αφού η μεταβολή του «*βάθους (έντασης)*» μιας εγκληματικής πράξης θα μετέβαλλε αναγκαία και την αντικειμενική της υπόσταση.

2.3.5 Ιδιαιτερότητες των νομικών εννοιών

Σε αυτό το σημείο αξίζει να διαπιστώσουμε κατά πόσο οι νομικές έννοιες εμφανίζουν (διαγλωσσικές) ιδιαιτερότητες σε σχέση με τις έννοιες άλλων επιστημών, ιδίως των θετικών. Τέτοια είναι λ.χ. τα χαρακτηριστικά των νομικών εννοιών που αναφέρει ο H. Picht:

- [...]
- οι νομικές έννοιες υπό στενή έννοια είναι ως επί το πλείστον ρυθμιστικές [prescriptive]
- ο κύκλος ζωής μιας νομικής έννοιας καθορίζεται από κοινωνικές αλλαγές, όχι απαραίτητα από επιστημονική γνώση και έρευνα [scientific cognition and research]
- οι περισσότερες νομικές έννοιες είναι κατασκευές
- οι νομικές έννοιες μπορεί να επηρεάζονται ή ακόμη και να καθορίζονται από θρησκευτικά δόγματα και/ή ιδεολογίες
- οι νομικές έννοιες είναι ανοικτές σε ερμηνεία στο πλαίσιο της νομικής θεωρίας και πρακτικής
- οι εννοιολογικές μεταβολές μπορεί να είναι ολισθαίνουσες [gliding] ή αιφνίδιες [sudden]¹⁷⁶

Το πρώτο χαρακτηριστικό είναι πράγματι παρόν στις νομικές έννοιες διότι, ακόμη και οι νομικές έννοιες που εμφανίζονται για πρώτη φορά σε θεωρητικές νομικές πραγματείες έχουν ως απώτερο στόχο τους τη ρύθμιση μιας έννομης σχέσης. Για το δεύτερο χαρακτηριστικό μπορεί να λεχθεί ότι οι ίδιες οι κοινωνικές αλλαγές που επηρεάζουν το Δίκαιο είναι συχνά απότοκο των πορισμάτων της επιστημονικής έρευνας, άρα και οι μεταβολές στο Δίκαιο μπορούν να αναχθούν στην επιστημονική έρευνα (το ποια συμπεράσματα επιλέγει η εκάστοτε κοινωνία να θεωρήσει σημαντικά για την αλλαγή της, αυτό είναι άλλο ζήτημα). Είναι γνωστή π.χ. η εξάρτηση της (νομικής) έννοιας του *προσώπου* από τις επι-

176. H. Picht, «Legal concepts – a transdisciplinary mirror of society», *Synaps* 29, 2013, 37–47, σσ. 38–39 (και ολόκληρο).

στημονικές έρευνες σχετικά με το πότε θεωρείται ζωντανός ο κυοφορούμενος άνθρωπος. Αν διίστανται οι σχετικές επιστημονικές απόψεις, είναι λογικό κάθε κοινωνία να «διαλέξει» το επιστημονικό συμπέρασμα που τη δικαιώνει ιστορικά και να το εντάξει στο δίκαιό της. Συνεπώς, και οι νομικές έννοιες υπόκεινται σε *εξωγενείς μεταβολές* [extrinsic changes], κατά τον όρο της M. Kristiansen¹⁷⁷. Για το τρίτο χαρακτηριστικό, ο H. Picht αναφέρει δύο παραδείγματα:

Η δημιουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως νομικής οντότητας [legal entity] βασίστηκε αρχικά σε ατομικές αντιλήψεις [individual ideas] και πέρασε στη συνέχεια από πολλά στάδια στην πορεία της ως νομικής έννοιας [legal concept] όπως τη γνωρίζουμε σήμερα.

Η αντίληψη [idea] περί κατάργησης της αγαμίας στη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία απορρίφθηκε – τουλάχιστον μέχρι σήμερα.¹⁷⁸

Για το πρώτο παράδειγμα μπορεί βάσιμα να υποστηριχθεί ότι η νομική έννοια της ΕΕ απλώς τυποποίησε, με διάφορους τρόπους κατά την πορεία της, μια προϋπάρχουσα οντότητα (αντικείμενο): το ευρωπαϊκό γεωγραφικό και πολιτισμικό συνεχές (με τις όποιες τοπικές παραλλαγές και πραγματώσεις), το οποίο υφίσταται ανεξάρτητα από τις όποιες ατομικές αντιλήψεις. Δεν είναι τυχαίο ότι δεν συστάθηκε Ασιατική ή Αφρικανική Ένωση, διότι ακριβώς έλειπε το αντικειμενικό στοιχείο του κοινού πολιτισμού. Για το δεύτερο παράδειγμα, είναι σαφές ότι η νομική οντότητα εδώ δεν είναι η «αντίληψη περί κατάργησης της αγαμίας στη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία», αλλά η ίδια η *αγαμία*, η οποία ορίζεται αρνητικά, δηλαδή σε αντιδιαστολή με μια αντικειμενική, προϋπάρχουσα νομική οντότητα: τον *γάμο*. Αυτό που απορρίφθηκε είναι η *συγκεκριμένη περί γάμου* (ή *απαγόρευσης αυτού*) *ρύθμιση*, και όχι η ίδια η έννοια της *αγαμίας* ή του *γάμου*. Αν π.χ. διαφέρουν οι προϋποθέσεις του έγκυρου γάμου στην έννομη τάξη Α σε σχέση με τις αντίστοιχες προϋποθέσεις στην έννομη τάξη Β, ο *γάμος* παραμένει ίδιος και ως αντικείμενο και ως έννοια του Δικαίου γενικώς, δηλαδή του Δικαίου ως ενιαίας οντολογικής μονάδας.

Στην ουσία, κάθε θεματικό πεδίο με θεσμικά χαρακτηριστικά απαρτίζεται από έννοιες που εμφανίζουν όλα τα εν λόγω χαρακτηριστικά πλην του πρώτου, ενώ και η αξία του πρώτου χαρακτηριστικού σχετικοποιείται, αν αναλογιστούμε ότι ακριβώς αυτή είναι η αποστολή του Δικαίου: η *ρύθμιση*· άρα είναι σαν να υποστήριζε κανείς

177. Για τους όρους *intrinsic change* και *extrinsic change* βλ. M. Kristiansen, "A terminological approach to multi-disciplinary domains and disciplinary autonomy", *Journal of the International Institute for Terminology Research – IITF* – 17 (Terminology Science & Research), 2006, 15–28, σσ. 18–19.

178. Picht, 2013, ό.π., σσ. 42–43.

ότι ιδιαίτερο χαρακτηριστικό των εννοιών της Βιολογίας είναι ότι αφορούν έμβια όντα. Μάλιστα, αν εξετάσουμε προσεκτικά αυτά τα χαρακτηριστικά των νομικών εννοιών, θα διαπιστώσουμε ότι δεν είναι άγνωστα και σε θετικές επιστήμες¹⁷⁹. Το μόνο που συμβαίνει, επομένως, είναι ότι αυτά τα χαρακτηριστικά είναι πιο διαδεδωμένα και εμφανή στις νομικές έννοιες. Ίσως θα άξιζε, στο πλαίσιο μιας συνεργασίας Νομικών και Ορολόγων, να διεξαχθεί περισσότερη έρευνα όσον αφορά την ουσιαστική διάκριση μεταξύ αντικειμένων, εννοιών και όρων στο Δίκαιο.

2.4 Σχέσεις μεταξύ των εννοιών

Οι έννοιες δεν είναι πάντοτε ανεξάρτητες και ξένες μεταξύ τους, αλλά ενδέχεται να εμφανίζουν μεταξύ τους διάφορες *σχέσεις*, δηλαδή ομοιότητες ή διαφορές ή αλληλεξαρτήσεις στα χαρακτηριστικά τους που έχουν ως αποτέλεσμα τη σύνδεση ή συνάφεια στο βάθος και/ή στο πλάτος τους.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 1: Πρωτεύοντα ρόλο στη διερεύνηση των σχέσεων μεταξύ εννοιών παίζει το *θεματικό πεδίο*. Το θεματικό πεδίο αποτελεί, γενικά, το πλαίσιο μέσα στο οποίο εξετάζονται οι σχέσεις μεταξύ εννοιών. Για σκοπούς ορολογικής εναρμόνισης, όμως, είναι αναγκαία και η *διαθεματική προσέγγιση* ώστε να εξετάζονται οριζόντια έννοιες που απαντούν σε δύο ή περισσότερα θεματικά πεδία. Αξιοπρόσεκτο στο θεματικό πεδίο (δίκαιο), οσάκις αυτό αντιμετωπίζεται ως ενιαίο θεματικό πεδίο, είναι το γεγονός ότι πλείστες όσες νομικές έννοιες ορίζονται διαφορετικά από έννομη τάξη σε έννομη τάξη ή από κλάδο δικαίου σε κλάδο δικαίου εντός της ίδιας έννομης τάξης, όπως λ.χ. η ευθύνη στο Αστικό Δίκαιο και στο Ποινικό Δίκαιο, ή από νόμο σε νόμο εντός του ίδιου κλάδου δικαίου και της ίδιας έννομης τάξης, όπως λ.χ. το πλοίο στο άρθρο 1 § 1 του Κώδικα Ιδιωτικού Ναυτικού Δικαίου (Κ.Ι.Ν.Δ.) και στο άρθρο 3 § 1 του Κώδικα Δημόσιου Ναυτικού Δικαίου (Κ.Δ.Ν.Δ.).

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 2: Εδώ ασχολούμαστε μόνο με τις *σχέσεις* που ορίζονται στο Διεθνές Πρότυπο ISO 1087-1:2000¹⁸⁰. Στην κλασική Λογική¹⁸¹ ορίζονται οι:

- *σχέσεις των εννοιών κατά το βάθος*¹⁸²: σχέση *ταυτότητας* (έννοιες *ταυτιζόμενες*), σχέση *ετερότητας* (έννοιες *έτερες* που είναι είτε *εντελώς διάφορες* είτε *σχετικά διάφορες*), σχέση *ομοιότητας*

179. Ο Joseph, 1995, ό.π., σ. 15, έχει επισημάνει ότι οι ειδικοί του εκάστοτε πεδίου τείνουν να πιστεύουν ότι άλλα πεδία είναι πιο θεμελιωμένα, επιδέχονται μικρότερη αμφισβήτηση και υποτιθέμενες μεταβολές σε σύγκριση με το δικό τους πεδίο.

180. ISO 1087-1:2000, *Terminology work – Vocabulary – Part 1: Theory and application* (ολόκληρο)

181. Ε.Π. Παπανούτσος, *Λογική*. Αθήνα: Δωδώνη, 1974, σσ. 35–38.

182. Κλασική ΛΟΓΙΚΗ – Σχέσεις των εννοιών κατά το βάθος:

Σχέση ταυτότητας (έννοιες *ταυτιζόμενες*): έννοιες που έχουν το ίδιο βάθος (π.χ. «ιθαγένεια» – «υπηκοότητα», «κυριότητα» – «ιδιοκτησία»)

Σχέση ετερότητας (έννοιες *έτερες*): έννοιες που έχουν διαφορετικά (έτερα) βάθη και είναι:

– είτε *εντελώς διάφορες* (δεν έχουν κανένα κοινό χαρακτηριστικό) (π.χ. «πλοίο» – «νόμισμα», «Δικαστήριο» – «αυτοκίνητο»),

– είτε *σχετικά διάφορες* (έχουν κάποιο ή κάποια κοινά χαρακτηριστικά),

– με κοινά τα περισσότερα ή σημαντικότερα χαρακτηριστικά, οπότε έχουν σχέση ομοιότητας (*όμοιες έννοιες*) (π.χ. «υπεξαίρεση» – «υφαίρεση»)

και ανομοιότητας των σχετικά διαφόρων εννοιών (έννοιες *όμοιες* και *ανόμοιες*), σχέση *εναντίωσης* – *αντίθεσης* και *αντίφασης* – των ανόμοιων εννοιών (έννοιες *αντίθετες* ή *αντιφατικές*) και οι

- **σχέσεις των εννοιών κατά το πλάτος**¹⁸³: σχέση της *επαλληλίας* ή *ισοδυναμίας* (έννοιες *επάλληλες* ή *ισοδύναμες*), σχέση της *υπαλληλίας* – *υπόταξης* και *υπέρταξης* – (έννοιες *υπάλληλες*), σχέση της *επαλλαγής* (έννοιες *επαλλάσσουσες*) και σχέση της *συναλληλίας* (έννοιες *συνάλληλες*).

Σε περίπτωση όπου μεταξύ δύο εννοιών δεν υπάρχει καμιά από τις παρακάτω οριζόμενες σχέσεις λέγεται ότι οι δύο έννοιες είναι *άσχετες μεταξύ τους*. Οι *άσχετες έννοιες* ταυτίζονται με τις *εντελώς διάφορες έννοιες* της κλασικής Λογικής (κανέναν από τους δύο αυτούς όρους δεν προβλέπει το ISO 1087-1:2000¹⁸⁴).

– ή με μη κοινά τα περισσότερα ή σημαντικότερα χαρακτηριστικά, οπότε έχουν σχέση *ανομοιότητας* (*ανόμοιες* έννοιες) (π.χ. «κλοπή» – «βιασμός»)

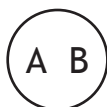
Ακραία ανόμοιες έννοιες ενδέχεται να εμφανίζουν *σχέση εναντίωσης* που μπορεί να είναι

– είτε *σχέση αντίθεσης* (έννοιες *αντίθετες*) π.χ. «βρέφος» – «ενήλικος»

– είτε *σχέση αντίφασης* (έννοιες *αντιφατικές*) π.χ. «κίνητο πράγμα» – «ακίνητο πράγμα».

183. Κλασική ΛΟΓΙΚΗ – Σχέσεις των εννοιών κατά το πλάτος:

Σχέση *επαλληλίας* ή *ισοδυναμίας* (έννοιες *επάλληλες* ή *ισοδύναμες*): έννοιες που έχουν το ίδιο πλάτος (π.χ. «Διοικητική Δικαιοσύνη» – «μη τακτική Δικαιοσύνη»)

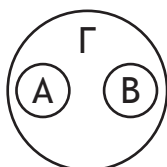
Σχέση *υπαλληλίας* (υπόταξης–υπέρταξης) (έννοιες *υπάλληλες*): το πλάτος της μιας είναι γνήσιο υποσύνολο του πλάτους της άλλης, π.χ. «τακτική δικαιοσύνη» – «πολιτική δικαιοσύνη» (*γένος* – *είδος*)

Σχέση *επαλλαγής* (έννοιες *επαλλάσσουσες*): έννοιες που έχουν τεμνόμενα πλάτη, π.χ. «δράστης» – «αστικός υπεύθυνος» (οι δύο ιδιότητες μπορεί να συμπίπτουν στο ίδιο πρόσωπο ή και όχι)

Σχέση *συναλληλίας* (έννοιες *συνάλληλες*): οι έννοιες A και B είναι είδη του ίδιου γένους Γ αλλά τα πλάτη τους είναι εντελώς ξένα μεταξύ τους (π.χ. «πολιτική δικαιοσύνη» – «ποινική δικαιοσύνη») (*είδος* – *είδος*)

184. ISO 1087-1:2000, *Terminology work – Vocabulary – Part 1: Theory and application* (ολόκληρο)

2.4.1 Ορισμοί

2-11* ιεραρχική σχέση

σχέση μεταξύ δύο εννοιών λόγω της οποίας η μία εμφανίζεται σε υψηλότερη στάθμη και η άλλη σε χαμηλότερη

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Δύο βασικές ιεραρχικές σχέσεις είναι η ειδογονική σχέση ή σχέση γένους-είδους και η μεριστική σχέση ή σχέση όλου-μέρους

2-12* υπερτασσόμενη έννοια, ευρύτερη έννοια, πλατύτερη έννοια

〈σε μια ιεραρχική σχέση〉 η έννοια που ανήκει στην υψηλότερη στάθμη

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Δύο βασικές περιπτώσεις υπερτασσόμενης έννοιας είναι η γένια¹⁸⁵ έννοια ή γένος και η ολομερής έννοια ή όλον. Από το γεγονός ότι το πλάτος (έκταση) των γένιων εννοιών είναι μεγαλύτερο από εκείνο των αντίστοιχων ειδών εννοιών δικαιολογείται ο συνώνυμος όρος *ευρύτερη έννοια* που επεκτείνεται και στις ολομερείς έννοιες.

2-13* υποτασσόμενη έννοια, στενότερη έννοια

〈σε μια ιεραρχική σχέση〉 η έννοια που ανήκει στη χαμηλότερη στάθμη

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Δύο βασικές περιπτώσεις υποτασσόμενης έννοιας είναι η είδια έννοια ή είδος και η επιμερής έννοια ή μέρος. Από το γεγονός ότι το πλάτος (έκταση) των ειδών εννοιών είναι μικρότερο από εκείνο των αντίστοιχων γένιων εννοιών δικαιολογείται ο συνώνυμος όρος *στενότερη έννοια*.

2-14 παρατασσόμενη έννοια

υποτασσόμενη έννοια που έχει την ίδια πλησιέστερη υπερτασσόμενη έννοια και το ίδιο κριτήριο υποδιαίρεσης με κάποια άλλη έννοια σε δεδομένο σύστημα εννοιών

2-15* ειδογονική σχέση¹⁸⁶, σχέση γένους-είδους

ιεραρχική σχέση μεταξύ δύο εννοιών στην οποία το βάθος της υποτασσόμενης έννοιας περιλαμβάνει εκείνο της υπερτασσόμενης έννοιας και τουλάχιστον ένα επιπλέον διακριτικό χαρακτηριστικό¹⁸⁷

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Σχέση γένους-είδους υπάρχει μεταξύ των εννοιών «νομοθέτημα», αφενός, και «νόμος» και «προεδρικό διάταγμα», αφετέρου ή μεταξύ των εννοιών «έγκλημα κατά της περιουσίας (ή ιδιοκτησίας)» και «υπεξαίρεση».

185. Το επίθετο γένιος-α-ο προφέρεται με ασυνίζητο ι (τ.έ. ως τρεις συλλαβές), ώστε η προφορά του θηλυκού γένους του ενικού αριθμού να διακρίνεται σαφώς από τη (δισύλλαβη) λέξη της γενικής γλώσσας γένια (τα).

186. Παλαιότερα η σχέση αυτή λεγόταν λογική σχέση (= σχέση της λογικής), ενώ όλες οι άλλες σχέσεις λέγονταν οντολογικές σχέσεις.

187. Αυτό εδώ το διακριτικό χαρακτηριστικό είναι η «ειδοποιός διαφορά» της Λογικής, δηλαδή η διαφορά (προσθήκη ή παραλλαγή ουσιώδους χαρακτηριστικού) που από το γένος δημιουργεί (ποιεί) το είδος. Πβ. I. Meyer, K. Eck και D. Skuce, "Systematic Concept Analysis within a Knowledge-Based Approach to Terminology" στο S.E. Wright και G. Budin (επιμ.) *The Handbook of Terminology Management*, vol. 1. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 1997, 98-118, σ. 104.

- 2-16*** γένια έννοια, έννοια γένος, γένος¹⁸⁸
η υπερτασσόμενη έννοια σε μια σχέση γένους-είδους, η οποία έχει το μικρότερο βάθος
- 2-17*** είδια έννοια, έννοια είδος, είδος
η υποτασσόμενη έννοια σε μια σχέση γένους-είδους, η οποία έχει το μεγαλύτερο βάθος
- 2-18*** μεριστική σχέση, σχέση όλου-μέρους
ιεραρχική σχέση μεταξύ δύο εννοιών στην οποία η υπερτασσόμενη έννοια αποτελεί το όλον ενώ η υποτασσόμενη έννοια μέρος του όλου
ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Σχέση όλου-μέρους υπάρχει μεταξύ των εννοιών «*Αστικό Δίκαιο*» και «*Ενοχικό Δίκαιο*» ή μεταξύ των εννοιών «*νόμος*» και «*εδάφιο*».
- 2-19*** ολομερής έννοια, έννοια όλον, όλον¹⁸⁹
η υπερτασσόμενη έννοια σε μια μεριστική σχέση, η οποία λαμβάνεται ως το όλον
- 2-20*** επιμερής έννοια, έννοια μέρος, μέρος
η υποτασσόμενη έννοια σε μια μεριστική σχέση, η οποία λαμβάνεται ως ένα από τα μέρη που συναποτελούν το όλον
- 2-21** συσχετική σχέση, πραγματολογική σχέση
σχέση μεταξύ δύο εννοιών που έχουν θεματική σύνδεση μη ιεραρχική
ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Συσχετική σχέση υπάρχει μεταξύ των εννοιών «*δίκαιο*» και «*δικαστής*», «*κώδικας*» και «*νόμος*»
- 2-22*** ακολουθιακή σχέση
συσχετική σχέση που βασίζεται σε χωρική, χρονική ή άλλη γειτνίαση και διαδοχή
ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Ακολουθιακή σχέση υπάρχει μεταξύ των εννοιών «*δίκη*» και «*απόφαση*» κτλ.
- 2-23** χρονική σχέση
ακολουθιακή σχέση που περιλαμβάνει συμβάντα στον χρόνο
ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Χρονική σχέση υπάρχει μεταξύ των εννοιών «*έφεση*» και «*αναίρεση*», «*αγωγή*» και «*προσδιορισμός δικασίμου*».
- 2-24*** αιτιακή σχέση
συσχετική σχέση ανάμεσα στο αίτιο και στο αποτέλεσμα (αιτιατό) του
ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Αιτιακή σχέση υπάρχει μεταξύ των εννοιών «*ζημία*» και «*αποζημίωση*», «*έγκλημα*» και «*ποινή*».

188. Στις προηγούμενες εκδόσεις του ISO 1087 προβλέπονταν οι όροι της κλασικής λογικής *genus* (γένος) και *species* (είδος). Το ISO 1087-1:2000 προβλέπει μόνο τους όρους *generic concept* (γένια έννοια) και *specific concept* (είδια έννοια). Για μας είναι απαράδεκτο να εγκαταλειφθούν οι όροι γένος και είδος, με αποτέλεσμα την απομάκρυνση της Ορολογίας από τις κλασικές ρίζες της που δεν είναι άλλες από αυτές της κλασικής λογικής.

189. Στις προηγούμενες εκδόσεις του ISO 1087 προβλέπονταν οι όροι της κλασικής λογικής *whole* (όλον) και *part* (μέρος). Το ISO 1087-1:2000 προβλέπει μόνο τους όρους *comprehensive concept*

2.4.2 Ερμηνεία των «σχέσεων» μεταξύ δύο εννοιών

2.4.2.1 Ιεραρχικές σχέσεις

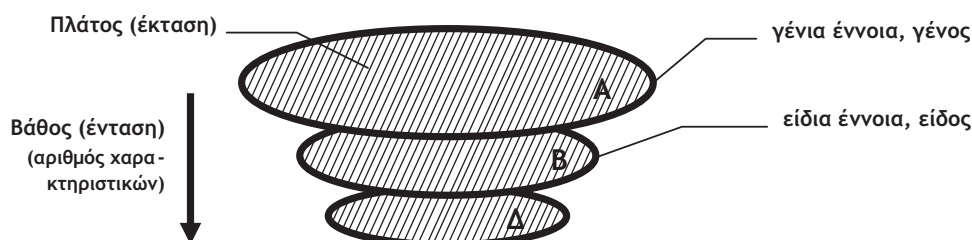
Οι δύο βασικές ιεραρχικές σχέσεις είναι η *ειδογονική σχέση* (σχέση γένους – είδους) και η *μεριστική σχέση* (σχέση όλου – μέρους).

2.4.2.1.1 Ερμηνεία και παραδείγματα της ειδογονικής σχέσης

Στην *ειδογονική σχέση* μεταξύ των εννοιών A και B, το *βάθος* της έννοιας B περιλαμβάνει όλα τα χαρακτηριστικά της έννοιας A (δηλαδή ολόκληρο το *βάθος* της A) και τουλάχιστον ένα επιπλέον *διακριτικό χαρακτηριστικό*. Στο *πλάτος* της η έννοια B περιλαμβάνει από τα αντικείμενα του πλάτους της A μόνο εκείνα που διαθέτουν το πρόσθετο διακριτικό χαρακτηριστικό. Η υπερτασσόμενη έννοια A είναι η *γένια έννοια* (το γένος) ενώ η υποτασσόμενη έννοια B είναι η *είδια έννοια* (το είδος). Αν προστεθεί και άλλο διακριτικό χαρακτηριστικό το βάθος μεγαλώνει ενώ το πλάτος μικραίνει και προκύπτει η έννοια Δ που αποτελεί είδος της έννοιας B.

Ας παραστήσουμε την έννοια A με έναν κύκλο (βλ. σχήμα 2 παρακάτω), το *εμβαδό* του οποίου παριστάνει το *πλάτος (έκταση)* της έννοιας A. Με τον ανάλογο συμβολισμό η έννοια B θα είναι ένας άλλος κύκλος μικρότερος από εκείνον της έννοιας A. Αν δώσουμε ως έκφραση του *βάθους (έντασης)* την κατακόρυφη απόσταση κατά την οποία η έννοια B είναι χαμηλότερα από την A, τότε προχωρώντας την ειδογονική σχέση σε όλο και μεγαλύτερο βάθος (αυξάνοντας όλο και περισσότερο τον αριθμό των χαρακτηριστικών με την προσθήκη νέων διακριτικών χαρακτηριστικών) θα φθάσουμε τελικά σε διακριτικό χαρακτηριστικό που θα αφορά ένα και μόνο ιδιαίτερο αντικείμενο, σε έννοια δηλαδή που θα αντιπροσωπεύει ένα και μόνο αντικείμενο, δηλαδή σε *ατομική έννοια*, που ο συμβολισμός της θα είναι ένας μικρός κύκλος με *μοναδιαίο εμβαδό*. Με την ειδογονική σχέση, λοιπόν, η ανάλυσή μας *εμβαθύνει* και *εστιάζει* σε συνεχώς μικρότερες ομάδες αντικειμένων με τέρμα της ένα και συγκεκριμένο αντικείμενο που διαθέτει κάποιο εντελώς ιδιαίτερο διακριτικό χαρακτηριστικό.

(ολομερής έννοια) και *partitive concept* (επιμερής έννοια). Για μας είναι απαράδεκτο να εγκαταλειφθούν οι όροι *όλον* και *μέρος*, που ανάγονται στις κλασικές ρίζες της Ορολογίας, δηλαδή εκείνες της κλασικής Λογικής.

Σχήμα 2 Στην ειδογονική σχέση όσο το βάθος μεγαλώνει τόσο το πλάτος μικραίνει (όσο εμβαθύνουμε τόσο εστιάζουμε σε λιγότερα αντικείμενα)

Αν με το ίδιο κριτήριο υποδιαίρεσης μια γένια έννοια Γ δίνει ως είδη τις έννοιες E1, E2, ... ισχύει η ισότητα:

$$\text{πλάτος της } \Gamma = \text{πλάτος της } E1 \cup \text{πλάτος της } E2 \cup \text{πλάτος της } E3 \cup \dots$$

Δηλαδή στην ειδογονική σχέση το πλάτος της γένιας έννοιας είναι ίσο με την ένωση¹⁹⁰ των πλατών όλων των είδων εννοιών (ειδών) της που έχουν προέλθει (ή θεωρούνται) με το ίδιο κριτήριο υποδιαίρεσης.

Η ειδογονική σχέση μπορεί να εκφραστεί με κατακόρυφη ή οριζόντια σειρά εννοιών.

Παραδείγματα ειδογονικής σχέσης

Από τη γένια έννοια «*Τακτική Δικαιοσύνη*» με κριτήριο υποδιαίρεσης την «*αρμοδιότητα επί ποινικών ή πολιτικών υποθέσεων*» προκύπτουν τα είδη «*Ποινική Δικαιοσύνη*» και «*Πολιτική Δικαιοσύνη*». Δηλαδή η «*Πολιτική Δικαιοσύνη*» έχει όλα τα χαρακτηριστικά της «*τακτικής δικαιοσύνης*» (τ.έ. δεν είναι «*Διοικητική Δικαιοσύνη*») και επιπλέον το διακριτικό χαρακτηριστικό «*είναι αρμόδια επί πολιτικών υποθέσεων*», ενώ η «*Ποινική Δικαιοσύνη*» έχει όλα τα χαρακτηριστικά της «*Τακτικής Δικαιοσύνης*» και επιπλέον το διακριτικό χαρακτηριστικό «*είναι αρμόδια επί ποινικών υποθέσεων*». Η σχέση μεταξύ των εννοιών «*Τακτική Δικαιοσύνη*» – «*Πολιτική Δικαιοσύνη*» και «*Πακτική Δικαιοσύνη*» – «*Ποινική Δικαιοσύνη*» είναι ειδογονική σχέση.

Η γένια έννοια «*άνθρωπος*» με κριτήριο υποδιαίρεσης το «*φύλο*» δίνει τα είδη «*άνδρας*» και «*γυναίκα*». Δηλαδή ο «*άνδρας*» έχει όλα τα χαρακτηριστικά του «*ανθρώπου*» και επιπλέον το διακριτικό χαρακτηριστικό «*έχει φύλο αρσενικό*»,

190. Η ένωση δύο συνόλων A και B είναι ένα σύνολο Γ που περιλαμβάνει όλα τα στοιχεία (μέλη) τόσο του A όσο και του B. Η πράξη της ένωσης συμβολίζεται με $\cup$. Είναι δηλαδή $\Gamma = A \cup B$.

ενώ η «γυναίκα» έχει όλα τα χαρακτηριστικά του «ανθρώπου» και επιπλέον το διακριτικό χαρακτηριστικό «έχει φύλο θηλυκό». Η σχέση μεταξύ των εννοιών «άνθρωπος» – «άνδρας» και «άνθρωπος» – «γυναίκα» είναι ειδογονική σχέση.

Η γένια έννοια «άνθρωπος» με κριτήριο υποδιαίρεσης την «ηλικία» δίνει τα είδη «ενήλικος», και «ανήλικος». Δηλαδή ο «ενήλικος» έχει όλα τα χαρακτηριστικά του «ανθρώπου» και επιπλέον το διακριτικό χαρακτηριστικό «έχει συμπληρώσει τη νόμιμη ηλικία ενηλικίωσης (18 έτη)», ενώ ο «ανήλικος» έχει όλα τα χαρακτηριστικά του «ανθρώπου» και επιπλέον το χαρακτηριστικό «δεν έχει συμπληρώσει τη νόμιμη ηλικία ενηλικίωσης (18 έτη)». Η σχέση μεταξύ των εννοιών «άνθρωπος» – «ενήλικος» και «άνθρωπος» – «ανήλικος» είναι ειδογονική σχέση.

2.4.2.1.2 Ερμηνεία και παραδείγματα της μεριστικής σχέσης

Στη *μεριστική σχέση* μεταξύ των εννοιών Α και Β, η έννοια Α αντιπροσωπεύει το *όλον* ενός ιδιαίτερου αντικειμένου ή καθενός από πολλά αντικείμενα (ολόκληρο το αντικείμενο) ενώ η έννοια Β αντιπροσωπεύει ένα *μέρος* του ιδιαίτερου αντικειμένου, ή καθενός από τα αντικείμενα, που αντιπροσωπεύει η Α. Η υπερτασσόμενη έννοια Α είναι η *ολομερής έννοια* (το *όλον*) ενώ η υποτασσόμενη έννοια Β είναι η *επιμερής έννοια* (το *μέρος*).

Τα χαρακτηριστικά της επιμερούς έννοιας είναι κάποια από τα χαρακτηριστικά της ολομερούς έννοιας (εκείνα που αφορούν το μέρος). Δηλαδή το βάθος της επιμερούς έννοιας είναι υποσύνολο του βάθους της ολομερούς έννοιας. Κάποια από τα μέρη του όλου που αντιπροσωπεύει η ολομερής έννοια αποτελούν, ή αντιστοιχούν σε, ουσιώδη χαρακτηριστικά και κάποια από αυτά σε διακριτικά χαρακτηριστικά που επιτρέπουν τη διάκριση της ολομερούς έννοιας από άλλες έννοιες. Τα μέρη αυτά λέγονται, αντίστοιχα, *ουσιώδη μέρη* και *διακριτικά μέρη*, ενώ άλλα που μπορούν και να λείπουν λέγονται *προαιρετικά μέρη*.

Όπως η ειδογονική σχέση έτσι και η μεριστική σχέση μπορεί να εκφραστεί με κατακόρυφη ή οριζόντια σειρά εννοιών.

Παραδείγματα μεριστικής σχέσης

Ως ολομερής έννοια, η νομική έννοια «*αυτοκίνητο*» αναλύεται στις επιμερείς έννοιες: «*αμάξιμα*», «*πλαίσιο (σασί)*», «*τροχοί*», «*μηχανή*», «*σύστημα οδήγησης*», «*θέσεις επιβατών*» κ.ά.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Όπως επισημαίνεται με τον αστερίσκο στον κωδικό αριθμό κάποιων από τους παραπάνω ορισμούς (2-11, 2-12, 2-13, 2-15-2-20, 2-22, 2-24), οι ορισμοί αυτοί έχουν τροποποιηθεί έναντι εκείνων του ISO 10871:2000¹⁹¹. Ουσιαστικά τροποποιήθηκαν οι ορισμοί 2-11 (*ιεραρχική σχέση*) και

191. ISO 1087-1:2000, *Terminology work – Vocabulary – Part 1: Theory and application* (ολόκληρο)

2-22 (ακολουθιακή σχέση)· η τροποποίηση των υπολοίπων ήταν επακόλουθο της τροποποίησης του ορισμού 2-11.

Η τροποποίηση του 2-11 κρίθηκε αναγκαία διότι ο ορισμός του ISO 1087-1:2000¹⁹² αποκλείει άλλες ιεραρχικές σχέσεις εννοιών εκτός των σχέσεων γένους-είδους και όλου-μέρους και μάλιστα εννοιών στις οποίες οφείλεται και το επίθετο «ιεραρχική» που προσδιορίζει αυτή τη σχέση. Για παράδειγμα, η σχέση μεταξύ των εννοιών

αρεοπαγίτης
πρόεδρος εφετών
εφέτης
πρόεδρος πρωτοδικών
πρωτοδίκης,

που αποτελούν τους *βαθμούς του δικαστικού λειτουργήματος*, δεν είναι *σχέση γένους-είδους* ούτε είναι *σχέση όλου-μέρους*, αποτελούν όμως οι έννοιες αυτές μια κλίμακα ιεραρχικής διαβάθμισης στην οποία υπάγονται όλοι οι δικαστές ανάλογα με τον βαθμό τους· ενώ δηλαδή οι παραπάνω έννοιες είναι *είδη* της έννοιας «δικαστής» με κριτήριο υποδιαίρεσης (που εδώ είναι *τύπος χαρακτηριστικού*) τον «*βαθμό του δικαστικού λειτουργήματος*» τους και επομένως είναι *παρατασσόμενες έννοιες* έχουν μεταξύ τους και μια σχέση κατακόρυφης διάταξης, που εύλογα θα τη λέγαμε «ιεραρχική». Το ίδιο και η σχέση μεταξύ των εννοιών:

πταίσμα
πλημμέλημα
κακούργημα

στις οποίες υπάγονται όλα τα εγκλήματα, δηλαδή όλες οι ποινικά κολάσιμες πράξεις.

2.4.2.2 Συσχετικές σχέσεις, πραγματολογικές σχέσεις

Οι συσχετικές σχέσεις καλύπτουν θεματική σύνδεση ή επαφή – με οποιοδήποτε τρόπο – μεταξύ των εννοιών. Αν υπάρχει σχέση ανάμεσα σε δύο έννοιες και δεν είναι ιεραρχική είναι συσχετική.

Μια κατηγορία συσχετικών σχέσεων αφορούν εξάρτηση μεταξύ των εννοιών εξαιτίας της γειτνιάσής τους στον φυσικό χώρο ή στον χρόνο ή σε άλλους (θεωρητικούς) χώρους. Σε πολλές περιπτώσεις η γειτνίαση παρουσιάζει διαδοχή (είναι ακολουθιακή), σε άλλες υπάρχει η σχέση αιτίου αποτελέσματος. Σχέσεις αυτής της κατηγορίας είναι λ.χ. οι σχέσεις μεταξύ των εννοιών που αντιπροσωπεύουν:

ενέργεια (στο Δίκαιο: πράξη)	—	όργανο
ενέργεια, δράση	—	στόχος
ενέργεια, δράση	—	ενεργητής, δρων (στο Ποινικό Δίκαιο: δράστης)
ενέργεια, δράση	—	τόπος, θέση

192. ISO 1087-1:2000, ό. π.

εργασία	— εξοπλισμός
εργασία (χειρωνακτική)	— εργαλείο
μέγεθος (φυσικό)	— μονάδα (μέτρησης)
πρώτη ύλη	— προϊόν
σήμα	— φάσμα συχνοτήτων
υλικό	— κατάσταση
υλικό αντικείμενο	— υλικό
υλικό αντικείμενο	— σχήμα
υλικό αντικείμενο	— μάζα
υλικό αντικείμενο	— κίνηση
υλικό, ύλη, ουσία	— ιδιότητα

2.5 Συστήματα εννοιών

2.5.1 Ορισμοί

2-25 πεδίο εννοιών

αδόμητο σύνολο θεματικά σχετιζόμενων **εννοιών**

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Τα πεδία εννοιών μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως αφετηρία για τη δημιουργία συστημάτων εννοιών.

2-26 σύστημα εννοιών

σύνολο **εννοιών** δομημένο σύμφωνα με τις μεταξύ τους σχέσεις

2-27 εννοιοδιάγραμμα

γραφική παράσταση **συστήματος εννοιών**

2.5.2 Ερμηνεία των «*συστημάτων εννοιών*»

Ένα «*πεδίο εννοιών*» περιλαμβάνει έννοιες ενός θεματικού πεδίου, απλώς ως έννοιες που ανήκουν στο θεματικό πεδίο, δηλαδή απλώς και μόνο ως μέλη ενός μαθηματικού συνόλου, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι οποιεσδήποτε σχέσεις που υπάρχουν μεταξύ τους, χωρίς οποιαδήποτε έννοια «*δομής*».

Η εισαγωγή «*δομής*» είναι αυτή που μετατρέπει ένα «*πεδίο εννοιών*» σε «*σύστημα εννοιών*». Εισαγωγή «*δομής*» σημαίνει οργάνωση των μελών του «*πεδίου εννοιών*» σύμφωνα με τις μεταξύ τους σχέσεις. Βέβαια η «*εισαγωγή δομής*» είναι σχήμα λόγου. Είναι παραπάνω από βέβαιο ότι το **σύνολο όλων των εννοιών** ενός θεματικού πεδίου έχει και οργάνωση και δομή, αφού με αυτό το σύνολο είναι κατασκευασμένο και περιγράφεται ολόκληρο το **οικοδόμημα** της

γνώσης του θεματικού πεδίου και με αυτό το σύνολο επεκτείνεται περαιτέρω αυτό το οικοδόμημα. Δεν είναι δυνατόν να προαχθεί η γνώση χωρίς αυτή την οργάνωση. Σε κάθε θεματικό πεδίο, λοιπόν, υπάρχει μια υποκείμενη δομή – έστω και με εναλλακτικούς τρόπους ή δρόμους μερικές φορές· σε αυτή τη δομή κάθε έννοια του θεματικού πεδίου έχει δεδομένη θέση. Αυτή τη δομή χρησιμοποιούν και σε αυτή βασίζονται οι ασχολούμενοι με το θεματικό πεδίο, έστω και εάν κάποιος από αυτούς μπορεί να μην την έχουν συνειδητοποιήσει γιατί δεν τους απασχόλησε ποτέ· είναι τόσο *δεδομένη* ώστε την προσπερνούν... Όταν, λοιπόν, «εισάγουμε δομή» σε ένα «πεδίο εννοιών» δεν κάνουμε τίποτε άλλο παρά επιβεβαιώνουμε, διατυπώνουμε και απεικονίζουμε αυτή την υποκείμενη δομή στην οποία εντάσσονται οι έννοιες του «πεδίου εννοιών»· γι' αυτό σε αυτή την εργασία τον πρώτο λόγο έχουν οι εμπειρογνώμονες του εκάστοτε θεματικού πεδίου. Αυτοί μπορούν να το κάνουν ή από αυτούς πρωτίστως μπορούμε να «βοηθηθούμε», έχοντας υπόψη μας, ωστόσο, τις μικρότερες ή μεγαλύτερες διαφοροποιήσεις που απαντούν μεταξύ ακόμη και αυτών των εμπειρογνομόνων ως προς τη χρήση της εκάστοτε έννοιας του θεματικού πεδίου τους¹⁹³.

Αφού εισαγάγουμε «δομή» δεν έχουμε πλέον ένα (αδόμητο) «πεδίο εννοιών» αλλά ένα (δομημένο) «σύστημα εννοιών».

Για την ακρίβεια, **ένα** είναι το **σύστημα εννοιών του θεματικού πεδίου**, στο οποίο εντάσσονται όλες οι υπάρχουσες έννοιες του θεματικού πεδίου και στο οποίο θα ενταχθούν και όλες οι μελλοντικές έννοιες του θεματικού πεδίου. Αυτά που εδώ λέμε «**συστήματα εννοιών**», στην ουσία είναι «**υποσυστήματα εννοιών**» δηλαδή **μέρη** του συνολικού συστήματος εννοιών του οικείου θεματικού πεδίου. Λαμβάνοντας π.χ. πέντε, δέκα, είκοσι έννοιες (πεδίο εννοιών) του Δημόσιου Διεθνούς Δικαίου και οργανώνοντάς τις σύμφωνα με τις μεταξύ τους σχέσεις, σχηματίζουμε ένα «**υποσύστημα εννοιών του Δημόσιου Διεθνούς Δικαίου**», δηλαδή ένα μικρό μέρος του *Συστήματος Εννοιών του Δημόσιου Διεθνούς Δικαίου* (όπως μια *λεπτομέρεια* ενός μεγάλου πίνακα ζωγραφικής).

Πολλές έννοιες, όμως, έχουν **διαθεματικό χαρακτήρα**, υπεισέρχονται δηλαδή στη γνώση περισσότερων του ενός θεματικών πεδίων· άρα συμμετέχουν και αποτελούν μέρη περισσότερων του ενός συστημάτων εννοιών· σε κάθε ένα από αυτά μπορεί να έχουν διαφορετικό **βάθος** και **πλάτος** και διαφορετικές σχέσεις με τις γειτονικές έννοιες. Το ίδιο κομμάτι γνώσης μαζί με τις έννοιες που το συνθέτουν ενδέχεται να εξετάζεται από διαφορετικές απόψεις σε δύο θεματικά πεδία. Έτσι, για παράδειγμα, η Τεχνολογία μπορεί να οργανώνει (υπο)συστή-

193. M.T. Cabré Castellví και Ll. Codina, 2001, *αυτόθι*.

ματα των εννοιών της σύμφωνα με τις διεργασίες παραγωγής, ενώ η Νομική και Κοινωνιολογία μπορούν να εξετάζουν τα ίδια φαινόμενα από τη σκοπιά της νομικής ευθύνης και της κοινωνικής αλληλεπίδρασης, αντίστοιχα.

Χαρακτηριστικότερο και γενικότερο, όμως, παράδειγμα διαφορετικής θεώρησης των ίδιων εννοιών είναι η εφαρμογή των μαθηματικών στην περιγραφή των φαινομένων των διαφόρων επιστημών. Η «μαθηματικοποίηση» (μαθηματική έκφραση) των εννοιών ενός θεματικού πεδίου, όπως λ.χ. της Φυσικής, δίνει τη δυνατότητα να τις χειριστεί κανείς ως καθαρά μαθηματικές έννοιες και να εφαρμόσει σε αυτές καθαρά μαθηματικές μεθόδους, πράξεις, τελέσεις κτλ. και να οδηγηθεί έτσι σε άλλες μαθηματικές έννοιες, οι οποίες έχουν τη λογική θέση τους στο σύστημα των μαθηματικών εννοιών και οι οποίες, στη συνέχεια, με «απο-μαθηματικοποίηση» (λ.χ. φυσική αντιστοίχιση και ερμηνεία), καθίστανται και έννοιες (νέες έννοιες) του αρχικού θεματικού πεδίου και εντάσσονται στο σύστημα εννοιών του.

Με τη δημιουργία ενός συστήματος εννοιών:

- παρουσιάζεται ένα **δομικό μοντέλο** για τις έννοιες της εξειδικευμένης γνώσης ενός θεματικού πεδίου,
- διευκρινίζονται οι **σχέσεις** μεταξύ των εννοιών,
- δημιουργείται μια **βάση για ομοιομορφία και τυποποίηση** στην εκπόνηση όρων,
- διευκολύνεται η **διαγλωσσική συγκριτική ανάλυση** εννοιών και όρων και
- διευκολύνεται η συγγραφή **ορισμών**.

2.5.3 Τύποι συστημάτων εννοιών

Ανάλογα με το είδος των σχέσεων των εννοιών ενός συστήματος εννοιών, αυτό μπορεί να είναι:

- **ειδογονικό σύστημα εννοιών**¹⁹⁴, όταν όλες οι σχέσεις σε μια οποιαδήποτε κατακόρυφη σειρά εννοιών του είναι **σχέσεις γένους-είδους**,
- **μεριστικό σύστημα εννοιών**, όταν όλες οι σχέσεις σε μια οποιαδήποτε κατακόρυφη σειρά εννοιών του είναι **σχέσεις όλου-μέρους**,
- **συσχετικό σύστημα εννοιών**, όταν όλες οι σχέσεις μεταξύ των εννοιών του είναι **συσχετικές σχέσεις**,
- **μεικτό σύστημα εννοιών**, όταν σε αυτό χρησιμοποιείται συνδυασμός από όλα τα είδη σχέσεων μεταξύ των εννοιών του.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Στην πραγματικότητα το συνολικό Σύστημα Εννοιών ενός θεματικού πεδίου είναι **μεικτό σύστημα εννοιών** και αποτελείται από όλους τους τύπους **υποσυστημάτων εννοιών**.

194. Παλαιότερα το σύστημα αυτό λεγόταν **λογικό σύστημα εννοιών**.

2.5.4 Ανάπτυξη συστημάτων εννοιών

Η ανάπτυξη *συστημάτων εννοιών* περιλαμβάνει μια σειρά διαδραστικών εργασιών που μπορούν να οδηγήσουν, για παράδειγμα, στη σύνταξη *ορολογίου* (βλ. ενότητα 4.1) ενός είδιου θεματικού πεδίου, με αφετηρία κατάλληλο *πεδίο εννοιών*. Μερικές από τις εργασίες αυτές είναι:

- η επιλογή του *πεδίου εννοιών*, των αρχικών *κατασημάνσεων* (βλ. 4.1) και *εννοιών* που πρόκειται να υποστούν επεξεργασία, λαμβανομένου υπόψη του *θεματικού πεδίου*, της *ομάδας χρηστών* και των *αναγκών* της,
- η ανάλυση του *βάθους (έντασης)* και του *πλάτους (έκτασης)* της κάθε *έννοιας*,
- ο προσδιορισμός της σχέσης και της θέσης των *εννοιών* αυτών στο υπό ανάπτυξη *σύστημα εννοιών*,
- η διατύπωση και αξιολόγηση των *ορισμών* (βλ. ενότητα 3.1) των *εννοιών* βάσει των σχέσεων των *εννοιών*,
- η απόδοση *κατασημάνσεων* σε καθεμιά *έννοια*.

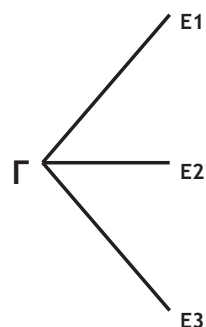
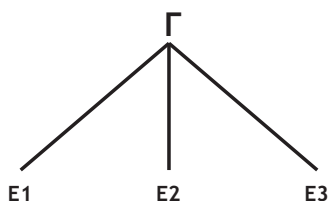
Παρακάτω θα δώσουμε παραδείγματα συστημάτων εννοιών, με τα *εννοιοδιαγράμματα* τους, αφού δώσουμε πρώτα τους τρόπους με τους οποίους συμβολίζονται οι σχέσεις μεταξύ των εννοιών στα εννοιοδιαγράμματα.

2.5.5 Παράσταση των σχέσεων μεταξύ των εννοιών στα συστήματα εννοιών

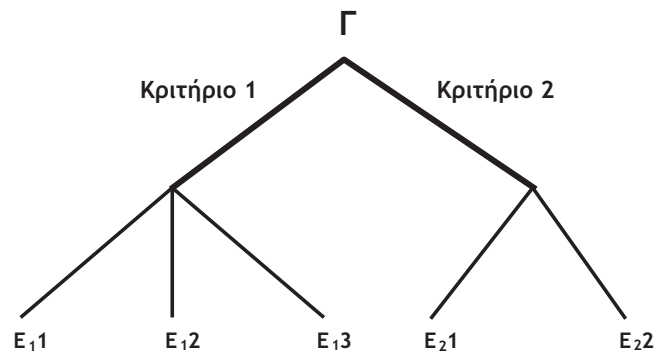
Στα *εννοιοδιαγράμματα* η σχέση μεταξύ δύο εννοιών παριστάνεται με αντίστοιχο γεωμετρικό τρόπο που κατοπτρίζει τη συμβολιζόμενη σχέση:

Ειδογονική σχέση (σχέση γένους-είδους)

Η ειδογονική σχέση μεταξύ μιας *γένιας έννοιας* και των *είδων εννοιών* της (ενός *γένους* και των *ειδών* του) *βάσει ενός και μόνο κριτηρίου υποδιαίρεσης* παριστάνεται με ένα *δενδροδιάγραμμα* στο οποίο το γένος (Γ) είναι σημείο διακλάδωσης και τα είδη (E1, E2, E3, ...) είναι στα άκρα ισάριθμων κλάδων:

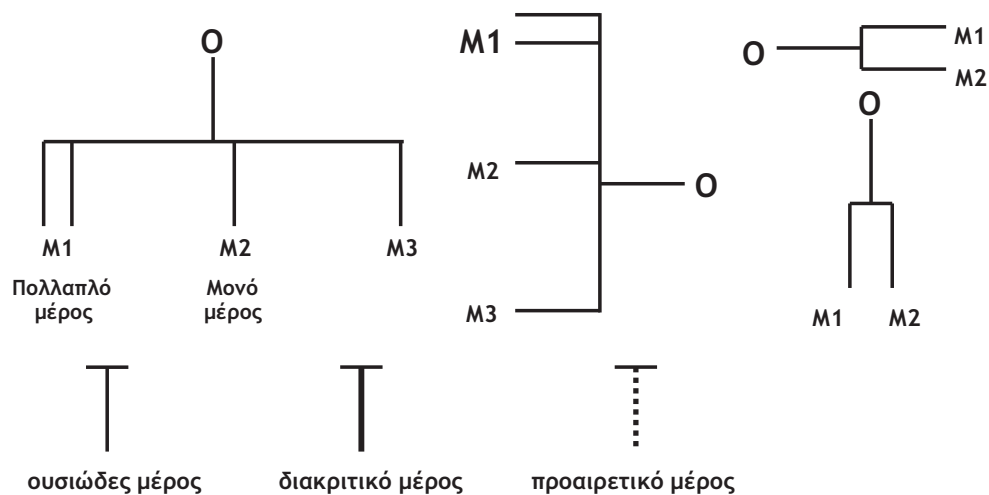

Όταν υπάρχουν *περισσότερα από ένα κριτήρια υποδιαίρεσης* της γένιας έννοιας, τότε λέμε ότι έχουμε *πολυδιάστατη υποδιαίρεση*, στην οποία κάθε κριτήριο υποδιαίρεσης (διάσταση) παριστάνεται με έναν χοντρό κλάδο που ξεκινά από τη γένια έννοια και καταλήγει στο σημείο διακλάδωσης:

Μεριστική σχέση (σχέση όλου-μέρους)

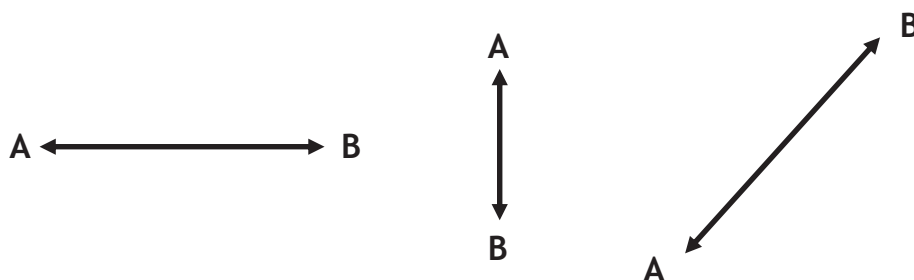
Η μεριστική σχέση μεταξύ μιας ολομερούς έννοιας και των επιμερών εννοιών της (ενός όλου και των μερών του) παριστάνεται με ένα *κτενοδιάγραμμα* στο οποίο το όλον (Ο) είναι στο άκρο της λαβής του κτενιού και τα μέρη (Μ1, Μ2, Μ3,...) είναι στα άκρα δοντιών του κτενιού:

Συσχετική σχέση (πραγματολογική σχέση)

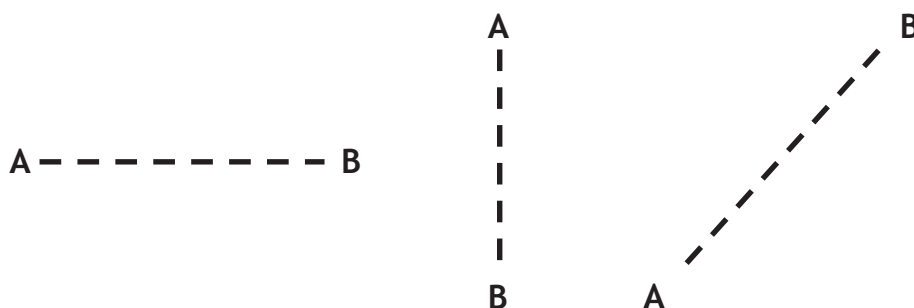
Η συσχετική σχέση μεταξύ δύο εννοιών παριστάνεται με ένα *αμφίαιχμο βέλος* (βελοδιάγραμμα) το οποίο ακριβώς, αφού περιλαμβάνει ισοδύναμα και τις δύο

κατευθύνσεις μεταξύ των δύο εννοιών, δεν υποδηλώνει καμιά διαφορά ιεραρχικής στάθμης μεταξύ τους:

Σχέση μεταξύ εννοιών που δεν φαίνεται σαφώς στους ορισμούς

Η σχέση μεταξύ δύο εννοιών, από τις οποίες η μία τουλάχιστον δεν αναφέρεται ρητά στους ορισμούς παριστάνεται με *διακεκομμένη γραμμή*:

2.5.6 Παραδείγματα συστημάτων εννοιών

2.5.6.1 Ειδογονικά συστήματα εννοιών

Αν εξετάσουμε το θεματικό πεδίο <δικαστήρια> και το πεδίο εννοιών: «δικαστήριο», «τακτικό δικαστήριο», «πολιτικό δικαστήριο», «ποινικό δικαστήριο», «πρωτοδικείο», «εφετείο», «πολυμελές πρωτοδικείο», «μονομελές πρωτοδικείο», εύκολα διαπιστώνουμε ότι:

Το «δικαστήριο» είναι *γένος* για τα: «τακτικό δικαστήριο», «διοικητικό δικαστήριο», τα οποία είναι *είδη του* με κριτήριο υποδιαίρεσης (κριτήριο 1): την *αρμοδιότητα επί τακτικών (πολιτικών ή ποινικών) ή διοικητικών υποθέσεων*.

Το «τακτικό δικαστήριο» είναι *γένος* για τα: «πολιτικό δικαστήριο», «ποινικό δικαστήριο», τα οποία είναι *είδη του* με κριτήριο υποδιαίρεσης (κριτήριο 2): την *αρμοδιότητα επί πολιτικών ή ποινικών υποθέσεων*.

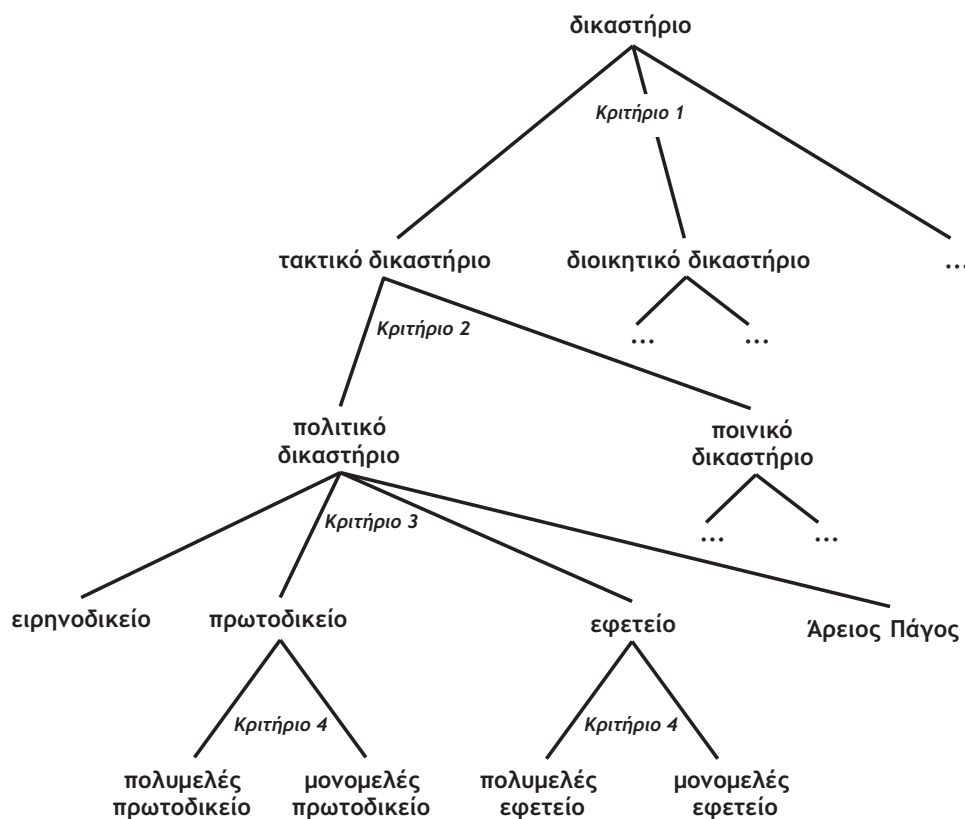
Το «πολιτικό δικαστήριο» είναι **γένος** για τα: «ειρηνοδικείο», «πρωτοδικείο», «εφετείο», «Άρειος Πάγος» (στην αρμοδιότητά του επί πολιτικών υποθέσεων) τα οποία είναι **είδη του** με κριτήριο υποδιαίρεσης (κριτήριο 3): τον **βαθμό δικαιοδοσίας** (ή, σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, την **ειδική αρμοδιότητα**).

Το «πρωτοδικείο» είναι **γένος** για τα: «πολυμελές πρωτοδικείο» και «μονομελές πρωτοδικείο» τα οποία είναι **είδη του** με κριτήριο υποδιαίρεσης (κριτήριο 4): τον **αριθμό των δικαστών** που κατά νόμον κρίνουν δεδομένη κατηγορία υποθέσεων οι οποίες εμπίπτουν στην καθ' ύλην αρμοδιότητα των πρωτοδικείων. Ανάλογα ισχύουν και για το «εφετείο» που μπορεί να είναι τριμελές ή πενταμελές.

Ένας δομημένος (συστηματικός) κατάλογος των παραπάνω εννοιών θα ήταν π.χ. ο εξής:

- 1 δικαστήριο
 - 1.1 τακτικό δικαστήριο (Κριτήριο 1)
 - 1.1.1 πολιτικό δικαστήριο (Κριτήριο 2)
 - 1.1.1.1 ειρηνοδικείο (Κριτήριο 3)
 - 1.1.1.2 πρωτοδικείο (Κριτήριο 3)
 - 1.1.1.2.1 μονομελές πρωτοδικείο (Κριτήριο 4)
 - 1.1.1.2.2 πολυμελές πρωτοδικείο (Κριτήριο 4)
 - 1.1.1.3 εφετείο (Κριτήριο 3)
 - 1.1.1.2.1 τριμελές εφετείο (Κριτήριο 4)
 - 1.1.1.2.2 πενταμελές εφετείο (Κριτήριο 4)
 - 1.1.1.4 Άρειος Πάγος (επί πολιτικών υποθέσεων) (Κριτήριο 3)
 - 1.1.2 ποινικό δικαστήριο (Κριτήριο 2)
 - ...
 - 1.2 διοικητικό δικαστήριο (Κριτήριο 1)
 - ...
 - 1.3 ... (Κριτήριο 1)

Στο σχήμα 3 δίνεται το αντίστοιχο εννοιοδιάγραμμα.

Σχήμα 3 Παράδειγμα ειδογονικού συστήματος εννοιών

2.5.6.2 Μεριστικά συστήματα εννοιών

Αν θεωρήσουμε το θεματικό πεδίο <ακίνητα> και το πεδίο εννοιών: «*έδαφος* πανω στο οποίο βρίσκεται το ακίνητο», «*οικοδόμημα* που είναι κτισμένο εντός της περιμέτρου του ακινήτου», «*διαμέρισμα* του οικοδομήματος», «*δέντρο* που είναι φυτεμένο εντός της περιμέτρου του ακινήτου» «*καρποί του δέντρου* που είναι φυτεμένο εντός της περιμέτρου του ακινήτου», «*υπόγειο κοίτασμα νερού* εντός της περιμέτρου του ακινήτου», «*αποθηκευτικός χώρος* εντός της περιμέτρου του ακινήτου». Αν εξετάσουμε τα άρθρα 948, 953 και ιδίως 954 του Αστικού Κώδικα (ΑΚ), διαπιστώνουμε ότι οι έννοιες του εν λόγω πεδίου είναι συστατικά (επομένως μέρη) ενός ακινήτου.

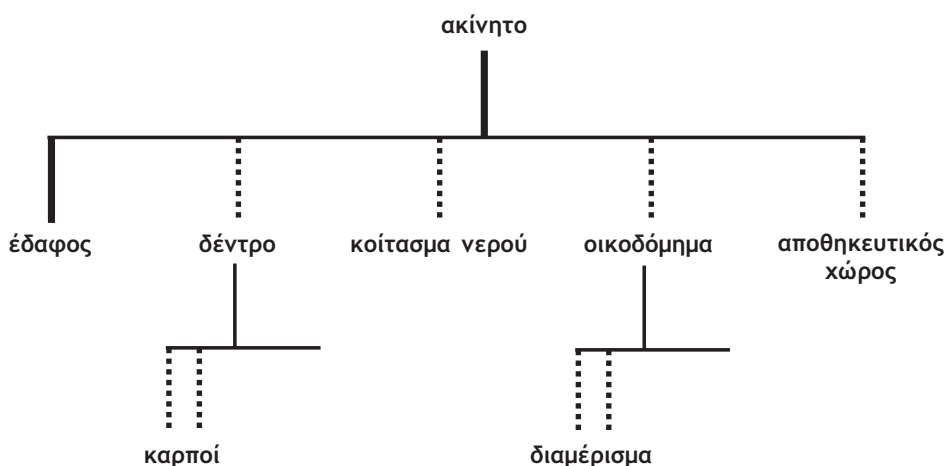
Το «ακίνητο» είναι το *όλον* (η ολομερής έννοια) για τα: «έδαφος», «οικοδόμημα», «διαμέρισμα», «δέντρο» «καρποί», «κοίτασμα νερού», «αποθηκευτικός

χώρος», τα οποία είναι *τα μέρη του*. Από αυτά το «έδαφος» είναι ουσιώδες μέρος, ενώ τα υπόλοιπα είναι προαιρετικά μέρη.

Το «οικοδόμημα» είναι το *όλον* (η ολομερής έννοια) για το «διαμέρισμα», το οποίο είναι (όχι το μόνο) *μέρος του* (προαιρετικά, διότι ένα οικοδόμημα δεν είναι απαραίτητο να είναι χωρισμένο σε διαμερίσματα). Το «δέντρο» είναι το *όλον* (η ολομερής έννοια) για τους «καρπούς», οι οποίοι είναι (όχι τα μόνα) *μέρη του* (προαιρετικά, διότι ένα δέντρο μπορεί να μην έχει δώσει καρπούς τη δεδομένη χρονική στιγμή).

Ακολουθεί ένας δομημένος (συστηματικός) κατάλογος των παραπάνω εννοιών και το αντίστοιχο εννοιοδιάγραμμα (σχήμα 4):

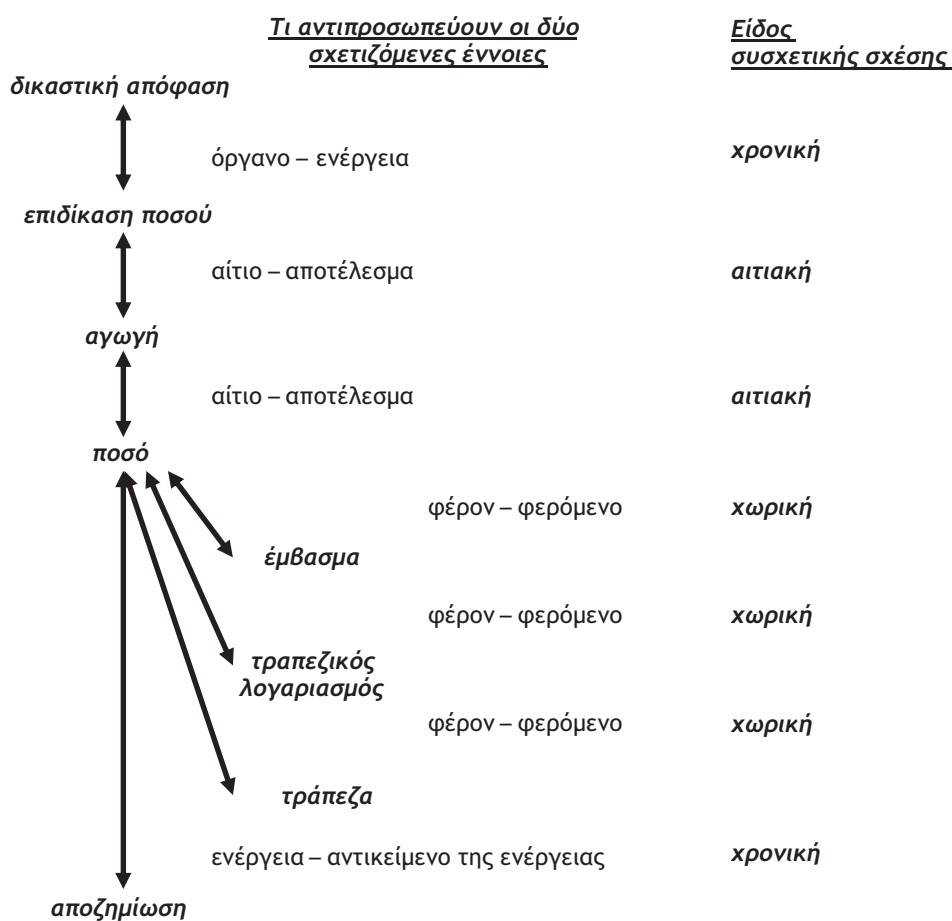
- 1 ακίνητο
 - 1.1 έδαφος
 - 1.2 δέντρο
 - 1.2.1 καρποί
 - 1.3 κοίτασμα νερού
 - 1.4 οικοδόμημα
 - 1.4.1 διαμέρισμα
 - 1.5 αποθηκευτικός χώρος

Σχήμα 4 Παράδειγμα μεριστικού συστήματος εννοιών

2.5.6.3 Συσχετικά συστήματα εννοιών

Αν θεωρήσουμε το θεματικό πεδίο (δικαστικές αποφάσεις) και το πεδίο εννοιών: «δικαστική απόφαση», «επιδίκαση ποσού», «αγωγή», «ποσό», «έμβασμα», «τραπεζικός λογαριασμός», «τράπεζα», «αποζημίωση». Εύκολα, διαπιστώνουμε ότι πρόκειται για έννοιες που συνδέονται μεταξύ τους με συσχετικές σχέσεις. Μπορούμε μάλιστα να θεωρήσουμε μεταξύ τους και χρονική ή χωρική γειτνίαση/διαδοχή (σχήμα 5).

Σχήμα 5 Παράδειγμα συσχετικού συστήματος εννοιών

2.5.6.4 Μεικτά συστήματα εννοιών

Αν θεωρήσουμε το πεδίο εννοιών: «αντικείμενο», «χαρακτηριστικό», «έννοια», «ατομική έννοια», «γενική έννοια», «βάθος – ένταση», «πλάτος – έκταση», «τύπος χαρακτηριστικού», «ουσιώδες χαρακτηριστικό», «επουσιώδες χαρακτηριστικό», «διακριτικό χαρακτηριστικό», «υπερτασόμενη έννοια», «υποτασόμενη έννοια», «παρτασόμενη έννοια», «γένια έννοια – γένος», «είδια έννοια – είδος», «ολομερής έννοια – όλον», «επιμερής έννοια – μέρος» που περιλαμβάνει ακριβώς έννοιες της Ορολογίας που ορίστηκαν στις προηγούμενες ενότητες. Η μελέτη των εννοιών αυτών για την οργάνωση του σχετικού συστήματος εννοιών οδηγεί στην ανάγκη να προστεθούν επιπλέον στο πεδίο εννοιών και οι έννοιες: «μη διακριτικό χαρακτηριστικό», «άσχετη έννοια», «ιεραρχικά σχετιζόμενη έννοια», «μη ιεραρχικά σχετιζόμενη έννοια», «μη παρτασόμενη έννοια».

Οι έννοιες «αντικείμενο» και «χαρακτηριστικό» έχουν *συσχετική σχέση* μεταξύ τους η οποία είναι και *ακολουθιακή* και *χρονική* (και ανάλογα με την περίπτωση μπορεί να είναι και *χωρική*)· το ίδιο και οι έννοιες «τύπος χαρακτηριστικού» και «χαρακτηριστικό».

Μεταξύ των εννοιών «έννοια» και «χαρακτηριστικό» θεωρείται *συσχετική σχέση*· μπορεί όμως να θεωρηθεί και *μεριστική σχέση* μέσω του «βάθους». Το «βάθος» και το «πλάτος» θεωρούνται ότι έχουν *συσχετική σχέση* με την «έννοια»· θα μπορούσαν, όμως, να θεωρηθούν *μέρη* της «έννοιας». Τα χαρακτηριστικά που αποτελούν το «βάθος» συνθέτοντας την «έννοια» είναι *μέρη* του «βάθους» ως *όλου*, ενώ τα «αντικείμενα» που καλύπτει η «έννοια» και αποτελούν το «πλάτος» της είναι *μέρη* του «πλάτους» ως *όλου*.

Το «χαρακτηριστικό» είναι *γένος* για τα: «ουσιώδες χαρακτηριστικό» και «επουσιώδες χαρακτηριστικό», τα οποία είναι *είδη του*, με κριτήριο υποδιαίρεσης την *αναγκαιότητα* να είναι κατανοητή η «έννοια»· το «ουσιώδες χαρακτηριστικό» είναι *γένος* για τα: «διακριτικό χαρακτηριστικό» και «μη διακριτικό χαρακτηριστικό», τα οποία είναι *είδη του*, με κριτήριο υποδιαίρεσης τη *χρήση* του για να *διακρίνεται* η «έννοια» από άλλες έννοιες.

Η «έννοια» είναι *γένος* για τις: «ατομική έννοια» και «γενική έννοια», οι οποίες είναι *είδη της*, με κριτήριο υποδιαίρεσης τον *αριθμό των αντικειμένων* που καλύπτονται από την έννοια· η «έννοια» επίσης είναι *γένος* για τις: «άσχετη έννοια», «μη ιεραρχικά σχετιζόμενη έννοια» και «ιεραρχικά σχετιζόμενη έννοια», οι οποίες είναι *είδη της*, με κριτήριο υποδιαίρεσης: το *είδος* (= *τύπο*) των *σχεσών της* με άλλες έννοιες.

Η «ιεραρχικά σχετιζόμενη έννοια» είναι *γένος* για τις: «υπερτασόμενη έννοια» και «υποτασόμενη έννοια», οι οποίες είναι *είδη της*, με κριτήριο υποδιαίρεσης την *υπαλληλία* (υπέρταξη – υπόταξη) τους.

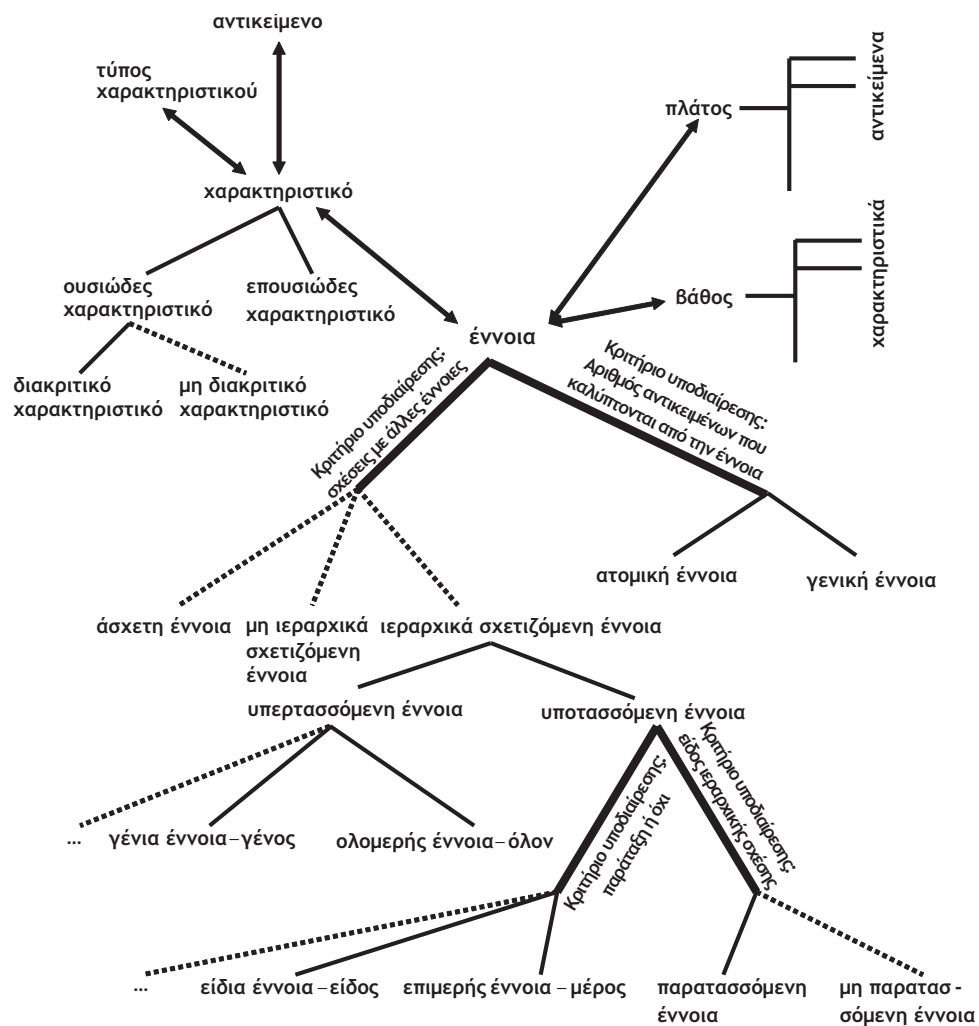
Η «*υπερτασσόμενη έννοια*» είναι *γένος* για τις: «*γένια έννοια – γένος*» και «*ολομερής έννοια – όλον*», οι οποίες είναι *είδη της*, με κριτήριο υποδιαίρεσης το *είδος* (= *τύπο*) *της ιεραρχικής σχέσης* (ειδογονική – μεριστική – άλλη).

Η «*υποτασσόμενη έννοια*» είναι *γένος* για τις: «*είδια έννοια – είδος*» και «*επιμερής έννοια – μέρος*», οι οποίες είναι *είδη της*, με κριτήριο υποδιαίρεσης το *είδος* (= *τύπο*) *της ιεραρχικής σχέσης* (ειδογονική – μεριστική – άλλη). η «*υποτασσόμενη έννοια*» επίσης είναι *γένος* για τις: «*παρατασσόμενη έννοια*» και «*μη παρατασσόμενη έννοια*», οι οποίες είναι *είδη της*, με κριτήριο υποδιαίρεσης τη *συναλληλία* (παράταξη ή μη).

Ακολουθεί ένας δομημένος (συστηματικός) κατάλογος των παραπάνω εννοιών και το αντίστοιχο εννοιοδιάγραμμα (σχήμα 6):

Δομημένος κατάλογος

- 1 αντικείμενο
- 2 χαρακτηριστικό – τύπος χαρακτηριστικού
 - 2.1 ουσιώδες χαρακτηριστικό
 - 2.1.1 διακριτικό χαρακτηριστικό
 - 2.1.2 μη διακριτικό χαρακτηριστικό
 - 2.2 επουσιώδες χαρακτηριστικό
- 3 έννοια
 - 3.1
 - 3.1.1 βάθος
 - 3.1.2 πλάτος
 - 3.2
 - 3.2.1 ατομική έννοια
 - 3.2.2 γενική έννοια
 - 3.3
 - 3.3.1 ιεραρχικά σχετιζόμενη έννοια
 - 3.3.1.1 υπερτασσόμενη έννοια
 - 3.3.1.1.1 γένια έννοια – γένος
 - 3.3.1.1.2 ολομερής έννοια – όλον
 - 3.3.1.1.3 ...
 - 3.3.1.2 υποτασσόμενη έννοια
 - 3.3.1.2.1
 - 3.3.1.2.1.1 είδια έννοια – είδος
 - 3.3.1.2.1.2 επιμερής έννοια – μέρος
 - 3.3.1.2.1.2 ...
 - 3.3.1.2.2
 - 3.3.1.2.2.1 παρατασσόμενη έννοια
 - 3.3.1.2.2.2 μη παρατασσόμενη έννοια
 - 3.3.2 μη ιεραρχικά σχετιζόμενη έννοια
 - 2.2.3 άσχετη έννοια

Σχήμα 6 Παράδειγμα μεικτού συστήματος εννοιών

3 Ορισμοί: παραστατικές περιγραφές των εννοιών

3.1 Φύση των ορισμών

3.1.1 Ορισμοί

3-01 ορισμός

παράσταση μιας έννοιας μέσω μιας περιγραφικής δήλωσης που εξυπηρετεί τη διαφοροποίησή της από συναφείς (σχετιζόμενες) έννοιες

Με τον «ορισμό» ορίζεται (= οριοθετείται, περιορίζεται) μια έννοια· καθορίζονται δηλαδή τα όριά¹⁹⁵ της, τα σύνορά της, από τις γειτονικές έννοιες. Αυτό γίνεται με τον μοναδικό συνδυασμό χαρακτηριστικών με τον οποίο δημιουργείται το Βάθος (ένταση) της έννοιας και το μοναδικό πλάτος (έκταση) που προκύπτει ως αποτέλεσμα.

Ο «ορισμός» παριστάνει την έννοια με περιγραφικό τρόπο (γραπτό, προφορικό ή άλλον τρόπο επικοινωνίας)· την αντιπροσωπεύει πλήρως. Μέσω αυτού δεν αφήνεται καμιά αμφιβολία για το ποια ακριβώς είναι η έννοια. Η ποιότητα των περισσότερων ορολογικών προϊόντων καθορίζεται κυρίως από την ποιότητα των ορισμών. Μόνο αν έχει κανείς ορίσει ορθά τις έννοιες που χρησιμοποιούνται στην ίδια την Ορολογία ως επιστημονικό πεδίο θα μπορεί να δημιουργεί κατάλληλους ορισμούς για τις έννοιες οποιουδήποτε άλλου θεματικού πεδίου. Θα πρέπει να επισημάνουμε ότι, ανάλογα με τις ανάγκες και τις προτεραιότητες του εκάστοτε θεματικού πεδίου, ο ορισμός της ίδιας έννοιας ενδέχεται να διαφέρει. Για παράδειγμα, στη <νομική επιστήμη> κάποιες έννοιες μπορεί να ορίζονται διαφορετικά απ' ό,τι λ.χ. στις φυσικές επιστήμες¹⁹⁶, ενώ και οι ορισμοί διαφέρουν σχεδόν πάντοτε μεταξύ εννόμων τάξεων, κλάδων δικαίου, ακόμη και συγκεκριμένων νομοθετημάτων, συμβάσεων κ.λπ. Όσον αφορά τις πηγές των ορισμών, στη <νομική επιστήμη> συγκεκριμένα οι ορισμοί μπορεί να περιέχονται αυτούσιοι σε νομικές διατάξεις (νόμους, προεδρικά διατάγματα κ.λπ.),

195. Το αρχαιοελληνικό όριον είναι υποκοριστικό του όρος (= σύνορο).

196. C. Randier, "Definitions for Harmonising Legal Terminology" στο E. Chiocchetti και L. Voltmer (επιμ.) *Harmonising Legal Terminology*. Bolzano: LEXALP/EURAC, 2008, 91–105, σσ. 97–98, όπου η συγγραφέας αναφέρει την περίπτωση του όρου *species* (= είδος), του οποίου ο ορισμός διαφέρει στη <νομική επιστήμη> σε σχέση με τη <βιολογία>· πβ. και A. Rey, "Terminology between the Experience of Reality and the Command of Signs", *Terminology: International Journal of Theoretical and Applied Issues in Specialized Communication* 5:1, 1998/1999, 121–134, σ. 131, ο οποίος υποστηρίζει ότι οι ορισμοί στα κοινωνικά, οικονομικά και νομικά θεματικά πεδία διαφέρουν διακρατικά ή διαθεσμικά περισσότερο απ' όσο στις θετικές επιστήμες.

σε συμβάσεις, σε δικαστικές αποφάσεις κ.ά. νομικά κείμενα, ή να συνάγονται από τον συνδυασμό νομικών διατάξεων, από τη νομολογιακή πρακτική, από θεωρητικά έργα κ.λπ. Όλοι οι διαφορετικοί ορισμοί μιας έννοιας, όμως, πρέπει να καλύπτουν ολόκληρο το πλάτος της· **αν όχι, δεν πρόκειται για την ίδια έννοια** (βλ. και ενότητα 3.4).

Ο *ορισμός* μπορεί να συνοδεύεται από μία ή περισσότερες σημειώσεις ή, ιδίως στις θετικές επιστήμες, από μια γραφική παράσταση.

3.2 Τύποι ορισμών

3.2.1 Ορισμοί

3-02 εντατικός ορισμός

ορισμός που περιγράφει το βάθος μιας έννοιας δηλώνοντας την υπερτασσόμενη έννοια και τα διακριτικά χαρακτηριστικά

ΣΗΜΕΙΩΣΗ – Το παρακάτω είναι παράδειγμα εντατικού ορισμού για την έννοια «αναγνωριστική αγωγή»:

αναγνωριστική αγωγή

αγωγή με την οποία ο ενάγων ζητεί από το δικαστήριο να διαπιστώσει την ύπαρξη ή ανυπαρξία μιας έννομης σχέσης ή ενός δικαιώματος

3-03* εκτατικός ορισμός

ορισμός μιας έννοιας με απαρίθμηση όλων των υποτασσόμενων εννοιών που αντιστοιχούν σε ένα κριτήριο υποδιαίρεσης

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

τα εμπράγματα δικαιώματα (κατ' άρθρο 973 του Αστικού Κώδικα)

κυριότητα, δουλείες, ενέχυρο, και υποθήκη

εμπράγματο δικαίωμα

κυριότητα, δουλεία, ενέχυρο ή υποθήκη

τα ένδικα μέσα του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας (ΚΔΔ)

αίτηση αναθεώρησης, αίτηση αναίρεσης, αίτηση διόρθωσης ή ερμηνείας, αίτηση επανάληψης της διαδικασίας, ανακοπή ερημοδικίας, έφεση και αντέφεση, και τριτανακοπή

ένδικο μέσο του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας (ΚΔΔ)

αίτηση αναθεώρησης, αίτηση αναίρεσης, αίτηση διόρθωσης ή ερμηνείας, αίτηση επανάληψης της διαδικασίας, ανακοπή ερημοδικίας, έφεση και αντέφεση ή τριτανακοπή

Στην Ορολογία αναγνωρίζονται μόνο οι δύο τύποι ορισμού¹⁹⁷ που ορίστηκαν παραπάνω:

- ο **εντατικός ορισμός** (ορισμός μέσω του *βάθους/έντασης*) και
- ο **εκτατικός ορισμός** (ορισμός μέσω του *πλάτους/έκτασης*).

3.2.2 Εντατικοί ορισμοί

Οι *εντατικοί ορισμοί* δίνουν την *υπερτασόμενη έννοια* – ή την αμέσως υψηλότερης ή άλλης υψηλότερης στάθμης – συνοδευόμενη με το/τα χαρακτηριστικό/χαρακτηριστικά που διαφοροποιούν την έννοια από τις άλλες έννοιες. Με την *υπερτασόμενη έννοια* τοποθετείται αμέσως η οριζόμενη έννοια στο κατάλληλο συγκείμενο του συστήματος εννοιών (λ.χ. τα μολύβια μεταξύ των οργάνων γραφής, τα δένδρα μεταξύ των φυτών, τα παραλληλόγραμμα μεταξύ των τετραπλεύρων κτλ.).

Οι *εντατικοί ορισμοί* πρέπει να προτιμώνται από οποιεσδήποτε άλλες περιγραφές εννοιών· πρέπει να χρησιμοποιούνται οσάκις είναι δυνατό, γιατί αποκαλύπτουν με σαφέστατο τρόπο τα *ουσιώδη χαρακτηριστικά* μιας έννοιας μέσα σε ένα σύστημα εννοιών.

Ο *εντατικός ορισμός* θα πρέπει να βασίζεται στις σχέσεις των εννοιών, οι οποίες προσδιορίζονται κατά την ανάλυση.

197. Για τους δύο τύπους ορισμού βλ. ενδ. Mattila, 2006, όπ.π., σ. 67· Kristiansen, 2006, *αυτόθι*· S.E. Wright και G. Budin, “Information boxes” στο S.E. Wright και G. Budin (επιμ.) *The Handbook of Terminology Management* τ. 1. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 1997, 325–348, σ. 339.

Στη Λογική υπάρχει και ο *δεικτικός ορισμός* (που αντιστοιχεί στον παλαιότερο οριζόμενο και στην Ορολογία *έμμεσο ορισμό*), ο οποίος δίνεται μέσω κάποιου παραδείγματος από την πραγματική χρήση, δηλαδή μέσω μιας υπονοούμενης εξίσωσης που προκύπτει από το συγκεκριμένο *συγκείμενο*. Η οριζόμενη έννοια φαίνεται σε μια πρόταση που ολόκληρο το νόημά της είναι γνωστό ή μπορεί κανένας να το μαντέψει.

Παράδειγμα 1 – Από τη φράση που μπορούμε να πούμε σε ένα παιδί «*Να! Αυτό είναι αυτοκίνητο!*» δείχνοντάς του ταυτόχρονα ένα συγκεκριμένο αυτοκίνητο που κινείται στον δρόμο, το παιδί μπορεί να υποθέσει για την έννοια «*αυτοκίνητο*» τον έμμεσο ορισμό «*αυτοκίνητο είναι μια μηχανή με τέσσερις ρόδες που μεταφέρει ανθρώπους*» και, όταν αργότερα διαπιστώσει ότι κάτι ανάλογο γίνεται και στα φορτηγά, στα λεωφορεία κ.α. επεκτείνει την έννοια «*αυτοκίνητο*» που έχει στο νου του ώστε να καλύπτεται από τον έμμεσο ορισμό «*αυτοκίνητο είναι μια μηχανή με τέσσερις ή περισσότερες ρόδες, που μεταφέρει ανθρώπους, πράγματα, πέτρες, χώμα κ.λπ.*».

Παράδειγμα 2 – Από το άρθρο 28 του Ποινικού Κώδικα:

«από αμέλεια πράττει όποιος από έλλειψη προσοχής την οποία όφειλε κατά τις περιστάσεις και μπορούσε να καταβάλει, είτε δεν προέβλεψε το αξιόποιο αποτέλεσμα που θα είχε η πράξη του, είτε το προέβλεψε ως δυνατό, πίστεψε όμως ότι δεν θα επερχόταν».

Επομένως, συνάγουμε ότι:

αμέλεια: έλλειψη προσοχής την οποία κανείς οφείλει κατά τις περιστάσεις και μπορεί να καταβάλει.

Ο ορισμός που βασίζεται σε μια *ειδογονική σχέση* (που λέγεται και *ειδογονικός ορισμός*) πρέπει να αναφέρει τη *γένια έννοια* (γένος) – ή της αμέσως υψηλότερης ή άλλης υψηλότερης στάθμης – ακολουθούμενη από τα *ουσιώδη χαρακτηριστικά* που διαφοροποιούν την έννοια από άλλες *παρατασσόμενες έννοιες* σε ένα *ειδογονικό σύστημα εννοιών*.

Ξεκινώντας από το *γένος*, υπονοούμε αφανώς στον ορισμό ότι η οριζόμενη έννοια διαθέτει όλα τα *χαρακτηριστικά* που αποτελούν το *βάθος* της *υπερτασσόμενης έννοιας*.

Παράδειγμα 1

πλοίο

σκάφος καθαρής χωρητικότητας τουλάχιστον δέκα κόρων προορισμένο να κινείται αυτοδύναμα στη θάλασσα¹⁹⁸

Ο ορισμός βασίζεται σε ειδογονικό σύστημα εννοιών.

Υπερτασσόμενη έννοια: «σκάφος»

Ουσιώδη και διακριτικά χαρακτηριστικά:

- χωρητικότητα τουλάχιστον δέκα κόρων
- δυνατότητα αυτοδύναμης μετακίνησης στη θάλασσα

Παράδειγμα 2

επικαρπία

δουλεία που συνίσταται στο *εμπράγματο δικαίωμα* προσώπου* να χρησιμοποιεί και να καρπώνεται ξένο πράγμα, διατηρώντας όμως ακέραιη την ουσία του.

Αυτός ο ορισμός (ελαφρά διορθωμένος σε σχέση με εκείνον του άρθρου 1142 ΑΚ ώστε να μην εμφανίζει ελαττώματα, όπως είναι π.χ. η επανάληψη της οριζόμενης έννοιας μέσω του ομόρριζου όρου *επικαρπωτής*) βασίζεται σε ειδογονικό σύστημα εννοιών και χρησιμοποιεί υπερτασσόμενη έννοια υψηλότερης στάθμης.

Υπερτασσόμενη έννοια: «εμπράγματο δικαίωμα»

Ουσιώδη και διακριτικά χαρακτηριστικά:

- χρήση και κάρπωση πράγματος
- το πράγμα να είναι ξένο
- διατήρηση της ουσίας του πράγματος ακέραιης

*Σημείωση: το πρόσωπο που έχει αυτό το δικαίωμα ονομάζεται *επικαρπωτής*

198. Ο συγκεκριμένος ορισμός βασίζεται σε εκείνον του άρθρου 1 (περίοδος α') του Κώδικος [sic] Ιδιωτικού Ναυτικού Δικαίου (ΚΙΝΔ), σύμφωνα με τον οποίο: «Πλοίοι, κατά την έννοιαν του παρόντος νόμου, είναι παν σκάφος, χωρητικότητος καθαρής τουλάχιστον δέκα κόρων προωριζόμενον όπως κινήται αυτοδυνάμως εν θαλάσση.»

Ο ορισμός που βασίζεται σε μια **μεριστική σχέση** (μεριστικός ορισμός) πρέπει να περιγράφει την οριζόμενη έννοια ως μέρος ενός ιδιαίτερου όλου (ολομερούς έννοιας). Είναι φανερό ότι χρειάζεται πρώτα να γίνει ανάλυση της ολομερούς έννοιας και να αναδειχθεί η σχέση της με τις **επιμερείς έννοιές** της. Οι μεριστικοί ορισμοί τυπικά ξεκινούν με φράσεις που δείχνουν με σαφήνεια τη μεριστική σχέση όπως: *μέρος του/της, συνιστώσα του/της, συνθετικό του/της, συστατικό του/της, τμήμα του/της, στοιχείο του/της*, κτλ. και στη συνέχεια αναφέρουν την **υπερτασόμενη έννοια** (δηλαδή την **ολομερή έννοια**) και τα **διακριτικά χαρακτηριστικά**. Για να αποφεύγεται η κυκλικότητα των ορισμών όταν ορίζουμε έννοιες βάσει της μεριστικής σχέσης περιοριζόμαστε σε μία στάθμη, είτε στην υποτασσόμενη στάθμη είτε στην υπερτασόμενη στάθμη· όχι και στις δύο μαζί. Μια έννοια θα πρέπει να ορίζεται ως **επιμερής έννοια** μόνο αν αποτελεί **ουσιώδες μέρος** της ολομερούς έννοιας και το πλάτος της έννοιας είναι πλήρες.

Παράδειγμα 3

Ενοχικό Δίκαιο

Βιβλίο¹⁹⁹ του Αστικού Κώδικα που περιλαμβάνει τα άρθρα 287-946 και ρυθμίζει τις έννομες σχέσεις με βάση τις οποίες ένα πρόσωπο οφείλει να προβεί σε μια πράξη ή σε μια παροχή προς ένα άλλο

Ο ορισμός βασίζεται σε μεριστικό σύστημα εννοιών και χρησιμοποιεί την υπερτασόμενη έννοια της αμέσως υψηλότερης στάθμης.

Υπερτασόμενη έννοια: «Βιβλίο του Αστικού Κώδικα»

Ουσιώδη και διακριτικά χαρακτηριστικά:

- περιλαμβάνει τα άρθρα 287–946,
- ρυθμίζει τις έννομες σχέσεις με βάση τις οποίες ένα πρόσωπο οφείλει να προβεί σε μια πράξη ή σε μια παροχή προς ένα άλλο.

Ο ορισμός μιας ολομερούς έννοιας μπορεί να δοθεί βάσει ενός μεικτού συστήματος εννοιών. Δίνεται η αμέσως υψηλότερη γένια έννοια (γένος) ακολουθούμενη από τα **ουσιώδη μέρη** που αποτελούν την οριζόμενη ολομερή έννοια. Προαιρετικά μέρη δεν συμπεριλαμβάνονται στον ορισμό. Τα προαιρετικά μέρη που απαντούν συχνά με την έννοια μπορούν να αναγραφούν σε σημείωση ή σημειώσεις. Αυτός ο τύπος ορισμού έχει πρακτική αξία μόνο αν ο αριθμός των μερών που πρόκειται να απαριθμηθεί είναι περιορισμένος.

199. Έτσι ονομάζονται στη Νομική Επιστήμη οι πέντε υποδιαίρεσεις (μέρη) του Αστικού Κώδικα: Γενικές Αρχές (άρθρα 1–286 ΑΚ), Ενοχικό Δίκαιο (άρθρα 287–946 ΑΚ), Εμπράγματο Δίκαιο (άρθρα 947–1345 ΑΚ), Οικογενειακό Δίκαιο (άρθρα 1346–1694 ΑΚ), Κληρονομικό Δίκαιο (άρθρα 1710–2035 ΑΚ). Κάθε βιβλίο εμπίπτει στην αρμοδιότητα του ομώνυμου επιστημονικού κλάδου του Αστικού Δικαίου.

Παράδειγμα 4

Αστικό Δίκαιο

κλάδος του Ιδιωτικού Δικαίου που αποτελείται από τις Γενικές Αρχές, το Ενοχικό Δίκαιο, το Εμπράγματο Δίκαιο, το Οικογενειακό Δίκαιο, και το Κληρονομικό Δίκαιο

Ο ορισμός βασίζεται σε μεικτό σύστημα εννοιών και χρησιμοποιεί την *υπερτασόμενη έννοια* της αμέσως υψηλότερης στάθμης.

Υπερτασόμενη έννοια: «κλάδος του Ιδιωτικού Δικαίου»

Ουσιώδη και διακριτικά μέρη:

- Γενικές Αρχές
- Ενοχικό Δίκαιο
- Εμπράγματο Δίκαιο
- Οικογενειακό Δίκαιο
- Κληρονομικό Δίκαιο.

Ο ορισμός μιας έννοιας μπορεί να δοθεί βάσει ενός συσχετικού συστήματος εννοιών. Σε αυτή την περίπτωση θα πρέπει να δίνεται η *υπερτασόμενη έννοια* ακολουθούμενη από τα *χαρακτηριστικά* που δείχνουν τη σχέση μεταξύ των εν λόγω εννοιών. Σημειώνεται ότι σε πολλές περιπτώσεις η υπερτασόμενη έννοια δεν είναι εξειδικευμένη έννοια και επομένως θα πρέπει να εξασφαλιστεί ότι το βάθος και το πλάτος της έννοιας έχουν αναλυθεί πλήρως πριν δοθεί ο ορισμός που βασίζεται σε *συσχετική σχέση*.

Παράδειγμα 5

φάκελος δικογραφίας

φάκελος μέσα στον οποίο προβλέπεται να τοποθετούνται έγγραφα που σχετίζονται με μια νομική υπόθεση, προκειμένου να εξεταστούν από δικαστή ή από δικηγόρο.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Για τη διευκόλυνση της αρχειοθέτησης και της αναζήτησης, στην εξωτερική επιφάνεια του φακέλου αναγράφονται τα ονόματα των διαδίκων υπό τη μορφή «Α κατά Β».

Ο ορισμός βασίζεται σε συσχετικό σύστημα εννοιών.

Υπερτασόμενη έννοια: «φάκελος»

Ουσιώδη και διακριτικά χαρακτηριστικά:

- μέσα στον οποίο προβλέπεται να τοποθετούνται έγγραφα που σχετίζονται με μια νομική υπόθεση, προκειμένου να εξεταστούν από δικαστή ή από δικηγόρο.

3.2.3 Εκτατικοί ορισμοί

Ο *εκτατικός ορισμός* δίνει το *σύνολο όλων* (δηλαδή *πλήρη* κατάλογο) των *υποτασσόμενων εννοιών* της οριζόμενης *έννοιας* σε μία μόνο διάσταση (δηλαδή βάσει ενός μόνο κριτηρίου υποδιαίρεσης), οι οποίες αντιστοιχούν σε *αντικείμενα* που συναποτελούν το *πλάτος (έκταση)* της οριζόμενης *έννοιας*. Οι υποτασσόμενες έννοιες μπορεί να είναι *ατομικές έννοιες* ή *γενικές έννοιες*.

Δεν πρέπει να συγχέεται το *πλάτος (έκταση)* της οριζόμενης *έννοιας* με τον *εκτατικό ορισμό* της. Ο *πλήρης κατάλογος* των *υποτασσόμενων εννοιών* περιλαμβάνει *τις έννοιες* που καλύπτουν *όλα τα αντικείμενα του πλάτους (έκτασης)* της οριζόμενης *έννοιας* και *όχι τα ίδια τα αντικείμενα* που αυτές αντιπροσωπεύουν. Αν οι *υποτασσόμενες έννοιες* ανήκουν σε *ειδογονική σχέση*, είναι δηλαδή *είδη* τότε, στον ορισμό, μεταξύ των απαριθμούμενων υποτασσόμενων εννοιών χρησιμοποιείται ο *τελεστής «ή»*. Αν οι *υποτασσόμενες έννοιες* ανήκουν σε *μεριστική σχέση*, είναι δηλαδή *μέρη* τότε, στον ορισμό, μεταξύ των απαριθμούμενων υποτασσόμενων εννοιών χρησιμοποιείται ο *τελεστής «και»*²⁰⁰.

Οι *εκτατικοί ορισμοί* πρέπει να χρησιμοποιούνται μόνο:

- όταν είναι πολύ δύσκολο να διατυπωθούν *εντατικοί ορισμοί*
- αν ο αριθμός των εννοιών που πρόκειται να απαριθμηθούν είναι περιορισμένος,
- αν ο κατάλογος των εννοιών είναι πλήρης σε μία διάσταση (κριτήριο υποδιαίρεσης) και
- αν οι συγκαταλεγόμενες *υποτασσόμενες έννοιες* μπορούν να διευκρινιστούν με *εντατικούς ορισμούς* ή είναι καλά γνωστές.

200. Παλαιότερα, το σύνολο όλων των ειδών μιας έννοιας λεγόταν και *πλάτος με βάση την ομοιότητα* ή *ειδογενές πλάτος* της έννοιας, ενώ το σύνολο όλων των μερών μιας έννοιας λεγόταν και *πλάτος με βάση τη σύνθεση* ή *μερογενές πλάτος* της, Βαλεοντής Κ., 1988, όπ. π. σ.15

Παράδειγμα 6**εμπράγματο δικαίωμα**

κυριότητα, δουλεία, ενέχυρο, ή υποθήκη

Προϋποτίθεται ότι υπάρχουν οι *εντατικοί ορισμοί* των εννοιών: «*κυριότητα*», «*δουλεία*», «*ενέχυρο*», «*υποθήκη*».

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Ο αντίστοιχος εντατικός ορισμός (*ειδογονικός*) είναι:

εμπράγματο δικαίωμα

ιδιωτικό δικαίωμα το οποίο παρέχει άμεση εξουσία επί πράγματος

Υπερτασσόμενη έννοια: «ιδιωτικό δικαίωμα»

Παράδειγμα 7**εμπράγματα δικαιώματα**

κυριότητα, δουλείες, ενέχυρο, και υποθήκη

Προϋποτίθεται ότι υπάρχουν οι *εντατικοί ορισμοί* των εννοιών: «*κυριότητα*», «*δουλεία*», «*ενέχυρο*», «*υποθήκη*».

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Ο αντίστοιχος εντατικός ορισμός (*μεριστικός*) είναι:

εμπράγματα δικαιώματα

τα ιδιωτικά δικαιώματα του άρθρου 973 του Αστικού Κώδικα.

Υπερτασσόμενη έννοια: «ιδιωτικό δικαίωμα»

Προϋποτίθεται ότι έχει προηγηθεί ο *εντατικός ορισμός* του «ιδιωτικού δικαιώματος»

Παράδειγμα 8**ημέρα της εβδομάδας**

Κυριακή, Δευτέρα, Τρίτη, Τετάρτη, Πέμπτη, Παρασκευή, ή Σάββατο.

Προϋποτίθεται ότι έχει προηγηθεί ο *εντατικός ορισμός* της έννοιας «εβδομάδα».

Προϋποτίθεται ότι υπάρχουν οι *εντατικοί ορισμοί* των εννοιών: «*Κυριακή*», «*Δευτέρα*», «*Τρίτη*», «*Τετάρτη*», «*Πέμπτη*», «*Παρασκευή*», «*Σάββατο*»

3.3 Γραφή των ορισμών

3.3.1 Αρχές για τη γραφή των ορισμών

Όπως φαίνεται και από όλα τα προηγούμενα παραδείγματα ορισμών, κάθε *ορισμός* είναι το *δεύτερο μέλος* μιας λογικής ισότητας²⁰¹ στο πρώτο μέλος της οποίας υπάρχει η *κατασήμανση* της οριζόμενης έννοιας, δηλαδή το *σημείο* (ο *όρος*, το *όνομα* ή το *σύμβολο*) που την υποδηλώνει (βλ. 4.1) σε *εντονότυπη γραφή*. Το «ίσον» της ισότητας αυτής είναι το *συνδετικό ρήμα είναι*, που συνήθως συμβολίζεται με κάποιο σύμβολο (σύμφωνα με κάποια τυπογραφική σύμβαση) όπως με ένα *δίστιγμο* (:) ή με μια *παύλα* (–) ή εννοείται π.χ. με *αλλαγή γραμμής*²⁰². Δηλαδή:

κατασήμανση: ορισμός

ή

κατασήμανση – ορισμός

ή

κατασήμανση
ορισμός

Ο ορισμός πρέπει να περιγράφει μια *έννοια* και όχι να αναλύει τις λέξεις ή τα συνθετικά που συγκροτούν την *κατασήμανσή* της.

Παράδειγμα 9

	αναγνωριστική αγωγή
ακατάλληλος ορισμός	αγωγή αναγνώρισης
ορισμός της έννοιας	αγωγή, με την οποία ο ενάγων ζητεί από το δικαστήριο να διαπιστώσει την ύπαρξη ή ανυπαρξία μιας έννομης σχέσης ή ενός δικαιώματος

201. Στην κλασική Λογική το πρώτο μέλος αυτής της ισότητας λέγεται «οριστέον μέλος» και το δεύτερο «ορίζον μέλος», Παπανούτσος, 1974, ό.π., σ. 45.

202. Στα νομοθετικά κείμενα συνηθίζονται και άλλες τέτοιες συμβάσεις, όπως π.χ. η γραφή με κεφαλαία του όρου που καταδηλώνει την οριστέα έννοια, ακολουθούμενου από τελεία, ακολουθούμενη από τον ορισμό, το πρώτο γράμμα του οποίου τίθεται κεφαλαίο· ή γραφή με αρχικό κεφαλαίο του όρου που καταδηλώνει την οριστέα έννοια, ο οποίος τίθεται εντός εισαγωγικών και ακολουθείται από δίστιγμο, το οποίο ακολουθείται από τον ορισμό, το πρώτο γράμμα του οποίου τίθεται κεφαλαίο· κ.ο.κ.

Πριν από τη σύνταξη ενός *ορισμού* δεδομένης έννοιας πρέπει να καθοριστούν οι σχέσεις της έννοιας με τις άλλες έννοιες που είναι συναφείς προς αυτή και να κατασκευαστεί το αντίστοιχο *σύστημα εννοιών* μέσα στο οποίο καθεμιά έννοια έχει τη θέση της.

Σε περίπτωση που υπάρχει *ορισμός* της έννοιας σε κάποιο Διεθνές Πρότυπο ή, ειδικά στη Νομική Επιστήμη, σε κάποιο επίσημο εθνικό ή διεθνές νομικό κείμενο, αυτός υιοθετείται αυτούσιος εκτός αν δεν κατοπτρίζει το εν λόγω *σύστημα εννοιών*.

Σε κάθε *ορισμό* περιλαμβάνονται γενικά *κατασημάνσεις* (όροι, ονόματα, σύμβολα) που αντιπροσωπεύουν:

- *έννοιες* του *συστήματος εννοιών* του εξεταζόμενου θεματικού πεδίου οι οποίες πρέπει να έχουν προηγουμένως οριστεί (*ενδοσυστημικές έννοιες*).
- *έννοιες* βασικές και οικείες οι οποίες δεν χρειάζεται να οριστούν, αλλά θεωρούνται γενικά γνωστές (*εξωσυστημικές έννοιες*)

και *λειτουργικές λέξεις* (άρθρα, προθέσεις, σύνδεσμοι κτλ.).

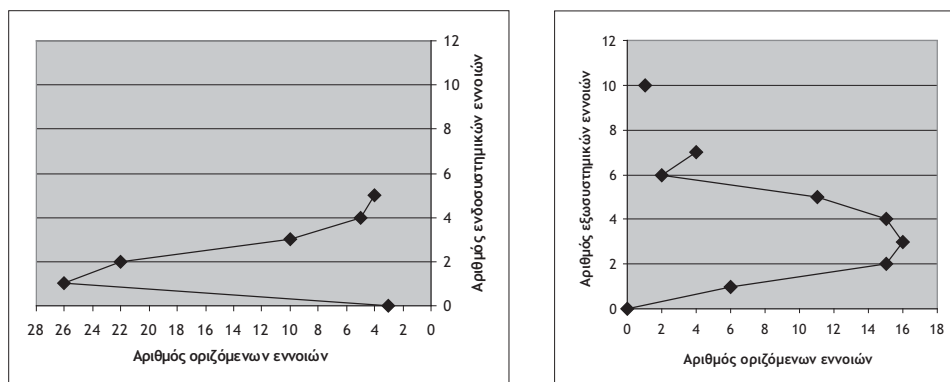
Γενικά, αρχίζουμε με τους *ορισμούς* των *υπερτασόμενων εννοιών*²⁰³. Για νέους ορισμούς πρέπει να γίνεται, κατά το δυνατόν, χρήση βασικών εννοιών ή εννοιών που έχουν οριστεί κάπου αλλού στο ίδιο έγγραφο. Είναι πολύ σημαντικό να ορίζονται, ή να κατανοούνται με τον ίδιο τρόπο, όλες οι έννοιες που υπεισέρχονται σε έναν ορισμό²⁰⁴.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Μια ιδέα για το πλήθος των ενδοσυστημικών και εξωσυστημικών εννοιών των ορισμών αποκομίζουμε από το πρότυπο ΕΛΟΤ 1300.1²⁰⁵ το οποίο είναι το ελληνικό ισοδύναμο του IEC 50(701) και από την συστηματική ανάλυση του οποίου προέκυψαν τα ακόλουθα: Στο πρότυπο δίνονται συνολικά 70 ορισμοί τηλεπικοινωνιακών εννοιών. Ένας από αυτούς τους ορισμούς περιλαμβάνει *κατά μέσον όρο* 2 έννοιες που ορίζονται στο πρότυπο (ενδοσυστημικές έννοιες) και 3,4 έννοιες μη οριζόμενες στο πρότυπο (εξωσυστημικές έννοιες). Το μέγιστο των ενδοσυστημικών εννοιών είναι 1 έννοια και εξηγείται από την εφαρμοζόμενη «αρχή του πλησιέστερου γένους, ενώ το μέγιστο των εξωσυστημικών εννοιών είναι 3 έννοιες (βλ. σχήμα).

203. Εδώ πρόκειται για την παλαιότερα λεγόμενη «Αρχή του πλησιέστερου γένους» διευρυμένη ώστε να καλύπτει όχι μόνο *γένιες έννοιες* αλλά και *ολομερείς*.

204. Η αρχή αυτή αντιστοιχεί σε έναν από τους «τέσσερεις κανόνες του ορισμού» της κλασικής Λογικής, στον λεγόμενο «δεύτερο κανόνα του ορισμού: όχι το άγνωστο με το άγνωστο» σύμφωνα με τον οποίο «ο καλός ορισμός δεν ορίζει το άγνωστο με το άγνωστο, ούτε στη θέση του ορίζοντος μέλους δίνει μια απλώς διαφορετική διατύπωση του οριστέου», Παπανούτσος, 1974, *αυτόθι*.

205. ΕΛΟΤ 1300.1:1993, *Τηλεπικοινωνίες – Ορολογία – Μέρος 1: Τηλεπικοινωνίες, κανάλια και δίκτυα* (ολόκληρο)

Σχήμα Κατανομή του αριθμού των ενδοσυστημικών εννοιών και των εξωσυστημικών εννοιών στους ορισμούς (οριζόμενες έννοιες) του προτύπου ΕΛΟΤ 1300.1 (IEC 50(701))

Παράδειγμα 10

Στον ορισμό της έννοιας «**αναγνωριστική αγωγή**» (παράδειγμα 9):

αγωγή, με την οποία ο ενάγων ζητεί από το δικαστήριο να διαπιστώσει την ύπαρξη ή ανυπαρξία μιας έννομης σχέσης ή ενός δικαιώματος

ενδοσυστημικές έννοιες: αγωγή, ενάγων, δικαστήριο, έννομη σχέση, δικαίωμα

εξωσυστημικές έννοιες: η ενέργεια του «διαπιστώνω», η κατάσταση της «ύπαρξης», η κατάσταση της «ανυπαρξίας», η έννοια της «σχέσης»

λειτουργικές λέξεις: με, την, οποία, ο, από, το, να, ή, μιας, ενός

υπερτασόμενη έννοια: «αγωγή»

3.3.2 Η συστηματική φύση των ορισμών

Κάθε ορισμός κατοπτρίζει το *σύστημα εννοιών* που περιγράφει την οριζόμενη έννοια και τις σχέσεις της με τις άλλες συναφείς έννοιες του συστήματος. Η παράθεση των ορισμών πρέπει να καθιστά δυνατή την ανακατασκευή του συστήματος εννοιών· για τον λόγο αυτόν τα χαρακτηριστικά που χρησιμοποιούνται στον ορισμό πρέπει να δείχνουν τη σύνδεση μεταξύ των εννοιών ή την οριοθέτησή τους ώστε να διακρίνονται η μία από την άλλη.

3.3.3 Η λακωνικότητα των ορισμών

Στην ιδανική περίπτωση, οι ορισμοί πρέπει να έχουν τη μέγιστη δυνατή *συντομία* και τη *δέουσα συνθετότητα*²⁰⁶. Οι σύνθετοι ορισμοί μπορεί να περιέχουν περισσότερες από μία εξηρημένες προτάσεις, αλλά πρέπει να περιέχουν μόνο εκείνες τις πληροφορίες που καθιστούν την οριζόμενη έννοια μοναδική μέσα στο σχετικό σύστημα εννοιών. Όλες οι πρόσθετες περιγραφικές πληροφορίες που κρίνεται ότι χρειάζονται πρέπει να δίνονται σε σημείωση ή σημειώσεις.

Παράδειγμα 11

αναγνωριστική αγωγή

αγωγή, με την οποία ο ενάγων ζητεί από το δικαστήριο να διαπιστώσει την ύπαρξη ή ανυπαρξία μιας έννομης σχέσης ή ενός δικαιώματος

Ο ορισμός πρέπει να περιγράφει *μία μόνο έννοια*. Δεν πρέπει να περιέχει κρυμμένους άλλους ορισμούς λ.χ. *εννοιών* που χρησιμοποιούνται για την απόδοση *χαρακτηριστικών*. Αν ένα *χαρακτηριστικό* χρειάζεται επεξήγηση, αυτό γίνεται είτε με χωριστό ορισμό είτε σε σημείωση.

Παράδειγμα 12

αγωγή

ένδικο βοήθημα με το οποίο ζητεί κάποιος να υπαχθεί μια διαφορά προς επίλυση στα Πολιτικά Δικαστήρια, στην καθ' ύλην αρμοδιότητα των οποίων υπάγονται οι πολιτικές διαφορές

Στον ορισμό αυτόν εμπεριέχεται κρυμμένος ορισμός της έννοιας «Πολιτικό Δικαστήριο», η οποία χρειάζεται για την περιγραφή του χαρακτηριστικού προς επίλυση στα Πολιτικά Δικαστήρια. Η φράση *στην καθ' ύλην αρμοδιότητα των οποίων υπάγονται οι πολιτικές διαφορές* πρέπει να αφαιρεθεί και να χρησιμοποιηθεί σε χωριστό ορισμό της έννοιας «Πολιτικά Δικαστήρια».

Ο ορισμός δεν πρέπει να περιέχει *χαρακτηριστικά* που ανήκουν λογικά σε *υπερτασσόμενες* ή *υποτασσόμενες έννοιες*. Αν χρειάζεται να δοθεί κάποια πληροφορία σχετικά με τις υπερτασσόμενες ή υποτασσόμενες έννοιες αυτή μπορεί να δοθεί σε σημείωση ή σημειώσεις.

206. Η αρχή αυτή αντιστοιχεί σε έναν από τους «τέσσερεις κανόνες του ορισμού» της κλασικής Λογικής, στον λεγόμενο «πρώτο κανόνα του ορισμού: συντομία και σαφήνεια» σύμφωνα με τον οποίο «ο καλός ορισμός πρέπει να είναι σύντομος και σαφής», Παπανούτσος, 1974, όπ.π., σ. 49.

Παράδειγμα 13

Στον ορισμό της έννοιας «αναγνωριστική αγωγή» (παράδειγμα 12) δεν χρειάζεται να αναφερθεί το χαρακτηριστικό εγείρεται ενώπιον των Πολιτικών Δικαστηρίων δεδομένου ότι όλα τα αντικείμενα που περιλαμβάνονται στο πλάτος της υπερτασόμενης έννοιας «αγωγή» ασκούνται ενώπιον των Πολιτικών Δικαστηρίων, δηλαδή το χαρακτηριστικό έγερση ενώπιον των Πολιτικών Δικαστηρίων είναι μέρος του βάθους της υπερτασόμενης έννοιας «αγωγή».

Στον ορισμό της έννοιας «αγωγή» (παράδειγμα 13) δεν χρειάζεται να αναφερθεί ότι μια «αγωγή» μπορεί να είναι «αναγνωριστική αγωγή», «καταψηφιστική αγωγή» ή «διαπλαστική αγωγή» δεδομένου ότι η γένια έννοια (γένος) «αγωγή» επιτρέπει και τις τρεις αυτές υποτασόμενες έννοιες (είδη). Εν τούτοις, αν θέλουμε να δώσουμε αυτή την πληροφορία, μπορούμε να τη δώσουμε με τη μορφή σημείωσης

3.3.4 Ένδειξη του θεματικού πεδίου

Το πλάτος και τα χαρακτηριστικά που κατοπτρίζονται στον ορισμό μιας έννοιας πρέπει να προσιδιάζουν στο σύστημα εννοιών δεδομένου θεματικού πεδίου. Σε περίπτωση που το είδιο θεματικό πεδίο της έννοιας δεν ενδεικνύεται σαφώς στην *κατασήμευση*, ή δεν είναι γενικά κατανοητό, πρέπει να προστίθεται, μέσα σε γωνιώδεις αγκύλες (<...>), στην αρχή του ορισμού.

Παράδειγμα 14

ενοχή

<ποινικό δίκαιο> δικαστικώς διαπιστούμενη ποινική ευθύνη του κατηγορουμένου ως προς την αξιόποινη πράξη για την οποία κατηγορείται στο πλαίσιο συγκεκριμένης ποινικής δίωξης

ενοχή

<αστικό δίκαιο> σχέση βάσει της οποίας ένα πρόσωπο έχει υποχρέωση προς ένα άλλο σε παροχή

πλοίο

<ιδιωτικό ναυτικό δίκαιο> σκάφος, καθαρής χωρητικότητας τουλάχιστον δέκα κόρων, προορισμένο να κινείται αυτοδύναμα στη θάλασσα²⁰⁷

207. Ο συγκεκριμένος ορισμός βασίζεται σε εκείνον του άρθρου 1 (περίοδος α') ΚΙΝΔ.

πλοίο

〈δημόσιο ναυτικό δίκαιο〉 σκάφος, προορισμένο όπως μετακινείται πάνω²⁰⁸ στο νερό για μεταφορά προσώπων ή πραγμάτων, ρυμούλκηση, επιθαλάσσια αρωγή, αλιεία, αναψυχή, επιστημονικές ερευνές ή άλλο σκοπό²⁰⁹

Όταν περιορίζουμε τον *ορισμό* σε είδιο *θεματικό πεδίο* χρειάζεται προσοχή να μην στενεύει το *πλάτος (έκταση)* της *έννοιας*²⁰⁸.

3.3.5 Αρχή της υποκατάστασης

Για τη δοκιμή της εγκυρότητας ενός ορισμού εφαρμόζεται η λεγόμενη «Αρχή της υποκατάστασης» σύμφωνα με την οποία ένας *ορισμός* είναι έγκυρος αν μπορεί να αντικαταστήσει μια *κατασήμανση* σε ένα κείμενο χωρίς να επιφέρει απώλεια ή μεταβολή σημασίας.

Εφαρμογή στο Παράδειγμα 2

Κείμενο με την *κατασήμανση (όρο)* **επικαρπία**:

«Εδώ και τρεις μήνες στο συγκεκριμένο ακίνητο έχει συσταθεί **επικαρπία**.»

Κείμενο με τον ορισμό της έννοιας «επικαρπία» ως υποκατάστατο του όρου:

«Εδώ και τρεις μήνες στο συγκεκριμένο ακίνητο έχει συσταθεί *δουλεία* που συνίσταται στο *εμπράγματο δικαίωμα* προσώπου να χρησιμοποιεί και να καρπώνεται ξένο πράγμα, διατηρώντας όμως ακέραιη την ουσία του.»

Εφαρμογή στο Παράδειγμα 7

Κείμενο με την *κατασήμανση (όρο)* **εμπράγματο δικαίωμα**:

«Τα εμπράγματα δικαιώματα αναγνωρίζονται στο άρθρο 973 ΑΚ.»

Κείμενο με τον ορισμό της έννοιας «εμπράγματο δικαίωμα» ως υποκατάστατο του όρου:

«Τα ιδιωτικά δικαιώματα τα οποία παρέχουν άμεση εξουσία επί πράγματος αναγνωρίζονται στο άρθρο 973 ΑΚ.»

208. Η αρχή αυτή αντιστοιχεί σε έναν από τους «τέσσερεις κανόνες του ορισμού» της κλασικής Λογικής, στον λεγόμενο «τέταρτο κανόνα του ορισμού: ούτε πλατύτερος ούτε στενότερος από όσο πρέπει» σύμφωνα με τον οποίο «τα δύο μέλη του καλού ορισμού (το οριστέον και το ορίζον) ως έννοιες πρέπει να έχουν το ίδιο ακριβώς πλάτος», Παπανούτσος, 1974, όπ.π., σ. 50.

209. Σύμφωνα με την § 7 του άρθρου 43 του ν. 3153/2003 (Α 153/19.6.2003), οι διατάξεις του ΚΑΝΔ και των κανονιστικών διατάξεων που εκδίδονται κατ' εξουσιοδότηση του νόμου που τον κυρώνει και που αφορούν σε επιβατηγά πλοία ίδιας χωρητικότητας, ισχύουν και για το υποβρύχιο σκάφος (τ.έ. το σκάφος που μπορεί να κινείται και πάνω στο νερό και κάτω από αυτό).

210. Ο συγκεκριμένος ορισμός βασίζεται σε εκείνον του άρθρου 3 § 1 ΚΑΝΔ.

Ειδικά στους *νόμους* και τους *κανόνες δικαίου*²¹¹, οι νομικοί ορισμοί δεν έχουν πάντοτε διατυπωθεί με βάση τις ανωτέρω τυπικές αρχές διατύπωσης ορισμών οι οποίες εφαρμόζονται κατ' αρχήν στις θετικές επιστήμες. Γι' αυτό η Ε. Παναρέτου κάνει λόγο για *τυπικούς* και *άτυπους* νομικούς ορισμούς. Με βάση την ορολογία που χρησιμοποιούμε σε αυτό το βιβλίο, οι πρώτοι έχουν τη χαρακτηριστική μορφή Όρος = (διακριτικά χαρακτηριστικά) + όρος της υπερτασσόμενης έννοιας ή χρήση του ίδιου όρου ως λέξης της ΓΓ + (διακριτικά χαρακτηριστικά), άρα κινούνται σε γενικές γραμμές εντός των διεθνώς παραδεδεγμένων αρχών διατύπωσης ορισμών, ενώ οι δεύτεροι: α) δεν ορίζουν, αλλά διευρύνουν την έννοια και/ή παραπέμπουν σε άλλες διατάξεις, οπότε χαρακτηρίζονται *συμπεριληπτικοί*, ή β) κινούνται, κατά κάποιον τρόπο, αντίστροφα, αναφέροντας σε παρένθεση ή υπό μορφή επεξήγησης (μέσω δευτερεύουσας αναφορικής πρότασης, αναφορικής μετοχής κ.λπ.), στο τέλος της περιόδου, τον όρο, διακριτικά χαρακτηριστικά του οποίου αναφέρονται ή συνάγονται από το κείμενο της διάταξης, οπότε καλούνται *παρενθετικοί*²¹². ειδικά οι *συμπεριληπτικοί ορισμοί* κατατάσσονται στους ορισμούς μόνο ως εκ της λειτουργίας τους²¹³ και όχι ως εκ της μορφής τους.

Παράδειγμα 15: Τυπικοί Ορισμοί

ΑΚ 950. ΑΝΤΙΚΑΤΑΣΤΑΤΑ. Αντικαταστατά πράγματα είναι τα κινητά που προσδιορίζονται συνήθως στις συναλλαγές με αριθμό, μέτρο ή σταθμά.

ΑΚ 956. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ. Παράρτημα είναι το κινητό πράγμα που, χωρίς να είναι συστατικό του κυρίου πράγματος, έχει προοριστεί να εξυπηρετεί διαρκώς τον οικονομικό του σκοπό και έχει τεθεί ήδη σε τοπική σχέση προς το κύριο πράγμα, αντίστοιχη προς αυτόν το σκοπό.

211. Για τη διάκριση μεταξύ *νόμων* και *κανόνων δικαίου* από τη σκοπιά της Κειμενογλωσσολογίας και της Δικανικής Γλωσσολογίας βλ. ενδ. Παναρέτου, 2009, όπ.π., σσ. 159–162.

212. Ο όρος *παρενθετικός ορισμός* είναι κατά κάποιον τρόπο καταχρηστικός· στην ουσία οι λεγόμενοι *παρενθετικοί ορισμοί* είναι *έμμεσοι ορισμοί*.

213. Βλ. αναλυτικά Παναρέτου, 2009, όπ.π., σσ. 108–114.

Παράδειγμα 16: Άτυποι Ορισμοί

Άτυπος συμπεριληπτικός ορισμός

ΑΚ 184. ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΑΚΥΡΩΣΗΣ. Η ακυρώσιμη δικαιοπραξία μετά την ακύρωσή της εξομοιώνεται με την εξ αρχής άκυρη, με την επιφύλαξη των διατάξεων που αφορούν εμπράγματα δικαιώματα που τρίτος απέκτησε από σύμβαση που ακυρώθηκε.

Άτυπος παρενθετικός ορισμός

ΑΚ 1188. ΑΛΛΕΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΔΟΥΛΕΙΕΣ. Πάνω σε ακίνητο μπορεί να συσταθεί εμπράγματο δικαίωμα προσωπικής δουλείας που να παρέχει κάποια εξουσία ή χρησιμότητα υπέρ ορισμένου προσώπου (*περιορισμένες προσωπικές δουλείες*).

3.4 Ελαττωματικοί ορισμοί

Οι κοινοί τύποι ελαττωματικών ορισμών είναι οι *κυκλικοί*, οι *ελλιπείς* και οι *αρνητικοί ορισμοί*.

3.4.1 Κυκλικοί ορισμοί

Ένας ορισμός που ορίζει μια *έννοια* με τη χρησιμοποίηση μιας δεύτερης *έννοι-ας*, η οποία ορίζεται με τη χρησιμοποίηση του *όρου* ή στοιχείων του *όρου* που κατασημαίνει την πρώτη έννοια, λέγεται *κυκλικός ορισμός* και πρέπει να αποφεύγεται²¹⁴.

Ο «κύκλος» μπορεί να γίνεται:

- μέσα σε έναν και τον αυτόν ορισμό,
- μέσα σε ένα σύστημα εννοιών μέσω δύο ή περισσότερων ορισμών.

Κυκλικότητα (*αυτοκυκλικότητα*) εμφανίζεται μέσα σε έναν *ορισμό* αν η *κατασήμανση* της οριζόμενης *έννομιας* επαναλαμβάνεται μέσα στον ορισμό ή αν ένα στοιχείο της *κατασήμανσης* χρησιμοποιείται ως *χαρακτηριστικό*. Στη διατύπωση ενός ορισμού δεν επιτρέπεται να επαναληφθεί μέσα στον ορισμό η κατασήμανση της οριζόμενης *έννομιας* *σαν να πρόκειται για γνωστή έννοια* (βλ. παραδειγμα 17).

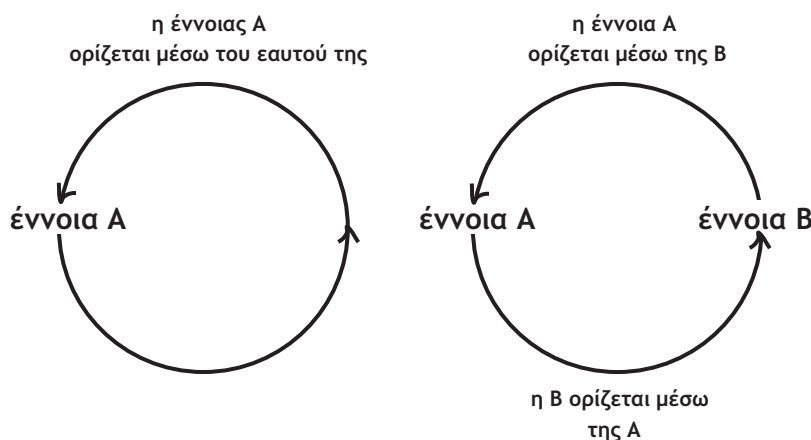
Η χρήση, μέσα στον ορισμό, *στοιχείου* της *κατασήμανσης* άλλου εκτός από το *προσδιοριζόμενο συνθετικό* πρέπει κατά το δυνατό να αποφεύγεται. Εδώ

214. Η αρχή αυτή αντιστοιχεί σε έναν από τους «τέσσερεις κανόνες του ορισμού» της κλασικής Λογικής, στον λεγόμενο «τρίτο κανόνα του ορισμού: αποφυγή του «κύκλου» σύμφωνα με τον οποίο «Ο καλός ορισμός δεν είναι ποτέ κυκλικός, δεν ορίζει δηλαδή την έννοια Α με την έννοια Β και πάλι την έννοια Β με την έννοια Α», Παπανούτσος, 1974, όπ.π., σ. 49.

χρειάζεται προσοχή, γιατί υπάρχουν περιπτώσεις στις οποίες λειτουργεί η **συνεκδοχή/συνεκδοχική επέκταση**^{215 216} (βλ. ενότητα 7.2.2.4)

Κυκλικότητα (*ετεροκυκλικότητα*) εμφανίζεται σε ένα σύστημα εννοιών όταν δύο ή περισσότερες έννοιες ορίζονται η μία μέσω της άλλης.

Με την αρχή της υποκατάστασης αποκαλύπτεται η επανάληψη και η κυκλικότητα (βλ. παραδείγματα 20 και 21).

Σχήμα 7 Κυκλικότητα σε έναν ορισμό (αυτοκυκλικότητα) και σε δύο ορισμούς (ετεροκυκλικότητα)

Παράδειγμα 17

αναλωτό πράγμα	
(αυτο)κυκλικός ορισμός	κινητό πράγμα του οποίου η χρήση, σύμφωνα με τον προορισμό του, συνίσταται στην κατανάλωση του αναλωτού πράγματος ²¹⁷
διορθωμένος ορισμός	κινητό πράγμα του οποίου η χρήση, σύμφωνα με τον προορισμό του, συνίσταται στην κατανάλωσή του

215. Κ. Βαλεοντής «Ο “Αναλογικός Κανόνας” στην υπηρεσία της σύγχρονης Ελληνικής Ορολογίας», στο Β.Α. Φιλόπουλος και Τ. Αναγνωστοπούλου (επιμ.) *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία. Ανακοινώσεις 1ου Συνεδρίου*. Αθήνα: ΕΛΕΤΟ, 1997, 33–52, σ. 41).

216. ΕΛΟΤ 402:2010, *Ορολογική εργασία – Αρχές και μέθοδοι* (ολόκληρο)

217. Η ακριβής μορφή του ορισμού του αναλωτού πράγματος στο γράμμα του άρθρου 951 ΑΚ (ο οποίος, για τους σκοπούς του συγκεκριμένου παραδείγματος, τροποποιήθηκε κατάλληλα με βάση τις αρχές διατύπωσης ορισμών που εκτίθενται σε αυτό το βιβλίο) είναι «Αναλωτά πράγματα είναι τα κινητά των οποίων η χρήση, σύμφωνα με τον προορισμό τους, συνίσταται στην κατανάλωση.»

Παράδειγμα 18

Προσοχή! Δεν είναι κυκλικοί οι ορισμοί:

άμυνα

αναγκαία προσβολή του επιτιθέμενου στην οποία προβαίνει το άτομο, για να υπερασπισθεί τον εαυτό του ή άλλον από άδικη και παρούσα επίθεση που στρέφεται εναντίον τους²¹⁸.

υπαίτια κατάσταση άμυνας

πρόκληση, με πρόθεση, της επίθεσης άλλου για να διαπράξει εναντίον του υπαιτίου της πρόκλησης αξιόποινη πράξη με το πρόσχημα της άμυνας²¹⁹

Σε αυτόν τον ορισμό έχει ήδη οριστεί, στο άρθρο 22 § 2 ΠΚ, το οποίο προηγείται του άρθρου 24 ΠΚ, η έννοια που κατασημαίνει ο όρος **άμυνα** και δεν πρόκειται απλώς για τη χρήση του όρου **άμυνα** (ως μέρους του όρου της οριζόμενης έννοιας) και στον ορισμό.

Παράδειγμα 19

κύκλος δύο ορισμών

επικαρπία

δουλεία που συνίσταται στο εμπράγματο δικαίωμα του επικαρπωτή να χρησιμοποιεί και να καρπώνεται ξένο πράγμα, διατηρώντας όμως ακέραιη την ουσία του²²⁰.

επικαρπωτής

πρόσωπο που έχει την επικαρπία ξένου πράγματος

Με την εφαρμογή της αρχής της υποκατάστασης στον πρώτο ορισμό προκύπτει:

υποκατάσταση:

δουλεία που συνίσταται στο εμπράγματο δικαίωμα του προσώπου που έχει τη δουλεία που συνίσταται στο εμπράγματο δικαίωμα του προσώπου που έχει τη δουλεία...

διορθωμένος ορισμός

επικαρπία

δουλεία που συνίσταται στο εμπράγματο δικαίωμα προσώπου να χρησιμοποιεί και να καρπώνεται ξένο πράγμα, διατηρώντας όμως ακέραιη την ουσία του.

Μετά τη διόρθωση του ορισμού της έννοιας «επικαρπία» ο ορισμός της έννοιας «επικαρπωτής» μπορεί να μείνει ως έχει.

218. Η ακριβής μορφή του ορισμού της άμυνας στο γράμμα του άρθρου 22 § 2 ΠΚ (ο οποίος, για τους σκοπούς του συγκεκριμένου παραδείγματος, τροποποιήθηκε κατάλληλα με βάση τις αρχές διατύπωσης ορισμών που εκτίθενται σε αυτό το βιβλίο) είναι «Άμυνα είναι η αναγκαία προσβολή του επιτιθέμενου στην οποία προβαίνει το άτομο, για να υπερασπισθεί τον εαυτό του ή άλλον από άδικη και παρούσα επίθεση που στρέφεται εναντίον τους.»

219. Ο ορισμός εξήχθη από το άρθρο 24 ΠΚ και τροποποιήθηκε κατάλληλα με βάση τις αρχές διατύπωσης ορισμών που εκτίθενται σε αυτό το βιβλίο.

220. έτσι στο άρθρο 1142 ΑΚ

Παράδειγμα 20

κύκλος δύο ορισμών	εργάσιμη εβδομάδα εβδομάδα που αποτελείται από <i>εργάσιμες ημέρες</i> εργάσιμη ημέρα ημέρα <i>εργάσιμης εβδομάδας</i>
Με την εφαρμογή της αρχής της υποκατάστασης στον δεύτερο ορισμό προκύπτει:	
υποκατάσταση:	εργάσιμη ημέρα ημέρα εβδομάδας που αποτελείται από <i>εργάσιμες ημέρες</i>
διορθωμένος ορισμός	εργάσιμη ημέρα ημέρα κατά την οποία οι άνθρωποι εργάζονται
Μετά τη διόρθωση του ορισμού της έννοιας « <i>εργάσιμη ημέρα</i> » ο ορισμός της έννοιας « <i>εργάσιμη εβδομάδα</i> » μπορεί να μείνει ως έχει.	

3.4.2 Ελλιπείς ορισμοί

Ο *ορισμός* πρέπει να περιγράφει την έννοια με ακρίβεια, χωρίς να είναι στενότερος ή ευρύτερος από όσο πρέπει· χωρίς δηλαδή να αποκλείει από το πλάτος της έννοιας αντικείμενα που καλύπτει η έννοια ή να περικλείει σε αυτό αντικείμενα που εκείνη δεν αντιπροσωπεύει· αν αυτό δεν συμβαίνει ο ορισμός θεωρείται ελλιπής. Κίνδυνος ελλιπούς ορισμού υπάρχει όταν στον ορισμό χρησιμοποιούνται επουσιώδη ή άσχετα *χαρακτηριστικά*. Ο *ορισμός* χαρακτηρίζεται **ευρύτερος του δέοντος** όταν τα χαρακτηριστικά που επελέγησαν για την περιγραφή της έννοιας καλύπτουν και αντικείμενα που δεν ανήκουν στο πλάτος της. Ο *ορισμός* χαρακτηρίζεται **στενότερος του δέοντος** όταν τα χαρακτηριστικά που επελέγησαν για την περιγραφή της έννοιας αποκλείουν αντικείμενα που ανήκουν στο πλάτος της.

Παράδειγμα 22

αντικαταστατό πράγμα	
ευρύτερος του δέοντος	πράγμα που προσδιορίζεται συνήθως στις συναλλαγές με αριθμό, μέτρο ή σταθμά.
Ο ορισμός αυτός είναι ευρύτερος του δέοντος , αφού μην προσδιορίζοντας το είδος του πράγματος (δηλαδή ότι είναι κινητό) επιτρέπει στο πλάτος της οριζόμενης έννοιας να εντάσσονται και άλλα αντικείμενα (τα ακίνητα) εκτός από τα κινητά.	
αντικαταστατό πράγμα	
στενότερος του δέοντος	ξύλινο κινητό πράγμα που προσδιορίζεται συνήθως στις συναλλαγές με αριθμό, μέτρο ή σταθμά.
Ο ορισμός αυτός είναι στενότερος του δέοντος , αφού προσδιορίζοντας το κινητό πράγμα ως «ξύλινο» αποκλείει από το πλάτος της έννοιας όλα τα κινητά πράγματα που έχουν κατασκευαστεί από άλλο υλικό.	
αντικαταστατό πράγμα	
διορθωμένος ορισμός²²¹	κινητό πράγμα που προσδιορίζεται συνήθως στις συναλλαγές με αριθμό, μέτρο ή σταθμά.

3.4.3 Αρνητικοί ορισμοί

Κατά κανόνα, ο *ορισμός* πρέπει να περιγράφει *τι είναι μια έννοια* και όχι τι δεν είναι. Πρόβλημα υπάρχει – και επομένως ο κανόνας πρέπει να τηρείται αυστηρά – όταν μια έννοια ορίζεται μέσω άλλης έννοιας η οποία είναι *αντίθετη* προς την πρώτη και όχι όταν είναι *αντιφατική*.

Το διακριτικό χαρακτηριστικό των *αντίθετων εννοιών*²²² από τις *αντιφατικές έννοιες* είναι ότι οι πρώτες επιτρέπουν ανάμεσά τους και άλλες ενδιάμεσες έννοιες που συνδυάζουν χαρακτηριστικά της μιας και της άλλης, ή έχουν κάποιο χαρακτηριστικό σε ενδιάμεσο βαθμό και αντιπροσωπεύουν αντικείμενα με ενδιάμεσες ιδιότητες ή καταστάσεις, ενώ οι δεύτερες δεν επιτρέπουν την

221. Η ακριβής μορφή του ορισμού του αντικαταστατού πράγματος στο γράμμα του άρθρου 950 ΑΚ (ο οποίος, για τους σκοπούς του συγκεκριμένου παραδείγματος, τροποποιήθηκε κατάλληλα με βάση τις αρχές διατύπωσης ορισμών που εκτίθενται σε αυτό το βιβλίο) είναι «Αντικαταστατά πράγματα είναι τα κινητά που προσδιορίζονται συνήθως στις συναλλαγές με *αριθμό, μέτρο ή σταθμά*.»

222. Παπανούτσος, 1974., όπ.π., σ. 36· Κ. Βαλεοντής, «Προσοχή στα ζεύγη των εναντίων εννοιών», *Ορόγραμμα* 75, 2005, 4, σ. 4.

ύπαρξη καμιάς ενδιάμεσης έννοιας, η μία δηλαδή αποκλείει την άλλη. Μπορεί π.χ. η μία να έχει ένα συγκεκριμένο ουσιώδες χαρακτηριστικό και η άλλη να μην το έχει. Μορφολογικά, τόσο οι πρώτες όσο και οι δεύτερες μπορεί να μην περιλαμβάνουν αρνητικό στοιχείο και μόνο η γνώση τους ως *εννοιών* συγκεκριμένου θεματικού πεδίου να μας οδηγεί στον διαχωρισμό τους.

Εννοιολογικά, οι *αντιφατικές έννοιες* είναι *η μία πλήρης άρνηση της άλλης*· δηλαδή αν αποκλείσουμε τη μία ισχύει οπωσδήποτε η άλλη.

Η *αντίθεση* ή *αντίφαση* – αν εμφανίζεται μορφολογικά στην *κατασήμανση* – δηλώνεται, συνήθως, από κάποιο *οροστοιχείο* (τ.έ. λέξη, μόριο, συνθετικό, πρόθημα, επίθημα κ.τ.λ.) που σημαίνει *άρνηση, αφαίρεση, έλλειψη, αντίθετη κατεύθυνση* κ.τ.ό., όπως τα: *μη, όχι, δεν, α(ν)-, εκ-, εξ-, ξε-, απο-, επι-, υπο-, λιπο-* κ.ά. Τα *μη, όχι* και *δεν* οπωσδήποτε εισάγουν *κατασήμανση* αντιφατικής έννοιας είτε άμεσα είτε μέσω του *προσδιορίζοντος συνθετικού* της *κατασήμανσης*.

Παραδείγματα αντιφατικών εννοιών:

A – μη A/όχι A, φερεγγυότητα – αφερεγγυότητα, συγγνωστή (αμέλεια) – ασύγνωστη (αμέλεια), αξιόποινη (πράξη) – μη αξιόποινη (πράξη), ουσιώδες (χαρακτηριστικό) – επουσιώδες (χαρακτηριστικό).

Παραδείγματα αντίθετων εννοιών:

πολιτική δίκη – ποινική δίκη, δεσπόζον ακίνητο – δουεύον ακίνητο, βρέφος – υπερήλικος, απαλλαγή – κάθειρξη.

Δοκιμή αντιφατικότητας. Για να δοκιμάσουμε αν δύο έννοιες «X» και «Y» είναι αντιφατικές σκεφτόμαστε την έννοια «όχι X» ή «μη X» ή «δεν X» που πρέπει να ταυτίζεται με την έννοια «Y». Ή, ισοδύναμα, σκεφτόμαστε την έννοια «όχι Y» ή «μη Y» ή «δεν Y» που πρέπει να ταυτίζεται με την έννοια «X». π.χ.

μη φερεγγυότητα = αφερεγγυότητα

μη αφερεγγυότητα = φερεγγυότητα

όχι ακίνητο (πράγμα) = κινητό (πράγμα)

όχι κινητό (πράγμα) = ακίνητο (πράγμα)

Παράδειγμα 23

	δεσπόζον ακίνητο
ακατάλληλος αρνητικός ορισμός	ακίνητο που δεν είναι <i>δουλεύον</i>
	δεσπόζον ακίνητο
διορθωμένος ορισμός	ακίνητο του οποίου ο κύριος έχει δικαίωμα πραγματικής δουλείας επί άλλου ακινήτου
Εδώ το χαρακτηριστικό «που δεν είναι <i>δουλεύον</i> » δεν το έχουν μόνο τα δεσπόζοντα ακίνητα (δηλαδή τα ακίνητα <u>υπέρ</u> των οποίων έχει συσταθεί πραγματική δουλεία), αλλά οποιοδήποτε ακίνητο <u>επί</u> του οποίου δεν έχει συσταθεί πραγματική δουλεία. Οι έννοιες «δεσπόζον ακίνητο» και «δουλεύον ακίνητο» είναι <i>αντίθετες</i> και όχι <i>αντιφατικές</i> . Δηλαδή ο αποκλεισμός της μιας δεν συνεπάγεται την άλλη, αφού ένα ακίνητο που είναι δεσπόζον ως το Α ακίνητο, μπορεί να είναι ταυτόχρονα δουλεύον ως προς το Β ακίνητο κ.ο.κ.	

Παράδειγμα 24

	κινητό πράγμα
αποδεκτός αρνητικός ορισμός	πράγμα που δεν είναι ακίνητο ²²³ .
Σε αυτή την περίπτωση έχει ήδη οριστεί, έστω και εκτακώς, στην περίοδο α' του άρθρου 948 ΑΚ («Ακίνητα πράγματα είναι το έδαφος και τα συστατικά του μέρη. [...]»), και συνεπώς είναι γνωστή ²²⁴ , η έννοια « <i>ακίνητο πράγμα</i> », και ορίζεται η <i>αντιφατική</i> της. Δηλαδή εδώ ο αποκλεισμός της μιας οπωσδήποτε συνεπάγεται την άλλη αφού η μία έχει τα υπονοούμενα ουσιώδη χαρακτηριστικά του <u>εδάφους ή συστατικού μέρους του εδάφους</u> , ενώ η άλλη δεν τα έχει (εν συνεχεία, στο άρθρο 953 ΑΚ, ορίζεται και η έννοια του συστατικού μέρους).	

223. Η ακριβής μορφή του ορισμού του κινητού πράγματος στο γράμμα του άρθρου 948 ΑΚ (περίοδος Β') (ο οποίος, για τους σκοπούς του συγκεκριμένου παραδείγματος, τροποποιήθηκε κατάλληλα με βάση τις αρχές διατύπωσης ορισμών που εκτίθενται σε αυτό το Βιβλίο) είναι «Κινητά είναι όσα δεν είναι ακίνητα.»

224. Πρόκειται για έκφανση της σταθεράς της *διακειμενικότητας* [*intertextuality των R. de Beaugrande και W.U. Dressler*], *Introduction to Text Linguistics*. [London/New York: Longman, 1981, σ. 182].

Παράδειγμα 25

	μη συμμόρφωση
αποδεκτός αρνητικός ορισμός	μη ικανοποίηση μιας προδιαγεγραμμένης απαίτησης
Εδώ έχει οριστεί και είναι γνωστή η έννοια « <i>συμμόρφωση</i> » ως « <i>ικανοποίηση μιας προδιαγεγραμμένης απαίτησης</i> » και ορίζεται η <i>αντιφατική</i> της έννοια. Δηλαδή και εδώ ο αποκλεισμός της μιας οπωσδήποτε συνεπάγεται την άλλη, αφού η μία έχει το ουσιώδες χαρακτηριστικό <u>ικανοποίηση μιας απαίτησης</u> , ενώ η άλλη δεν το έχει	

Παράδειγμα 26

	επουσιώδες χαρακτηριστικό
αποδεκτός αρνητικός ορισμός	μη ουσιώδες χαρακτηριστικό
Εδώ έχει οριστεί (βλ. ορισμό 2-08) και είναι γνωστή η έννοια « <i>ουσιώδες χαρακτηριστικό</i> » και ορίζεται η <i>αντιφατική</i> της. Δηλαδή εδώ ο αποκλεισμός της μιας οπωσδήποτε συνεπάγεται την άλλη αφού η μία (το ουσιώδες χαρακτηριστικό) αποτελεί <u>αναγκαιότητα για να γίνει μια έννοια κατανοητή</u> , ενώ η άλλη όχι.	

3.5 Σημειώσεις

Όλες οι πρόσθετες πληροφορίες για μια έννοια, για τις κατασημάνσεις της ή και τη χρήση της δίνονται υπό μορφή σημείωσης ή σημειώσεων μετά τον *ορισμό*. Οι σημειώσεις πρέπει να διακρίνονται σαφώς από τον *ορισμό*, π.χ. με μικρότερα τυπογραφικά στοιχεία και/ή κατάλληλη εδαφιοποίηση.

Οι σημειώσεις μπορούν να περιλαμβάνουν επουσιώδη χαρακτηριστικά ή προαιρετικά μέρη που σχετίζονται με την οριζόμενη έννοια, στοιχεία που αφορούν το πλάτος της έννοιας και άλλες πληροφορίες και επεξηγήσεις που δεν είναι ουσιώδεις για την κατανόηση της έννοιας.

Παραδείγματα σημειώσεων υπάρχουν στις περισσότερες από τις έννοιες που έχουμε ορίσει ως τώρα (π.χ. βλ. ορισμούς 1-01, 1-02, 1-03, 2-01, ...)

3.6 Γραφικές παραστάσεις

Για συμπλήρωση ενός ορισμού μπορούν να χρησιμοποιηθούν γραφικές παραστάσεις των εννοιών. Οι γραφικές παραστάσεις εξυπηρετούν στην αποσαφή-

νιση της οριζόμενης έννοιας προβάλλοντας τα χαρακτηριστικά της και/ή τις σχέσεις της με άλλες έννοιες του συστήματος εννοιών.

Υπάρχουν διάφοροι τύποι γραφικών παραστάσεων:

- εικονοπαραστάσεις
 - σχέδια, χαρακτηριστικά κτλ. (π.χ. το σχεδιογράφημα ενός πράγματος)
 - φωτογραφίες (π.χ. η φωτογραφία ενός αντικειμένου από το πλάτος της έννοιας)
- αφηρημένα διαγράμματα
 - δικτυοδιαγράμματα (π.χ. το διάγραμμα ενός ηλεκτρικού κυκλώματος)
 - μητροδιαγράμματα (η παράσταση με μορφή μήτρας)
 - σχηματικά διαγράμματα (π.χ. το διάγραμμα ροής ενός προγράμματος Η/Υ)
- στατιστικά διαγράμματα
 - γραμμοδιαγράμματα (π.χ. η παράσταση μιας συνάρτησης με γραμμή)
 - ραβδοδιαγράμματα (π.χ. το ιστόγραμμα – κατακόρυφο ραβδόγραμμα – μιας στατιστικής κατανομής)
 - πιτοδιαγράμματα (π.χ. η παράσταση στατιστικής κατανομής με πίτα, υποδιαιρούμενη σε κυκλικούς τομείς)
- μεικτά σχήματα, που συνδυάζουν δύο ή περισσότερα από τα προηγούμενα.

Οι εικονοπαραστάσεις είναι ιδιαίτερα χρήσιμες στο να συμπληρώνουν μεριστικούς ορισμούς επειδή δείχνουν τη σχέση του όλου με τα μέρη του (όπως π.χ. ένα μηχάνημα και τα εξαρτήματά του).

Δεν πρέπει, όμως, να παραβλέπεται ότι η εικονοπαράσταση είναι απλώς η εικόνα ενός αντικειμένου που επελέγη να αντιπροσωπεύσει την έννοια, δηλαδή ενός από τα αντικείμενα του πλάτους της έννοιας και δεν πρέπει να συγχέεται με αυτή.

Στη Νομική Επιστήμη, κατά κανόνα, δεν χρησιμοποιούνται γραφικές παραστάσεις.

4 Κατασημάνσεις: παραστατικοί αντιπρόσωποι των εννοιών

4.1 Φύση και τύποι των κατασημάνσεων

4.1.1 Ορισμοί

4-01 κατασήμανση

παράσταση μιας έννοιας με ένα σημείο (σημάδι) που την υποδηλώνει

ΣΗΜΕΙΩΣΗ – Στην ορολογική εργασία διακρίνονται τρεις τύποι: σύμβολα, ονόματα και όροι.

4-02 όνομα, κατονομασία

λεκτική κατασήμανση μιας ατομικής έννοιας

4-03 όρος

λεκτική κατασήμανση μιας γενικής έννοιας σε είδιο θεματικό πεδίο

ΣΗΜΕΙΩΣΗ – Ένας όρος μπορεί να περιέχει σύμβολα και μπορεί να εμφανίζει παραλλαγές, π.χ. διαφορετικούς ορθογραφικούς τύπους.

4-04 ορολόγιο, ορολογία

σύνολο κατασημάνσεων που ανήκει σε μία ειδική γλώσσα

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 1 – Παράδειγμα: ορολόγιο (της γλώσσας) των Τηλεπικοινωνιών.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 2 – Ο όρος ορολογία, ως συνώνυμο του όρου ορολόγιο, συνιστάται να γράφεται με πεζό αρχικό <ο>.

4-05 ονοματολόγιο, ονοματολογία

ορολόγιο δομημένο συστηματικά σύμφωνα με προκαθορισμένους κανόνες ονοματοδοσίας

ΣΗΜΕΙΩΣΗ – Ονοματολόγια έχουν εκπονηθεί σε διάφορα πεδία, όπως στη βιολογία, ιατρική, φυσική και χημεία.

4-06 Ορολογία, επιστήμη των όρων

επιστήμη που μελετά τις έννοιες και τις κατασημάνσεις τους και τη δομή, τον σχηματισμό, την ανάπτυξη, τη χρήση και τη διαχείριση ορολογιών σε διάφορα θεματικά πεδία

ΣΗΜΕΙΩΣΗ – Ο όρος Ορολογία, ως συνώνυμο του όρου επιστήμη των όρων, συνιστάται να γράφεται με κεφαλαίο αρχικό <Ο>.

4.1.2 Ερμηνεία της «κατασήμανσης»

Όπως ο ορισμός έτσι και η κατασήμανση αποτελεί παράσταση της έννοιας και στην πράξη είναι συμπίκνωση του ορισμού. Η διαφορά της από τον ορισμό είναι ότι ο ορισμός δηλώνει περιγραφικά την έννοια και την προσδιορίζει πλήρως καθορίζοντας τα όριά της από τις γειτονικές και συναφείς έννοιες, ενώ η

κατασήμανση ενέχει το στοιχείο της *σύμβασης*: η κατασήμανση είναι μια – λεκτική ή μη λεκτική – *παράσταση*, ένα *σημείο* (σημάδι), που *συμφωνούμε* ότι θα αντιπροσωπεύει την έννοια, της οποίας πάντα η ουσία γίνεται αντιληπτή μόνο μέσω του ορισμού. Με άλλα λόγια, ενώ ο ορισμός παριστάνει *περιγραφικά* την έννοια, η κατασήμανση την παριστάνει *συμβατικά*. Στη *σύμβαση* αυτή της κατασήμανσης εμπλέκονται οι εμπειρογνώμονες του σχετικού θεματικού πεδίου. Σφυρηλάτημα τέτοιων συμβάσεων αποτελεί η οροδοτική εργασία των οργάνων Ορολογίας. Οι κατασημάνσεις κατηγοριοποιούνται ως εξής:

- με *όρους* κατασημαίνονται *γενικές έννοιες*,
- με *ονόματα* κατασημαίνονται *ατομικές έννοιες*,
- ενώ με *σύμβολα* κατασημαίνονται τόσο γενικές όσο και ατομικές έννοιες.

Ο *όρος* και το *όνομα* είναι *λεκτικές κατασημάνσεις*, ενώ το *σύμβολο* είναι *μη λεκτική κατασήμανση*.

Εγείρεται αμέσως το ερώτημα πόσο «αυθαίρετο» είναι αυτό το «σημάδι» της *κατασήμανσης*. Το ερώτημα αυτό – που μας παραπέμπει άμεσα στην περίφημη συζήτηση του Σωκράτη στον διάλογο «Κρατύλο» του Πλάτωνα²²⁵ – είναι που επιβάλλει την ανάγκη καθορισμού «αρχών» κατασήμανσης ή ονοματοδοσίας ή οροδοσίας οι οποίες αρχές μπορεί μεν να έχουν διαγλωσσικό χαρακτήρα (και να αποτελούν αντικείμενο ενός Διεθνούς Προτύπου), συνδέονται όμως πολύ στενά και με τα χαρακτηριστικά του γλωσσικού συστήματος της συγκεκριμένης γλώσσας.

Εν προκειμένω για τη νεοελληνική γλώσσα, η οποία είναι γλώσσα κλιτή, με εξαιρετικά δυνατή παραγωγική και συνθετική ικανότητα, χρειάζεται πολύ μεγάλη προσοχή στη διαχείριση αυτής της «αυθαιρεσίας»²²⁶. Οι αρχές που διατυπώνονται από τον ISO²²⁷ και βασίζονται στη διαγλωσσική εργασία του, δεν εξαντλούν το θέμα για τη νεοελληνική γλώσσα. Οι *οικογένειες λέξεων* της ελληνικής είναι τόσο πολυμελείς και πλούσιες που αν κανένας χρησιμοποιήσει ως *λεκτική κατασήμανση* μιας *νέας έννοιας* μια *απλή λέξη*, η *οικογένεια* που ήδη υπάρχει πίσω από αυτή την απλή

225. Πλάτων, *Κρατύλος ή Περί ορθότητος ονομάτων*. Αθήνα: ΚΑΚΤΟΣ, 1994 [386-367 π.Χ.], σειρά «Οι Έλληνες» αρ. 179.

226. Παρόμοια ζητήματα εγείρονται και για άλλες ινδοευρωπαϊκές κλιτές γλώσσες της Ευρώπης με μεγάλη παραγωγική και συνθετική ικανότητα, όπως είναι π.χ. οι βαλτικές γλώσσες (Λετονική, Λιθουανική) ή η Ισλανδική. Για τέτοιες αναλογίες βλ. Π.Γ. Κριμπάς, «Νομική ορολογία του Δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Ελληνική, τη Λιθουανική και τη Λεττονική: ο αναλογικός κανόνας, η ορολογική ισοδυναμία και τα σχετικά μεταφραστικά ζητήματα» στο Κ. Βαλεοντής (επιμ.) *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία. Ανακοινώσεις 7ου Συνεδρίου*. Αθήνα: ΤΕΕ/ΕΛΕΤΟ, 2009, 373–382, σσ. 376–380 (και ολόκληρο).

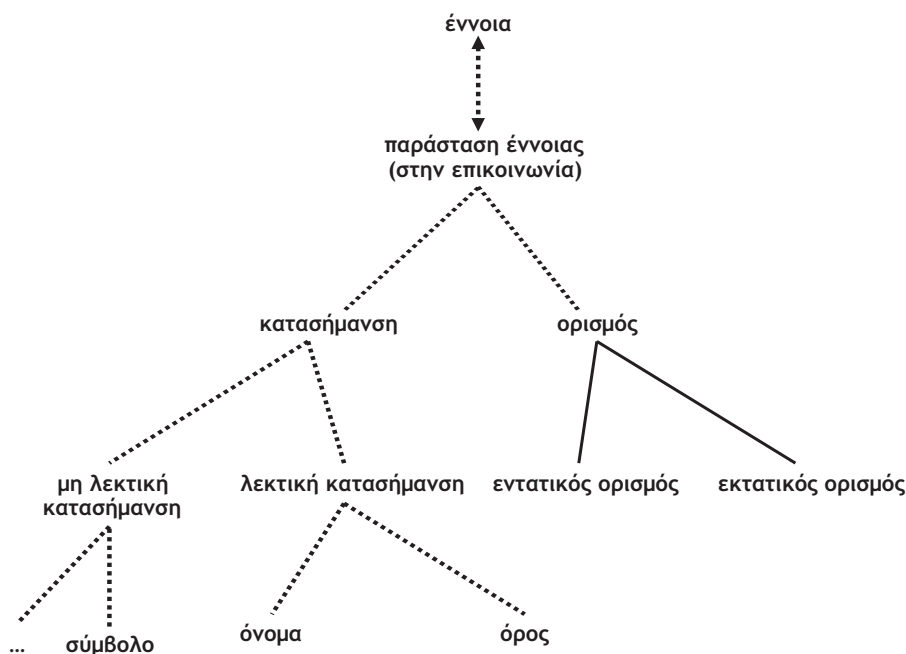
227. ISO 704:2000, *Terminology work – Principles and methods* (ολόκληρο)

λέξη ή που μπορεί να προκύψει από αυτή είναι ολόκληρο **πλέγμα** λεκτικών κατασημάνσεων (δηλ. *όρων* και *ονομάτων*) που απορρέουν αυτόματα και που είναι στη διάθεση του οροθέτη/ονοματοθέτη να τις χρησιμοποιήσει όποτε τις χρειαστεί.

Ας προσπαθήσουμε, σύμφωνα με τους ορισμούς που έχουμε ως τώρα αναφέρει, να σχεδιάσουμε το εννοιοδιάγραμμα του πεδίου εννοιών: «έννοια», «ορισμός», «κατασήμανση», «όνωμα», «όρος», «εντατικός ορισμός», «εκτατικός ορισμός». Θα χρειαστούμε ακόμα τις έννοιες: «σύμβολο», «παράσταση έννοιας» (στην επικοινωνία), «λεκτική κατασήμανση», «μη λεκτική κατασήμανση», των οποίων δεν έχει δοθεί ορισμός, επομένως υποτίθεται ότι μας είναι γνωστές.

Μεταξύ «έννοιας» και «παράστασης έννοιας» υπάρχει *συσχετική σχέση*. Οι ορισμοί της «κατασήμανσης» και του «ορισμού» είναι *ειδογονικοί* με υπερτασσόμενη έννοια (γένος) την έννοια «παράσταση έννοιας», αλλά και οι ορισμοί του «ονόματος» και του «όρου» είναι *ειδογονικοί* με υπερτασσόμενη έννοια (γένος) την έννοια «λεκτική κατασήμανση». Δηλαδή τόσο ο «ορισμός» όσο και η «κατασήμανση» είναι είδη «παράστασης έννοιας», ενώ τόσο το «όνωμα» όσο και ο «όρος» είναι είδη «λεκτικής κατασήμανσης». Είδος «κατασήμανσης», όμως, αλλά «μη λεκτικής», είναι και το «σύμβολο». Εξάλλου, όπως ορίστηκαν, τόσο ο «εντατικός ορισμός» όσο και ο «εκτατικός ορισμός» είναι δύο κύρια είδη του «ορισμού»

Προκύπτει, λοιπόν, το εννοιοδιάγραμμα του σχήματος 8.

Σχήμα 8 Έννοια – κατασήμανση – ορισμός – όρος στο σχετικό υποσύστημα εννοιών

4.1.3 Ανάλυση της «Ορολογίας»

Η Ορολογία ως επιστήμη ασχολείται με τη συστηματική περιγραφή και τη μετάδοση της γνώσης μέσω των όρων. Αναλυτικότερα η Ορολογία ασχολείται:

- με τη μελέτη και περιγραφή των σχέσεων μεταξύ των εννοιών κάθε θεματικού πεδίου και τη συγκρότηση των συστημάτων εννοιών του εν λόγω πεδίου,
- με την περιγραφή των εννοιών των θεματικών πεδίων μέσω των ορισμών τους και με τη μελέτη της κατασήμανσής τους με ονόματα και όρους ή με σύμβολα, δηλαδή με τη μελέτη των σχέσεων αντιστοιχίας μεταξύ εννοιών και όρων, ή – ταυτόσημα – μεταξύ γνώσης και γλώσσας,
- με τη δημιουργία νέων τέτοιων αντιστοιχιών σε περιπτώσεις νέων εννοιών – που προκύπτουν από τη συνεχή ανάπτυξη της γνώσης – μέσω της αντιστοίχισης (κατασήμανσης) των νέων εννοιών με υπάρχουσες λέξεις ή φράσεις ή με νεόκοπες λέξεις (νεοόρους),
- με τη συγκριτική εξέταση των ίδιων συστημάτων εννοιών σε διάφορες γλώσσες και την επισήμανση, διατύπωση και τυποποίηση²²⁸ των σχέσεων μεταξύ των ισοδύναμων όρων σε δύο ή περισσότερες γλώσσες,

228. Η συναινετική διατύπωση/καθιέρωση των σχέσεων ισοδυναμίας μεταξύ των όρων σε διάφορες γλώσσες που αποδίδουν την ίδια έννοια είναι ο ακρογωνιαίος λίθος του οικοδομήματος της Τυποποίησης, μιας δραστηριότητας η οποία «άνθησε» στον 20ό αιώνα και στο έργο της οποίας στηρίζεται σε πολύ μεγάλο μέρος η παγκόσμια τεχνολογική ανάπτυξη και παραγωγή. Πρότυπα (εθνικά όπως πρότυπα ΕΛΟΤ, ευρωπαϊκά όπως πρότυπα EN των CEN, CENELEC, ETSI, και παγκόσμια όπως πρότυπα ISO, IEC, ITU) καθορίζουν την ομοιόμορφη και ομαλή λειτουργία όλων των σύγχρονων συστημάτων επικοινωνίας, παραγωγής, μεταφοράς, συναλλαγών, κάθε οργανωμένης πτυχής της κοινής ζωής μας. Τα μέλη των επιτροπών τυποποίησης πριν σχεδιάσουν και «μαστορέψουν» κοινές προδιαγραφές μεθόδων, δοκιμών, προϊόντων και διεργασιών που θα είναι το ίδιο κατανοητές από οποιονδήποτε πολίτη ενός κράτους (εθνικό πρότυπο), πολίτη των κρατών της Ευρώπης (ευρωπαϊκό πρότυπο) ή πολίτη οποιουδήποτε από τα 110 κράτη όλου του Κόσμου που συμμετέχουν στην παγκόσμια τυποποίηση (Διεθνές Πρότυπο) πρέπει πρώτα να καθιερώσουν μια αναμφίσημη γλώσσα επικοινωνίας στην οποία επιδιώκεται αμφίμονοσήμαντη αντιστοιχία μεταξύ των εννοιών και όρων του σχετικού θεματικού πεδίου. Αυτό σημαίνει ότι στα πρότυπα επιδιώκεται κάθε όρος να αντιστοιχεί σε μία και μόνη έννοια και κάθε έννοια να αντιστοιχεί σε έναν και μόνο όρο· όπου αυτό δεν είναι εφικτό προσδιορίζονται σαφώς και οι δεκτοί ως συνώνυμοι όροι. Αυτοί, λοιπόν, οι εμπειρογνώμονες τυποποιητές του θεματικού πεδίου αναγκάζονται πολύ συχνά να σχεδιάσουν και να «μαστορέψουν» τους όρους της ειδικής γλώσσας του θεματικού πεδίου και στη συνέχεια να προχωρήσουν στη διατύπωση των «απαιτήσεων» των προτύπων· πβ. και V.A. Filopoulos, "Terminology versus standardization" στο *Proceedings of the Conference on co-operation in the field of terminology in Europe (Paris, 17-19 May 1999)*. Paris: EAFT, 1999 (ολόκληρο).

- με την, μέσω της πληροφορικής τεχνολογίας, δημιουργία, επεξεργασία, παρουσίαση και διαχείριση *ορολογικών δεδομένων* και την παραγωγή έντυπων και/ή ηλεκτρονικών ορολογικών προϊόντων όπως *ορολογικών λεξικών/λεξιλογίων/γλωσσαρίων* καθώς και *βάσεων και τραπεζών ορολογικών δεδομένων*²²⁹.

Εν ολίγοις, η Ορολογία μελετά, οργανώνει, εμπλουτίζει και αναπτύσσει τις ειδικές γλώσσες των διαφόρων θεματικών πεδίων ώστε να περιγράφουν και να μεταφέρουν σωστά τις αντίστοιχες γνώσεις.

4.1.3.1 «Σχολές» Ορολογίας: Η «Σχολή της Βιέννης» και η «Σχολή της Πράγας»

Οι σημαντικότερες «σχολές» επιστημονικής ορολογικής έρευνας αναπτύχθηκαν στη Βιέννη της Αυστρίας, στην Πράγα της (τότε) Τσεχοσλοβακίας (σημερινής Τσεχίας), καθώς και στην (τότε) Σοβιετική Ένωση²³⁰, στις αρχές του 20ού αι. Από αυτές τις τρεις «σχολές» μεταφέρθηκε η ορολογική έρευνα σε χώρες οι οποίες σήμερα επιδίδονται με αξιοσημείωτο ζήλο σε αυτή (Καναδά, Βέλγιο, σκανδιναβικές χώρες κ.α.). Εδώ θα ασχοληθούμε μόνο με τις δύο πρώτες, δεδομένου ότι εξακολουθούν και σήμερα να αποτελούν τις βασικές κατευθύνσεις θεωρητικού προβληματισμού στο πλαίσιο της Ορολογίας. Σε αυτό το πλαίσιο εντάσσεται, άλλωστε, και η παρούσα μελέτη. Δεν θα πρέπει, πάντως, να υποθέσει κανείς ότι οι δύο «σχολές» αποτελούν δύο ξεχωριστούς επιστημονικούς κόσμους. Αντίθετα, μοιράζονται πολλά κοινά όσον αφορά βασικές αρχές που εφαρμόζουν (όπως τις αρχές ονοματοδοσίας, τις αρχές σχηματισμού όρων, τις αρχές της Λογικής για την οντολογική ταξινόμηση των εννοιών του εκάστοτε θεματικού πεδίου κ.ά.), δεδομένου ότι και οι δύο ακολουθούν τη γλωσσική προσέγγιση [linguistic approach]²³¹. οι δε εκπρόσωποί τους ανέκαθεν επικοινωνούσαν, συνεργάζονταν και ανταλλάσσαν απόψεις για ποικίλα επιστημονικά ζητήματα²³².

Η «Σχολή Ορολογίας της Βιέννης (Vienna School of Terminology)», η οποία αναπτύχθηκε από τεχνικούς και θετικούς επιστήμονες για να εξυπηρετήσει τις

229. Βαλεοντής, 2003, όπ.π., σ. 266.

230. Για αυτές τις τρεις σχολές βλ. αναλυτικά Felber, 1984, όπ.π., σσ. 32–40 και M.T. Cabré, *Terminology: Theories, Methods and Applications* (μετάφραση: J.A. deCesaris). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 1999, σσ. 12–13.

231. Υπάρχει επίσης η *μεταφραστική* προσέγγιση (π.χ. Καναδάς/Κεμπέκ, ΕΕ), καθώς και η προσέγγιση από πλευράς *γλωσσικού σχεδιασμού* (π.χ. Κεμπέκ), βλ. Cabré, 1999, *αυτόθι*.

232. Felber, 1984, όπ.π., σ. 36.

ανάγκες τους για αποτελεσματική επικοινωνία και μεταφορά γνώσης μεταξύ ειδικών, στηρίζεται στο έργο του E. Wüster και εφαρμόζει τις αρχές που είχε διατυπώσει ο ίδιος στη «Γενική Θεωρία της Ορολογίας». Ο αυστριακός μηχανικός E. Wüster, ο οποίος σπούδαζε στο Τεχνικό Πανεπιστήμιο Βερολίνου, παρακολουθώντας εξελίξεις που είχαν ήδη δρομολογηθεί στη Γερμανία τις πρώτες δύο δεκαετίες του 20ού αι., άρχισε να μελετά ζητήματα τεχνικής ορολογίας και να δημοσιεύει σχετικά έργα. Από το 1931, οπότε πήρε το πτυχίο του, ο E. Wüster επέστρεψε στην Αυστρία, όπου άρχισε να συλλέγει όλα τα ορολογικά έργα που υπήρχαν διαθέσιμα εκείνη την εποχή, με αποτέλεσμα να δημιουργήσει μια μοναδική στον κόσμο θεματική βιβλιοθήκη για την Ορολογία, η οποία, μετά τον θάνατό του το 1977, περιήλθε στην κυριότητα του Αυστριακού Ινστιτούτου Προτύπων που τη μετέφερε στο Infoterm, στη Βιέννη. Εξ ου και η ονομασία «Σχολή της Βιέννης». Στις δύο δεκαετίες που ακολούθησαν τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, ο E. Wüster συνεργάστηκε ενεργά με τον ISO και εκπόνησε τα περισσότερα σχέδια έξι Συστάσεων (ISO Recommendations) και ενός Προτύπου (ISO Standard)²³³. Στη «Σχολή της Βιέννης» υπάγονται, κατά κανόνα, τα ορολογικά έργα σκανδιναβών, γερμανών και ολλανδών συγγραφέων²³⁴. Κάποιες βασικές αρχές της είναι, μεταξύ άλλων, οι εξής:

- Εστιάζει στις έννοιες.
- Κατευθύνει την ορολογική έρευνα προς την τυποποίηση όρων και εννοιών.
- Οι ειδικοί κάθε θεματικού πεδίου μεριμνούν οι ίδιοι για την ειδική ορολογία του²³⁵.

Η «Σχολή Ορολογίας της Πράγας (Prague School of Terminology)», η οποία προήλθε από τη «Σχολή Λειτουργικής Γλωσσολογίας της Πράγας», στηρίζεται στο έργο του F. de Saussure και δίνει έμφαση στη δομή και στον λειτουργικό χαρακτήρα της γλώσσας ως θεμέλιο ορολογικής θεωρίας. Κύριοι εκπρόσωποί της ήταν οι J. Beneš, V. Mathesius, J. Vachek, N. Trubetzkoy, L. Drozd κ.ά. Βασικές θέσεις αυτής της «Σχολής» είναι, μεταξύ άλλων, οι εξής:

- Η γλώσσα της Επιστήμης, δηλαδή κάθε ΓΕΣ, είναι μια λειτουργική γλώσσα.
- Η μικρότερη μονάδα ανάλυσης μιας λειτουργικής γλώσσας είναι ο όρος.

233. Felber, 1984, όπ.π., σσ. 32–33, 18–19. Πρόκειται για τις συστάσεις ISO/R 639:1967, ISO/R 704:1968, ISO/R 860:1968, ISO/R 919:1969, ISO/R 1149:1969, ISO/R 1087:1969 και το πρότυπο ISO 1951:1973.

234. Cabré, 1999, όπ.π., σ. 13.

235. Felber, 1984, όπ.π., σσ. 35–36.

- Το ορολογικό σύστημα είναι ένα σύστημα κατασημάνσεων που παριστά ένα σύστημα εννοιών.
- Υπάρχουν τέσσερις (4) κατηγορίες λειτουργικού ύφους στη Γλώσσα: επαγγελματικό, αισθητικό, δημοσιογραφικό και συνομιλιακό.
- Το επαγγελματικό λειτουργικό ύφος είναι ο πυρήνας της γραμματειακής γλώσσας.
- Η ορολογική έρευνα βασίζεται πρωτίστως στην ανάλυση επιστημονικών και τεχνικών κειμένων.
- Ο όρος είναι μια επαγγελματική λεξική μονάδα και μέρος του επαγγελματικού λειτουργικού ύφους της εθνικής γραμματειακής γλώσσας.
- Ο γλωσσικός κανόνας επιδέχεται κωδικοποίηση.
- Η κωδικοποίηση των γλωσσικών κανόνων εξυπηρετεί τη σταθερότητα της γλώσσας.
- Ως κωδικοποίηση της ορολογίας νοείται η καταγραφή όρων και ορισμών που αντιπροσωπεύουν έννοιες σε ορολογικά λεξικά και πρότυπα.
- Κάθε κωδικοποίηση του γλωσσικού κανόνα υπερισχύει της προηγούμενης.
- Τα πρότυπα ορολογίας εκδίδονται κατά κανόνα από μια επίσημη Αρχή.
- Τα πρότυπα θεωρούνται πιο αυθεντικά σε σχέση με τα επιμέρους ορολογικά λεξικά²³⁶.

4.1.3.2 Ανάλυση της Νομικής Ορολογίας (ΝΟ)

Με βάση τον ανωτέρω ορισμό της Ορολογίας και σε συνδυασμό με τις κρατούσες απόψεις στην Εφαρμοσμένη Γλωσσολογία και στη Νομική Επιστήμη, μπορούμε να ορίσουμε²³⁷ τη Νομική Ορολογία ως

το δομημένο σύνολο των όρων που αντιπροσωπεύουν το σύστημα εννοιών της **Νομικής Επιστήμης**²³⁸ και εμπίπτουν στο αντικείμενο μελέτης της Επιστήμης των Όρων (άλλως **Ορολογίας**, με κεφαλαίο αρχικό), ήτοι γνωστικού υποπε-

236. Felber, 1984, *αυτόθι*.

237. Πβ. Π.Γ. Κριμπάς, «Νομική ορολογία» στο Ε. Σπηλιωτόπουλος, Χ. Χρυσανθάκης, Χ. Πολίτης (επιμ.) *Λεξικό Νομικής Ορολογίας II-Δημόσιο Δίκαιο*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, 2014, 565–566.

238. Πβ. Μ. Κατσογιάννου και Ε. Ευθυμίου (επιμ.), *Ελληνική ορολογία. Έρευνα και εφαρμογές*. Αθήνα: Καστανιώτης, 2004, σ. 29· Κ. Βαλεοντής, *Ανάλυση των βασικών αρχών της τεχνικής ορολο-*

δίου της Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας²³⁹ με διεπιστημονικό χαρακτήρα²⁴⁰ το οποίο μελετά: α) τις έννοιες είτε ενός ειδικού πεδίου γνώσης ή του συνόλου των πεδίων γνώσης· β) τον σχηματισμό, την ονοματοδοσία, την οργάνωση των εν λόγω εννοιών· γ) τον εμπλουτισμό και την ανάπτυξη των ειδικών γλωσσών των διαφόρων θεματικών πεδίων ώστε να περιγράφουν και να μεταφέρουν σωστά τις αντίστοιχες γνώσεις²⁴¹. 3) την παραγωγή έργων λεξικογραφικού χαρακτήρα που παρουσιάζουν σύνολα όρων σύμφωνα με τον υπό 1 παρατιθέμενο ορισμό, καθώς και τα ίδια τα έργα που παράγονται (λεξικά, θησαυροί και γλωσσάρια, σε έντυπη ή σε ηλεκτρονική μορφή)²⁴².

Δεδομένης της σύγχυσης που σημειώνεται κατά καιρούς στη βιβλιογραφία²⁴³, επαναλαμβάνουμε ότι η νομική ορολογία συνιστά απλώς ένα (απαραίτητο) υποσύνολο της νομικής γλώσσας, τ.έ. η νομική ορολογία είναι νομική γλώσσα, αλλά η νομική γλώσσα δεν είναι μόνο νομική ορολογία (πβ. ενότητα 1.4

Θα πρέπει να επισημάνουμε ότι η στενή σχέση της Ορολογίας με την Εφαρμοσμένη Γλωσσολογία αμφισβητείται από σημαντικούς μελετητές. Ο Η. Picht, για παράδειγμα, ισχυρίζεται ότι:

Υπό το φως των προόδων που έχουν σημειωθεί και του είδους των επιστημών που εμπλέκονται σήμερα, η σύνδεση με την Εφαρμοσμένη γλωσσολογία

γίας. Παρουσίαση, ερμηνεία και παραδείγματα εφαρμογής των Ελληνικών Προτύπων ΕΛΟΤ 561 και ΕΛΟΤ 402. Αθήνα: ΕΛΟΤ, 1988, σ. 27.

239. M.T. Cabré και A. Adelstein, «¿Es la terminología lingüística aplicada?» στο C. Muñoz, M.L. Celaya, M. Fernández-Villanueva, T. Navés, O. Strunk και E. Tragant (επιμ.) *Trabajos en lingüística aplicada*. Barcelona: AESLA/Univerbook, S.L., 387-393, σ. 393 και ολόκληρο.

240. Αναλυτικά για τον διεπιστημονικό χαρακτήρα της Ορολογίας και τη σχέση με διάφορα άλλα γνωστικά πεδία βλ. την εξαιρετική ανάλυση του Felber, 1984, όπ.π., σσ. 102-110· επίσης E. Wüster, “La teoria general de la terminologia: una zona fronterera entre la lingüística, la lògica, l’ontologia, la informàtica i les ciències especialitzades” στο M.T. Cabré (επιμ.), *Terminologia. Selecció de textos d’E. Wüster*. Barcelona: Servei de Llengua Catalana de la Universitat de Barcelona, 1996 [1974], 153-204, σ. 156, καθώς και Κατσογιάννου και Ευθυμίου, 2004, *αυτόθι*.

241. Κατσογιάννου και Ευθυμίου, 2004, *αυτόθι*· Κ. Βαλεοντής και Έ. Μάντζαρη, «Η γλωσσική διάσταση της Ορολογίας: αρχές και μέθοδοι σχηματισμού των όρων», ανακοίνωση στο 1st Athens International Conference on Translation and Interpretation “Translation: Between Art and Social Science” (13-14 October 2006), βλ. ιστοσελίδα http://www.eleto.gr/download/BooksAndArticles/HAU-Conference2006-ValeontisMantzari_GR.pdf (επίσκεψη 07-7-2014), 2006, σ. 5· Βαλεοντής, 1988, όπ.π., σ. 28.

242. Κατσογιάννου και Ευθυμίου, 2004, *αυτόθι*.

243. Βλ. π.χ. de Groot (2012: 140-141). [...], it is of primary importance to establish that one legal language must be translated into another legal language. One should not translate from a legal language into the ordinary words of the TL, but into the legal terminology of the TL. If the TL is used in several legal systems as the language of the law, a conscious choice must be made for the terminology of one of the possible target legal languages. Οι υπογραμμίσεις δικές μας.

μας φαίνεται λιγότερο κατάλληλη απ' όσο πριν, δεδομένου ότι ένας αριθμός καθαρά ορολογικών παραγόντων και στοιχείων δεν έχουν γλωσσολογικό χαρακτήρα, γι' αυτό και δεν μπορούν – και στην πραγματικότητα ουδέποτε συνέβη κάτι τέτοιο – να αντιμετωπιστούν επιτυχώς με την εφαρμογή των μεθόδων της Γλωσσολογίας [...] η επιστήμη της ορολογίας σήμερα θεωρείται η ίδια μάλλον μια ανεξάρτητη επιστήμη, παρά μια υποδιαίρεση μιας υποδιαίρεσης της γλωσσολογίας²⁴⁴.

Ωστόσο, η σχέση με την Εφαρμοσμένη γλωσσολογία μάς φαίνεται το ίδιο δεδομένη όσο και ο διεπιστημονικός χαρακτήρας της Ορολογίας, δεδομένου ότι δραστηριότητες όπως η ολόπλευρη μελέτη των όρων, η δημιουργία ορθών νέων όρων, η δημιουργία ορολογικών βάσεων δεδομένων και η τεχνολογία ηλεκτρονικής αναζήτησης όρων θα ήταν πρακτικά αδύνατες χωρίς γνώσεις Γλωσσολογίας. Όπως έγραφε το 1984 ο H. Felber:

Η Γενική Θεωρία της Ορολογίας (General Terminology Theory, GTT) συνδέεται στενά με την εφαρμοσμένη γλωσσολογία και την ειδική γλώσσα, η οποία έχει καταστεί ένα ευρύ πεδίο έρευνας από γλωσσολόγους, [...] τις τελευταίες δύο δεκαετίες. [...] ²⁴⁵

Αντίθετα, συμφωνούμε με την αμφισβήτηση της χρησιμότητας των πορισμάτων της Γενικής Γλωσσολογίας για τη μελέτη της ΓΕΣ και για την Ορολογία. Όπως έχει γράψει ο R. de Beaugrande:

Γι' αυτόν τον λόγο, η γλωσσολογική θεωρία παραδοσιακά δεν έχει παράσχει κάποιο σαφές και επαρκώς προσδιορισμένο μέσο για τον ορισμό της γλώσσας για ειδικούς σκοπούς (ΓΕΣ [LSP]). [...] ²⁴⁶

Δεδομένων των ανωτέρω, συντασσόμαστε με απόψεις όπως εκείνη του J. C. Sager, ο οποίος, δεχόμενος απερίφραστα τον αναμφίβολα διεπιστημονικό χαρακτήρα της Ορολογίας, αναγνωρίζει τη γλωσσική της διάσταση:

1. τη **γνωσιακή** [cognitive] διάσταση, η οποία εξετάζει τις σχέσεις των εννοιών μεταξύ τους και, μέσω αυτών των σχέσεων, τη συγκρότηση των

244. H. Picht, "En record d'E. Wüster: la multidisciplinarietat de la terminologia" στο M.T. Cabré (επιμ.) *Terminologia. Selecció de textos d'E. Wüster*. Barcelona: Servei de Llengua Catalana, Universitat de Barcelona, 1996, 253–278, σ. 277.

245. Felber, 1984, όπ.π., σ. 106.

246. de Beaugrande, 1987, όπ.π., σ. 2.

εννοιών σε δομημένα σύνολα γνώσης, τα λεγόμενα **συστήματα εννοιών** [concept systems] σε κάθε τομέα της ανθρώπινης γνώσης, καθώς και την παράσταση των εννοιών με **ορισμούς και όρους**.

2. τη **γλωσσική** [linguistic] διάσταση, που εξετάζει τις *υπάρχουσες γλωσσικές μορφές* και τις *εν δυνάμει γλωσσικές μορφές* που μπορούν να δημιουργηθούν για την απόδοση νέων εννοιών· και
3. την **επικοινωνιακή** [communicative] διάσταση, που εξετάζει τη *χρήση των όρων* ως μέσων μεταφοράς της γνώσης σε διαφορετικές κατηγορίες αποδεκτών σε ποικίλες επικοινωνιακές περιστάσεις και δίνει περιεχόμενο στις δραστηριότητες της **κατάρτισης** [compilation], της **επεξεργασίας** [processing] και της **διάχυσης** [dissemination] των ορολογικών δεδομένων υπό τη μορφή **ειδικών λεξικών** [specialised dictionaries], **γλωσσαρίων** [glossaries] ή **βάσεων ορολογικών δεδομένων** [terminological databases] κτλ.²⁴⁷

Η Εφαρμοσμένη Γλωσσολογία εξυπηρετεί βασικά τη δεύτερη και την τρίτη από τις ανωτέρω διαστάσεις της Ορολογίας, δεδομένου ότι, χωρίς αυτή, είναι αδύνατη η εξέταση των υπάρχουσών γλωσσικών μορφών και, πολύ περισσότερο, η εξέταση των εν δυνάμει γλωσσικών μορφών, όπως άλλωστε και η μελέτη της χρήσης των όρων ως μέσων μεταφοράς της γνώσης με βάση τις εκάστοτε επικοινωνιακές περιστάσεις.

4.1.3.3 Ιδιαιτερότητες της Νομικής Ορολογίας (ΝΟ) και της Νεοελληνικής Νομικής Ορολογίας (ΝΕΝΟ)

Οι όροι της ΝΓ, ως γλωσσικές μονάδες (τ.έ. ανεξάρτητα από το εννοιακό τους περιεχόμενο), εμφανίζουν, σε σύγκριση με τους όρους των άλλων ΓΕΣ, κάποια διαγλωσσικά χαρακτηριστικά σε μεγαλύτερη ένταση, αλλά όχι κάποιες απόλυτες ιδιαιτερότητες που αν μην απαντούν σε καμία άλλη ΓΕΣ. Συγκεκριμένα:

- α) έχουν συχνότερα τη μορφή σύμπλοκου όρου, πολυλεκτικού (συνήθως της μορφής E + O, ή O + O σε γενική ή O + E + O σε γενική) ή μονολεκτικού, ανάλογα με τις δυνατότητες που παρέχει η εκάστοτε γλώσσα· έτσι έχουμε π.χ. ελλ. *γονική μέριμνα, έγκλημα διακινδύνευσης, προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, βαρεία αμέλεια, αντιποίηση αρχής*, αλλά και αγγλ. *statutory law, interim judgment, promissory note*, γερμ. *Kapitalanlagegesellschaft, bürgerliches Recht, Isolierglasscheibenrandfugenfullvorrichtung*²⁴⁸, γαλλ. *droit d'accise, société anonyme, respect de la vie privée* κ.ά.

247. J.C. Sager, *A practical course in terminology processing*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 1990, σ. 13.

248. Τον εντυπωσιακό αυτό σύμπλοκο μονολεκτικό όρο αναφέρει ο Mattila, 2006, όπ.π., σ. 174.

- Β) εμφανίζουν, όπως όλες οι ΘΕΓΕΣ, πολύ μικρότερο ποσοστό πάγιων παραγωγικών προσφυσμάτων σε σύγκριση με τους όρους των περισσότερων ΤΕΓΕΣ (όπως π.χ. οι χημικοί, βιολογικοί, ιατρικοί, πληροφορικοί, μαθηματικοί κ.ά. όροι)· προσφύματα ανάλογα με τα -ένιο, -ύλιο, -άνιο, -γενής, -γόνο, *μεγα-*, *γιγα-* (ή τα αντίστοιχά τους σε άλλες γλώσσες) κ.τ.ό. των θετικών επιστημών δεν συνηθίζονται στις περισσότερες ΝΓ.

Ειδικά οι όροι της ΝΕΝΓ, ομοίως ως γλωσσικές μονάδες (τ.έ. ανεξάρτητα από το εννοιακό τους περιεχόμενο), εμφανίζουν, σε σύγκριση με τους όρους της νομικής υφολογικής ποικιλίας άλλων γλωσσών, κάποια χαρακτηριστικά σε μεγαλύτερη ένταση, αλλά και πάλι όχι κάποιες απόλυτες ιδιαιτερότητες που να μην απαντούν σε καμία άλλη γλώσσα. Συγκεκριμένα:

- α) είναι πολυάριθμοι, σε σύγκριση με άλλες νομικές γλώσσες, πράγμα που θυμίζει έντονα τη γερμανική νομική γλώσσα (ΓΝΓ)· αυτό οφείλεται: i) στα πολλά προθήματα (*προ-*, *παρα-*, *περι-*, *επι-* κ.λπ.) που μπορούν να επιστρατευτούν για την παραγωγή νέων όρων από απλές λέξεις (που ήταν ήδη όροι ή όχι)· ii) στην ευχέρεια σύνθεσης, η οποία ωστόσο είναι μικρότερη στη ΝΕΝΓ απ' ό,τι στη ΓΝΓ· και iii) στο γεγονός ότι η ελληνική νομική σκέψη, η οποία (όπως η γερμανική από την οποία είναι βαθιά επηρεασμένη) βασίζεται στην εννοιολογική ανάλυση, απαιτεί μεγαλύτερο αριθμό σαφώς διακριτών εκφράσεων²⁴⁹.
- Β) συχνά έχουν συνώνυμα και ομώνυμα, εμφανίζουν διαφόρων ειδών ασυμμετρίες εντός του γλωσσικού συστήματος, χαρακτηριστικά που οφείλονται εν πολλοίς στην ανάμιξη δημώδους και λόγιας γλώσσας, στη ανάμιξη της γερμανικής και της γαλλικής νομικής παράδοσης, καθώς και στην έλλειψη κεντρικού φορέα που να ρυθμίζει τη ΝΕΝΟ· έτσι π.χ. υπάρχουν οι ταυτόσημοι όροι *εφεσιβάλλω* και *εκκαλώ*, αλλά ο πρώτος παράγει μόνο το επίθετο *εφεσίβλητος* (= που προσβλήθηκε με έφεση), ενώ ο δεύτερος μόνο το επίθετο *ανέκκλητος* (= που δεν μπορεί να προσβληθεί με έφεση)· παρομοίως, στο Αστικό Δίκαιο υπάρχει ο όρος *αστικός* (Αστικός Κώδικας, αστική διαφορά, αστική εταιρεία, αστικές αξιώσεις κ.ά.), καθώς και ο ταυτόσημος όρος *πολιτικός*, ο οποίος όμως χρησιμοποιείται με διαφορετικά ουσιαστικά (Πολιτική Δικονομία, Πολιτικά Δικαστήρια, πολιτική υπόθεση) και, επιπλέον, ταυτίζεται στη μορφή και την ετυμολογία με τον όρο *πολιτικός* του Συνταγματικού Δικαίου και της Πολιτικής Επιστήμης· μια άλλη περίπτωση ομωνυμίας είναι ο όρος *ενοχή* ο οποίος στο Αστικό Δίκαιο δηλώνει τη *σχέση, βάσει της οποίας ένα πρόσωπο έχει υποχρέωση προς ένα άλλο σε παροχή*, ενώ στο Ποινικό Δίκαιο δηλώνει τη *δικαστικώς διαπιστούμενη ποινική ευθύνη του κατηγορουμένου ως προς την αξιόποινη πράξη για την οποία κατηγορείται στο πλαίσιο συγκεκριμένης ποινικής δίωξης*.

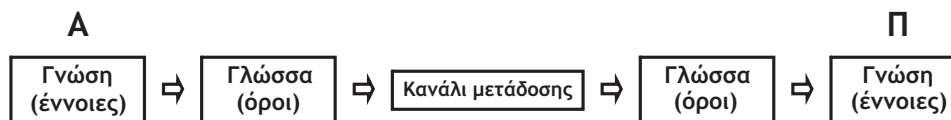
249. Πβ. όσα αναφέρει ο Mattila, 2006, όπ.π., σσ. 173–174, σε σχέση με τη ΓΝΓ.

- γ) στη νομική πράξη, είναι πολύτυποι ως προς τη μορφολογία τους, πράγμα που ομοίως οφείλεται εν πολλοίς στην ανάμιξη δημώδους και λόγιας γλώσσας και στην έλλειψη κεντρικού φορέα που να ρυθμίζει τη ΝΕΝΟ· π.χ. *νόμιμη αιτία* και *νόμιμος αιτία*, *βαρείας αμέλειας* και *βαρείας αμελείας* και *βαρ(ε)ιάς αμέλειας* κ.ά. Άλλο το ζήτημα ότι η χρήση κάποιων από αυτούς αντενδείκνυται στη θεωρία των γλωσσικών επιστημών²⁵⁰.
- δ) ειδικά οι μονολεκτικοί σύμπλοκοι όροι ή κάποια λεξηματικά οροστοιχεία πολυλεκτικών σύμπλοκων όρων της ΝΕΝΟ παράγονται μέσω πολυάριθμων παραγωγικών καταλήξεων, οι οποίες συχνά – αλλά όχι υποχρεωτικά – προέρχονται από ρήμα, όπως *δόχος* (*δικαιοδόχος*, *καταπιστευματοδόχος*, *δωρεοδόχος*, *εντολοδόχος*), *λήπτης* (*δωρεολήπτης*, *δικαιολήπτης*), *-δικείο* (*Κακουργιοδικείο*, *Ειρηνοδικείο*), *δίκης* (*Πταισματοδίκης*, *Ειρηνοδίκης*), *-ούχος* (*δικαιούχος*, *κληρούχος*), *-δικία* (*αρνησιδικία*, *αντιδικία*, *επιδικία*, *ερημοδικία*, *εκκρεμοδικία*), *βλητος* (*εφεσίβλητος*, *αναιρεσίβλητος*), *δικος* (*διάδικος*, *αντίδικος*, *επίδικος*, *κατάδικος*, *υπόδικος*, *φυγόδικος*), *-γραφο* (*χρεόγραφο*, *αξιόγραφο*, *δικόγραφο*, *απόγραφο*), *βαρής* (*ετεροβαρής*, *αμφοτεροβαρής*), *ρυθμος* (*ομόρρυθμος*, *ετερόρρυθμος*) κ.ά., καθώς και προθημάτων, τα οποία συχνά προέρχονται από ουσιαστικά που είναι τα ίδια νομικοί όροι: *δωρεο-*, *εφεσί-*, *αναιρεσί-*, *δικαιο-* κ.ά. όπως εύκολα διακρίνει κανείς στους προαναφερθέντες όρους.
- ε) τέλος, όπως η ΝΕΝΓ στο σύνολό της, έτσι και η ΝΟ ως υποσύνολό της αποφεύγει επιμελώς τους δάνειους όρους, υπό τις συνθήκες που αναφέρουμε παραπάνω (βλ. ενότητες 1.4.2, 1.4.3).

4.1.4 Η μετάδοση της γνώσης με όχημα τον όρο (και γενικότερα: την κατασήμενση)

Στη συνέχεια, στο σχήμα 9, απεικονίζεται σχηματικά τη μετάδοση της γνώσης από έναν άνθρωπο (*αποστολέα*) Α σε έναν άλλο άνθρωπο (*παραλήπτη*) Π. Η γνώση διατυπώνεται γλωσσικά (μετατρέπεται σε *γλώσσα*), από τον *αποστολέα*, με τη χρήση των κατάλληλων *όρων* (ή γενικότερα κατασημάνσεων) και διαβιβάζεται μέσω του *καναλιού μετάδοσης* (είτε προφορικής ομιλίας μέσω του ατμοσφαιρικού αέρα ή μέσω τηλεφώνου ή ραδιοπομπού, είτε γραπτού κειμένου τυπωμένου σε χαρτί ή ηλεκτρονικού κειμένου σε δισκέτα ή μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, είτε με άλλο τρόπο – μπορεί να υπάρχει και ενδιάμεση κωδίκευση/αποκωδίκευση), ως *γλώσσα* στον *παραλήπτη*, ο οποίος μέσω της αντίστροφης μετατροπής αποκτά τη *γνώση*. Είναι φανερό ότι για να γίνει αυτή η «αντίστροφη μετατροπή» ο παραλήπτης Π πρέπει να *γνωρίζει* – η αν ως τότε δεν γνώριζε πρέπει να *μάθει* – όλους τους απαραίτητους *όρους* (δεν εννοούμε βέβαια «*παπαγαλία* τους όρους» αλλά και τις αντίστοιχες έννοιες!).

250. Για την Καθαρεύουσα στη ΝΓ γενικά βλ. ενότητα 1.4.3.

Σχήμα 9 Η γνώση μετατρέπεται από τον αποστολέα σε γλώσσα με τη χρήση των όρων, μεταδίδεται ως γλώσσα μέσω του εκάστοτε καναλιού μετάδοσης και στη λήψη μέσω της αντίστροφης μετατροπής – πάλι με τη χρήση των όρων – αποκτάται από τον παραλήπτη ως γνώση

Το σχήμα 9 έχει αναλυθεί περαιτέρω σε όλες τις διεργασίες που μεσολαβούν κατά τη μετάδοση των εννοιών από τον νου του αποστολέα στον νου του παραλήπτη.²⁵¹

4.1.4.1 Οι «πρωταγωνιστές της γνώσης»

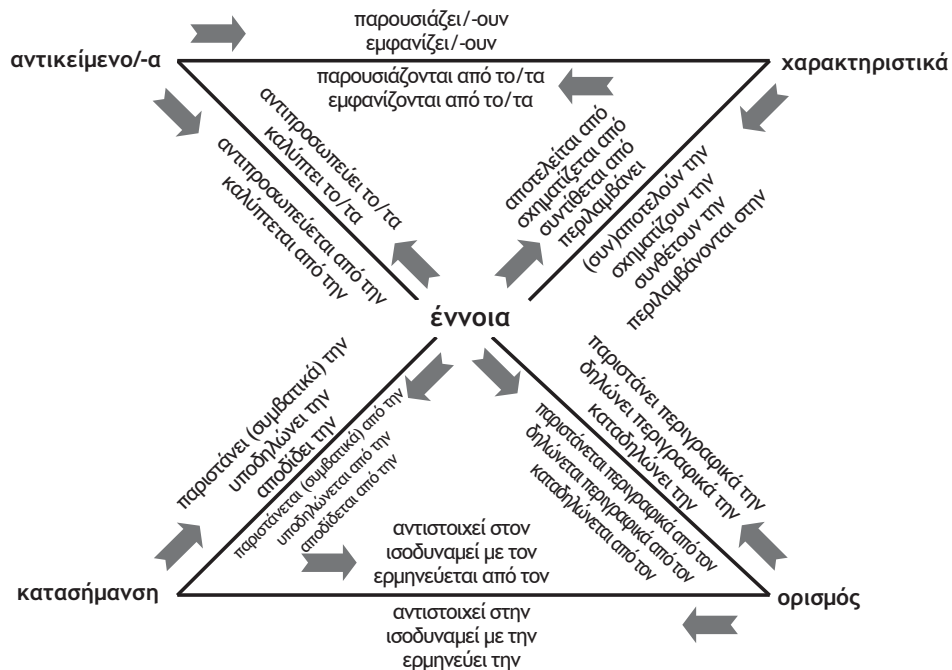
Από τις έννοιες που έχουμε ορίσει και μελετήσει ως τώρα, αν θελήσουμε να ξεχωρίσουμε τις πιο βασικές, αυτές που πάνω τους στηρίζεται όλη η ορολογική εργασία, γιατί αποτελούν τους «πρωταγωνιστές της γνώσης» – και η ουσία του σκοπού της **Ορολογίας** είναι η *περιγραφή και μετάδοση της γνώσης* – θα οδηγηθούμε στις πέντε έννοιες: *αντικείμενο/-α, χαρακτηριστικά, έννοια, ορισμός και κατασήμανση*, με «κεντρικό» πρωταγωνιστή την *έννοια* φυσικά.

Οι έννοιες αυτές και οι σχέσεις που τις διέπουν πρέπει να κατανοηθούν πλήρως. Η καθημερινή γλώσσα δεν απαιτεί αυστηρότητα σε πάρα πολλά πράγματα· υπάρχει μια ελευθερία και ποικιλία «εκπομπής» (έκφρασης) του ίδιου μηνύματός μας προς τους άλλους· και από την άλλη πλευρά υπάρχει μια ελευθερία και ποικιλία «λήψης» και «ερμηνείας», ώστε δεν παρουσιάζονται ουσιαστικά προβλήματα στην απλή καθημερινή επικοινωνία, δεδομένου ότι πολλές φορές «χοντρικά» λέμε στον άλλο αυτό που θέλουμε και αυτός «χοντρικά» καταλαβαίνει· και ας μην είναι απόλυτα σωστή η έκφρασή μας, και ας μην δηλώνουμε με αυστηρή ορθότητα τις σχετικές έννοιες· πολλές φορές ακόμα και αν κάνουμε «σαρδάμ» ο άλλος καταλαβαίνει – ή περίπου καταλαβαίνει – αυτό που θέλουμε να του πούμε και ας μην το έχουμε ουσιαστικά διατυπώσει.

Όταν όμως φύγουμε από το περιβάλλον της απλής καθημερινής επικοινωνίας και πάμε στο χώρο που μας απασχολεί, δηλαδή στην περιγραφή και μετάδοση της γνώσης, τότε χάνεται πολλή από αυτή την ελευθερία. Τότε πρέπει να σταθμίζουμε το τι λέμε· το πώς το διατυπώνουμε. Μεταξύ των «πρωταγωνιστών της γνώσης» χρησιμοποιούμε διάφορες εκφράσεις που πρέπει να κατοπτρίζουν τις

251. K. Valeontis, “The wonderful line of concept communication”, *Infoterm Newsletter INL 129/130*, 2008, 9.

πραγματικές σχέσεις τους. Στο σχήμα 10 δίνεται το διάγραμμα αυτών των πέντε «πρωταγωνιστών» και μερικές από τις ρηματικές εκφράσεις που μπορούν να χρησιμοποιούνται μεταξύ τους, γιατί βασίζονται στις μεταξύ τους σχέσεις. Ασφαλώς της ίδιας φύσεως εκφράσεις μπορεί να υπάρχουν και άλλες.

Σχήμα 10 Το διάγραμμα των «πρωταγωνιστών» της γνώσης, με την έννοια σε κεντρικό ρόλο και με κατάλληλες ενδεικτικές ρηματικές εκφράσεις που εκφράζουν τις σχέσεις ανάμεσά τους

Συνοπτικά, σωστές είναι οι ακόλουθες ρηματικές εκφράσεις ή οι ισοδύναμές τους:

- Το **αντικείμενο** **παρουσιάζει** **χαρακτηριστικά** (**χαρακτηρίζεται** από αυτά)
- Τα **χαρακτηριστικά** **παρουσιάζονται** από το **αντικείμενο** (το **χαρακτηρίζουν**)
- Η **έννοια** **αντιπροσωπεύει** το/τα **αντικείμενο/-α** (στον ανθρώπινο νου)
- Το/τα **αντικείμενο/-α** **αντιπροσωπεύεται/-ονται** από την **έννοια** (στον ανθρώπινο νου)
- Χαρακτηριστικά** (ένας μοναδικός συνδυασμός από αυτά) **αποτελούν** την **έννοια**
- Η **έννοια** **αποτελείται** από **χαρακτηριστικά**

Ο ορισμός παριστάνει/δηλώνει περιγραφικά την έννοια (την *ορίζει*, την *καταδηλώνει*)

Η έννοια παριστάνεται/δηλώνεται περιγραφικά από τον ορισμό (*ορίζεται/καταδηλώνεται* από αυτόν)

Η κατασήμανση παριστάνει/δηλώνει συμβατικά την έννοια (την *(κατα)σημαίνει*, την *υποδηλώνει*)

Η έννοια παριστάνεται/δηλώνεται συμβατικά από την κατασήμανση (*κατασημαίνεται/υποδηλώνεται* από αυτή)

Η κατασήμανση αντιστοιχεί στον ορισμό (ισοδυναμεί με αυτόν)

Ο ορισμός αντιστοιχεί στην κατασήμανση (ισοδυναμεί με αυτή)

Αφού, βέβαια, όταν αναφερόμαστε στην έννοια μεταχειριζόμαστε τους αντιπροσώπους της (κατασήμανση, ορισμό) είναι φανερό ότι θα πρέπει να ξέρουμε πότε μιλάμε για τον αντιπρόσωπο ως αντιπρόσωπο και πότε για τον αντιπροσωπευόμενο. Έτσι σε έναν *ορισμό* δεν ορίζουμε την κατασήμανση αλλά την έννοια που αυτή αντιπροσωπεύει. Για παράδειγμα, όντας στο θεματικό πεδίο (αστικό δίκαιο), στον ακόλουθο ορισμό (ορθά διατυπωμένο):

ενοχή (αστικό δίκαιο): σχέση βάσει της οποίας ένα πρόσωπο έχει υποχρέωση προς ένα άλλο σε παροχή

η κατασήμανση (όρος) *ενοχή* (α' μέλος) αντιπροσωπεύει την έννοια «ενοχή», αλλά και ο ορισμός *σχέση βάσει της οποίας ένα πρόσωπο έχει υποχρέωση προς ένα άλλο σε παροχή* (β' μέλος) αντιπροσωπεύει πάλι την ίδια έννοια.

Αν αντί για τον παραπάνω ορισμό, διατυπώσουμε την πρόταση (που δεν είναι ορισμός):

ενοχή σημαίνει *σχέση βάσει της οποίας ένα πρόσωπο έχει υποχρέωση προς ένα άλλο σε παροχή*.

τότε αυτό που λέμε είναι: ο όρος *ενοχή* αποδίδει την έννοια «σχέση βάσει της οποίας ένα πρόσωπο έχει υποχρέωση προς ένα άλλο σε παροχή» και εκφωνούμε μια ολοκληρωμένη πρόταση (στο τέλος χρειάζεται τελεία).

Αντίστροφα όταν διατυπώσουμε την ολοκληρωμένη – πάλι – πρόταση:

Η *ενοχή* ορίζεται ως *σχέση βάσει της οποίας ένα πρόσωπο έχει υποχρέωση προς ένα άλλο σε παροχή*,

αυτό που λέμε είναι: η έννοια «ενοχή» έχει ορισμό *σχέση βάσει της οποίας ένα πρόσωπο έχει υποχρέωση προς ένα άλλο σε παροχή*.

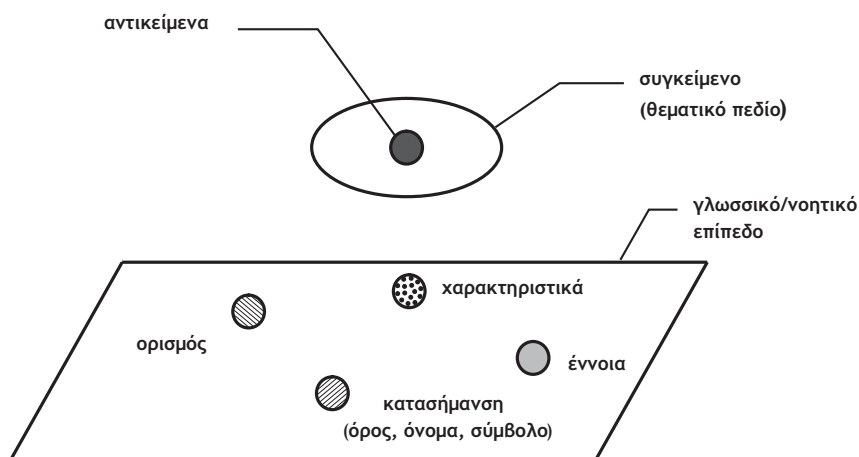
Όταν γράφουμε την πρόταση: € σημαίνει *ευρώ*.

αυτό που λέμε είναι: το σύμβολο € αποδίδει την έννοια «ευρώ».

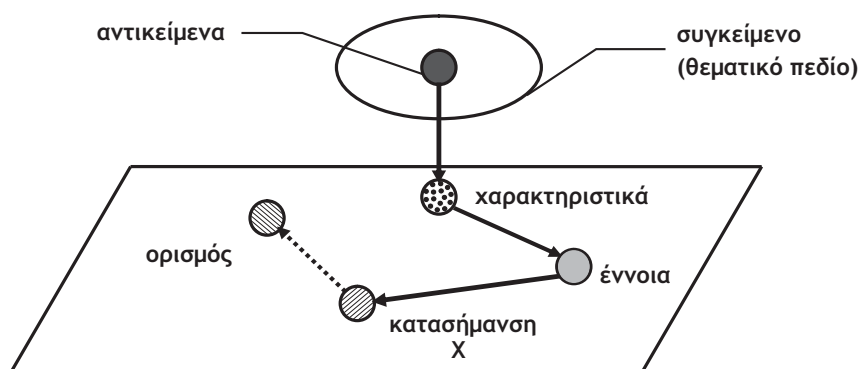
Η *κατασήμανση* (όρος, όνομα, σύμβολο) *δεν ορίζει την έννοια ούτε ορίζεται από τον ορισμό*· η *κατασήμανση κατά σύμβαση* αντιπροσωπεύει (σημαίνει) την έννοια και *αντιστοιχίζεται* (ή *ισοδυναμεί* στην αντιπροσώπευση αυτή) με τον *ορισμό*.

Ας σταθούμε όμως λίγο στην απόκτηση της γνώσης και στον ρόλο των προαναφερόμενων «πρωταγωνιστών» της. Στο σχήμα 11 με τους κυκλίσκους παριστάνουμε τους εν λόγω πρωταγωνιστές, ενώ με το επίπεδο παριστάνουμε το γλωσσικό/νοητικό επίπεδο ενός ανθρώπου. Όλοι οι κυκλίσκοι εκτός από το *αντικείμενο* είναι πάνω σε αυτό το επίπεδο. Έξω από το επίπεδο είναι ολόκληρος ο κόσμος των *αντιληπτών* ή *συλληπτών* αντικειμένων. Με έναν μεγαλύτερο κύκλο γύρω από το αντικείμενο συμβολίζουμε το *συγκείμενο* ή το *θεματικό πεδίο*.

Θα λέμε ότι έχουμε αποκτήσει τη «γνώση» μιας *έννοιας* όταν ξέρουμε τα *αντικείμενα* που αυτή καλύπτει, τα *χαρακτηριστικά* που την αποτελούν, τον *ορισμό* της και την *κατασήμανσή* της. Στα σχήματα 12-16 δίνονται παραστατικά διάφοροι «δρόμοι» για την απόκτηση της γνώσης καθώς και περιγραφή του ρόλου κάθε «πρωταγωνιστή» και της σειράς με την οποία αυτός συμμετέχει στον κάθε «δρόμο».

Σχήμα 11 Οι «πρωταγωνιστές» της γνώσης σε έναν πρόσφορο συμβολισμό για τη διερεύνηση των «δρόμων» (τρόπων) απόκτησης της γνώσης (βλ. σχήματα 12, 13, 14, 15, 16)

Σχήμα 12 Δρόμος της γνώσης 1: Πρώτα κατανοούμε την έννοια και ύστερα μαθαίνουμε την κατασήμανση ή και τον ορισμό

Αφετηρία: τα *αντικείμενα*

Διαδρομή: μέσω της *έννοιας*

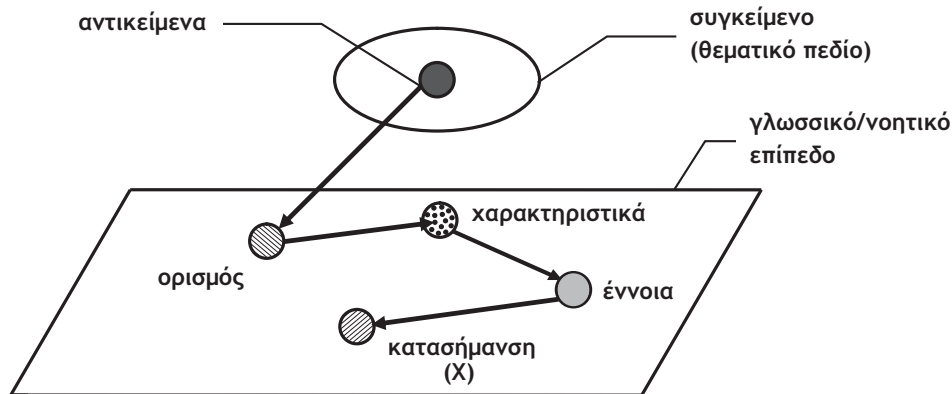
Τέρμα: η *κατασήμανση (όρος, όνομα, σύμβολο)*, ίσως και ο *ορισμός*

Ο δρόμος αυτός εκφράζεται με την ερώτηση και απάντηση που ακολουθούν:

- Καταλαβαίνω τί κάνει αυτό! (= διακρίνω τα *χαρακτηριστικά* του)

Πώς το λένε; (Πώς ορίζεται;)

- Το λένε X (και ορίζεται...)

Σχήμα 13 Δρόμος της γνώσης 2: Ερχόμαστε σε επαφή με τα νέα αντικείμενα και ύστερα από τον ορισμό που μας λένε μαθαίνουμε την έννοια και την κατασήμανσή της

Αφετηρία: τα *αντικείμενα*

Διαδρομή: μέσω του *ορισμού*

Τέρμα: η *κατασήμανση (όρος, όνομα, σύμβολο)*

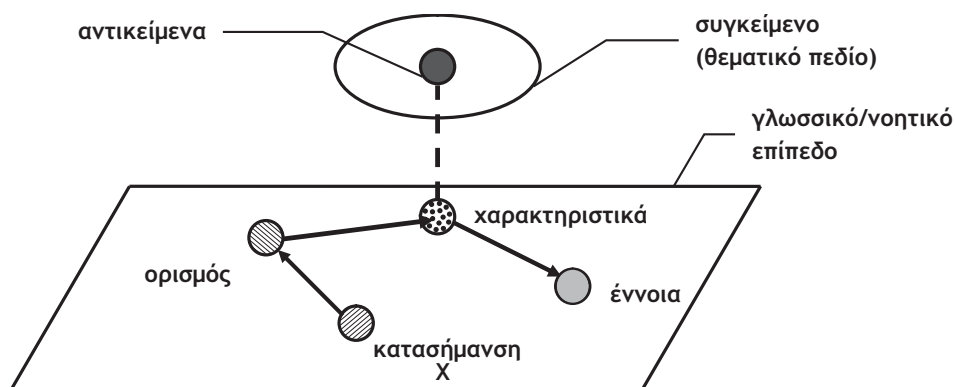
Ο δρόμος αυτός εκφράζεται με την ερώτηση και απάντηση που ακολουθούν:

- Τί είναι αυτό; Τί κάνει;

Πώς το λένε;

- Είναι ... (ορισμός που μέσω των *χαρακτηριστικών* κάνει γνωστή την *έννοια*).

Το λένε X.

Σχήμα 14 Δρόμος της γνώσης 3: Πρώτα ερχόμαστε σε επαφή με την *κατασήμανση* και στη συνέχεια πληροφορούμαστε μέσω του ορισμού για την *έννοια*

Αφετηρία: η *κατασήμανση*

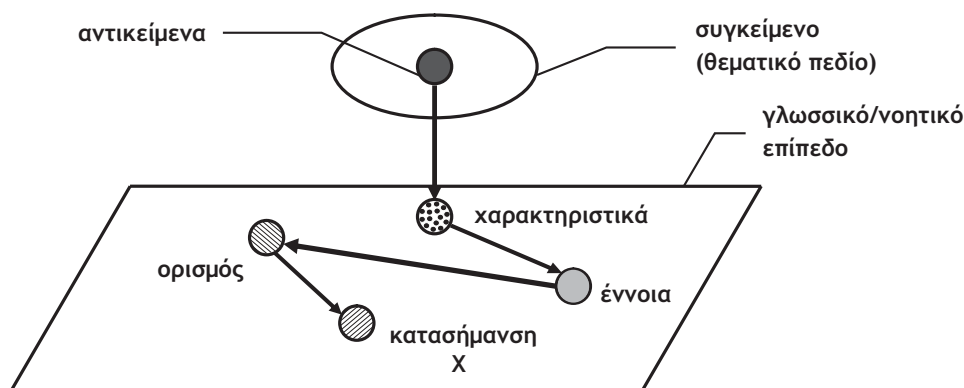
Διαδρομή: μέσω του *ορισμού*

Τέρμα: η *έννοια*

Ο δρόμος αυτός εκφράζεται με την ερώτηση και απάντηση που ακολουθούν:

- Τί θα πει Χ; ή Τι σημαίνει Χ;

- Χ είναι ... (ορισμός που μέσω των *χαρακτηριστικών* κάνει γνωστή την *έννοια*).

Σχήμα 15 Δρόμος της γνώσης 4 – Σύλληψη νέας γνώσης στον εγκέφαλο του πρώτου οροθέτη/ονοματοθέτη σε μια γλώσσα-πηγή:

Αφετηρία: τα *αντικείμενα*

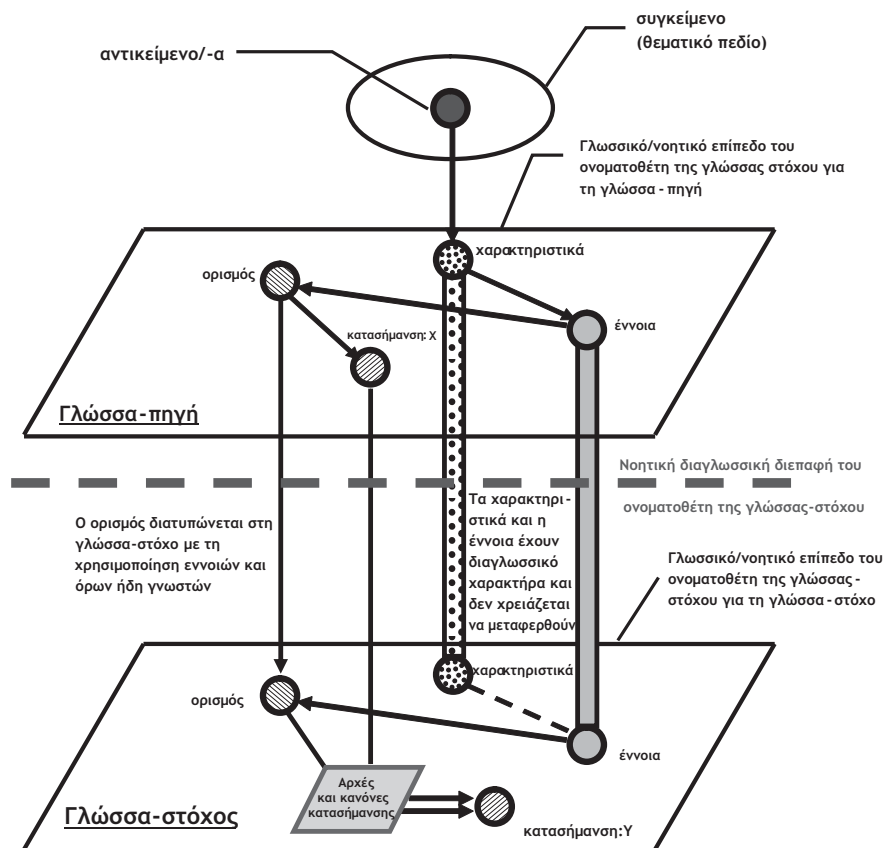
Διαδρομή: μέσω της *έννοιας* και του *ορισμού*

Τέρμα: η *κατασήμανση* (όρος, όνομα, σύμβολο)

Ο δρόμος αυτός εκφράζεται με την ερώτηση και την απάντηση που ακολουθούν:
- Εύρηκα! Να μια νέα *έννοια*! (που δημιουργείται από συγκεκριμένο συνδυασμό *χαρακτηριστικών*)

Πώς ορίζεται; Πώς θα την κατασημάνω (ονομάσω/συμβολίσω);

- Είναι ... (ο πρωτότυπος ορισμός). Θα την ονομάσω Χ.

Σχήμα 16 Δρόμος της γνώσης 5 – Μεταφορά της νέας γνώσης από τη γλώσσα-πηγή στη γλώσσα-στόχο μέσω της νοητικής διαγλωσσικής διεπαφής του οροθέτη/ονοματοθέτη της γλώσσας-στόχου:

Αφετηρία: αντικείμενα, χαρακτηριστικά, έννοια, ορισμός, κατασήμανση όλα γνωστά στη γλώσσα-πηγή

Διαδρομή: μέσω της έννοιας και του ορισμού (διατυπωμένου ήδη στη γλώσσα-στόχο

Τέρμα: η κατασήμανση (όρος, όνομα, σύμβολο) στη γλώσσα-στόχο
Ο δρόμος αυτός εκφράζεται με την ερώτηση και την απάντηση που ακολουθούν:
– Γνωρίζω τη νέα έννοια! (τα αντικείμενα που καλύπτει, τα χαρακτηριστικά που την αποτελούν, τον ορισμό της και την κατασήμανσή της στη γλώσσα-πηγή)· έχω διατυπώσει ήδη και τον ορισμό της στη γλώσσα-στόχο.

Πώς θα την κατασημάνω (ονομάσω/συμβολίσω);

– Θα την ονομάσω Υ.

Όπως προκύπτει από την ανάλυση των σχημάτων 11-15 η γνώση μιας νέας έννοιας δεν αποκτάται πάντα με τον ίδιο τρόπο, αλλά ακολουθεί διάφορους «δρόμους», οι οποίοι είτε έχουν άλλη αφετηρία, είτε άλλη διαδρομή, είτε άλλο τέρμα.

Η μεταφορά γνώσης από γλώσσα σε γλώσσα (σχήμα 16) γίνεται μέσω μιας «νοητικής γλωσσικής διεπαφής» στον εγκέφαλο του οροθέτη/ονοματοθέτη της γλώσσας-στόχου, ο οποίος προφανώς έχει στη διάθεσή του όλα τα στοιχεία για τους πέντε πρωταγωνιστές μέσω της γλώσσας-πηγής και *μεταφέρει* αυτά που χρειάζεται να μεταφερθούν (*ορισμό* και *κατασήμανση*) στη γλώσσα-στόχο. Η μεταφορά όμως του ορισμού δεν είναι της ίδιας φύσης με τη μεταφορά της κατασήμανσης. Ο *ορισμός* στη γλώσσα-στόχο προκύπτει εύκολα από τη *μετάφραση* του ορισμού της γλώσσας-πηγής, εφόσον όλες οι έννοιες που εμπλέκονται στον ορισμό είναι ήδη γνωστές και στη γλώσσα-στόχο και έχουν αποδοθεί με αντίστοιχες *κατασημάνσεις* που και αυτές είναι γνωστές. Η κατασήμανση μιας νέας έννοιας όμως *δεν μεταφράζεται*. Εκείνο που γίνεται είναι επιλογή/υιοθέτηση/δημιουργία μιας κατασήμανσης της νέας έννοιας στη γλώσσα-στόχο, η οποία να θεωρείται *ισοδύναμη* με την κατασήμανση της γλώσσας-πηγής. Εδώ εντοπίζεται ολόκληρη η δραστηριότητα της *οροδοσίας*, η οποία βασίζεται σε *αρχές και κανόνες* που έχουν εφαρμογή στη γλώσσα-στόχο.

Ο οροθέτης/ονοματοθέτης της γλώσσας στόχου δηλαδή:

- μπορεί, μέσω της γλώσσας πηγής, να ακολουθήσει και κατανοήσει τη νοητική πορεία του ονοματοθέτη της γλώσσας-πηγής (ανάγκη κάλυψης των *νέων αντικειμένων* → διαπίστωση (αφαίρεση) των *χαρακτηριστικών* που αποτελούν τον *νέο συνδυασμό* δηλαδή τη *νέα έννοια* → διατύπωση του *ορισμού* της έννοιας στη γλώσσα-πηγή → *σχηματισμός* της *κατασήμανσής* της στη γλώσσα-πηγή)·
- έχοντας κατανοήσει, μέσω της γλώσσας-πηγής, τόσο τα *χαρακτηριστικά* όσο και την *έννοια* δεν χρειάζεται να «μεταφέρει» αυτά τα δύο στη γλώσσα-στόχο δεδομένου ότι αυτά είναι στοιχεία που έχουν *διαγλωσσικό* χαρακτήρα·
- μπορεί, όμως, να «μεταφέρει» τον *ορισμό* από τη γλώσσα πηγής στη γλώσσα-στόχο, εφόσον ο *ορισμός* στη γλώσσα-πηγή είναι διατυπωμένος μέσω *γνωστών κατασημάνσεων* της γλώσσας-πηγής *για τις οποίες υπάρχουν ήδη οι ισοδύναμες κατασημάνσεις στη γλώσσα-στόχο* (με αυτή την προϋπόθεση ο *ορισμός* στη γλώσσα στόχου αποτελεί *μετάφρασμα* του *ορισμού* στη γλώσσα-πηγή)·
- λαμβάνοντας υπόψη τον *ορισμό* της έννοιας (και στις δύο γλώσσες) και την *κατασήμανσή* της στη γλώσσα-πηγή, *σχηματίζει* την *κατασήμανσή* της στη γλώσσα-στόχο, εφαρμόζοντας *αρχές και κανόνες κατασήμανσης* που προσιδιάζουν στη γλώσσα-στόχο.

4.2 Όροι

4.2.1 Ορισμοί

- 4-07 οροποίηση**
διεργασία με την οποία μια λέξη ή φράση της γενικής γλώσσας μετατρέπεται σε **όρο**
- 4-08 απλός όρος**
όρος που περιλαμβάνει μόνο μία ρίζα²⁵²
ΣΗΜΕΙΩΣΗ – Παραδείγματα απλών όρων: *νόμος, πράξη*.
- 4-09 σύμπλοκος όρος**
όρος που περιλαμβάνει δύο ή περισσότερες ρίζες²⁵³
ΣΗΜΕΙΩΣΗ – Παραδείγματα σύμπλοκων όρων: *δικαιοπραξία, δεσπόζον ακίνητο, εφεσιβάλλω, ένδικο μέσο*.
- 4-10* σύμπλοκο όνομα**
όνομα που περιλαμβάνει δύο ή περισσότερες ρίζες²⁵⁴
ΣΗΜΕΙΩΣΗ – Παραδείγματα σύμπλοκων ονομάτων: *Θέμιδος Μέλαθρον, Άρειος Πάγος*.
- 4-11 σύμμειγμα**²⁵⁵
όρος που σχηματίζεται με σύντμηση και συνδυασμό δύο ή περισσότερων χωριστών **όρων**
ΣΗΜΕΙΩΣΗ 1 – Η σύμμιξη δεν υπακούει στους κανόνες της κανονικής σύνθεσης λέξεων και τα συμμείγματα δεν θεωρούνται σύμπλοκοι όροι.
ΣΗΜΕΙΩΣΗ 2 – Παραδείγματα συμμειγμάτων: *ευρωκώδικας* [= ευρω(παϊκός) κώδικας], *πετροδολλάριο* [= πετρ(ελαι)οδολλάριο]
- 4-12* σύνθετος όρος**
σύμπλοκος όρος ή **σύμμειγμα** που κατασημαίνει γενική έννοια
- 4-13* σύνθετο όνομα**
σύμπλοκο όνομα ή **σύμμειγμα** που κατασημαίνει ατομική έννοια
- 4-14 δάνειος όρος**²⁵⁶
όρος που έχει ληφθεί από άλλη γλώσσα ή από άλλο θεματικό πεδίο

252. Η προηγούμενη έκδοση του Διεθνούς Προτύπου ISO 1087-1, για τη διάκριση απλού και σύμπλοκου όρου, λάβaine ως βάση το «θέμα» και όχι τη «ρίζα».

253. ολόκληρες ρίζες (χωρίς καμιά σύντμηση)

254. ολόκληρες ρίζες (χωρίς καμιά σύντμηση)

255. Τα συμμείγματα είναι εξαιρετικά σπάνια στη ΝΟ, με εξαίρεση κάποιους μη προτιμώμενους, αλλά σε ποικίλους βαθμούς αποδεκτούς, όρους του Δικαίου της ΕΕ με α' συνθετικό το *ευρω*-.

256. Οι όροι από άλλο θεματικό πεδίο είναι συχνοί στη ΝΟ, η οποία ενσωματώνει ως εκ της αποστολής της πολλούς οικονομικούς και τεχνικούς όρους. Αντίθετα, οι δάνειοι όροι αποφεύγονται, βλ. ενότητα 7.2.3.

4-15 νεοόρος²⁵⁷

νεόκοπος όρος που δημιουργείται για να αποδώσει δεδομένη έννοια

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 1 – Ο νεοόρος είναι είδος νεολογισμού.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 2 – Αν και, μερικές φορές, με τους νεοόρους μετονομάζονται καθιερωμένες έννοιες, συνήθως με αυτούς ονοματίζονται νέες έννοιες.

4-16* συντομομορφή, συντομευμένη μορφή

λεκτική κατασήμενση που έχει μικρότερο μήκος²⁵⁸ από άλλη λεκτική κατασήμενση και παριστάνει την ίδια έννοια με αυτή

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 1 – Η συντομομορφή λέγεται και συντομευμένη μορφή, ενώ η αρχική κατασήμενση λέγεται πλήρης μορφή ή ανεπτυγμένη μορφή.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 2 – Η συντομομορφή είτε επιλέγεται ανεξάρτητα από την πλήρη μορφή, οπότε είναι ανεξάρτητη συντομομορφή, είτε σχηματίζεται με παράλειψη λέξεων ή γραμμάτων της πλήρους μορφής, οπότε είναι εξηρημένη συντομομορφή.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα ανεξάρτητης συντομομορφής είναι το (δεύτερο) όνομα «ISO» [ευρωπ. προφορά: ['izo], αμερ. προφορά: ['aiso] και λανθασμένη προφορά: ['ai-es-'ou])²⁵⁹ του Διεθνούς Οργανισμού Τυποποίησης, που επελέγη²⁶⁰ ταυτόχρονα με το πλήρες όνομα **International Organization for Standardization** ως διεθνούς χρήσης συντομομορφή, η οποία προκύπτει από την ελληνική λέξη «ίσος», με τη συμβολική σημασία της «ισότητας» προς τα πρότυπα.

257. Ειδικά η ΝΕΝΟ εμφανίζεται αρκετά «τολμηρή» όσον αφορά τη δημιουργία νεολογισμών, παρότι κατά καιρούς διατυπώνονται επικριτικές απόψεις σχετικά με αυτούς. Για παράδειγμα, ο προσφάτως εμφανισθείς όρος εφαρμοστικός, αν και δεν παραβιάζει τη γλωσσική ορθότητα για την οποία θα γίνει λόγος παρακάτω, (βλ. ενότητα 4.1.3.6), έχει χαρακτηριστεί αδόκιμος με την αιτιολογία ότι δεν μαρτυρείται ως παράγωγο του ρήματος *εφαρμόζω*, βλ. Βουλή των Ελλήνων, Έκθεση επί του νομοσχεδίου «Εφαρμοστικός νόμος αρμοδιότητας Υπουργείων Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης σχετικά με τον ψηφισθέντα Νόμο “Έγκριση των Σχεδίων Συμβάσεων Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης μεταξύ του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Ε.Τ.Χ.Σ.), της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Τράπεζας της Ελλάδος, του Σχεδίου του Μνημονίου Συνεννόησης μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της Τράπεζας της Ελλάδος και άλλες επείγουσες διατάξεις για τη μείωση του δημοσίου χρέους και τη διάσωση της εθνικής οικονομίας” και άλλες διατάξεις». Αθήνα: Β' Διεύθυνση Επιστημονικών Μελετών, Τμήμα Νομοτεχνικής Επεξεργασίας Σχεδίων και Προτάσεων Νόμων, 2012, σ. 1, βλ. ιστοσελίδα <http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/7b24652e-78eb-4807-9d68-e9a5d4576eff/e-eurotameio-epis.pdf> (επίσκεψη 01-8-2014). Ωστόσο, το θέμα χωρεί συζήτηση, κατά την άποψή μας.

258. μικρότερο αριθμό γραφημάτων/φωνημάτων ή λέξεων

259. Κ. Βαλεοντής, «άιζο! άιζο! άιζο! Ε, φτάνει πια!», Ορόγραμμα 86, 2007ii, 4, σ. 4.

260. Όπως μας πληροφορεί ο ίδιος ο ISO. βλ. ιστοσελίδα <http://www.iso.org/iso/home/about.htm> (επίσκεψη 24-8-2014).

- 4-17*** **συντομογραφία, μη προφερόμενη συντομομορφή**
εξηρητημένη συντομομορφή που σχηματίζεται με παράλειψη λέξεων ή γραμμάτων μιας λεκτικής κατασήμανσης μεγαλύτερου μήκους και παριστάνει την ίδια έννοια αλλά προφέρεται όπως ακριβώς η πλήρης μορφή
- ΣΗΜΕΙΩΣΗ – Μερικές φορές αρκεί το πρώτο γράμμα μιας λέξης. Άλλοτε γίνονται ομαδοποιήσεις γραμμάτων μικρών φράσεων. Στη θέση των ελλειπόντων τμημάτων συνήθως μπαίνει *τελεία στιγμή* (.), μερικές φορές και *δεξιοπλαγία* (/). Παραδείγματα: *κ.τ.λ.* (και τα λοιπά), *πρβλ.* (παράβαλε), *κ.ά.* (και άλλα), *κ.τ.τ.* (και τα τοιαύτα), *κ.ο.κ.* (και ούτω καθεξής), *Δ/ση* (Διεύθυνση), *Κων/νος* (Κωνσταντίνος).
- 4-18*** **συντομολογία, προφερόμενη συντομομορφή**
εξηρητημένη συντομομορφή που σχηματίζεται με παράλειψη λέξεων ή γραμμάτων μιας λεκτικής κατασήμανσης μεγαλύτερου μήκους, παριστάνει την ίδια έννοια και προφέρεται συντομότερα από την πλήρη μορφή.
- ΣΗΜΕΙΩΣΗ – Παραδείγματα: *ΜΟΔ* (Μικτό Ορκωτό Δικαστήριο), *ΜΟΕ* (Μικτό Ορκωτό Εφετείο), *ΚΟΚ* (Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας), *ΚΕΑΔ* (Κλάδος Επικουρικής Ασφαλίσεως Δικηγόρων).
- 4-19*** **συνοπτική μορφή**
συντομολογία που χρησιμοποιεί λιγότερες λέξεις από την πλήρη μορφή μιας κατασήμανσης για την απόδοση της ίδιας έννοιας
- ΣΗΜΕΙΩΣΗ – Παραδείγματα: *Μονομελές* (Πρωτοδικείο), *Τριμελές* (Πλημμελειοδικείο), *πειθαρχικό* (συμβούλιο).
- 4-20*** **ακρώνυμο**
συντομολογία που σχηματίζεται από τα αρχικά γράμματα των συστατικών στοιχείων της πλήρους μορφής μιας κατασήμανσης ή από συλλαβές της πλήρους μορφής και προφέρεται συλλαβικά
- ΣΗΜΕΙΩΣΗ – Παραδείγματα ακρωνύμων: Π.χ. *ΜΟΔ* [moð] (Μικτό Ορκωτό Δικαστήριο), *ΜΟΕ* [ˈmoɛ] (Μικτό Ορκωτό Εφετείο), *ΚΟΚ* [kok] (Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας), *ΕΠΕ* [eˈpe] (Εταιρεία Περιορισμένης Ευθύνης), *ΚΕΑΔ* [ceˈað] (Κλάδος Επικουρικής Ασφαλίσεως Δικηγόρων), *ΟΤΕ* [oˈte] (Οργανισμός Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος), *ΑΣΕΠ* [aˈsep] (Ανώτατο Συμβούλιο Επιλογής Προσωπικού), *ΤΑΧΥΚΩΔ* [taçiˈkoð] (ταχυδρομικός κώδικας), *ΣτΕ* [ste] (Συμβούλιο της Επικρατείας).
- 4-21*** **αρκτικόλεξο**²⁶¹
συντομολογία που σχηματίζεται από τα αρχικά γράμματα των συστατικών στοιχείων της πλήρους μορφής μιας κατασήμανσης ή από συλλαβές της πλήρους μορφής και προφέρεται γράμμα-γράμμα με τα ονόματα των γραμμάτων

261. Στα ελληνικά υπάρχουν περιπτώσεις που σχηματίζονται όπως το ακρώνυμο ή το αρκτικόλεξο, αλλά δεν καλύπτονται από τους ορισμούς τους. π.χ. *ΔΣΑ* [ðu-suˈa] (Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών), *ΦΠΑ* [fi-piˈa] (φόρος προστιθέμενης αξίας), *ΑΦΜ* [a-fiˈmi] (αριθμός φορολογικού μη-

ΣΗΜΕΙΩΣΗ – Παραδείγματα αρκτικολέξων: *ΑΕ* ['alfa-'epsilon] (Ανώνυμη Εταιρεία), *ΟΕ* ['omikron-'epsilon] (Ομόρρυθμη Εταιρεία), *ΕΕ* ['epsilon-'epsilon] (Ετερόρρυθμη Εταιρεία), *ΙΧ* ['jota-'ci] (Ιδιωτικής Χρήσης), *ΔΣ* ['delta-'siɣma] (Διοικητικό Συμβούλιο), *TV* ['ti-vi] (TeleVision - τηλεόραση), *ΑΚ* ['alfa-'kapa] (Αστικός Κώδικας), *ΚΠΔ* ['kapa-pi-'delta ή ku-pu-'d'u] (Κώδικας Ποινικής Δικονομίας), *ΠΚ* [pi-'kapa] (Ποινικός Κώδικας), *ΚΔΔ* ['kapa-'delta-'delta ή ku-δου-'δου] (Κώδικας Διοικητικής Δικονομίας), *ΑΠ* ['alfa-pi] (Άρειος Πάγος), κ.ά.

4-22* συντετμημένη μορφή, μονολεκτική συντομολογία

συντομολογία που σχηματίζεται με αποκοπή τμήματος μιας μονολεκτικής κατασήμενσης

ΣΗΜΕΙΩΣΗ – Η συντετμημένη μορφή (συντετμημένος όρος ή συντετμημένο όνομα) σχηματίζεται με παράλειψη (σύντμηση) του πρόσθιου τμήματος (πρότμηση), του οπίσθιου τμήματος (απότμηση), του μεσαίου τμήματος (συγκοπή) ή και των δύο ακραίων τμημάτων (αμφίτμηση) ενός μονολεκτικού όρου ή ονόματος. Παράδειγμα: *προκάτ* (προκατασκευασμένος).

4-23 διαβάθμιση αποδεκτότητας όρου, διαβάθμιση ορολογικής αποδεκτότητας

διαβάθμιση βάσει προκαθορισμένης κλίμακας που χρησιμοποιείται για την αξιολόγηση ενός όρου

ΣΗΜΕΙΩΣΗ – Συνήθεις διαβαθμίσεις αποδεκτότητας ενός όρου είναι: προτιμώμενος, δεκτός, αδόκιμος.

4-24 προτιμώμενος όρος

όρος που αξιολογείται σύμφωνα με την κλίμακα της διαβάθμισης αποδεκτότητας όρου ως ο κύριος όρος για δεδομένη έννοια

4-25 δεκτός όρος

όρος που αξιολογείται σύμφωνα με την κλίμακα της διαβάθμισης αποδεκτότητας όρου ως συνώνυμο ενός προτιμώμενου όρου

4-26 αδόκιμος όρος

όρος που αξιολογείται σύμφωνα με την κλίμακα της διαβάθμισης αποδεκτότητας όρου ως μη συνιστώμενος

4-27 απαρχαιωμένος όρος

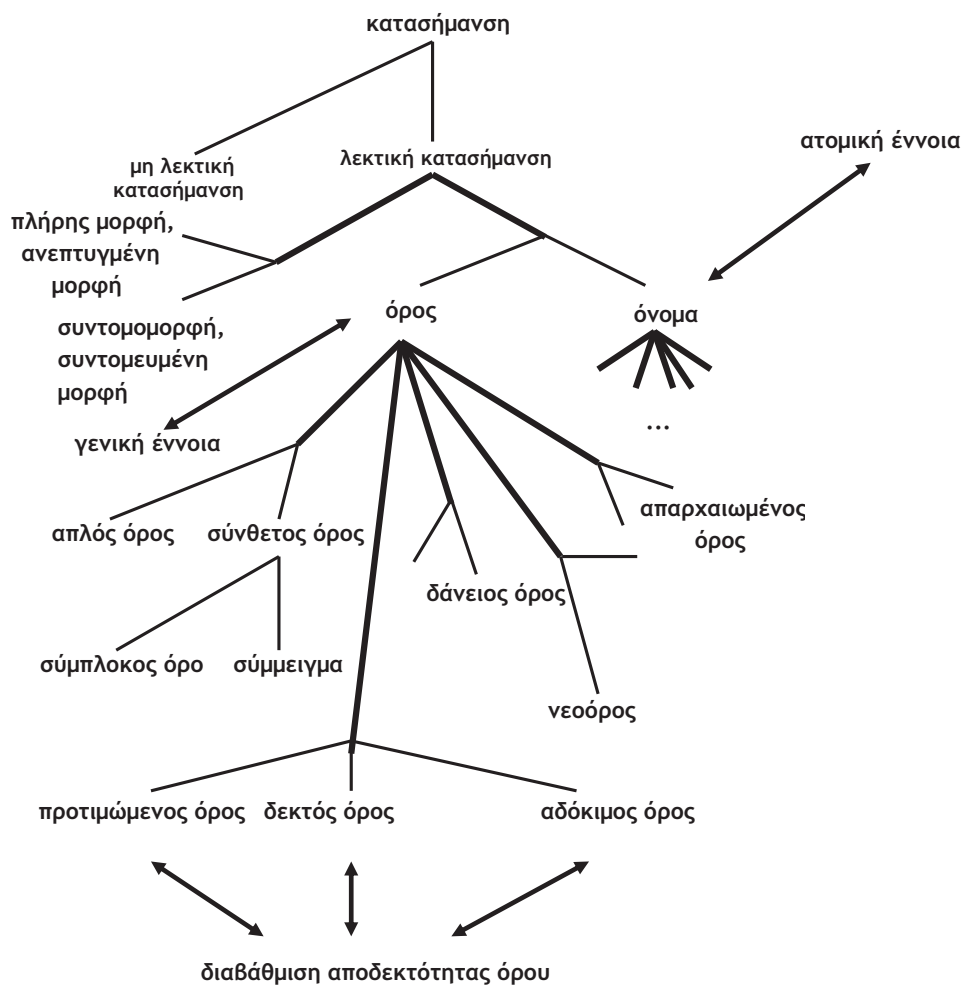
όρος που δεν είναι πλέον σε κοινή χρήση

τρώου), ΓΣΕΕ [je-se-'e] (Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος, ΝΙΜΤΣ [niimits] (Νοσηλευτικό Ίδρυμα Μετοχικού Ταμείου Στρατού), ΚΚΕ [ku-ku-'e] (Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας), ΓΓΕΤ [jej'et] (Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας).

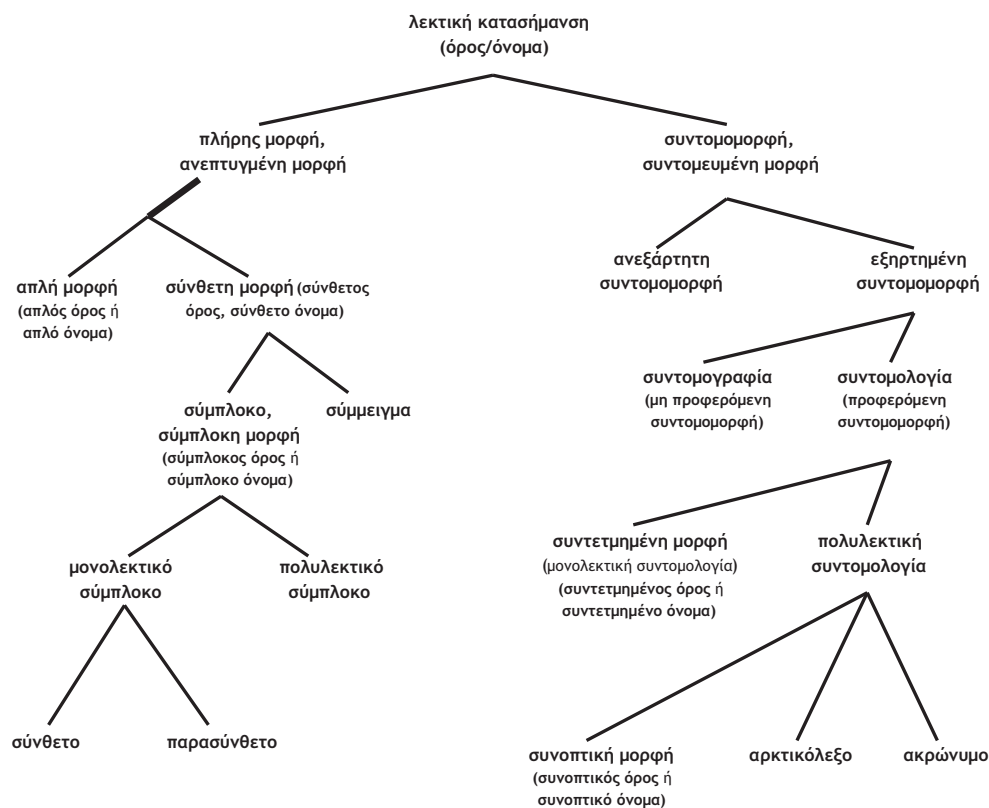
Στη Νομική Επιστήμη, λ.χ. προτιμώμενος είναι ο όρος *εκκαλών* έναντι του όρου *εφεσιβάλλων*, δεκτός είναι ο όρος *εφεσιβάλλων* ως συνώνυμο του όρου *εκκαλών*, αδόκιμος είναι ο όρος *εφεσείων*²⁶² έναντι των όρων *εκκαλών* και *εφεσιβάλλων* και, τέλος, απαρχαιωμένος είναι ο όρος *εφεσείω* (ως ρήμα) έναντι των όρων *εκκαλώ* και *εφεσιβάλλω*. Ένας όρος, ασφαλώς, μπορεί να είναι απαρχαιωμένος επειδή εξέλιπε ή μεταβλήθηκε ουσιωδώς η έννοια την οποία κατασήμαινε. Τέτοια είναι λ.χ. η περίπτωση του όρου Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ), ο οποίος κατέστη απαρχαιωμένος λόγω διεύρυνσης των πολιτικών σκοπών της και επίσημης μετονομασίας της σε Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ)· αυτή η μετονομασία είχε συνέπειες για ολόκληρο το ορολόγιο του θεματικού πεδίου (Ευρωπαϊκό Δίκαιο), καθώς σε όλους τους σύμπλοκους πολυλεκτικούς όρους που περιείχαν το επίθετο *κοινοτικός*, αυτό πρέπει να αντικαθίσταται από τη γενική προσδιοριστική *της Ένωσης*, σύμφωνα με το άρθρο 2 της Συνθήκης της Λισαβόνας, η οποία κυρώθηκε με το άρθρο 1 του ν. 3671/2008 (ΦΕΚ Α' 129)²⁶³. Σε αυτό το πλαίσιο, το ίδιο το θεματικό πεδίο (Κοινοτικό Δίκαιο) μετονομάστηκε σε (Ευρωπαϊκό Δίκαιο). Αν θελήσουμε, σύμφωνα με τους ορισμούς που έχουμε ως τώρα αναφέρει, να σχεδιάσουμε το εννοιοδιάγραμμα των εννοιών που σχετίζονται με τις συντομομορφές και με τη διαβάθμιση αποδεκτότητας όρου. Θα χρειαστούμε ακόμα τις έννοιες: «*λεκτική κατασήμανση*», «*μη λεκτική κατασήμανση*», «*πλήρης μορφή*» («*ανεπτυγμένη μορφή*»), «*πολυλεκτική συντομολογία*», των οποίων δεν έχει δοθεί ορισμός, επομένως υποτίθεται ότι μας είναι γνωστές. Προκύπτουν τα εννοιοδιαγράμματα των σχημάτων 17 και 18.

262. Στη ΝΕΝΓ της Κύπρου, ωστόσο, ο όρος *εφεσείων* είναι ο προτιμώμενος.

263. Μαρτσούκου και Τράντας (επιμ.), 2013, όπ.π., σσ. 39–40. Αξιοπρόσεκτο είναι, εντούτοις, ότι στο ίδιο το *Εγχειρίδιο Εναρμόνισης* χρησιμοποιείται επανειλημμένα το οροστοιχείο *κοινοτικός*, βλ. ενδ. σσ. 30, 61 (υποσημείωση 118), 90κ.α. ενώ, παράλληλα, χρησιμοποιείται και ο ορθός όρος *Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, βλ. ενδ. σσ. 9, 11 (υποσημείωση 1), 56, 80 (υποσημείωση 159) κ.α.

Σχήμα 17 Κατασήμανση – όνομα – όρος και το σχετικό υποσύστημα εννοιών

Σχήμα 18 Οι συντομομορφές και η θέση τους στο γενικότερο εννοιολογικό διάγραμμα του υποσυστήματος εννοιών της λεκτικής κατασήμανσης

4.2.2 Ποια ανάγκη καλύπτει η χρήση συντομομορφών

Το κείμενο των ενοτήτων 4.2.2 και 4.2.3 είναι, σε μεγάλο μέρος του, από σχετική ανακοίνωση στο 4ο Συνέδριο «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία»²⁶⁴.

Η *οικονομία χρόνου* στην επικοινωνία και μετάδοση της γνώσης είναι αίτημα του ανθρώπινου νου. Η *έννοια*, που είναι ο φορέας της γνώσης, ως νοητή οντότητα που αποτελείται από ένα μοναδικό συνδυασμό χαρακτηριστικών – προκύπτει πλήρως από τον ορισμό της – και *λεκτικά* αποδίδεται (*κατασημαίνεται*) με ένα *όνομα* ή έναν *όρο*.

264. Κ. Βαλεοντής, «Ελληνικά αρκτικόλεξα και ακρώνυμα υπό το πρίσμα των σύγχρονων επικοινωνιακών αναγκών» στο Κ. Βαλεοντής (επιμ.) *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία. Ανακοινώσεις 4ου Συνεδρίου*. Αθήνα: ΤΕΕ/ΕΛΕΤΟ, 2003, 125–143 (ολόκληρο).

Η *κατασήμενση* αυτή βασίζεται, σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό, σε μια *σύμβαση* των μελών της κοινότητας που είναι κοινωνοί της έννοιας. Το *όνομα* ή ο *όρος* αποτελεί συμβατική λεκτική παράσταση της έννοιας και είναι ο γλωσσικός «*διαμεσολαβητής*» που γεφυρώνει την έννοια μεταξύ δύο επικοινωνούντων εγκεφάλων E1 και E2, ώστε ακόμα και αν έχουμε μειώσει στο ελάχιστο την οποιοδήποτε άλλη «*διαδρομή επικοινωνίας*» (*κανάλι μετάδοσης*) μεταξύ τους μένει αυτός ο γλωσσικός «*διαμεσολαβητής*» ως ο «*ελάχιστος δρόμος*»:

έννοια (E1) $\rightleftharpoons$ όρος/όνομα $\rightleftharpoons$ έννοια (E2)

Από την άλλη μεριά, ο αριθμός των λέξεων μιας γλώσσας είναι πεπερασμένος και δεν επαρκεί για μια «μία προς μία» αντιστοίχισή τους με τις έννοιες της γνώσης, που είναι απείρως περισσότερες. Έτσι, ο *όρος* ή το *όνομα* δεν είναι πάντοτε μια *απλή και σύντομη λέξη*· οι περιπτώσεις όπου πρόκειται για μια *μεγάλη λέξη* (*παράγωγη, σύνθετη ή παρασύνθετη*) ή μια *φράση* αποτελούμενη από δύο, τρεις, τέσσερις ή και περισσότερες λέξεις (*πολύλεκτο*) δεν είναι καθόλου σπάνιες.

Η έμφυτη ανάγκη για όσο το δυνατόν πιο γρήγορη, ει δυνατόν *ακαριαία*, επικοινωνία οδηγεί τους E1 και E2, και την κοινότητα γενικότερα, στην επινόηση και χρήση *συντομεύσεων ακόμα και αυτού του ελάχιστου δρόμου*, δηλαδή του αντίστοιχου χρόνου.

Για παράδειγμα, η συντομευμένη πρόταση «*Βρήκα το ΦΕΚ με το ΠΔ για το μισθολόγιο*» σε σύγκριση με την πλήρη πρόταση «*Βρήκα το Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως με το Προεδρικό Διάταγμα για το μισθολόγιο*» έχει 31 % λιγότερες λέξεις, 57 % λιγότερα γράμματα (54 % λιγότερους χαρακτήρες, μαζί με τα διαστήματα) και 51 % λιγότερες συλλαβές· δηλαδή με την απλή παραδοχή ότι οι συλλαβές είναι περίπου ισόχρονες, ο χρόνος επικοινωνίας στην προκειμένη περίπτωση ελαττώθηκε στο μισό περίπου (49 %), ενώ το γραπτό κείμενο έγινε λιγότερο από το μισό (46 %).

Σήμερα, στη λεγόμενη «*Κοινωνία της Πληροφορίας*», όπου ζούμε, δηλαδή στην εποχή της μεγάλης διακίνησης της γνώσης – αφού *πληροφορία* δεν είναι παρά *διακινούμενη γνώση* – η *ταχύτητα* με την οποία επιτυγχάνεται η διακίνηση αυτή παίζει σπουδαιότατο ρόλο· και επομένως, η ανάγκη χρήσης συντομομορφών είναι επιτακτικότερη. Ιδιαίτερα έντονο είναι το φαινόμενο, στα πεδία *Τεχνολογία Πληροφοριών* και *Τηλεπικοινωνίες*, τα οποία είναι ακριβώς τα πεδία εκείνα που παίζουν πρωταγωνιστικό ρόλο στην επεξεργασία, αποθήκευση, μετάδοση και διανομή της γνώσης, δηλαδή στη διακίνησή της ως πληροφορίας.

4.2.3 Τα ελληνικά αρκτικόλεξα και ακρώνυμα

Σύμφωνα με τα παραπάνω, ενώ η ανεξάρτητη συντομομορφή έχει ελευθερία επιλογής η εξηρημένη συντομομορφή προϋποθέτει επέμβαση στη μορφή του όρου ή ονόματος, είτε μόνο στη γραπτή μορφή του – *συντομογραφία* –, είτε και στη γραπτή και στην προφορική μορφή του – *συντομολογία: συνοπτική μορφή, συντετμημένη μορφή, αρκτικόλεξο, ακρώνυμο*.

Η συντόμευση στη γραπτή μορφή, είτε συνοδεύεται είτε όχι από συντόμευση στην προφορική, έχει σημασία στο γραπτό κείμενο (γιατί αυτό συντομεύεται) και διέπεται από «τυπογραφικές» και/ή «ορογραφικές» συμβάσεις που κανονικά πρέπει να προηγούνται του κειμένου για να ενημερώνεται ο αναγνώστης πριν φθάσει στο κείμενο.

Η, πέραν της γραπτής μορφής, συντόμευση και της προφορικής μορφής επιφέρει βαθύτερη μεταβολή στη γλώσσα, γιατί αφορά τον ζωντανό λόγο στον οποίο χρησιμοποιούνται πλέον *αυτοδύναμα συντομευμένα ονόματα* ή *όροι*, ως *συνώνυμα* των ανεπτυγμένων μορφών. Η συντόμευση αυτή διέπεται από «ορολογικές» συμβάσεις και αρχές²⁶⁵.

Από τις τέσσερις κατηγορίες, που προαναφέραμε (*συνοπτική μορφή, συντετμημένη μορφή, αρκτικόλεξο και ακρώνυμο*) το φαινόμενο των *συντετμημένων μορφών* δεν είναι εκτεταμένο, ενώ οι *συνοπτικές μορφές*, από τη φύση τους, δεν προκαλούν μεγάλη μορφολογική αλλοίωση ούτε εισάγουν νέες λεξικές μονάδες, όπως, αντίθετα, συμβαίνει με τα *αρκτικόλεξα* και τα *ακρώνυμα*. Στα *αρκτικόλεξα* και *ακρώνυμα* ακριβώς είναι που υπάρχουν προβλήματα και σε αυτά πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη σημασία.

Τα *αρκτικόλεξα* και *ακρώνυμα* έχουν ιδιαίτερο ορολογικό ενδιαφέρον. Στη νεοελληνική γλώσσα, και ιδίως στη ΝΕΝΟ, αρκετά από αυτά δημιουργούνται πρωτογενώς και στο μεγαλύτερο μέρος τους είναι ονόματα. Μια μεγάλη κατηγορία όμως αρκτικολέξων και ακρωνύμων (όρων ή ονομάτων σε σύγχρονους αναπτυσσόμενους τομείς) έρχονται στη Νεοελληνική γλώσσα από άλλες γλώσσες (κυρίως από την Αγγλική)· γι' αυτά τίθεται αμέσως το διπλό ερώτημα: *αν και πώς* θα αποδοθούν με ισοδύναμα ελληνικά.

Το αν θα είναι «ναι» ή «όχι» η απάντηση στο πρώτο σκέλος του ερωτήματος αποτελεί απόφαση «γλωσσικής πολιτικής» και επειδή δυστυχώς δεν υπάρχει τέτοια πολιτική η επιλογή επαφίεται στην εκτίμηση του ονοματοθέτη. Σε όποια

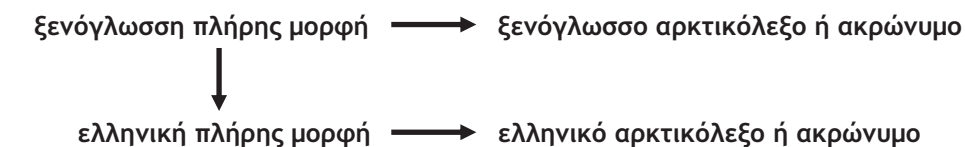
265. ISO 704:2000, *Terminology work – Principles and methods* (ολόκληρο)

περίπτωση όμως αποφασιστεί ότι ένα ξενόγλωσσο (π.χ. αγγλικό) αρκτικόλεξο ή ακρώνυμο **δεν** θα αποδοθεί με ισοδύναμο ελληνικό, τότε αυτό θα χρησιμοποιείται ως αυτούσιο ξενόγλωσσο δάνειο με λατινικούς χαρακτήρες και με την προφορά του της γλώσσας πηγής, όπως λ.χ. το αγγλικό (διεθνές πλέον) αρκτικόλεξο **ISDN**²⁶⁶ ['ai-es-di-'en]. Αυτά τα δάνεια λειτουργούν ως *ανεξάρτητες συντομομορφές* στη Νεοελληνική αφού δεν προκύπτουν από ελληνικές πλήρεις μορφές.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ – Σε πολύ λίγες περιπτώσεις έχει γίνει *μεταγραφή* της ξενόγλωσσας συντομομορφής στο ελληνικό αλφάβητο, ως χωριστού συνώνυμου ονόματος ή όρου, χωρίς αναφορά στην ξενόγλωσσα πλήρη μορφή – και πολύ περισσότερο στην ελληνική πλήρη μορφή – λ.χ. **CIA** → **ΣΙΑ** ['sia] (Central Intelligence Agency – Κεντρική Υπηρεσία Πληροφοριών – ΗΠΑ), **AIDS** → **έιτζ** ['eidz] (Acquired Immune Deficiency Syndrome – σύνδρομο επίκτητης ανοσολογικής ανεπάρκειας). Και σε αυτές τις περιπτώσεις πρόκειται για επιλογή *ανεξάρτητης συντομομορφής*.

Αν η απόφαση είναι να δημιουργηθεί αρκτικόλεξο ή ακρώνυμο στη Νεοελληνική πρέπει πρώτα να σχηματισθεί η *ελληνική πλήρης μορφή* (δηλαδή να δημιουργηθεί το ισοδύναμο πλήρης ελληνικό όνομα ή ο ισοδύναμος πλήρης ελληνικός όρος) και στη συνέχεια να σχηματισθεί το ελληνικό αρκτικόλεξο ή ακρώνυμο (βλ. και Σχήμα 19).

Είναι φανερό, επομένως, ότι το θέμα της απόδοσης (σχηματισμού, προφοράς, γένους, αριθμού, πτώσης) των ελληνικών αρκτικολέξων και ακρωνύμων – είτε αυτά σχηματίζονται πρωτογενώς είτε σχηματίζονται ως ισοδύναμα ξενόγλωσσων αρκτικολέξων και ακρωνύμων – είναι καθαρά υπόθεση της νεοελληνικής γλώσσας και πρέπει να ακολουθεί κανόνες που προσιδιάζουν σε αυτή.

Σχήμα 19 Τα ελληνικά αρκτικόλεξα ή ακρώνυμα που είναι ισοδύναμα με ξενόγλωσσα προκύπτουν από την ελληνική ισοδύναμη πλήρη μορφή

Το καθαρά γραμματικό ζήτημα του γένους, του αριθμού και της πτώσης των ελληνικών αρκτικολέξων και ακρωνύμων δεν εμφανίζει ιδιαίτερη δυσκολία και συνοψίζεται στον κανόνα:

266. ISDN: Integrated Services Digital Network (ψηφιακό δίκτυο ενοποιημένων υπηρεσιών)

Το ελληνικό αρκτικόλεξο ή ακρώνυμο *δεν* έχει διαφορετικό τύπο στον πληθυντικό αριθμό και *έχει* γένος, αριθμό και πτώση *ίδια* με εκείνα της αντίστοιχης πλήρους μορφής.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ – Τα αρκτικόλεξα και ακρώνυμα, κανονικά, τόσο τα ελληνικά όσο και τα ξενόγλωσσα, δεν γράφονται με τελείες, όπως γίνεται στις συντομογραφίες· τονίζονται δε στην τελευταία ή προτελευταία προφερόμενη συλλαβή.

Παραδείγματα:

ο ΟΤΕ (ο Οργανισμός Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος),
 της ΔΕΗ (της Δημόσιας Επιχείρησης Ηλεκτρισμού),
 την ΕΛΕΤΟ (την Ελληνική Εταιρεία Ορολογίας),
 το ΣτΕ (το Συμβούλιο της Επικρατείας),
 τα ΕΛΤΑ (τα Ελληνικά Ταχυδρομεία),
 των ΕΛΤΑ (των Ελληνικών Ταχυδρομείων),
 οι ΕΛΜΕ (οι Ενώσεις Λειτουργών Μέσης Εκπαίδευσης),
 τους ΟΤΑ (τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης),
 τις ΠΑΕ (τις Ποδοσφαιρικές Ανώνυμες Εταιρείες).

Ο κανόνας αυτός ισχύει και για τα υιοθετημένα ως δάνεια ξενόγλωσσα αρκτικόλεξα και ακρώνυμα· π.χ.

το ISDN (= το ψηφιακό δίκτυο ενοποιημένων υπηρεσιών),
 του ISDN (= του ψηφιακού δικτύου ενοποιημένων υπηρεσιών),,
 τα ISDN (και όχι τα ISDNs) (= τα ψηφιακά δίκτυα ενοποιημένων υπηρεσιών).

Ο σχηματισμός και η προφορά των ελληνικών αρκτικολέξων και ακρωνύμων είναι αλληλένδετα και εδώ ακριβώς προκύπτει πρόβλημα. Θα επιλέξουμε να είναι *αρκτικόλεξο* ή *ακρώνυμο*; Από ποια μέρη της πλήρους μορφής θα το σχηματίσουμε; Πώς θα προφέρεται και πώς η προφορά του θα επηρεάσει το σχηματισμό του;

Το πρόβλημα στην προφορά των ελληνικών *αρκτικολέξων* οφείλεται κυρίως στο ότι λίγα από τα ονόματα των γραμμάτων του ελληνικού αλφαβήτου (μόνο 9 από τα 24) είναι μονοσύλλαβα (σε αντίθεση με το λατινικό αλφάβητο, του οποίου, κυρίως στην Αγγλική και Γαλλική, τα ονόματα των γραμμάτων είναι, σχεδόν όλα, μονοσύλλαβα). Έτσι, η απαγγελία των ονομάτων των γραμμάτων ενός ελληνικού αρκτικολέξου είναι μακροσκελής γεγονός που έρχεται σε αντίθεση με το σκοπό της αρκτικολέκτησης (δηλαδή τη συντόμευση). Για παράδειγμα, αν τη συντομομορφή **ΟΗΕ** (Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών) την προφέρουμε

ως *αρκτικόλεξο* δηλαδή ['omikron-'ita-'epsilon] κερδίζουμε μόνο δύο συλλαβές έναντι της πλήρους μορφής (μείωση των 10 συλλαβών σε 8) και επομένως ο χρόνος δεν είναι πολύ μικρότερος· αντίθετα η προφορά της συντομομορφής **ΟΗΕ** ως *ακρωνύμου* [oi'e] μειώνει τις 10 συλλαβές σε 3.

Σε ό,τι αφορά την προφορά των ελληνικών **ακρωνύμων** δεν υπάρχει ιδιαίτερο πρόβλημα. Αυτά αντιμετωπίζονται όπως οι κανονικές ελληνικές λέξεις, με τη διαφορά ότι κατά την προφορά τους **δεν συνδυάζονται διαδοχικά φωνήεντα** για να σχηματίσουν δίψηφα φωνήεντα: <αι>, <ει>, <οι> κτλ. ή συνδυασμούς <αυ>, <ευ>, <ηυ>, ενώ – κατά τα άλλα – ακολουθείται η **φωνολογία της νέας ελληνικής**.

Παραδείγματα:

ΑΕΙ [ae'i] και όχι ['ai] (Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα),

ΠΟΥ ['roi] και όχι [ru] (Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας),

ΣΜΑ [zma] (Σχολή Μηχανικών Αεροπορίας),

ΚΕΓΕ ['ceje] (Κεντρική Επιτροπή Γενικών Εξετάσεων),

ΣΔΟΕ ['zdoe] (Σώμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος).

Για να προφέρονται «όπως οι κανονικές ελληνικές λέξεις» τα ακρώνυμα θα πρέπει να περιέχουν υπαρκτές – και επομένως επιτρεπτές – για τη νεοελληνική γλώσσα ακολουθίες φωνημάτων και ιδιαίτερα συμφώνων. Δυσπρόφερτες διαδοχές συμφώνων δεν απαντούν καθόλου ή απαντούν ελάχιστα στη σημερινή νεοελληνική γλώσσα.

Για παράδειγμα, το διμελές σύμπλεγμα [ɣs] δεν απαντά μέσα σε ελληνικές λέξεις – και εκεί που θα μπορούσε να είχε προκύψει στην αρχαία Ελληνική, οπότε θα προφερόταν [gs]²⁶⁷, έχει ήδη τραπεί σε [ks] λόγω αφομοίωσης ηχηρότητας από το άηχο [s]. Έτσι εξηγείται γιατί η συντομομορφή ΓΣΕΕ (Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος) προφέρεται ως ακρώνυμο [jesɛ'e] και όχι [ɣse'e] υποδηλώνοντας ότι θα ήταν πιο εύστοχο το ακρώνυμο αυτό να γράφεται ΓΕΣΕΕ μορφή καθ' όλα επιτρεπτή.

Η δυσκολία για την προφορική απόδοση των ελληνικών **αρκτικολέξων** μπορεί να ξεπεραστεί ως ένα βαθμό με «συντόμευση» των ονομάτων των γραμμάτων· δηλαδή με την καθιέρωση βραχύτερων ονομάτων (και μάλιστα μονοσύλλαβων) που θα χρησιμοποιούνται, ως ταυτόσημα των πλήρων ονομάτων, σε όλες τις

267. Όπως λ.χ. στον αόριστο των ουρανικόληκτων ρημάτων των οποίων το θέμα λήγει σε /ɣ/, με τη σημερινή προφορά: αόριστος του ρήματος <διαλέγω> ➔ <διάλεγα> ➔ <διάλεξα> ['ðjaleksa].

περιπτώσεις όπου απαιτείται απαγγελία των ονομάτων πολλών διαδοχικών γραμμάτων, όπως είναι η εκφορά των αρκτικολέξων. Στην ανακοίνωση του 4^{ου} Συνεδρίου «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία»²⁶⁸ προτείνεται, παράλληλα με το **πλήρες όνομα** του κάθε γράμματος, να καθιερωθεί και ένα μονοσύλλαβο **λιτό όνομα**, που, αν πρόκειται για φωνήεν θα είναι μια συλλαβή αποτελούμενη από το ίδιο το φωνήεν, ενώ αν πρόκειται για σύμφωνο, θα είναι μια συλλαβή που θα σχηματίζεται από το υπόψη σύμφωνο συν ένα φωνήεν (το φωνήεν /u/) κοινό για όλα τα σύμφωνα. Στην ίδια εργασία προτάθηκε η σύνταξη ενός «Κώδικα Δημιουργίας Αρκτικολέξων και Ακρωνύμων» και εγκρίθηκε από το Συνέδριο η προώθηση της επεξεργασίας του και καθιέρωσής του από την Ελληνική Εταιρεία Ορολογίας (ΕΛΕΤΟ).

4.2.4 Σχέσεις όρων ή κατασημάνσεων και εννοιών

4.2.4.1 Ορισμοί

4-28* συνωνυμία

σχέση μεταξύ δύο ή περισσότερων **όρων** ή **ονομάτων**, σε δεδομένη γλώσσα, που παριστάνουν την ίδια **έννοια**

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 1 – Η σχέση της συνωνυμίας υπάρχει, για παράδειγμα, ανάμεσα στους **όρους** *εφεσιβάλλω* και *εκκαλώ*.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 2 – **Όροι** ή **ονόματα** που είναι εναλλάξιμα σε όλα τα **συγκείμενα** λέγονται **συνώνυμοι όροι** ή **συνώνυμα ονόματα** ή **συνώνυμα**²⁶⁹, ενώ αν είναι εναλλάξιμα μόνο σε κάποια συγκείμενα λέγονται **οιονεί συνώνυμοι όροι** ή **οιονεί συνώνυμα ονόματα** ή **οιονεί συνώνυμα**²⁷⁰. Για παράδειγμα, οι όροι *βλάβη* και *ζημία* και οι όροι *αστικός* και *πολιτικός* (με την έννοια του αγγλ. ή γαλλ. *civil*), π.χ. αυτός που υπέστη *σωματική/ηθική βλάβη* είναι και *ζημιωθείς*, αλλά δεν μπορεί να λεχθεί ότι υπέστη **σωματική/ηθική ζημία*· ο *έχων αστική αξίωση* κατά κάποιου *αστικώς υπευθύνου* λέγεται *πολιτικώς ενάγων*, ουδέποτε **αστικώς ενάγων*.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 3 – Οι έννοιες που παριστάνονται με *οιονεί συνώνυμα* δεν έχουν το ίδιο πλάτος. Στα γενικά λεξικά αναφέρονται ως *συνώνυμα* αδιακρίτως τόσο τα *συνώνυμα* όσο και τα *οιονεί συνώνυμα*.

268. Κ. Βαλεοντής, 2003, όπ.π., σσ. 135–136.

269. Πρόκειται για σπανιότατη κατηγορία στη ΓΓ, αλλά για αρκετά διαδεδομένη κατηγορία στη ΓΕΣ, όπου η πολυσημία αποφεύγεται. Ουσιαστικά πρόκειται για την τέλεια συνωνυμία της βιβλιογραφίας βλ. ενδ. Γ. Κεντρωτής, *Θεωρία και πράξη της μετάφρασης*. Αθήνα: Δίαιλος 1996, σ. 373 κ.α.

270. Ουσιαστικά πρόκειται για τη *μερική συνωνυμία* και την *απόλυτη συνωνυμία* της βιβλιογραφίας βλ. ενδ. Γ. Κεντρωτής, 1996, όπ.π., σσ. 373–374 κ.α.

4-29* αντωνυμία

σχέση μεταξύ δύο όρων, σε δεδομένη γλώσσα, που παριστάνουν αντίθετες έννοιες

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 1 – Η σχέση της αντωνυμίας υπάρχει, για παράδειγμα, ανάμεσα στους όρους *δόλος* και *αμέλεια*, *θετικό διαφέρον* και *αρνητικό διαφέρον*.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 2 – Οι όροι στη σχέση της αντωνυμίας λέγονται *αντώνυμοι όροι* ή *αντώνυμα*.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 3 – Στα λεξικά τα *αντώνυμα*, που συχνά λέγονται και *αντίθετα*, παριστάνουν αδιακρίτως *αντίθετες έννοιες* ή *αντιφατικές έννοιες*. Παραδείγματα: *αμελής – δόλιος* (αντιφατικές έννοιες), *ανώτερος – κατώτερος* (αντίθετες έννοιες).

4-30 ισοδυναμία

σχέση μεταξύ *κατασημάνσεων*, σε διαφορετικές γλώσσες²⁷¹, που παριστάνουν την ίδια έννοια

ΣΗΜΕΙΩΣΗ – Οι κατασημάνσεις στη σχέση της ισοδυναμίας λέγονται *ισοδύναμες κατασημάνσεις* ή *ισοδύναμα*.

4-31 μονωνυμία

σχέση μεταξύ *κατασημάνσεων* και *εννοιών*, σε δεδομένη γλώσσα, στην οποία μία έννοια έχει μία μόνο κατασήμανση

ΣΗΜΕΙΩΣΗ – Οι κατασημάνσεις στη σχέση της μονωνυμίας λέγονται *μονώνυμα*. Ορθότερο, όμως, είναι να λέγονται *μονώνυμα* οι αντίστοιχες έννοιες.

4-32 μονοσημία

σχέση μεταξύ *κατασημάνσεων* και *εννοιών*, σε δεδομένη γλώσσα, στην οποία μία κατασήμανση παριστάνει μία μόνο έννοια

ΣΗΜΕΙΩΣΗ – Οι κατασημάνσεις στη σχέση της μονοσημίας λέγονται *μονόσημα*²⁷².

4-33 πολυσημία

σχέση μεταξύ *κατασημάνσεων* και *εννοιών*, σε δεδομένη γλώσσα, στην οποία μία κατασήμανση παριστάνει δύο ή περισσότερες έννοιες που έχουν ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 1 – Αυτό μπορεί να συμβαίνει ακόμη και εντός του ίδιου ευρύτερου θεματικού πεδίου. Ένα παράδειγμα πολυσημίας:

271. Η σχέση της ισοδυναμίας μπορεί να θεωρηθεί και μεταξύ κατασημάνσεων της ίδιας έννοιας μέσα στο ίδιο θεματικό πεδίο, εφόσον τουλάχιστον μία από αυτές δεν είναι λεκτική κατασήμανση. Συνεπώς, μια βασική διαφορά της από τη συνωνυμία είναι ότι λειτουργεί διαγλωσσικώς και όχι ενδογλωσσικώς. Στη μετάφραση κειμένων ΓΓ η ισοδυναμία είναι δυναμική έννοια, και κρίνεται πάντοτε από τον επιδιωκόμενο επικοινωνικό σκοπό σε συνάρτηση με το επικοινωνιακό αποτέλεσμα που επιτυγχάνεται, ενώ στη μετάφραση κειμένων ΓΕΣ επιδιώκεται η στατικότητα της, δηλαδή η ταύτισή της με την παραλληλία, βλ. Π.Γ. Κριμπάς, *Συμβολή στη μεταφρασεολογία*. Αθήνα: Γρηγόρης, 2005, σσ. 44, 57–66κ.α.· του ιδίου, *Η μετάφραση νομικών όρων στις διεθνείς συμβάσεις. Το παράδειγμα της Σύμβασης του Schengen*. Αθήνα: Αντ. Ν. Σάκκουλας 2009, σσ.26, 48–53κ.α.

272. ή μονόσημες κατασημάνσεις

ενοχή

- 1) δικαστικώς διαπιστούμενη ποινική ευθύνη του κατηγορουμένου ως προς την αξιόποινη πράξη για την οποία κατηγορείται στο πλαίσιο συγκεκριμένης ποινικής δίωξης
- 2) σχέση βάσει της οποίας ένα πρόσωπο έχει υποχρέωση προς ένα άλλο σε παροχή

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 2 – Οι κατασημάνσεις στη σχέση της πολυσημίας λέγονται *πολύσημα*²⁷³.

4-34 ομωνυμία²⁷⁴

σχέση μεταξύ *κατασημάνσεων* και *εννοιών*, σε δεδομένη γλώσσα, στην οποία μία κατασήμανση παριστάνει δύο ή περισσότερες *έννοιες* άσχετες μεταξύ τους

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 1 – Ένα παράδειγμα ομωνυμίας:

ρόκα

- 1) το φυτό
- 2) εργαλείο για γνέσιμο του μαλλιού.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 2 – Οι κατασημάνσεις στη σχέση της ομωνυμίας λέγονται *ομώνυμα*. Ορθότερο, όμως, είναι να λέγονται *ομώνυμα* οι αντίστοιχες *έννοιες*.

4.2.4.2 Εννοιοδιάγραμμα και παραδείγματα των σχέσεων μεταξύ κατασημάνσεων ή μεταξύ κατασημάνσεων και εννοιών

Ιδανικά, ο αντικειμενικός σκοπός της εκχώρησης *όρων* σε *έννοιες* σε δεδομένη *ειδική γλώσσα* είναι να εξασφαλίζεται ότι δεδομένος *όρος* αποδίδει μία και μόνο *έννοια* (η συνθήκη της *μονοσημίας*) και ότι δεδομένη *έννοια* παριστάνεται με έναν και μόνο *όρο* (η συνθήκη της *μονωνυμίας*). Αυτές οι συνθήκες μειώνουν την αμφισημία, σε αντίθεση με την *ομωνυμία* και τη *συνωνυμία* που μπορούν να οδηγήσουν σε αμφισημία.

Η *ομωνυμία* περιλαμβάνει τη σχέση μεταξύ *κατασημάνσεων* και *εννοιών* στην οποία *κατασημάνσεις* δεδομένης γλώσσας έχουν ταυτιζόμενες μορφές, φωνητικές ή γραπτές, αλλά κατασημαίνουν διαφορετικές και άσχετες μεταξύ τους *έννοιες*.

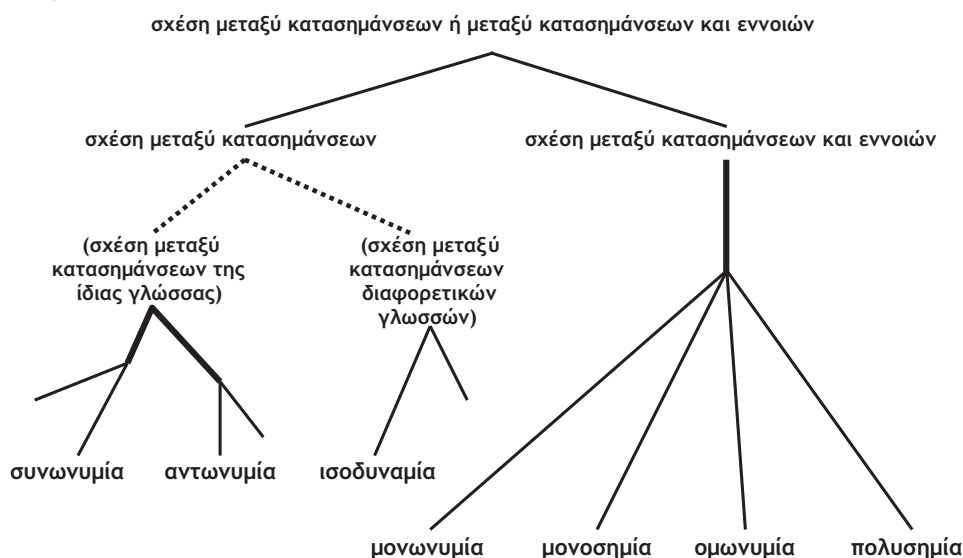
Ομώνυμα που ταυτίζονται φωνητικά, αλλά γράφονται διαφορετικά, λέγονται *ομόφωνα*, π.χ. (ο) *τοίχος* και (το) *τείχος*. *Ομώνυμα* που έχουν ταυτιζόμενες γραπτές μορφές, αλλά προφέρονται διαφορετικά λέγονται *ομόγραφα*, π.χ. *δόλιος* ['δόλος] (= κακόμοιρος) (δισύλλαβο) και *δόλιος* ['doliος] (= που έχει δόλο) (τρिसύλλαβο), όπως στους νομικούς όρους *δόλια χρεοκοπία*, *δόλια πράξη*. Τα πλήρη ομώνυμα ή *ταυτώνυμα* καί γράφονται καί προφέρονται με τον ίδιο τρόπο, π.χ. *ενοχή* <Αστικό Δίκαιο> – *ενοχή* <Ποινικό Δίκαιο>. Τα *ομόγραφα* ενδέ-

273. ή πολύσημες κατασημάνσεις

274. Δεν καλύπτεται το θέμα των ομοφώνων και ομογράφων όπως στις προηγούμενες εκδόσεις του Προτύπου. (βλ. ενότητα 4.2.4.2)

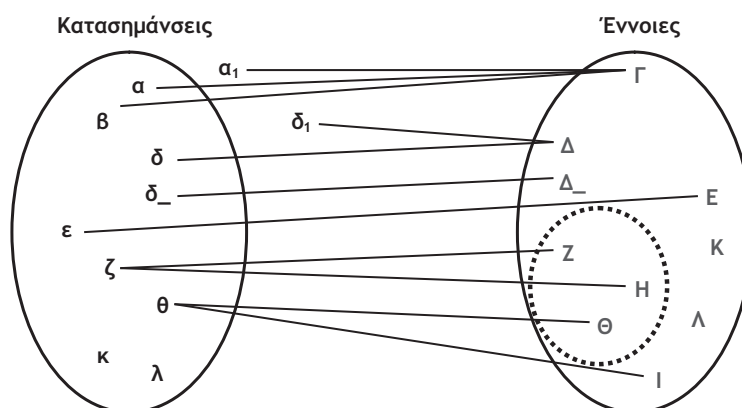
χεται να έχουν ίδια ή διαφορετική ετυμολογική προέλευση, ενώ τα *ταυτώνυμα* έχουν εξ ορισμού την ίδια ετυμολογική προέλευση (στην ουσία πρόκειται για την ίδια λέξη με περισσότερες σημασίες).

Στο σχήμα 20 δίνεται το εννοιοδιάγραμμα των σχέσεων μεταξύ *κατασημάνσεων* και μεταξύ *κατασημάνσεων* και *εννοιών*.

Σχήμα 20 Εννοιοδιάγραμμα των σχέσεων μεταξύ κατασημάνσεων και μεταξύ κατασημάνσεων και εννοιών

Στο σχήμα 21α δίνονται σχηματικά οι αντιστοιχίες στις σχέσεις μεταξύ *κατασημάνσεων* και μεταξύ *κατασημάνσεων* και *εννοιών*.

Σχήμα 21α Σχηματικό διάγραμμα των αντιστοιχιών στις σχέσεις μεταξύ κατασημάνσεων και μεταξύ κατασημάνσεων και εννοιών

Η δεξιά έλλειψη παριστάνει το σύνολο των εννοιών, ενώ η αριστερή έλλειψη παριστάνει το σύνολο των κατασημάνσεων με τις οποίες αποδίδονται οι έννοιες σε μια συγκεκριμένη γλώσσα (π.χ. ελληνικά).

Με κεφαλαία γράμματα συμβολίζονται οι έννοιες και με μικρά οι κατασημάνσεις.

Οι κατασημάνσεις α_1 και δ_1 είναι σε άλλη γλώσσα (π.χ. την Αγγλική).

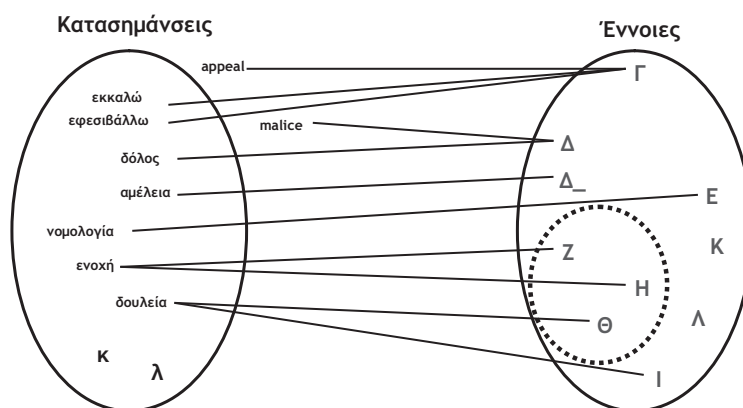
Η έννοια Δ_- είναι η *αντίθετη* ή *αντιφατική έννοια* της έννοιας Δ .

Τα μέλη του υποσυνόλου των εννοιών που ορίζεται με τον διακεκομμένο κύκλο έχουν ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά.

Αν υποθέσουμε ότι για τις έννοιες και τις κατασημάνσεις που θεωρήσαμε δεν υπάρχουν άλλες αντιστοιχίες εκτός από αυτές του σχήματος 21α, σύμφωνα με τους ορισμούς:

- α. **συνώνυμα** είναι οι κατασημάνσεις: α και β
- β. **αντώνυμα** είναι οι κατασημάνσεις: δ και δ_-
- γ. **ισοδύναμα** είναι οι κατασημάνσεις: α και α_1 , β και β_1 , δ και δ_1
- δ. **μονώνυμο** είναι καθεμιά από τις κατασημάνσεις (ορθότερα έννοιες):
 δ (έννοια Δ)
 δ_- (έννοια Δ_-)
 ϵ (έννοια E)
 ζ (έννοια Z)
 ζ (έννοια H)
 θ (έννοια Θ)
 θ (έννοια I)
- ε. **μονόσημο** είναι καθεμιά από τις κατασημάνσεις: α , β , δ , δ_- , ϵ
- στ. **πολύσημο** είναι η κατασημάνση: ζ
- ζ. **ομώνυμα** είναι οι κατασημάνσεις θ (έννοια Θ) και θ (έννοια I). Ορθότερα: Οι έννοιες Θ και I είναι **ομώνυμα**, αφού αποδίδονται με το κοινό όνομα θ .

Στο σχήμα 21β απεικονίζεται συγκεκριμένη εφαρμογή του σχ.21α.

Σχήμα 21B Συγκεκριμένο παράδειγμα σύμφωνα με το σχήμα 21α

Οι αναγραφόμενες κατασημάνσεις αντιστοιχούν στις ακόλουθες έννοιες:

Γ: <δίκαιο>	«εκκαλώ» = «εφεσιβάλλω»
Δ: <δίκαιο>	«δόλος»
Δ_: <δίκαιο>	«αμέλεια»
Ε: <δίκαιο>	«νομολογία»
Ζ: <δίκαιο>	«ενοχή»
Η: <δίκαιο>	«ενοχή»
Θ: <δίκαιο>	«δουλεία»
Ι: <γενική γλώσσα>	«η κατάσταση στην οποία βρίσκεται κάποιος που έχει στερηθεί την προσωπική του ελευθερία και που αποτελεί ιδιοκτησία κάποιου άλλου» ²⁷⁵

Στα ορολογικά λεξιλόγια ή λεξικά κάθε λήμμα αντιστοιχεί και σε διαφορετική έννοια, δηλαδή τα μεν *συνώνυμα* αναγράφονται μαζί, ενώ τόσο τα *πολύσημα* όσο και τα *ομώνυμα* είναι διαχωρισμένα. Κάποιες φορές οι κατασημάνσεις των αντίστοιχων λημμάτων αριθμούνται· π.χ. στο *πολύσημο terminology* (ISO 1087-1:2000²⁷⁶) αντιστοιχούν δύο λήμματα: **terminology 1** (= ορολόγιο, ορολογία) – **terminology 2** (= Ορολογία).

Στα γενικά λεξικά δεν ισχύει ο κανόνας *κάθε λήμμα και διαφορετική έννοια*. Εδώ είτε αναγράφονται όλα στο ίδιο λήμμα και αριθμούνται (στο δεκαδικό, στο λατινικό, στο ελληνικό ή και σε μεικτό σύστημα αρίθμησης) είτε γίνεται διαχωρισμός

275. ΑΚΝ, 1998, σ. 392

276. ISO 1087-1:2000, *Terminology work – Vocabulary – Part 1: Theory and application* (ολόκληρο).

μόνο των *ομωνύμων*, ενώ τα *πολύσημα* συμπεριλαμβάνονται στο ίδιο λήμμα. Για παράδειγμα, για τη λέξη *λίμα* στο Μείζον Ελληνικό Λεξικό²⁷⁷ υπάρχει ένα λήμμα:

λίμα (η) ουσ. 1. [μσν. λίμα < ρ. λιμάζω] μεγάλη πείνα, λαιμαργία | | απληστία
2. [< ιταλ. lima] εργαλείο για τη λείανση σκληρής ύλης, ρίνη | (μτφ.) ακατάσχετη φλυαρία

όπου τα ομώνυμα διαχωρίζονται με την αρίθμηση 1. και 2., ενώ τόσο το 1. όσο και το 2. περιλαμβάνει ένα πολύσημο με 2 σημασίες.

Αντίστοιχα, για την ίδια λέξη (*λίμα*), στο Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας (ΛΝΕΓ)²⁷⁸ καθώς και στο Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής (ΛΚΝ)²⁷⁹ υπάρχουν δύο λήμματα: *λίμα*¹ και *λίμα*².

Τα λήμματα του ΛΝΕΓ είναι:

λίμα¹ (η) {λιμών} 1. ατσάλινο εργαλείο με χαρακιές ή δόντια, που με την τριβή λειαίνει σκληρά υλικά σώματα (κυρ. μέταλλα) ΣΥΝ. ρίνη 2. μικρό μεταλλικό εργαλείο που χρησιμοποιείται στο μανικιούρ για το κόντυμα και τη λείανση των άκρων των νυχιών 3. (μτφ. σπάνια) η ακατάσχετη φλυαρία [ΕΤΥΜ. < ιταλ. lima < λατ. lima].

λίμα² (η) {χωρ. γεν. πληθ.} (εκφραστ.) η υπερβολικά μεγάλη πείνα [ΕΤΥΜ. μεσν. < λιμάζω (υποχωρητ.) βλ. λ.].

όπου τα ομώνυμα διαχωρίζονται με χωριστά λήμματα (*λίμα*¹ και *λίμα*²), από τα οποία το πρώτο (*λίμα*¹) είναι πολύσημο με 3 σημασίες (3 έννοιες), ενώ το δεύτερο (*λίμα*²) έχει μία σημασία (1 έννοια).

Τα λήμματα του ΛΚΝ είναι:

λίμα¹ η [líma] 1. εργαλείο οδοντωτό που χρησιμοποιείται για τη λείανση ή τη λέπτυνση επιφανειών ή αντικειμένων, κυρίως μεταλλικών: *Χοντρή / ψιλή / στρογγυλή / τριγωνική ~. | | ~ νυχιών*. 2. (μτφ., προφ.) πολυλογία, φλυαρία: *Μας έπιασε / μας τάραξε στη ~. | | (για πρόσ.) ο φλύαρος, ο πολυλογάς: Είναι μια ~ αυτός!*

277. Μ. Μανδαλά (δ/ση σύνταξης), Β. Μανδαλά, Ε. Μακρυγιάννη (επιμ.), Α. Αναγνώστου (κύρια ονόματα), *Μείζον Ελληνικό Λεξικό*, Τεγόπουλος – Φυτράκης. Αθήνα: Αρμονία, 1997, σ. 657..

278. Γ.Δ. Μπαμπινιώτης, *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας* (2η έκδοση). Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας, 2002.

279. ΛΚΝ, όπ. π.

[ιταλ. lima]

λίμα² η : (προφ.) η μεγάλη πείνα, η λαιμαργία: Έχω μια ~!

[μσν. λίμα < λιμ(άζω) -α (αναδρ. σχημ.)]

όπου τα ομώνυμα διαχωρίζονται με χωριστά λήμματα (λίμα¹ και λίμα²), από τα οποία το πρώτο (λίμα¹) είναι πολύσημο με 4 σημασίες (4 έννοιες) ενώ το δεύτερο (λίμα²) έχει μία σημασία (1 έννοια).

4.3 Τυποποίηση και σχηματισμός όρων - Επιτροπές και λοιποί φορείς που ασχολούνται με τη νομική Ορολογία - Αρχές σχηματισμού όρων

Για να επιτευχθεί η άριστη δυνατή αντιστοιχία μεταξύ όρων και εννοιών στα διάφορα θεματικά πεδία, οι ορολόγοι, σε συνεργασία με τους ειδικούς κάθε θεματικού πεδίου, εκπονούν διάφορα πρότυπα στο πλαίσιο διεθνών, περιφερειακών ή εθνικών οργανισμών, τα οποία εξυπηρετούν την τυποποίηση (standardization) της ορολογίας βάσει συγκεκριμένων αρχών. Ένα τυποποιημένο ορολόγιο οφείλει να κατοπτρίζει ένα συνεκτικό σύστημα όρων που να αντιστοιχεί στο σύστημα εννοιών του υπόψη θεματικού πεδίου. Τα ορολόγια που ορίζονται στα διάφορα πρότυπα²⁸⁰ πρέπει να είναι ακριβή και να προσδίδουν σαφήνεια στην επικοινωνία, σε εθνικό, περιφερειακό ή παγκόσμιο επίπεδο, ανάλογα με το πρότυπο. Στο πλαίσιο τεχνικών επιτροπών ορολογίας, όπως η TC 37 του ISO και η TE21 του ΕΛΟΤ, συντάσσονται πρότυπα που αποσκοπούν στην καθοδήγηση των ειδικών κατά την επιλογή και/ή τον σχηματισμό όρων· οι προδιαγραφές που διατυπώνονται στα εν λόγω πρότυπα συνιστούν ένα αρκετά ευρύ πλαίσιο οδηγιών που φαίνεται να έχει διαγλωσσική ισχύ, τουλάχιστον όσον αφορά τις ινδοευρωπαϊκές γλώσσες της Ευρώπης, αν και στηρίζεται κατά βάση στις δομές της Αγγλικής²⁸¹. Εδώ θα περιοριστούμε στις αρχές σχηματισμού όρων, τ.έ. τη *διαφάνεια*, τη *συνέπεια*, τη *γλωσσική καταλληλότητα*, τη *γλωσσική οικονομία*, την *παραγωγικότητα* και *συνθετικότητα*, τη *γλωσσική*

280. Εθνικά, π.χ. τα Ελληνικά Πρότυπα του ΕΛΟΤ· περιφερειακά, π.χ. τα Ευρωπαϊκά Πρότυπα των CEN, CENELEC και ETSI· και παγκόσμια, π.χ. τα Διεθνή Πρότυπα του ISO και της IEC. Σήμερα τα βασικά διεθνή πρότυπα για μονογλωσσικές και πολυγλωσσικές μεθόδους ορολογικής εργασίας είναι τα ISO 860:2007, *Terminology work – Harmonization of concepts and terms*, ISO 704:2009, *Terminology work – Principles and Methods*, και ISO 12616:2001, *International Standard, Translation-oriented terminography*. Βλ. και I. Strandvik, "Legal Harmonization Through Legal Translation: Texts that Say the Same Thing?" στο C.J.W. Baaij (επιμ.) *The Role of Legal Translation in Legal Harmonization*. Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer, σειρά Law & Business, 2012, 25–49, σ. 36.

281. Βαλεοντής και Μάντζαρη, 2006, ό.π., σ. 4.

ορθότητα, και τη γλωσσική εντοπιότητα²⁸² οι οποίες διατυπώνονται στο πρότυπο ISO 704: 2000 Terminology work – Principles and methods, προσαρμογή του οποίου για τη νεοελληνική γλώσσα αποτελεί το πρότυπο ΕΛΟΤ 402:2010 Ορολογική εργασία – Αρχές και μέθοδοι, παραθέτοντας τρία ελληνικά παραδείγματα από τη ΝΕΝΟ. Οι εν λόγω αρχές και η εφαρμογή τους εξαρτώνται σε πολύ μεγάλο βαθμό από τα λεξικά, μορφολογικά, συντακτικά και φωνολογικά χαρακτηριστικά της εκάστοτε γλώσσας, πράγμα που σημαίνει ότι δεν αρκεί ένα ή περισσότερα διεθνή πρότυπα για να καλυφθεί πλήρως αυτό το ζήτημα, αλλά απαιτείται χωριστή και ουσιαστική εργασία για κάθε συγκεκριμένη γλώσσα²⁸³, η οποία σήμερα, άλλωστε, αποτελεί συχνά την αφετηρία για την πρόσληψη μιας έννοιας εκ μέρους των ειδικών κάθε θεματικού πεδίου, αλλά και των μεταφραστών ειδικών κειμένων²⁸⁴. Τονίζουμε ότι οι αρχές σχηματισμού όρων δεν θα πρέπει να συγχέονται με τους μηχανισμούς (ή τρόπους) σχηματισμού όρων, με τους οποίους θα ασχοληθούμε παρακάτω (βλ. ενότητα 7).

Όσον αφορά τη νεοελληνική γλώσσα, το 1981 υπήρξε μια σημαντική προσπάθεια για την «προσαρμογή» της πρώτης έκδοσης του ISO 1087 στην Ελληνική με την εργασία της Τεχνικής Επιτροπής ΕΛΟΤ/ΤΕ21²⁸⁵, του Ελληνικού Οργανισμού Τυποποίησης (ΕΛΟΤ), που λειτουργούσε υπό την ευθύνη του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας (ΤΕΕ) και την έκδοση των Ελληνικών Προτύπων ΕΛΟΤ 402 «Αρχές ονοματοδοσίας» και ΕΛΟΤ 651 «Λεξιλόγιο Ορολογίας». Αναλυτική παρουσίαση και ερμηνεία των προτύπων αυτών έγινε αργότερα σε έκδοση του ΕΛΟΤ²⁸⁶. Στην ΕΛΟΤ/ΤΕ21 εκτός από τον ΕΛΟΤ και το ΤΕΕ συμμετείχαν και: το Υπουργείο Συντονισμού (Κ. Κουρογένης – Ε. Φωκάς), το Υπουργείο Δημοσίων Έργων (Δ. Δημητρίου-Ε. Ζαγορησίου-Βέττα), το ΕΛΚΕΠΑ (Δ. Κωδωνάς), η Ένωση Ελλήνων Φυσικών (Κ.Ε.Β.), η Ένωση Ελλήνων Χημικών (Δ. Κρέμος – Γ. Στεργίου), το Πανεπιστήμιο Αθηνών (Ν. Χατζηχρηστίδης), η Σχολή Χημικών Μηχανικών του ΕΜΠ (Ν. Κουμούτσος – Α. Λυγερός), η Σχολή Πολιτικών Μηχανικών του ΕΜΠ (Κ. Συρμακέζης) και ο Τομέας Γλωσσολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών (Π.

282. Ν. Κουτσουμπάρη, Χ. Σδούκου και Κ. Βαλεοντής, «Ορολογία και Λεξικογραφία: Δύο θεματικά πεδία με συμπληρωματικούς στόχους, αλλά με εννοιολογικές και μεθοδολογικές διαφορές – Σημεία σύγκλισης και προτάσεις περαιτέρω εναρμόνισης» στο Κ. Βαλεοντής (επιμ.) *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία. Ανακοινώσεις 8ου Συνεδρίου*. Αθήνα: ΕΛΕΤΟ, 2011, 43-72, σσ. 54-57.

283. Κουτσουμπάρη κ.ά., 2011, όπ.π. σ. 54.

284. J. Roald, "Strukturalist, veiviser og agent i grensesnittet mellom fagvirkelighet og språk" στο H. Nilsson, *Med tydelig intensjon. En festskrift till Anna-Lena Bucher på 60-årsdagen*. Solna: Terminologisentrum TNC, 2008, 20-26, σ. 22· πβ. και ενότητα 8.

285. ΕΛΟΤ/ΤΕ21: Τεχνική Επιτροπή «Αρχές Ορολογίας» (αρχικός τίτλος). Τεχνική Επιτροπή του ΕΛΟΤ που λειτουργεί με ευθύνη του ΤΕΕ από το 1981, με κάποια ενδιάμεση διακοπή.

286. Βαλεοντής, 1988, όπ.π. (ολόκληρο).

Κοντός). Επικεφαλής της Επιτροπής ήταν η Μαίρη Παπαδάκη (ΤΕΕ), υπεύθυνος εκ μέρους του ΕΛΟΤ ήταν ο Β. Α. Φιλόπουλος, ενώ εισηγητής για τα παραπάνω πρότυπα ήταν ο Κ.Ε.Β. (ΕΕΦ).

Η Επιτροπή Ορολογίας ΕΛΟΤ/ΤΕ21 σήμερα έχει τον τίτλο «Ορολογία – Γλωσσικοί πόροι», εξακολουθεί να λειτουργεί με ευθύνη του ΤΕΕ και έχει ως αποστολή τη σύνταξη Ελληνικών Προτύπων στο θεματικό πεδίο «Ορολογία» και την ενεργό συμμετοχή στις εργασίες των αντίστοιχων Ευρωπαϊκών και Διεθνών Επιτροπών Τυποποίησης· η ΤΕ21 είναι, μεταξύ άλλων, πλήρες μέλος (P-Member) της Διεθνούς Επιτροπής Τυποποίησης στην Ορολογία TC37 (Terminology and other language and content resources) του International Standardization Organization (ISO), σε αυτό δε το πλαίσιο παρακολουθεί και ενημερώνεται για όλο το έργο της Επιτροπής, ενώ συμμετέχει στις συζητήσεις και ψηφοφορίες για τα νέα πρότυπα και άλλα τυποποιητικά κείμενα που προκύπτουν²⁸⁷. την ευθύνη της παρακολούθησης των εργασιών της εν λόγω Επιτροπής έχει το Τμήμα Τυποποίησης του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος (ΤΕΕ)²⁸⁸.

Η επιτροπή ΕΛΟΤ/ΤΕ21, το ΤΕΕ και ο ΕΛΟΤ διοργάνωσαν το πρώτο συνέδριο για την Τυποποίηση Ορολογίας (1992), που πλαισιώθηκε από όλα τα ενεργά όργανα Ορολογίας στην Ελλάδα (ΜΟΤΟ²⁸⁹, ΕΛΟΤ/ΤΕ48/ΟΕ1²⁹⁰, ΕΛΟΤ/ΤΕ2/ΟΕ5²⁹¹, ...). Η ΕΛΟΤ/ΤΕ21 είναι από τα 7 ιδρυτικά συλλογικά μέλη (1992) της Ελληνικής Εταιρείας Ορολογίας (ΕΛΕΤΟ) που ανέλαβε το έργο του συντονισμού των ατομικών και συλλογικών μελών της στο έργο της Ορολογίας και της προώθησης της Ορολογίας στην Ελλάδα γενικότερα.

Το 1991 – με πρωτοβουλία της ΜΟΤΟ – είχε υπογραφεί μεταξύ 5 οργάνων εκπόνησης ορολογίας (των τεσσάρων προαναφερόμενων και της ΜΕΠΟ²⁹²) η «Συμ-

287. ΕΛΟΤ 1443:2012, *Ορολογικές πολιτικές – Ανάπτυξη και υλοποίηση*.

288. Βλ. ιστοσελίδες http://portal.tee.gr/portal/page/portal/SCIENTIFIC_WORK/scient_typopoiisi και http://portal.tee.gr/portal/page/portal/SCIENTIFIC_WORK/scient_typopoiisi/epitropes/ELOT-TE21/aim (επίσκεψη 03-11-2013).

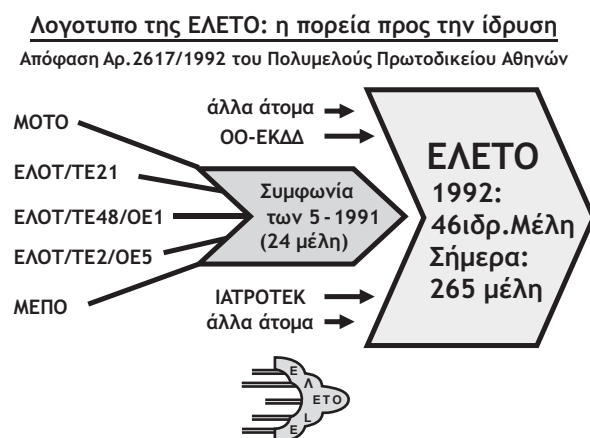
289. ΜΟΤΟ: Μόνιμη Ομάδα Τηλεπικοινωνιακής Ορολογίας, Ομάδα Εργασίας της Τεχνικής Επιτροπής «Τηλεπικοινωνίες» (ΤΕ-Τ), συλλογικό μέλος της ΕΛΕΤΟ. Λειτουργήσε από το 1989 ως το 2012 με την ευθύνη και υποστήριξη του Οργανισμού Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος (ΟΤΕ), στο πλαίσιο επίσημης συνεργασίας με τον Ελληνικό Οργανισμό Τυποποίησης (ΕΛΟΤ). Σήμερα, εξακολουθεί να λειτουργεί ως συλλογικό μέλος της ΕΛΕΤΟ.

290. ΕΛΟΤ/ΤΕ48/ΟΕ1: Ομάδα Εργασίας 1 «Ορολογία Πληροφορικής» της Τεχνικής Επιτροπής ΕΛΟΤ/ΤΕ48 «Ηλεκτρονική Επεξεργασία Πληροφοριών», του ΕΛΟΤ. Συλλογικό μέλος της ΕΛΕΤΟ.

291. ΕΛΟΤ/ΤΕ2/ΟΕ5: Ομάδα Εργασία 5 «Ηχομόνωση» της Τεχνικής Επιτροπής ΕΛΟΤ/ΤΕ2 «Περιβάλλον». Συλλογικό μέλος της ΕΛΕΤΟ.

292. ΜΕΠΟ: Μόνιμη Επιτροπή Ορολογίας, του Πανελληνίου Συλλόγου Διπλωματούχων Μηχανολόγων-Ηλεκτρολόγων (ΠΣΔΜΗ).

φωνία αμοιβαίας αναγνώρισης εργασιών των επιτροπών και ομάδων εκπόνησης ελληνικής ορολογίας». Στα 5 όργανα προστέθηκαν άλλες 2 ομάδες: η Ομάδα Ορολογίας ΙΑΤΡΟΤΕΚ της Εταιρείας Ιατρικών Σπουδών και η Ομάδα Ορολογίας του Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης (ΟΟ-ΕΚΔΔ). Με πυρήνα τα μέλη αυτών των οργάνων μαζί με κάποια μεμονωμένα άτομα με θερμό ενδιαφέρον για την ελληνική ορολογία ιδρύθηκε η ΕΛΕΤΟ (βλ. σχήμα 22).

Σχήμα 22 Η ίδρυση της Ελληνικής Εταιρείας Ορολογίας (ΕΛΕΤΟ)

Η ΕΛΕΤΟ στο πλαίσιο των καταστατικών οργάνων της (ΓΕΣΥ και συλλογικά μέλη) των εκδηλώσεων και Συνεδρίων που διοργανώνει²⁹³ θεωρεί πάντα ανοικτό το θέμα της συγκέντρωσης, διαμόρφωσης, διατύπωσης, δημοσιοποίησης και εφαρμογής των αρχών που διέπουν την ελληνική οροδοσία, είχε δώσει δε άμεση προτεραιότητα στη συστηματοποίηση των αρχών αυτών – ως έργο ορολογικής υποδομής – στο εκπονηθέν Εθνικό Πρόγραμμα Ορολογικού Συντονισμού²⁹⁴ (ΕΠΟΣ) του οποίου, όμως, η υλοποίηση δεν εγκρίθηκε. Τα όργανα παραγωγής

293. ανά διετία- το πιο πρόσφατο (9ο) Συνέδριο «*Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία*» διοργανώθηκε πέρυσι στην Αθήνα, 7–9 Νοεμβρίου 2013.

294. Το ΕΠΟΣ ήταν πρόγραμμα εθνικής κινητοποίησης για συντονισμένη αντιμετώπιση του προβλήματος της Ελληνικής Ορολογίας. Αποτελούσε εθνική προσπάθεια που είχε σκοπό να κινητοποιήσει μεγάλο αριθμό ειδικών, αλλά και πολλών γενικότερα ενδιαφερομένων, σε μεγάλο πλήθος (180 περίπου) θεματικών πεδίων, για τη δημιουργία και τυποποίηση εκατοντάδων χιλιάδων σύγχρονων ελληνικών όρων, που χρειάζεται η νεοελληνική γλώσσα για να ανταποκριθεί στις γλωσσικές απαιτήσεις της Κοινωνίας της Πληροφορίας. Ήταν πρωτοβουλία της Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας (ΓΓΕΤ) η οποία ανέθεσε στο Ινστιτούτο Επεξεργασίας του Λόγου (ΙΕΛ) και στο Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης (ΕΚΤ) την προετοιμασία προγράμματος με αυτή την ονομασία. Οι λοιποί εμπλεκόμενοι θεσμικοί φορείς ήταν: η Ακαδημία Αθηνών, το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, ο Ελληνικός Οργανισμός Τυποποίησης (ΕΛΟΤ), το Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης (ΥΠΕΣΔΔΑ), το Υπουργείο Μεταφορών & Επικοινωνιών (ΥΠΜΕ) και

όρων εφαρμόζουν πολλές από τις αρχές αυτές *άτυπα*, ενώ έχει συγκεντρωθεί αξιόλογο υλικό στους τόμους των προαναφερόμενων συνεδρίων.

Δεν υπάρχουν κάποια επίσημα πρότυπα που να διέπουν ειδικά τη νομική ορολογία, πέραν των οδηγιών και κατευθυντήριων γραμμών που περιέχονται σε διοικητικά κείμενα όπως τα προαναφερθέντα (βλ. ενότητα 0). Εξάλλου, η Ελλάδα δεν διαθέτει κάποιο φορέα με κανονιστική αρμοδιότητα σε θέματα γλώσσας όπως είναι π.χ. η Valstybinė Lietuvių Kalbos Komisija για τη λιθουανική γλώσσα, το Valsts Valodas Centrs για τη λετονική γλώσσα, η Real Academia Española για την ισπανική γλώσσα κ.ά.²⁹⁵ Η Ακαδημία Αθηνών διαθέτει, ωστόσο, έναν φορέα που μεριμνά για ορολογικά ζητήματα, χωρίς ωστόσο κανονιστική αρμοδιότητα και χωρίς ειδική επιτροπή που να μεριμνά ειδικά για τη νομική ορολογία· πρόκειται για το Κέντρον Ερεύνης Επιστημονικών Όρων και Νεολογισμών της Ακαδημίας Αθηνών (ΚΕΕΟΝ), το οποίο ιδρύθηκε με το ν.δ. 4545/1966 υπό την αρχική ονομασία Γραφείον Επιστημονικών Όρων και Νεολογισμών (ΓΕΟΝ)²⁹⁶, που έχει ως σκοπούς: α) τον γλωσσικό έλεγχο των νεολογισμών της νεοελληνικής κοινής· β) την αποκατάσταση των εσφαλμένων ελληνογενών νεολογισμών· γ) την αντικατάσταση των ξένων όρων με ελληνικούς, όπου κρίνεται απαραίτητο και εφόσον η χρήση δεν τους έχει ήδη καθιερώσει· δ) την υπόδειξη για την αποφυγή εσφαλμένων όρων και εκφράσεων και γενικά μέριμνα για την ορθή χρήση της ελληνικής γλώσσας· ε) τη διατύπωση στην ελληνική γλώσσα επιστημονικής ορολογίας σε νέους κλάδους και σύμφωνα με τα νέα δεδομένα των επιστημών. Ο εν λόγω φορέας εκδίδει και περιοδικό με τίτλο *Δελτίο Επιστημονικής Ορολογίας και Νεολογισμών*²⁹⁷.

Υπάρχουν και άλλοι δημόσιοι φορείς με δραστηριότητα στην ορολογία, όπως το Γραφείο Ορολογίας και Νεολογισμών του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου (ΠΙ), το οποίο συνεργάζεται με το Δίκτυο ΕΥΡΥΔΙΚΗ της ΕΕ κ.ά. Ωστόσο, την εντονότερη και πλέον πολύπλευρη δραστηριότητα στον τομέα της ορολογίας έχει η Ελληνική Εταιρεία Ορολογίας (ΕΛΕΤΟ), συνεκδότρια του παρόντος, σκοποί της οποί-

η Ελληνική Εταιρεία Ορολογίας (ΕΛΕΤΟ). Το έργο υποβλήθηκε για χρηματοδότηση από το Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης. Την τελευταία στιγμή, όμως, δεν εγκρίθηκε.

295. Και ίσως αυτό να αποτελεί, από μια άποψη, ευτύχημα, διότι είναι αμφίβολο αν στην Ελλάδα, με το βεβαρημένο ιστορικό παρελθόν της σε τέτοια ζητήματα (λ.χ. «Ευαγγελικά», «γλωσσικό ζήτημα»), θα μπορούσαν να αποκλειστούν ακόμη και ακραίες συμπεριφορές με πρόφαση την υπεράσπιση της εθνικής γλώσσας.

296. Ο φορέας μετονομάστηκε βάσει του π.δ. 225/2003.

297. Βλ. ιστοσελίδα <http://www.academyofathens.gr/ecPrintPage.asp?id=63&nt=109&lang=1> (επίσκεψη 03112013).

ας, βάσει του άρθρου 3 του ισχύοντος (από 2003) καταστατικού²⁹⁸ της, είναι: α) η μελέτη, εκπόνηση, απόδοση, επεξεργασία, συγκέντρωση, συστηματοποίηση, διάδοση, αξιοποίηση και με οποιοδήποτε τρόπο ανάπτυξη της Ελληνικής Ορολογίας τόσο στον ευρύτερο εθνικό χώρο (Ελλάδα, Κύπρο, Ομογενείς της διασποράς) όσο και στις Υπηρεσίες και τα Όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) ή άλλων ευρωπαϊκών, περιφερειακών ή παγκόσμιων Οργανισμών ή Οργανώσεων· β) η συμβολή στη συνεχή και σύμμετρη ανάπτυξη της ελληνικής γλώσσας για την κάλυψη των πολύπλευρων και επιτακτικών σύγχρονων αναγκών όπως για τη βελτίωση της επικοινωνίας· γ) η κατάδειξη, προς κάθε κατεύθυνση, του θεμελιακού ρόλου της ελληνικής γλώσσας ως υλικού συνάμα και εργαλείου, στα οποία οφείλει, σε πολύ μεγάλο μέρος, την ύπαρξή του το διεθνές ορολογικό υπόβαθρο, καθώς και η προώθηση και προαγωγή αυτού του ρόλου για την κάλυψη σημερινών και μελλοντικών αναγκών της Παγκόσμιας Ορολογίας.

Ωστόσο, όσο αξιέπαινο και αν είναι το έργο φορέων όπως οι προαναφερθέντες, γεγονός είναι ότι η ενασχόληση ελλήνων μελετητών με την ορολογία σε πανεπιστημιακό επίπεδο έχει αρχίσει να εντείνεται μόλις μετά τα μέσα της δεκαετίας του 2000. Το πρώτο ελληνόγλωσσο βιβλίο περί ορολογίας και, συγκεκριμένα, περί των βασικών αρχών της τεχνικής ορολογίας σύμφωνα με τα πρότυπα του ΕΛΟΤ, ανήκει στον Κ. Βαλεοντή (1988) και αποτελεί επίσης το πρώτο έργο περί ορολογίας που έχει κατά καιρούς χρησιμοποιηθεί σε πανεπιστημιακά μαθήματα (: στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο, από την Κ. Τοράκη και τη Μ. Καρδούλη). Θα πρέπει εδώ να διευκρινιστεί ότι άλλο η διδασκαλία όρων των διαφόρων θεματικών πεδίων για σκοπούς π.χ. μετάφρασης, η οποία πραγματοποιείται σε πολύ ικανοποιητικό βαθμό σε ελληνικά ΑΕΙ, και άλλο η διδασκαλία αφενός των ελληνικών όρων ενός θεματικού πεδίου στο πλαίσιο των οικείων σπουδών και αφετέρου της θεωρίας της ορολογίας· η παρούσα συζήτηση δεν ασχολείται με την πρώτη περίπτωση. Όπως έχουν γράψει χαρακτηριστικά οι Μ. Κατσογιάννου και Ε. Ευθυμίου²⁹⁹, στις οποίες ανήκει η επιμέλεια του πρώτου συλλογικού τόμου σχετικά με την ελληνική ορολογία:

«Παρά όμως το αυξανόμενο ενδιαφέρον για τα ορολογικά θέματα, τη δραστηριοποίηση των σχετικών φορέων και τις ερευνητικές προσπάθειες που αποτυπώνονται σε πρακτικά συνεδρίων και άλλα δημοσιεύματα, παραμένει έντονη η έλλειψη ελληνικής βιβλιογραφίας, η οποία αφενός να αναπτύσσει

298. Βλ. ιστοσελίδα <http://www.eleto.gr/download/Statutes/ELETO-RevisedStatutes%282003%29.pdf> (επίσκεψη 03-11-2013).

299. Μ. Κατσογιάννου και Ε. Ευθυμίου, «Εισαγωγικό σημείωμα» στο Μ. Κατσογιάννου και Ε. Ευθυμίου (επιμ.) *Ελληνική ορολογία. Έρευνα και εφαρμογές*. Αθήνα: Καστανιώτης, 2004, 7–12, σ. 7.

τις θέσεις της γενικής θεωρίας της ορολογίας και αφετέρου να δίνει ένα στίγμα συμμετοχής σε ολόκληρο το φάσμα των σύγχρονων εκδοτικών και τεχνολογικών εφαρμογών. [...]»

Η κατάσταση έχει, ωστόσο, βελτιωθεί αισθητά από τότε, όπως μπορεί εύκολα να διαπιστώσει κανείς από τη βιβλιογραφία, από ανακοινώσεις σε συνέδρια, από προγράμματα σπουδών και από διατριβές. Ασφαλώς, η πρωτοπορία στη διδασκαλία της ορολογίας ως γνωστικού αντικείμενου ανήκει στον έναν από τους συγγραφείς του παρόντος και πρόεδρο της ΕΛΕΤΟ (Κ. Βαλεοντή) και στον Τομέα Γλωσσολογίας του Τμήματος Φιλολογίας του ΕΚΠΑ, όπου από το πανεπιστημιακό έτος 1998-99 λειτουργεί το Διεπιστημονικό-Διαπανεπιστημιακό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Τεχνολογισσία»³⁰⁰, σε συνεργασία με τον Τομέα Σημάτων, Ελέγχου και Ρομποτικής του Τμήματος Ηλεκτρολόγων Μηχανικών και Μηχανικών Υπολογιστών του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου· το εν λόγω πρόγραμμα απευθύνεται κυρίως σε Φιλολόγους που έχουν προπτυχιακή ειδίκευση Γλωσσολογίας, αποφοίτους της Φιλοσοφικής Σχολής και σε Μηχανικούς Υπολογιστών, αποφοίτους του ΕΜΠ, γίνονται όμως δεκτοί και απόφοιτοι σχολών ΑΕΙ και ΤΕΙ Πληροφορικής· αντικείμενό του είναι η Γλωσσική Τεχνολογία, αλλά περιλαμβάνει στο πρόγραμμά του και μαθήματα θεωρίας της ορολογίας – συγκεκριμένα, από το 2003, το μάθημα «Αρχές Ορολογίας-Ορογραφίας» το οποίο διδάσκει ο Κ.Ε.Β. και στην ύλη του οποίου περιλαμβάνεται μεγάλο μέρος του παρόντος. Επίσης, ο έτερος από τους συγγραφείς του παρόντος (Π. Γ. Κριμπάς) διδάσκει στο Τμήμα Γλώσσας, Φιλολογίας και Πολιτισμού Παρευξείνιων Χωρών της Σχολής Κλασικών και Ανθρωπιστικών Σπουδών του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης τα μαθήματα «Θεωρία της ορολογίας», «Νεοελληνική νομική ορολογία για μεταφραστές», τα οποία εισήχθησαν στο προπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών το πανεπιστημιακό έτος 2010-2011 μετά από πρόταση του ιδίου, καθώς και το μάθημα «Νομική ορολογία και μετάφραση» στο Τμήμα Νομικής του ιδίου Πανεπιστημίου, το οποίο εισήχθη (ως κατ' επιλογήν υποχρεωτικό μάθημα) στο προπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών το πανεπιστημιακό έτος 2012-2013.

Το 2006, με πρωτοβουλία της Ελληνικής Εταιρείας Ορολογίας (ΕΛΕΤΟ), είχε απευθυνθεί στο ΥΠΕΠΘ πρόταση για τη δημιουργία του Εθνικού Φορέα Ορολογίας (ΕΦΟ), του οποίου η Γενική Επιτροπή Ορολογίας (ΓΕΟ) θα περιλάμβανε, σύμφωνα με το οικείο σχέδιο νόμου, από έναν ειδικό επιστήμονα με ορολογικό έργο-ενδιαφέρον στους ακόλουθους τομείς, οι οποίοι θα ορίζονταν με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων: α. φυσικής ή χημείας· β.

300. Βλ. ιστοσελίδα <http://www.phil.uoa.gr/metaptuxiakes-spyodes/diepisthmoniko-diapanepisthmiako-pms-technoglwsia.html> (επίσκεψη 02-8-2014).

ιατρικής ή βιολογίας· γ. τηλεπικοινωνιών ή πληροφορικής ή ηλεκτρολογίας ή ηλεκτρονικής· δ. μαθηματικών ή στατιστικής· ε. νομικής ή οικονομικών ή χρηματοοικονομικών· στ. φιλολογίας και/ή λογοτεχνίας, ανθρωπιστικών και κοινωνικών επιστημών· και ζ. δημοσιογραφίας, διαφήμισης, επικοινωνίας· ωστόσο, η σχετική πρόταση ναυάγησε στους σκοπέλους των πολιτικών εναλλαγών της Ελλάδας³⁰¹. Επίσης, το 2013, ο Π.Γ.Κ. επισήμανε σε άρθρο του³⁰² την ανάγκη της συγκρότησης μιας επιτροπής για την επεξεργασία και τυποποίηση της νεοελληνικής νομικής γλώσσας και ορολογίας, η οποία θα μεριμνά για την ορθή, συνεπή και εναρμονισμένη χρήση της νεοελληνικής νομικής ορολογίας, αλλά και της νομικής γλώσσας γενικότερα, εκ μέρους των νομικών και των λοιπών χρηστών της, η οποία θα συντονίζεται με υπηρεσίες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (όπως το ελληνικό τμήμα της Μονάδας Συντονισμού Ορολογίας) και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (όπως το ελληνικό τμήμα της Γενικής Διεύθυνσης Μετάφρασης) οι οποίες μεριμνούν για ζητήματα νεοελληνικής νομικής ορολογίας.

Προς το παρόν τουλάχιστον, παραμένει γεγονός ότι η Ελλάδα είναι από τις χώρες που δεν διαθέτουν επίσημες επιτροπές και ομάδες που να μεριμνούν ειδικά ή ρητά για τη νομική γλώσσα και ορολογία, όπως είναι λ.χ. στην Κύπρο το Γραφείο Επιτρόπου Νομοθεσίας (ΓΕΝ)³⁰³, πρώην Υπηρεσία Αναθεώρησης και Ενοποίησης της Κυπριακής Νομοθεσίας (ΥΑΕΚΝ), έργο του οποίου είναι, μεταξύ άλλων, η ενοποίηση και μετάφραση νομοθεσίας και διεθνών συνθηκών στην Ελληνική³⁰⁴. ούτε διαθέτει νομοθεσία που να διέπει παρόμοια

301. Αναλυτικά για αυτή την προσπάθεια βλ. Κ. Βαλεοντής, «Ελληνική ορολογία – παρόν και μέλλον» στο Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Πρακτικά Ημερίδας Εργασίας «Δίκτυο ορολογίας για την νεοελληνική γλώσσα και μετάφραση»*, Αθήνα, 11 Απριλίου 2014, Γραφείο Αθηνών της Γενικής Διεύθυνσης Μετάφρασης. Αθήνα: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Αντιπροσωπεία στην Ελλάδα, 2014, 33–79 (όπως εμφανίζονται στο αρχείο pdf που περιέχει τα Πρακτικά), σσ. 56–61 (24–29 στο μεμονωμένο κείμενο της ομιλίας), βλ. ιστοσελίδα <http://ec.europa.eu/greece/pdf/2014-06-03-praktika-imeridas+parartimata.pdf> (επίσκεψη 06-7-2014), αλλά και ολόκληρο το κείμενο της ομιλίας για μια συνολική, αναλυτική παρουσίαση όλης της θεσμικής πορείας της νεοελληνικής ορολογίας μέχρι σήμερα, συνοδευόμενη από διαπιστώσεις και προτάσεις σχετικά με το μέλλον της.

302. Π.Γ. Κριμπάς, «Η συνδρομή του θεωρητικού της ορολογίας στο έργο του ελληνόφωνου νομικού» στο Κ. Βαλεοντής (επιμ.) *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία. Ανακοινώσεις 9ου Συνεδρίου*. Αθήνα: ΕΛΕΤΟ, 2013, 247–268, σσ. 263–266.

303. Ο θεσμός του Επιτρόπου Νομοθεσίας δημιουργήθηκε από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας Αρχιεπίσκοπο Μακάριο το 1971 και βασίστηκε στο θεσμό του Law Commission, όπως υφίσταται στο Ηνωμένο Βασίλειο και άλλες χώρες της Κοινοπολιτείας. Οι αρμοδιότητες του Επιτρόπου Νομοθεσίας καθορίζονται στην Πράξη του διορισμού του από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας προς τον οποίο ο Επίτροπος είναι απευθείας υπεύθυνος και υπόλογος. Το Γραφείο Επιτρόπου Νομοθεσίας συνιστά ανεξάρτητη Υπηρεσία της Δημοκρατίας. βλ. ιστοσελίδα http://www.olc.gov.cy/olc/olc.nsf/dmlhistory_gr/dmlhistory_gr?OpenDocument (επίσκεψη 02-8-2014).

304. βλ. ιστοσελίδα http://www.olc.gov.cy/olc/olc.nsf/dmlresponsibilities_gr/dmlresponsibilities_gr?OpenDocument (επίσκεψη 02-8-2014).

ζητήματα, όπως συμβαίνει π.χ. στην Εσθονία όπου, σύμφωνα με το άρθρο 9 (Seadus peab olema selge), εδάφιο 9.1.2. του Παραρτήματος του Ψηφίσματος του Riigikogu της 23ης Φεβρουαρίου 2011 “Õiguspoliitika arengusuunad aastani 2018” που διέπει τη νομοθετική πολιτική του εσθονικού Υπουργείου Δικαιοσύνης (Justiitsministeerium):

«[...] η ορολογία που χρησιμοποιείται στο σχέδιο νόμου θα εναρμονίζεται και θα συνάδει με τους υπάρχοντες νόμους, ιδίως με τη νομοθεσία που διέπει το ίδιο αντικείμενο, καθώς και με τη γενικά γνωστή ορολογία του ρυθμιζόμενου αντικειμένου [...]».³⁰⁵

Σε επίπεδο ΕΕ, με την ορολογία ασχολούνται κυρίως οι εξής φορείς:

- το **Centre de Traduction des Organes de l'Union européenne – CdT** (Μεταφραστικό Κέντρο των Οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης)³⁰⁶, το οποίο, μεταξύ άλλων, έχει δημιουργήσει την ΙΑΤΕ, μια διοργανική βάση ορολογικών δεδομένων που ξεκίνησε τη λειτουργία της το 2004, κατέστη ισότοπος δημόσιας πρόσβασης το 2007, και περιλαμβάνει άφθονους νομικούς (και άλλους όρους που αφορούν την ΕΕ) σε όλες σχεδόν τις επίσημες γλώσσες της ΕΕ³⁰⁷, συμπεριλαμβανομένης της Ελληνικής· τελικός της στόχος είναι η συγχώνευση των ορολογικών πόρων της Επιτροπής, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου της Ευρώπης, του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, του Ελεγκτικού Συνεδρίου της ΕΕ, καθώς και του ίδιου του Μεταφραστικού Κέντρου των Οργάνων της ΕΕ³⁰⁸. και
- το καινοτόμο **Τμήμα Συντονισμού Ορολογίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (TermCoord)**, το οποίο ίδρυσε το 2008 ένας Έλληνας, ο έκτοτε προϊστάμενός του Ροδόλφος Μασλίας· το TermCoord, μεταξύ άλλων, μεριμνά – στο πλαίσιο της έρευνάς του για νέα ορολογία και εκπόνηση συναφών γλωσσαρίων και ορισμών για σημαντικές νομοθετικές διαδικασίες – και για τη νεοελληνική νομική ορολογία του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Άλλοι σημαντικοί ρόλοι του είναι να βοηθεί τους μεταφρα-

305. Η μετάφραση του Π.Γ.Κ. Στην εσθονική γλώσσα: 9.1.2. peab õigusakti eelnõus kasutatav terminoloogia olema eelnõu piires ühtlane ja kooskõlas juba kehtivate aktidega, eriti sama valdkonna õigusaktidega, samuti reguleeritava valdkonna üldtuntud terminoloogiaga; [...]. Το κείμενο είναι διαθέσιμο στον ιστότοπο του Υπουργείου Δικαιοσύνης της Εσθονίας, βλ. <https://www.riigiteataja.ee/akt/307032011001> (επίσκεψη 13-9-2013).

306. <http://www.cdt.eu.int> (επίσκεψη 02-8-2014)

307. <http://termcoord.eu/iate/about-iate/> (επίσκεψη 02-8-2014)

308. <http://iate.europa.eu> (επίσκεψη 02-8-2014)

στές στα καθήκοντά τους και να διευκολύνει την έρευνα και τη διαχείριση της ορολογίας των μεταφραστικών μονάδων· επίσης να αυξάνει τη συνεισφορά του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στην προαναφερθείσα βάση δεδομένων ορολογίας IATE. Άλλες δραστηριότητες του TermCoord είναι να συντονίζει την IATE και να προετοιμάζει διάφορα σχέδια ορολογίας που αφορούν τους ορολόγους και τους εκπαιδευόμενους των μεταφραστικών μονάδων που λειτουργούν στο πλαίσιο της ΕΕ. Επιπλέον, παρέχει στους μεταφραστές ποικίλης φύσης ορολογία, καθώς και εργαλεία και πόρους τεκμηρίωσης· οργανώνει συνέδρια και ημερίδες κατάρτισης, καθώς και ευρύτερα ακαδημαϊκά σεμινάρια για θέματα που σχετίζονται με την ορολογία, ενώ συνεργάζεται με τις αρμόδιες υπηρεσίες και ομάδες διαχείρισης, τόσο εντός του Κοινοβουλίου όσο και σε διοργανικό επίπεδο, και διατηρεί επαφή με πανεπιστήμια, φορείς ορολογίας και εμπειρογνώμονες με τους οποίους ανταλλάσσει γνώσεις, εμπειρία και υλικό³⁰⁹. Μάλιστα, το TermCoord διατηρεί βάση νεολογισμών, την οποία ενημερώνει διαρκώς με τους πιο πρόσφατους όρους³¹⁰.

Σε ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες λειτουργούν ιδιωτικοί ή δημόσιοι φορείς που μεριμνούν για την τυποποίηση, εναρμόνιση και ορθή χρήση (και) της νομικής ορολογίας του – μονόγλωσσου, δίγλωσσου ή πολύγλωσσου – κράτους στο οποίο εδρεύουν· ενδεικτικά αναφέρουμε τους εξής³¹¹:

- **Βέλγιο: Ausschuss der Deutschsprachigen Gemeinschaft für die deutsche Rechtsterminologie** (Επιτροπή της Γερμανόφωνης Κοινότητας για τη Γερμανική Νομική Ορολογία) – ιδιωτικός φορέας, έργο του οποίου είναι, μεταξύ άλλων, να δημιουργεί μια δεσμευτική, αυτόνομη και επίσημη γερμανική νομική ορολογία για το Βέλγιο· συλλέγει και εξετάζει τη νομική ορολογία των ολλανδικών και γαλλικών πρωτοτύπων των ομο-

309. <http://termcoord.eu/about-us/what-we-do/> (επίσκεψη 02-8-2014).

310. <http://termcoord.eu/new-word-alert/neologism-database/> (επίσκεψη 02-8-2014). Αναλυτικά για την ορολογία στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο βλ. Ρ. Μασλίας, «Η Ορολογία στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο – Μια σύγχρονη προσέγγιση» στο Κ. Βαλεοντής (επιμ.) *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία. Ανακοινώσεις 8ου Συνεδρίου*. Αθήνα: ΕΛΕΤΟ, 2011, 435-445 (ολόκληρο).

311. Για μια αναλυτική παρουσίαση των φορέων ορολογίας στην Ευρώπη βλ. G. Fontova, M. Lorente, P. Sánchez-Gijón και E. Solé (συντον.) «La terminologia a Europa, avui», *Terminalia* 5, 2013, 41–45 (συνεργάτες στο άρθρο: G. Adamo, E. Bernal, M. Bratanić, P. Cañete, A. Coll, R. Costa, I. da Cunha, R. Gonçalves, P.G. Krimpas, J. Adrián Lázaro, E. Llopart, A. Milà, M. Amor Montané, Ö. Pozuelo, J. Schnitzer, K. Schwandtner, M. Spassova, L. Vangehuchten και J. Wolborska-Lauter). Για μια αναλυτική παρουσίαση των φορέων ορολογίας ανά τον κόσμο βλ. European Association for Terminology (EAF), *Entités impliquées dans le travail terminologique/Entities involved in terminology activities/Entidades implicadas en el trabajo terminológico*. Paris: Union latine, 2005 (ολόκληρο).

σπονδιακών νομικών κειμένων και εξευρίσκει τις γερμανικές αντιστοιχίες (όρους που ήδη χρησιμοποιούνται από τα γερμανόγλωσσα δικαστήρια του Βελγίου ή την Κεντρική Υπηρεσία Γερμανικών Μεταφράσεων [Zentrale Dienststelle für Deutsche Übersetzungen] του Βελγίου, κατονομασίες από τις έννομες τάξεις άλλων γερμανόφωνων χωρών, νεολογισμού κ.ά.)³¹².

- Γροινλανδία (δανικό έδαφος στην αμερικανική ήπειρο): **Oqaasileriffik** (Γλωσσική Γραμματεία της Γροινλανδίας), ανεξάρτητος κρατικός φορέας υπό την αιγίδα του Υπουργείου Πολιτισμού, Παιδείας, Έρευνας και Εκκλησίας, ο οποίος μεριμνά για τη γροινλανδική (Kalaallisut) γλώσσα και ορολογία, έχει δε εκδώσει και λεξικά νομικών όρων, όπως το *Taaguusersuutit: pinerluttulerinermut, eqqartuussisarnermut, aningaaserivinnut, timillu pisataanut tunngasuni* (Λίστα Ορολογίας του Ποινικού Κώδικα, της Πράξης περί Απονομής Δικαιοσύνης, των Χρηματοοικονομικών Θεσμών και της Ανατομίας) και άλλα³¹³.
- Δανία: **Dansk Sprognævn** (Δανικό Συμβούλιο για τη Γλώσσα), κρατικός φορέας που συνεργάζεται με ή εκπροσωπείται από διάφορους άλλους φορείς γλωσσικού σχεδιασμού, όπως το Νομικό Τμήμα του Υπουργείου Δικαιοσύνης³¹⁴.
- Ελβετία: **Chancellerie fédérale – Section de terminologie/Cancelleria federale – Sezione di terminologia/Chanzlia federala – Secziun da terminologia/Bundeskanzlei – Sektion Terminologie** (Ομοσπονδιακή Καγκελαρία – Τομέας Ορολογίας), κρατικός φορέας για την καταγραφή της νομικής και διοικητικής ορολογίας της Ελβετικής Ομοσπονδιακής Διοίκησης σε συνεργασία με δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς, σε τομείς όπως η Διοικητική Δικονομία, το Δίκαιο του Ασύλου, το Δίκαιο των Πνευματικών Δικαιωμάτων, το Ποινικό Δίκαιο, το Δίκαιο της Προστασίας των Δεδομένων κ.ά. νομικούς και εξωνομικούς τομείς.
- Εσθονία: **Justiitsministeerium** (Υπουργείο Δικαιοσύνης), το οποίο μεταξύ άλλων, μεριμνά επίσης για την εσθονική νομική ορολογία και εκδίδει, το δελτίο *Õiguskeel* για ζητήματα νομικής γλώσσας³¹⁵.
- Ιταλία: **European Academy of Bolzano/Bozen** (Ευρωπαϊκή Ακαδημία του Bolzano/Bozen) – EURAC, ιδιωτικός φορέας, έργο του οποίου είναι η

312. <http://www.rechtsterminologie.be> (επίσκεψη 04-9-2014)

313. <http://www.oqaasileriffik.gl> (επίσκεψη 02-8-2014)

314. <http://www.dsn.dk> (επίσκεψη 02-8-2014)

315. <http://www.just.ee/et/eesmargid-tegevused/oiguspoliitika> (επίσκεψη 02-8-2014).

έρευνα σχετικά με τη νομική ορολογία για την επίσημη επιτροπή γερμανικής και ιταλικής ορολογίας για το Ν. Τυρόλο, η μηχανίκευση του Bistro, ενός επιγραμμικού (online) συστήματος πληροφοριών νομικής ορολογίας³¹⁶, εκπόνηση λαδινικής (ladin) νομικής ορολογίας (ιδιωτικός φορέας), καθώς και παιδαγωγικό, λεξικογραφικό και γλωσσοδιδακτικό έργο³¹⁷.

- Κάτω Χώρες: **Vereniging voor Nederlandstalige Terminologie** (Ένωση για την Ολλανδόγλωσση Ορολογία) – NL-TERM, ιδιωτικός φορέας ο οποίος, μεταξύ άλλων, διοργανώνει συνέδρια σχετικά με την Ορολογία και το Δίκαιο, την κυβερνητική ορολογία και τη νεολογία³¹⁸.
- Λετονία: **Tulkošanas un terminoloģijas centrs** (Κέντρο Μετάφρασης και Ορολογίας) – TTC, κρατικός φορέας υπό την εποπτεία της Καγκελαρίας της Δημοκρατίας της Λετονίας (Latvijas Republikas Valsts kanceleja) που ιδρύθηκε το 1996 και άρχισε να λειτουργεί το 1997 με αποστολή, μεταξύ άλλων, τη μετάφραση διεθνών νομικών εγγράφων για δημόσιες υπηρεσίες, καθώς και την ανάπτυξη, εναρμόνιση και δημοσίευση λετονικής νομικής και τεχνικής ορολογίας³¹⁹.
- Ουγγαρία: **Translation Coordination Unit – TCU** (Μονάδα Συντονισμού Μετάφρασης), κρατικός φορέας του Τμήματος Ευρωπαϊκού Κοινοτικού Δικαίου του Υπουργείου Δικαιοσύνης της Ουγγαρίας (Igazságügyi Minisztérium), το οποίο μεριμνά για δημιουργία και ενοποίηση της ουγγρικής ορολογίας του Δικαίου της ΕΕ κατά τη διαδικασία μετάφρασης του κοινοτικού κεκτημένου στην Ουγγρική, συντρέπει τους μεταφραστές και τους νομοτεχνικούς στην αναζήτηση όρων (νομικών και άλλων), και διατηρεί την επίσημη τετράγλωσση (στην Αγγλική, την Ουγγρική, τη Γερμανική, τη Γαλλική) βάση ορολογικών δεδομένων (νομικών και άλλων) της ΕΕ, όλα τα λήμματα της οποίας εγκρίνονται από τους νομοτεχνικούς και επανελέγχονται από τους ειδικούς δεδομένου θεματικού πεδίου³²⁰.
- Σλοβενία: **Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU** (Ινστιτούτο Σλοβενικής Γλώσσας Fran Ramovš), ιδιωτικός φορέας, με κρατική χρηματοδότηση κυρίως μέσω δημόσιων διαγωνισμών που προκηρύσσει

316. <http://www.eurac.edu/bistro> (επίσκεψη 06-7-2013)

317. <http://www.eurac.edu> (επίσκεψη 02-8-2014)

318. <http://www.nlterm.org> (επίσκεψη 02-8-2014)

319. <http://www.vvk.lv/?sadala=1> και <http://www.vvk.lv/index.php?sadala=175&id=482> (επίσκεψη 02-8-2014)

320. <http://www.im.hu> και <http://www.eujogszab.hu> (επίσκεψη 02-8-2014)

το Υπουργείο Παιδείας), ο οποίος, μεταξύ άλλων, ερευνά τη σλοβενική ορολογία, εκπονεί ορολογικά λεξικά, οργανώνει συνέδρια σχετικά με την ορολογία, συμβουλεύει άτομα και θεσμού σχετικά τη μετάφραση και δημιουργία σλοβενικής ορολογίας, συνεργάζεται με το Σλοβενικό Ινστιτούτο Τυποποίησης και το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Φυσικού Σχεδιασμού της Δημοκρατίας της Σλοβενίας στη μετάφραση ορολογίας για πρότυπα και νόμους· διατηρεί ειδικό Τομέα Ορολογικών Λεξικών στη Σλοβενική Ακαδημία Επιστημών και Τεχνών, ο οποίος εξέδωσε και λεξικό σλοβενικών νομικών όρων υπό τον τίτλο *A Dictionary of Legal Terms. Materials Collected by 1991* (1991), σε επιμέλεια J. Beran και άλλων³²¹.

- Σουηδία: **Terminologicentrum – TNC** (Κέντρο Ορολογίας)³²², ιδιωτικός φορέας που μεριμνά για τη σουηδόγλωση ορολογίας και περιλαμβάνει ρητά τη *νομική επιστήμη* στα επιμέρους θεματικά πεδία για την ορολογία των οποίων μεριμνά³²³.

Δεδομένων των ανωτέρω όσον αφορά τη νεοελληνική νομική ορολογία, στο παρόν θα ασχοληθούμε, εξ ανάγκης, μόνο με τις γενικότερες, «διαγλωσσικές» απαιτήσεις που διατυπώνονται στα ISO 1087-1:2000³²⁴ και ISO 704:2000³²⁵, τα οποία προσαρμόστηκαν για τη νεοελληνική γλώσσα στα αντίστοιχα ελληνικά πρότυπα ΕΛΟΤ 561-1:2006³²⁶ και ΕΛΟΤ 402:2010³²⁷, με ελληνικά παραδείγματα από την εργασία των οργάνων της ΕΛΕΤΟ, και θα δείξουμε, μέσα από παραδείγματα, πώς μπορούν να εφαρμοστούν και στην περίπτωση της νομικής ορολογίας, αφού και η τελευταία δεν είναι, όπως εξηγήσαμε παραπάνω (βλ. ενό-

321. <http://isjfr.zrc-sazu.si/> (επίσκεψη 26-8-2014)

322. Μέτοχοι του Terminologicentrum TNC είναι οι εταιρείες και/ή οργανισμοί SIS, Teknikföretagen, Sveriges Ingenjörer, Svenska Akademien, Jernkontoret, Plast- och kemiföretagen, Metamatrix AB, και Terminologicentralen TSK. Βλ. ιστοσελίδα http://www.tnc.se/images/stories/TNC_folder_2011.pdf (επίσκεψη 06-7-2013).

323. Τα υπόλοιπα θεματικά πεδία είναι ιατρική και περίθαλψη υγείας, χημεία, δημόσια διοίκηση, εκπαίδευση και διδασκαλία, πληροφορική, επιστήμες της ζωής και τηλεπικοινωνίες βλ. A.-L. Bucher, “Terminology Work the Swedish Way”, *Terminologija* 14:6, 2007, 37–48 (ολόκληρο). Για τη δραστηριότητα της εν λόγω εταιρείας σε σχέση με ζητήματα (σουηδικής) νομικής ορολογίας, όπως π.χ. το πλούσιο ορολογικό έργο της σε βάσεις ορολογικών δεδομένων όπως το IATE και, παλαιότερα, το Eurodicautom. Βλ. ενδ. ιστοσελίδες <http://www.tnc.se/Projekt-och-kunder/>, <http://www.tnc.se/juridiskan.html>, 2002 και <http://www.tnc.se/tnc-20002005.html> (επίσκεψη 06-7-2013).

324. ISO 1087-1:2000, *Terminology work – Vocabulary – Part 1: Theory and application* (ολόκληρο)

325. ISO 704:2000, *Terminology work – Principles and methods* (ολόκληρο)

326. ΕΛΟΤ 561-1:2006, *Ορολογική εργασία – Λεξιλόγιο – Μέρος 1: Θεωρία και εφαρμογή* (ολόκληρο)

327. ΕΛΟΤ 402:2010, *Ορολογική εργασία – Αρχές και μέθοδοι* (ολόκληρο)

τητα 1.4), παρά μια ειδική γλώσσα με τις δικές της ιδιαιτερότητες όπως κάθε ειδική γλώσσα, με είδια γλωσσικά μέσα έκφρασης και διακριτή – σε ποικίλους βαθμούς, ανάλογα με τον τύπο ή το είδος του εκάστοτε νομικού κειμένου – ορολογία.

Στην τυποποίηση των όρων επιθυμούμε συνήθως να έχουμε αμφιμονοσήμαντη (ένα προς ένα) αντιστοιχία όρου και έννοιας (δηλαδή *μονοσημία* και συνάμα *μονωνυμία*), και μάλιστα ομοιόμορφη χρήση των όρων εντός δεδομένου θεματικού πεδίου ή, τουλάχιστον, εντός δεδομένου ειδικού κειμένου. Στη νομική ορολογία ισχύουν ακριβώς τα ίδια³²⁸ και, μάλιστα, εκεί η ασυνέπεια στη χρήση ενός όρου μπορεί να οδηγήσει σε ανασφάλεια δικαίου ή και σε αρνητικές έννομες συνέπειες για όσους υπόκεινται σε μια διάταξη η οποία εμφανίζει την εν λόγω ασυνέπεια. Αυτά δηλώνονται ρητά π.χ. στο *Εγχειρίδιο οδηγιών για την κωδικοποίηση της νομοθεσίας* το οποίο εξέδωσε το 2006 η Κεντρική Επιτροπή Κωδικοποίησης της Γενικής Γραμματείας της Κυβέρνησης:

Εξάλλου, ιδιαίτερη φροντίδα πρέπει να καταβάλλεται κατά τη διατύπωση του κειμένου του κώδικα για την εξασφάλιση της επιβαλλόμενης ομοιομορφίας στους όρους σε σχέση και με τη λοιπή νομοθεσία. Η ανομοιομορφία, ιδίως στην ορολογία, ενδέχεται να έχει δυσμενείς επιπτώσεις ακόμη και στο ουσιαστικό περιεχόμενο του κώδικα, προκαλώντας ερμηνευτικά ζητήματα.

Ειδικότερα, προκειμένου να διευκολυνθεί η κατανόηση και η ερμηνεία μιας διάταξης, πρέπει να υπάρχει μέριμνα για τη συνοχή του κειμένου. Μπορεί να γίνει διάκριση μεταξύ της τυπικής συνοχής, που αφορά τις πτυχές της ορολογίας, και της ουσιαστικής συνοχής με ευρεία έννοια, που αφορά τη λογική του συνόλου του κώδικα.

Η συνοχή του κειμένου εξασφαλίζεται με τη χρήση του ίδιου γλωσσικού ιδιώματος, των ίδιων γραμματικών κανόνων και ίδιων όρων για να αποδίδονται οι ίδιες έννοιες. Δηλαδή, ταυτόσημοι όροι δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιούνται για να εκφράσουν διαφορετικές έννοιες. Ο στόχος έγκειται στη μη ύπαρξη διφορούμενων εννοιών, αντιφάσεων ή αμφιβολιών ως προς τη σημασία μίας έννοιας. Επομένως, ο ίδιος όρος πρέπει να χρησιμοποιείται με ομοιόμορφο τρόπο όταν πρέπει να αποδοθεί η ίδια έννοια, ενώ όταν αποσκοπείται η απόδοση διαφορετικής έννοιας πρέπει να επιλέγεται άλλος όρος³²⁹.

328. Βλ. ενδ. Strandvik, 2012, όπ.π., σ. 39· G. Garzone, “Textual Analysis And Interpreting Research”, *The Interpreters Newsletter* 10, 2000, 69–88, σ. 83.

329. Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης, *Εγχειρίδιο οδηγιών για την κωδικοποίηση της νομοθεσίας*. Αθήνα: Κεντρική Επιτροπή Κωδικοποίησης της, 2006, σ. 7.

Σε ιδανικές συνθήκες, η επίτευξη *μονοσημίας* στην ορολογία – νομική³³⁰ ή άλλη – όλων των γλωσσών θα πρέπει να οδηγεί σε ταύτιση της έννοιας της ισοδυναμίας με αυτή της παραλληλίας (βλ. ενότητα 8) όταν πρόκειται για μετάφραση κειμένων που περιέχουν ΓΕΣ. Όπως στην ορολογία κάθε γνωστικού πεδίου, έτσι και στο <δίκαιο> και τη <νομική επιστήμη> ισχύει η θεμελιώδης αρχή σύμφωνα με την οποία *οι ίδιες έννοιες πρέπει να αποδίδονται με τους ίδιους όρους, ενώ οι ίδιοι όροι δεν πρέπει να χρησιμοποιούνται με διαφορετική έννοια*³³¹. Στο ίδιο πνεύμα, ο «Κοινός πρακτικός οδηγός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής για τα πρόσωπα που συμβάλλουν στη σύνταξη των νομοθετικών κειμένων στο πλαίσιο των κοινοτικών οργάνων», κατευθυντήρια γραμμή 6, εδάφιο 6.2, αναφέρει ότι:

Η συνοχή της ορολογίας σημαίνει ότι πρέπει να χρησιμοποιούνται οι ίδιοι όροι για να αποδίδονται οι ίδιες έννοιες και ότι ταυτόσημοι όροι δεν μπορούν να χρησιμοποιούνται για να εκφράσουν διαφορετικές έννοιες. [...] ³³²

Και στο υποεδάφιο 6.2.2 ότι:

Οι όροι πρέπει να χρησιμοποιούνται με τη συνήθη σημασία τους. Εάν η ίδια λέξη έχει διαφορετική έννοια στη νομική γλώσσα και στην τρέχουσα ή τεχνική γλώσσα, η φράση πρέπει να διατυπώνεται με τρόπο που να αποφεύγει κάθε αμφιβολία. ³³³

Είναι σαφές ότι η πλήρωση αυτών των προδιαγραφών δεν είναι πάντα εύκολη διότι, αφενός, οι φυσικές γλώσσες – σε αντίθεση με τις επιδιώξεις των ΓΕΣ – εμφανίζουν εξ ορισμού πολυωνυμία, πολυσημία, συνωνυμία, ομωνυμία και,

330. Για την αντίθετη άποψη, σύμφωνα με την οποία οι νομικοί όροι χαρακτηρίζονται από *πολυσημία*, εξ ου και η ανάγκη ερμηνείας τους, βλ. ενδ. J.C. Gémar, *Traduire ou l'art d'interpréter. Langue, droit et société. Éléments de jurilinguistique, tome 2: Application – Traduire le texte juridique*. Saint Nicolas (Québec): Presses de l'Université du Québec, 1995, σ. 130 και G. Cornu, *Linguistique juridique*. Paris: Montchrestien, 1990, σσ. 89–117. Η άποψή μας είναι ότι δεν πρόκειται για πολυσημία, αλλά για πλουραλισμό ρυθμίσεων (πολυνομία) και διαφορετικών στάσεων της νομολογίας, με αποτέλεσμα ο νομικός να πρέπει να διαπιστώνει σε ποιο πλαίσιο λειτουργεί κάθε φορά ο όρος. Επισημαίνουμε ότι η ορολογική μονοσημία απαιτείται σε σχέση και με το Δίκαιο, όπως συνάγεται από τον επιστημονικό ισχυρισμό [Scientific Claim] 6 του ISO CD 704.2 N 133 95 EN: “Natural language expressions used for communication in special subject fields, such as law, science, technology, and medicine, are called terms. Terms must refer clearly and unequivocally to a particular concept. [...]”, βλ. R. Tenenman, *Towards New Ways of Terminology Description*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 2000, σ. 13.

331. Κουτσιβίτης 1994, όπ.π., σ. 214.

332. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2003, όπ.π., σ. 21.

333. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2003, *αυτόθι*.

ενίοτε, πολυτυπία, καθώς και διαρκή μεταβλητότητα ως προς τα λεξικά στοιχεία τους και, αφετέρου, τα νομικά κείμενα απαιτούν συνήθως αυθεντική ερμηνεία εκ μέρους των δικαστών, αλλά και προτεινόμενη ερμηνεία εκ μέρους των θεωρητικών της νομικής επιστήμης, των δικηγόρων, αλλά και των νομικών μεταφραστών (είτε οι τελευταίοι έχουν νομικές σπουδές είτε όχι)³³⁴, με αποτέλεσμα διάφορες σημασιολογικές και εν τέλει εννοιολογικές μετατοπίσεις στη νομική ορολογία³³⁵. αυτές, ωστόσο, θα πρέπει να αποφεύγεται η επίδρασή τους στο μη αμφίσημο χαρακτήρα των τεχνικών κειμένων³³⁶, συμπεριλαμβανομένων των νομικών.

Πριν δημιουργηθεί ένας νέος όρος (νεολογισμός) – νομικός ή άλλος – θα πρέπει κατ' αρχάς να διερευνάται μήπως υπάρχει ήδη όρος για την υπό οροδότηση έννοια. Κατασημάνσεις που χρησιμοποιούνται ευρέως, ακόμα και αν δεν είναι πολύ επιτυχείς, δεν θα πρέπει να μεταβάλλονται αν δεν υπάρχει σοβαρός λόγος που καθιστά επιτακτική τη μεταβολή τους. Στη συνέχεια παραθέτουμε μερικούς λόγους υπέρ ή κατά της αλλαγής ενός νομικού όρου³³⁷:

Παράγοντες υπέρ της αλλαγής ενός όρου:

- ο παλαιός όρος είναι γλωσσικά εσφαλμένος, απαρχαιωμένος ή παραπλανητικός·
- ο παλαιός όρος δεν χρησιμοποιείται και δεν γίνεται αντιληπτός·
- ο παλαιός όρος χρησιμοποιείται κυρίως σε προϊσχύσαν δίκαιο·
- ο νέος όρος συνιστάται από τους ειδικούς της γλώσσας·

334. Για μια ενδιαφέρουσα συζήτηση σχετικά με το ρόλο του νομικού μεταφραστή, όπου θίγεται και το ζήτημα του κατά πόσο ο τελευταίος δικαιούται να προβαίνει σε ερμηνεία των νομικών κειμένων, βλ. Cornelius, 2011, όπ.π., σσ. 130–132 (και ολόκληρο). Η προσωπική άποψη του Π.Γ.Κ., πάντως, την οποία βασίζει και σε εμπειρικά δεδομένα ως επιμελητής νομικών μεταφρασμάτων, είναι ότι ένας νομικός μεταφραστής μέσης πείρας που έχει σπουδάσει και τη νομική επιστήμη παράγει κατ' αρχήν κείμενα-στόχους υψηλότερης ποιότητας σε σύγκριση με ένα νομικό μεταφραστή μέσης πείρας ο οποίος δεν έχει νομικές σπουδές, βλ. Herbots, 1987, όπ.π., σ. 826· ωστόσο, συχνά ούτε ο νομομαθής νομικός μεταφραστής είναι ιδανικός μεταφραστής για συγκεκριμένα είδη και/ή τύπους νομικών κειμένων, δεδομένου ότι η μετάφραση, ή και η σύνταξη, νομικών κειμένων συχνά απαιτούν τη συνεργασία νομικών, μεταφραστών, ορολόγων, γλωσσολόγων κ.ά.

335. Žarčević, 1997, όπ.π., σ. 266.

336. Φ. Μπατσαλιά και Ε. Σελλά-Μάζη, *Γλωσσολογική προσέγγιση στη θεωρία και τη διδακτική της μετάφρασης*. Κέρκυρα: Ιόνιο Πανεπιστήμιο, 1994, σ. 99.

337. Εννοείται ότι οι περισσότεροι από αυτούς τους λόγους δεν αφορούν μόνο νομικούς όρους, αλλά όρους οποιουδήποτε θεματικού πεδίου. Ειδικά για το σχηματισμό νέων νομικών όρων στη Βουλγαρική μετά την είσοδό της στην ΕΕ, βλ. P.G. Krimpas, "European Law and the New Legal Terminology in Bulgarian" στο M. Petrova, V. Krăstanova, E. Nikolova και G. Vasileva (επιμ.) *Science, Education and Time As Our Concern, Part I: Language, Literature, Methods of Language and Literature Teaching*. Smolyan: University of Plovdiv 'Paisii Hilendarski', 2007, 60–66, σσ. 60–61 (και ολόκληρο).

- ο νέος όρος έχει ήδη αρχίσει να χρησιμοποιείται από ειδικούς του θεματικού πεδίου·
- οι νομοτεχνικοί και οι νομικοί είναι θετικοί απέναντι σε μια τέτοια ορολογική μεταβολή.

Παράγοντες κατά της αλλαγής ενός όρου:

- η αλλαγή του όρου θα μπορούσε να οδηγήσει σε διάσπαση της ορολογικής συνέπειας και ομοιομορφίας εντός δεδομένου νομοθετήματος·
- η αλλαγή του όρου θα μπορούσε να προκαλέσει παρανοήσεις ή παρερμηνείες·
- ο παλιός όρος έχει ριζώσει και σε νεότερους νόμους και έχει γίνει πλήρως αποδεκτός·
- ο παλιός όρος απαντά συχνά σε κανονισμούς δημόσιων αρχών και σε έγγραφα πληροφόρησης του κοινού·
- ο νέος όρος είναι άγνωστος μεταξύ των ειδικών του θεματικού πεδίου·
- οι νομοτεχνικοί και οι νομικοί είναι αρνητικοί απέναντι σε μια τέτοια ορολογική μεταβολή.³³⁸

Αν υπάρχουν πολλές κατασημάνσεις για μία και μόνη έννοια θα πρέπει να επιλέγεται εκείνη που ικανοποιεί τις περισσότερες από τις αρχές σχηματισμού όρων τις οποίες θα αναπτύξουμε στη συνέχεια. Ακόμη και αν δεν εφαρμόζονται για κάθε *όρο* ή για κάθε *νομικό όρο*, οι εν λόγω αρχές σχηματισμού όρων μπορούν να συμβάλουν σημαντικά όχι μόνο στη δημιουργία νέων νομικών όρων (πρωτογενή ή δευτερογενή ονοματοδοσία), αλλά και στην επιλογή και διαχείριση νομικών όρων ή τη συστηματοποίηση *νομικών ορολογίων* που ήδη υπάρχουν, με αφετηρία τον σχηματισμό των εν λόγω όρων (αυτών καθ' εαυτούς ή ως μέρους ενός ή περισσότερων ορολογίων). Με άλλα λόγια, εδώ ο όρος **σχηματισμός** δεν έχει μόνο δυναμική έννοια, τ.έ. δεν δηλώνει μόνο μια πράξη, αλλά έχει και στατική έννοια, τ.έ. δηλώνει και μια κατάσταση³³⁹.

338. Μια πληθώρα τέτοιων λόγων βλ. πχ. στο Statsrådets kansli/Valtioneuvoston kanslia, "Svenskt lagspråk i Finland (Slaf)/Ruotsinkielinen lakikieli", *Föreskrifter, anvisningar och rekommendationer från statsrådets kansli/Valtioneuvoston kanslian määrykset, ohjeet ja suositukset* 1, 2010, σσ. 142–143, απ' όπου και εμπνευστήκαμε τη συγκεκριμένη λίστα, κατάλληλα προσαρμοσμένη ώστε να μην αναφέρεται αποκλειστικά στη σουηδική ΝΓ της σουηδόφωνης μειονότητας της Φινλανδίας.

339. Σχηματισμός όρου είναι «η διεργασία κατασήμανσης με την οποία δημιουργείται ή επιλέγεται λέξη ή σύνολο λέξεων μιας φυσικής γλώσσας ως ο όρος ή το όνομα για τη γλωσσική έκφραση μιας έννοιας σε ορισμένο θεματικό πεδίο» βλ. Κουτσουμπάρη κ.ά., 2011, όπ.π. σ. 53. Διευκρι-

4.3.1 Παραδείγματα εφαρμογής των αρχών σχηματισμού όρων σε όρους θετικών επιστημών

4.3.1.1 Διαφάνεια

Ένας όρος έχει *διαφάνεια*, είναι *διαφανής*, όταν από αυτόν μπορεί να συναχθεί, έστω και μερικώς, η κατασημαινόμενη *έννοια*, χωρίς κανέναν *ορισμό*. Δηλαδή η *έννοια* που αντιπροσωπεύει ο όρος *διαφαίνεται* από τη μορφολογία του. Για τη δημιουργία ενός διαφανούς όρου χρησιμοποιείται στον σχηματισμό του κάποιο βασικό *χαρακτηριστικό*, συνήθως ένα *διακριτικό χαρακτηριστικό*.

Συνιστάται η χρήση μόνο *ουσιωδών χαρακτηριστικών* ή *διακριτικών χαρακτηριστικών* που δεν είναι ενδεχόμενο να αλλάξουν σύντομα με την τεχνολογική, την κοινωνική, τη θεσμική, τη νομική κ.λπ. εξέλιξη· ειδάλλως, θα αναγκαστούμε σύντομα να μετονομάσουμε την *έννοια*.

Παράδειγμα 27

1. νόμος της ηλεκτρικής ροής αντί του νόμος του Gauss

Ο όρος *νόμος της ηλεκτρικής ροής* φανερώνει ότι ο σχετικός νόμος αφορά την ηλεκτρική ροή, ενώ ο όρος *νόμος του Gauss* δηλώνει απλώς ότι τον νόμο αυτόν τον ανακάλυψε-διατύπωσε ο Gauss. Ειδικά, στην περίπτωση του Gauss, που διατύπωσε και πολλούς άλλους νόμους εκτός από αυτόν που αφορά την ηλεκτρική ροή και τη σχέση της με τα ηλεκτρικά φορτία, η αδιαφάνεια του όρου γίνεται ακόμα μεγαλύτερη.

2. θερμικός θόρυβος αντί του θόρυβος Johnson

Ο όρος *θερμικός θόρυβος* φανερώνει αμέσως το διακριτικό χαρακτηριστικό του υπόψη θορύβου (ότι οφείλεται στη θερμοκρασία ενός αντιστάτη) ενώ για τον όρο *θόρυβος Johnson* δεν ισχύει κάτι τέτοιο.

4.3.1.2 Συνέπεια

Το *Ορολόγιο* κάθε θεματικού πεδίου δεν θα πρέπει να είναι μια αυθαίρετη και τυχαία συλλογή *όρων*, αλλά ένα συνεκτικό *σύστημα όρων* που αντιστοιχεί στο *σύστημα εννοιών* του πεδίου. Τόσο οι υπάρχοντες όσο και οι νέοι όροι του θεμα-

νίζουμε ότι, στα παραδείγματα εφαρμογής των αρχών σχηματισμού (νεοελληνικών νομικών) όρων τα οποία παρατίθενται εδώ, αυτό που ενδιαφέρει είναι η διεργασία *επιλογής* μιας μεταξύ περισσότερων λέξεων που ήδη χρησιμοποιούνται ως (νομικοί) όροι, με στόχο να της αναγνωριστεί το καθεστώς του προτιμώμενου όρου (preferred term).

τικού πεδίου πρέπει να εντάσσονται στο *σύστημα εννοιών* του πεδίου και να είναι συνεπείς με αυτό. Για παράδειγμα νέα είδη ή μέρη θα οροδοτούνται με τρόπο ανάλογο προς τα υπάρχοντα είδη ή μέρη, εφόσον ενδείκνυται τέτοια αναλογία.

Παράδειγμα 28

⟨τηλεπικοινωνίες⟩ *είδη κεραίας*: ατρακτοειδής κεραία, ελικοειδής κεραία, χονοειδής κεραία, ραβδοειδής κεραία κτλ.

Κάθε *κατασήμενση* ενός νέου είδους κεραίας θα είναι συνεπές να ακολουθηθεί το σχήμα *Χ-ειδής κεραία*, όπου *Χ* συνθετικό που δηλώνει με τι *μοιάζει* αυτή η κεραία.

Παράδειγμα 29

Στα θεματικά πεδία ⟨πληροφορική⟩ και ⟨τηλεπικοινωνίες⟩

Από τη σειρά των αγγλικών όρων: *hardware, software, middleware, shareware, groupware, teamware, firmware, freeware* ο πρώτος αφορά την υλική υποδομή ενός πληροφορικού συστήματος, ενώ οι υπόλοιποι αφορούν διάφορα είδη *software*. Είναι φανερό ότι έχει ακολουθηθεί ο κανόνας του δεύτερου συνθετικού *-ware*. Έτσι, κάθε νέο είδος *software* που επινοείται θα οροδοτείται με μια σύνθετη λέξη της οποίας το δεύτερο συνθετικό είναι *-ware* (όπως αργότερα προστέθηκε το *accessware* και ακολουθούν και άλλα όπως: *addware, spyware, greenware* κ.ά.).

Στα ελληνικά υιοθετήθηκαν από τη ΜΟΤΟ³⁴⁰ οι όροι: *υλισμικό, λογισμικό, μεσισμικό, μερισμικό, ομαδισμικό, σταθερισμικό, δωρισμικό*. Το αργότερα προστεθέν *accessware* αποδόθηκε ως *προσβασισμικό*. (Τα νεότερα δεν έχουν ακόμα αποδοθεί: μια πρόταση είναι: *προσθετισμικό, κατασκοπισμικό, ανεγκαταστασισμικό*)

4.3.1.3 Γλωσσική καταλληλότητα

Οι προτεινόμενοι *όροι* πρέπει να ακολουθούν οικεία και καθιερωμένα σημασιολογικά σχήματα μέσα στη γλωσσική κοινότητα στην οποία απευθύνονται. Πρέπει να αποφεύγονται οι σχηματισμοί *όρων* που προκαλούν σύγχυση. Αυτό για τα ελληνικά σημαίνει αυτό που προαναφέραμε σχετικά με τις οικογένειες λέξεων και τις μεταξύ των συγγενών σχέσεις, οι οποίες δεν πρέπει να παραβιάζονται, για παράδειγμα με λανθασμένη χρήση παραγωγικών καταλήξεων ή συνθετικών.

340. Κ. Βαλεοντής, «Ο “Αναλογικός Κανόνας” και το λογής-λογής λογισμικό!», *Ορόγραμμα* 35, 1999, 4, σ. 4· του ιδίου, «Αλλαγή στην απόδοση του όρου *middleware*», *Ορόγραμμα* 36, 1999, 4, σ. 4.

Παράδειγμα 30

1. Ο όρος **ατομική ενέργεια** προκαλεί σύγχυση διότι υποδηλώνει ότι πρόκειται για ενέργεια που δημιουργεί το **άτομο**, πράγμα που είναι λάθος. Ο κατάλληλος γλωσσικά και επιστημονικά ορθός όρος είναι **πυρηνική ενέργεια**.
2. Μια συνήθης λανθασμένη χρήση του δεύτερου συνθετικού -γενής είναι η σύγχυσή του με το γόνος, που σημαίνει αυτόν που γεννά, δημιουργεί, παράγει, προκαλεί, και ιδιαίτερα στον όρο **σεισμογενής περιοχή** αντί του ορθού όρου **σεισμογόνος περιοχή**. Εδώ παραβιάζεται η σχέση μεταξύ των συγγενών **σεισμός – σεισμογενής** (που είναι δύο μέλη της **οικογένειας λέξεων**: σεισμός, σεισμικός, αντισεισμικός, σεισμικότητα, σεισμολογία, σεισμολόγος, σεισμολογικός, σεισμογενής, σεισμογόνος, σεισμοπαθής, σεισμόπληκτος, σεισμογράφος,...). Δηλαδή μια περιοχή λέγεται **σεισμογενής** και υπονοείται **σεισμογόνος**.

Οι όροι πρέπει να είναι όσο το δυνατόν πιο ουδέτεροι. Δεν θα πρέπει να έχουν συνδηλώσεις και προεκτάσεις και ιδιαίτερα αρνητικές.

Παράδειγμα 31

1. **Βλαμμένη συσκευή ή συσκευή σε βλάβη, χαλασμένη συσκευή;**
Από παλιά, στον ΟΤΕ³⁴¹, ο όρος **βεβλαμμένη συσκευή** εσήμαινε «συσκευή που έχει υποστεί βλάβη». Ο εκδημοτικισμός των όρων³⁴² οδήγησε στον όρο **βλαμμένη συσκευή** που έχει εμφανώς πρόβλημα αρνητικών συνδηλώσεων. Έτσι, προβληματίστηκε η ΜΟΤΟ και έβαλε ως συνώνυμο τον όρο **συσκευή σε βλάβη** ή και **χαλασμένη συσκευή** που όμως έχει άλλο πρόβλημα δεδομένου ότι η **βλάβη** δεν έγινε **χάλασμα**...
2. **πολυπρωτοκολλικές δοκιμές ή δοκιμές πολλών πρωτοκόλλων;**
Η ΜΟΤΟ προβληματίζεται ακόμα ανάμεσα στον μονολεκτικό προσδιορισμό «**πολυπρωτοκολλικός**» – λόγω των αρνητικών συνδηλώσεών του – και τη Γενική «**πολλών πρωτοκόλλων**» που δημιουργεί όμως ασαφείς όρους.

341. ΟΤΕ: Οργανισμός Τηλεπικοινωνιών της Ελλάδος

342. Εδώ υπάρχει ένα σοβαρό ερώτημα: Αν οι όροι – πέρα από την εναρμόνιση προς τις κλιτικές καταλήξεις και την κλίση της δημοτικής – έπρεπε να προσαρμοστούν και ως προς άλλα μέρη τους (ρίζες, επιθήματα, προθήματα, παραγωγικές καταλήξεις κ.ά.).

4.3.1.4 Γλωσσική οικονομία

Σύμφωνα με την αρχή της γλωσσικής οικονομίας, οι *όροι* πρέπει να είναι όσο το δυνατόν πιο συνοπτικοί. Το υπερβολικό μήκος ενός όρου είναι σοβαρό μειονέκτημα και συχνά οδηγεί σε παράλειψη μέρους του όρου κατά τη χρήση.

Γλωσσικός μηχανισμός που οδηγεί σε σύντομους όρους είναι και η *συνεκδοχική επέκταση* (βλ. και ενότητα 7.2.2.4).

Η απαίτηση της συνοπτικότητας έρχεται συχνά σε σύγκρουση με την απαίτηση ορθότητας και διαφάνειας. Όσο περισσότερα *χαρακτηριστικά* εμπεριέχονται σε έναν *όρο* τόσο μεγαλύτερη η ορθότητα και η διαφάνειά του. Η αύξηση των χαρακτηριστικών, όμως, κάνει συχνά έναν *όρο* μακροσκελή και δύσχρηστο. Η πράξη θα πρέπει να υποδεικνύει τι θα προτιμήσουμε. Οι σύντομες μορφές λ.χ. προτιμώνται σε περιπτώσεις όπου ένας μακροσκελής ακριβής *όρος* δεν είναι κατάλληλος (π.χ. στην επικοινωνία μέσα σε ένα εργοστάσιο). Αντίθετα, σύμπλοκοι *όροι* αποτελούμενοι ακόμα και από πέντε ή έξι ή και περισσότερες λέξεις είναι αποδεκτοί στις επιστημονικές δημοσιεύσεις.

Παράδειγμα 32

1. <i>term bank</i> αντί <i>terminological data bank</i>2. <i>συνδεδιστρεφής τρόπος</i> αντί <i>τρόπος προσανατολισμένος στη σύνδεση</i>3. <i>αντικειμενοστρεφής προγραμματισμός</i> αντί <i>προγραμματισμός προσανατολισμένος στα αντικείμενα</i>4. <i>κινητή τηλεφωνία</i> αντί <i>τηλεφωνία με κινητά τηλέφωνα</i> (συνεκδοχική επέκταση)

4.3.1.5 Παραγωγικότητα και συνθετικότητα

Πρέπει να προτιμώνται σχηματισμοί *όρων* που ευνοούν την περαιτέρω παραγωγή και σύνθεση για τη δημιουργία άλλων *όρων* που υπάγονται στην ίδια οικογένεια *όρων*· δηλαδή σχηματισμοί που επιτρέπουν τη δημιουργία παραγώγων και συνθέτων, σύμφωνα με τους κανόνες παραγωγής και σύνθεσης της συγκεκριμένης γλώσσας.

Παράδειγμα 33

Η καθιέρωση του όρου **δυφίο** (= **δυ**-αδικό ψη-**φίο**) για την απόδοση του όρου **bit** (= b-inary dig-it) συνετέλεσε στην **εξορθολογιστική αναθεώρηση** μερικών εκατοντάδων ελληνικών **σύμπλοκων όρων** που περιείχαν τον πλήρη όρο **δυ-αδικό ψηφίο** ως απόδοση του όρου **bit** της γλώσσας πηγής. Έτσι:

bit {ουσιαστικό}	= δυφίο
bit {επιθετ. προσδ.}	= δυφιακός, δυφιο-, -δύφιος (ανάλογα με την περίπτωση)
bit {επίρρημα}	= δυφιακά, δυφιο-
bit error	= δυφιακό σφάλμα
bit error ratio test	= δοκιμή λόγου δυφιακών σφαλμάτων
bit-oriented protocol	= δυφιοστρεφές πρωτόκολλο
bit-orientation	= δυφιοστρέφεια
8-bit coding	= οκταδυφιακή κωδίκευση/κωδικοποίηση
8-bit coded character set	= οκταδυφιακά κωδικοποιημένο/κωδικοποιημένο σύνολο χαρακτήρων
8-bit byte, octet	= οκταδύφια δυφιοσυλλαβή, δυφιοοκτάδα.

4.3.1.6 Γλωσσική ορθότητα

Ο όρος πρέπει να συμμορφώνεται με τα μορφολογικά, μορφοσυντακτικά και φωνολογικά πρότυπα της συγκεκριμένης γλώσσας.

Παράδειγμα 34

1. Για την απόδοση του αγγλικού όρου **geogrid** <γεωσυνθετικά> ο όρος **γεώ-πλεγμα** είναι μορφολογικά ορθότερος από τον όρο **γεωπλέγμα**, όπως για την απόδοση του αγγλικού όρου **meta-language** <γλωσσολογία>, ο όρος **μετάγλωσσα** είναι μορφολογικά ορθότερος από τον όρο **μεταγλώσσα**.
2. Ο ελληνικός όρος **πλαίσιο B** για την απόδοση του αγγλικού όρου <τηλεπικοινωνίες> **B-frame** είναι μορφοσυντακτικά ορθότερος από τον όρο **B πλαίσιο** ή **B-πλαίσιο**.
3. Πριν από την καθιέρωση του όρου **αερόφερτος ήχος** της Ακουστικής από την Ομάδα ΕΛΟΤ/ΤΕ2/ΟΕ5 (αγγλικός όρος **airborne sound**), χρησιμοποιούνταν ο όρος **αερογενής ήχος**. Αλλά το δεύτερο συνθετικό -γενής σημαίνει **γένεση, δημιουργία** όχι **μεταφορά**. Ο **airborne sound** φυσικά δεν γίνεται ούτε γεννιέται από τον αέρα αλλά μεταφέρεται από αυτόν. (Προφανώς εδώ υπήρξε σύγχυση του ρήματος **bear-bore-borne** = **φέρω, μεταφέρω** με το ετυμολογικά ταυτόσημο αλλά σημασιολογικά διαφορετικό **bear-bore-born** = **γεννώ** [τ.έ. **φέρνω** στον κόσμο])

4.3.1.7 Γλωσσική εντοπιότητα

Ακόμα και αν ο άμεσος δανεισμός από άλλες γλώσσες είναι αποδεκτή μορφή δημιουργίας όρου, θα πρέπει, έναντι των άμεσων δανείων, να δίνεται προτεραιότητα στη γλώσσα του τόπου όπου θα χρησιμοποιηθεί ο όρος.

4.3.2 Παραδείγματα εφαρμογής των αρχών σχηματισμού όρων σε νομικούς όρους

Παρακάτω δίνουμε παραδείγματα εφαρμογής των προαναφερθεισών αρχών σχηματισμού όρων σε τρεις (3) νεοελληνικούς νομικούς όρους που επιλέχθηκαν ως υποδείγματα «προβληματικού» όρου· ως παραδείγματα δυνατής και υπαρκτής πολυτυπίας χρησιμοποιούμε τους νομικούς όρους *προσημειούχος/προσημειωσιούχος*³⁴³ και *κατ' αντιμωλία(ν)/αντιμωλία* (δοτ.)³⁴⁴ ενώ, ως παράδειγμα απόδοσης ξενόγλωσσου νομικού όρου και, συγκεκριμένα, του γερμανικού όρου (*richterliche*) *Rechtsfortbildung*³⁴⁵ τους όρους *περαιτέρω εξέλιξη της νομολογίας*³⁴⁶/(μετ-)εξέλιξη ή διαμόρφωση του δικαίου μέσω της

343. Στην αναζήτηση στο Google ο ορθός όρος εμφανίζεται, στις διάφορες πτώσεις του, ελάχιστες φορές, όπως π.χ. στην ιστοσελίδα http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/7b24652e-78eb-4807-9d68-e9a5d4576eff/NOM_NOM_EPE_2330_HB16B.doc (επίσκεψη 06-8-2014).

344. Για τον προβληματισμό του νομικού σχετικά με τους όρους *κατ' αντιμωλίαν*, *αντιμωλία* βλ. Σταυράκης, 2010, όπ.π., σσ. 151–153.

345. Στη Γερμανική, ο όρος *richterliche Rechtsfortbildung* λέγεται και γράφεται συχνά απλώς *Rechtsfortbildung*, με το *richterliche* να παραλείπεται ως ευνόητο· απαντούν εντούτοις και περιπτώσεις όπου ο όρος *Rechtsfortbildung* δεν αναφέρεται στη (μετ-)εξέλιξη ή διαμόρφωση του δικαίου μέσω της νομολογιακής (άρα δικαστικής) πρακτικής, αλλά μέσω άλλων δικαιοπαγωγών μέσων, π.χ. των νομοθετικών πράξεων, όπως π.χ. στην περίπτωση του κειμενικού τεμαχίου „Es hat den Anschein, dass diese Rechtsfortbildung nicht zwangsläufig überall nach dem gleichen Muster oder mit den gleichen Zielen erfolgt“, το οποίο αποδίδεται στο νεοελληνικό κείμενο-στόχος ως εξής: «Φαίνεται ότι οι εν λόγω νομοθετικές πράξεις δεν έχουν κατ' ανάγκην την ίδια δομή ή τους ίδιους στόχους». Βλ. ιστοσελίδα <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=de&ihmlang=de&lng1=de,el&lng2=da,de,el,en,es,fi,fr,it,nl,pt,sv,&val=341630:cs> (επίσκεψη 12-7-2013), στην § 3.2.2, με ρητή αναφορά στις νομοθετικές πράξεις ως δικαιοπαγωγά μέσα. Σε κάθε περίπτωση, εδώ αναφέρω παραδείγματα νεοελληνικών αποδόσεων είτε του πλήρους όρου *richterliche Rechtsfortbildung*, είτε του ελλειπτικού όρου *Rechtsfortbildung*, από κείμενα στα οποία έχουν την ίδια ακριβώς έννοια, αυτή της „(...) eine über die Gesetzesauslegung hinausgehende Form der angewandten Rechtswissenschaft (...), mit der geltendes Recht geschaffen wird. Regelmäßig wird die Rechtsfortbildung von Gerichten vorgenommen (richterliche Rechtsfortbildung)“, βλ. K. Larenz, *Methodenlehre der Rechtswissenschaft. Enzyklopädie der Rechts- und Staatswissenschaft/Abteilung Rechtswissenschaft* (Sechste, neu bearbeitete Auflage). Berlin/Heidelberg/New York: Springer, 1991, σσ. 367εξ.

346. Ο όρος αντλήθηκε από την ιστοσελίδα <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=el&ihmlang=el&lng1=el,de&lng2=bg,cs,da,de,el,en,es,et,fi,fr,hu,it,lt,lv,nl,pl,pt,ro,sk,sl,sv,&val=433492:cs> (επίσκεψη 06-7-2013).

νομολογιακής πρακτικής³⁴⁷/δικαστική περαιτέρω διάπλαση του δικαίου³⁴⁸/ περαιτέρω νομολογιακή διάπλαση του δικαίου³⁴⁹/ερμηνευτική διάπλαση του δικαίου³⁵⁰/μετάπλαση του δικαίου³⁵¹/δικαστική διάπλαση³⁵².

4.3.2.1 Διαφάνεια - Παραδείγματα

1. Σύγκριση των όρων **προσημειούχος** και **προσημειωσιούχος**, ως προς τη **διαφάνειά** τους:

Ο όρος **προσημειωσιούχος** δηλώνει σαφέστερα ότι πρόκειται για τον δικαιούχο *προσημείωσης*, αφού περιέχει ολόκληρο τον όρο ως συνθετικό του.

2. Σύγκριση των οροστοιχείων (επιρρηματικών προσδιορισμών) **κατ' αντιμωλία(ν)** και **αντιμωλία (δοτ.)**, ως προς τη **διαφάνειά** τους:

Το οροστοιχείο **κατ' αντιμωλία(ν)** φανερώνει αμέσως ότι πρόκειται για επιρρηματικό προσδιορισμό, ενώ για τον όρο **αντιμωλία (δοτ.)** δεν ισχύει κάτι τέτοιο, δεδομένου ότι, εκτός συγκεκριμένου, θα μπορούσε να εκληφθεί και ως ονομαστική ή αιτιατική του όρου (ουσιαστικού) **αντιμωλία**.

3. Σύγκριση των όρων περαιτέρω εξέλιξη της νομολογίας, (μετ-)εξέλιξη ή διαμόρφωση του δικαίου μέσω της νομολογιακής πρακτικής, δικαστική περαιτέρω διάπλαση του δικαίου, περαιτέρω νομολογιακή διάπλαση του δικαίου, ερμηνευτική διάπλαση του δικαίου, μετάπλαση του δικαίου και δικαστική διάπλαση ως προς τη **διαφάνειά** τους:

347. Ο όρος αντλήθηκε από την ιστοσελίδα <http://www.kostasbeys.gr/articles.php?s=4&mid=1479&mnu=3&id=25620> (επίσκεψη 06-7-2013).

348. Ο όρος αντλήθηκε από την ιστοσελίδα <http://www.ant-sakkoulas.gr/book.php?id=7442> (επίσκεψη 15-7-2013). Για τη χρήση διάζευξης (η οποία εν προκειμένω εκφράζεται τόσο με τη χρήση του προθήματος σε παρένθεση όσο και με τη χρήση του διαζευκτικού συνδέσμου ή) στο νομικό λόγο βλ. Παναρέτου, 2009, όπ.π., σσ. 80–84, 103–107.

349. Ο όρος αντλήθηκε από την ιστοσελίδα <http://invenio.lib.auth.gr/record/125262/files/GRI-2011-5976.pdf?version=1> (επίσκεψη 13-7-2013).

350. Ο όρος αντλήθηκε από την ιστοσελίδα <http://www.greeklaws.com/pubs/uploads/407.pdf> (επίσκεψη 06-7-2013).

351. Ο όρος αντλήθηκε από την ιστοσελίδα <http://www.griechisch-woerterbuch.com/Rechtsfortbildung.html> (επίσκεψη 15-7-2013).

352. Ο όρος αντλήθηκε από την ιστοσελίδα <http://www.nomikaxronika.gr/article.aspx?issue=62> (επίσκεψη 06-7-2013). Για όλους τους όρους που εξετάζονται στην παρούσα ενότητα (4.3.2) πλην των όρων **προσημειούχος**/**προσημειωσιούχος** πβ. Κριμπάς, 2013, όπ.π., σσ. 257–263.

Δεδομένου ότι όλοι οι παραπάνω όροι έχουν χρησιμοποιηθεί στη ΝΕΝΟ ως αποδόσεις του γερμανικού όρου (*richterliche*) *Rechtsfortbildung* θα μπορούσαν να ιεραρχηθούν από τον περισσότερο προς το λιγότερο διαφανή ως εξής: (μετ)εξέλιξη ή διαμόρφωση του δικαίου μέσω της νομολογιακής πρακτικής, δικαστική περαιτέρω διάπλαση του δικαίου, περαιτέρω νομολογιακή διάπλαση του δικαίου, ερμηνευτική διάπλαση του δικαίου, δικαστική διάπλαση, μετάπλαση του δικαίου, περαιτέρω εξέλιξη της νομολογίας.

Ο πρώτος, ο δεύτερος και ο τρίτος όρος αποδίδουν το διακριτικό χαρακτηριστικό της έννοιας που κατασημαίνει ο γερμανικός όρος, αφού περιλαμβάνουν ως συνθετικό τους όρους *νομολογιακή*, *δικαστική*. μάλιστα, ο δεύτερος και ο τρίτος όρος περιλαμβάνουν και τον προσδιορισμό *περαιτέρω*, που τυπικά αποδίδει καλύτερα το γερμανικό *Fort-* σε σύγκριση με το πρόθημα *μετ-* του πρώτου όρου. Ο τέταρτος όρος περιλαμβάνει τον όρο *ερμηνευτική*, και επειδή η ερμηνεία του δικαίου είναι έργο του δικαστή, μπορεί να χαρακτηριστεί σχεδόν εξίσου διαφανής. Ο πέμπτος όρος περιλαμβάνει μεν ένα διακριτικό χαρακτηριστικό (: *δικαστική*), αλλά δεν υστερεί ως προς ένα άλλο, αφού δεν αναφέρει το αντικείμενο της *διάπλασης*. Το αντίστροφο ακριβώς συμβαίνει με τον έκτο όρο, ο οποίος, ωστόσο, δεν είναι κατά τη γνώμη μας τόσο επιτυχής ως προς το συνθετικό *μετάπλαση*, αφού ο όρος δηλώνει περισσότερο μεταβολή και όχι απλώς διαμόρφωση, είναι δηλαδή λιγότερο σημασιολογικά ουδέτερος απ' όσο θα έπρεπε. Ο τελευταίος όρος είναι αδιαφανής (και κατά τη γνώμη μας άστοχος), αφού εδώ δεν πρόκειται απλώς για εξέλιξη της *ίδιας* της νομολογίας, αλλά για εξέλιξη του δικαίου *μέσω* της νομολογίας.

4.3.2.2 Συνέπεια - Παραδείγματα

1. Σύγκριση των όρων *προσημειούχος* και *προσημειωσιούχος* ως προς τη *συνέπειά* τους:

Κάθε *κατασήμανση* εννοιών που δηλώνουν την ιδιότητα προσώπου να υφίσταται υπέρ αυτού έννομη σχέση ή δικαίωμα σχηματίζονται με τον όρο (πάντοτε ουσιαστικό) που δηλώνει το οικείο δικαίωμα και το οροστοιχείο *-ούχος* (< **-ο-όχος* < *έχω*), χωρίς σύντμηση· γι' αυτό και η συνέπεια επιβάλλει τον όρο *προσημειωσιούχος*, που ακολουθεί το σχήμα *όρος που δηλώνει έννομη σχέση ή δικαίωμα* + *-ούχος*, όπως *σύμβαση* > *συμβασιούχος* (και όχι **συμβούχος* ή **συμβαλλούχος* – αν υποθέταμε ότι το *προσημειούχος* σηματοπίστηκε από το λόγ. ρήμα *προσημειώ* + *-ούχος*), *παραχώρηση* > *παραχωρησιούχος* (και όχι **παραχωρούχος*) κ.ά.

2. Σύγκριση των όρων **κατ' αντιμωλία(ν)** και **αντιμωλία (δοτ.)** ως προς τη *συνέπειά* τους:

Εδώ δεν τίθεται ζήτημα συνέπειας ενός από τους δύο όρους, εφόσον και οι δύο ακολουθούν σχήματα γνωστά και αποδεκτά στη νομική ορολογία, πβ. δοτικές όπως **νόμω (αβάσιμη)**, **ουσία (αβάσιμη)** και εμπρόθετους προσδιορισμούς με την πρόθεση κατά με (προαιρετικά αρχαϊζουσα) αιτιατική όπως **κατ' ουσία(ν)**, **κατ' εντολή(ν)**, **κατά παράβασιν(-ση)**, αντίστοιχα.

3. Σύγκριση των όρων **περαιτέρω εξέλιξη της νομολογίας**, **(μετ-)εξέλιξη ή διαμόρφωση του δικαίου μέσω της νομολογιακής πρακτικής**, **δικαστική περαιτέρω διάπλαση του δικαίου**, **περαιτέρω νομολογιακή διάπλαση του δικαίου**, **ερμηνευτική διάπλαση του δικαίου**, **μετάπλαση του δικαίου** και **δικαστική διάπλαση** ως προς τη *συνέπειά* τους:

Ούτε εδώ τίθεται ζήτημα συνέπειας ενός από τους παραπάνω όρους, δεδομένου ότι ακολουθούν σχήματα γνωστά και αποδεκτά στη νομική ορολογία.

4.3.2.3 Γλωσσική καταλληλότητα - Παραδείγματα

1. Σύγκριση των όρων **προσημειούχος** και **προσημειωσιούχος** ως προς τη *γλωσσική καταλληλότητά* τους:

Ο όρος **προσημειούχος** δεν είναι κατάλληλος, διότι δεν περιέχει, ως συνθετικό, τον όρο που υποδηλώνει, αλλά μια ανύπαρκτη σύντημή του, η οποία προδίδει απλώς άγνοια και βιαστική ομιλία, χωρίς καθαρή άρθρωση όλων των συλλαβών, δηλαδή γλωσσική συμπεριφορά της καθομιλουμένης η οποία δεν εναρμονίζεται με τα ήθη της Νομικής Επιστήμης.

2. Σύγκριση των όρων **κατ' αντιμωλία(ν)** και **αντιμωλία (δοτ.)** ως προς τη *γλωσσική καταλληλότητά* τους:

Ο όρος **αντιμωλία** σε πτώση δοτική εμφανίζει δύο ζητήματα γλωσσικής καταλληλότητας: α) συγχέεται εύκολα, τόσο στον προφορικό όσο και στον γραπτό λόγο, με την ομώνυμη ονομαστική και αιτιατική ενικού του εν λόγω όρου, όταν η σημασία του δεν προκύπτει επαρκώς από το συγκείμενο, και β) είναι σε πτώση δοτική, η οποία τυπολογικά έχει εξαφανιστεί στη Νεοελληνική, πέραν αρκετών παγιωμένων εκφράσεων με επιρρηματική πλέον σημασία, ιδίως στη νομική γλώσσα και ορολογία, πράγμα που, αν και δεν τον καθιστά ακατάλληλο, τον θέτει σε ιεραρχικά κατώτερη θέση από τον όρο **κατ' αντιμωλία(ν)**, ο οποίος θα πρέπει να θεωρηθεί ως ο κατάλληλος γλωσσικά όρος για τους δύο προαναφερθέντες λόγους.

3. Σύγκριση των όρων περαιτέρω εξέλιξη της νομολογίας, (μετ-)εξέλιξη ή διαμόρφωση του δικαίου μέσω της νομολογιακής πρακτικής, δικαστική περαιτέρω διάπλαση του δικαίου, περαιτέρω νομολογιακή διάπλαση του δικαίου, ερμηνευτική διάπλαση του δικαίου, μετάπλαση του δικαίου και δικαστική διάπλαση ως προς τη γλωσσική καταλληλότητά τους:

Όλοι οι παραπάνω όροι που έχουν χρησιμοποιηθεί στη ΝΕΝΓ ως αποδόσεις του γερμανικού όρου (*richterliche*) *Rechtsfortbildung* είναι γλωσσικά κατάλληλοι για να κατονομάσουν την έννοια που εκφράζει ο γερμανικός όρος, και δεν προκαλούν σύγχυση με άλλους όρους, ωστόσο, ο όρος *ερμηνευτική διάπλαση του δικαίου* ακολουθεί ένα σχήμα συντακτικά πιο οικείο στον ομιλητή της Νεοελληνικής, αφού πρόκειται για χρήση προσδιοριστικού επιθέτου + ουσιαστικό έναντι της χρήσης προσδιοριστικού επιρρήματος ή επιρρηματικής φράσης.

4.3.2.4 Γλωσσική οικονομία - Παραδείγματα

1. Σύγκριση των όρων *προσημειούχος* και *προσημειωσιούχος* ως προς τη γλωσσική οικονομία τους:

Είναι σαφές ότι ο όρος *προσημειούχος* είναι γλωσσικά πιο οικονομικός από τον όρο *προσημειωσιούχος*, αφού περιέχει δύο συλλαβές λιγότερο· εδώ, όμως, η απαίτηση της συνοπτικότητας έρχεται σε σύγκρουση με όλες τις υπόλοιπες αρχές σχηματισμού όρων, ιδίως μάλιστα της γλωσσικής ορθότητας, η οποία θα πρέπει να εξετάζεται πρώτη.

2. Σύγκριση των όρων *κατ' αντιμωλία(ν)* και *αντιμωλία (δοτ.)* ως προς τη γλωσσική οικονομία τους:

Ο όρος *αντιμωλία* είναι γλωσσικά πιο οικονομικός από τον όρο *κατ' αντιμωλία(ν)*, καθότι μονολεκτικός· εδώ η απαίτηση της συνοπτικότητας έρχεται σε σύγκρουση με την απαίτηση διαφάνειας.

3. Σύγκριση των όρων περαιτέρω εξέλιξη της νομολογίας, (μετ-) εξέλιξη ή διαμόρφωση του δικαίου μέσω της νομολογιακής πρακτικής, δικαστική περαιτέρω διάπλαση του δικαίου, περαιτέρω νομολογιακή διάπλαση του δικαίου, ερμηνευτική διάπλαση του δικαίου, μετάπλαση του δικαίου και δικαστική διάπλαση ως προς τη γλωσσική οικονομία τους:

Δεδομένου ότι όλοι οι παραπάνω όροι έχουν χρησιμοποιηθεί στη ΝΕΝΓ ως αποδόσεις του γερμανικού όρου (*richterliche*) *Rechtsfortbildung*, θα μπορούσαν να ιεραρχηθούν από τον γλωσσικά πιο οικονομικό προς τον γλωσσικά λιγότερο οικονομικό ως εξής: δικαστική διάπλαση, μετάπλαση του δικαίου, ερμηνευτική διάπλαση του δικαίου, περαιτέρω εξέλιξη της νομολογίας, δικαστική περαιτέρω διάπλαση του δικαίου, περαιτέρω νομολογιακή διάπλαση του δικαίου, (μετ-)εξέλιξη ή διαμόρφωση του δικαίου μέσω της νομολογιακής πρακτικής· κατά τη σύγκριση μεταξύ κάποιων συγκεκριμένων όρων από τους παραπάνω η απαίτηση της συνοπτικότητας έρχεται σε σύγκρουση με την απαίτηση διαφάνειας, όπως π.χ. στην περίπτωση των όρων ερμηνευτική διάπλαση του δικαίου και (μετ-)εξέλιξη ή διαμόρφωση του δικαίου μέσω της νομολογιακής πρακτικής, ενώ σε άλλες περιπτώσεις κάποιοι από τους παραπάνω όρους εμφανίζονται εξίσου οικονομικοί, π.χ. περαιτέρω εξέλιξη της νομολογίας και δικαστική περαιτέρω διάπλαση του δικαίου (τέσσερεις λέξεις έκαστος, τριάντα δύο χαρακτήρες έκαστος). Ο όρος (μετ-)εξέλιξη ή διαμόρφωση του δικαίου μέσω της νομολογιακής πρακτικής - παρότι περισσότερο διαφανής (βλ. υπό 6.2.1 παραπάνω) - αποτελείται από υπερβολικά πολυάριθμες λέξεις, πράγμα που συνιστά σοβαρό μειονέκτημα και ενδέχεται να οδηγήσει σε παράλειψη μέρους του όρου κατά τη χρήση, γι' αυτό και ο εν λόγω όρος ανταποκρίνεται λιγότερο απ' όλους του άλλους στην αρχή της γλωσσικής οικονομίας³⁵³. Από την άλλη πλευρά, ο όρος δικαστική διάπλαση, αν και είναι ο πιο οικονομικός από όλους, είναι αδιαφανής (βλ. υπό 4.3.2.1 παραπάνω).

353. Πβ. Μ. Κατσογιάννου, «Λεξικοποίηση και χρήση πολυλεκτικών όρων: η αύξηση της θερμοκρασίας της ατμόσφαιρας της Γης» στο Κ. Βαλεοντίς (επιμ.) *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία. Ανακοινώσεις του Συνεδρίου*. Αθήνα: ΤΕΕ/ΕΛΕΤΟ, 2007, 62–71, σ. 68: «Έτσι, ενώ η παγκόσμια αύξηση της θερμοκρασίας θα μπορούσε να είναι ένας ισχυρός υποψήφιος όρος που συνδυάζει από σημασιολογική άποψη τα χαρακτηριστικά της πληρότητας και της διαφάνειας, η επικράτησή του εμποδίζεται από διαδικασίες που ενεργοποιούνται ειδικά κατά την παραγωγή και τη χρήση του λόγου».

4.3.2.5 Παραγωγικότητα και συνθετικότητα - Παραδείγματα

1. Σύγκριση των όρων **προσημειούχος** και **προσημειωσιούχος** ως προς την *παραγωγικότητα και συνθετικότητά* τους:

Δεν τίθεται ζήτημα παραγωγικότητας και συνθετικότητας σε σχέση με τους παραπάνω όρους, διότι δεν παράγουν ούτε άλλα σύνθετα, ούτε περαιτέρω λεξήματα που να ανήκουν σε άλλα μέρη του λόγου (και οι δύο είναι ήδη παρασύνθετα του όρου *προσημείωση*). Το μόνο που μπορεί να λεχθεί σχετικά είναι ότι ο όρος **προσημειούχος** παραβιάζει καταφανώς τους κανόνες παραγωγικότητας και συνθετικότητας της Ελληνικής.

2. Σύγκριση των όρων **κατ' αντιμωλία(ν)** και **αντιμωλία (δοτ.)** ως προς την *παραγωγικότητα και συνθετικότητά* τους:

Δεν τίθεται ζήτημα παραγωγικότητας και συνθετικότητας σε σχέση με τους παραπάνω όρους, διότι το ουσιαστικό **αντιμωλία** δεν έχει παράγωγα.

3. Σύγκριση των όρων **περαιτέρω εξέλιξη της νομολογίας**, **(μετ-)εξέλιξη** ή **διαμόρφωση του δικαίου μέσω της νομολογιακής πρακτικής**, **δικαστική περαιτέρω διάπλαση του δικαίου**, **περαιτέρω νομολογιακή διάπλαση του δικαίου**, **ερμηνευτική διάπλαση του δικαίου**, **μετάπλαση του δικαίου** και **δικαστική διάπλαση** ως προς την *παραγωγικότητα και συνθετικότητά* τους:

Οι μόνοι από τους παραπάνω όρους οι οποίοι θα μπορούσαν να δώσουν παράγωγα, αν υποθεθεί ότι χρειάζονταν τέτοια σε δεδομένα συγκείμενα, θα ήταν ο όρος **(μετ-)εξέλιξη** ή **διαμόρφωση του δικαίου μέσω της νομολογιακής πρακτικής**, ο οποίος θα μπορούσε να δώσει το παράγωγο **(μετ-)εξελικτικός** ή **διαμορφωτικός του δικαίου μέσω της νομολογιακής πρακτικής**, και ο όρος **μετάπλαση του δικαίου**, ο οποίος θα μπορούσε να δώσει το παράγωγο **μεταπλαστικός του δικαίου**, αμφότεροι ως αποδόσεις του γερμανικού όρου *rechtsfortbildend*³⁵⁴ σε περιπτώσεις όπου συντρέχει ανάγκη ακραίας γλωσσικής εναρμόνισης.

354. Βλ. τον όρο στις ιστοσελίδες <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=el&hmlang=el&lng1=el, de&lng2=da,de,el,en,es,fi,fr,it,nl,pt,sv,&val=242163:cs> και http://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJT_20020917_OGH0002_0100BS00360_01S0000_000 (επίσκεψη 13-7-2013).

4.3.2.6 Γλωσσική ορθότητα - Παραδείγματα

1. Σύγκριση των όρων **προσημειούχος** και **προσημειωσιούχος** ως προς τη γλωσσική ορθότητά τους:

Είναι σαφές ότι μόνο ο όρος **προσημειωσιούχος** μπορεί να θεωρηθεί γλωσσικά ορθός, δεδομένου ότι δεν δικαιολογείται σύντμηση του όρου **προσημείωση** κατά τη σύνθεσή του με το οροστοιχείο **-ούχος**, ούτε νοείται σύνθεση ρήματος (λόγ. **προσημειώ**) με το εν λόγω οροστοιχείο.

2. Σύγκριση των όρων **κατ' αντιμωλία(ν)** και **αντιμωλία (δοτ.)** ως προς τη γλωσσική ορθότητά τους:

Αν και οι δύο όροι μπορούν να θεωρηθούν γλωσσικά ορθοί, ο όρος **κατ' αντιμωλία(ν)**, ιδίως στην εκδοχή του χωρίς το -ν, ανταποκρίνεται πληρέστερα στα μορφολογικά και μορφοσυντακτικά πρότυπα της Νεοελληνικής, καθότι ο εμπρόθετος προσδιορισμός του τρόπου είναι πολύ πιο συνηθισμένος και αναμενόμενος απ' ό,τι η δοτική του τρόπου (η οποία μάλιστα, ιδίως μετά την κατάργηση της υπογεγραμμένης, δεν διαφαίνεται από την ίδια τη λέξη παρά μόνο από το συγκεκριμένο)· ωστόσο, όσον αφορά ειδικά τα φωνολογικά πρότυπα της Νεοελληνικής, ο όρος **αντιμωλία** ανταποκρίνεται πληρέστερα σε αυτά σε σύγκριση με την εκδοχή **κατ' αντιμωλίαν** η οποία διατηρεί το τελικό -ν³⁵⁵.

3. Σύγκριση των όρων **περαιτέρω εξέλιξη της νομολογίας**, **(μετ-)εξέλιξη ή διαμόρφωση του δικαίου μέσω της νομολογιακής πρακτικής**, **δικαστική περαιτέρω διάπλαση του δικαίου**, **περαιτέρω νομολογιακή διάπλαση του δικαίου**, **ερμηνευτική διάπλαση του δικαίου**, **μετάπλαση του δικαίου** και **δικαστική διάπλαση** ως προς τη γλωσσική ορθότητά τους:

Όλοι οι παραπάνω όροι που έχουν χρησιμοποιηθεί στη ΝΕΝΓ ως αποδόσεις του γερμανικού όρου (**richterliche**) **Rechtsfortbildung** είναι γλωσσικά ορθοί από μορφολογική, μορφοσυντακτική και φωνολογική άποψη· κατά τη γνώμη μας, ωστόσο, ο όρος **ερμηνευτική διάπλαση του δικαίου** ακολουθεί ένα σχήμα μορφοσυντακτικά πιο οικείο στον ομιλητή της Νεοελληνικής.

Σχετικά με τη γλωσσική ορθότητα πβ. Strandvik (2012: 37).

355. Για την εκδοχή χωρίς το -ν, η οποία τείνει να επικρατήσει τουλάχιστον στη νεοελληνική ορολογία του ευρωπαϊκού δικαίου βλ. π.χ. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61999CJ0178:EL:HTML> (επίσκεψη 13-7-2013).

4.3.2.7 Γλωσσική εντοπιότητα - Παραδείγματα

1. Σύγκριση των όρων **προσημειούχος** και **προσημειωσιούχος** ως προς τη γλωσσική εντοπιότητά τους:
Δεν τίθεται ζήτημα γλωσσικής εντοπιότητας σε σχέση με τους παραπάνω όρους, διότι αμφότεροι είναι εξίσου ελληνικοί.
2. Σύγκριση των όρων **κατ' αντιμωλία(ν)** και **αντιμωλία (δοτ.)** ως προς τη γλωσσική εντοπιότητά τους:
Δεν τίθεται ζήτημα γλωσσικής εντοπιότητας σε σχέση με τους παραπάνω όρους, διότι αμφότεροι είναι εξίσου ελληνικοί.
3. Σύγκριση των όρων **περαιτέρω εξέλιξη της νομολογίας, (μετ-)εξέλιξη ή διαμόρφωση του δικαίου μέσω της νομολογιακής πρακτικής, δικαστική περαιτέρω διάπλαση του δικαίου, περαιτέρω νομολογιακή διάπλαση του δικαίου, ερμηνευτική διάπλαση του δικαίου, μετάπλαση του δικαίου και δικαστική διάπλαση** ως προς τη γλωσσική εντοπιότητά τους:
Δεν τίθεται ζήτημα γλωσσικής εντοπιότητας σε σχέση με τους παραπάνω όρους, διότι όλοι είναι εξίσου ελληνικοί.

4.4 Ονόματα

Το *όνομα* ή η *κατονομασία* κατασημαίνει μια *ατομική έννοια*, δηλαδή μια *έννοια* της οποίας το *πλάτος* περιέχει ένα μόνο αντικείμενο. Η Ορολογία εστιάζει μάλλον στα ονόματα ατομικών εννοιών που αντιπροσωπεύουν αντικείμενα τα οποία είναι μέλη ενός συνόλου αλλά εμφανίζουν κάποια ατομικότητα, παρά σε ονόματα προσώπων ιδιωτών. Στα ειδογονικά συστήματα εννοιών οι έννοιες αυτές καταλαμβάνουν τη χαμηλότερη στάθμη της ιεραρχίας (το μεγαλύτερο βάθος, το μικρότερο πλάτος βλ. και σχήμα 2).

Ο σχηματισμός των ονομάτων ακολουθεί τις ίδιες αρχές και διεργασίες σχηματισμού οι οποίες χρησιμοποιούνται για τους όρους.

Παράδειγμα 35

<i>Υπουργείο Εξωτερικών, Βουλή</i>	– συγκεκριμένα πολιτικά ιδρύματα ή μονάδες
<i>Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών</i>	– συγκεκριμένοι οργανισμοί
<i>Βραβείο Νόμπελ Ειρήνης, Βραβείο Όσκαρ</i>	– συγκεκριμένα βραβεία

<i>Κρόνος, Κομήτης του Χάλεϊ</i>	– συγκεκριμένα επιστημονικά φαινόμενα
<i>Νεσκαφέ, Άζαξ, Άμστελ</i>	– συγκεκριμένα εμπορικά ονόματα (εμπορικές επωνυμίες)
<i>ταχύτητα του ήχου στον αέρα,</i> <i>τετραγωνική ρίζα του 2, ηχητική</i> <i>πίεση αναφοράς, βολτ</i>	– συγκεκριμένα φυσικά, μαθηματικά ή άλλα μεγέθη

4.5 Σύμβολα

Τα σύμβολα είναι σημαντικό βοήθημα στη διεθνή επικοινωνία δεδομένου ότι η οπτική παράσταση των εννοιών λειτουργεί ανεξάρτητα από οποιαδήποτε γλώσσα. Μπορούν να παράσχουν πληροφορίες με άμεσο τρόπο υπό δυσχερείς συνθήκες (π.χ. τα σήματα του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας).

Τα εικονοσύμβολα θα πρέπει να έχουν κάποια οπτική ομοιότητα προς την έννοια που παριστάνουν. Γενικά, η σημασία τους πρέπει να είναι προφανής χωρίς καμιά επεξήγηση. Σε κάποιες περιπτώσεις όμως η οπτική ομοιότητα του συμβόλου δεν είναι τόσο εμφανής ή έχει χαθεί εντελώς. Τότε η σημασία του συμβόλου μπορεί να μην είναι άμεσα αναγνωρίσιμη και μπορεί να υποστηρίζεται μόνο με γενική συμφωνία.

Όροι που περιέχουν γράμματα του αλφαβήτου για να δηλώσουν το σχήμα του ίδιου του γράμματος και όχι τον ήχο του δεν πρέπει να θεωρούνται σύμβολα.

Παράδειγμα 36

1. V-network, δικτύωμα V
2. T-antenna, κεραία T

Χαρακτήρες που αντικαθιστούν λέξεις ή τμήματα λέξεων, όπως μαθηματικά σύμβολα ή σύμβολα νομισμάτων θεωρούνται σύμβολα

Παράδειγμα 37

§, \$, £, &, @, %, #, =, <, -, –

Σημειώνεται ότι οι *μη λεκτικές κατασημάνσεις* των μονάδων SI είναι **σύμβολα**, αφού δεν αποτελούνται πάντοτε από λέξεις, δεν αλλάζουν από γλώσσα σε γλώσσα, δεν έχουν πληθυντικό αριθμό και ποτέ δεν γράφονται με τελείες εκτός από την κανονική στίξη του κειμένου και το σύμβολο του πολλαπλασιασμού (·) που συνήθως παραλείπεται. Οι *λεκτικές κατασημάνσεις* των μονάδων, όμως, είναι **ονόματα**.

Παράδειγμα 38

m = μέτρο	s = δευτερόλεπτο	min = λεπτό	mV = χιλιοστοβόλτ
m/s^2 = μέτρο ανά δευτερόλεπτο στο τετράγωνο			$^{\circ}$ = μοίρα
$kW \cdot h$ = kWh = χιλιοβατώριο			

Αλφαριθμητικοί κωδικοί που αποτελούνται από συνδυασμούς γραμμάτων, αριθμών ή και τα δύο θεωρούνται **σύμβολα**, αν δεν παριστάνουν λέξεις σε μια φυσική γλώσσα ή συντομομορφές.

Παράδειγμα 39

C_2H_5OH (η χημική ένωση αιθυλική αλκοόλη)
A_4 (μορφότυπο χαρτιού, 210 mm × 297 mm)

Το σύμβολο θα πρέπει να είναι

- απλό και εύκολα αναγνωρίσιμο και, αν είναι δυνατό, να εξηγείται από μόνο του,
- μονόσημο σε είδιο συγκεκριμένο,
- αναμφίσημο,
- εύκολο και οικονομικό στην αναπαραγωγή του,
- συνεπές και κατάλληλο, δηλαδή να επιτρέπει την ομαδοποίησή του ή τη διαφοροποίησή του από άλλα συναφή σύμβολα.

Παράδειγμα 40

1. Αθλήματα	
2. Άλλα σύμβολα	

5 Ορολογική εργασία και ορολογικά προϊόντα

5.1 Ορολογική εργασία

5.1.1 Ορισμοί

5-01 ορολογική εργασία

εργασία που αφορά τη συστηματική συλλογή, περιγραφή, επεξεργασία και παρουσίαση των **εννοιών** και των **κατασημάνσεών** τους³⁵⁶

5-02* ορολογικά δεδομένα

δεδομένα που σχετίζονται με **έννοιες** ή τις **κατασημάνσεις** τους

ΣΗΜΕΙΩΣΗ – Τα πιο κοινά ορολογικά δεδομένα είναι: εισόδιος όρος, ορισμός, σημείωση, γραμματικό επίσημα, θεματικό επίσημα, αναγνωριστικό γλώσσας, αναγνωριστικό χώρας και αναγνωριστικό πηγής.

5-03 ορολογικό λήμμα

μέρος μιας **συλλογής ορολογικών δεδομένων** το οποίο περιέχει τα **ορολογικά δεδομένα** που σχετίζονται με μια **έννοια**

ΣΗΜΕΙΩΣΗ – Προσαρμογή από το ISO 1087-2:2000³⁵⁷.

5-04 ορολογικό μορφότυπο

μορφότυπο **ορολογικού λήμματος**

5-05 εισόδιος όρος

όρος που είναι επικεφαλής ενός **ορολογικού λήμματος**

ΣΗΜΕΙΩΣΗ – Ο εισόδιος όρος αντιστοιχεί, συνήθως, στον **προτιμώμενο όρο**

5-06 σημείωση

δήλωση που παρέχει περαιτέρω πληροφορίες σχετικά με οποιοδήποτε μέρος ενός **ορολογικού λήμματος**

5-07 γραμματικό επίσημα

πληροφορίες σε ένα **ορολογικό λήμμα** οι οποίες προσδιορίζουν τα γραμματικά γνώρισματα ενός **όρου**

5-08 θεματικό επίσημα

πληροφορίες σε ένα **ορολογικό λήμμα** οι οποίες προσδιορίζουν το **θεματικό πεδίο**

5-09 αναγνωριστικό γλώσσας

πληροφορίες σε ένα **ορολογικό λήμμα** οι οποίες προσδιορίζουν το **όνομα** μιας γλώσσας

356. καθώς και τη δημιουργία κατασημάνσεων και ορισμών

357. ISO 1087-2:2000, *Terminology work – Vocabulary – Part 2: Computer applications* (ολόκληρο)

- 5-10 αναγνωριστικό χώρας**
πληροφορίες σε ένα **ορολογικό λήμμα** οι οποίες προσδιορίζουν το όνομα μιας γεωγραφικής περιοχής όπου χρησιμοποιείται η **κατασήμανση**
- 5-11 αναγνωριστικό πηγής**
πληροφορίες σε ένα **ορολογικό λήμμα** οι οποίες προσδιορίζουν την πηγή τεκμηρίωσης των **ορολογικών δεδομένων**
- 5-12 ορογραφία**
μέρος της **ορολογικής εργασίας** που αφορά την εγγραφή και παρουσίαση των **ορολογικών δεδομένων**
ΣΗΜΕΙΩΣΗ – Τα ορολογικά δεδομένα μπορούν να παρουσιάζονται με τη μορφή τραπεζών ορολογικών δεδομένων, γλωσσαρίων, θησαυρών ή άλλων δημοσιευμάτων.
- 5-13* επεξεργασία ορολογίας, επεξεργασία ορολογίων**
μέρος της **ορογραφίας** που αφορά τις πληροφορικές επόψεις της δημιουργίας και συντήρησης βάσεων δεδομένων και την εξόρυξη **ορολογίων** από κείμενα
- 5-14 ορολογικός σχεδιασμός**
οι προβλεπόμενες δραστηριότητες που αποσκοπούν στην ανάπτυξη, βελτίωση, υλοποίηση, συντήρηση και διάδοση του **ορολογίου** ενός **θεματικού πεδίου**
ΣΗΜΕΙΩΣΗ – Ο ορολογικός σχεδιασμός καλύπτει όλες τις επόψεις της **ορολογικής εργασίας** και έχει, μεταξύ άλλων, αντικειμενικό στόχο την επίτευξη λεξιλογικού ελέγχου μέσω τυποποιητικών εγγράφων³⁵⁸ όπως είναι οι θησαυροί και τα πρότυπα ορολογίας.
- 5-15 εναρμόνιση εννοιών**
δραστηριότητα που αποσκοπεί στην ελάττωση ή εξάλειψη των ελασσόνων διαφορών μεταξύ δύο ή περισσότερων **εννοιών** οι οποίες ήδη σχετίζονται στενά μεταξύ τους
ΣΗΜΕΙΩΣΗ – Η εναρμόνιση εννοιών είναι αναπόσπαστο μέρος της τυποποίησης.
- 5-16 εναρμόνιση όρων**
δραστηριότητα που οδηγεί στην πράξη κατασήμανσης μίας **έννοιας** σε διαφορετικές γλώσσες με **όρους** που κατοπτρίζουν τα ίδια ή παρόμοια **χαρακτηριστικά** ή έχουν τις ίδιες ή ελαφρώς διαφορετικές μορφές
ΣΗΜΕΙΩΣΗ – Εναρμόνιση όρων απαιτείται όχι μόνο μεταξύ διαφορετικών γλωσσών, αλλά και μεταξύ διαφορετικών θεματικών πεδίων όταν πρόκειται για διαθεματικές έννοιες, π.χ. <ιατρική> **άνθρωπος** <δίκαιο> **άνθρωπος**.

358. Η δραστηριότητα της Τυποποίησης δεν αποσκοπεί σε λεξιλογικό έλεγχο, αλλά σε σαφή και αναμφίσημη διατύπωση απαιτήσεων για κοινή εφαρμογή. Το κοινά αποδεκτό ορολόγιο αποτελεί προϋπόθεση.

5-17 ορολογικός ερανισμός, ερανισμός όρων

μέρος της ορολογικής εργασίας που περιλαμβάνει εξόρυξη ορολογικών δεδομένων με αναζήτηση μέσα σε ένα σώμα υλικού

ΣΗΜΕΙΩΣΗ – Ο ορολογικός ερανισμός περιλαμβάνει αναγνώριση των εννοιών και των κατασημάνσεών τους και σημείωση κάθε σχετικής πληροφορίας για μια έννοια όπως ορισμούς, συγκείμενα και επισήματα χρήσης.

5-18 ορολογική αναγνώριση

μέρος του ορολογικού ερανισμού που περιλαμβάνει αναγνώριση και επιλογή των κατασημάνσεων

5-19 σώμα υλικού, σώμα

συλλογή γλωσσικών δεδομένων που συγκεντρώνονται για ανάλυση

5-20 συγκείμενο

κείμενο που αποσαφηνίζει τη χρήση μιας έννοιας ή μαρτυρεί τη χρήση μιας κατασήμανσης

5-21 κατάλογος βάσης

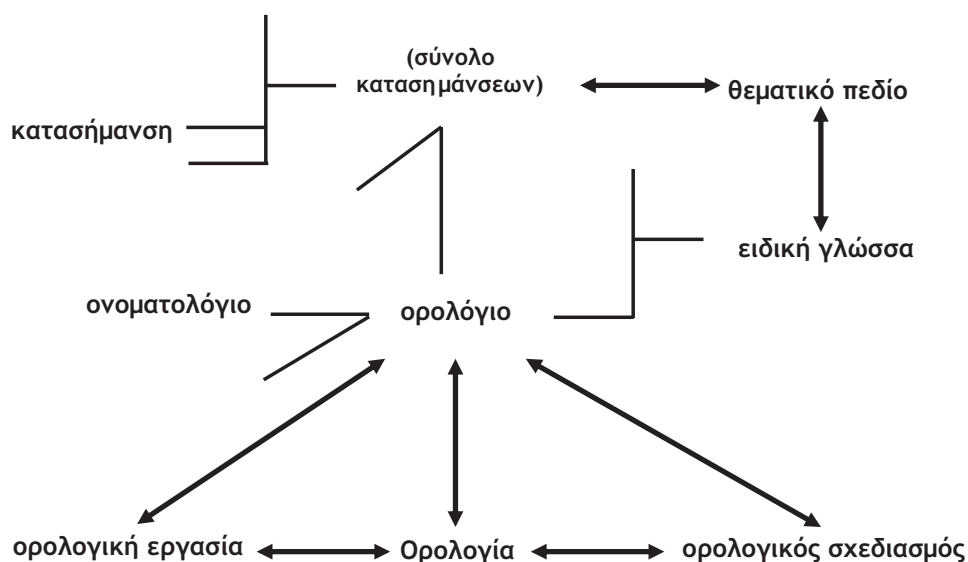
κατάλογος κατασημάνσεων που προκύπτει από την ορολογική αναγνώριση

ΣΗΜΕΙΩΣΗ – Ένας κατάλογος βάσης υποβάλλεται, συνήθως, σε περαιτέρω ορολογική εργασία.

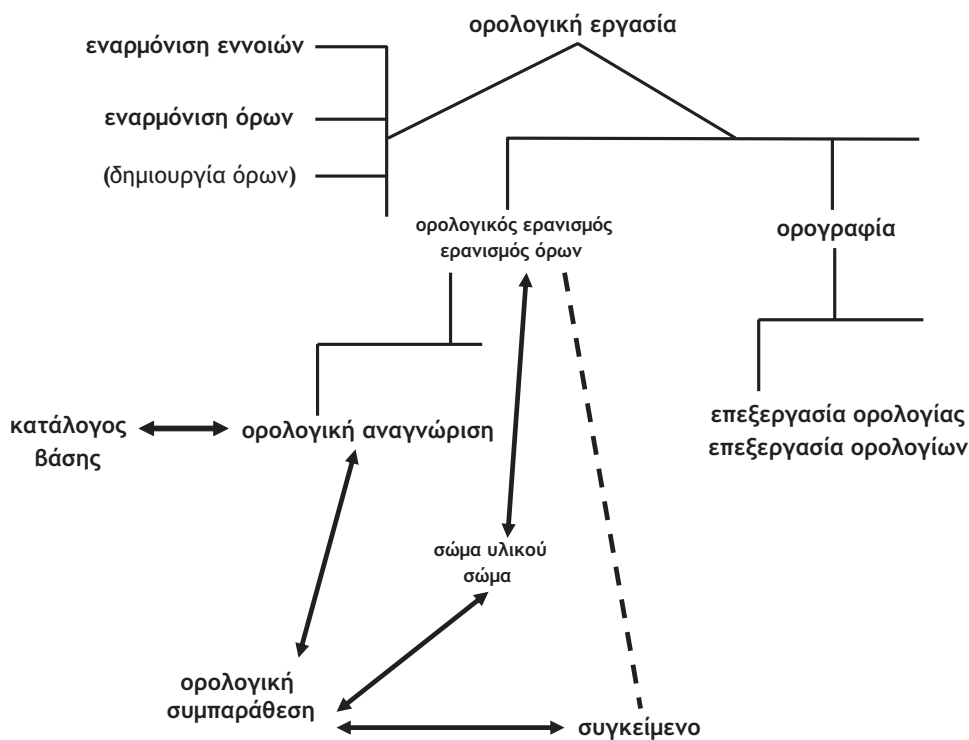
5-22 ορολογική συμπαράθεση

διατεταγμένος κατάλογος όρων εξορυγμένων από ένα σώμα υλικού μαζί με συγκείμενο και αναφορά πηγής

τα σχήματα 23 και 24 δίνονται τα εννοιοδιαγράμματα των συστημάτων εννοιών στα οποία εντάσσονται οι παραπάνω έννοιες.

Σχήμα 23 Εννοιοδιάγραμμα της Ορολογίας και των συναφών εννοιών

Σχήμα 24 Εννοιοδιάγραμμα της ορολογικής εργασίας και των συναφών εννοιών

5.2 Ορολογικά προϊόντα και ορολογικά δεδομένα

5.2.1 Ορισμοί

5-23 ορολογικό λεξικό

συλλογή ορολογικών λημμάτων που παρουσιάζουν πληροφορίες σχετικές με έννοιες ή κατασημάνσεις από ένα ή περισσότερα θεματικά πεδία

5-24 λεξιλόγιο

ορολογικό λεξικό που περιέχει κατασημάνσεις και ορισμούς από ένα ή περισσότερα θεματικά πεδία

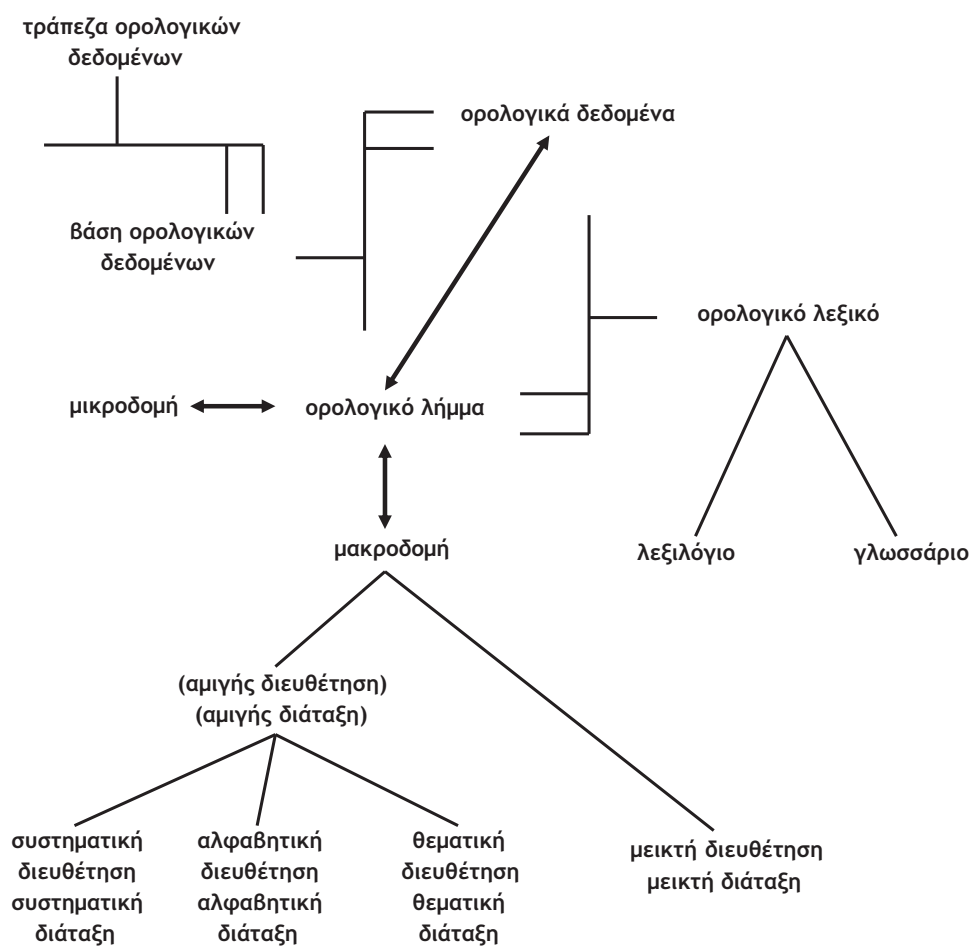
ΣΗΜΕΙΩΣΗ – Το λεξιλόγιο μπορεί να είναι μονόγλωσσο, δίγλωσσο ή πολύγλωσσο.

- 5-25 γλωσσάριο**
ορολογικό λεξικό που περιέχει κατάλογο κατασημάνσεων από ένα θεματικό πεδίο μαζί με ισοδύναμα σε μία ή περισσότερες γλώσσες
ΣΗΜΕΙΩΣΗ – Συχνά ο όρος καλύπτει μονόγλωσσους καταλόγους κατασημάνσεων και ορισμών σε συγκεκριμένο θεματικό πεδίο.
- 5-26 Βάση ορολογικών δεδομένων**
βάση δεδομένων που περιέχει ορολογικά δεδομένα
[ISO 1087-2:2000³⁵⁹]
- 5-27 τράπεζα ορολογικών δεδομένων**
τράπεζα δεδομένων που αποτελείται από βάσεις ορολογικών δεδομένων
[ISO 1087-2:2000]³⁶⁰
- 5-28 μακροδομή**
διευθέτηση των λημμάτων μιας συλλογής
- 5-29 μικροδομή**
διευθέτηση των δεδομένων σε κάθε λήμμα μιας συλλογής
- 5-30 συστηματική διευθέτηση, συστηματική διάταξη**
μακροδομή στην οποία τα ορολογικά λήμματα εμφανίζονται με διάταξη που κατοπτρίζει το υποκείμενο σύστημα εννοιών
- 5-31 θεματική διευθέτηση, θεματική διάταξη**
μακροδομή στην οποία τα ορολογικά λήμματα διευθετούνται κατά θεματικές ενότητες
- 5-32 αλφαβητική διευθέτηση, αλφαβητική διάταξη**
μακροδομή στην οποία τα ορολογικά λήμματα διατάσσονται σύμφωνα με τα γράμματα του αλφαβήτου που συνθέτουν τους εισόδιους όρους
- 5-33 μεικτή διευθέτηση, μεικτή διάταξη**
μακροδομή στην οποία τα ορολογικά λήμματα εμφανίζονται με αλφαβητική διάταξη μέσα σε συστηματικά ή θεματικά διευθετημένες ενότητες

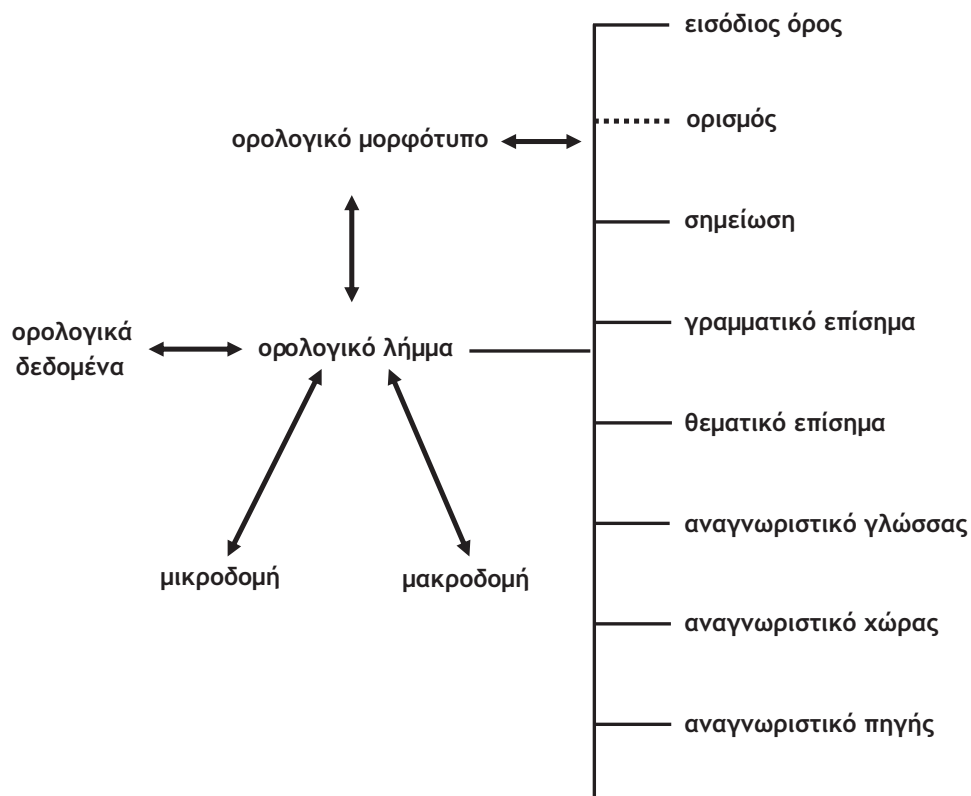
359. ISO 1087-2:2000, *Terminology work – Vocabulary – Part 2: Computer applications* (ολόκληρο)

360. αυτόθι

Στα σχήματα 25 και 26 δίνονται τα εννοιολογικά διαγράμματα των συστημάτων εννοιών στα οποία εντάσσονται οι παραπάνω έννοιες.

Σχήμα 25 Εννοιολογικό διαγράμμα των ορολογικών προϊόντων και των συναφών εννοιών

Σχήμα 26 Εννοιοδιάγραμμα του ορολογικού λήμματος και των συναφών εννοιών

6 Τυποποίηση και ορολογία

6.1 Η σημασία των όρων στην τυποποίηση

Η τυποποίηση έχει σκοπό τη διατύπωση-καθιέρωση *κοινών απαιτήσεων* για προϊόντα, διεργασίες και υπηρεσίες· οι απαιτήσεις αυτές διατυπώνονται σε κείμενα που είναι διαθέσιμα στο ευρύ κοινό, τα γνωστά *πρότυπα*.

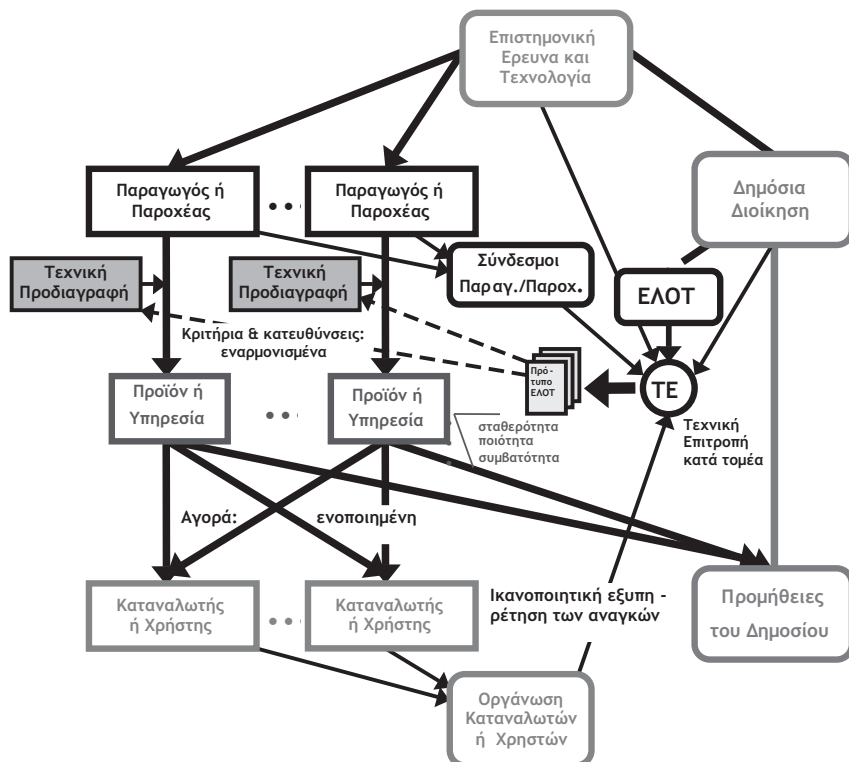
Τα *πρότυπα*, λαμβάνοντας υπόψη τα τελευταία επιστημονικά δεδομένα του σχετικού τομέα, τις ανάγκες του καταναλωτή ή χρήστη αλλά και του φυσικού και/ή τεχνητού περιβάλλοντος και τις απαιτήσεις του εμπορίου και της Δημόσιας Διοίκησης, *παρεμβαίνουν δραστικά* στις τεχνικές προδιαγραφές των παραγωγών/παροχών, εισάγοντας σε αυτές *εναρμονισμένα κριτήρια και κατευθύνσεις* και εξασφαλίζοντας με αυτόν τον τρόπο *προϊόντα και υπηρεσίες* που χαρακτηρίζονται από *σταθερότητα, ποιότητα και συμβατότητα*, με τελικό αποτέλεσμα μια *αγορά ενοποιημένη* που εξυπηρετεί ικανοποιητικά τις ανάγκες του κοινωνικού συνόλου.

Το πρώτο, όμως που απαιτείται για να γίνουν όλα αυτά, δηλαδή για να συνταχθούν τα πρότυπα είναι οι *κοινή γλώσσα* όλων των εμπλεκομένων. Και *κοινή γλώσσα* σημαίνει αποδοχή και *καθιέρωση κοινά κατανοητών εννοιών του θεματικού πεδίου*, δηλαδή *κοινών όρων και ορισμών*.

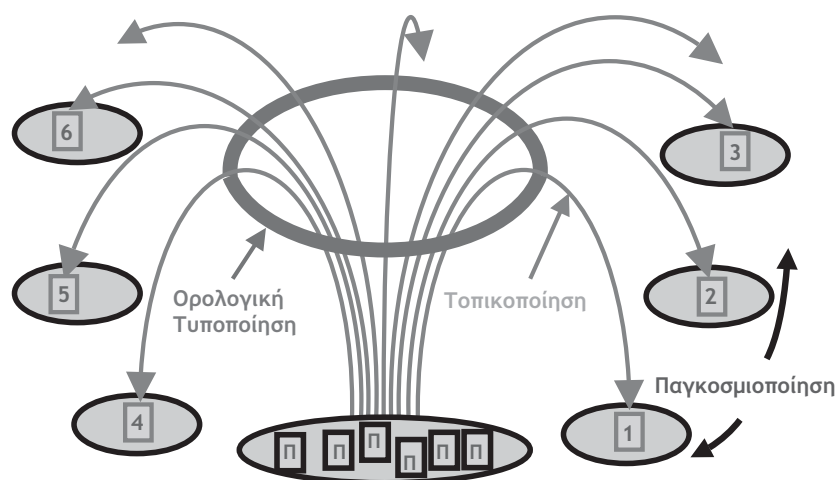
Στο σχήμα 27 απεικονίζεται το εθνικό περιβάλλον με όλους τους ενδιαφερομένους και εμπλεκομένους στην τυποποίηση.

Στα πρότυπα γίνεται συστηματοποίηση των εννοιών του σχετικού θεματικού πεδίου και τα συστήματα εννοιών του θεματικού πεδίου αντιστοιχούνται και αποδίδονται με συστηματικά και τυποποιημένα ορολόγια.

Η τυποποίηση των προϊόντων και η διάθεσή τους σε περισσότερες από μία αγορές προϋποθέτει τυποποιημένα ορολόγια και καθιερωμένες διαγλωσσικές αντιστοιχίες των όρων. Στο σχήμα 28 δίνεται σχηματικά η σχέση της παγκοσμιοποίησης της αγοράς με την τοπικοποίηση των προϊόντων.

Σχήμα 27 Εφαρμογή συστήματος εθνικής τυποποίησης στην πληρότητά του

Σχήμα 28 Παγκοσμιοποίηση της αγοράς μέσα από την Τοπικοποίηση των προϊόντων με Τυποποίηση της διαγλωσσικής ισοδυναμίας των όρων

6.2 Διαβάθμιση αποδεκτότητας όρων - Αποδοκιμασία των όρων

Ένα τυποποιημένο ορολόγιο οφείλει να κατοπτρίζει ένα συνεκτικό σύστημα όρων που αντιστοιχεί στο σύστημα εννοιών του υπόψη θεματικού πεδίου. Τα ορολόγια που ορίζονται στα πρότυπα (εθνικά όπως στα Ελληνικά Πρότυπα του ΕΛΟΤ, περιφερειακά όπως στα Ευρωπαϊκά Πρότυπα των CEN, CENELEC και ETSI ή παγκόσμια όπως στα Διεθνή Πρότυπα του ISO και της IEC) πρέπει να είναι ακριβή και να προσδίδουν σαφήνεια στην επικοινωνία (σε εθνικό, περιφερειακό ή παγκόσμιο επίπεδο, αντίστοιχα).

Πρωτεύουσα λειτουργία ενός τυποποιημένου ορολογίου είναι να ενδεικνύει σαφώς τον *προτιμώμενο όρο*, καθώς και τους *αποδεκτούς όρους* και τους *αδόκιμους όρους*. Ο όρος που συνιστάται από μια επιτροπή τυποποίησης θεωρείται *προτιμώμενος όρος*, ενώ τα αποδεκτά συνώνυμά του θεωρούνται *δεκτοί όροι* για την ίδια έννοια. Οι οροι που χαρακτηρίζονται ως *αδόκιμοι όροι* σημαίνει ότι απορρίπτονται και πρέπει να εγκαταλείπονται. Η συμπερίληψη ενός όρου σε πρότυπο ορολογίας του προσδίδει χαρακτήρα *προτιμώμενου όρου* για τον λόγο αυτόν χρειάζεται προσοχή κατά την επιλογή των όρων και πρέπει να ανευρίσκονται και να συνεξετάζονται όλοι οι χρησιμοποιούμενοι συνώνυμοι όροι.

Η αποδοκιμασία/απαξίωση ενός όρου μπορεί να οφείλεται στο ότι εμφανίζει ελαττώματα έναντι του προτιμώμενου όρου, στο ότι δεν αποδίδει με ορθότητα την έννοια, ή να αποδίδει και άλλη έννοια, οπότε αποδοκιμάζεται υπέρ της *μονοσημίας*.

Παράδειγμα 41

1. (υπολογιστές) Ο όρος **μνήμη τυχαίας πρόσβασης** (αγγλικός όρος: **random access memory**) έχει χαρακτηριστεί αδόκιμος ως ανακριβής και παραπλανητικός και έχει αντικατασταθεί με τον όρο **μνήμη άμεσης πρόσβασης** (αγγλικός όρος: **direct access memory**). Εδώ η αντικατάσταση προηγήθηκε στον αγγλικό ισοδύναμο όρο.
2. (περιοδικά φαινόμενα) Εδώ και δεκαετίες το όνομα **κύκλος ανά δευτερόλεπτο** της μονάδας μέτρησης της συχνότητας έχει χαρακτηριστεί αδόκιμο διεθνώς ως παραπλανητικό και έχει αντικατασταθεί με το όνομα **χερτζ** το οποίο δεν επιδέχεται παρερμηνείες.
3. (νομική επιστήμη) Ο δάνειος όρος **λήζινγκ/λίζινγκ** (< αγγλ. **leasing**) θεωρείται αδόκιμος και έχει αντικατασταθεί με τον αμιγώς ελληνικό όρο **χρηματοδοτική μίσθωση**.

Ένας όρος μπορεί να έχει ήδη δεσμευτεί για την κατασήμενση άλλης έννοιας. Αυτό το νόημα έχει και το εδάφιο 3 της κατευθυντήριας γραμμής 5 του Κοινού πρακτικού οδηγού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής για τα πρόσωπα που συμβάλλουν στη σύνταξη των νομοθετικών κειμένων στο πλαίσιο των κοινοτικών οργάνων:

«Αφετέρου, οι εκφράσεις που χρησιμοποιούνται – και ιδίως, αλλά όχι μόνο, οι νομικοί όροι – δεν πρέπει να συνδέονται πολύ στενά με τη γλώσσα ή το σύστημα δικαίου του συντάκτη· διαφορετικά δημιουργείται κίνδυνος για την ποιότητα της μετάφρασης».³⁶¹

Αυτό σημαίνει ότι νομικοί όροι που έχουν δεσμευτεί, σε επίπεδο της εκάστοτε κείμενης εσωτερικής νομοθεσίας, για την κατασήμενση εννοιών που προσιδιάζουν στην εν λόγω εσωτερική νομοθεσία δεν πρέπει να χρησιμοποιούνται για να την κατασήμενση εννοιών του Δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης για να μην προκαλείται σύγχυση και δημιουργούνται ανάγκες για ερμηνεία.

Παράδειγμα 42

〈ηλεκτρονική〉 Ο όρος **φορτίο** αποδοκιμάζεται ως απόδοση του αγγλικού όρου **load**, δεδομένου ότι – στο ίδιο θεματικό πεδίο – είναι δεσμευμένος ήδη για την απόδοση του αγγλικού όρου **charge** (Για την απόδοση του **load** συνιστάται η χρήση του όρου **φόρτος**).

Η συμπερίληψη ενός όρου σε πρότυπο ορολογίας συνεπάγεται αποδοκιμασία των άλλων κατασημάνσεων που ενδεχομένως χρησιμοποιούνται ως συνώνυμα στο υπόψη θεματικό πεδίο. Γι' αυτόν τον λόγο συνιστάται να μελετώνται αυτοί οι όροι και να χαρακτηρίζονται ρητά ως δεκτοί όροι ή αδόκιμοι όροι και, αν είναι δυνατό, να εξηγούνται οι λόγοι της αποδοκιμασίας.

Το γεγονός ότι ένας όρος έχει καταστεί αδόκιμος δεν σημαίνει ότι δεν πρέπει να αναφέρεται καθόλου σε ορολογικά λεξικά ή βάσεις ορολογικών δεδομένων, αφού σε ένα μέρος της καταγεγραμμένης γνώσης – όσο μικρό και είναι αυτό – έχει χρησιμοποιηθεί ο όρος αυτός για τη σχετική έννοια και η πρόσβαση στη γνώση αυτή τον χρειάζεται.

361. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Κοινός πρακτικός οδηγός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής για τα πρόσωπα που συμβάλλουν στη σύνταξη των νομοθετικών κειμένων στο πλαίσιο των κοινοτικών οργάνων. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 2003, σ. 19.

6.3 Εναρμόνιση εννοιών και όρων

Η τυποποίηση των ορολογίων σε διάφορα θεματικά πεδία συχνά οδηγεί σε εναρμόνιση μέσα σε ένα θεματικό πεδίο, μεταξύ διαφόρων θεματικών πεδίων ή μεταξύ διαφόρων γλωσσών. Για αποφυγή της διπλής εργασίας και ελάττωση του κόστους της Ορολογίας καλό είναι να γίνονται προσπάθειες εναρμόνισης οσάκις πρόκειται για μικρές δευτερεύουσας σημασίας διαφορές.

Το Διεθνές Πρότυπο ISO 860:2007, *Terminology work – Harmonization of concepts and terms*, που έχει εκπονηθεί από την επιτροπή ISO/TC37, περιγράφει μεθοδολογικές αρχές για την εναρμόνιση εννοιών, συστημάτων εννοιών, ορισμών και όρων και την ανάπτυξη εναρμονισμένων ορολογίων, σε εθνικό ή διεθνές επίπεδο, σε μονόγλωσσο ή πολύγλωσσο συγκείμενο. Η επιτροπή ΕΛΟΤ-ΤΕΕ/ΤΕ21 έχει εκπονήσει ήδη το αντίστοιχο Ελληνικό Πρότυπο: ΕΛΟΤ 562, *Ορολογική εργασία – Εναρμόνιση εννοιών και όρων*, το οποίο εκδόθηκε από τον ΕΛΟΤ το 2011.

6.4 Μεταγραφή και μεταγραμματισμός

Στη διάδοση των τυποποιημένων ορολογίων, χρειάζεται μερικές φορές να αποδοθεί ένας όρος γραμμένος σε ένα αλφάβητο με χαρακτήρες ενός διαφορετικού αλφαβήτου. Σε τέτοιες περιπτώσεις εφαρμόζονται οι τελευταίες εκδόσεις των Διεθνών Προτύπων μεταγραμματισμού ή λατινογράφησης (π.χ. των Διεθνών Προτύπων ISO 9, ISO 233, ISO 259, ISO 843, ISO 3602 και ISO 7098).

Σε περίπτωση φωνητικής μεταγραφής, πρέπει να χρησιμοποιείται το Διεθνές Φωνητικό Αλφάβητο (IPA) της Διεθνούς Φωνητικής Ένωσης.

Για τη μεταγραφή και τον μεταγραμματισμό του ελληνικού αλφαβήτου με λατινικούς χαρακτήρες εφαρμόζεται το ISO 843 που κυκλοφορεί στην Ελλάδα ως ΕΛΟΤ 743.

Στους Πίνακες 3, 4 και 5 δίνονται στοιχεία για το πεδίο εφαρμογής και τους κανόνες μεταγραμματισμού και μεταγραφής του ISO 843.

Πίνακας 3 - Στοιχεία για τη μετατροπή των ελληνικών χαρακτήρων σε λατινικούς σύμφωνα με το Διεθνές Πρότυπο ISO 843:1996 (ΕΛΟΤ 743)

Μετατροπή: (conversion)	Απόδοση των χαρακτήρων ενός αλφαβήτου με χαρακτήρες ενός άλλου αλφαβήτου
Μεταγραμμатισμός: (transliteration)	Μετατροπή χαρακτήρα προς χαρακτήρα ανεξάρτητα από τη φωνητική απόδοσή τους <i>Ο μεταγραμμатισμός είναι πάντοτε αντιστρεπτός.</i>
Μεταγραφή: (transcription)	Μετατροπή που αποδίδει τη φωνητική απόδοση των χαρακτήρων ανεξάρτητα από την αντιστρεπτότητα ή μη της μετατροπής.
Πεδίο εφαρμογής του ISO 843:	
Μεταγραμμатισμός:	• Ανταλλαγή πληροφοριών βιβλιογραφικών παραπομπών, • υπηρεσίες καταλόγου, • οπουδήποτε χρειάζεται αμφιμονοσήμαντη αντιστοιχία ώστε να μπορεί να ανακτηθεί το αρχικό κείμενο μηχανικά, από άνθρωπο που δεν ξέρει ελληνικά ή από μηχανές (από πληροφορικές εφαρμογές, υπηρεσίες τηλεπληροφορικής κ.ά).
Μεταγραφή:	• Δελτία ταυτότητας, • διαβατήρια, • οδικά σήματα, • χάρτες, • οπουδήποτε προεξάρχει η προφορά έναντι της αντιστρεπτότητας.
Χαρακτηρολόγιο του ISO 843	
Ελληνικοί χαρακτήρες:	Από τους Πίνακες 9, 33, 34, 10 και 8 του: ISO/IEC 10646-1: Τεχνολογία Πληροφοριών – Παγκόσμιο σύνολο πολυ-δυφιοκταδικά κωδικοποιημένων χαρακτήρων – Μέρος 1: Αρχιτεκτονική και Βασικό Πολυγλωσσικό Επίπεδο
Λατινικοί χαρακτήρες:	Από τους Πίνακες 1, 2 και 8 του ISO/IEC 10646-1

Πίνακας 4 - ISO 843: Πίνακας Μεταγραφματοσμού

	Ελληνικός χαρακτήρας	Λατινικός χαρακτήρας
1	A, α	A, a
2	B, β	V, v
3	Γ, γ	G, g
4	Δ, δ	D, d
5	E, ε	E, e
6	Z, ζ	Z, z
7	H, η	Ī, ī ή Ĭ, ĭ
8	Θ, θ	TH, th
9	I, ι	I, i
10	K, κ	K, k
11	Λ, λ	L, l
12	M, μ	M, m
13	N, ν	N, n
14	Ξ, ξ	X, x
15	O, ο	O, o
16	Π, π	P, p
17	P, ρ	R, r
18	Σ, σ, ς	S, s, s
19	T, τ	T, t
20	Υ, υ	Y, y
21	Φ, φ	F, f
22	X, χ	CH, ch
23	Ψ, ψ	PS, ps
24	Ω, ω	Ō, ō ή O ⁻ , o ⁻

Τα αυ, ευ, ου μεταγραφματοζονται σε au, eu, ou.

Πίνακας 5 - ISO 843: Πίνακας Μεταγραφής

	Ελληνικοί χαρακτήρες		Λατινικοί χαρακτήρες
	1	2	3
	Ελληνικοί χαρακτήρες	Συνδυασμοί Ελληνικών χαρακτήρων	
1	A, α		A, a
2		(AI, αι)	AI, ai
3		(AI, άι)	ÁI, ái
4		(AĪ, αι̐)	AĪ, aī
5		AY, αυ	AV, av
6		AY, αυ	AF, af
7		AY, αυ (AY, άυ ή AY̐, αυ̐)	AY, ay (ÁY, áy, AY̐, ay̐)
8	B, β		V, v
9	Γ, γ		G, g
10		ΓΓ, γγ	NG, ng
11		(ΓK, γκ)	Gk, gk
12		ΓΞ, γξ	NX, nx
13		ΓΧ, γχ	NCH, nch
14	Δ, δ	Δ, δ	D, d
15	E, ε	E, ε	E, e
16		(EI, ει)	EI, ei
17		(EI, έι)	ÉI, éi
18		(EĪ, ει̐)	EĪ, eī
19		EY, ευ	EV, ev
20		EY, ευ	EF, ef
21		EY, ευ (EY, έυ ή EY̐, ευ̐)	EY, ey (ÉY, éy, EY̐, ey̐)
22	Z, ζ		Z, z
23	H, η		I, i
24		HY, ηυ	IV, iv
25		HY, ηυ	IF, if
26		(HY, ηυ)	IY, iy
27	Θ, θ		TH, th
28	I, ι		I, i
29	K, κ		K, k

	Ελληνικοί χαρακτήρες		Λατινικοί χαρακτήρες
	1	2	3
	Ελληνικοί χαρακτήρες	Συνδυασμοί Ελληνικών χαρακτήρων	
30	Λ, λ		L, l
31	Μ, μ		M, m
32		ΜΠ, μπ	B, b
33		ΜΠ, μπ	MP, mp
34	Ν, ν		N, n
35		(ΝΤ, ντ)	NT, nt
36	Ξ, ξ		X, x
37	Ο, ο		O, o
38		(ΟΙ, οι)	OI, oi
39		(ΟΙ, όι)	ÓI, ói
40		(ΟΪ, οϊ)	OĬ, oĭ
41		ΟΥ, ου	OU, ou
42		(ΟΥ, ου) (ΟΥ, όυ ή ΟΥ̂, οϋ̂)	OY, oy (ÓY, óy, OŸ, oŷ)
43	Π, π		P, p
44	Ρ, ρ		R, r
45	Σ, σ, ς		S, s, s
46	Τ, τ		T, t
47	Υ, υ		Y, y
48		(ΥΙ, υι)	YI, yi
49	Φ, φ		F, f
50	Χ, χ		CH, ch
51	Ψ, ψ		PS, ps
52	Ω, ω		O, o

Όπως παρατηρούμε στους παραπάνω πίνακες, είναι εντελώς εσφαλμένη και ανιστόρητη η – δυστυχώς – ευρεία χρήση του h για το η, του w για το ω, του x για το χ, του ks για το ξ στο διαδίκτυο (Greeklish), και μάλιστα όχι μόνο από νεαρούς χρήστες, όπως ίσως θα έσπευδε να ισχυριστεί κανείς. Αντίθετα, ο μεταγραμματισμός και η μεταγραφή κατά το σύστημα ISO λαμβάνει εν μέρει υπόψη της τη διςχιλιετή παράδοση μεταγραφής των ελληνικών λέξεων με το χαλκιδικό (καταχρηστικά λεγόμενο «λατινικό») αλφάβητο από τους Ρωμαίους, οι οποίοι στήριζαν τον εν λόγω μεταγραμματισμό και την εν λόγω μεταγραφή στην αρχαιοελληνική προφορά της κλασικής κυρίως εποχής, και εν μέρει τη νεοελληνική προφορά.

7 Μηχανισμοί σχηματισμού όρων

Το κείμενο του κεφαλαίου αυτού βασίζεται κυρίως στην εργασία³⁶² στην οποία βασίστηκε και το Παράρτημα Α του Ελληνικού Προτύπου ΕΛΟΤ 402:2010³⁶³.

7.1 Γενικά

Ορισμοί

7-01 σχηματισμός όρου

*διεργασία κατασήμανσης*³⁶⁴ κατά την οποία δημιουργείται ή επιλέγεται λέξη ή σύνολο λέξεων μιας φυσικής γλώσσας ως ο όρος ή το όνομα για τη γλωσσική έκφραση μιας³⁶⁵ έννοιας σε ορισμένο θεματικό πεδίο.^{366 367}

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 1 – Ο σχηματισμός όρου αποτελεί μέρος της οροδοσίας/ονοματοδοσίας, κατά την οποία γίνεται επιλογή μεταξύ υποψήφιων όρων, ονομάτων ή συμβόλων και σύμβαση υιοθέτησης ενός ή περισσότερων από αυτά.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 1 – Διακρίνονται δύο είδη σχηματισμού όρων σε σχέση με τις πραγματολογικές συνθήκες δημιουργίας τους: ο *πρωτογενής σχηματισμός (όρου)* στη γλώσσα στην οποία κατασημάνθηκε για πρώτη φορά η νέα έννοια και ο *δευτερογενής σχηματισμός όρου* σε οποιαδήποτε άλλη γλώσσα η έννοια κατασημαίνεται αργότερα.

7-02 μηχανισμός σχηματισμού όρου

ιδιαίτερος τρόπος πραγμάτωσης του σχηματισμού όρου³⁶⁸

Ο σχηματισμός των όρων³⁶⁹ μπορεί να πραγματοποιηθεί σε ένα συγκεκριμένο περιβάλλον, π.χ. σε ένα ερευνητικό εργαστήριο, σε μια επιστημονική μελέτη, σε μια κατασκευαστική εταιρεία, σε ένα συνέδριο, σε μια βιομηχανία κτλ. Συνήθως, ο σχηματισμός όρων επηρεάζεται από το θεματικό πεδίο στο οποίο πραγματοποιείται, από την ιδιότητα των ανθρώπων που εμπλέκονται στη διεργασία της κατασήμανσης, από το προεξάρχον χαρακτηριστικό της προς κατασήμανση έννοιας που προκαλεί τον σχηματισμό του όρου και, βεβαίως, από τις

362. Βαλεοντής και Μάντζαρη, 2006, όπ.π., σ. 3, 5–11.

363. ΕΛΟΤ 402:2010, *Ορολογική εργασία – Αρχές και μέθοδοι* (ολόκληρο)

364. Ο όρος κατασήμανση έχει δύο σημασίες: είναι ο *όρος*, το *όνομα* ή το *σύμβολο* μιας έννοιας (ΕΛΟΤ 561.1) και η *ενέργεια* της δημιουργίας του όρου, του ονόματος ή του συμβόλου μιας έννοιας από κάποιον που ονομάζεται *ονοματοθέτης*.

365. συνήθως νέας

366. ΕΛΟΤ 402:2010, *Ορολογική εργασία – Αρχές και μέθοδοι* (ολόκληρο)

367. Βαλεοντής και Μάντζαρη, 2006, όπ.π., σ. 3 και ολόκληρο.

368. *αυτόθι*

369. *αυτόθι*

φωνολογικές, μορφοσυντακτικές και λεξικές δομές της γλώσσας στην οποία εκφράζεται γλωσσικά η νέα έννοια.

Ο πρωτογενής σχηματισμός συνοδεύει τη δημιουργία της έννοιας και είναι μονογλωσσικός.

Ο δευτερογενής σχηματισμός συμβαίνει όταν δημιουργείται ένας νέος όρος για υπάρχουσα έννοια στις εξής δύο περιπτώσεις:

- α. ως αποτέλεσμα αναθεώρησης του όρου ή των όρων που κατασημαίνουν την ίδια έννοια στο πλαίσιο της ίδιας μονογλωσσικής κοινότητας, π.χ. η δημιουργία νέου όρου στο πλαίσιο ενός τυποποιητικού εγγράφου (π.χ. προτύπου) ή ο αναβαπτισμός³⁷⁰ μιας έννοιας ως αποτέλεσμα ανακάλυψης/επινόησης νέων αντικειμένων στο ίδιο θεματικό πεδίο (π.χ. η έννοια που είχε αρχικά κατασημανθεί με τον όρο *τηλέφωνο* αναβαπτίστηκε και αποδίδεται σήμερα με τον όρο *σταθερό τηλέφωνο*, ή και απλώς *σταθερό*)³⁷¹.
- β. ως αποτέλεσμα της μεταφοράς γνώσης σε άλλη γλωσσική κοινότητα, στην οποία πρέπει να δημιουργηθεί αντίστοιχος *ισοδύναμος όρος*. Η περίπτωση αυτή είναι σήμερα και η πιο συχνή κατά την παραγωγή όρων στη νεοελληνική γλώσσα.

Ο πρωτογενής και ο δευτερογενής σχηματισμός διέπονται από διαφορετικά κίνητρα και παρουσιάζουν τις ακόλουθες διαφορές μεταξύ τους:

- Στον πρωτογενή σχηματισμό ενός όρου δεν προϋπάρχει – σε καμία γλώσσα – συγκεκριμένη γλωσσική οντότητα η οποία να κατασημαίνει τη νέα έννοια, αφού πρόκειται ακριβώς για νέα έννοια· υπάρχουν όμως κανόνες σχηματισμού κατάλληλων όρων. Αντίθετα, στον δευτερογενή σχηματισμό υπάρχει πάντοτε τουλάχιστον ένας όρος, που είναι ο όρος της γλώσσας πηγής, και στον οποίο μπορεί να βασιστεί ο δευτερογενής σχηματισμός. Για την άμβλυνση των διαφορών μεταξύ του πρωτογενούς και του δευτε-

370. Ά. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, «Αναβαπτισμός» στο Κ. Βαλεοντής (επιμ.) *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία. Ανακοινώσεις 3ου Συνεδρίου*. Αθήνα: ΕΛΕΤΟ, 63–77 (ολόκληρο).

371. Ο αναβαπτισμός του κλασικού *τηλεφώνου* σε *σταθερό* προέκυψε μετά την επινόηση-δημιουργία αντικειμένων (συσκευών) που εμφανίζουν περισσότερα χαρακτηριστικά από το αρχικό «τηλέφωνο» και που καλύπτονται από μια νέα έννοια η οποία κατασημάνθηκε με τον όρο *κινητό τηλέφωνο*· η νέα, πλέον, έννοια «τηλέφωνο» είναι γένος των δύο εννοιών «σταθερό τηλέφωνο» και «κινητό τηλέφωνο».

ρογενούς σχηματισμού όρων διατυπώθηκε^{372 373 374} και εφαρμόζεται ο Αναλογικός Κανόνας, ο οποίος παρουσιάζεται αναλυτικότερα στην ενότητα 7.4.

- Ο πρωτογενής σχηματισμός γίνεται αρκετές φορές αυθόρμητα, ενώ ο δευτερογενής υπόκειται πιο συχνά σε προδιαγραφές και μπορεί να είναι αποτέλεσμα σχεδιασμού.

Στο κεφάλαιο αυτό δίνονται παραδείγματα μηχανισμών σχηματισμού ελληνικών όρων – τόσο πρωτογενούς όσο και δευτερογενούς – οι οποίοι είτε αποτελούν συνήθεις τρόπους που χρησιμοποιούνται αυθόρμητα είτε αποτελούν μεθόδους που εφαρμόζονται σκόπιμα και μελετημένα^{375 376}. Μια παραστατική επισκόπηση των μηχανισμών αυτών παρέχει το εννοιοδιάγραμμα του σχήματος 29.

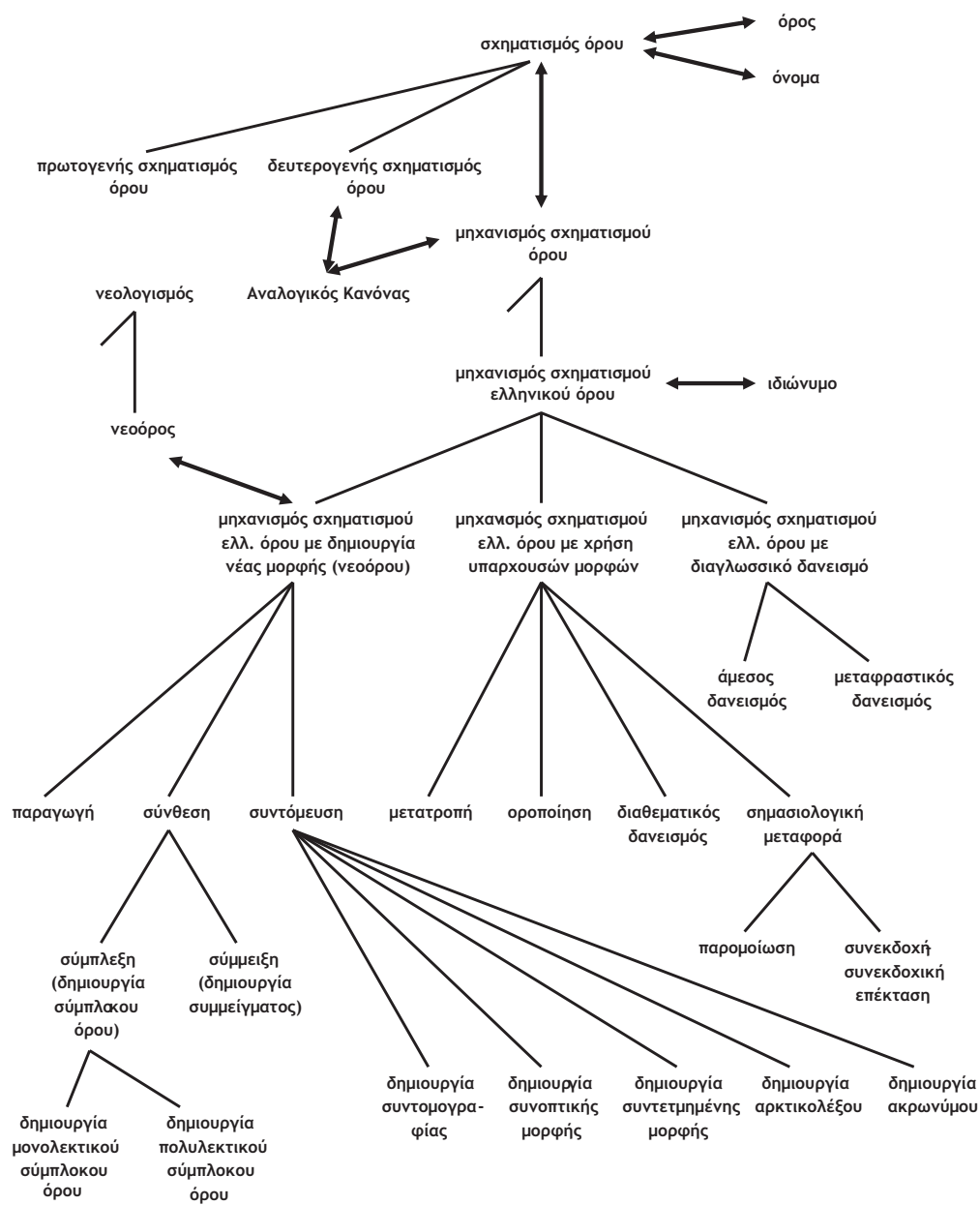
372. Βαλεοντής, 1997, όπ.π., ολόκληρο.

373. K. Valeontis, “The ‘analogue rule’ – a useful terminological tool in interlingual transfer of knowledge”, ανακοίνωση στη 2nd Terminology Summit (Barcelona, 26-27 November 2004) (ολόκληρο).

374. K. Valeontis, “The ‘analogue rule’ – a useful terminological tool in interlingual transfer of knowledge”, *Infoterm Newsletter (INL)* 117, 2005, 2–9 (ολόκληρο).

375. ΕΛΟΤ 402:2010, *Ορολογική εργασία – Αρχές και μέθοδοι* (ολόκληρο).

376. Βαλεοντής και Μάντζαρη, 2006, σ. 4

Σχήμα 29 Εννοιοδιάγραμμα μηχανισμών σχηματισμού ελληνικών όρων³⁷⁷

377. ΕΛΟΤ 402:2010, *Ορολογική εργασία – Αρχές και μέθοδοι* (ολόκληρο)

7.2 Μηχανισμοί σχηματισμού ελληνικών όρων

Οι γενικοί τρόποι σχηματισμού όρων που εφαρμόζονται στην Αγγλική και Γαλλική σύμφωνα με το ISO 704 Annex A³⁷⁸ ισχύουν και για τη Νεοελληνική και είναι:

1. η δημιουργία νέων μορφών (νεοόρων)
2. η χρήση υπαρχουσών μορφών και
3. ο διαγλωσσικός δανεισμός.

7.2.1 Δημιουργία νέων μορφών (νεοόρων)

Η νέα μορφή (νεοόρος) είναι νέα λεξική οντότητα που δεν υπήρχε προηγουμένως και αποτελεί είδος νεολογισμού. Κατά κανόνα, ένας όρος που στην αρχή είναι νεοόρος, μετά από ένα χρονικό διάστημα διάδοσης και χρήσης, και ιδιαίτερα εάν λεξικογραφηθεί στη γενική γλώσσα, παύει να θεωρείται νεοόρος. Μερικοί από τους μηχανισμούς που μπορούν να χρησιμοποιηθούν – είτε μόνοι τους είτε συνδυασμένα είτε και σε συνδυασμό με υπάρχουσες μορφές – για τη δημιουργία νεοόρων είναι: η *παραγωγή*, η *σύνθεση* και η *συντόμευση*. Στη ΝΕΝΟ είναι συνήθης η παραγωγή νεοόρων, κυρίως μέσω *παραγωγής* και *σύνθεσης*.

7.2.1.1 Παραγωγή

Ορισμός

7-03 παραγωγή

διεργασία σχηματισμού νέου **μονολεκτικού όρου** με την προσθήκη ενός ή περισσότερων **προσφυμάτων**, σε μια **ρίζα** ή σε μια **λέξη**

ΣΗΜΕΙΩΣΗ – Η *παραγωγή* συμπεριλαμβάνει και την *παρασύνθεση*, που είναι σχηματισμός νέας λέξης με τον ίδιο μηχανισμό, αλλά από *σύνθετη πρωτότυπη λέξη*. Της πρώτης το αποτέλεσμα είναι *παράγωγη λέξη* ή *παράγωγο*, ενώ της δεύτερης το αποτέλεσμα είναι *παρασύνθετη λέξη* ή *παρασύνθετο*³⁷⁹.

378. στην αγγλική και τη γαλλική έκδοση, αντίστοιχα

379. Μ. Τριανταφυλλίδης, *Μικρή Νεοελληνική Γραμματική*. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης/Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη), 1965, σ. 72.

Παράδειγμα 43

Ελληνικά παράγωγα:

<i>Κλασικά παράγωγα</i>	<i>Παρασύνθετα</i>
εκδικάζ(ω) + -αση = εκδίκηση	συνεκδικάζ(ω) + -αση = συνεκδίκηση
αριθμ(ός) + -ικός = αριθμικός	τιμάριθμ(ος) + -ικός = τιμαριθμικός
τύπ(ος) + -ικός = τυπικός	τηλέτυπ(ο) + -ικός = τηλετυπικός
τόν(ος) + -ικός = τονικός	άτον(ος) + -ικός = ατονικός

7.2.1.2 Σύνθεση

Ορισμός

7-04 σύνθεση

διεργασία σχηματισμού νέας μορφής με συνδυασμό δύο ή περισσότερων λέξεων ή λεξικών στοιχείων που ήδη υπάρχουν

Η *σύνθεση* εδώ αποτελεί γενίκευση της κλασικής *σύνθεσης* της γραμματικής. Στα *σύνθετα* που προκύπτουν από αυτή τη διεργασία συμπεριλαμβάνονται *μονολεκτικοί σύμπλοκοι όροι*, *πολυλεκτικοί (σύμπλοκοι) όροι* και *συμμείγματα*. Στους μονολεκτικούς σύμπλοκους όρους περιλαμβάνονται τα *κλασικά σύνθετα* (που αποτελούνται από δύο απλά συνθετικά³⁸⁰) ή *πολυσύνθετα* (που αποτελούνται από περισσότερα των δύο απλά συνθετικά³⁸¹ ή *επισύνθετα* (που αποτελούνται από δύο συνθετικά από τα οποία τουλάχιστον το ένα είναι ήδη κλασικό σύνθετο ή πολυσύνθετο³⁸²). Η *σύνθεση* είναι πολύ συχνή στη ΝΕΝΟ.

380. Τριανταφυλλίδης, 1965, *αυτόθι*.

381. Τριανταφυλλίδης, 1965, *αυτόθι*.

382. Κ. Βαλεοντής, «Νεοελληνικά σύνθετα ρήματα που προέρχονται με δύο τρόπους σύνθεσης από απλά ρήματα με αρχαιοελληνική προέλευση – Σημασία και χρήση τους στην σύγχρονη οροδοσία/ονοματοδοσία» στο Κ. Βαλεοντής (επιμ.) *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία. Ανακοινώσεις 6ου Συνεδρίου*. Αθήνα: ΤΕΕ/ΕΛΕΤΟ, 2007³, 32–52, (σ. 38).

Παράδειγμα 44

Ελληνικά σύνθετα:

απλοί όροι (μονολεκτικοί όροι που περιέχουν μία ρίζα)	δικάζω, δίκαιο, έφεση, δίκη, πράξη, κτήση, μέσο, θυρεός, τύπος, λέξη, κλειδί
μονολεκτικοί σύμπλοκοι όροι (μονολεκτικοί όροι που περιέχουν περισσότερες από μία ρίζες)	κλασικά σύνθετα (αποτελούνται από δύο απλά συνθετικά): εκδικάζω, δικαιοπάροχος, αντέφεση, ομοδικία, δικαιοπραξία, χρησικτησία, πολυμέσα, θυρεοειδής, τηλετυπία, λέξη-κλειδί³⁸³ πολυσύνθετα (αποτελούνται από περισσότερα των δύο απλά συνθετικά): ωτορινολαρυγγολόγος, ελληνο-αγγλο-γαλλικός επισύνθετα (πολυσύνθετα που αποτελούνται από δύο άμεσα συνθετικά από τα οποία τουλάχιστον το ένα είναι ήδη κλασικό σύνθετο ή πολυσύνθετο): καταπιστευματοδόχος, αναιρεσίβλητος, δικαιοπαραγωγή, επαντένσταση

383. Στους σύμπλοκους όρους οι οποίοι, στην ονομαστική τους, σχηματίζονται με απλή παράθεση δύο ουσιαστικών σε πτώση ονομαστική το δεύτερο από αυτά προδιορίζει το πρώτο. Τα δύο συνθετικά (προσδιοριζόμενο και προσδιοριστικό) είτε συνδέονται μεταξύ τους με ενωτικό (-) είτε χωρίζονται με διάστημα, χωρίς εννοιολογική διαφορά. Ορογραφικά, στην πρώτη περίπτωση ο όρος θεωρείται μονολεκτικός ενώ στη δεύτερη διλεκτικός· π.χ. *λέξη-κλειδί, παιδί-θαύμα, λοχίας σιτιστής, κράτος μέλος*.

Το ενωτικό (-) δεν πρέπει να συγχέεται με την παύλα (–). Το ενωτικό αντιστοιχεί στο πλήκτρο που βρίσκεται ανάμεσα στο μηδέν (0) και στο ίσον (=) του κοινού (αλφαριθμητικού) πληκτρολογίου, ενώ η παύλα αντιστοιχεί στο πλήκτρο (–) που βρίσκεται στο άνω δεξιό άκρο του αριθμητικού πληκτρολογίου πιεζόμενο μαζί με το πλήκτρο ελέγχου (Ctrl). Στο γραπτό κείμενο η σύνδεση δύο λέξεων με ενωτικό (ενωτίκευση) χωρίς διαστήματα ανάμεσα σε αυτές και στο ενωτικό τις μετατρέπει σε ενιαία χαρακτηρισειρά (ΕΛΟΤ 561.2) η οποία, στην επεξεργασία κειμένου, αντι-μετωπίζεται ως μία λέξη.

Στις περιπτώσεις, όμως, όπου τα συνδεόμενα στοιχεία εξακολουθούν και μετά τη σύνδεση να κατασημαίνουν χωριστές έννοιες οι οποίες δεν «ενώνονται», αλλά συσχετίζονται ή συναρτώνται ή αντιπαρά τίθενται – όταν δηλαδή το ενωτικό σημαίνει «μεταξύ», «έναντι», «ως προς», «σε σχέση με», «σε συνάρτηση με» κ.τ.τ. – τότε είναι απαραίτητα τα διαστήματα εκατέρωθεν του· π.χ. στους όρους: *χαρακτηριστική πλάτους - συχνότητας, διεπαφή κινητού σταθμού - συστήματος σταθμών βάσης*. Σε αυτές τις περιπτώσεις, καλό είναι, αν το ηλεκτρονικό σύστημα το επιτρέπει, στη θέση του ενωτικού να χρησιμοποιηθεί παύλα.

πολυλεκτικοί (σύμπλοκοι) όροι:	δικάζω ερήμην, αστικό δίκαιο, ποινική δίκη, αξιόποινη πράξη, παράνομη κτήση, θυρεοειδής χόνδρος, τυπική απόκλιση, κράτος μέλος, εξεταστική των πραγμάτων επιτροπή, σχεδίαση με τη βοήθεια υπολογιστή
συμμείγματα:	ΠΡΟγνωστικά + ΠΟδοσφαίρου = ΠΡΟΠΟ
	ευρωπαϊκό + κοινοβούλιο = ευρωκοινοβούλιο

Ιδιαίτερη προσοχή χρειάζεται όταν κατά τη σύνθεση χρησιμοποιείται ένα ουσιαστικό χαρακτηριστικό από το βάθος της ονοματοδοτούμενης έννοιας ώστε να εξυπηρετείται η αρχή της διαφάνειας (4.3.1).

7.2.1.3 Συντόμηση

Ορισμός

7-05 συντόμηση³⁸⁴

διεργασία σχηματισμού **νέας μορφής** (είτε γραπτής είτε γραπτής και προφορικής) πιο **σύντομης** από την **πλήρη μορφή** ενός **όρου** ή ενός **ονόματος**

ΣΗΜΕΙΩΣΗ – Αποτέλεσμα της *συντόμησης* είναι η *συντομομορφή* ή *συντομευμένη μορφή*. Κατά κανόνα, η συντομομορφή προκύπτει από τα μορφολογικά στοιχεία της πλήρους μορφής (*εξηγητημένη συντομομορφή*). Η συντομομορφή που *επιλέγεται* ως συνώνυμο της πλήρους μορφής βάσει κάποιου χαρακτηριστικού της έννοιας και δεν προκύπτει από τα μορφολογικά στοιχεία της πλήρους μορφής λέγεται *ανεξάρτητη συντομομορφή*³⁸⁵ και υπακούει στους κανόνες σχηματισμού οποιουδήποτε όρου.³⁸⁶

Η χρήση των συντομομορφών αποσκοπεί κυρίως στη μείωση του χρόνου επικοινωνίας μεταξύ των μελών της γλωσσικής κοινότητας. Με τη *συντόμηση* δημιουργούνται αφενός συντομομορφές πολύχρηστων όρων ή ονομάτων με μακροσκελή πλήρη μορφή και αφετέρου ευμνημόνευτες συντομομορφές μακροσκελών όρων ή ονομάτων που δεν μπορούν να αναγνωριστούν εύκολα ως ορολογικές μονάδες. Στη ΝΕΝΟ είναι συνήθης η χρήση συντομομορφών για την καταδήλωση νομοθετημάτων, κωδίκων, δικαστηρίων, νομικών περιοδικών κ.ά.

384. Αυτή η στρατηγική σχηματισμού όρων αναφέρεται στη βιβλιογραφία και ως συμπίεση [compression], βλ. C. Galinski και H. Picht, "Graphic and Other Semiotic Forms of Knowledge Representation in Terminology management" στο S.E. Wright και G. Budin (επιμ.), *The Handbook of Terminology Management*, vol. 1. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 1997, 42–61, σ. 37–38.

385. Ανεξάρτητες συντομομορφές είναι π.χ. α) η μορφή «ISO» του International Organization for Standardization (Διεθνούς Οργανισμού Τυποποίησης), σε όλες τις γλώσσες β) η μορφή «ΣΙΑ» στη νεοελληνική γλώσσα, για την Κεντρική Υπηρεσία Πληροφοριών (Central Intelligence Agency – CIA) των ΗΠΑ γ) η μορφή «ΕΛΟΤ» στην αγγλική γλώσσα για τον Hellenic Organization for Standardization (Ελληνικό Οργανισμό Τυποποίησης – ΕΛΟΤ).

386. Βαλεοντής, 2003, όπ.π., σ. 126.

Στον γραπτό κείμενο, την πρώτη φορά που χρησιμοποιείται μια συντομομορφή ενός όρου ή ονόματος καλό είναι να αναγράφεται και η πλήρης μορφή του όρου ή του ονόματος για διευκόλυνση του αναγνώστη.

Διακρίνονται οι ακόλουθοι τύποι συντομομορφής: **συντομογραφία, συνοπτική μορφή, συντετμημένη μορφή, αρκτικόλεξο και ακρώνυμο.**

- **συντομογραφία:** γραπτή **συντομομορφή** που προκύπτει με παράλειψη λέξεων και/ή τμημάτων λέξεων της **πλήρους μορφής**, αλλά **προφέρεται** όπως ακριβώς η **πλήρης μορφή** (ορισμός 4-17). Μερικές φορές αρκεί το πρώτο γράμμα μιας λέξης. Άλλοτε γίνονται ομαδοποιήσεις γραμμάτων μικρών φράσεων. Στο τέλος της συντομογραφίας συνήθως μπαίνει τελεία.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ Συχνά το μέρος που παραλείπεται αντικαθιστάται με μια **βακτηρία (/)** (δεξιοπλαγία).

Παράδειγμα 45

Στη Νεοελληνική:

πλήρης μορφή:	<u>σελίδα</u>	<u>και τα λοιπά</u>	<u>Άγιος</u>	<u>Διεύθυνση</u>
συντομογραφία:	σ.	κ.τ.λ.	Άγ.	Δ/νση

Στην Αγγλική:

πλήρης μορφή:	<u>page</u>	<u>et cetera</u>	<u>department</u>
συντομογραφία:	p.	etc.	dept.

- **συνοπτική μορφή:** **συντομομορφή** ενός πολυλεκτικού **όρου** ή **ονόματος** που περιλαμβάνει λιγότερες λέξεις από την **πλήρη μορφή** για την απόδοση της ίδιας **έννοιας** (ορισμός 4-19)

Παράδειγμα 46

Στη Νεοελληνική:

πλήρης μορφή:	<i>Γενικό Λογιστήριο του Κράτους</i>
συνοπτική μορφή:	<i>Γενικό Λογιστήριο</i>
πλήρης μορφή:	<i>Ελεγκτικό Συνέδριο</i>
συνοπτική μορφή:	<i>Ελεγκτικό</i>

Στην Αγγλική:

πλήρης μορφή:	Court of Justice of the European Communities
συνοπτική μορφή:	Court

- **συντετμημένη μορφή:** *συντομομορφή* ενός μονολεκτικού *όρου* ή *ονόματος* που σχηματίζεται με παράλειψη τμήματος του όρου ή ονόματος (*σύντμηση*) (ορισμός 422).

Η *σύντμηση* μπορεί να είναι παράλειψη του πρόσθιου τμήματος (*πρότμηση*), του οπίσθιου τμήματος (*απότμηση*), του μεσαίου τμήματος (*συγκοπή*) ή και των δύο ακραίων τμημάτων (*αμφίτμηση*).

ΣΗΜΕΙΩΣΗ Το αποτέλεσμα είναι ένας *συντετμημένος όρος* ή ένα *συντετμημένο όνομα*.

Παράδειγμα 47

Στη Νεοελληνική τέτοιες συντετμημένες μορφές είναι σπάνιες, στη δε ΝΕΝΟ εντελώς ανύπαρκτες:

πλήρης μορφή:	<u>προκατα</u>σκευασμένος
συντετμ. μορφή:	προκάτ

Στα αγγλικά:

πλήρης μορφή:	par<u>a</u>chute,	infl<u>u</u>enza,	pr<u>e</u>fabricated house
συντετμ. μορφή:	chute,	flu,	prefab

- **αρκτικόλεξο** (ορισμός 4-21). Το χαρακτηριστικό του αρκτικόλεξου, ως *συντομομορφής* ενός *σύμπλοκου όρου* ή *ονόματος* που σχηματίζεται από τα αρχικά γράμματα καθενός από τα στοιχεία της *πλήρους μορφής* του όρου ή ονόματος, είναι ότι προφέρεται με διαδοχική απαγγελία των ονομάτων των γραμμάτων του.

Παράδειγμα 48

Στη Νεοελληνική:

πλήρης μορφή:	<u>Κ</u>ώδικας <u>Π</u>ολιτικής <u>Δ</u>ικονομίας	<u>π</u>ροεδρικό <u>δ</u>ιάταγμα
αρκτικόλεξο:	ΚΠολΔ	π.δ.

Στην Αγγλική:

πλήρης μορφή:	<u>U</u>nited Nations	per<u>s</u>onal <u>c</u>omputer
αρκτικόλεξο:	U.N.	PC

- **ακρώνυμο** (ορισμός 4-20). Το *ακρώνυμο* σχηματίζεται από τα αρχικά γράμματα ή συλλαβές όλων ή μερικών από τα στοιχεία της *πλήρους μορφής* ενός *σύμπλοκου όρου* ή *ονόματος* και προφέρεται πάντοτε *συλλαβικά* σαν κανονική λέξη.

Παράδειγμα 49

Στη Νεοελληνική:

πλήρης μορφή:	<u>Α</u> καθάριστο <u>Ε</u> γχώριο <u>Π</u> ροϊόν	<u>Μ</u> ικτό <u>Ο</u> ρκωτό <u>Δ</u> ικαστήριο
ακρώνυμο:	ΑΕΠ (προφ.: [a'ep])	ΜΟΔΙ (προφ.: [mo'di])
πλήρης μορφή:	<u>Γ</u> ενικό <u>Ε</u> πιτελείο <u>Σ</u> τρατού	<u>Ε</u> λληνικό <u>Κ</u> έντρο <u>Π</u> αραγωγικότητας
ακρώνυμο:	ΓΕΣ (προφ.: [jes])	ΕΛΚΕΠΑ (προφ.: [elcep'a])

Στην Αγγλική:

πλήρης μορφή:	<u>l</u> ight <u>a</u> mplification by <u>s</u> timulated <u>e</u> mission of <u>r</u> adiation
ακρώνυμο:	laser
πλήρης μορφή:	<u>U</u> nited <u>N</u> ations <u>E</u> ducational, <u>S</u> cientific, and <u>C</u> ultural <u>O</u> rganization
ακρώνυμο:	UNESCO

7.2.2 Χρήση υπαρχουσών μορφών

Για τη δημιουργία νέων όρων μπορούν να χρησιμοποιηθούν υπάρχουσες μορφές (λεξήματα της ΓΓ ή λεξήματα που είναι ήδη όροι στο ίδιο ή σε άλλο θεματικό πεδίο) με τις διεργασίες της *μετατροπής*, της *οροποίησης*, του *διαθεματικού δανεισμού* και της *σημασιολογικής μεταφοράς*. Πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ότι η χρησιμοποίηση υπαρχουσών μορφών ως έχουν μπορεί να οδηγήσει σε *ομωνυμία* (π.χ. στην *οροποίηση* και στον *διαθεματικό δανεισμό*) με αποτέλεσμα σύγχυση ή αμφισημία. Η χρήση, όμως, υπαρχουσών μορφών σε νέους συνδυασμούς, όπως μέσω παραγωγής (Α.2.1.1) ή της σύνθεσης (Α.2.1.2) είναι χρησιμότερη στη δημιουργία νέων μορφών (νεοόρων).

7.2.2.1 Μετατροπή

Ορισμός

7-06 μετατροπή

μορφοσυντακτικά διαφοροποιημένη χρήση της *ίδιας μορφής*

ΣΗΜΕΙΩΣΗ – Για παράδειγμα *μετατροπή* έχουμε όταν μεταβάλλεται η γραμματική κατηγορία π.χ. όταν ένα *επίθετο* χρησιμοποιείται ως *ουσιαστικό* (συνηθισμένη περίπτωση στη Νεοελληνική) ή όταν ένα *ουσιαστικό* χρησιμοποιείται ως *ρήμα* (συνηθισμένη περίπτωση στην Αγγλική).

Παράδειγμα 50

Στη Νεοελληνική:

Θεματικό πεδίο	Υπάρχουσα μορφή	Νέος όρος
〈τεχνολογία πληροφοριών〉	εκκινώ {ρήμα αμετάβατο}	εκκινώ λειτουργία
〈γεωμετρία〉	κάθετος {επίθετο}	{ρήμα μεταβατικό}
〈νομική επιστήμη〉	αιτών {μετοχή}	κάθετος {ουσιαστικό}
		ο αιτών {ουσιαστικό}

Στην Αγγλική:

Θεματικό πεδίο	Υπάρχουσα μορφή	Νέος όρος
〈οικονομικά〉	output {noun}	to output {verb}
〈μαθηματικά〉	constant {adjective}	constant {noun}
〈ανακύκλωση〉	empty {adjective}	to empty {verb}, an empty {noun}

7.2.2.2 Οροποίηση

Η *οροποίηση* είναι διεργασία με την οποία μια *λέξη* ή *φράση* της *γενικής γλώσσας* μετατρέπεται σε *όρο* που κατασημαίνει *έννοια* σε *ειδική γλώσσα* (ορισμός 4-07). Αυτή η διαδικασία είναι συχνή στη ΝΟ όλων των γλωσσών ενώ, όπως προαναφέραμε, εξίσου συχνή είναι και η αντίστροφη διαδικασία (τ.έ. διείσδυσης νομικών όρων στη ΓΓ)³⁸⁷.

387. Για έναν ορισμό της *οροποίησης* από τη σκοπιά της Σημειωτικής βλ. Παναρέτου, 2009, όπ.π., σ. 110 (με τις εκεί παραπομπές).

Παράδειγμα 51

Στη Νεοελληνική:

πρόσωπο

⟨γενική γλώσσα⟩: πρόσθιο μέρος της κεφαλής του ανθρώπου

⟨νομική επιστήμη⟩: υποκείμενο δικαιωμάτων και υποχρεώσεων

ύψος

⟨γενική γλώσσα⟩: κατακόρυφη απόσταση από τη βάση ως την κορυφή ενός αντικειμένου

⟨ακουστική⟩ υποκειμενικό χαρακτηριστικό που εκφράζει την οξύτητα του ήχου

Στην Αγγλική:

person

⟨γενική γλώσσα⟩: άνθρωπος, άτομο

⟨νομική επιστήμη⟩: νομική οντότητα που είναι υποκείμενο δικαιωμάτων και υποχρεώσεων

ΣΗΜΕΙΩΣΗ Το πρόσωπο μπορεί να είναι φυσικό (άνθρωπος) ή νομικό (εταιρεία κ.ά.)

7.2.2.3 Διαθεματικός δανεισμός

Ορισμός

7-07 διαθεματικός δανεισμός, εσωτερικός δανεισμός
επαναχρησιμοποίηση της κατασήμενσης μιας έννοιας ενός θεματικού πεδίου για να παραστήσει διαφορετική έννοια άλλου θεματικού πεδίου

ΣΗΜΕΙΩΣΗ – Τα χαρακτηριστικά που αποτελούν το *βάθος* των δύο εννοιών στα δύο θεματικά πεδία είναι συχνά συγκρίσιμα και εμφανίζουν αναλογία.

Παράδειγμα 52

Όρος	⟨χημεία⟩	⟨φυσική⟩	⟨φυσιολογία⟩
ελληνικός: αντίδραση	αλληλεπίδραση μεταξύ δύο περισσότερων χημικών στοιχείων ή ενώσεων, που έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία άλλης χημικής ένωσης	δύναμη ίσου μέτρου και αντίθετης κατεύθυνσης που αναπτύσσεται λόγω της επίδρασης μιας οποιασδήποτε δύναμης	η απόκριση του οργανισμού σε λειτουργική ανωμαλία ή εξωτερικό ερέθισμα
αγγλικός: reaction			

Όρος	〈ιατρική〉	〈πληροφορική〉
ελληνικός: ιός αγγλικός: virus	μολυσματικός παρά- γοντας που προκαλεί ασθένειες	μολυσματικός πα- ράγοντας (κώδικας) που προκαλεί δυ- σλειτουργίες/βλάβες στους υπολογιστές
ΣΗΜΕΙΩΣΗ 1 – Στο παράδειγμα αυτό υπάρχει αναλογία δράσης/συμπεριφοράς των αντικειμένων που καλύπτονται από τις έννοιες των δύο θεματικών πεδίων. ΣΗΜΕΙΩΣΗ 2 – Η υιοθέτηση του ισοδύναμου ελληνικού όρου «ιός» βασίζεται στην υιοθέτηση/χρήση της ίδιας αναλογίας χαρακτηριστικών και αποτελεί μία από τις εφαρμογές του λεγόμενου <i>Αναλογικού Κανόνα</i> (βλ. 7.4).		

7.2.2.4 Σημασιολογική μεταφορά στην ίδια ειδική γλώσσα

Ορισμός

7-08 σημασιολογική μεταφορά

διεργασία μέσω της οποίας *υπάρχων όρος* σε μια *ειδική γλώσσα* χρησιμοποιείται για να κατασημάνει άλλη *έννοια* με λογική επέκταση

ΣΗΜΕΙΩΣΗ – Τρόποι σημασιολογικής μεταφοράς μπορούν να θεωρηθούν: η *παρομοίωση* και η *συνεκδοχή* και *συνεκδοχική επέκταση*.

Περιγραφή και παραδείγματα των τρόπων σημασιολογικής μεταφοράς:

- Η *παρομοίωση*³⁸⁸, είναι η *διεργασία κατασήμενσης* μιας έννοιας αναλογικά προς άλλη έννοια, πιο γνωστή ή πιο οικεία, με την οποία η πρώτη έννοια *μοιάζει* ως προς κάποιο χαρακτηριστικό. Στα ελληνικά η παρομοίωση εκφράζεται με ποικίλους τρόπους (π.χ. με παραγωγικά ή συνθετικά μορφήματα όπως *-ειδής*, *-μορφος*, *-σχημος*, ή με επιρρήματα ή επιρρηματικές λέξεις, π.χ. *τύπου*, *εν είδει*, *δίκην*). Στα αγγλικά εκφράζεται, συνήθως, με επιθήματα όπως *-like*, *-style*, *-type* κτλ. Στη ΝΕΝΟ χρησιμοποιούνται, για τέτοιες περιπτώσεις παρομοίωσης, λέξεις όπως *οιονεί*, *διανοία* (δοτικοφανές επίρρημα) κ.ά.

388. Συνήθως, οι συγκρίσεις μέσω της *παρομοίωσης* χρησιμοποιούνται στο προκαταρκτικό στάδιο της δημιουργίας ενός όρου και βοηθούν μέχρι τη σταθεροποίηση της έννοιας, βλ. Βαλεοντής και Μάντζαρη, 2006, σ. 8· Sager, 1990, σ. 71.

Παράδειγμα 53

Στη Νεοελληνική:

⟨ηλεκτρονική⟩:	<i>διεπαφή τύπου αρτηρίας</i>	<i>δικτύωμα Π</i>
⟨νομική επιστήμη⟩:	<i>οιονεί νομή</i>	<i>διανοία κυρίου</i>

- Η *συνεκδοχή* και η *συνεκδοχική επέκταση*³⁸⁹ αποτελούν μια πολύ παραγωγική τεχνική αξιοποίησης *υπαρχουσών μορφών* η οποία στη σύγχρονη γλωσσολογική θεωρία της σημασιολογίας ονομάζεται *συστηματική πολυσημία*. Κατά τη *συνεκδοχή*, ως *σχήματος λόγου* της γραμματικής, το όλον δηλώνεται με το μέρος και αντίστροφα, το υλικό με το πράγμα και αντίστροφα, το κτίριο με τους ανθρώπους που βρίσκονται σε αυτό κ.ά. Η *συνεκδοχική επέκταση* είναι λογική επέκταση σε μια έννοια προσδιορισμού που προσιδιάζει σε άλλη έννοια συναφή με την πρώτη και βασικής σπουδαιότητας για εκείνη. Τόσο η *συνεκδοχή* όσο και η *συνεκδοχική επέκταση* δεν αποτελούν χωριστό μηχανισμό σχηματισμού, αλλά έχουν ευρεία εφαρμογή και μπορούν να θεωρηθούν *οριζόντιος μηχανισμός* που επηρεάζει τόσο την *οροποίηση* όσο και τον *διαθεματικό δανεισμό* και συχνά εξασφαλίζουν *γλωσσική οικονομία* στην ορολογία του αντίστοιχου πεδίου.

Παράδειγμα 54

Στη Νεοελληνική και στην Αγγλική:

οθόνη (αγγλικά: screen):	
υλικό:	<i>τμήμα του Η/Υ πάνω στο οποίο παρουσιάζονται οι πληροφορίες</i> <i>Λέμε:</i> <i>Μετακινώ το ποντίκι στην οθόνη.</i>
άυλο:	<i>οι πληροφορίες που παρουσιάζονται πάνω στο τμήμα αυτό</i> <i>Λέμε:</i> <i>Διάβασε την οθόνη. Εκτύπωσε την οθόνη</i>

389. Αυτές οι διεργασίες, παρότι δεν αναφέρονται στο πρότυπο ISO 704:2000, ισχύουν και για την αγγλική γλώσσα.

έξοδος (αγγλικά: output):**υλικό:**

το τμήμα ενός ενισχυτή το οποίο παρέχει το ηλεκτρικό σήμα μετά την ενίσχυσή του από τον ενισχυτή

Λέμε:

Οι ακροδέκτες της εξόδου συνδέονται με αντιστάτη. Μετρούμε την τάση στην έξοδο.

άυλο:

το ηλεκτρικό σήμα που παρέχεται από το τμήμα αυτό του ενισχυτή

Λέμε:

Ο ενισχυτής δεν δίνει έξοδο.

Παράδειγμα 55

Στη Νεοελληνική και στην Αγγλική:

κινητό τερματικό (αγγλικά: mobile terminal)	τερματικό που μπορεί να μετακινείται είτε ως φορητή συσκευή είτε πάνω σε όχημα
κινητή επικοινωνία (αγγλικά: mobile communication)	επικοινωνία με κινητά τερματικά
κινητό δίκτυο (αγγλικά: mobile network)	δίκτυο επικοινωνίας με κινητά τερματικά
κινητή υπηρεσία (αγγλικά: mobile service)	υπηρεσία παρεχόμενη μέσω δικτύου επικοινωνίας με κινητά τερματικά

Ο προσδιορισμός «κινητό» προσιδιάζει – και χρησιμοποιήθηκε πρωταρχικά – στο *τερματικό*, το οποίο πράγματι μπορεί να μετακινείται (μπορεί να φέρεται, να μεταφέρεται, να περιάγεται κτλ.). Η *επικοινωνία* (αφηρημένη οντότητα), το *δίκτυο* (συγκεκριμένη οντότητα), η *υπηρεσία* (αφηρημένη οντότητα) προσδιορίζονται ως «κινητά» χωρίς να έχουν τα ίδια καμιά ιδιότητα «κινητότητας», αλλά μόνο επειδή πραγματοποιούνται, λειτουργούν ή παρέχονται με κινητά τερματικά.

Παράδειγμα 56

ψηφιακό σήμα (αγγλικά: digital signal)	Σήμα με ασυνεχή χρονική μεταβολή σε ένα χαρακτηριστικό μέγεθός του, το οποίο λαμβάνει τιμές από ένα σύνολο διάκριτων τιμών
ψηφιακή είσοδος (αγγλικά: digital input)	είσοδος ψηφιακών σημάτων
ψηφιακό τηλέφωνο (αγγλικά: digital telephone)	τηλέφωνο ψηφιακών σημάτων
ψηφιακό δίκτυο (αγγλικά: digital network)	δίκτυο ψηφιακών σημάτων

Ο προσδιορισμός «ψηφιακό» προσιδιάζει – και χρησιμοποιήθηκε πρωταρχικά – στο σήμα, το οποίο πράγματι μπορεί να αποτελείται από διάκριτες τιμές (ψηφία). Η είσοδος (αφηρημένη υλική οντότητα), το τηλέφωνο (συγκεκριμένη υλική οντότητα), το δίκτυο (συγκεκριμένη υλική οντότητα) προσδιορίζονται ως «ψηφιακά» χωρίς να έχουν τα ίδια καμιά ιδιότητα «ψηφίων», αλλά μόνο επειδή λειτουργούν με ψηφιακά σήματα.

7.2.3 Διαγλωσσικός δανεισμός

Ορισμός

7-09 διαγλωσσικός δανεισμός

χρησιμοποίηση σε μια γλώσσα για κατασήμανση μιας έννοιας της κατασήμανσης της έννοιας αυτής σε άλλη γλώσσα

ΣΗΜΕΙΩΣΗ – Ο διαγλωσσικός δανεισμός είναι είτε άμεσος δανεισμός είτε μεταφραστικός δανεισμός.

Σύμφωνα και με την αρχή της γλωσσικής εντοπιότητας (ενότητα 4.3.2.7) ο διαγλωσσικός δανεισμός καλό είναι να αποφεύγεται. Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις, όπως στους όρους που είναι, ή περιέχουν, ξενόγλωσσο κύριο όνομα (π.χ. οι μονάδες μέτρησης) όπου ο διαγλωσσικός δανεισμός είναι επιβεβλημένος.

7.2.3.1 Άμεσος δανεισμός

Ο άμεσος δανεισμός είναι η πλήρης υιοθέτηση όρων από σύγχρονες γλώσσες κατά τη διαδικασία του δευτερογενούς σχηματισμού όρων. Κάποια δάνεια αυτής της μορφής είναι επιτυχημένα και ενσωματώνονται πλήρως στη δανειζόμενη γλώσσα. Σε άλλες περιπτώσεις το αρχικό δάνειο αντικαθίσταται σε μεταγενέστερη φάση από κάποιο σχηματισμό περισσότερο κατάλληλο στις γλωσσικές δομές της γλώσσας-στόχου. Για παράδειγμα, η νέα έννοια που είχε ονοματοδοτηθεί με τον νεολογισμό FAX, ως σύντμηση του σύμπλοκου facsimile

transmission, αποδόθηκε στις άλλες γλώσσες με πιο διαφανείς όρους, π.χ. στη Γαλλική με το ουσιαστικό *télécopie* και στη Νεοελληνική με το ουσιαστικό *τηλεομοιοτυπία*. Ο δάνειος όρος μπορεί να διαφέρει στη δανειζόμενη γλώσσα (γλώσσα-στόχο) ως προς την προφορά, την ορθογραφία και την κλίση από εκείνα της δανείζουσας γλώσσας (γλώσσας-πηγής).

Στην Ελληνική τα *άμεσα δάνεια*, κατά κανόνα, μεταγράφονται με *ελληνικούς χαρακτήρες* στην κοντινότερη απόδοση της προφοράς του ξενόγλωσσου όρου – με τον απλούστερο δυνατό τρόπο – και εντάσσονται στο *φωνολογικό* (όχι όμως απαραίτητα και στο *φωνοτακτικό*) *σύστημα* της Νεοελληνικής (δηλαδή δεν προφέρονται με φθόγγους που δεν έχει η νεοελληνική γλώσσα). Από αυτά τα άμεσα δάνεια άλλα είναι αφομοιωμένα και στο *κλιτικό σύστημα* της ελληνικής (κλιτά) και άλλα όχι (άκλιτα). Συχνή εξαίρεση ως προς τη φωνολογική αφομοίωση αποτελεί η προφορά των δίψηφων συμφώνων *μπ, ντ, γκ* στο εσωτερικό των λέξεων όταν τα δίψηφα αυτά αποδίδουν τα ξενόγλωσσα *b, d, g* όπου προφέρονται *χωρίς ερρίνωση* του πρώτου μέλους των διψηφών (*προερρίνωση*) ή όταν τα δίψηφα *μπ, ντ* αποδίδουν τα συμπλέγματα *mp, nt*, όπου προφέρονται *χωρίς ηχηροποίηση* του δεύτερου μέλους τους (δηλαδή χωρίς τις μετατροπές *π→b, τ→d*). Θα πρέπει να παρατηρήσουμε ότι, όταν λέμε φωνολογικά αναφομοιώτο δάνειο, δεν εννοούμε ότι προφέρεται ακριβώς όπως στη γλώσσα-πηγή, αλλά ότι έχει διατηρήσει ή αναπτύξει φωνολογικά χαρακτηριστικά που δεν εναρμονίζονται με τη φωνολογική ή φωνοτακτική δομή της γλώσσας-στόχου. Στη ΝΕΝΟ τα άμεσα δάνεια είναι σχεδόν ανύπαρκτα, πέραν όσων τέτοιων είχαν εισχωρήσει, πιθανώς άμεσα, ήδη στην αρχαία Ελληνική και κληροδοτήθηκαν στη Νεοελληνική, είτε απευθείας, είτε ως δάνεια από τη λόγια γλώσσα (κυβερνώ, θάλασσα, δουλεία κ.). Παραπάνω (βλ. ενότητα 1.4.2) έγινε ήδη λόγος για το *ντάμπινγκ*.

Παράδειγμα 57

Άμεσα δάνεια στη Νεοελληνική:

Ξενόγλωσσος όρος	Ελληνικό δάνειο	Κλιτό	Άκλιτο	Φωνολογικά αφομοιωμένο (προφορά)	Φωνολογικά αναφομοιώτο (προφορά)
modello (ιταλ.)	μοντέλο	του μοντέλου, τα μοντέλα,...			[mo'delo]
pigment (αγγλ.)	πιγμέντο	του πιγμέντου, τα πιγμέντα,...			[piɣ'mento]
campus (λατ.)	κάμπος	του κάμπου, ...		['kambos] ή και ['kabos]	

Ξενόγλωσσος όρος	Ελληνικό δάνειο	Κλιτό	Άκλιτο	Φωνολογικά αφομοιωμένο (προφορά)	Φωνολογικά αναφομοιωτό (προφορά)
studio (ιταλ.)	στούντιο		του στούντιο, τα στούντιο,...		[ˈstudio]
tempo (ιταλ.)	τέμπο		του τέμπο,...		[ˈtempo]
ampere (SI ³⁹⁰) (από το κύριο όνομα Ampere)	αμπέρ		του αμπέρ, τα αμπέρ,...		[amˈper]
dumping (αγγλ.)	ντάμπινγκ		του ντάμπινγκ, τα ντάμπινγκ, ...		[ˈdampɪŋ]

7.2.3.2 Μεταφραστικός δανεισμός

Κατά τον **μεταφραστικό δανεισμό** τα μορφολογικά στοιχεία (μορφήματα ή ολόκληρες λέξεις) ενός όρου της γλώσσας-πηγής μεταφράζονται στοιχείο προς στοιχείο για να σχηματίσουν έναν νέο όρο στη γλώσσα-στόχο. Τα εν λόγω στοιχεία αποκαλούνται έκτυπα (calques). Αυτή η μορφή δανεισμού είναι εξαιρετικά συνηθής τόσο στη ΝΕΝΟ, όσο και σε κάθε ΓΕΣ, σε όλες τις γλώσσες του κόσμου, συχνά μάλιστα δεν περιορίζεται μόνο στο λεξιλόγιο μιας γλώσσας-στόχου, αλλά εκτείνεται και στη δομή της (λ.χ. ο πληθυντικός ευγενείας στη Νεοελληνική και σε άλλες ευρωπαϊκές γλώσσες, δομή που διαδόθηκε από τα Γαλλικά). Δεν είναι τυχαίο ότι η παραδοσιακά κατ' εξοχήν λόγια (άρα και τεχνική, και νομική) μορφή της Νεοελληνικής από την οποία ακόμη αντλεί η ΝΕΚ, η Καθαρεύουσα, έβριθε εκτύπων από τη Γαλλική, όπως προαναφέραμε (βλ. ενότητα 1.4.3), είτε επρόκειτο για όρους είτε όχι. Η ΝΕΝΟ περιέχει άφθονα έκτυπα τόσο από τη Γαλλική, όσο και από τη Γερμανική, δεδομένου ότι το ελληνικό δίκαιο ανήκει στα λεγόμενα ηπειρωτικά δίκαια και βασίζεται σχεδόν εξ ολοκλήρου στο Γαλλικό και το Γερμανικό. Σήμερα, μάλιστα, όπου η Αγγλική κυριαρχεί στα νομικά κείμενα της ΕΕ και σε άλλα διεθνή νομικά κείμενα, η ΝΕΝΟ αντλεί έκτυπα και από την Αγγλική. Η ΝΕΝΟ της Κύπρου, μάλιστα, περιέχει στο μεγαλύτερο μέρος της μεταφραστικά δάνεια από την αγγλική νομική ορολογία (ΑΝΟ) και εξακολουθεί σταθερά να καταφεύγει σε αυτή για τον σχηματισμό νέων όρων. Ο G. Floros γράφει σχετικά:

Δεδομένης της ιστορικής σημασίας και του παρόντος καθεστώτος της Αγγλικής στην Κύπρο, δεν προκαλεί έκπληξη το ότι οι νεολογισμοί εξακολουθούν να ακολουθούν την εσωτερική δομή των αντίστοιχων αγγλικών λέξεων. Η

390. Système International d'Unités (Διεθνές Σύστημα Μονάδων).

«άδηλη [‘unstated’]» πολιτική που ακολουθεί η νομική κοινότητα της Κύπρου φαίνεται να υποδεικνύει μια τάση προς αυτό που οι John Humbley και Joaquín García Palacios (2012) περιγράφουν ως αληθή ορολογική εξάρτηση [true terminological dependency], δηλαδή τη στήριξη σε αγγλικούς όρους και εννοιακές δομές κατά τη διαδικασία δευτερογενούς σχηματισμού όρων, η οποία, στην περίπτωση μας, είναι ενδεικτική και της διατήρησης μιας κάποιος απόστασης από τον νομικό κώδικα.³⁹¹

Αυτή η διαφορά παραδόσεων όσον αφορά τη γλώσσα-πηγή των εκτύπων (όπως άλλωστε και η γενικότερη διαφορά στη δικαϊκή παράδοση) εξηγεί και τις περισσότερες διαφορές μεταξύ της ΝΕΝΓ της Ελλάδας και της ΝΕΝΓ της Κύπρου, σε τέτοιο σημείο ώστε να δημιουργούνται και ψευδόφιλοι (false-friends) όροι.³⁹²

Παράδειγμα 55 (Νεοελληνική Ελλάδα)

Όρος της γλώσσας-πηγής	Ελληνικό δάνειο
<i>droit civil</i> (γαλλ. ουσ.)	Αστικό Δίκαιο
<i>acquis communautaire</i> (γαλλ.ουσ.)	κοινοτικό κεκτημένο

Παράδειγμα 56 (Νεοελληνική Κύπρου)³⁹³

Όρος της γλώσσας-πηγής	Μεταφραστικό δάνειο της ΝΕΝΟ Κύπρου	Όρος της ΝΕΝΟ Ελλάδας
<i>application ex parte</i> (αγγλ. ουσ.)	αίτησις ex parte	διαδικασία εκουσίας δικαιοδοσίας
<i>libel</i> (αγγλ.ουσ.)	λίβελλος ³⁹⁴	συκοφαντική δυσφήμιση (δια του Τύπου)

ΣΗΜΕΙΩΣΗ Μπορεί να υποστηριχθεί ότι, στο πλαίσιο της δευτερογενούς ονοματοδοσίας και του Αναλογικού Κανόνα (βλ. ενότητα 7.4) πολλά από τα θεωρούμενα ως μεταφραστικά δάνεια δεν είναι ακριβώς τέτοια, εφόσον τα οροσυνθετικά του πρωτογενούς όρου εξετάζονται όχι επιφανειακά και κυριολεκτικά αλλά με γνώση και σε σχέση με την έννοια και τα χαρακτηριστικά της καθώς και με το υποκείμενο σύστημα εννοιών.

391. G. Floros, “Legal translation in a postcolonial setting: the political implications of translating Cypriot legislation into Greek”, *The Translator*, 2014, 1–19, σ. 11.

392. O S. Vlachopoulos, “Translating into a New LSP: The Translation of Laws in the Republic of Cyprus”, *Target* 20:1, 2008, 103–114, σσ. 108–109, αναφέρει λ.χ. την περίπτωση του νομικού όρου *κύριος*.

393. Για πολυάριθμα τέτοια παραδείγματα βλ. ενδ. Floros, 2014, όπ.π., σσ. 9–11, απ’ όπου αντλήθηκαν και τα συγκεκριμένα παραδείγματα, καθώς και Φ. Βαλετόπουλος και Μ. Κατσογιάννου «Οδηγώντας στην Κύπρο: Η ορολογία της οδικής κυκλοφορίας» στο Κ. Βαλεοντίς (επιμ.) *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία. Ανακοινώσεις 5ου Συνεδρίου*. Αθήνα: ΤΕΕ/ΕΛΕΤΟ, 123–136 (ολόκληρο).

394. Πρόκειται για μεταφραστικό δάνειο μέσω της χρήσης όρου με κοινή ετυμολογική προέλευση, και όχι για άμεσο δάνειο, αφού ο όρος *λίβελλος* έχει περάσει στην Ελληνική από τη Λατινική, και όχι από την Αγγλική, η οποία επίσης τον δανείστηκε από τη Λατινική.

7.3 Η δημιουργία ιδιώνυμου

Πολλές φορές, σε θεματικά πεδία όπως (τηλεπικοινωνίες), (πληροφορική), υπάρχουν *κατασημάνσεις εννοιών* που διέπονται από ιδιάζοντες μορφοσυντακτικούς κανόνες. Συγκεκριμένα όταν αυτές χρησιμοποιούνται, *η αναφορά γίνεται άμεσα σε αυτές τις ίδιες ως ονόματα των εννοιών που κατασημαίνουν και – έμμεσα – σε δεύτερη μοίρα στις κατασημαινόμενες έννοιες*. Οι κατασημάνσεις αυτές έχουν ονομαστεί *ιδιώνυμα*³⁹⁵.

Το *ιδιώνυμο* αντιμετωπίζεται και γράφεται ως *κύριο όνομα*. Όταν χρησιμοποιείται μόνο του κλίνεται σαν *κανονικό ουσιαστικό*, ενώ, όταν αποτελεί προσδιοριστικό συνθετικό (π.χ. ενός διλέκτου), τότε μένει αμετάβλητο σε *πτώσει ονομαστική*.

Παράδειγμα 56

Νεοελληνικό ιδιώνυμο	Παραδείγματα σύνταξης	Αγγλικό ισοδύναμο ιδιώνυμο
Απόλυση (στον σύμπλοκο όρο: μήνυμα Απόλυση)	«Δεν μπορούν να σταλούν δύο μηνύματα Απόλυση διαδοχικά» «Αποτέλεσμα της Απόλυσης που έστειλε ο καλών ήταν να διακοπεί η επικοινωνία».	Release (στον σύμπλοκο όρο: Release message)
Εκκίνηση (στον σύμπλοκο όρο: κουμπί Εκκίνηση)	«Για να κλείσετε τον υπολογιστή σας το πρώτο που θα κάνετε είναι να πατήσετε με το ποντίκι το κουμπί Εκκίνηση ». «Για να επανεκκινήσετε ³⁹⁶ τον υπολογιστή σας το πρώτο που θα κάνετε είναι – και πάλι! – να πατήσετε το κουμπί Εκκίνηση ». «Πατώντας Εκκίνηση βρίσκεστε στην κοινή αρχή μερικών διαδικασιών μια από τις οποίες είναι το σταμάτημα του υπολογιστή σας και μια άλλη είναι η επανεκκίνησή του.»	Start (στον σύμπλοκο όρο: Start button)

ΣΗΜΕΙΩΣΗ Στο δεύτερο παράδειγμα, το όνομα *κουμπί Εκκίνηση*, του οποίου το δεύτερο συνθετικό είναι *ιδιώνυμο*, σημαίνει «το κουμπί που ονομάζεται *Εκκίνηση*» (ο καθένας θα συμπεράνει

395. Κ. Βαλεοντίς, Κ. Ζερίτη και Κ. Νικολάκη «Το προσδιοριστικό συνθετικό του ελληνικού σύμπλοκου όρου και η χρήση της γενικής» στο Β.Α. Φιλόπουλος (επιμ.) *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία. Ανακοινώσεις 2ου Συνεδρίου*. Αθήνα: ΕΛΕΤΟ, 1999, 283–316, σσ. 294–295.

396. Εδώ επανεκκινώ = σταματώ και αμέσως – αυτόματα – ξεκινώ (ουσιαστικό: επανεκκίνηση).

ότι με αυτό το κουμπί ξεκινά ο υπολογιστής· όμως, με αυτό σταματά ή σταματά και ξεκινά πάλι αμέσως, ή κάνει και μερικές άλλες εργασίες). Στην περίπτωση αυτή αν λεγόταν «...το *κουμπί εκκίνησης*» θα δινόταν λάθος οδηγία: Θα επρόκειτο για το (φυσικό και όχι λογισμικό) *κουμπί (πλήκτρο)* που πρέπει να πιεστεί στην αρχή για να τεθεί ο υπολογιστής από την κατάσταση της μη λειτουργίας στην κατάσταση λειτουργίας.

Τα *ιδιώνυμα* σχηματίζονται με τους ίδιους *μηχανισμούς σχηματισμού*, όπως και οι συνήθεις όροι, και απαντούν κατά κανόνα στις ΤΕΓΕΣ. Στη ΝΟ και στις λοιπές ΘΕΓΕΣ κατ' αρχήν δεν χρησιμοποιούνται *ιδιώνυμα*, εκτός ίσως από συμβάσεις που περιέχουν και τεχνική γλώσσα.

7.4 Ο «Αναλογικός Κανόνας» της ονοματοδοσίας

Νέος ξενόγλωσσος όρος, σε δεδομένο θεματικό πεδίο, σημαίνει *νέα έννοια* στο υπόψη θεματικό πεδίο για την οποία δεν υπάρχει ακόμα ελληνικός όρος, δηλαδή *ισοδύναμος* (με τον ξενόγλωσσο) *ελληνικός όρος*. Αφού, όμως, πρόκειται για μια *νέα έννοια* δεν πρόκειται ασφαλώς να βρούμε σε κανένα λεξικό της ελληνικής (ως γλώσσας στόχου) *έτοιμο τον ελληνικό όρο*. Πρέπει, λοιπόν, οι *ονοματοθέτες* του υπόψη θεματικού πεδίου (στα πλαίσια των εργασιών του κατάλληλου *συλλογικού οργάνου ορολογίας*), *να δημιουργήσουν πραγματικά τον ισοδύναμο ελληνικό όρο*. Ποιον μηχανισμό θα επιλέξουν, όμως, από αυτούς που προαναφέραμε;

Οι προαναφερόμενοι μηχανισμοί ισχύουν το ίδιο για την ελληνική όχι μόνο ως γλώσσα-πηγή, αλλά και ως γλώσσα-στόχο. Σε αυτή, όμως, την περίπτωση υπάρχει επιπλέον το πλεονέκτημα ότι είναι ήδη γνωστός ο *όρος της γλώσσας-πηγής* και επιπλέον ο *μηχανισμός σχηματισμού* που εφαρμόστηκε σε αυτή (βλ. Σχήμα 30).

Το Σχήμα 30, στην ουσία, αφορά τη λειτουργία της ονοματοδοσίας στη γλώσσα-στόχο μέσω της *νοητικής διαγλωσσικής διεπαφής* του ονοματοθέτη της γλώσσας-στόχου, με τη διαφορά ότι προσθέτει, στα στοιχεία του Σχήματος 16, άλλον ένα στοιχείο: τον *μηχανισμό σχηματισμού* με τον οποίο *σχηματίστηκε* η κατασήμανση Χ στη γλώσσα-πηγή. Δηλαδή προσθέτει και ένα τρίτο βέλος στα δύο που οδηγούν στην κατασήμανση Υ (βλ. Σχήμα 16) το οποίο αντιστοιχεί στην πληροφορία γι' αυτόν τον μηχανισμό.

Γεννιέται λοιπόν αμέσως το ερώτημα: Σε ποιο βαθμό ο ονοματοθέτης της γλώσσας-στόχου θα ακολουθήσει *ανάλογη πορεία* με εκείνη που ακολούθησε ο ονοματοθέτης της γλώσσας-πηγής, δηλαδή *ανάλογο μηχανισμό σχηματισμού* της γλώσσας-στόχου; Η απάντηση, σε ό,τι αφορά τη νεοελληνική γλώσσα ως γλώσσα-στόχο, βασίζεται σε ορολογική πράξη και εμπειρία ονοματοδοσίας πλέον των δύο δεκαετιών στο πλαίσιο οργάνων Ορολογίας όπως είναι οι Ομά-

δες: **ΜΟΤΟ** (Μόνιμη Ομάδα Τηλεπικοινωνιακής Ορολογίας) και **ΕΛΟΤ/ΤΕ48/ΟΕ1** (Ομάδα Ορολογίας Τεχνολογίας Πληροφοριών) και είναι ότι οι διεργασίες που ακολουθούνται κατά τον *πρωτογενή σχηματισμό όρων* στη γλώσσα-πηγή μπορούν να αποτελέσουν έναν πολύτιμο οδηγό για τη δημιουργία όρων σε *δευτερογενές επίπεδο*. Οι διεργασίες κατασήμανσης μιας έννοιας στη γλώσσα-στόχο θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη και τις αντίστοιχες διεργασίες στη γλώσσα-πηγή, έτσι όπως αυτές αντανακλώνται στη μορφή του πρωτογενούς όρου. Από τη συστηματική μελέτη των διεργασιών αυτών προέκυψε ένας κανόνας της *δευτερογενούς ονοματοδοσίας*, που ονομάστηκε «Αναλογικός Κανόνας»³⁹⁷ που αποτελεί αποτελεσματικό εργαλείο για τον ονοματοθέτη και εφαρμόζεται παράλληλα με τις αρχές σχηματισμού όρων (βλ. ενότητα 7.3).

Σύμφωνα με τον *Αναλογικό Κανόνα*,

αρχική διατύπωση³⁹⁸:

«Κατά τον σχηματισμό ενός όρου σε μια γλώσσα (γλώσσα στόχου³⁹⁹), για την ονοματοδότηση μιας νέας έννοιας που έχει ονοματοδοτηθεί πρωτογενώς σε μια άλλη γλώσσα (γλώσσα πηγής), ως πρώτη επιλογή του ονοματοθέτη πρέπει να είναι: η εφαρμογή μηχανισμού σχηματισμού ανάλογου προς τον μηχανισμό σχηματισμού του όρου της γλώσσας πηγής».

Βελτιωμένη διατύπωση:

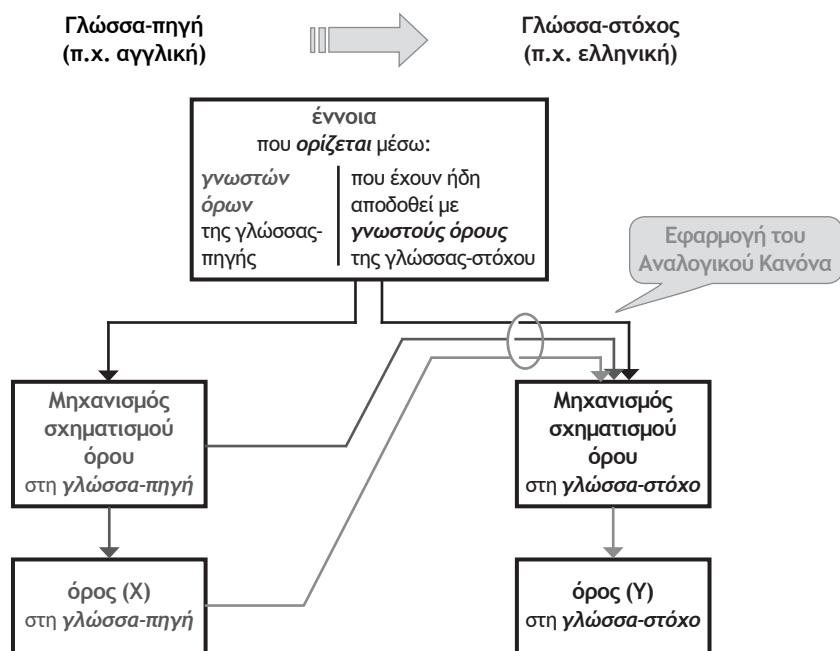
Κατά τον σχηματισμό ενός όρου σε μια γλώσσα στόχου, για την ονοματοδότηση μιας νέας έννοιας που έχει ονοματοδοτηθεί πρωτογενώς στη γλώσσα πηγής, πρώτη από τις επιλογές που θα εξετάσει ο ονοματοθέτης πρέπει να είναι η εφαρμογή μηχανισμού ανάλογου προς τον μηχανισμό σχηματισμού του όρου στη γλώσσα πηγής.

397. Βαλεοντής, 1997, όπ.π., σσ. 43–49· του ιδίου, «Η σύνθεση και παραγωγή στην νεοελληνική γλώσσα για τον σχηματισμό μονολεκτικών σύμπλοκων όρων» στο Κ. Βαλεοντής (επιμ.) *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία. Ανακοινώσεις 3ου Συνεδρίου*. Αθήνα: ΕΛΕΤΟ, 2001, 45–62, σ. 49· του ιδίου [Valeontis], 2004, όπ.π., αυτόθι· του ιδίου [Valeontis], 2005, όπ.π., αυτόθι.

398. Βαλεοντής, 1997, όπ.π., σ. 45.

399. Στο παρόν βιβλίο χρησιμοποιούμε τους μονολεκτικούς όρους *γλώσσα-πηγή* και *γλώσσα-στόχος* (γενική: *γλώσσας-πηγής*, *γλώσσας-στόχου*, πβ. *κράτος-μέλος*, *κράτους-μέλους* κ.λπ.) με την πιο διαδεδομένη λογική θεώρηση ότι *πηγή* και *στόχος* είναι οι δύο γλώσσες και όχι οι δύο όροι ή τα δύο κείμενα. Στη διατύπωση του Αναλογικού Κανόνα, την οποία έχουμε παραθέσει αυτολεξεί, έχουν χρησιμοποιηθεί οι διλεκτικοί όροι *γλώσσα πηγής* και *γλώσσα στόχου* βάσει της θεώρησης ότι *πηγή* και *στόχος* είναι οι δύο όροι και όχι οι δύο γλώσσες.

Στο Σχήμα 30 δίνονται διαγραμματικά οι διεργασίες ονοματοδοσίας στη γλώσσα-πηγή και στη γλώσσα-στόχο και το σημείο εφαρμογής του Αναλογικού Κανόνα.

Σχήμα 30 Η εφαρμογή του «Αναλογικού Κανόνα» για την ονοματοδότηση μιας νέας έννοιας στη γλώσσα-στόχο λαμβάνει υπόψη τρία στοιχεία: τον ορισμό της έννοιας, τον όρο που την κατασημαίνει στη γλώσσα πηγής και τον μηχανισμό σχηματισμού του όρου αυτού.

Στον Πίνακα 6⁴⁰⁰ παρουσιάζεται μια αντιστοιχία στοιχείων του μηχανισμού σχηματισμού όρων που εξετάζονται σύμφωνα με τον Αναλογικό Κανόνα.

400. Ο Πίνακας 6 περιλαμβάνει κάποιες τροποποιήσεις σε σχέση με τον πίνακα της αρχικής εργασίας: α) η σύμμιξη έχει υπαχθεί στη σύνθεση και όχι στη συντόμηση όπως ήταν στην προηγούμενη έκδοση του Διεθνούς Προτύπου ISO 704 και β) προστέθηκε η οριζόντια γραμμή 8 ώστε να καλύπτονται και οι περιπτώσεις όπου επιβάλλεται ο διαγλωσσικός δανεισμός (βλ. ενότητα 7.2.3).

Πίνακας 6 – Αντιστοιχία στοιχείων του μηχανισμού σχηματισμού όρων που εξετάζονται σύμφωνα με τον Αναλογικό Κανόνα⁴⁰¹

Αρ.	Στη γλώσσα-πηγή	Στη γλώσσα-στόχο
1	Έχει δημιουργηθεί μια μονολεκτική νέα μορφή X α. μονολεκτικός απλός όρος X (ΑΟ) β. μονολεκτικός σύμπλοκος όρος X (πΠ ή Ππ), όπου π είναι το προσδιοριστικό συνθετικό και Π το προσδιοριζόμενο συνθετικό του όρου) γ. σύμμεγμα X (ΣΥ)	Εξετάζεται η δημιουργία μονολεκτικού όρου Y, απλού ή σύμπλοκου αντίστοιχα, ή συμμεγματος ⁷⁶ . Σε περίπτωση σύμπλοκου όρου εξετάζεται η αντιστοίχιση των άμεσων συνθετικών του προς εκείνα του X (δηλαδή το <u>Π</u> ροσδιοριζόμενο συνθετικό του X με το <u>Π</u> ροσδιοριζόμενο συνθετικό του Y και το <u>π</u> ροσδιοριστικό συνθετικό του X με το <u>π</u> ροσδιοριστικό συνθετικό του Y: $\Pi_X \Leftrightarrow \Pi_Y$ και $\pi_X \Leftrightarrow \pi_Y$)
2	Έχει δημιουργηθεί μια πολυλεκτική νέα μορφή X (πολυλεκτικός σύμπλοκος όρος)	Εξετάζεται η δημιουργία πολυλεκτικού σύμπλοκου όρου Y με αντιστοίχιση των άμεσων συνθετικών του (Π_Y, π_Y) προς εκείνα του X (Π_X, π_X)
3	Ο όρος X έχει προέλθει από μετατροπή	Εξετάζεται η ανάλογη μετατροπή για να προκύψει ο ισοδύναμος όρος Y
4	Έχει γίνει οροποίηση του κοινού όρου (της γενικής γλώσσας) X	Εξετάζεται η οροποίηση του ισοδύναμου κοινού όρου ή άλλου κατάλληλου κοινού όρου, Y
5	Έχει γίνει διαθεματικός δανεισμός του όρου X από το θεματικό πεδίο ΘΠ	Εξετάζεται αν μπορεί να γίνει διαθεματικός δανεισμός του ισοδύναμου όρου Y από το ίδιο θεματικό πεδίο ΘΠ
6	Ο όρος X είναι συντομομορφή της πλήρους μορφής x	Εξετάζεται η δημιουργία συντομομορφής Y της πλήρους μορφής y
7	Στον όρο X έχει εφαρμοστεί παρομοίωση ή συνεκδοχική επέκταση	Εξετάζεται η εφαρμογή ανάλογης παρομοίωσης ή συνεκδοχικής επέκτασης και στον ισοδύναμο όρο Y
8	Ο όρος X έχει προέλθει από διαγλωσσικό δανεισμό	Εξετάζεται εάν επιβάλλεται και ο όρος Y να σχηματιστεί με διαγλωσσικό δανεισμό

Ο Αναλογικός Κανόνας⁴⁰² δεν επιβάλλει, αλλά απλώς δίνει προτεραιότητα στην εξέταση του ανάλογου μηχανισμού σχηματισμού όρου της γλώσσας-στόχου προς εκείνον της γλώσσας-πηγής και με αυτόν τον τρόπο εξασφαλίζει:

401. Η απόδοση μονολεκτικού όρου της γλώσσας-πηγής με ισοδύναμο μονολεκτικό όρο της γλώσσας-στόχου (εν προκειμένω της ελληνικής) – ανεξάρτητα αν ο τελευταίος είναι απλός ή σύμπλοκος – έχει ιδιαίτερη σημασία για τη μεταφορά της μελλοντικής ανάπτυξης του σχετικού συστήματος εννοιών του θεματικού πεδίου στη γλώσσα-στόχο, δεδομένου ότι παρέχει τη δυνατότητα πολυποικίλης περαιτέρω σύνθεσης με άλλα στοιχεία για την κατασήμανση νεότερων εννοιών.

402. Βαλεοντής, 1997, όπ.π., σ. 45.

- την *αξιοποίηση* της εργασίας η οποία έγινε στη γλώσσα-πηγή, όπου δημιουργήθηκε η νέα γνώση (νέα έννοια), και η οποία εργασία δεν θα πρέπει να αγνοηθεί·
- τον *περιορισμό* της αυθαιρεσίας στην επιλογή μηχανισμών σχηματισμού όρων *άσχετων* ενδεχομένως ή *ασύμβατων* προς τους μηχανισμούς σχηματισμού όρων για τις άλλες έννοιες του ίδιου συστήματος εννοιών όπου εντάσσεται η υπό ονοματοδότηση νέα έννοια·
- την *ελαχιστοποίηση* των προβλημάτων από μελλοντικές τροποποιήσεις ή αναθεωρήσεις, οι οποίες είναι φυσικό να συντελεστούν στη γλώσσα-πηγή (δεδομένου ότι η γνώση από τη μελλοντική ανάπτυξη του υπό θεώρηση θεματικού πεδίου πιθανότατα θα παραμείνει *εισαγόμενη γνώση* για τη γλώσσα-στόχο).

7.4.1 Παραδείγματα εφαρμογής του Αναλογικού Κανόνα σε όρους θετικών επιστημών

Παράδειγμα 57

Στο θεματικό πεδίο <ηλεκτρονική> ο αγγλικός όρος *chip* σχηματίστηκε στη γλώσσα-πηγή, ως απλός μονολεκτικός όρος (ΑΟ), με *οροποίηση* του κοινού όρου *chip* που σημαίνει «πολύ λεπτή φέτα ξύλου, τροφής κ.ά.» για να αποδώσει την έννοια «ολοκληρωμένο κύκλωμα με τη μορφή λεπτού ορθογώνιου πλακιδίου από ημιαγωγό». Στη Νεοελληνική, η ΜΟΤΟ⁴⁰³ εφάρμοσε ανάλογο μηχανισμό με *οροποίηση* του κοινού ελληνικού όρου *πλινθίο* (= τουβλάκι). Η απόδοση αυτή έδωσε τη δυνατότητα να αποδοθούν με επιτυχία όροι όπως αυτοί του Πίνακα 7.

Πίνακας 7 – Μερικοί αγγλικοί όροι που περιέχουν το συνθετικό *chip* και οι ισοδύναμοι ελληνικοί όροι σύμφωνα με τον Αναλογικό Κανόνα

Αγγλικός όρος		Περίπτωση του Πίνακα 6	Ελληνικός όρος	
<i>chip</i>	ΑΟ	4	<i>πλινθίο</i>	ΑΟ
<i>chip-carrier</i>	πΠ	1Β	<i>πλινθιοβάση</i>	πΠ
<i>silicon chip</i>	πΠ	2	<i>πλινθίο πυριτίου</i>	Ππ

403. ΜΟΤΟ: Μόνιμη Ομάδα Τηλεπικοινωνιακής Ορολογίας, Ομάδα Εργασίας της Τεχνικής Επιτροπής «Τηλεπικοινωνίες» (ΤΕ-Τ), συλλογικό μέλος της ΕΛΕΤΟ. Λειτουργήσε από το 1989 ως το 2012 με την ευθύνη και υποστήριξη του Οργανισμού Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος (ΟΤΕ), στο πλαίσιο επίσημης συνεργασίας με τον Ελληνικό Οργανισμό Τυποποίησης (ΕΛΟΤ). Σήμερα, εξακολουθεί να λειτουργεί ως συλλογικό μέλος της ΕΛΕΤΟ.

Αγγλικός όρος		Περίπτωση του Πίνακα 6	Ελληνικός όρος	
multichip {n.}	πΠ	1B	πολυπλινθίο	πΠ
multichip {adj.}	πΠ	1B	πολυπλίνθιος	πΠ
multichip module	πΠ	2	πολυπλίνθιο δομοστοιχείο	πΠ
chip frequency	πΠ	2	συχνότητα πλινθίου	Ππ

Παράδειγμα 58

Στα θεματικά πεδία <πληροφορική> και <τηλεπικοινωνίες> ο αγγλικός όρος **bit** σχηματίστηκε στη γλώσσα-πηγή ως νέα μονολεκτική μορφή με *σύνθεση* (*σύμμειξη*) της πλήρους μορφής **binary digit** χωρίς αλλαγή στην *έννοια* της πλήρους μορφής: «ψηφίο του δυαδικού συστήματος αρίθμησης».

Οι Ομάδες ΜΟΤΟ <τηλεπικοινωνίες> και ΕΛΟΤ/ΤΕ48/ΟΕ1⁴⁰⁴ <πληροφορική> πρότειναν τρεις ελληνικές αποδόσεις του **bit** υποψήφιες για τον ελληνικό ισοδύναμο όρο, τις οποίες έθεσε σε ψηφοφορία η ΕΛΕΤΟ (Ελληνική Εταιρεία Ορολογίας).

Υπερψηφίστηκε, εγκρίθηκε και έχει ήδη καθιερωθεί ως ελληνικός ισοδύναμος όρος το ελληνικό *σύμμειγμα* **δυφίο**. Στην περίπτωση αυτή εφαρμόστηκε *σύμμειξη* του ισοδύναμου ελληνικού πλήρους όρου (*δυαδικό ψηφίο*) *ανάλογη* με εκείνη του αγγλικού όρου:

b(inary) (dig)**it** → **bit**

δυ(αδικό) (ψη)**φίο** → **δυφίο**

Η καθιέρωση του **δυφίου** συνετέλεσε στην *αναθεώρηση* πολλών ελληνικών *σύνμπλοκων* όρων που περιείχαν την πλήρη μορφή **δυαδικό ψηφίο** ως απόδοση του όρου **bit** της γλώσσας πηγής. Μερικοί από τους όρους αυτούς δίνονται στον Πίνακα 8.

Πίνακας 8 – Μερικοί αγγλικοί όροι που περιέχουν το συνθετικό **bit** και οι ισοδύναμοι ελληνικοί όροι σύμφωνα με τον Αναλογικό Κανόνα

Αγγλικός όρος		Περίπτωση του Πίνακα 6	Ελληνικός όρος	
bit {n.}	ΣΥ	1γ	δυφίο	ΣΥ
bit {adj.}	ΣΥ	1γ	δυφιακός	ΑΟ
bit number	πΠ	2	αριθμός δυφίου	Ππ
bit sequence	πΠ	2	ακολουθία δυφίων	Ππ

404. ΕΛΟΤ/ΤΕ48/ΟΕ1: Ομάδα Εργασίας 1 «Ορολογία Πληροφορικής» της Τεχνικής Επιτροπής ΕΛΟΤ/ΤΕ48 «Ηλεκτρονική Επεξεργασία Πληροφοριών», του ΕΛΟΤ. Συλλογικό μέλος της ΕΛΕΤΟ.

Αγγλικός όρος	Περίπτωση του Πίνακα 6	Ελληνικός όρος
bit error πΠ	2	δυφιακό σφάλμα πΠ
bit error ratio πΠ	2	λόγος δυφιακών σφαλμάτων Ππ
bit-oriented protocol πΠ	2	δυφιοστρεφές πρωτόκολλο πΠ
data bit πΠ	2	δυφίο δεδομένων Ππ
field extension bit πΠ	2	δυφίο επέκτασης πεδίου Ππ
dibit πΠ	1B	δίδυφίο, δίδυφο πΠ

Παράδειγμα 59

Στο θεματικό πεδίο <ποιότητα>, ο αγγλικός όρος **accreditation**, για την κατασήμανση της έννοιας «διαδικασία παροχής επίσημης αναγνώρισης ότι ένας οργανισμός ή ένα πρόσωπο έχει την ικανότητα να πραγματοποιεί ειδικά έργα», προήλθε με διαθεματικό δανεισμό από τη <διπλωματία>. Ανάλογα και ο ΕΛΟΤ δανείστηκε τον ελληνικό διπλωματικό όρο **διαπίστευση** ως ελληνικό όρο ισοδύναμο με τον όρο **accreditation** (βλ. και Πίνακα 9).

Πίνακας 9 – Απόδοση μερικών αγγλικών όρων του θεματικού πεδίου <ποιότητα> που περιέχουν τον όρο **accreditation**

Αγγλικός όρος	Περίπτωση του Πίνακα 6	Ελληνικός όρος
accreditation ΑΟ	5	διαπίστευση ΑΟ
laboratory accreditation πΠ	2	διαπίστευση εργαστηρίου Ππ
accreditation criteria πΠ	2	κριτήρια διαπίστευσης Ππ
accredited laboratory πΠ	2	διαπιστευμένο εργαστήριο πΠ
accreditation body πΠ	2	οργανισμός διαπίστευσης Ππ

Παράδειγμα 60 - Μηχανισμός σχηματισμού Πίνακα 6, αρ. 2

Θεματικά πεδία:	<τηλεπικοινωνίες> και <τεχνολογία πληροφοριών>		
Αγγλικός όρος:	character transfer rate (character transfer rate)	πΠ	
Ελληνικός όρος:	ρυθμός μεταφοράς χαρακτήρων (ρυθμός μεταφοράς χαρακτήρων)		Ππ

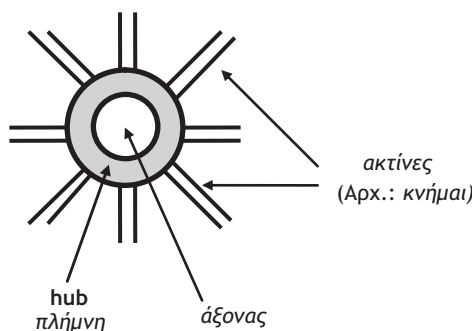
Οι έννοιες «character»/«χαρακτήρας», «transfer»/«μεταφορά» και «rate»/«ρυθμός» ήταν ήδη γνωστές καθώς και οι αντίστοιχοι όροι με τους οποίους αυτές αποδίδονται, τόσο στη γλώσσα πηγής όσο και στη γλώσσα στόχου. Τόσο το αγγλικό τρίλεκτο όσο και το ελληνικό αποδίδουν την έννοια του *ρυθμού με τον οποίο μεταφέρονται χαρακτήρες μέσα από ένα μέσο ή σύστημα*. Η ορολογική ανάλυση του αγγλικού όρου δίνει τα άμεσα συνθετικά **character transfer** και **rate** τα

οποία αντιστοιχίζονται με τα άμεσα συνθετικά του ελληνικού όρου **μεταφοράς χαρακτήρων** και **ρυθμός**. Στον ελληνικό όρο με τη χρήση γενικής αντιστρέφεται η σειρά των άμεσων συνθετικών.

Παράδειγμα 61 - Μηχανισμός σχηματισμού Πίνακα 6, αρ. 4

Ορισμός της νέας έννοιας:	(στις <τηλεπικοινωνίες> και στην <τεχνολογία πληροφοριών>) κεντρικό σημείο όπου πραγματοποιείται διασύνδεση καναλιών επικοινωνίας ⁴⁰⁵	
Αγγλικός όρος:	hub	ΑΟ
Ελληνικός όρος:	πλήμνη	ΑΟ

Η κυριολεξία του όρου **hub** είναι ακριβώς η έννοια του αρχαιοελληνικού όρου **πλήμνη** που χρησιμοποιείται και σήμερα. Η έννοια αυτή φαίνεται καθαρά στο σχήμα 31 και βρίσκει εφαρμογή σε **τροχούς**, σε **έλικες** κ.ά.τ.

Σχήμα 31 Η κυριολεξία του όρου hub

Δηλαδή, στους τομείς, των <τηλεπικοινωνιών> και της <τεχνολογίας πληροφοριών> και σε γλώσσα-πηγή την αγγλική, προσδόθηκε στον ήδη υπάρχοντα όρο **hub** άλλη μία σημασία, εκείνη του προαναφερόμενου **ορισμού** (Μηχανισμός σχηματισμού Πίνακα 6, αρ.4).

Οι δύο ειδικές Ομάδες Τυποποίησης/Ορολογίας στους τομείς των Τηλεπικοινωνιών και της Τεχνολογίας Πληροφοριών, **ΜΟΤΟ** και **ΕΛΟΤ/ΤΕ48/ΟΕ1**, αφιέρωσαν πολύ χρόνο σε μελέτη και συζήτηση για την επιλογή **ισοδύναμου ελληνικού όρου** και συμφώνησαν να ακολουθήσουν **ανάλογο μηχανισμό** με εκείνον που ακολούθησε ο ονοματοθέτης της αγγλικής γλώσσας. Δηλαδή, **μετέφεραν** στους υπόψη τομείς τη λέξη **πλήμνη** και της προσέδωσαν άλλη μία σημασία, εκείνη του

405. G. Langley, *Telephony's Dictionary*. Chicago: Telephony Publishing Corporation (ολόκληρο).

προαναφερόμενου ορισμού (Μηχανισμός σχηματισμού Πίνακα 6, αρ.4). Συγκεκριμένα:

hub {ουσιαστικό} = πλήμνη

Και αποδόθηκαν, έτσι, μια σειρά όρων που αναγράφονται στον Πίνακα 10:

Πίνακας 10 – Απόδοση μερικών αγγλικών όρων του θεματικού πεδίου
(τηλεπικοινωνίες) που περιέχουν τον όρο hub

Αγγλικός όρος	Περίπτωση του Πίνακα 6	Ελληνικός όρος
hub {ουσιαστικό} AO	4	πλήμνη AO
hub {επιθετ. προσδ.} AO	1	πλημναίος AO
telegraph hub ΠΠ	2	πλήμνη τηλεγραφίας ΠΠ
full duplex telegraph hub ΠΠ	2	πλήμνη αμφίδρομης τηλεγραφίας ΠΠ
half-duplex telegraph hub ΠΠ	2	πλήμνη ημιαμφίδρομης τηλεγραφίας ΠΠ
telegraph receive hub ΠΠ	2	πλήμνη τηλεγραφικής λήψης ΠΠ
hub operation ΠΠ	2	πλημναία λειτουργία ΠΠ
hub polling ΠΠ	2	πλημναία σταθμοσκόπηση ΠΠ

Παράδειγμα 62 - Μηχανισμός σχηματισμού Πίνακα 6, αρ. 8

Περιγραφή της νέας έννοιας:	Μονάδα μέτρησης ηλεκτρικής τάσης	
Αγγλικός όρος:	volt	AO
Ελληνικός όρος:	βολτ	AO

Το όνομα **volt**⁴⁰⁶ της μονάδας της ηλεκτρικής τάσης προήλθε από κύριο όνομα (από το όνομα του Ιταλού φυσικού Alessandro **Volta**. Το ελληνικό όνομα **βολτ** είναι μεταγραφή του **volt**. Το ίδιο γίνεται σε όλα τα ονόματα μονάδων που προέρχονται από ξενόγλωσσα κύρια ονόματα (έτσι έχουμε: **αμπέρ, κουλόμπ, βατ**, κτλ. ενώ άλλες μονάδες έχουν αντίστοιχα ελληνικά ονόματα: **μέτρο, λεπτό, δευτερόλεπτο**)

406. Προσοχή! Όπως όλα τα ονόματα των μονάδων μέτρησης, το όνομα volt (επομένως και το ελληνικό ισοδύναμο βολτ) γράφεται με πεζό το αρχικό γράμμα του (v), ενώ το σύμβολό του είναι κεφαλαίο V (ως προερχόμενο από κύριο όνομα).

7.4.2 Παραδείγματα εφαρμογής του Αναλογικού Κανόνα σε νομικούς όρους

Η δευτερογενής ονοματοδοσία όρων, για την οποία προσφέρεται, όπως προαναφέραμε, ο αναλογικός κανόνας, εμπλέκει εξ ορισμού τη μετάφραση, ως διαδικασία. Αναλυτικότερα εξετάζεται η νομική μετάφραση στην επόμενη ενότητα (8). Εδώ θα αρκεστούμε να δώσουμε μερικά παραδείγματα νομικών όρων οι οποίοι έχουν αντληθεί από την πρακτική της ΕΕ η οποία διαθέτει, ως γνωστόν, ένα σύστημα πολυγλωσσικής σύνταξης νομικών κειμένων από τα οποία όλα είναι εξίσου αυθεντικά⁴⁰⁷ (τ.έ. θεωρούνται, κατά πλάσμα δικαίου, όλα πρωτότυπα), παρότι η σύνταξή τους δεν πραγματοποιείται παράλληλα σε όλες τις γλώσσες παρά επιτυγχάνεται μέσω της μετάφρασης από ένα, κατά κανόνα, γαλλικό ή αγγλικό πρωτότυπο⁴⁰⁸. Παρόμοια είναι και η περίπτωση της Μάλτας, όπου η νομοθεσία συντάσσεται κατ' αρχάς στην Αγγλική και ύστερα μεταφράζεται στη Μαλτέζικη⁴⁰⁹. Στη συνέχεια παρουσιάζουμε ορισμένα παραδείγματα γαλλικών όρων του Δικαίου της ΕΕ⁴¹⁰ οι οποίοι έχουν αποδοθεί στην Ελληνική με βάση τον αναλογικό κανόνα, καθώς και ορισμένα παραδείγματα αγγλικών όρων του Κυπριακού Δικαίου⁴¹¹, οι οποίοι έχουν αποδοθεί στην Ελληνική με βάση τον αναλογικό κανόνα. Κατά τα λοιπά, ισχύουν *mutatis mutandis* όσα αναφέρονται στην προηγούμενη παράγραφο.

Πίνακας 11 – Απόδοση μερικών γαλλικών όρων του θεματικού πεδίου
(δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης) στη Νεοελληνική Ελλάδα

Γαλλικός όρος	Περίπτωση του Πίνακα 6	Νεοελληνικός όρος
principe de subsidiarité {ουσιαστικό} Ππ	2	αρχή της επικουρικότητας Ππ
comitologie {επιθετ. προσδ.} πΠ	1	επιτροπολογία πΠ
citoyenneté de l'Union Ππ	2	ιθαγένεια της Ένωσης Ππ

407. Βλ. ενδ. Μασλίας, 2011, όπ.π., σ. 436.

408. Βλ. ενδ. European Commission, *Lawmaking in the EU multilingual environment*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, σειρά Studies on Translation and Multilingualism, 2010, σσ. 70–71.

409. Βλ. ενδ. European Commission, 2010, σ. 52.

410. Τα παραδείγματα έχουν αντληθεί από τη Λουπάκη, 2005, σ. 57 (με τις εκεί παραπομπές).

411. Τα παραδείγματα έχουν αντληθεί από τον Floros, 2014, σσ. 9, 11 (με τις εκεί παραπομπές).

Πίνακας 12 – Απόδοση μερικών αγγλικών όρων του θεματικού πεδίου
(κυπριακό δίκαιο) στη Νεοελληνική Κύπρου

Αγγλικός όρος	Περίπτωση του Πίνακα 6	Νεοελληνικός όρος
beneficial ownership {ουσιαστικό} πΠ	2	ωφέλιμος κυριότης (Νεοελληνική Ελλάδα: ψιλή κυριότητα) πΠ
moral turpitude {επιθετ. προσδ.} πΠ	2	ηθική αισχρότητα (Νεοελληνική Ελλάδα: ανήθικη συμπεριφορά) πΠ
ungrounded πΠ	1	ανεδαφικός (Νεοελληνική Ελλάδα: αβάσιμος) πΠ

8 Η νομική μετάφραση (NM): μια ιδιαίτερη κατηγορία μετάφρασης;

Σε επίπεδο θεωρίας είναι απολύτως γνωστή η στενή σχέση μεταξύ ορολογίας και μετάφρασης, καθώς και των συναφών επιστημονικών πεδίων που τις μελετούν, καθώς τα διδάγματα της Ορολογίας αξιοποιούνται ποικιλοτρόπως στη Μεταφρασεολογία και το αντίστροφο. Αλλά και σε επίπεδο πράξης, η ορολογία (εδώ: η νομική) αποτελεί απαραίτητο εφόδιο του μεταφραστή ειδικών (εδώ: νομικών) κειμένων⁴¹². Όπως έχει γράψει ο J. Roald:

[...] ο ορολόγος έχει πολύ περισσότερα κοινά με έναν ειδικό μεταφραστή [fagoversetter] απ' όσα με ένα λεξικογράφο προσανατολισμένο προς τη γενική γλώσσα. Και οι δύο κυνηγούν έννοιες που δίδονται από την ίδια την παραγωγή του κειμένου (σύμπαν του λόγου [diskursunivers], κατάσταση της έκφρασης [yttringssituasjon], πρόθεση του κειμένου [tekstens intensjon]), όχι τη λέξη στο κείμενο ως μέλος του λεξιλογίου [medlem av ordforrådet].

[...] Όχι σπάνια, αφετηρία [ενν. του ορολόγου] είναι η αγγλόγλωσση ορολογία, γι' αυτό και ο ορολόγος σύρεται σε μια κατάσταση όπου η πρόσβαση στην έννοια περνά μέσα από το αγγλόγλωσσο κείμενο. [...] ⁴¹³

Μάλιστα, ειδικά οι ανάγκες ενός μεταφραστή σε νομική ορολογία αποτελούν το 89 % των συνολικών ορολογικών του αναγκών, σύμφωνα με μία έρευνα⁴¹⁴. Πολύ μελάνι έχει χυθεί, ωστόσο, μέχρι σήμερα σχετικά με την ακριβή έννοια της **νομικής μετάφρασης** (NM) και τη σχέση της με την **τεχνική μετάφραση** (TM). Όπως διαβάζουμε π.χ. σε έκδοση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής:

[...]: οι κακές μεταφράσεις [poor translations] [...] μπορεί να οδηγήσουν σε ζημίες πολιτών ή εταιρειών, καθώς και σε ανασφάλεια δικαίου και σε δικαστικές υποθέσεις. ⁴¹⁵

412. Ε. Σελλά-Μάζη, «Εκπαίδευση και κατάρτιση των μεταφραστών στην Ορολογία» στο Π. Κελάνδριας (επιμ.) *20 Χρόνια Τ.Ε.Γ.Μ.Δ. Επετειακός τόμος*. Αθήνα: Δίαυλος, 2007, 229–242, σ. 230· Κουτσιβίτης, 1994, ό.π., σ. 214.

413. Roald, 2008, σσ. 21–22.

414. Π. Αλεβαντής, 2014, ό.π., σ. 24 (όπως εμφανίζεται στο αρχείο pdf που περιέχει τα Πρακτικά, 5 στο μεμονωμένο κείμενο των Αποτελεσμάτων ερωτηματολογίου)

415. European Commission, *Quantifying Quality Costs and the Cost of Poor Quality in Translation. Quality Efforts and the Consequences of Poor Quality in the European Commission's Director-*

Γι' αυτούς τους λόγους δεν θα μπορούσε, από αυτό το βιβλίο, να απουσιάζει έστω μία συνοπτική ενότητα σχετική με τη ΝΜ, στην οποία να θίγονται ορισμένα από τα άφθονα σχετικά ζητήματα, για την αναλυτική παρουσίαση των οποίων θα χρειαζόταν ειδικό έργο.

Η ΝΜ είναι καθοριστική για την αντιμετώπιση τόσο της νομικής γλώσσας όσο και της νομικής ορολογίας, διότι κατά τη ΝΜ γίνονται αντιληπτές κάποιες άλλες ιδιαιτερότητες της ΝΓ και της ΝΟ, τις οποίες θα χαρακτηρίζαμε *δικαιοστρεφείς*⁴¹⁶ και οφείλονται ουσιαστικά στη διαφορετική και ανεξάρτητη εξέλιξη των νομικών εννοιών στην εκάστοτε έννομη τάξη, ανεξάρτητα από τη γλώσσα που χρησιμοποιεί. Αυτές τις *δικαιοστρεφείς*, όπως τις αποκαλούμε εμείς, ιδιαιτερότητες της ΝΓ έχει κατατάξει ο Σ. Βλαχόπουλος σε *πραγματολογικές, μορφικές και σημασιολογικές*: οι πρώτες σχετίζονται με *realia* που διακρίνονται από υψηλό βαθμό πολιτισμικότητας, όπως είναι οι διάφοροι νομικοί θεσμοί· οι δεύτερες σχετίζονται με τη σύνταξη και τα κειμενικά χαρακτηριστικά ενός νομικού κειμένου σε δεδομένο δίκαιο· και οι τρίτες σχετίζονται με την ορολογία, με το λεξιλογικό υλικό που υποστηρίζει την ορολογία και με το λεξιλογικό υλικό που εμφανίζεται στα νομικά κείμενα χωρίς νομικές συνδηλώσεις⁴¹⁷. Αυτές οι *δικαιοστρεφείς* ιδιαιτερότητες, αν δεν ληφθούν υπόψη στον δέοντα βαθμό, ενδέχεται να θέσουν σε κίνδυνο την ποιότητα της ΝΜ, η οποία επηρεάζει άμεσα τον βίο των φυσικών και νομικών προσώπων.

Όπως και στην περίπτωση του ζητήματος της ταυτότητας της ΝΓ ως ΓΕΣ, έτσι και σε σχέση με τη ΝΜ οι απόψεις ποικίλλουν. Για παράδειγμα, ο L. Venuti τη χαρακτηρίζει ευθέως «τεχνική»⁴¹⁸, ενώ ο C. Bocquet υποστηρίζει τη μάλλον ακραία θέση ότι η ΝΜ βρίσκεται στον αντίποδα της ΤΜ επειδή στην πρώτη απαιτείται προσαρμογή του σηματομένου κατά τη μετάφραση⁴¹⁹. Μια μετριοπαθής και ρεαλιστική άποψη εκφράζει, για παράδειγμα, ο J.H. Herbots:

ate-General for Translation. Luxembourg: Publications Office of the European Union, σειρά Studies on Translation and Multilingualism 1, 2012, σ. 1.

416. Σχετικά με τις *γλωσσοστρεφείς* ιδιαιτερότητες της ΝΓ και της ΝΟ βλ. ενότητα 1.4.

417. Βλ. αναλυτικά Βλαχόπουλος, 2014, όπ.π., σσ. 16–20 (ειδικά για την εν λόγω τριπλή διάκριση βλ. σσ. 18–20) και του ιδίου, 2003, όπ.π., σσ. 23–26.

418. L. Venuti, *The Translators Invisibility. A history of translation*. London/New York: Routledge, σειρά Translation Studies, 1995, σ. 41.

419. C. Bocquet, « Traduction juridique et appropriation par le traducteur. L'affaire Zachariae, Aubry et Rau » στο Association suisse des traducteurs, terminologues et interprètes (επιμ.) *Actes du Colloque International « La traduction juridique. Histoire, théorie(s) et pratique »* (Genève, les 17, 18 et 19 février 2000). Genève/Berne: ASTTI/ETI, 2000, 15–35, σ. 16: «[...] la traduction juridique est aux antipodes, disons même qu'elle constitue le contraire absolu, de la traduction technique; [...]»

Αυτό που διαφοροποιεί τη νομική μετάφραση από την εν γένει μετάφραση είναι ότι, αφενός, το προς μετάφραση κείμενο αποτελεί κανόνα δικαίου, δικαστική απόφαση ή νομική πράξη με εκούσιες και αναμενόμενες έννομες συνέπειες και, αφετέρου, η γλώσσα στην οποία έχει συνταχθεί το προς μετάφραση κείμενο είναι – είτε το θέλουμε είτε όχι – μια τεχνική γλώσσα, και ως μην της φαίνεται μερικές φορές, για την κατάκτηση της οποίας απαιτείται ένα κάποιο *know-how*.⁴²⁰

Εδώ βλέπουμε ότι ο εν λόγω μελετητής θεωρεί ότι η βασική διαφορά της νομικής μετάφρασης από τα άλλα είδη μετάφρασης είναι ότι κάθε επιλογή μπορεί να έχει έννομες συνέπειες. Εύλογη θεωρεί, όπως φαίνεται, τη δυσκολία που παρουσιάζει η NM από το γεγονός ότι η ΝΓ είναι ΓΕΣ, άρα δέχεται – όπως και εμείς – ότι κάθε ΓΕΣ εμφανίζει κάποιες μεταφραστικές δυσκολίες. Κατά την άποψη της K. Varantola:

Έχει προταθεί παλαιότερα ότι τα φαινόμενα της ειδικής γλώσσας [special language] γίνονται πιο «διεθνή» στα υψηλότερα επίπεδα σύνταξης και σημασιολογίας, διότι ο τρόπος συλλογισμού, η λογική συνέπεια, ο στόχος της αντικειμενικότητας, η ακρίβεια, ο συμπαγής χαρακτήρας [compactness] κ.λπ. απαιτούν παρόμοια συντακτικά μέσα [...]. Ταυτόχρονα, ωστόσο, έχει επισημανθεί ότι πρέπει να είμαστε πολύ προσεκτικοί ώστε να μην υπεργενικεύουμε. Μπορεί να βρεθούν ομοιότητες που βοηθούν τους μεταφραστές στο έργο τους [...], ιδίως σε τομείς που εμφανίζουν διεθνή ομοιογένεια όπως οι θετικές επιστήμες [science] και η τεχνολογία. Από την άλλη πλευρά, οι ομοιότητες μπορεί να είναι πολύ παραπλανητικές στο πλαίσιο, για παράδειγμα, των κοινωνικών επιστημών. Έχει επίσης υποστηριχθεί ότι οι ακαδημαϊκές παραδόσεις λ.χ. στις γερμανόφωνες ή στις αγγλόφωνες χώρες είναι τόσο διαφορετικές ώστε καταλήγουν σε διαφορετικό ακαδημαϊκό ύφος γραφής.⁴²¹

Αυτή η παρατήρηση αφορά, αναμφίβολα και τη NM, δεδομένου ότι, όσο περισσότερο διαφέρουν οι νομικές παραδόσεις δύο έννομων τάξεων, τόσο δυσκολότερη καθίσταται η γλωσσική μετάβαση από τη μία στην άλλη. Ο H. Mattila υποστηρίζει ορθά ότι:

Όπου οι έννοιες δύο νομικών συστημάτων διαφέρουν, τα σημασιολογικά πεδία των νομικών όρων δεν αντιστοιχούν μεταξύ τους. Το πόσο σημαντικό

420. Herbots, 1987, *αυτόθι*. Η πλαγιογράφιση και ο αγγλικός όρος του συγγραφέα.

421. K. Varantola, "Popularization strategies and text functional shifts in scientific/technical writing", *Unesco ALSSED-LSP NEWSLETTER* 10:2, 1987, 33–52, σ. 43.

είναι αυτό το πρόβλημα [ενν. για τη νομική μετάφραση] εξαρτάται από την ιστορική διάδραση μεταξύ των εμπλεκόμενων κοινωνιών. Οι νομικές έννοιες της Σουηδίας και της Φινλανδίας είναι πολύ κοντά μεταξύ τους, καθώς η Φινλανδία αποτελούσε τμήμα του Βασιλείου της Σουηδίας για περισσότερο από έξι αιώνες. Ομοίως, οι νομικές έννοιες της Αγγλίας και των Ηνωμένων Πολιτειών μοιράζονται πολλά κοινά: το αγγλικό δίκαιο ίσχυε στις πρώην Βρετανικές αποικίες στις οποίες ιδρύθηκαν οι Ηνωμένες Πολιτείες⁴²².

Εδώ θα επαναλάβουμε ότι αυτό που διαφέρει σε διαδικαϊκό επίπεδο δεν είναι τόσο οι ίδιες οι νομικές έννοιες, όσο η οντολογική⁴²³ ταξινόμησή τους και – πρωτίστως – η εκάστοτε αντιμετώπισή τους από δεδομένη έννομη τάξη (πβ. ενότητα 2.3.5), ενώ είναι βέβαιο ότι, όπως έχει υποστηρίξει ορθά ο G. Mounin, το εκάστοτε μεταφραστικό πρόβλημα δεν είναι το ίδιο μεταξύ δύο γλωσσών και *προς τις δύο κατευθύνσεις*⁴²⁴. Αυτή η θεωρητική εξήγηση, ασφαλώς, δεν μας απαλλάσσει από τα συγκεκριμένα επιμέρους προβλήματα που πραγματικά αντιμετωπίζει ο νομικός μεταφραστής κατά το δύσκολο έργο του, καθιστά όμως σαφές ότι η Νομική Επιστήμη, τουλάχιστον από ορολογική και μεταφρασεολογική σκοπιά, δεν είναι τόσο διαφορετική από τα άλλα ειδικά θεματικά πεδία, όπως συχνά πιστεύεται, αφού είναι σαφές ότι εμφανίζει λίγο-πολύ τα ίδια χαρακτηριστικά με τα άλλα θεσμικά θεματικά πεδία, όπως η θρησκεία, η πολιτική, ο στρατός κ.ά. Ο M. Harvey έχει γράψει σχετικά:

Βεβαίως το δίκαιο είναι ασυνήθιστο υπό την έννοια ότι εξαρτάται από ένα σύστημα, αλλά δεν είναι μοναδικό από αυτή την άποψη: η θρησκεία και η πολιτική επιστήμη, οι οποίες ιστορικά συνδέονται με το δίκαιο, είναι αδιαχώριστες από την έννοια των συστημάτων. Ούτε οι πολιτισμικά εξαρτημένες έννοιες συνιστούν αποκλειστικότητα του πεδίου του δικαίου: διαποτίζουν τα λογοτεχνικά κείμενα^[...] και όντως ξεφυτρώνουν σε όλους τους γνωστικούς τομείς οι οποίοι δεν έχουν τυποποιηθεί πλήρως.^[...] Δεδομένης της αυξανό-

422. Mattila, 2006, όπ.π., 105.

423. Για τη σχέση μεταξύ οντολογίας και ορολογίας βλ. ενδ. Felber, 1984, όπ.π., σ. 102.

424. G. Mounin, *Τα θεωρητικά προβλήματα της μετάφρασης* (μετάφραση: Ι. Παπασπυρίδου). Αθήνα: Π. Τραυλός, 2002 [τίτλος πρωτοτύπου: *Les problèmes théoriques de la traduction*. Paris : Gallimard, 1963], σ. 235, ο οποίος αναφέρει, μεταξύ άλλων, το παράδειγμα του όρου *απόφαση διαζυγίου*, η μετάφραση του οποίου δεν δημιουργεί τα ίδια προβλήματα κατά τη μετάφραση από τη γλώσσα των Τοτονάκ προς την Αγγλική σε σύγκριση με αυτό που συμβαίνει κατά τη μετάφραση προς την αντίστροφη κατεύθυνση.

μενης σημασίας του ευρωπαϊκού και του διεθνούς δικαίου, μπορεί κανείς να αναμένει ότι το δίκαιο θα τυποποιηθεί σταδιακά περισσότερο.⁴²⁵

Είναι γεγονός ότι τα βασικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο νομικός μεταφραστής συνδέονται με τη νομική ορολογία. Σε αυτό το πνεύμα, η D. Cao υποστηρίζει ότι:

[...]. Η νομική ορολογία είναι το πιο ορατό και χτυπητό γλωσσικό χαρακτηριστικό της νομικής γλώσσας ως τεχνικής γλώσσας, είναι μάλιστα μία από τις σημαντικότερες πηγές δυσκολίας κατά τη μετάφραση νομικών κειμένων. [...]⁴²⁶

Όπως αναφέρει, μεταξύ άλλων, στο κλασικό πλέον έργο της και η S. Žarčenić, όλα τα νομικά κείμενα, εκτός από όρους, περιλαμβάνουν και στοιχεία από τη ΓΓ⁴²⁷, όπως κάθε ειδικό κείμενο – και δεν αναφερόμαστε σε οροποιημένα στοιχεία από τη ΓΓ, αλλά σε γλωσσικά στοιχεία γενικής επικοινωνίας⁴²⁸. Τέτοια στοιχεία δεν θέτουν στον μεταφραστή περισσότερα προβλήματα απ’ όσα θα του έθετε η μετάφραση οποιουδήποτε μη ειδικού κειμένου. Διατηρούμε, ωστόσο, τις επιφυλάξεις μας, σχετικά με την άποψή της σύμφωνα με την οποία:

[...]. Σύγχυση προκύπτει όταν σε έναν όρο αποδίδεται μια νομική σημασία που σχετίζεται λίγο ή καθόλου με το αντικείμενο στο οποίο αναφέρεται ο όρος στη συνήθη γλώσσα [ordinary language]⁴²⁹.

Και αυτό διότι, απλούστατα, η βασική αποστολή των όρων κατ’ αρχήν δεν είναι η χρήση τους στη «συνήθη γλώσσα» (άλλο το ότι παρεισφρέουν στην τελευταία

425. M. Harvey, “What’s so Special about Legal Translation?”, *Meta : journal des traducteurs/ Meta: Translators’ Journal* 47:2, 2002, 177–185, σ. 180. Στην ουσία, τα μη νομικά (ή, γενικότερα, τα μη θεσμικά) θεματικά πεδία φαντάζουν ευκολότερα στο μεταφραστή ανάλογα με το βαθμό εξοικείωσης του πολιτισμού, εντός του οποίου ο μεταφραστής αναπτύχθηκε και δρα, με άλλους πολιτισμούς, πβ. E. Nida, “Linguistics and ethnology in translation problems”, *Word* 2, 1945, 194–208, σ. 194, στον Mounin, 2002[1963], *αυτόθι*, σύμφωνα με τον οποίο «Οι πολύπλοκοι πολιτισμοί έχουν τόσες αντιστοιχίες στη συμπεριφορά και έχουν αποκτήσει μια τέτοια γνώση των αντιστοιχιών σε άλλους πολιτισμούς, ώστε η μεταφραστική εργασία δεν είναι τόσο πολύπλοκη και ο μεταφραστής δεν συνειδητοποιεί τόσο έντονα τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά [η γνώση των οποίων αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση] της μετάφρασής του».

426. Cao, 2007, *όπ.π.*, σ. 53.

427. Žarčenić, 1997, *όπ.π.*, σ. 231 (με τις εκεί παραπομπές).

428. Αντίστοιχα με το *τρίτο στρώμα γλώσσας* των «κοινοτικών νομικών κειμένων» του B. Κουτσιβίτη βλ. ενότητα 1.4.3.

429. Žarčenić, 1997, *αυτόθι*.

και καθίστανται, τελικά, αναπόσπαστο μέρος της). Αποτελεί, παρομοίως, κοινό τόπο το ότι ένας όρος που ανήκει σε περισσότερα από ένα θεματικά πεδία ενδέχεται να κατασημαίνει διαφορετική έννοια σε καθένα από αυτά τα θεματικά πεδία, ακόμη και αν πρόκειται για υποπεδία ενός ευρύτερου θεματικού πεδίου⁴³⁰. Είδαμε π.χ. παραπάνω (βλ. ενότητα 4.1.3.3) τον όρο *ενοχή* στο Αστικό Δίκαιο και στο Ποινικό Δίκαιο, δύο υποπεδία του Δικαίου, στα οποία ο ίδιος όρος αντιστοιχεί σε εντελώς διαφορετικό ορισμό, αποδίδοντας διαφορετική έννοια, με διαφορετικό βάθος και πλάτος και, επομένως, έχει διαφορετική σημασία. Ας παρακολουθήσουμε την άποψη της ίδιας μελετήτριας παρακάτω στο ίδιο έργο, όταν γράφει ότι:

Το πρόβλημα χρησιμοποίησης υπαρχόντων όρων ως νεολογισμών γίνεται οξύτερο όταν το αντικείμενο, η σχέση, η πράξη ή η διαδικασία δεν υπάρχουν στην κοινωνία-στόχο. [...]

Διερωτώμαστε εύλογα γιατί τάχα το ίδιο πρόβλημα δεν υπάρχει όταν χρησιμοποιούνται όροι που δεν υπήρχαν προηγουμένως. Αν ένα αντικείμενο κ.λπ. δεν υπάρχει στην κοινωνία-στόχο (και άρα στην κουλτούρα-στόχο), τότε γιατί η απόδοσή του στη γλώσσα-στόχο θα είναι ευκολότερη σε περίπτωση που δεν πρόκειται για προϋπάρχοντα όρο; Το μόνο που θα μπορούσαμε να δεχτούμε όσον αφορά τη συγκεκριμένη θέση είναι ότι η χρησιμοποίηση υπαρχόντων όρων με νεολογική σημασία δημιουργεί πρόβλημα σε μεταφραστές που τους γνωρίζουν μόνο με αυτή τη σημασία, άρα σε μεταφραστές με ελλιπή γνώση του θεματικού πεδίου στο πλαίσιο του οποίου μεταφράζουν.

Στην ουσία, αν θέλουμε να μην απεραντολογούμε σχετικά με την τάδε ή τη δείνα διατύπωση, θα πρέπει να θέσουμε το ζήτημα ως εξής: Τι είναι άραγε δυσκολότερο; Η μετάφραση κειμένων Ελβετικού Δικαίου από τη Γερμανική (Ελβετίας) στη Γερμανική (Γερμανίας), η μετάφραση καναδικής νομοθεσίας από την Αγγλική στην Ελληνική για να τη συμβουλευτεί έλληνας δικηγόρος που δεν γνωρίζει την Αγγλική, η μετάφραση κειμένων Μαλτέζικου Δικαίου από την Αγγλική στη Μαλτέζικη, ή η μετάφραση κειμένων Καναδικού Δικαίου από την Αγγλική (Καναδά) στη Γαλλική (Καναδά); Η απάντηση είναι ξεκάθαρη: πιο δύσκολες είναι οι πρώτες δύο περιπτώσεις, διότι εκεί ο μεταφραστής αποσκοπεί στην επικοινωνία μεταξύ διαφορετικών δικαϊκών συστημάτων. Οι δυσκολίες της τρίτης περίπτωσης εντοπίζονται στο γεγονός ότι η Μάλτα δεν χρησιμοποιεί, στην ουσία, την τεχνική της *παράλληλης πολυγλωσσικής σύνταξης* (co-drafting ή parallel drafting) νομικών κειμένων, αλλά συντάσσει τη νομοθεσία

430. Pilke, 2004, *αυτόθι*.

στην Αγγλική και κατόπιν τη μεταφράζει στη Μαλτέζικη⁴³¹. Αντίθετα, η τέταρτη περίπτωση εμφανίζει κυρίως γλωσσικές δυσκολίες αφού, στις χώρες που χρησιμοποιούν *παράλληλη πολυγλωσσική σύνταξη*, όπως ο Καναδάς, η Ελβετία ή το Βέλγιο⁴³², υπάρχει ήδη μια – λιγότερο ή περισσότερο πρόσφατη – παράδοση εναρμόνισης της νομικής ποικιλίας της μιας επίσημης γλώσσας με την άλλη/τις άλλες, ούτως ώστε η αντιστοιχία των νομικών εννοιών να είναι 1:1. Άλλωστε, και μόνο το γεγονός ότι είναι δυνατή η *παράλληλη πολυγλωσσική σύνταξη* μετά από κατάλληλη εναρμόνιση των εννοιών και των όρων που τις κατασημαίνουν, επιβεβαιώνει ότι η μοναδική μεταφραστική ιδιαιτερότητα στη ΝΜ είναι εννοιολογική/ορολογική, άρα πραγματολογική, ενώ από καθαρά γλωσσική άποψη τα προβλήματα είναι τα ίδια όπως σε κάθε μη νομική διαγλωσσική μετάφραση. Μάλιστα, η Μ. Chromá κάνει λόγο για «διασημειωτική μετάφραση [intersemiotic translation]» όσον αφορά τη διαγλωσσική μετάφραση νομικών κειμένων:

Η διαγλωσσική μετάφραση ενός νομικού κειμένου είναι διασημειωτική μετάφραση [intersemiotic translation] [...], καθώς αντιπροσωπεύει μια διαδικασία όπου το ένα δυϊκό σημειωτικό σύστημα [dual semiotic system] πρέπει να αντικατασταθεί με το άλλο, διατηρώντας το σκοπό και τα χαρακτηριστικά του κειμένου-πηγής στο βαθμό όπου αναμένεται και απαιτείται από το λήπτη του μεταφράσματος (ο βαθμός ενδέχεται να διαφέρει ανάλογα με το σκοπό της μετάφρασης).⁴³³

Κατά τη γνώμη μας, διασημειωτική μπορεί να θεωρηθεί η διαγλωσσική μετάφραση νομικών κειμένων μόνο υπό την προϋπόθεση ότι το δικαϊκό σύστημα-πηγή είναι διαφορετικό από το δικαϊκό σύστημα-στόχο, γεγονός που ισχύει, άλλωστε, και για την ενδογλωσσική μετάφραση νομικών κειμένων υπό την ίδια προϋπόθεση. Δεδομένων των ανωτέρω, η ΝΜ μπορεί να διακριθεί σε:

431. Βλ. ενδ. European Commission, 2010, *αυτόθι*.

432. Το Βέλγιο ακολουθεί παράλληλη πολυγλωσσική σύνταξη ειδικά όσον αφορά τη Γαλλική και τη Φλαμανδική· αντίθετα, στην περίπτωση της τρίτης επίσημης γλώσσας του, της Γερμανικής, η νομοθεσία μεταφράζεται από μία από τις άλλες δύο γλώσσες, βλ. ενδ. European Commission, 2010, σ. 50.

433. Μ. Chromá, “A Dictionary for Legal Translation” στο C.J.W. Baaij (επιμ.) *The Role of Legal Translation in Legal Harmonization*. Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer, σειρά Law & Business, 2012, 109–138, σ. 117. Άλλωστε, δυνητικά τουλάχιστον, κάθε προς μετάφραση κείμενο μπορεί να απευθυνθεί και σε άλλου είδους λήπτες με κοινές μεταξύ τους επιδιώξεις, βλ. Χ. Φωστιέρη, «Η ορολογική διάσταση της μεταφραστικής πρακτικής ή περί μίας δευτερογενούς αλλά όχι δευτερεύουσας λειτουργίας της μετάφρασης» στο Κ. Βαλεοντής (επιμ.) *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία. Ανακοινώσεις 3ου Συνεδρίου*. Αθήνα: ΕΛΕΤΟ, 2001, 281–190, σσ. 282–283.

- α) ενδογλωσσική μετάφραση μεταξύ κειμένων τα οποία αντανakλούν διαφορετικές έννομες τάξεις⁴³⁴.
- β) διαγλωσσική μετάφραση μεταξύ κειμένων τα οποία αντανakλούν τα οποία αντανakλούν διαφορετικές έννομες τάξεις⁴³⁵.
- γ) διαγλωσσική μετάφραση μεταξύ κειμένων τα οποία αντανakλούν την ίδια έννομη τάξη στην οποία δεν ισχύει η **παράλληλη πολυγλωσσική σύνταξη** (άρα υπάρχει γλώσσα-πηγή και γλώσσα-στόχος)⁴³⁶.
- δ) διαγλωσσική μετάφραση μεταξύ κειμένων τα οποία αντανakλούν την ίδια έννομη τάξη στην οποία ισχύει η **παράλληλη πολυγλωσσική σύνταξη** (άρα δεν υπάρχει γλώσσα-πηγή και γλώσσα-στόχος)⁴³⁷. πρόκειται για μια κοινή τεχνική μετάφραση, χωρίς ιδιαίτερα διακριτικά χαρακτηριστικά που να προκύπτουν από τις όποιες ιδιαιτερότητες του θεματικού πεδίου (δικαιο).

Υπό μια τέτοια οπτική κατανοείται καλύτερα η πολυγλωσσία ενός και του αυτού νομικού συστήματος (λ.χ. νομική Αγγλική Καναδά και νομική Γαλλική Καναδά), ή οι περισσότερες νομικές γλώσσες ως **υφολογικές ποικιλίες (registers)** μιας και της αυτής γλώσσας, όταν η τελευταία χρησιμοποιείται σε περισσότερα και διαφορετικά μεταξύ τους (ή, έστω, έκαστο με ανεξάρτητη νομική παράδοση) νομικά συστήματα (νομική Γερμανική Γερμανίας, νομική Γερμανική Αυστρίας, νομική Γερμανική Ελβετίας)⁴³⁸. Η χρήση του όρου **μετάφραση** για ενδογλωσσική⁴³⁹ μετάβαση από το δίκαιο-πηγή στο δίκαιο-στόχο θα μπορούσε, με μια βιαστική ματιά, να θεωρηθεί καταχρηστική· ωστόσο εμείς, βασιζόμενοι στον ορισμό της μετάφρασης τον οποίο εισηγείται ο Γ. Κεντρωτής και δεχόμενοι ότι ο όρος **γλώσσα** δύναται να δηλώνει και οποιαδήποτε **ειδική γλώσσα, υφολογική ποικιλία, κοινωνιόλεκτο** κ.τ.ό. ακόμη και της ίδιας γλώσσας, αποκαλούμε μετάφραση οποιαδήποτε

434. Πβ. European Commission, 2010, σ. 68.

435. Πβ. European Commission, 2010, σσ. 67–68.

436. Τέτοια είναι, όπως προαναφέραμε, η περίπτωση λ.χ. της νομοθεσίας της Μάλτας ή της ΕΕ, πβ. European Commission, 2010, σσ. 52, 70–71.

437. Τέτοια είναι, όπως προαναφέραμε, η περίπτωση λ.χ. της νομοθεσίας του Καναδά ή οι διεθνείς συμβάσεις και συνθήκες, πβ. European Commission, 2010, σσ. 68–69.

438. Sandrini, 1999, όπ.π., σ. 12. Το αυτό ισχύει και για τη νομική ορολογία, Sandrini, 1999, όπ.π., σ. 30.

439. European Commission, 2010, σ. 10.

[...] μεταφορά ενός σταθερά συγκεκριμένου και, ως εκ τούτου, μονίμως προσφερομένου ή κατ' αρέσκειαν επαναλαμβανομένου κειμένου, που έχει συνταχθεί σύμφωνα με τους κανόνες της γλώσσας αφετηρίας, από τη γλώσσα αφετηρίας στη γλώσσα αφίξεως, και δη σε ένα κείμενο, που α) συντάσσεται σύμφωνα με τους κανόνες της γλώσσας άφιξης, β) διατηρεί το νόημα του πρωτοτύπου και γ) μπορεί οποτεδήποτε να ελεγχθεί ως προς την ορθότητά του και να διορθωθεί.⁴⁴⁰

Πέραν όμως των καθαρά γλωσσικών εφοδίων, είναι απολύτως λογική η απαίτηση οι νομικοί μεταφραστές να έχουν γνώσεις Συγκριτικού Δικαίου (Comparative Law)⁴⁴¹, διότι ακριβώς αυτές θα τους παρέχουν την απαραίτητη ικανότητα να ερμηνεύουν και να διαγιγνώσκουν πότε πρέπει να χρησιμοποιήσουν ένα όρο και πότε όχι, πότε υπάρχει πράγματι εννοιολογική ασυμμετρία μεταξύ δύο έννομων τάξεων, πότε υπάρχει μερική μόνο εννοιολογική ομοιότητα, πότε υπάρχουν ψευδόφιλοι όροι κ.ά. συναφή ερωτήματα. Για να δώσουμε μια ιδέα της διαφοράς μεταξύ δικαϊκών συστημάτων του ηπειρωτικού δικαίου και δικαϊκών συστημάτων του κοινοδικαίου, έστω ως παράδειγμα το παρακάτω λήμμα από το προαναφερθέν (βλ. ενότητα 0) *Ελληνο-Αγγλικό/Αγγλο-Ελληνικό Λεξικό Νομικών Όρων* των Χ. Σταμέλου και Δ. Χατζημανώλη:

estoppel (ουσ.) ένσταση, παρεμπόδιση, κεκτημένο δικαίωμα (σιωπηρό), δεδικασμένο, αμάχητο τεκμήριο, πρόκριμα, δικαίωμα από το νόμο, αναστολή αποκλεισμού, απαράδεκτο, απαγόρευση, τήρηση συμπεριφοράς με αυτοδέσμευση. [...] ⁴⁴²

Όπως παρατηρεί κανείς, στο εν λόγω λήμμα δίνονται ένδεκα (11) αποδόσεις του αγγλικού όρου *estoppel*. Αν ο μεταφραστής δεν έχει γνώσεις συγκριτικού δικαίου, θα είναι πραγματικά αδύνατον να ξεχωρίσει πότε θα πρέπει να χρησιμοποιήσει την κάθε απόδοση, ενώ ενδέχεται να συναντήσει περιπτώσεις όπου καμία απόδοση δεν φαίνεται να ταιριάζει. Η κατάσταση περιπλέκεται περισσότερο, αν ληφθεί υπόψη ότι οι πόροι νομικής ορολογίας: α) σπανίζουν σε σχέση με κάποιες λιγότερο ομιλούμενες γλώσσες, μεταξύ των οποίων και η

440. Κεντρωτής, 1996, όπ.π., σσ. 117–118.

441. Βλ. ενδ. M. Galdia, “Comparative law and legal translation”, *The European Legal Forum. Forum iuris communis Europae* 1, 2003, 1–4, σ. 4· C.A. Irrazábal, “El common law en una era de cambios sin precedentes: algunas reflexiones y su relevancia para la tarea y la formación del traductor”, *Revista cTPcba* 119, 2013, 24–29, σ. 24.

442. Χ. Σταμέλος και Δ. Χατζημανώλη, *Ελληνο-Αγγλικό/Αγγλο-Ελληνικό Λεξικό Νομικών Όρων*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, 2011, σ. 280. Έχουμε παραλείψει τα παραδείγματα που δίνει το εν λόγω λεξικό αυτόθι και στην επόμενη σελίδα.

Νεοελληνική⁴⁴³ και β) δεν έχουν πάντα την αναμενόμενη ποιότητα και αξιοπιστία⁴⁴⁴. Οι μόνοι αξιόπιστοι πολυγλωσσικοί πόροι νομικής ορολογίας, τουλάχιστον για τις γλώσσες της ΕΕ, είναι η βάση όρων IATE (<http://iate.europa.eu/SearchByQueryLoad.do?method=load>) και το EUR-Lex (ιστότοπος πρόσβασης στο δίκαιο της ΕΕ: <http://eur-lex.europa.eu/homepage.html>).

Ωστόσο, ένα βασικό ερώτημα που δεν μπορεί να απαντηθεί αποκλειστικά και μόνο με γνώσεις Συγκριτικού Δικαίου είναι το τι θα πρέπει να πράξει ο μεταφραστής σε περίπτωση ανυπαρξίας όρου στη γλώσσα-στόχο για την κατασήμανση έννοιας που υπάρχει στη γλώσσα-πηγή. Καθαρά από τη σκοπιά της Ορολογίας, έχει στη διάθεσή του όλους τους μηχανισμούς σχηματισμού όρων που αναφέραμε παραπάνω (βλ. ενότητα 7). Όσον αφορά ειδικά τον μεταφραστικό δανεισμό νομικών εννοιών, που είναι και η συνηθέστερη στρατηγική σε τέτοιες περιπτώσεις, θα καταφύγουμε σε ένα παράδειγμα από τη ΝΓ της ΕΕ, επειδή το Δίκαιο της ΕΕ είναι το πλέον κατάλληλο πλαίσιο για να δούμε πώς λειτουργεί ο μεταφραστικός δανεισμός. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το ότι, στον «Κοινό πρακτικό οδηγό του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής για τα πρόσωπα που συμβάλλουν στη σύνταξη των νομοθετικών κειμένων στο πλαίσιο των κοινοτικών οργάνων», κατευθυντήρια γραμμή 5, εδάφιο 3, διαβάζουμε:

«Αφετέρου, οι εκφράσεις που χρησιμοποιούνται – και ιδίως, αλλά όχι μόνο, οι νομικοί όροι – δεν πρέπει να συνδέονται πολύ στενά με τη γλώσσα ή το σύστημα δικαίου του συντάκτη· διαφορετικά δημιουργείται κίνδυνος για την ποιότητα της μετάφρασης».⁴⁴⁵

Αν αναλύσουμε προσεκτικά τη διατύπωση του εν λόγω εδαφίου, θα διαπιστώσουμε ότι η νομοτεχνική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης προτρέπει εμμέσως πλην σαφώς στην εξεύρεση αναλογιών μεταξύ των διαφόρων εθνικών συστημάτων δικαίου, ούτως ώστε η χρησιμοποιούμενη νομική ορολογία να είναι δια-

443. Βλ. ενδ. Ι. Σαριδάκης, «“Δίκτυο ορολογίας για την ελληνική γλώσσα και μετάφραση” 11 Απριλίου 2014, ΣΧΕΔΙΟ, Συμπεράσματα» στο Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Πρακτικά Ημερίδας Εργασίας “Δίκτυο ορολογίας για την νεοελληνική γλώσσα και μετάφραση”*, Αθήνα, 11 Απριλίου 2014, Γραφείο Αθηνών της Γενικής Διεύθυνσης Μετάφρασης. Αθήνα: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Αντιπροσωπεία στην Ελλάδα, 2014, 102–106 (όπως εμφανίζονται στο αρχείο pdf που περιέχει τα Πρακτικά), σ. 105 (4 στο μεμονωμένο κείμενο του ΣΧΕΔΙΟΥ), βλ. ιστοσελίδα <http://ec.europa.eu/greece/pdf/2014-06-03-praktika-imeridas+parartimata.pdf> (επίσκεψη 06-7-2014).

444. Βλ. ενδ. Α. Tassini, *The Translator Guide. The #1 resource for ambitious professional translators and students*. Portland: Global Translation Institute (GTI), x.x., σ. 27.

445. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2003, *αυτόθι*.

φανής για οποιονδήποτε λήπτη προέρχεται από κράτος-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ανεξάρτητα από τις όποιες ιδιαιτερότητες του οικείου συστήματος δικαίου, καθώς θα στηρίζεται σε έναν όρο της γλώσσας-στόχου που θα καλύπτει την ίδια «υπεραφηρημένη» έννοια⁴⁴⁶.

Αυτό συνεπάγεται ότι ο αναλογικός κανόνας μπορεί να αποδειχθεί ιδιαίτερα χρήσιμος όσον αφορά τις εμπλεκόμενες γλώσσες, καθότι συνδυάζει την εξεύρεση και αξιοποίηση διαγλωσσικών αναλογιών στον σχηματισμό όρων, αφενός, με την ανάλυση των χαρακτηριστικών των εννοιών, αφετέρου· μπορεί επομένως να αξιοποιηθεί λ.χ. κατά την επιστράτευση των μηχανισμών νεωνυμίας και σημασιολογικής επέκτασης, με στόχο την αποφυγή δυσμετάφραστων και/ή αδιαφανών νομικών όρων. Ωστόσο, στο εδάφιο 4 της κατευθυντήριας γραμμής 5 του προαναφερθέντος «Κοινού πρακτικού οδηγού», διαβάζουμε:

«Το αποτέλεσμα που πρέπει να επιτευχθεί είναι το ακόλουθο: στο μέτρο του δυνατού και λαμβανομένης υπόψη της ιδιαιτερότητας του κοινοτικού δικαίου και της ορολογίας του, η πράξη πρέπει να εκλαμβάνεται, από τα άτομα που είναι επιφορτισμένα με την εφαρμογή της ή την ερμηνεία της σε κάθε κράτος μέλος (δημόσιοι υπάλληλοι, δικαστές, δικηγόροι κ.λπ.), ως κείμενο που σέβεται ένα ορισμένο κανονιστικό τρόπο γραφής και όχι ως «μετάφραση» με την κακή έννοια του όρου. Πράγματι, τα κείμενα που βρίθουν δυσνόητων δανείων, αντιγραφών ή εξεζητημένων όρων, ευθύνονται κατά μεγάλο μέρος για την κριτική που ασκείται κατά της κοινοτικής νομοθεσίας, η οποία αντιμετωπίζεται, στις περιπτώσεις αυτές, ως ξένο σώμα».⁴⁴⁷

Αν αναλύσουμε και αυτή τη διατύπωση, συνάγουμε ότι αποσκοπεί στο να μετριάσει τα αποτελέσματα της πρακτικής στην οποία προτρέπει το προηγούμενο εδάφιο, πράγμα που συνεπάγεται, όσον αφορά τον αναλογικό κανόνα, ότι θα πρέπει κανείς να είναι ιδιαίτερα προσεκτικός κατά την εφαρμογή του, έτσι ώστε η ορολογία – και εν τέλει ολόκληρο το κείμενο – να μην ηχεί ως «μετάφραση»⁴⁴⁸. Πρέπει να επισημάνουμε ότι, όπως σε κάθε μετάφραση, έτσι και στη NM απαιτείται η επίτευξη ποικίλων μορφών *μεταφραστικής ισοδυναμίας*, η οποία, παρά την ασυνέπεια με την οποία έχει κατά καιρούς χρησιμοποιηθεί ο

446. R. Sacco, “La traduzione giuridica” στο U. Scarpelli και P. di Lucia (επιμ.) *Il linguaggio del diritto*. Milano: LED, 1994, 475–490, σ. 490· πβ. και Κριμπάς, 2009, όπ. π. σσ. 380–381.

447. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2003, όπ.π., σσ. 19–20.

448. Κριμπάς, 2009, όπ. π. σσ. 374–376

όρος στις μεταφραστικές σπουδές⁴⁴⁹, μπορεί να αποβεί χρήσιμη στη μετάφραση ΓΕΣ, συμπεριλαμβανομένης της ΝΜ. Όπως γράφει ο M. Galdia:

[...], άπαξ και ο όρος «ισοδυναμία» οριστεί σαφώς⁴⁵⁰, επιτελεί σημαντική λειτουργία στην επιστήμη της μετάφρασης. Για παράδειγμα, τα προβλήματα που αφορούν τη νομική μετάφραση – ιδίως στον τομέα της ορολογίας – μπορούν να εκτεθούν πιο εύκολα με τη βοήθεια του ορισμού που έχει προταθεί από τους Reiß και Vermeer. Παρ' όλα αυτά, η λειτουργική ισοδυναμία δεν εξαρτάται μόνο από την ορολογία, αλλά και από το νομικό κείμενο, με όλες τις συντακτικές, σημασιολογικές και πραγματολογικές του συνέπειες.⁴⁵¹

Τώρα, αν υποθέσουμε ότι η πιο τυπική περίπτωση «στατικής»⁴⁵² μεταφραστικής ισοδυναμίας – άρα ταύτισης της ισοδυναμίας με την παραλληλία⁴⁵³ – (πρέπει να) είναι η ισοδυναμία μεταξύ ενός όρου της γλώσσας-πηγής και ενός όρου της γλώσσας-στόχου, τότε μπορούμε να θέσουμε δύο ερωτήματα: α) για την επίτευξη «πλήρους» ορολογικής ισοδυναμίας μεταξύ ενός νομικού όρου της γλώσσας-πηγής και ενός νομικού όρου της γλώσσας-στόχου και λαμβανομένου υπόψη του αναλογικού κανόνα, αλλά και των κατευθυντήριων γραμμών του προαναφερθέντος «Κοινού πρακτικού οδηγού», απαιτείται ο νομικός όρος να είναι μεταφραστικά ισοδύναμος ως προς όσο το δυνατόν περισσότερα συστατικά του; β) η καθαρά «στατική» ορολογική ισοδυναμία αντιβαίνει στη μάλλον «δυναμική» νομική ισοδυναμία; Αν η απάντηση στο πρώτο ερώτημα είναι θετική, όπως πιστεύουμε, τότε ο αναλογικός κανόνας θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη μέχρι και την ελάχιστη δυνατή μονάδα του εκάστοτε προς απόδοση/μετάφραση νομικού όρου, πράγμα που είναι ωστόσο νοητό μόνο στην περίπτωση αρκετά «συμμετρικών» – από ορολογική και εννοιολογική άποψη – δικαϊκών

449. Βλ. αναλυτικά Π.Γ.Κριμπάς, «Η προσέγγιση του ζητήματος της ισοδυναμίας στον ελληνόφωνο χώρο: φάσεις και αντιφάσεις» στο Τ. Νενοπούλου και Ε. Λουπάκη (επιμ.). *Η μεταφρασεολογική έρευνα και η μεταφραστική πρακτική στον ελληνόφωνο χώρο*. Θεσσαλονίκη: Publish City, 2011, 85–101 (ολόκληρο).

450. Ο συγγραφέας παραπέμπει στο έργο των K. Reiß και H.J. Vermeer, *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*. Tübingen: Niemeyer, 1984, σ. 140.

451. Galdia, 2003, όπ.π., σ. 2.

452. S. Grammenidis, « L'équivalence en traduction: de la pratique traduisante à la définition d'un concept » στο S. Öztürk Kasar (επιμ.) *Interdisciplinarité en traduction/Interdisciplinarity on Translation*, τ. 1. Istanbul: İsis, 2006, 333–344, σσ. 333, 341–342· πβ. και Κριμπάς, 2011, όπ.π., σσ. 85–87.

453. Π.Γ. Κριμπάς, 2005, *αυτόθι*. Οι όροι «παραλληλία» του Π.Γ. Κριμπά, «στατική ισοδυναμία» του S. Grammenidis και «τυπική ισοδυναμία (formal equivalence)» του E. Nida, στον L. Venuti (επιμ.) *The Translation Studies Reader* (2nd edition). New York/Abingdon: Routledge, 2004, σσ. 160–162, είναι, ουσιαστικά, ταυτόσημοι.

συστημάτων, τα οποία – επιπροσθέτως – εκφράζονται μέσω γλωσσών με εμφανή μορφολογική, λεξιλογική κ.ά. συγγένεια μεταξύ τους⁴⁵⁴. Πέραν τούτου, όταν αυτό δεν είναι δυνατό ή είναι μόνο σε περιορισμένο βαθμό, ο αναλογικός κανόνας θα πρέπει να τηρείται τουλάχιστον σε σημασιολογικό επίπεδο. Όσον αφορά το δεύτερο ερώτημα, η απάντηση είναι θετική όταν απαιτείται εναρμόνιση δικαιών όπως στην περίπτωση της ΕΕ, καθώς ο ίδιος ο στόχος της οικοδόμησης ενός ενιαίου συστήματος δικαίου απαιτεί τον παραμερισμό της νομικής ισοδυναμίας και την καθιέρωση της ορολογικής ισοδυναμίας, όπως αυτή ισχύει στις περισσότερες μη θεσμικές ΓΕΣ, μέσω τυποποίησης και εναρμόνισης των εθνικών δικαίων, παρά τις όποιες αντιστάσεις των νομικών κύκλων κάθε κράτους-μέλους⁴⁵⁵.

Σε κάθε περίπτωση – και αυτό δεν αφορά αποκλειστικά τη νομική μετάφραση – δεν θα πρέπει να λησμονούμε αυτό που έχουν ήδη επισημάνει οι P. G. Krimpas (Π.Γ.Κ.) και E. Ananiadis-Bassias:

Η μετάφραση, συμπεριλαμβανομένης της νομικής και της οικονομικής μετάφρασης, είναι αναπόφευκτα μια επικοινωνιακή πράξη και, κατά συνέπεια, πρέπει να λαμβάνει κανείς υπόψη του την ταυτότητα και την ικανότητα των τελικών χρηστών του μεταφρασμένου κειμένου. Πρόκειται για επιχειρηματίες που έχουν ανάγκη από ταχύτητα; Πρόκειται για τους πολίτες ενός κράτους-μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, των οποίων οι έννομες σχέσεις διέπονται από τη νομοθεσία που περιέχει τους εν λόγω όρους; Θα μπορούσε κανείς να πει ότι ο δρόμος της έρευνας επί του αντικειμένου θα είναι μακρύς.⁴⁵⁶

454. Βλ. όμως και Βλαχόπουλος, 2003, όπ.π., σ. 26, ο οποίος επισημαίνει ορθά ότι η γλωσσική συγγένεια μπορεί να αποδειχθεί πηγή ψευδόφιλων όρων για τον ανυποψίαστο μεταφραστή.

455. Πβ. όσα γράφει ορθά η Šarčević, 1997, όπ.π., σ. 267–269, σχετικά με την αντίσταση των νομικών σε αλλαγές και με την ανάγκη τυποποίησης της νομικής ορολογίας.

456. P.G. Krimpas και E. Ananiadis-Bassias, « Traduction, plurilinguisme et harmonisation des marchés des capitaux en Europe : terminologie juridique de la législation Communautaire et pratiques traductionnelles » στο *Terminologie et plurilinguisme dans l'économie internationale*. Milan : Università Cattolica, 2009, 92-102, σ. 101, στην ιστοσελίδα <http://unilat.org/Library/Handlers/File.ashx?id=09850e3c-875c-4fb7-be6c-ae5cc6cdc5e0> (επίσκεψη 27-8-2014).

9 Ανάλυση των όρων

9.1 Ορισμοί

9-01* φθόγγος, φωνή

ελάχιστο γλωσσικό ηχητικό στοιχείο μιας γλώσσας

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 1 – Οι φθόγγοι έχουν *ατομική* ηχητική υπόσταση και συνθέτουν τη *φυσική* (υλική) *υπόσταση* μιας γλώσσας.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 2 – Σε κάθε ιδιαίτερο σχηματισμό των φωνητικών οργάνων κατά την ομιλία αντιστοιχεί και ένας φθόγγος, για τον οποίο ο φωνητικός χρησιμοποιεί και ξεχωριστό όνομα ή σύμβολο. Τα φωνητικά σύμβολα γράφονται μέσα σε αγκύλες.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 3 – Παραδείγματα: [a], [o], [η], [κ] (όπως στη συλλαβή: <κα> [ka]), [c] (στη Νεοελληνική, αλλόφωνο του [k] πριν από πρόσθια φωνήεντα, όπως στη συλλαβή <κε> [ce])

9-02* φώνημα

ελάχιστη γλωσσική μονάδα που έχει εννοιολογικά (σημασιολογικά) διαφοροποιητική αξία στο φωνολογικό σύστημα μιας γλώσσας

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 1 – Η αντικατάσταση ενός φωνήματος με ένα άλλο στο ίδιο φωνητικό περιβάλλον επιφέρει αλλαγή σημασίας.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 2 – Τα φωνήματα αποτελούν ομαδοποιήσεις των φθόγγων μιας γλώσσας, έχουν δηλαδή ταξινομική ακουστική υπόσταση. Ένα φώνημα στον γραπτό λόγο (δηλαδή στην «ιστορική» γραφή) συμβολίζεται με ένα ή περισσότερα γράμματα ανάλογα με την περίπτωση. Για τη μελέτη τους τα σύμβολα των φωνημάτων γράφονται μέσα σε πλάγιες γραμμές.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 3 – Παραδείγματα: /a/ → <a>, /o/ → <o> ή <ω>, /η/ → <γ> (π.χ. στη λέξη <άγχος> /'aŋxos/), /k/ → <κ> (π.χ. τόσο στη συλλαβή: «κα»/ka/ όσο και στη συλλαβή «κε»/ke/).

9-03* οροστοιχείο

μορφολογικό μέρος ενός όρου το οποίο είναι φορέας σημασίας

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 1 Το οροστοιχείο μπορεί να είναι λέξη, φράση, ή μόρφημα.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 2 – Παράδειγμα: συν/ τελ/ εσ/ τ/ ής/ ηχ/ ο/ από/ ρ/ ρόφ/ ησ/ ης

9-04* λέξη

οροστοιχείο που μπορεί να υπάρξει ως αυθύπαρκτη χωριστή μονάδα σε μια πρόταση

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 1 Στον γραπτό λόγο η λέξη είναι, συνήθως, μέρος του όρου που βρίσκεται μεταξύ δύο διαδοχικών κενών διαστημάτων.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 2 – Παράδειγμα: συντελεστής/ ηχοαπορρόφησης.

9-05* φράση

συντεταγμένο σύνολο **λέξεων** που αποτελεί από μόνο του έναν **όρο** ή έναν προσδιορισμό

ΣΗΜΕΙΩΣΗ – Παράδειγμα: μέσος/ συντελεστής ηχοαπορρόφησης

9-06* μόρφημα

ελάχιστο αδιαίρετο οροστοιχείο που είναι φορέας σημασίας

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 1 – Το μόρφημα μπορεί να είναι ρίζα, πρόσφυμα, ή (κλιτική) κατάληξη.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 2 – Παράδειγμα: συν/τελ/εσ/τ/ής.

9-07* κατάληξη, κλιτική κατάληξη

μόρφημα στο τέλος λέξης που δηλώνει τη γραμματική κλίση

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 1 – Η κατάληξη μπορεί να δείχνει πτώση των ονομάτων, αριθμό και πρόσωπο των ρημάτων κ.ά.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 2 – Παράδειγμα: συντελεστής/ηχοαπορρόφησης.

9-08* ρίζα

μόρφημα που μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο του ή με κατάληξη ως λέξη

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 1 – Η ρίζα αποτελεί την ετυμολογική βάση για ολόκληρη οικογένεια λέξεων

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 2 – Παράδειγμα: συντελεστής ηχοαπορρόφησης: τέλος, τελώ, τελεστής, εκτελεστής, τελεστικός, συντελώ, συντέλεια, αποτελώ, διατελώ, τέλεση, εκτέλεση, τέλεσμα, αποτελεσμα, εντέλεια, τετελεσμένος, επιτέλεση, συναποτελώ, ...

9-09* πρόσφυμα

μόρφημα που χρησιμοποιείται γενικά μόνο ως προσθήκη σε μια ρίζα χωρίς να είναι κατάληξη

ΣΗΜΕΙΩΣΗ – Το πρόσφυμα μπορεί να προηγείται μιας ρίζας (πρόθημα) ή να έπεται αυτής (επίθημα).

Παραδείγματα: συν/τελ/εσ/τ/ής, συν/τε/ταγ/μέν/η.

9-10* θέμα

μέρος λέξης αν αφαιρεθεί η κατάληξη

ΣΗΜΕΙΩΣΗ – Παραδείγματα: συντελεστ/ής, συντεταγμέν/η

9-11* γραμματική ανάλυση

ανάλυση ενός όρου στα οροστοιχεία του

ΣΗΜΕΙΩΣΗ – Στη γραμματική ανάλυση προεξάρχει η μορφολογική διάσταση, σε αντίθεση με την ορολογική ανάλυση όπου προεξάρχει η εννοιολογική διάσταση.

9-12* οροσυνθετικό

μέρος όρου που από μόνο του αποτελεί όρο ή υποδηλώνει χαρακτηριστικό στο πλαίσιο του υποκείμενου συστήματος εννοιών

ΣΗΜΕΙΩΣΗ – Το οροσυνθετικό μπορεί να αποτελείται από ένα ή περισσότερα οροστοιχεία.

9-13* ορολογική ανάλυση

ανάλυση ενός όρου στα οροσυνθετικά του

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 1 – Στην ορολογική ανάλυση προεξάρχει η εννοιολογική διάσταση, σε αντίθεση με τη γραμματική ανάλυση όπου προεξάρχει η μορφολογική διάσταση

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 2 – Ο απλός όρος αποτελείται από ένα οροσυνθετικό.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 3 – Ο σύμπλοκος όρος, σε πρώτη φάση ορολογικής ανάλυσης, χωρίζεται – κατά κανόνα – σε δύο οροσυνθετικά, τα λεγόμενα άμεσα συνθετικά.

9-14* άμεσο συνθετικό

ένα από τα δύο – συνήθως – οροσυνθετικά στα οποία μπορεί να χωριστεί ένας σύμπλοκος όρος σε πρώτη φάση ορολογικής ανάλυσης

ΣΗΜΕΙΩΣΗ – Κατά κανόνα, το ένα από τα άμεσα συνθετικά είναι το προσδιοριζόμενο συνθετικό ενώ το άλλο είναι το προσδιορίζον ή προσδιοριστικό συνθετικό.

9-15* προσδιοριζόμενο συνθετικό

άμεσο συνθετικό σύμπλοκου όρου που εκφράζει ένα γένος της έννοιας που υποδηλώνει ο σύμπλοκος όρος

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 1 – Στα παρατακτικά σύνθετα δεν υπάρχει προσδιοριζόμενο συνθετικό και προσδιορίζον συνθετικό· τα δύο συνθετικά υπεισέρχονται ισοδύναμα. π.χ. πομποδέκτης (= ταυτόχρονα πομπός και δέκτης)

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 2 – Παράδειγμα προσδιοριζόμενου συνθετικού: συντελεστής/ηχοαπορρόφησης

9-16* προσδιορίζον συνθετικό, προσδιοριστικό συνθετικό

άμεσο συνθετικό σύμπλοκου όρου που εκφράζει το διακριτικό χαρακτηριστικό το οποίο μετατρέπει το γένος που υποδηλώνει το προσδιοριζόμενο συνθετικό σε είδος

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 1 – Στα παρατακτικά σύνθετα δεν υπάρχει προσδιοριζόμενο συνθετικό και προσδιορίζον συνθετικό· τα δύο συνθετικά υπεισέρχονται ισοδύναμα.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 2 – Παραδείγματα προσδιορίζοντος συνθετικού: μέσος/συντελεστής ηχοαπορρόφησης, συντελεστής/ηχοαπορρόφησης

9-17* ισοδύναμη γραμματική κατηγορία

γραμματική κατηγορία στην οποία αντιστοιχεί εννοιολογικά ο όρος

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 1 – Ως γραμματικές κατηγορίες εδώ εννοούμε τα γνωστά «μέρη του λόγου» της Γραμματικής

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 2 – Η ισοδύναμη γραμματική κατηγορία ενός οποιουδήποτε όρου προκύπτει αμέσως αν απαντήσουμε στην ερώτηση: «Αν παρίστανα την έννοια που αντιπροσωπεύει ο όρος μόνο με μία λέξη «Χ» τι μέρος του λόγου θα ήταν η λέξη «Χ»;

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 3 – Παραδείγματα:

μέσος συντελεστής ηχοαπορρόφησης → ουσιαστικό
ανεξαρτήτως κώδικα → επίρρημα
ψηφιακοποιώ σήμα → ρήμα
ψηφιακός – αναλογικός → επίθετο.

9-18* νιλεκτικότητα, μήκος σε λέξεις, λεκτικό μήκος

ο αριθμός των λέξεων από τις οποίες αποτελείται ο όρος

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 1 – Αν συμβολίσουμε τη νιλεκτικότητα με N, οι μονολεκτικοί όροι έχουν N=1, οι διλεκτικοί όροι έχουν N=2 κ.ο.κ.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 2 – Παραδείγματα:

ηχοαπορρόφηση → N=1
μέσος συντελεστής ηχοαπορρόφησης → N=3
ανεξαρτήτως κώδικα → N=2
ψηφιακοποιώ σήμα → N=2
ψηφιακός – αναλογικός → N=2.

9-19* ορολογική κατηγορία

κατηγορία στην οποία υπάγεται ο όρος με βάση την ύπαρξη και διαδοχή των **άμεσων συνθετικών** του

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 1 – Η ορολογική κατηγορία μπορεί να είναι:

- απλός όρος (ΑΟ)
- σύμπλοκος όρος με μη χαρακτηρίσιμα άμεσα συνθετικά (ΜΧ)
- σύμπλοκος όρος με τη διαδοχή: προσδιοριστικό-Προσδιοριζόμενο (πΠ)
- σύμπλοκος όρος με τη διαδοχή: Προσδιοριζόμενο- προσδιοριστικό (Ππ)

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 2 – Παραδείγματα:

ήχος → ΑΟ
 ηχο/απορρόφηση → πΠ
 μέσος/συντελεστής ηχοαπορρόφησης → πΠ
 ανεξαρτήτως/κώδικα → Ππ
 ψηφιακοποιώ/σήμα → Ππ
 ψηφιακός/– αναλογικός → ΜΧ.

9-20* τύπος συμπλοκής, τύπος σύμπλεξης

τρόπος με τον οποίο συμπλέκονται τα **άμεσα συνθετικά** ενός πολυλεκτικού σύμπλοκου όρου βάσει της νιλεκτικότητάς τους και της ισοδύναμης γραμματικής κατηγορίας τους

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 1 – Ο γενικός τύπος συμπλοκής είναι:

NXY: ΛΑΒ-ΜΓΔ,

Όπου:

Λ, Μ, Ν είναι: 1, 2, 3,... δηλαδή οι νιλεκτικότητες του όρου και των συνθετικών του, αντίστοιχα,

Χ, Α, Γ είναι: αρ(θρο), Ο(υσιαστικό), Ε(πίθετο), Α(ντωνυμία), Μ(ετοχή), Ε(πίρρημα), ... δηλαδή η ισοδύναμη γραμματική κατηγορία, αντίστοιχα και

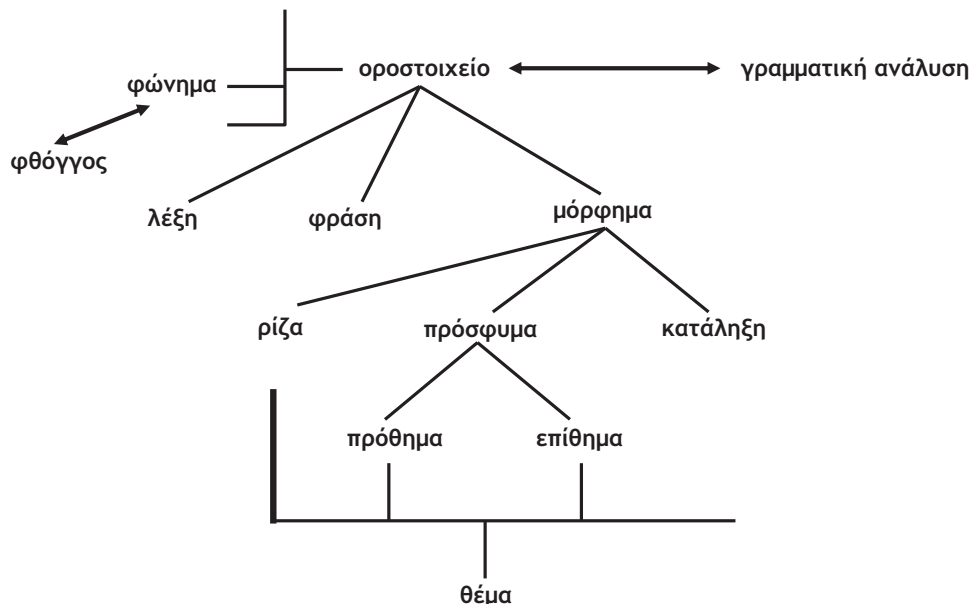
Υ, Β, Δ είναι: Ο(νομαστική), Γ(ενική), Δ(οτική), Α(ιτιατική) δηλαδή η πτώση, αντίστοιχα (αν δεν πρόκειται για πτωτικό μέρος του λόγου το αντίστοιχο γράμμα παραλείπεται).

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 2 – Παραδείγματα:

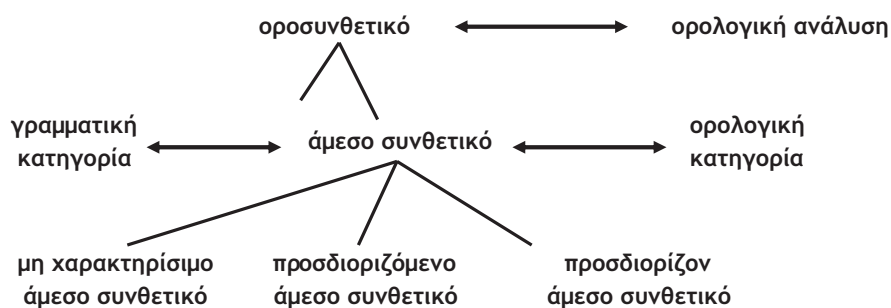
μέσος/συντελεστής ηχοαπορρόφησης → 300: 1ΕΟ-2ΟΓ
 ψηφιακό δίκτυο/ενοποιημένων υπηρεσιών → 400: 200-2ΟΓ
 ανεξαρτήτως/κώδικα → 2ε: 1ε-ΟΓ
 ψηφιακοποιώ/σήμα → 2Ρ: 1Ρ-1ΟΑ
 ψηφιακός – αναλογικός → 2ΕΟ: 1ΕΟ-1ΕΟ.

9.1.1 Το εννοιοδιάγραμμα του οροστοιχείου και των ειδών του

Σύμφωνα με τους παραπάνω ορισμούς στο σχήμα 32 δίνουμε το εννοιοδιάγραμμα του **οροστοιχείου** και των ειδών του (γραμματική ανάλυση), ενώ στο σχήμα 33 δίνουμε το εννοιοδιάγραμμα του **οροσυνθετικού** και των ειδών του (ορολογική ανάλυση).

Σχήμα 32 Εννοιοδιάγραμμα του οροστοιχείου και των ειδών του

Σχήμα 33 Εννοιοδιάγραμμα του οροσυνθετικού και των ειδών του

9.2 Η θέση του όρου στις μονάδες του προφορικού και γραπτού λόγου

Δόθηκαν στα προηγούμενα οι ορισμοί των βασικών γλωσσικών μονάδων: *φθόγγος*, *φώνημα*, *μόρφημα*, *λέξη* κτλ. Είναι βασική η γνώση ότι ο *όρος* έχει πάντοτε «πίσω του» μια *έννοια* και ότι δεν πρέπει να συγχέεται με τη *λέξη*. «Ο μονολεκτικός όρος συμπεριφέρεται ως λέξη. Ο πολυλεκτικός όρος διατηρεί συγκεκριμένη και σταθερή σχέση των συνθετικών του, ώστε συνήθως ξεχωρίζει

τόσο προφορικά όσο και γραπτά. Η γνώση μεταδίδεται με έννοιες και σχέσεις εννοιών, που εκφράζονται με αντίστοιχους όρους»⁴⁵⁷.

Στον Πίνακα 13⁴⁵⁸ γίνεται μια συγκριτική παρουσίαση των βασικών γλωσσικών μονάδων του προφορικού και του γραπτού λόγου και συνοψίζονται τα βασικά χαρακτηριστικά αυτών των μονάδων.

«Στον προφορικό λόγο λαμβάνεται υπόψη η **ηχητική παράσταση** των μονάδων (δηλαδή η αντιπροσώπευσή τους με **ήχους**), ενώ στον γραπτό λόγο η **γραπτή παράστασή** τους (δηλαδή η αντιπροσώπευσή τους με **γράμματα**). Τόσο στον πρώτο όσο και στον δεύτερο εξετάζεται ταυτόχρονα και η **εννοιολογική/σημασιολογική** ή **πληροφοριακή** υπόσταση των μονάδων»⁴⁵⁹.

Πίνακας 13 – Συγκριτική παρουσίαση βασικών μονάδων του προφορικού και του γραπτού λόγου

ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ		ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ	
Μονάδα	Βασικά Χαρακτηριστικά	Μονάδα	Βασικά Χαρακτηριστικά
φθόγγος	Εχει ατομική ακουστική υπόσταση π.χ. [a] : <a> για κάθε συγκεκριμένο τρόπο με τον οποίο αυτό προφέρεται (στοματικό, ρινικό, ανοικτό, κλειστό κτλ.)	γράμμα	Η μικρότερη μονάδα του γραπτού κειμένου. Συμβολίζει ολικώς ή μερικώς ένα φώνημα. Εχει ξεφύγει, με τον χρόνο, από την ένα προς ένα αντιστοιχία με το φώνημα. Παραδείγματα: Ολική συμβολικότητα: Το <a> στο <αλάτι> συμβολίζει το φώνημα /a/. Μερική συμβολικότητα: Το <a> στο <Αιγαίο> συμβολίζει μαζί με το <i> το φώνημα /ε/.
φώνημα	Εχει ομαδική (ταξινομική) ακουστική υπόσταση. Υφίσταται αλλοιώσεις ανάλογα με το φωνητικό περιβάλλον. Εχει εννοιολογικά διαφοροποιητική αξία : /t-'omos/ ≠ /n-'omos/ /ton 'tomo/ ⇒ /ton'domo/	φώνημα (σύμβολο φωνήματος)	Το φώνημα συμβολίζεται απλά ή πολλαπλά (με ένα ή περισσότερα γράμματα) ή και καθόλου : /a/ ⇒ <a> (απλός συμβολισμός) /e/ ⇒ <ε>, <αι> (διπλός συμβολισμός) /b/ ⇒ <μπ> στο <μπόρα> (απλός συμβολισμός) στο <έμπορος> (κανένας συμβολισμός)

457. Κ. Βαλεοντής, «Ορθοέπεια (3) – Μονάδες του προφορικού και του γραπτού ελληνικού λόγου», *Ορόγραμμα* 45, 2000, 3–4, σ. 4

458. Βαλεοντής, 2000, *αυτόθι*.

459. Βαλεοντής, 2000, σ. 4.

ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ		ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ	
Μονάδα	Βασικά Χαρακτηριστικά	Μονάδα	Βασικά Χαρακτηριστικά
συλλαβή	Είναι: σύμφωνο ή συμφωνικό σύμπλεγμα+ φωνήεν ή δίδυμο γόγγος+ (ενδεχομένως) τελικό σύμφωνο. Προφέρεται χωρίς διακοπή. Έχει συγκεκριμένο βασικό άκουσμα. Υφίσταται αλλοιώσεις ανάλογα με το φωνητικό περιβάλλον. Στις μονοσύλλαβες λέξεις έχει εννοιολογική ή λειτουργική υπόσταση (βλ. λέξη) /tin/ /pa-'re-ti-si/ /ti-mba-'re-ti-si/	μόρφημα (ρίζα, πρόσφυμα, κατάληξη)	Είναι η μικρότερη μονάδα που έχει σημασιολογική αξία. Δεν ξεχωρίζει στον γραπτό κείμενο παρά μόνο ύστερα από ανάλυση. π.χ. <παρ-αίτ-η-σ-η> = πρόθημα+ρίζα+επίθημα+θεματικό φωνήεν+κατάληξη
λέξη	Έχει αυτοδύναμη βασική ακουστική υπόσταση. Υφίσταται αλλοιώσεις ανάλογα με το φωνητικό περιβάλλον. Έχει εννοιολογική ή λειτουργική υπόσταση (αντιπροσωπεύει έννοια ή λειτουργία) /ton/ + /kataði'kasame/ = /tongataði'kasame/	λέξη	Έχει αυτοδύναμη βασική γραπτή παράσταση. Υφίσταται κλιτικές μεταβολές. Ξεχωρίζει ως τμήμα του γραπτού λόγου μεταξύ δύο διαδοχικών διαστημάτων. <τον καταδικάσαμε>
όρος	Έχει αυτοδύναμη βασική ακουστική υπόσταση. Μπορεί να είναι μονολεκτικός ή πολυλεκτικός. Υφίσταται εσωτερικές ή εξωτερικές αλλοιώσεις με την κλίση και ανάλογα με το φωνητικό περιβάλλον. Έχει καθαρά εννοιολογική υπόσταση. π.χ. /politikidiki/ /politikizdikis/, ..., /tombolitikonδikon/	όρος	Έχει αυτοδύναμη βασική γραπτή παράσταση. Μπορεί να είναι μονολεκτικός ή πολυλεκτικός. Υφίσταται εσωτερικές ή εξωτερικές αλλοιώσεις με την κλίση, π.χ. <πολιτική δίκη>, <πολιτικής δίκης>, ..., <των πολιτικών δικών>
εκφώνημα ή εκφώνηση	Έχει ουσιαστική ακουστική συνέχεια. Δεν έχει πάντα εννοιολογική και πληροφοριακή πληρότητα. /okatiɣo'rumenos # ci'risete'enoɣos/ Εκφώνημα 1– Εκφώνημα 2	πρόταση	Έχει εννοιολογική και πληροφοριακή πληρότητα. π.χ. <Ο κατηγορούμενος κηρύσσεται ένοχος.> (μία πρόταση)

ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ		ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ	
Μονάδα	Βασικά Χαρακτηριστικά	Μονάδα	Βασικά Χαρακτηριστικά
περίοδος (προφορική)	Έχει πληροφοριακή πληρότητα και αυτοδυναμία. Αποτελείται από ένα ή περισσότερα εκφωνήματα. π.χ. <i>/toðika'stirio # sineð'riaseceapo'fasise/</i> (μία περίοδος από δύο εκφωνήματα)	περίοδος	Έχει πληροφοριακή πληρότητα και αυτοδυναμία. Αποτελείται από μία ή περισσότερες προτάσεις. Εκτείνεται ανάμεσα σε δύο τελείες ή τελεία και άνω στιγμή ή δύο άνω στιγμές. π.χ. <Το δικαστήριο συνεδρίασε και αποφάσισε.> (Μία περίοδος αποτελούμενη από δύο προτάσεις).

9.3 Φύλλο Ανάλυσης Όρου (ΦΑΟ)

Ως πάροχος περιεχομένου (content provider) σε μια εξειδικευμένη γλώσσα, ο ορολόγος που είναι υπεύθυνος για ένα συγκεκριμένο θεματικό πεδίο πρέπει να εξασφαλίζει ότι τα δεδομένα που παρέχονται στους χρήστες της ορολογίας είναι συνεκτικά, ενημερωμένα, και πληρούν τα πρότυπα ποιότητας. Είτε εργάζεται μόνος του είτε υπό την επίβλεψη αναθεωρητή, ο ορολόγος πρέπει να κατέχει τους κανόνες σχετικά με την παρουσίαση των δεδομένων ορολογίας με σκοπό τη διανομή και χρήση τους σε δεδομένη υπηρεσία ή εταιρεία. Ο κύριος τρόπος καταγραφής ορολογικών δεδομένων είναι το φύλλο ανάλυσης όρου (ΦΑΟ)· τα ΦΑΟ τηρούνται πλέον ηλεκτρονικά. Τα ελάχιστα δεδομένα που πρέπει να περιλαμβάνει ένα ΦΑΟ, τα δεδομένα που επιλέγονται και παρουσιάζονται πρέπει να πληροφορούν το χρήστη για τα θεματικά πεδία στα οποία εμπίπτει η εκάστοτε έννοια, για τις γλώσσες στις οποίες κατασημαίνεται η έννοια, για τους όρους που ορίζουν την έννοια σε καθεμιά από αυτές τις γλώσσες, για τον ορισμό της έννοιας (ή οποιοδήποτε άλλο είδος κειμενικής υποστήριξης), καθώς και για τις πηγές που τεκμηριώνουν αυτές τις πληροφορίες⁴⁶⁰. Στη συνέχεια παρουσιάζεται η κατάστρωση ενός συνοπτικού ΦΑΟ στο οποίο αναλύεται υποδειγματικά ο σύμπλοκος νομικός όρος **ψιλή κυριότητα**. Στο συγκεκριμένο ΦΑΟ περιλαμβάνονται:

- 1 Γραμματική ανάλυση του όρου
- 2 Ορολογική ανάλυση του όρου και γραμματική ανάλυση των άμεσων συνθετικών του
- 3 Νιλεκτικότητα και τρόπος συμπλοκής

460. S. Pavel και D. Nolet, *Handbook of Terminology* (προσαρμογή στην Αγγλική: C. Leonhardt). Gatineau (Quebec): Translation Bureau, 2001, σ. 9.

4 Συνώνυμα

5 Σχετιζόμενες έννοιες

6 Πολυλεκτικότεροι όροι που περιέχουν τον όρο ως συνθετικό.^{461 462 463}

Όνομα αναλυτή: Κώστας Ε. Βαλεοντής, Παναγιώτης Γ. Κριμπάς		Φύλλο ανάλυσης όρου		Κωδικός όρου: xxx		
Όρος: <i>ψιλή κυριότητα</i>						
Όρισμός ή περιγραφή της έννοιας: το εμπράγματο δικαίωμα που απομένει όταν η πλήρης κυριότητα έχει στερηθεί (αποφιλωθεί) του εμπράγματος δικαιώματος της επικαρπίας, δηλαδή της χρήσης και κάρπωσης του πράγματος και συνεπώς έχει περιορισθεί μόνο στην εξουσία διάθεσής του ΣΗΜΕΙΩΣΗ - Ως πλήρης κυριότητα νοείται η κυριότητα που περιλαμβάνει τόσο την ψιλή κυριότητα όσο και την επικαρπία επί του πράγματος Είδος της έννοιας βάσει των αντικειμένων που αντιπροσωπεύει (Ατομική, Γενική): Γενική έννοια						
1. Γραμματική Ανάλυση του όρου						
Ισοδύναμη γραμματική κατηγορία (γραμματική κατηγορία του όρου ως συνόλου)						
Είναι ή ισοδυναμεί με κλιτό μέρος του λόγου (ΝΑΙ/ΟΧΙ): ΝΑΙ				Άκλιτο μ. τ. λ. (ΝΑΙ/ΟΧΙ): ΟΧΙ		
Ισοδύναμο πτωτικό (Άρθρο, Ουσιαστικό, Επίθετο, Αντωνυμία, Μετοχή): Ουσιαστικό		Ισοδύναμο ρήμα (συνδετικό, μεταβατικό, αμετάβατο):		Ισ. μη ρηματικό άπλωτο (επίρρημα, πρόθεση, μόριο, σύνδεσμος, επιφώνημα):		
Ισοδύναμο γένος: Θηλυκό Ισοδύναμος αριθμός: Ενικός Ισοδύναμη πτώση: Ονομαστική		Ισοδύναμη φωνή: Ισοδύναμη έγκλιση: Ισοδύναμος αριθμός: Ισοδύναμο πρόσωπο:		Είναι Ιδιώνυμο (ΝΑΙ/ΟΧΙ): ΟΧΙ Κυριολέκτημα (ΝΑΙ/ΟΧΙ): ΟΧΙ		
2. Ορολογική Ανάλυση του όρου						
Πλήρης μορφή: <i>ψιλή κυριότητα</i>				Συντομομορφή: ΟΧΙ		
Απλός όρος (ΝΑΙ/ΟΧΙ): ΟΧΙ	Σύμμιγμα: (ΝΑΙ/ΟΧΙ): ΟΧΙ	Σύμπλοκος όρος (ΝΑΙ/ΟΧΙ): ΝΑΙ		Συντετμημένη μορφή (ΝΑΙ/ΟΧΙ)	Πολυλεκτική συντομολογία (ΝΑΙ/ΟΧΙ):	
Πρωτότυπη λέξη (ΝΑΙ/ΟΧΙ):	Παράγωγη λέξη (ΝΑΙ/ΟΧΙ):	Μονολεκτικός σύμπλοκος όρος (ΝΑΙ/ΟΧΙ): ΟΧΙ	Πολυλεκτικός σύμπλοκος όρος (ΝΑΙ/ΟΧΙ): ΝΑΙ	Συνοπτική μορφή (ΝΑΙ/ΟΧΙ)	Αρκτικόλεξο (ΝΑΙ/ΟΧΙ):	Ακρώνυμο (ΝΑΙ/ΟΧΙ):
Γραμματική κατηγορία ⁴⁶¹ :	Γραμματική κατηγορία ⁴⁶¹ :	Σύνθετο ή Παρασύνθετο:				
<u>Χωρισμός στα άμεσα συνθετικά</u> Χωρισμός του όρου: <i>ψιλή - κυριότητα</i> Προσδιοριζόμενο συνθετικό: <i>κυριότητα</i> Προσδιοριστικό συνθετικό: <i>ψιλή</i> Τύπος συνθέτου ⁴⁶² : -						
Ορολογική κατηγορία ⁴⁶³ : πΠ						

461. Μέρος του λόγου: Άρθρο, Ουσιαστικό, Επίθετο, Αντωνυμία, Ρήμα, Μετοχή, Επίρρημα, Πρόθεση, Σύνδεσμος, Επιφώνημα.

462. Παρατακτικό, Προσδιοριστικό, Κτητικό, Αντικειμενικό/Υποκειμενικό

463. Ππ : Προσδιοριζόμενο – Προσδιοριστικό ή πΠ : Προσδιοριστικό - Προσδιοριζόμενο

2.1 Γραμματική ανάλυση του προσδιοριζόμενου συνθετικού		
Ισοδύναμη γραμματική κατηγορία (γραμματική κατηγορία του προσδιοριζόμενου συνθετικού ως συνόλου)		
Είναι ή ισοδυναμεί με κλιτό μέρος του λόγου (ΝΑΙ/ΟΧΙ): ΝΑΙ		Άκλιτο μ. τ. λ. (ΝΑΙ/ΟΧΙ): ΟΧΙ
Ισοδύναμο πτωτικό (Άρθρο, Ουσιαστικό, Επίθετο, Αντωνυμία, Μετοχή) : Ουσιαστικό	Ισοδύναμο ρήμα (συνδετικό, μεταβατικό, αμετάβατο) :	Ισ. μη ρηματικό άπτωτο (επίρρημα, πρόθεση, μόριο, σύνδεσμος, επιφώνημα) :
Ισοδύναμο γένος: Θηλυκό Ισοδύναμος αριθμός: Ενικός Ισοδύναμη πτώση: Ονομαστική	Ισοδύναμη φωνή: Ισοδύναμη έγκλιση: Ισοδύναμος αριθμός: Ισοδύναμο πρόσωπο:	Είναι Ιδιώνυμο (ΝΑΙ/ΟΧΙ): ΟΧΙ Κυριολέκτημα (ΝΑΙ/ΟΧΙ): ΟΧΙ
2.2 Γραμματική ανάλυση του προσδιοριστικού συνθετικού		
Ισοδύναμη γραμματική κατηγορία (γραμματική κατηγορία του προσδιοριστικού συνθετικού ως συνόλου)		
Είναι ή ισοδυναμεί με κλιτό μέρος του λόγου (ΝΑΙ/ΟΧΙ): ΝΑΙ		Άκλιτο μ. τ. λ. (ΝΑΙ/ΟΧΙ): ΟΧΙ
Ισοδύναμο πτωτικό (Άρθρο, Ουσιαστικό, Επίθετο, Αντωνυμία, Μετοχή) : Επίθετο	Ισοδύναμο ρήμα (συνδετικό, μεταβατικό, αμετάβατο):	Ισ. μη ρηματικό άπτωτο (επίρρημα, πρόθεση, μόριο, σύνδεσμος, επιφώνημα) :
Ισοδύναμο γένος: Θηλυκό Ισοδύναμος αριθμός: Ενικός Ισοδύναμη πτώση: Ονομαστική Είδος γενικής ⁴⁶⁴ :	Ισοδύναμη φωνή: Ισοδύναμη έγκλιση: Ισοδύναμος αριθμός: Ισοδύναμο πρόσωπο:	Είναι Ιδιώνυμο (ΝΑΙ/ΟΧΙ): ΟΧΙ Κυριολέκτημα (ΝΑΙ/ΟΧΙ): ΟΧΙ
3. Νιλεκτικότητα και Τύπος συμπλοκής		
Νιλεκτικότητα του όρου: N = 2 Τύπος συμπλοκής (για N=1: NXY: A-Γ ή για N>1: NXY: AAB-ΜΓΔ) ⁴⁶⁵ : 200: 1EO-100 (Δίλεκτο Ουσιαστικό σε Ονομαστική : Μονόλεκτο Επίθετο σε Ονομαστική - Μονόλεκτο Ουσιαστικό σε Ονομαστική)		
4. Συνώνυμα		
Συνώνυμοι όροι (Συνώνυμα):		
5. Σχετιζόμενες έννοιες		
Όρος που κατασημαίνει την σχετιζόμενη έννοια	Είδος σχέσης εννοιών ⁴⁶⁶	Κατάταξη της σχετιζόμενης έννοιας
πλήρης κυριότητα	Ιεραρχική (σχέση όλου-μέρους)	υπερτασόμενη έννοια (ολομερής έννοια)
επικαρπία	Μη ιεραρχική (παρατασόμενη έννοια σε μεριστική σχέση)	
ακίνητο	Μη ιεραρχική	
εκμίσθωση	Μη ιεραρχική	
ψιλός κύριος	Μη ιεραρχική	
αποκλειστική ψιλή κυριότητα	Ιεραρχική (σχέση γένους-είδους)	υποτασόμενη έννοια (είδια έννοια)
6. Παραδείγματα πολυλεκτικότερων σύμπλοκων όρων που περιέχουν τον όρο ως συνθετικό		
Πολυλεκτικότερος σύμπλοκος όρος	Περιγραφή της αντίστοιχης έννοιας	
αποκλειστική ψιλή κυριότητα	ψιλή κυριότητα την οποία έχει αποκλειστικά ένας κύριος	

464. Γενική αφαιρετική, Γενική κτητική (του κτήτορα, της καταγωγής ή συγγένειας, της στενής σχέσης ή εξάρτησης, του δημιουργού, της προέλευσης, του τόπου, του χρόνου, του σκοπού, της παρομοίωσης), Γενική διαιρετική, Γενική της ύλης ή του περιεχομένου, Γενική της ιδιότητας, Γενική του ποσού ή του μέτρου, Γενική της αιτίας, Γενική υποκειμενική, Γενική αντικειμενική, μετεπιρρηματική Γενική, μεταπροθετική Γενική

465. Όπου τα Λ, Μ, Ν είναι: 1, 2, 3,..., τα Χ, Α, Γ είναι: αρ, Ο, Ε, Α, Μ, α, Ι, Κ, ε, Π, σ, και τα Υ, Β, Δ είναι: Ο, Γ, Δ, Α.

466. Ιεραρχική σχέση, Μη ιεραρχική σχέση.

10 Επίλογος

Το έργο που μόλις διαβάσατε είναι καρπός της προσπάθειάς μας να επισημάνουμε στους έλληνες νομικούς, αλλά και στους έλληνες νομικούς μεταφραστές, τα διδάγματα που θα μπορούσαν να αντλήσουν από τη σύγχρονη ορολογική θεωρία και πράξη, ώστε να αρχίσουν να ενδιαφέρονται για την εφαρμογή τους και στη Νομική Επιστήμη, δεδομένου ότι το Δίκαιο, το οποίο διέπει όλες σχεδόν τις ανθρώπινες δραστηριότητες, έχει άμεση σύνδεση με τη Γλώσσα. Ομολογουμένως, οι νομικοί δεν είναι ακόμη επαρκώς εξοικειωμένοι με το οικείο έργο των Επιστημών της Γλώσσας⁴⁶⁷, ενώ πολλοί ειδικοί του εκάστοτε θεματικού πεδίου σε όλες τις χώρες, ιδίως μάλιστα στα θεσμικά θεματικά πεδία, συχνά δεν υποψιάζονται (ή δεν ενδιαφέρονται να μάθουν) πόσο σημαντικός είναι ο ρόλος της συστηματικής μελέτης της ορολογίας για την επιστήμη που υπηρετούν⁴⁶⁸, καθώς αποτελεί όχι απλώς το μέσο έκφρασης κάθε επιστημονικού και/ή τεχνικού θεματικού πεδίου, αλλά και το πειραματικό εργαστήριο μέσα στο οποίο ελέγχεται ο βαθμός οντολογικής και επιστημονικής συστηματοποίησης και τυποποίησής του. Η ειδική γλώσσα και ορολογία αφενός διευκολύνει και επιταχύνει την επικοινωνία μεταξύ των ειδικών του θεματικού πεδίου και αφετέρου διατρανώνει τη σύνδεσή τους με το οικείο θεματικό πεδίο, συμβάλλει, δηλαδή, στη διαμόρφωση της ταυτότητάς τους και στο αίσθημα του (συν-)ανήκειν⁴⁶⁹. Αυτή, ομολογουμένως, η πλευρά της ειδικής γλώσσας και ορολογίας εξηγεί εν μέρει και την απροθυμία των ειδικών του εκάστοτε θεματικού πεδίου να «ανεχτούν» την ανάμιξη ορολόγων, γλωσσολόγων και άλλων ειδικών στο «δικό τους» θεματικό πεδίο, όπως θα απαιτούσε ο διεπιστημονικός χαρακτήρας της Ορολογίας· δεν θα πρέπει όμως να λησμονούν ότι η ορθή χρήση της ορολογίας εξασφαλίζει την ίδια την ύπαρξη και εξέλιξη του εκάστοτε θεματικού πεδίου. Γι' αυτόν τον λόγο, όπως έχει γράψει η περίφημη σουηδή ορολόγος A.-L. Bucher, η ορολογική εργασία στρέφεται πάντα προς το μέλλον⁴⁷⁰.

467. PB. και Tiersma, 1999, όπ.π., σ. 1.

468. Ú. Bhreathnach, *A Best Practice Model for Term Planning*, vol. 3 (διδακτορική διατριβή). Dublin: Fiontar, Dublin City University, 2011, σ. 133.

469. Blücker, 2010, όπ.π., σ. 94· A.-L. Närvänen, *När kvalitativa studier blir text*. Lund: Studentlitteratur, 1999, σ. 76.

470. A.-L. Bucher, "Terminology Work the Swedish Way", *Terminologija* 14:6, 2007, 37–48, σ. 48.

11 Ακρώνυμα, αρκτικόλεξα και λοιπές συντομομορφές

ΑΚ	Αστικός Κώδικας
ΑΠ	Άρειος Πάγος
βλ.	βλέπε
ΓΓ	Γενική Γλώσσα
ΓΕΣ	Γλώσσα για Ειδικούς Σκοπούς
ΓΝΓ	Γερμανική Νομική Γλώσσα
CEN	Comité Européen de Normalisation - Ευρωπαϊκή Επιτροπή Τυποποίησης
CENELEC	Comité Européen de Normalisation Electrotechnique - Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ηλεκτροτεχνικής Τυποποίησης
ΕΓ	Ειδική Γλώσσα
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΕΦ	Ένωση Ελλήνων Φυσικών
ΕΕΧ	Ένωση Ελλήνων Χημικών
ΕΚΔΔ	Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης
ΕΛΚΕΠΑ	Ελληνικό Κέντρο Παραγωγικότητας
ΕΛΕΤΟ	Ελληνική Εταιρεία Ορολογίας
ΕΛΟΤ	Ελληνικός Οργανισμός Τυποποίησης
ΕΛΟΤ/ΤΕ2	Τεχνική Επιτροπή 2 «Περιβάλλον», του ΕΛΟΤ
ΕΛΟΤ/ΤΕ2/ΟΕ5	Ομάδα Εργασίας 5 «Ηχομόνωση», της Τεχνικής Επιτροπής ΕΛΟΤ/ΤΕ2
ΕΛΟΤ/ΤΕ21	Τεχνική Επιτροπή 21 «Ορολογία - Γλωσσικοί πόροι», του ΕΛΟΤ
ΕΛΟΤ/ΤΕ48	Τεχνική Επιτροπή 48 «Ηλεκτρονική επεξεργασία στοιχείων», του ΕΛΟΤ
ΕΛΟΤ/ΤΕ48/ΟΕ1	Ομάδα Εργασίας 1 «Ορολογία πληροφορικής», της Τεχνικής Επιτροπής ΕΛΟΤ/ΤΕ48
ΕΜΠ	Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο

EN	Europäische Norm - Ευρωπαϊκό Πρότυπο
ενδ.	ενδεικτικά
εξ.	και εξής
ETSI	European Telecommunication Standards Institute - Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Τηλεπικοινωνιακών Προτύπων
HB	Ηνωμένο Βασίλειο
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής
ΘΕΓΕΣ	Θεσμική Γλώσσα για Ειδικούς Σκοπούς
ΙΑΤΡΟΤΕΚ	Κέντρο Ελληνικής Ιατρικής Πληροφόρησης, Ορολογίας και Τεκμηρίωσης
IEC	International Electrotechnical Commission Διεθνής Ηλεκτροτεχνική Επιτροπή
ΙΕΛ	Ινστιτούτο Επεξεργασίας του Λόγου
ISO	International Organization for Standardization - Διεθνής Οργανισμός Τυποποίησης
ITU	International Telecommunication Union - Διεθνής Ένωση Τηλεπικοινωνιών
κ.α.	και αλλού
κ.ά.	και άλλα
κ.ά.τ.	και άλλα τέτοια
ΚΔΔ	Κώδικας Διοικητικής Δικονομίας
ΚΔΝΔ	Κώδιξ[sic] Δημοσίου Ναυτικού Δικαίου
ΚΙΝΔ	Κώδικας Ιδιωτικού Ναυτικού Δικαίου
κ.λπ.	και λοιπά
ΚΠΔ	Κώδικας Ποινικής Δικονομίας
ΚΠολΔ	Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας
ΚΟΚ	Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας
κ.ο.κ.	και ούτω καθ' εξής
κ.τ.λ.	και τα λοιπά
κ.τ.ό.	και τα όμοια

ΛΚΝ	Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής (του Ινστιτούτου Νεοελληνικών Σπουδών - Ιδρύματος Μανόλη Τριανταφυλλίδη)
ΛΝΕΓ	Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας (του Γ.Δ. Μπαμπινιώτη)
λ.χ.	λόγου χάριν
ΜΕΠΟ	Μόνιμη Επιτροπή Ορολογίας, του Πανελλήνιου Συλλόγου Μηχανολόγων-Ηλεκτρολόγων (ΠΣΔΜΗ)
ΜΟΔ	Μικτό Ορκωτό Δικαστήριο
ΜΟΕ	Μικτό Ορκωτό Εφετείο
ΜΟΤΟ	Μόνιμη Ομάδα Τηλεπικοινωνιακής Ορολογίας
ΝΓ	Νομική Γλώσσα
ΝΕΚ	Νεοελληνική Κοινή
ΝΕΝΓ	Νεοελληνική Νομική Γλώσσα
ΝΕΝΟ	Νεοελληνική Νομική Ορολογία
ΝΜ	Νομική Μετάφραση
ΝΟ	Νομική Ορολογία
ΟΟ-ΕΚΔΔ	Ομάδα Ορολογίας του Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης
ΟΤΕ	Οργανισμός Τηλεπικοινωνιών της Ελλάδος
ΠΚ	Ποινικός Κώδικας
π.χ.	παραδείγματος χάριν
σ.	σελίδα
σσ.	σελίδες
τ.	τόμος
t.	tome
ΤΕΓΕΣ	Τεχνική Γλώσσα για Ειδικούς Σκοπούς
ΤΕΕ	Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας
τ.έ.	τούτ' έστι(ν)
vol.	volume
χ.χ.	χωρίς χρονολογία

12 Πηγές

- Alcaraz Varó, E. και B. Hughes (2002) *Legal Translation Explained*. Manchester: St. Jerome Publishing.
- Arntz, R. και P. Sandrini (2007) “Präzision versus Vagheit. Das Dilemma der Rechtssprache im Lichte von Rechtsvergleich und Sprachvergleich” στο B.E. Antia, *Indeterminacy in Terminology and LSP: Studies in Honour of Heribert Picht*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 135–153.
- Asprey, M.M. (2003) *Plain Language for Lawyers* (3rd edition). Sydney: The Federation Press.
- Banfi, E. (2011) “Dialetti neogreci (romeici) e dialetti neolatini ([pre-]romanzi): fenomeni paralleli e divergenti derive” στο Χ. Χαραλαμπίκης (επιμ.) *Οι διαλεκτικές μορφές της νεοελληνικής γλώσσας από την αρχαία εποχή μέχρι σήμερα*. Αθήνα: Ο.Δ.Ε.Γ., 41–52.
- Berteloot, P. (2000) « La traduction juridique dans l’Union européenne, en particulier à la Cour de justice » στο Association suisse des traducteurs, terminologues et interprètes (επιμ.) *Actes du Colloque International « La traduction juridique. Histoire, théorie(s) et pratique » (Genève, les 17, 18 et 19 février 2000)*. Genève/Berne: ASTTI/ETI, 521–535.
- Bhreathnach, Ú. (2011) *A Best Practice Model for Term Planning*, vol. 3 (διδακτορική διατριβή). Dublin: Fiontar, Dublin City University.
- Biel, Ł. και J. Engberg (2013) “Research models and methods in legal translation”, *Linguistica Antverpiensia, New Series – Themes in Translation Studies* 12, 1–11.
- Blückert, A. (2010) *Juridiska – ett nytt språk? En studie av juridikstudenters språkliga inskolning*. Uppsala: Uppsala Universitet, σειρά Skrifter utgivna av Institutionen för Nordiska Språk vid Uppsala Universitet ap. 79.
- Bocquet, C. (2000) « Traduction juridique et appropriation par le traducteur. L’affaire Zachariae, Aubry et Rau » στο Association suisse des traducteurs, terminologues et interprètes (επιμ.) *Actes du Colloque International « La traduction juridique. Histoire, théorie(s) et pratique » (Genève, les 17, 18 et 19 février 2000)*. Genève/Berne: ASTTI/ETI, 15–35.
- Brækhus, S. (1956) *Sprogstrid og lovsprog*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bucher, A.-L. (2007) “Terminology Work the Swedish Way”, *Terminologija* 14:6, 37–48.

Cabré, M.T. (2004) “¿Lenguajes especializados o lenguajes para propósitos específicos?”, *Foro Hispánico* 26 (Textos y discursos de especialidad: el español de los negocios), 19–34.

Cabré, M.T. (1999) *Terminology: Theories, Methods and Applications* (μετάφραση: J.A. deCesaris). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Cabré Castellví, M.T. (1998) «Variació per tema. El discurs especialitzat o la variació funcional determinada per la temàtica: noves perspectives», *Caplletra. Revista Internacional de Filologia* 25, 173–194.

Cabré, M.T. και A. Adelstein (2001) «¿Es la terminología lingüística aplicada?» στο C. Muñoz, M.L. Celaya, M. Fernández-Villanueva, T. Navés, O. Strunk και E. Tragant (επιμ.) *Trabajos en lingüística aplicada*. Barcelona: AESLA/Univerbook, 387–393.

Cabré Castellví, M.T. και Ll. Codina (2001) «Terminologia i documentació: necessitats recíproques i camps d’aplicació» στο M.T. Cabré Castellví, Ll. Codina και R. Estopá, *Terminologia i documentació (Actes de la I Jornada de terminologia i documentació, Barcelona, 24 de maig de 2000)*. Barcelona: Institut Universitari de Lingüística Aplicada, 13–30.

Calvi, M.V. (2004) “El léxico de la enseñanza de ELE con fines específicos”, ανακοίνωση στην V Jornada-Coloquio de la Asociación Española de Terminología (AETER) «Comunicar y enseñar a comunicar el conocimiento especializado» (Alcalá, 15 de octubre de 2004), στην ιστοσελίδα <http://cvc.cervantes.es/lengua/aeter/conferencias/calvi.htm> (επίσκεψη 11-7-2014).

Cao, D. (1997) *Translating Law*. Clevedon/Buffalo/Toronto: Multilingual Matters Ltd., σειρά Topics in Translation.

Charrow, R.P. και V. Charrow (1979) “Making legal language understandable. A psycholinguistic study of jury instructions”, *Columbia Law Review* 79, 1306–1374.

Chromá, M. (2012) “A Dictionary for Legal Translation” στο C.J.W. Baaij (επιμ.) *The Role of Legal Translation in Legal Harmonization*. Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer, σειρά Law & Business, 109–138.

Contossopoulos, N.G. (1978) *L’influence du français sur le grec. Emprunts lexicaux et calques phraséologiques*. Athènes.

Cornelius, E. (2011) “The Curious Case of Legal Translation”, *Literator* 32:1, 121–143.

Cornu, G. (1990) *Linguistique juridique*. Paris : Montchrestien.

Danet, B. (1980) “Language in the Legal Process”, *Law and Society* 14:3, 447–563.

de Beaugrande, R. (1987) “Special purpose language and linguistic theory”, *Unesco ALSÉD–LSP NEWSLETTER* 10:2, 2–11.

de Beaugrande, R. και W.U. Dressler (1981) *Introduction to Text Linguistics*. London/New York: Longman.

de Groot, G.-R. (2012) “The Influence of Problems of Legal Translation on Comparative Law Research” στο C.J.W. Baaij (επιμ.) *The Role of Legal Translation in Legal Harmonization*. Alphenaaanden Rijn: Wolters Kluwer, σειρά Law & Business, 139–159.

Dollerup, C. (1996) «Language Work at the European Union» στο R.M. Gaddis (επιμ.) *Translation Horizons Beyond the Boundaries of Translation Spectrum*. Binghamton: New York State University, 297–314.

Doonan, E. (1995) *Drafting*. London: Cavendish Publishing.

Endicot, T. (2000) *Vagueness in Law*. Oxford: Oxford University Press.

European Association for Terminology (EFT) (2005) *Entités impliquées dans le travail terminologique/Entities involved in terminology activities/Entidades implicadas en el trabajo terminológico*. Paris: Union latine.

European Commission (2012) *Quantifying Quality Costs and the Cost of Poor Quality in Translation. Quality Efforts and the Consequences of Poor Quality in the European Commission’s Directorate-General for Translation*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, σειρά Studies on Translation and Multilingualism.

European Commission (2010) *Lawmaking in the EU multilingual environment*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, σειρά Studies on Translation and Multilingualism.

Felber, H. (1984) *Terminology Manual*. Paris: Unesco/Infoterm.

Filopoulos, V.A. (1999) “Terminology versus standardization” στο *Proceedings of the Conference on co-operation in the field of terminology in Europe (Paris, 17-19 May 1999)*. Paris: EFT, 1999.

Floros, G. (2014) “Legal translation in a postcolonial setting: the political implications of translating Cypriot legislation into Greek”, *The Translator*, 1–19.

Fontova, G., M. Lorente, P. Sánchez-Gijón και E. Solé (συντον.) (2013) «La terminologia a Europa, avui», *Terminalia* 5, 41-45 (συνεργάτες στο άρθρο: G. Adamo, E. Bernal, M. Bratanić, P. Cañete, A. Coll, R. Costa, I. da Cunha, R. Gonçalves, P.G. Krimpas, J. Adrián Lázaro, E. Llopart, A. Milà, M. Amor Montané, Ò. Pozuelo, J. Schnitzer, K. Schwandtnner, M. Spassova, L. Vangehuchten και J. Wolborska-Lauter).

Galdia, M. (2003) “Comparative law and legal translation”, *The European Legal Forum. Forum iuris communis Europae* 1, 1–4.

Galinski, C. και H. Picht (1997) “Graphic and Other Semiotic Forms of Knowledge Representation in Terminology management” στο S.E. Wright και G. Budin (επιμ.) *The Handbook of Terminology Management*, τ. 1. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 42–61.

Garzone, G. (2000) “Legal Translation and Functionalist Approaches: a Contradiction in Terms?” στο Association suisse des traducteurs, terminologues et interprètes (επιμ.) *Actes du Colloque International « La traduction juridique. Histoire, théorie(s) et pratique » (Genève, les 17, 18 et 19 février 2000)*. Genève/Berne: ASTTI/ETI, 395–414.

Garzone, G. (2000) “Textual Analysis And Interpreting Research”, *The Interpreters Newsletter* 10, 69–88.

Gémar, J.C. (1995) *Traduire ou l’art d’interpréter. Langue, droit et société. Éléments de jurilinguistique, t. 2: Application – Traduire le texte juridique*. Saint Nicolas (Québec): Presses de l’Université du Québec.

Goffin, R. (1990) «L’Europe en neuf langues: champ d’affrontements et ferment d’intégration linguistique», *Meta* 35:1, 13–19.

Grammenidis, S. (2006) « L’équivalence en traduction: de la pratique traduisante à la définition d’un concept » στο S. Öztürk Kasar (επιμ.) *Interdisciplinarité en traduction/Interdisciplinarity on Translation*, τ. 1. Istanbul: İsis, 333–344.

Gustaffson, M. (2011) “Academic literacies approaches for facilitating language for specific purposes”, *Iberica* 22, 101–122.

Harvey, M. (2002) “What’s so Special about Legal Translation?”, *Meta : journal des traducteurs/Meta: Translators’ Journal* 47:2, 177–185.

Herbots, J.H. (1987) « La traduction juridique. Un point de vue belge », *Les Cahiers de droit* 28:4, 813–844.

Horrocks, G.C. (2010[1997]) *Greek: A History of the Language and its Speakers* (2nd edition). Malden/Oxford/Chichester: Wiley-Blackwell.

Husa, J. (2012) “Understanding Legal Languages: Linguistic Concerns of the Comparative Lawyer” στο C.J.W. Baaij (επιμ.) *The Role of Legal Translation in Legal Harmonization*. Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer, σειρά Law & Business, 161–181.

Irrazábal, C.A. (2013) “El *common law* en una era de cambios sin precedentes: algunas reflexiones y su relevancia para la tarea y la formación del traductor”, *Revista cTPcba* 119, 24–29.

Jackson, B. (1988) *Law, Fact and Narrative Coherence*. Merseyside: Deborah Charles Publications.

Joseph, J.E. (1995) “Indeterminacy, Translation and the Law” στο M. Morris (επιμ.) *Translation and the Law*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 13–36.

Kelsen, H. (1991) *General Theory of Norms* (μετάφραση: M. Hartney). Oxford: Clarendon.

Koutsivitis, V. (1991) « Quelques observations linguistiques concernant la version grecque des textes communautaires », *Terminologie et Traduction* 3, 245–253.

Koutsivitis, V.G. (1988) *La traduction juridique. Étude d'un cas : la traduction des textes législatifs des Communautés européennes, et en particulier à partir du français vers le grec* (διδακτορική διατριβή). Paris : Université de la Sorbonne Nouvelle-Paris III.

Koutsivitis, V. (1986) « Réflexions terminologiques et traductologiques à partir de la version grecque du traité CEE » (το κείμενο του κυρίως άρθρου είναι συντεταγμένο στα Ελληνικά), *Terminologie et Traduction* 3, 15–27.

Kramer, J. (1983) “Der kaiserzeitliche griechisch-lateinische Sprachbund” στο N. Reiter (επιμ.) *Ziele und Wege der Balkanlinguistik*. Berlin: Osteuropa-Institut an der Freien Universität, 115–131.

Krimpas, P.G. και E. Ananiadis-Bassias (2009) « Traduction, plurilinguisme et harmonisation des marchés des capitaux en Europe : terminologie juridique de la législation Communautaire et pratiques traductionnelles » στο *Terminologie et plurilinguisme dans l'économie internationale*. Milan : Università Cattolica, 92-102, στην ιστοσελίδα <http://unilat.org/Library/Handlers/File.ashx?id=09850e3c-875c-4fb7-be6c-ae5cc6cdc5e0> (επίσκεψη 27-8-2014).

Krimpas, P.G. (2007) “European Law and the New Legal Terminology in Bulgarian” στο M. Petrova, V. Krâstanova, E. Nikolova και G. Vasileva (επιμ.) *Science, Education and Time As Our Concern, Part I: Language, Literature, Methods of Language and Literature Teaching*. Smolyan: University of Plovdiv ‘Paisii Hilendarski’, 60–66.

Kristiansen, M. (2006) “A terminological approach to multi-disciplinary domains and disciplinary autonomy”, *Journal of the International Institute for Terminology Research – IITF* – 17 (Terminology Science & Research), 15–28.

Langley, G. (1986) *Telephony's Dictionary*. Chicago: Telephony Publishing Corporation.

Larenz, K. (1991) *Methodenlehre der Rechtswissenschaft. Enzyklopädie der Rechts-und Staatswissenschaft/Abteilung Rechtswissenschaft* (Sechste, neu bearbeitete Auflage). Berlin/Heidelberg/New York: Springer.

- Mattiello, E. (2010) "Nominalization in English and Italian legal texts", *ESP Across Cultures* 7 (Special issue: Legal English across cultures), 129-146.
- Mattila, H. (2006) *Comparative Legal Linguistics*. Surrey/Burlington: Ashgate.
- Mattson, A.-C. (2009) "En svensk modell för klarspråk", *klara* 6, 22.
- Meyer, I., K. Eck και D. Skuce (1997) "Systematic Concept Analysis within a Knowledge-Based Approach to Terminology" στο S.E. Wright και G. Budin (επιμ.) *The Handbook of Terminology Management*, τ.1. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 98-118.
- Mounin, G. (2002[1963]) *Τα θεωρητικά προβλήματα της μετάφρασης* (μετάφραση: Ι. Παπασπυρίδου). Αθήνα: Π. Τραυλός [τίτλος πρωτοτύπου: *Les problèmes théoriques de la traduction*. Paris : Gallimard].
- Närvänen, A.-L. (1999) *När kvalitativa studier blir text*. Lund: Studentlitteratur.
- Neubert, A. και G.M. Shreve (1992) *Translation as Text*. Kent: The Kent State University Press.
- Newmark, P. (1988) *A Textbook of Translation*. London: Prentice Hall International Ltd.
- Nida, E. (1945) "Linguistics and ethnology in translation problems", *Word* 2, 194-208.
- Nissilä, N. (2007) "Studying Concepts of Business Economics with Terminological Methods", *Journal of the International Institute for Terminology Research - IITF* – 18 (Terminology Science & Research), 14-22
- Pavel, S. και D. Nolet (2001) *Précis de terminologie/Handbook of Terminology* (προσαρμογή στα Αγγλικά: C. Leonhardt). Gatineau (Québec): Translation Bureau, Terminology and Standardization Directorate.
- Picht, H. (2013) «Legal concepts – a transdisciplinary mirror of society», *Synaps* 29, 37-47.
- Picht, H. (2009) "The seven pillars of terminology", *Terminologija* 16, 8-22.
- Picht, H. (1996) "En record d'E. Wüster: la multidisciplinarietat de la terminologia" στο M.T. Cabré (επιμ.) *Terminologia. Selecció de textos d'E. Wüster*. Barcelona: Servei de Llengua Catalana, Universitat de Barcelona, 253-278.
- Picht, H. και J. Draskau (1985) *Terminology: An Introduction*. Guildford: The University of Surrey, Department of Linguistics.
- Pilke, N. (2004) "Framework for LSP Communication – Special Focus on Nomination Strategies", *Journal of the International Institute for Terminology Research - IITF* – 15 (Terminology Science & Research), 16-25.

Politis, M. και M. Canellopoulou-Botti (2000) « Le sort des référents pragmatologiques dans le texte d'arrivée en traduction juridique », ανακοίνωση στο-συνέδριο Traduction juridique: Histoire, Théories et Pratique (Genève, 19–21 février 2000), στην ιστοσελίδα http://www.gitrad.uji.es/sites/default/files/Politis2000_0.pdf (επίσκεψη 07-7-2014).

Pozzo, B. (2012) “English as a Legal Lingua Franca in the EU Multilingual Context” στο C.J.W. Baaij (επιμ.) *The Role of Legal Translation in Legal Harmonization*. Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer, σειρά Law & Business, 183–202.

Randier, C. (2008) “Definitions for Harmonising Legal Terminology” στο E. Chiocchetti και L. Voltmer (επιμ.) *Harmonising Legal Terminology*. Bolzano: LEXALP/EURAC, 91–105.

Reiß, K. και H.J. Vermeer (1984) *Grundlegung einer allgemeine Translations-theorie*. Tübingen: Niemeyer.

Rek-Harrop, J.J. (x.x.) *Key aspects and problem areas in the jurilinguistic translation of certain forms of legal contracts in terms of terminology transfer between two different legal systems: Polish and English*, στην ιστοσελίδα <http://fr.scribd.com/doc/92729443/A-7> (επίσκεψη 28-7-2014).

Rey, A. (1998/1999) “Terminology between the Experience of Reality and the Command of Signs”, *Terminology: International Journal of Theoretical and Applied Issues in Specialized Communication* 5:1, 121–134.

Roald, J. (2008) “Strukturalist, veiviser og agent i grensesnittet mellom fag-virkelighet og språk” στο H. Nilsson, *Med tydelig intension. En festskrift till Anna-Lena Bucher på 60-årsdagen*. Solna: Terminologisentrum TNC, 20-26.

Robertson, C. (2010) “Legislative drafting in English for non-native speakers: some do’s and don’ts (with reference to EU legislation)”, *ESP Across Cultures* 7 (Special issue: Legal English across cultures), 147-167.

Sacco, R. (1994) “La traduzione giuridica” στο U. Scarpelli και P. di Lucia (επιμ.) *Il linguaggio del diritto*. Milano: LED, 475–490.

Sager, J.C. (1990) *A practical course in terminology processing*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Sandrini, P. (2007) „Translation zwischen Kultur und Kommunikation: Der Sonderfall Recht“ στο P. Sandrini (επιμ.) *Übersetzen von Rechtstexten. Fachkommunikation im Spannungsfeld zwischen Rechtsordnung und Sprache*. Tübingen: Gunt-er Narr Verlag, σειρά Forum für Fachsprache-Forschung ap. 54, 9–43.

Šarčević, S. (1997) *New Approach to Legal Translation*. The Hague: Kluwer Law International.

Schmid, A. (1999) „Un nouveau nœud, l’histoire: Relevanz der historischen Dimension in der Terminologie des Steuerrechts“ στο P. Sandrini (επιμ.) *Übersetzen von Rechtstexten. Fachkommunikation im Spannungsfeld zwischen Rechtsordnung und Sprache*. Tübingen: Gunter Narr Verlag, σειρά Forum für Fachsprache-Forschung αρ. 54, 243–267.

Statsrådets kansli/Valtioneuvoston kanslia (2010) “Svenskt lagspråk i Finland (Slaf)/Ruotsinkielinen lakikieli”, *Föreskrifter, anvisningar och rekommendationer från statsrådets kansli/Valtioneuvoston kanslian määrykset, ohjeet ja suosituksset* 1.

Stolze, R. (1999) „Expertenwissen des juristischen Fachübersetzers“ στο P. Sandrini (επιμ.) *Übersetzen von Rechtstexten. Fachkommunikation im Spannungsfeld zwischen Rechtsordnung und Sprache*. Tübingen: Gunter Narr Verlag, σειρά Forum für Fachsprache-Forschung αρ. 54, 45–62.

Strandvik, I. (2012) “Legal Harmonization Through Legal Translation: Texts that Say the Same Thing?” στο C.J.W. Baaij (επιμ.) *The Role of Legal Translation in Legal Harmonization*. Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer, σειρά Law & Business, 25–49.

Tassini, A. (x.x.) *The Translator Guide. The #1 resource for ambitious professional translators and students*. Portland: Global Translation Institute (GTI).

Temmerman R. (2000) *Towards New Ways of Terminology Description*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Tiersma, P.M. (1999) *Legal Language*. Chicago: The University of Chicago Press.

Valeontis K. (2008) “The wonderful line of concept communication”, *Infoterm Newsletter (INL)* 129/130, 9.

Valeontis K. (2005) “The ‘analogue rule’ – a useful terminological tool in interlingual transfer of knowledge”, *Infoterm Newsletter (INL)* 117, 2–9.

Valeontis, K. (2004) “The ‘analogue rule’ a useful terminological tool in interlingual transfer of knowledge”, ανακοίνωση στη 2nd Terminology Summit (Barcelona, 26-27 November 2004), στην ιστοσελίδα http://www.eleto.gr/download/BooksAndArticles/AnalogueRuleOfNaming-Ed2_EN_EAFT_handout.pdf (επίσκεψη 26-8-2014).

Varantola, K. (1987) “Popularization strategies and text functional shifts in scientific/technical writing”, *Unesco ALSSED-LSP NEWSLETTER* 10:2, 33–52.

Venuti, L. (επιμ.) (2004) *The Translation Studies Reader* (2nd edition). New York/Abingdon: Routledge.

Venuti, L. (1995) *The Translators Invisibility. A history of translation*. London/ New York: Routledge, σειρά Translation Studies.

Vlachopoulos, S. (2008) “Translating into a New LSP: The Translation of Laws in the Republic of Cyprus”, *Target* 20:1, 103–114.

Wright, S.E. και G. Budin (1997) “Information boxes” στο S.E. Wright και G. Budin (επιμ.) *The Handbook of Terminology Management*, τ. 1. Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins, 325–348.

Wüster, E. 1996 [1974] “La teoria general de la terminologia: una zona fronterera entre la lingüística, la lògica, l’ontologia, la informàtica i les ciències especialitzades” στο M.T. Cabré (επιμ.) *Terminologia. Selecció de textos d’E. Wüster*. Barcelona: Servei de Llengua Catalana de la Universitat de Barcelona, 153–204.

Αναστασιάδη, Ά. (2005) «Η νεοελληνική στη διοίκηση» στο *Προβλήματα μεταγλωττισμού στη νεοελληνική γλώσσα*. Αθήνα: Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού, 11–25.

Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Ά. (2001) «Αναβαπτισμός» στο Κ. Βαλεοντής (επιμ.) *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία. Ανακοινώσεις 3ου Συνεδρίου*. Αθήνα: ΕΛΕΤΟ, 63–77.

Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Ά. (2001) «Ιδεολογήματα και δανεισμός» στο Γ.Η. Χάρης (επιμ.) *Δέκα μύθοι για την ελληνική γλώσσα*. Αθήνα: Πατάκης, 63–70.

Βαλεοντής, Κ. (2014) «Ελληνική ορολογία – παρόν και μέλλον» στο Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Πρακτικά Ημερίδας Εργασίας «Δίκτυο ορολογίας για τη νεοελληνική γλώσσα και μετάφραση»*, Αθήνα, 11 Απριλίου 2014, Γραφείο Αθηνών της Γενικής Διεύθυνσης Μετάφρασης. Αθήνα: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Αντιπροσωπεία στην Ελλάδα, 2014, 33–79 (όπως εμφανίζονται στο αρχείο pdf που περιέχει τα Πρακτικά).

Βαλεοντής, Κ., (2007ⁱⁱ) «άιζο! άιζο! άιζο! Ε, φτάνει πια!», *Ορόγραμμα* 86, 4.

Βαλεοντής, Κ. (2007ⁱ) «Νεοελληνικά σύνθετα ρήματα που προέρχονται με δύο τρόπους σύνθεσης από απλά ρήματα με αρχαιοελληνική προέλευση – Σημασία και χρήση τους στη σύγχρονη οροδοσία/ονοματοδοσία» στο Κ. Βαλεοντής (επιμ.) *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία. Ανακοινώσεις 6ου Συνεδρίου*. Αθήνα: ΤΕΕ/ΕΛΕΤΟ, 32–52.

Βαλεοντής, Κ. (2005) «Προσοχή στα ζεύγη των εναντίων εννοιών», *Ορόγραμμα* 75, 4

Βαλεοντής, Κ. (2000) «Ορθοέπεια (3) – Μονάδες του προφορικού και του γραπτού ελληνικού λόγου», *Ορόγραμμα* 45, 3–4

Βαλεοντής, Κ. (1999ⁱⁱ) «Αλλαγή στην απόδοση του όρου middleware», *Ορόγραμμα* 36, 4.

Βαλεοντής, Κ. (1999ⁱ) «Ο “Αναλογικός Κανόνας” και το λογής-λογής λογισμικό!», *Ορόγραμμα* 35, 4.

Βαλεοντής, Κ. (1997) «Ο “Αναλογικός Κανόνας” στην υπηρεσία της σύγχρονης Ελληνικής Ορολογίας» στο Β.Α. Φιλόπουλος και Τ. Αναγνωστοπούλου (επιμ.) *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία. Ανακοινώσεις 1ου Συνεδρίου*. Αθήνα: ΕΛΕΤΟ, 33-52.

Βαλεοντής, Κ. (1992) «Συστηματική εννοιολογική παρουσίαση του Σχεδίου Ελληνικού Προτύπου ΕΛΟΤ 1300.1 [IEC 50(701)]: Τηλεπικοινωνίες – Ορολογία – Μέρος 1: Τηλεπικοινωνίες, κανάλια και δίκτυα», *Terminologie & Traduction* 1.

Βαλεοντής, Κ. (1988) *Ανάλυση των βασικών αρχών της τεχνικής ορολογίας. Παρουσίαση, ερμηνεία και παραδείγματα εφαρμογής των Ελληνικών Προτύπων ΕΛΟΤ 561 και ΕΛΟΤ 402*. Αθήνα: ΕΛΟΤ.

Βαλεοντής, Κ. και Έ. Μάντζαρη (2006) «Η γλωσσική διάσταση της Ορολογίας: αρχές και μέθοδοι σχηματισμού των όρων», ανακοίνωση στο 1st Athens International Conference on Translation and Interpretation “Translation: Between Art and Social Science” (13–14 October 2006), στην ιστοσελίδα http://www.eleto.gr/download/BooksAndArticles/HAU-Conference2006-ValeontisMantzari_GR.pdf (επίσκεψη 07-7-2014).

Βαλεοντής, Κ., Κ. Ζερίτη και Κ. Νικολάκη (1999) «Το προσδιοριστικό συνθετικό του ελληνικού σύμπλοκου όρου και η χρήση της γενικής» στο Β.Α. Φιλόπουλος (επιμ.) *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία. Ανακοινώσεις 2ου Συνεδρίου*. Αθήνα: ΕΛΕΤΟ, 283-316.

Βαλετόπουλος, Φ. και Μ. Κατσογιάννου (2005) «Οδηγώντας στην Κύπρο: Η ορολογία της οδικής κυκλοφορίας» στο Κ. Βαλεοντής (επιμ.) *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία. Ανακοινώσεις 5ου Συνεδρίου*. Αθήνα: ΤΕΕ/ΕΛΕΤΟ, 123–136.

Βλαχόπουλος, Σ. (2014) *Πολυγλωσσία στο δίκαιο. Μετάφραση νομικών κειμένων και δικαστηριακή διερμηνεία*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Βλαχόπουλος, Σ. (2003) «Η μετάφραση και ο μεταφραστής νομικών κειμένων: Θεωρητικές και πρακτικές πτυχές», *Εφαρμοσμένη Γλωσσολογία* 19, 21–34.

Βλαχόπουλος, Σ. (1999) *Η μετάφραση νομικών κειμένων επί τη βάση της θεωρίας του σκοπού* (διδακτορική διατριβή). Κέρκυρα: Ιόνιο Πανεπιστήμιο. Τμήμα Ξένων Γλωσσών. Μετάφρασης και Διερμηνείας.

Βουλή των Ελλήνων (2012) Έκθεση επί του νομοσχεδίου «Εφαρμοστικός νόμος αρμοδιότητας Υπουργείων Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης σχετικά με τον ψηφισθέντα Νόμο “Έγκριση των Σχεδίων Συμβάσεων Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης μεταξύ του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Ε.Τ.Χ.Σ.), της Ελληνικής Δημοκρατίας και της

Τράπεζας της Ελλάδος, του Σχεδίου του Μνημονίου Συνεννόησης μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της Τράπεζας της Ελλάδος και άλλες επείγουσες διατάξεις για τη μείωση του δημοσίου χρέους και τη διάσωση της εθνικής οικονομίας» και άλλες διατάξεις». Αθήνα: Β΄ Διεύθυνση Επιστημονικών Μελετών, Τμήμα Νομοτεχνικής Επεξεργασίας Σχεδίων και Προτάσεων Νόμων.

Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης (2006) *Εγχειρίδιο οδηγιών για την κωδικοποίηση της νομοθεσίας*. Αθήνα: Κεντρική Επιτροπή Κωδικοποίησης.

Γιαννουλοπούλου, Γ. (2008) «Η “Κοινωνική Διγλωσσία” στην Ελλάδα και την Ιταλία και η Σύγχρονη Κοινωνιογλωσσολογική Έρευνα» στο *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα. Γλώσσα και κοινωνία. Πρακτικά της 28ης Ετήσιας Συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας του Τμήματος Φιλολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, 21–22 Μαΐου 2007*. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης/Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη), 2008, 138–146.

Δειλινός, Δ. (1981) «Θα χάσουμε τη γλώσσα μας», *Ελευθεροτυπία* 25-02-81.

Ευρωπαϊκή Ένωση, *Διοργανικό εγχειρίδιο σύνταξης κειμένων*. Βρυξέλλες/Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2011.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2003) *Κοινός πρακτικός οδηγός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής για τα πρόσωπα που συμβάλλουν στη σύνταξη των νομοθετικών κειμένων στο πλαίσιο των κοινοτικών οργάνων*. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη (1998) *Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής*. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη).

Κατσογιάννου, Μ. (2007) «Λεξικοποίηση και χρήση πολυλεκτικών όρων: η αύξηση της θερμοκρασίας της ατμόσφαιρας της Γης» στο Κ. Βαλεοντής (επιμ.) *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία. Ανακοινώσεις 6ου Συνεδρίου*. Αθήνα: ΤΕΕ/ΕΛΕΤΟ, 62–71.

Κατσογιάννου, Μ. και Ε. Ευθυμίου (2004) «Εισαγωγικό σημείωμα» στο Μ. Κατσογιάννου και Ε. Ευθυμίου (επιμ.) *Ελληνική ορολογία. Έρευνα και εφαρμογές*. Αθήνα: Καστανιώτης, 7–12.

Κατσογιάννου, Μ. και Ε. Ευθυμίου (2004) «Θεωρία, μέθοδοι και πρακτικές της ορολογίας» στο Μ. Κατσογιάννου και Ε. Ευθυμίου (επιμ.) *Ελληνική ορολογία. Έρευνα και εφαρμογές*. Αθήνα: Καστανιώτης, 25-60.

Κεντρωτής, Γ. (1996) *Θεωρία και πράξη της μετάφρασης*. Αθήνα: Δίαυλος.

Κουτσιβίτης, Β. (1986) «Ορολογικές και μεταφραστικές παρατηρήσεις με αφορμή το ελληνικό κείμενο της Συνθήκης ΕΟΚ», *Terminologie et Traduction* 3, 15–27.

Κουτσιβίτης, Β. (1994) *Θεωρία της μετάφρασης*. Αθήνα: Ελληνικές Πανεπιστημιακές Εκδόσεις.

Κουτσιβίτης, Β. (1994) «Η μετάφραση νομικών κειμένων», *Terminologie et Traduction* 1, 325–348.

Κουτσουμπάρη, Ν. Χ. Σδούκου και Κ. Βαλεοντής (2011) «Ορολογία και Λεξικογραφία: Δύο θεματικά πεδία με συμπληρωματικούς στόχους, αλλά με εννοιολογικές και μεθοδολογικές διαφορές – Σημεία σύγκλισης και προτάσεις περαιτέρω εναρμόνισης» στο Κ. Βαλεοντής (επιμ.) *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία. Ανακοινώσεις 8ου Συνεδρίου*. Αθήνα: ΕΛΕΤΟ, 43–72.

Κριμπάς, Π.Γ. (2014) «Νομική ορολογία» στο Ε. Σπηλιωτόπουλος, Χ. Χρυσανθάκης, Χ. Πολίτης (επιμ.) *Λεξικό Νομικής Ορολογίας II–Δημόσιο Δίκαιο*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, 565–566.

Κριμπάς, Π.Γ. (2014) «Νομική γλώσσα» στο Ε. Σπηλιωτόπουλος, Χ. Χρυσανθάκης, Χ. Πολίτης (επιμ.) *Λεξικό Νομικής Ορολογίας II–Δημόσιο Δίκαιο*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, 564–565.

Κριμπάς, Π.Γ. (2013) «Η συνδρομή του θεωρητικού της ορολογίας στο έργο του ελληνόφωνου νομικού» στο Κ. Βαλεοντής (επιμ.) *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία. Ανακοινώσεις 9ου Συνεδρίου*. Αθήνα: ΕΛΕΤΟ, 247–268.

Κριμπάς, Π.Γ. (2011) «Η προσέγγιση του ζητήματος της ισοδυναμίας στον ελληνόφωνο χώρο: φάσεις και αντιφάσεις» στο Τ. Νενοπούλου και Ε. Λουπάκη (επιμ.). *Η μεταφρασεολογική έρευνα και η μεταφραστική πρακτική στον ελληνόφωνο χώρο*. Θεσσαλονίκη: Publish City, 85–101.

Κριμπάς, Π.Γ. (2009) «Νομική ορολογία του Δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Ελληνική, τη Λιθουανική και τη Λεττονική: ο αναλογικός κανόνας, η ορολογική ισοδυναμία και τα σχετικά μεταφραστικά ζητήματα» στο Κ. Βαλεοντής (επιμ.) *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία. Ανακοινώσεις 7ου Συνεδρίου*. Αθήνα: ΤΕΕ/ΕΛΕΤΟ, 2009, 373–382.

Κριμπάς, Π.Γ. (2009[2002]) *Η μετάφραση νομικών όρων στις διεθνείς συμβάσεις. Το παράδειγμα της Σύμβασης του Schengen* (διδακτορική διατριβή). Αθήνα: Αντ. Ν. Σάκκουλας.

Κριμπάς, Π.Γ. (2007) *Επιδράσεις της νεότερης Ελληνικής στις βαλκανικές γλώσσες*. Αθήνα: Γρηγόρης.

Κριμπάς, Π.Γ. (2005) *Συμβολή στη μεταφρασεολογία*. Αθήνα: Γρηγόρης.

Λουπάκη, Ε. (2005) *Η διαφοροποίηση μεταξύ πρωτοτύπου και μεταφράσματος: η περίπτωση των κοινοτικών κειμένων* (διδακτορική διατριβή). Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Μάνεσης, Ι.Α. (1999) *Η νεοελληνική γλώσσα στη Νομική Επιστήμη*. Χαλάνδρι: Προσκήνιο, Εκδόσεις Άγγελος Σιδεράτος.

Μαρτσούκου, Ε. και Ν. Τράντας (επιμ.) (2013) *Το Ευρωπαϊκό Δίκαιο στην Ελλάδα. Εγχειρίδιο Εναρμόνισης*. Αθήνα: Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης, Γραφείο Διεθνών και Κοινοτικών Θεμάτων/Εθνικό Τυπογραφείο.

Μασλιάς, Ρ. (2011) «Η Ορολογία στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο – Μια σύγχρονη προσέγγιση» στο Κ. Βαλεοντής (επιμ.) *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία. Ανακοινώσεις 8ου Συνεδρίου*. Αθήνα: ΕΛΕΤΟ, 435-445.

Μεργούπης, Μ. (1981) «Η νεοελληνική γλώσσα στην Κοινότητα», *Η Καθημερινή* 8-08-81.

Μπαμπινιώτης, Γ.Δ. (2002) *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας* (2η έκδοση). Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.

Μπατσαλιά, Φ. και Ε. Σελλά-Μάζη (1994) *Γλωσσολογική προσέγγιση στη θεωρία και τη διδακτική της μετάφρασης*. Κέρκυρα: Ιόνιο Πανεπιστήμιο.

Μπότη, Μ. (2003) «Νομική ορολογία και ηθικά διλήμματα» στο Κ. Βαλεοντής (επιμ.) *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία. Ανακοινώσεις 4ου Συνεδρίου*. Αθήνα: ΕΛΕΤΟ, 273-279.

Παναρέτου, Ε. (2009) *Νομικός λόγος. Γλώσσα και δομή των νόμων*. Αθήνα: Παπαζήσης.

Παπανούτσος, Ε.Π. (1974) *Λογική*. Αθήνα: Δωδώνη.

Παπαρίζος, Χ. (1997) *Η νεοελληνική γλώσσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση*. Αθήνα: Γρηγόρης.

Πλάτων (1994[386–367π.Χ.]) *Κρατύλος ή Περί ορθότητος ονομάτων*. Αθήνα: Κάκτος, σειρά Οι Έλληνες αρ. 179.

Ράικος, Α.Γ. (2002) *Συνταγματικό Δίκαιο, τ. Ι, Εισαγωγή-Οργανωτικό μέρος*. Αθήνα: Αντ.Ν. Σάκκουλας.

Σαραντάκος, Ν. (2007) «Ο δωδεκάλογος της νεοκαθαρεύουσας», στην ιστοσελίδα <http://www.sarantakos.com/language/dwdekal.html> (επίσκεψη 01-8-2014).

Σαριδάκης Ι. (2014) «“Δίκτυο ορολογίας για την ελληνική γλώσσα και μετάφραση” 11 Απριλίου 2014, ΣΧΕΔΙΟ, Συμπεράσματα» στο Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Πρακτικά Ημερίδας Εργασίας «Δίκτυο ορολογίας για την νεοελληνική γλώσσα και μετάφραση»*, Αθήνα, 11 Απριλίου 2014, Γραφείο Αθηνών της Γενικής Διεύθυνσης Μετάφρασης. Αθήνα: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Αντιπροσωπεία στην Ελλάδα, 2014, 102–106 (όπως εμφανίζονται στο αρχείο pdf που περιέχει τα Πρακτικά), βλ. ιστοσελίδα <http://ec.europa.eu/greece/pdf/2014-06-03-praktika-imeridas+parartimata.pdf> (επίσκεψη 06-7-2014).

Σελλά-Μάζη, Ε. (2007) «Εκπαίδευση και κατάρτιση των μεταφραστών στην Ορολογία» στο Π. Κελάνδριας (επιμ.) *20 Χρόνια Τ.Ξ.Γ.Μ.Δ. Επετειακός τόμος*. Αθήνα: Δίαυλος, 229–242.

Σταμέλος, Χ. και Δ. Χατζημανώλη (2011) *Ελληνο-Αγγλικό/Αγγλο-Ελληνικό Λεξικό Νομικών Όρων*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Σταυράκης, Α.Ν. (2010) *Νεοελληνική νομική γλώσσα και ορολογία*. Αθήνα: Δίκαιο & Οικονομία - Π.Ν. Σάκκουλας.

Μανδαλά, Μ. (δ/νση σύνταξης), Β. Μανδαλά, Ε. Μακρυγιάννη (επιμ.), Α. Αναγνώστου (κύρια ονόματα) (1997) *Μείζον Ελληνικό Λεξικό – Τεγόπουλος-Φυτράκης*. Αθήνα: Αρμονία.

Τριανταφυλλίδης, Μ. (1965) *Μικρή Νεοελληνική Γραμματική*. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης/Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη).

Φωστιέρη, Χ. (2001) «Η ορολογική διάσταση της μεταφραστικής πρακτικής ή περί μίας δευτερογενούς αλλά όχι δευτερεύουσας λειτουργίας της μετάφρασης» στο Κ. Βαλεοντής (επιμ.) *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία. Ανακοινώσεις 3ου Συνεδρίου*. Αθήνα: ΕΛΕΤΟ, 281-190.

Χάρης, Γ.Η. (επιμ.) (2001) *Δέκα μύθοι για την ελληνική γλώσσα*. Αθήνα: Πατάκης.

Ελληνική νομοθεσία/νομολογία

ΑΠ 601/2008

Άρθρο 1 περίοδος α΄ ΚΙΝΔ

Άρθρο 1142 ΑΚ

Άρθρο 1142 ΑΚ

Άρθρο 1183 ΑΚ

Άρθρο 22 § 2 ΠΚ

Άρθρο 24 ΠΚ

Άρθρο 28 ΠΚ

Άρθρο 3 § 1 ΚΔΝΔ

Άρθρο 375 § 1 ΠΚ

Άρθρο 4 § 1 ΚΔΝΔ

Άρθρο 43 § 7 ν. 3153/2003 (Α 153/19.6.2003)

Άρθρο 948 περίοδος Β΄ ΑΚ

Άρθρο 950 ΑΚ

Άρθρο 951 ΑΚ

Ελληνικά και Διεθνή Πρότυπα

ΕΛΟΤ 402:2010, *Ορολογική εργασία – Αρχές και μέθοδοι*

ΕΛΟΤ 561-1:2006, *Ορολογική εργασία – Λεξιλόγιο – Μέρος 1: Θεωρία και εφαρμογή*

ΕΛΟΤ 1443:2012, *Ορολογικές πολιτικές. Ανάπτυξη και υλοποίηση*

ΕΛΟΤ 1300.1:1993, *Τηλεπικοινωνίες – Ορολογία – Μέρος 1: Τηλεπικοινωνίες, κανάλια και δίκτυα*

ISO 704:2000, *Terminology work – Principles and methods.*

ISO 1087-1:2000, *Terminology work – Vocabulary – Part 1: Theory and application*

ISO 1087-2:2000, *Terminology work – Vocabulary – Part 2: Computer applications*

ISO 2382-13:1996, *Information Technology – Vocabulary – Part 13: Computer graphics*

Ιστότοποι και ιστοσελίδες

<http://cvc.cervantes.es/lengua/aeter/conferencias/calvi.htm> (επίσκεψη 11-7-2014)

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61999CJ0178:EL:HTML> (επίσκεψη 13-7-2013).

<http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=de&ihmlang=de&lng1=de,el&lng2=da,de,el,en,es,fi,fr,it,nl,pt,sv,&val=341630:cs>, παράγραφος 3.2.2 (επίσκεψη 12-7-2013).

<http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=el&ihmlang=el&lng1=el,de&lng2=bg,cs,da,de,el,en,es,et,fi,fr,hu,it,lt,lv,nl,pl,pt,ro,sk,sl,sv,&val=433492:cs> (επίσκεψη 06-7-2013).

<http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=el&ihmlang=el&lng1=el,de&lng2=da,de,el,en,es,fi,fr,it,nl,pt,sv,&val=242163:cs> (επίσκεψη 13-7-2013).

http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/judicial_cooperation_in_criminal_matters/jl0036_el.htm (επίσκεψη 31-7-2014).

<http://iate.europa.eu> (επίσκεψη 02-8-2014).

<http://invenio.lib.auth.gr/record/125262/files/GRI-2011-5976.pdf?version=1> (επίσκεψη 13-7-2013).

http://portal.tee.gr/portal/page/portal/SCIENTIFIC_WORK/scient_typopoiisi (επίσκεψη 03-11-2013).

http://portal.tee.gr/portal/page/portal/SCIENTIFIC_WORK/scient_typopoiisi/epitropes/ELOT-TE21/aim (επίσκεψη 03-11-2013).

<http://termcoord.eu/about-us/what-we-do/> (επίσκεψη 02-8-2014).

<http://termcoord.eu/iate/about-iate/> (επίσκεψη 02-8-2014).

<http://termcoord.eu/new-word-alert/neologism-database/> (επίσκεψη 02-8-2014).

<http://www.academyofathens.gr/ecPrintPage.asp?id=63&nt=109&lang=1> (επίσκεψη 03-11-2013).

<http://www.ant-sakkoulas.gr/book.php?id=7442> (επίσκεψη 15-7-2013).

<http://www.cdt.eu.int> (επίσκεψη 02-8-2014).

<http://www.dsn.dk> (επίσκεψη 02-8-2014).

http://www.dspatras.gr/v2/attachments/article/3520/%CE%A0%CE%A1%CE%9F%CE%A3%CE%97%CE%9C%CE%95%CE%99%CE%A9%CE%A3%CE%97_%CE%A5%CE%A0%CE%9F%CE%98%CE%97%CE%9A%CE%97%CE%A3_%CE%9A%CE%91%CE%A4%CE%91%CE%A3%CE%A7%CE%95%CE%A3%CE%97_%CE%91%CE%9A%CE%99%CE%9D%CE%97%CE%A4%CE%9F%CE%A5.doc (επίσκεψη 06-8-2014).

http://www.eleto.gr/download/BooksAndArticles/HAU-Conference2006-ValeontisMantzari_GR.pdf (επίσκεψη 07-7-2014).

<http://www.eleto.gr/download/Statutes/ELETO-RevisedStatutes%282003%29.pdf> (επίσκεψη 03-11-2013).

<http://www.elot.gr/sepelot1443.pdf> (επίσκεψη 03-11-2013).

<http://www.elot.gr/sepelot1443.pdf> (επίσκεψη 03-11-2013).

<http://www.eurac.edu/bistro> (επίσκεψη 06-7-2013).

<http://www.greeklaws.com/pubs/uploads/407.pdf> (επίσκεψη 06-7-2013).

<http://www.griechisch-woerterbuch.com/Rechtsfortbildung.html> (επίσκεψη 15-7-2013).

http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/7b24652e-78eb-4807-9d68-e9a5d4576eff/NOM_NOM_EPE_2330_HB16B.doc (επίσκεψη 06-8-2014).

<http://www.im.hu> και www.eujogszab.hu (επίσκεψη 02-8-2014).

<http://www.just.ee/et/eesmargid-tegevused/oiguspoliitika> (επίσκεψη 02-8-2014).

<http://www.kostasbeys.gr/articles.php?s=4&mid=1479&mnu=3&id=25620> (επίσκεψη 06-7-2013).

<http://www.nomikaxronika.gr/article.aspx?issue=62> (επίσκεψη 06-7-2013).
http://www.olc.gov.cy/olc/olc.nsf/dmlhistory_gr/dmlhistory_gr?OpenDocument (επίσκεψη 02-8-2014).
http://www.olc.gov.cy/olc/olc.nsf/dmlresponsibilities_gr/dmlresponsibilities_gr?OpenDocument (επίσκεψη 02-8-2014).
<http://www.oqaasileriffik.gl> (επίσκεψη 02-8-2014).
<http://www.phil.uoa.gr/metaptyxiakes-spydes/diepisthmoniko-diapanepisthmiakopms-texnoglwsia.html> (επίσκεψη 03-11-2013).
<http://www.rechtsterminologie.be> (επίσκεψη 04-9-2014).
http://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJT_20020917_OGH0002_0100BS00360_01S0000_000 (επίσκεψη 13-7-2013).
<http://www.sarantakos.com/language/dwdekal.html> (επίσκεψη 01-8-2014).
http://www.tnc.se/images/stories/TNC_folder_2011.pdf (επίσκεψη 06-7-2013).
<http://www.vvk.lv/?sadala=1> και <http://www.vvk.lv/index.php?sadala=175&id=482> (επίσκεψη 02-8-2014).
<https://www.riigiteataja.ee/akt/307032011001> (επίσκεψη 13-9-2013).
<http://isjfr.zrc-sazu.si/> (επίσκεψη 26-8-2014).

**Διεθνή Πρότυπα που έχουν εκπονηθεί
από τις Υποεπιτροπές της Επιτροπής ISO/TC 37
«Terminology and other language and content resources»
(Αύγουστος 2014)**

TC 37/SC 1 - Principles and methods

ISO 704:2009, *Terminology work – Principles and methods*

ISO 860:2007, *Terminology work – Harmonization of concepts and terms*

ISO 1087-1:2000, *Terminology work – Vocabulary – Part 1: Theory and application*

ISO/TR 22134:2007, *Practical guidelines for socioterminology*

ISO/TR 24156:2008, *Guidelines for using UML notation in terminology work*

TC 37/SC 2 - Terminographical and lexicographical working methods

ISO 639-1:2002, *Codes for the representation of names of languages – Part 1: Alpha-2 code*

ISO 639-2:1998, *Codes for the representation of names of languages – Part 2: Alpha-3 code*

ISO 639-3:2007, *Codes for the representation of names of languages – Part 3: Alpha-3 code for comprehensive coverage of languages*

ISO 639-4:2010, *Codes for the representation of names of languages – Part 4: General principles of coding of the representation of names of languages and related entities, and application guidelines*

ISO 639-5:2008, *Codes for the representation of names of languages – Part 5: Alpha-3 code for language families and groups*

ISO 639-6:2009, *Codes for the representation of names of languages – Part 6: Alpha-4 code for comprehensive coverage of language variants*

ISO 1951:2007, *Presentation/representation of entries in dictionaries – Requirements, recommendations and information*

ISO 10241-1:2011, *Terminological entries in standards – Part 1: General requirements and examples of presentation*

ISO 10241-2:2012, *Terminological entries in standards – Part 2: Adoption of standardized terminological entries*

ISO 12199:2000, *Alphabetical ordering of multilingual terminological and lexicographical data represented in the Latin alphabet*

ISO 12615:2004, *Bibliographic references and source identifiers for terminology work*

ISO 12616:2002, *Translation-oriented terminography*

ISO 15188:2001, *Project management guidelines for terminology standardization*

ISO 22128:2008, *Terminology products and services – Overview and guidance*

ISO 23185:2009, *Assessment and benchmarking of terminological resources – General concepts, principles and requirements*

TC 37/SC 3 - Systems to manage terminology, knowledge and content

ISO 12620:2009, *Terminology and other language and content resources – Specification of data categories and management of a Data Category Registry for language resources*

ISO 16642:2003, *Computer applications in terminology – Terminological markup framework*

ISO 22274:2013, *Systems to manage terminology, knowledge and content – Concept-related aspects for developing and internationalizing classification systems*

ISO 26162:2012, *Systems to manage terminology, knowledge and content – Design, implementation and maintenance of terminology management systems*

ISO 30042:2008, *Systems to manage terminology, knowledge and content – TermBase eXchange (TBX)*

TC 37/SC 4 - Language resource management

ISO 24610-1:2006, *Language resource management – Feature structures – Part 1: Feature structure representation*

ISO 24610-2:2011, *Language resource management – Feature structures – Part 2: Feature system declaration*

ISO 24611:2012, *Language resource management – Morpho-syntactic annotation framework (MAF)*

ISO 24612:2012, *Language resource management – Linguistic annotation framework (LAF)*

ISO 24613:2008, *Language resource management - Lexical markup framework (LMF)*

ISO 24614-1:2010, *Language resource management – Word segmentation of written texts – Part 1: Basic concepts and general principles*

ISO 24614-2:2011, *Language resource management – Word segmentation of written texts – Part 2: Word segmentation for Chinese, Japanese and Korean*

ISO 24615-1:2014, *Language resource management – Syntactic annotation framework (SynAF) – Part 1: Syntactic model*

ISO 24616:2012, *Language resources management – Multilingual information framework*

ISO 24617-1:2012, *Language resource management – Semantic annotation framework (SemAF) – Part 1: Time and events (SemAF-Time, ISO-TimeML)*

ISO 24617-2:2012, *Language resource management – Semantic annotation framework (SemAF) – Part 2: Dialogue acts*

ISO 24617-4:2014, *Language resource management – Semantic annotation framework (SemAF) – Part 4: Semantic roles (SemAF-SR)*

ISO/TS 24617-5:2014, *Language resource management – Semantic annotation framework (SemAF) – Part 5: Discourse structure (SemAF-DS)*

ISO 24619:2011, *Language resource management – Persistent identification and sustainable access (PISA)*

TC 37/SC 5 - Translation, interpreting and related technology

ISO/TS 11669:2012, *Translation projects -- General guidance*

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

Αλφαβητικό ευρετήριο όρων και θεμάτων

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
αβάσιμος	7.4.2	αερόφερτος ήχος	4.3.1.6
αβεβαιότητα	1.4	Άζαξ	4.4
Αγγλία	8	Αθήνα	2.1.2.1, 2.2.2.1
Αγγλική	0, 1.4.4, 4.2.3, 4.2.4.2, 4.3, 7.2, 7-06, 8	αιθυλική αλκοόλη	4.5
Αγγλική Καναδά	8	αισθήσεις	1, 1.2, 2.1.3
αγγλική νομική γλώσσα	1.4.2	αισθητικό λειτουργικό ύφος	4.1.3.1
αγγλική νομική ορολογία	0, 7.2.3.2	αίτημα του ανθρώπινου νου	4.2.2
αγγλικό ακρώνυμο	4.2.3	αίτηση αναθεώρησης	3-03
αγγλικό αρκτικόλεξο	4.2.3	αίτηση αναίρεσης	2.2.2.1, 3-03
αγγλικό πρωτότυπο	7.4.2	αίτηση διόρθωσης ή ερμηνείας	3-03
αγγλικός ισοδύναμος όρος	6.2	αίτηση επανάληψης της διαδικασίας	3-03
αγγλικός όρος	6.2, 7.4.1	αιτιακή σχέση	2-24
αγγλόγλωσση ορολογία	8	αιτιατική	1.4.3
αγγλόγλωσσο κείμενο	8	αιτιατό	2-24
αγορά	6.1	αίτιο	2-24, 2.5.6.3
αγοράζω	1.4	αιτιολόγηση	1.4.3
αγοραστής	1.3.1	αιτών	7.2.2.1
αχιστείς	1.4.3	ΑΚ	4-21
αγωγή	1.2.1, 2-23, 2.5.6.3, 3-02, 3.3.1, 3.3.3	ακαδημαϊκή σκοπιά	1.4.4
αδιαφάνεια της νομικής γλώσσας	1.4	Ακαδημία Αθηνών	4.3
αδόκιμος όρος	4-23, 4-26, 4.2.1, 6.2	ακατάλληλος ορισμός	3.3.1
αδόμητο σύνολο εννοιών	2-25	ακίνητο	2.2.2.1, 2.5.6.2, 3.3.5
ΑΕ	4-21	ακίνητο πράγμα	2.4
ΑΕΙ	4.2.3	ακολουθία δυφίων	7.4.1
ΑΕΠ	7.2.1.3	ακολουθία φωνημάτων	1.4.2
αερογενής ήχος	4.3.1.6	ακολουθιακή σχέση	2-22, 2-23, 2.4.2.1.2, 2.5.6.4
		ακολουθιακός	2.4.2.2

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
ακοολογία	1.2.2	αμπέρ	7.2.3.1, 7.4.1
ακοομετρία	1.2.2	Άμστελ	4.4
ακουστική	1.2.2, 7.2.2.2	αμυήτος	1.4
ακουστική συνέχεια	9.2	άμυνα	3.4.1
ακρίβεια	1.4, 8	αμφίαιχμο βέλος	2.5.5
ακριβής τρόπος	1.3.1	αμφίδρομο λεξικό νομικών όρων	0
ακρώνυμο	4-20, 4.2.3, 7.2.1.3	αμφιμονοσήμαντη αντιστοιχία	4.3, 6.4
άκυρη δικαιοπραξία	3.3.5	αμφισημία	4.2.4.2, 7.2.2
ακυρώσιμη δικαιοπραξία	3.3.5	αμφίτηρηση	4-22, 7.2.1.3
ακυρωτική αρμοδιότητα	2.1.2.1	αμφοτεροβαρής αναβαπτισμός	4.1.3.3
αλιεία	3.3.4	αναγκαία προσβολή	7.1
αλλαγή γραμμής	3.3.1	αναγκάσει εννοιών	3.4.1
αλλαγή σημασίας	9-02	αναγνώριση κατασημάτων	5-17
άλλες προσωπικές δουλείες	3.3.5	αναγνώριση κατασημάτων	5-17, 5-18
αλληλεγγύως	1.4.3	αναγνωριστική αγωγή	3-02, 3.3.1, 3.3.3
αλληλεξάρτηση	2.4	αναγνωριστικό γλώσσας	5-02, 5-09, 5-09
αλλοδαποί συγγραφείς	0	αναγνωριστικό πηγής	5-02, 5-11
αλλόφωνο	9-01	αναγνωριστικό χώρας	5-02, 5-10
αλφαριθμητική διάταξη	5-32, 5-33	αναθεώρηση όρου	7.1
αλφαριθμητική διευθέτηση	5-32	αναθεωρητής	9.3
αλφάβητο	6.4	αναίρεση	1.3.1
αλφαριθμητικός κωδικός	4.5	αναίρεση	2-23
αμάξωμα	2.4.2.1.2	αναίρεσιβλητος	4.1.3.3, 7.2.1.2
αμέλεια	2.1.2.1, 2.1.2.2, 2.2.3.1, 3.2.1, 4-29, 4.2.4.2	ανακατασκευή του συστήματος εννοιών	3.3.2
αμελής	4-29	ανάκληση στη μνήμη	1
άμεση εξουσία	3.2.3	ανακοίνωση	4.3
άμεσο δάνειο	1.4.2, 4.3.1.7, 7.2.3.1	ανακοπή	3-03
άμεσο συνθετικό	9-13, 9-14, 9-15, 9-16, 9-20, 9.3	ανακοπή ερμηδικίας	2.2.2.1
άμεσος δανεισμός	4.3.1.7, 7-09, 7.2.3.1	αναλογικός κανόνας	0, 7.1, 7.2.3.2, 7.4, 8
αμέσως υψηλότερη γένια έννοια	3.2.2	ανάλογος μηχανισμός σχηματισμού	7.4
αμιγώς ορολογικά στοιχεία	1.4		
αμπελουργία	1.2.2		

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
ανάλυση επιστημονικών κειμένων	4.1.3.1	ανεξαρτήτως κώδικα	9-17, 9-18
ανάλυση όρου	9-11, 9-13	ανεπτυγμένη μορφή	4-16, 4.2.1
ανάλυση τεχνικών κειμένων	4.1.3.1	ανήθικη συμπεριφορά	7.4.2
ανάλυση της «Ορολογίας»	4.1.3	ανήκεστος βλάβη	1.4.3
ανάλυση της νομικής ορολογίας	4.1.3.2	ανήλικος	2.4.2.1.1
ανάλυση του βάθους	2.5.4	ανθρώπινες σχέσεις	1.4
ανάλυση του πλάτους	2.5.4	ανθρώπινη γλώσσα	1.4
ανάλυση των βασικών αρχών της τεχνικής ορολογίας	0	ανθρώπινο δημιούργημα	1.4
ανάλυση των όρων αναλυτική κάλυψη	9	ανθρώπινο λεξιλόγιο	1.4
αναλυτικό έργο	1.4	άνθρωπος	1.2, 1.4, 2.1.3, 2.4.2.1.1, 5-16, 7.2.2.4
αναλωτό πράγμα	3.4.1	ανταλλαγή πληροφοριών βιβλιογραφικών παραπομπών	6.4
ανάμιξη δημόδους και λόγιας γλώσσας	4.1.3.3	αντέφηση	3-03, 7.2.1.2
ανάπτυξη ορολογίων	4-06	αντίδικος	4.1.3.3
ανάπτυξη συστημάτων εννοιών	2.5.4	αντίδραση	7.2.2.3
ανάπτυξη τεχνολογικών μέσων	0	αντίθεση	3.4.3
ανάπτυξη της γνώσης	4.1.3	αντίθετη έννοια	3.4.3, 4-29, 4.2.4.2
ανάπτυξη της ελληνικής ορολογίας	4.3	αντίθετη κατεύθυνση	3.4.3
ανασφάλεια δικαίου	4.3, 8	αντίθετο	4-29
αναφορές	0, 1.4.4	αντικαταστατά	3.3.5
αναφορική μετάδοση	1.3.1	αντικαταστατό πράγμα	3.4.2
αναφορική μετοχή	3.3.5	αντικειμενική υπόσταση	3-02
αναψυχή	3.3.4	αντικειμενικό στοιχείο	2.3.5
άνδρας	2.4.2.1.1	αντικείμενο	1, 1-01, 1.2, 1.2.1, 1.2.2, 1.3.1, 1.4, 2-01, 2.1.2, 2.1.2.1, 2.1.3, 2-03, 2-04, 2-05, 2.2.2, 2.2.2.1, 2.2.3, 2.2.3.1, 2.3.3, 2.3.4, 2.3.5, 2.4.2.1.1, 2.4.2.1.2, 2.5.6.4, 3.2.2, 3.4.2, 4.1.4.1, 4.4
ανεδαφικός	7.4.2	αντικείμενο ενέργειας	2.5.6.3
ανέκκλητος	4.1.3.3	αντικείμενο εξειδικευμένης γνώσης	1.3.1
ανεκτές περιπτώσεις παρεμβολής	1.4.4		
ανεξάρτητη νομική παράδοση	8		
ανεξάρτητη συντομομορφή	4-16, 4.2.2, 7-05		

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
αντικείμενο επαγγέλματος	1.1	αξιοπιστία	8
αντικειμενοστρεφής προγραμματισμός	4.3.1.4	αξιοποίηση της ελληνικής ορολογίας	4.3
αντιληπτές οντότητες	1	αξιόποινη πράξη	3.3.4, 3.4.1, 3.4.3, 4.1.3.3, 4-33, 7.2.1.2
αντιληπτή εξωτερική πραγματικότητα	1.2	αξιόποινο αποτέλεσμα	3.2.1
αντιληπτή σωματική πραγματικότητα	1.2	άξονας αναφοράς	0
αντιληπτό αντικείμενο	4.1.4.1	αόριστες νομικές έννοιες	1.4
αντιληπτός μέσω των αισθήσεων	1-01	αοριστία	1.4
αντίληψη	2.2.3, 2.3.5	αόριστο άρθρο	2.2.3.1
αντιμωλία	1.3.1, 1.4.3, 4.3.2	αόριστος	1.4.3
αντιποίηση αρχής	4.1.3.3	ΑΠ	4-21
αντιπρόσωπος της έννοιας	4.1.4.1	απαγγελία των ονομάτων των γραμμάτων	4.2.3
αντιστοιχία στοιχείων	7.4	απαλλαγή	3.4.3
αντιστοιχίες νέων εννοιών	4.1.3	απαξίωση όρου	6.2
αντιστοίχιση των άμεσων συνθετικών	7.4	απαρχαιωμένος όρος	4-27
αντιστρεπτότητα μετατροπής	6.4	απασχόληση	1.3
αντίφαση	3.4.3	απλή γλώσσα	1.4
αντιφατική έννοια	3.4.3, 4-29, 4.2.4.2	απλή λέξη	4.1.2, 4.2.2
αντωνυμία	4-29	απλοποίηση	1.4.4
αντώνυμο	4-29, 4.2.4.2	απλός όρος	4-08, 9-13, 9-19
αντώνυμοι όροι	4-29	απλός συμβολισμός	9.2
ανυπαρξία όρου	8	απόγραφο	4.1.3.3
ανώνυμη εταιρεία	4-21	αποδείξεις	1.4
ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα	4.2.3	αποδεκτή πολυτυπία	1.4.3
Ανώτατο Συμβούλιο Επιλογής Προσωπικού	4-20	αποδεκτό συνώνυμο	1-03
ανώτερος	4-29	αποδεκτός αρνητικός ορισμός	3.4.3
αξιόγραφο	4.1.3.3	αποδοκιμασία όρου	6.2
αξιολόγηση	4-23	αποδοκιμασία των όρων	6.2
αξιολόγηση ορισμών	2.5.4	απόδοση	4.2.3
αξιολογική ερμηνεία	1.4	απόδοση (μηχανών)	2.3.2.1
		απόδοση ελληνικής ορολογίας	4.3
		απόδοση	2.5.4
		κατασημάνσεων	

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
απόδοση στην ελληνική	1	αποφυγή μορφών και δομών της καθαρεύουσας	1.4.4
αποζημίωση	2.1.3, 2-24, 2.5.6.3	άποψη	0
αποθηκευμένη γνώση	2.2.3	απροσδιοριστία	1.4
αποθήκευση της γνώσης	4.2.2	απρόσεκτη οδήγηση	2.1.2.1
αποθηκευτικός χώρος	2.5.6.2	απρόσωπη σύνταξη	1.4
αποκλειστική ψιλή κυριότητα	9.3	απρόσωπο ύφος	1.4
αποκοπή τμήματος	4-22	απρόσωπος χαρακτήρας	1.4.2
αποκρυσταλλωμένες μορφές κανόνων δικαίου	1.4	απώλεια σημασίας	3.3.5
απόκτηση της γνώσης	4.1.4.1	Αραβική	1.3.1
αποκωδίκευση	4.1.4	Άρειος Πάγος	1.4.3, 2-02, 2.1.2.1, 2.1.3, 2-04, 2.2.2.1, 2.2.3.1, 4-10, 4-21
απόλυτη ιδιαιτερότητα	1.4.2, 4.1.3.3	αρεοπαγίτης	2.4.2.1.2
απόλυτη μετοχή	1.4.3	άρθρα	0
απολυτότητα	1.4	άρθρα εφημερίδων ή περιοδικών	1.4.1
απο-μαθηματικοποίηση	2.5.2	άρθρο 947 ΑΚ	1-01
απονομή δικαιοσύνης	1.4	άρθρωση	4.3.2.3
αποπροσωποποιημένο ύφος	1.4	αριθμικός	7.2.1.1
αποσβέννυται	1.4.3	αριθμός	3.4.2, 4.5
αποσβήνεται	1.4.3	αριθμός δυφίου	7.4.1
αποστολέας	4.1.4	αριθμός λέξεων	4.2.2, 9-18
αποτέλεσμα	2-24, 2.5.6.3	αριθμός των αντικειμένων	2.5.6.4
αποτελεσματική επικοινωνία	4.1.3.1	αριθμός των δικαστών	2.5.6.1
απότμηση	4-22, 7.2.1.3	αριθμός χρηστών	1.3.1, 1.4
απουσία άμεσων δανείων	1.4.2	αρκτικόλεκτηση	4.2.3
αποφαση	2.2.2.1, 2-22	αρκτικόλεξο	4-21, 4.2.3, 7.2.1.3
απόφαση διοικητικού δικαστηρίου	2.2.2.1	αρμοδιότητα επί ποινικών ή πολιτικών υποθέσεων	2.4.2.1.1, 2.5.6.1
απόφαση του Αρείου Πάγου	1.4	άρνηση	3.4.3
αποφασιστικότητα	1.4	αρνητική έννομη συνέπεια	4.3
αποφατική πρόταση	1.4	αρνητική συνδήλωση	4.3.1.3
		αρνητικό διαφέρον	4-29
		αρνητικό στοιχείο	3.4.3
		αρνητικός ορισμός	3.4, 3.4.3

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
άρρεν	2-06	αρχή της γλωσσικής οικονομίας	4.3.1.4
αρχαία ελληνική	1.4.4, 1.4.2, 4.2.3	αρχή της γλωσσικής ορθότητας	4.3.1.6
αρχαϊζον παράδειγμα	1.4.3	αρχή της διαφάνειας	4.3.1.1, 7.2.1.2
αρχαϊζουσα	1.4.2	αρχή της επικουρικότητας	7.4.2
αρχαϊζουσες λέξεις	1.4.3	αρχή της παραγωγικότητας και συνθετικότητας	4.3.1.5
αρχαϊκά	1.4.2	αρχή της συνέπειας	4.3.1.2
μορφολογικά χαρακτηριστικά		αρχή της υποκατάστασης	3.3.5, 3.4.1
αρχαϊκά στοιχεία	1.4	αρχικές κατασημάνσεις	2.5.4
αρχαϊκά συντακτικά χαρακτηριστικά	1.4.2	αρχική συλλαβή	7.2.1.3
αρχαϊκά	1.4.2	αρχικό γράμμα	4-20, 4-21, 7.2.1.3
φωνολογικά / φωνοτακτικά χαρακτηριστικά		αρχιτέκτονας	1.3.1
αρχαϊκός τύπος	1.4.2	ασάφεια	1.4, 1.4.3
αρχαιοελληνική προφορά	6.4	ΑΣΕΠ	4-20
αρχαιόκλιτος τύπος	1.4.3	αστική αξίωση	4.1.3.3, 4-28
αρχαιοπρεπής λόγος	1.4.3	αστική διαφορά	4.1.3.3
αρχαιοφανή στοιχεία	1.4.3	αστική εταιρεία	4.1.3.3
αρχαϊσμός	1.4.3	αστική υπόθεση	2.2.2.1
αρχειοθέτηση	3.2.2	αστικό δίκαιο	1.2.2, 1.4, 2-18, 2.4, 3.2.2, 3.3.4, 4.1.3.3, 4.1.4.1, 4.2.4.2, 7.2.1.2, 7.2.3.2, 8
αρχές	0	αστικό δικονομικό δίκαιο	2.2.2.1
αρχές για τη γραφή των ορισμών	3.3.1	αστικός	4-28
αρχές και κανόνες κατασήμανσης	4.1.4.1	αστικός κώδικας	0, 1.4.3, 4.1.3.3, 4-21
αρχές κατασήμανσης	4.1.2	αστικώς ενάγων	4-28
αρχές ονοματοδοσίας	4.1.2, 4.1.3.1, 4.3	αστικώς υπεύθυνος	2.4, 4-28
αρχές ορολογίας-ορογραφίας	4.3	ασύγνωστη αμέλεια	3.4.3
αρχές σχηματισμού όρων	4.1.3.1, 4.3	ασυμμετρία	4.1.3.3
αρχές της Λογικής	4.1.3.1	ασυνέπεια	4.3
αρχετυπικές ανθρώπινες σχέσεις	1.4	ασφάλεια του δικαίου	1.4.4
αρχή σχηματισμού όρων	4.3	άσχετα χαρακτηριστικά	3.4.2
αρχή της γλωσσικής εντοπιότητας	4.3.1.7, 7.2.3	άσχετη έννοια	2.5.6.4, 4-34
αρχή της γλωσσικής καταλληλότητας	4.3.1.3		

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
ατμοσφαιρικός αέρας	4.1.4	αυτοδύναμη βασική ακουστική υπόσταση	9.2
ατομικά δικαιώματα κατά τις ποινικές διαδικασίες	1.4.4	αυτοδύναμη βασική γραπτή παράσταση	9.2
ατομικές αντιλήψεις	2.3.5	αυτοδύναμη μετακίνηση	3.2.2
ατομική ενέργεια	4.3.1.3	αυτόθροη συνέπεια	1.4.3
ατομική έννοια	2-04, 2.2.3, 2.2.3.1, 2.3.3, 2.2.3.1, 2.4.2.1.1, 2.5.6.4, 3.2.3, 4-02, 4.1.2, 4-13, 4.4	αυτοκίνητο	1.2.2, 2.4, 2.4.2.1.2, 3.2.1
ατομική ηχητική υπόσταση	9-01, 9.2	αυτοκυκλικότητα	3.4.1
ατομικό μέλος της ΕΛΕΤΟ	4.3	αυτονομία	1.3.1
ατομικότητα	1.2, 4.4	αυτοσχέδιος όρος	1.3.1
ατονικός	7.2.1.1	αφαίρεση	1.4.4, 3.4.3
ατρακτοειδής κεραία	4.3.1.2	αφαίρεση (νοητική) μιας ιδιότητας	2-01
ατσάλι	1.4.2	αφερεγγυότητα	3.4.3
άτυπος νομικός ορισμός	3.3.5	αφετηρία	1, 4.1.4.1
άτυπος παρενθετικός ορισμός	3.3.5	αφηρημένη διατύπωση	1.4
άτυπος συμπεριληπτικός ορισμός	3.3.5	αφηρημένη έννοια	1.4.4
αυθεντική ερμηνεία	4.3	αφηρημένο διάγραμμα	3.6
αυθύπαρκτη χωριστή μονάδα	9-04	αφομοιωμένο δάνειο	1.4.2, 7.2.3.1
άυλη οντότητα	1.2	αφομοίωση ηχηρότητας	4.2.3
άυλο	7.2.2.4	Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος	4.1.3.1
άυλος χαρακτήρας	1	βαθμός αρχαιότητας	1.4
αυξημένη χρήση ρηματικών ουσιαστικών	1.3.1	βαθμός ασάφειας	1.4
αυξημένη χρήση ρημάτων	1.4.4	βαθμός αυτονομίας έναντι της ΓΓ	1.4
αύξηση	1.4.3	βαθμός δικαιοδοσίας	2-07, 2.5.6.1
αυστηρή ορθότητα	4.1.4.1	βαθμός	10
αυστηροί ορισμοί	1	επιστημονικής συστηματοποίησης	
αυστηρότητα	4.1.4.1	βαθμός νομικής δεσμευτικότητας	0
Αυστρία	4.1.3.1	βαθμός οντολογικής συστηματοποίησης	10
Αυστριακό Ινστιτούτο Προτύπων	4.1.3.1	βαθμός περιπλοκότητας	1.4
		βαθμός πολιτισμικότητας	8

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
Βαθμός πρωτοτυπικότητας	0	Βέλγιο	4.1.3.1
Βαθμός πτυχίου	2.3.2.1	Βελοδιάγραμμα	2.5.5
Βαθμός του δικαστικού λειτουργήματος	2.4.2.1.2	Βελτιστοποίηση της πολιτικής αντιδικίας	1.4
Βάθος	2-10, 2.3, 2.3.2.1, 2.3.3.1, 2.3.4, 2.4, 2-15, 2-16, 2-17, 2.4.2.1.1, 2.4.2.1.2, 2.5.2, 2.5.6.4, 3-02, 3.1.1, 3.2.2, 4.4, 7-07	Βελτίωση της επικοινωνίας	4.3
Βακτηρία	7.2.1.3	Βιασμός	2.4
Βάπτιση	1.4	Βιβλίο του αστικού κώδικα	3.2.2
Βαρ(ε)ιάς αμέλειας	4.1.3.3	Βιβλιογραφία	4.1.3.2
Βαρεία αμέλεια	4.1.3.3	Βιέννη	4.1.3.1
Βαρείας αμελείας	4.1.3.3	Βιολογία	1.3.1, 1.4, 2.3.5, 4-05
Βαρείας αμέλειας	4.1.3.3	Βιολογικά είδη	1.4
Βαρύτητα της αμέλειας	2.3.2.1	Βιολογική έννοια	2-06
Βαρύτητα της εγκληματικής πράξης	2.3.2	Βιολογικός όρος	4.1.3.3
Βαρύτητα της πράξης	2-07	Βιομηχανία	7.1
Βάση δεδομένων	5-13	Βλάβη	4-28
Βάση διαίρεσης	2-06	Βλαμμένη συσκευή	4.3.1.3
Βάση διάκρισης	2.3.3.1	Βλάστηση	1.4
Βάση ορολογικών δεδομένων	4.1.3, 4.1.3.2, 5-26, 5-27, 6.2	Βοηθητικό ναυπήγημα	2.3.3.1
Βάση όρων ΙΑΤΕ	8	Βολτ	4.4, 7.4.1
Βασικές αρχές	4.1.3.1	Βουλή	4.4
Βασικές αρχές της τεχνικής ορολογίας	0, 4.3	Β-πλαίσιο	4.3.1.6
Βασική γλωσσική μονάδα	9.2	Βραβείο	4.4
Βασική έννοια	3.3.1	Βραβείο Νόμπελ Ειρήνης	4.4
Βασική ιεραρχική σχέση	2-11	Βραβείο Όσκαρ	4.4
Βασική μορφή	1.4	Βραχύτερο όνομα	4.2.3
Βασικό χαρακτηριστικό	1.4.4, 4.3.1.1	Βρέφος	2.4, 3.4.3
Βατ	7.4.1	Βρυξέλλες	0
Βεβαιότητα	1.4	Γαλλική	1.3.1, 1.4.4, 4.2.3, 7.2, 7.2.3.2
Βεβαιασμένη δημοτική	1.4.3	γαλλική γλώσσα	0
Βεβλαμμένη συσκευή	4.3.1.3	Γαλλική Καναδά	8
		γαλλικό δίκαιο	7.2.3.2
		γαλλικό κείμενο-πηγή	0
		γαλλικό πρωτότυπο	7.4.2
		γαλλικός δάνειος όρος	1.4.2

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
γάμος	2.3.5	γένος	2-12, 2-16, 2.4, 2.4.2.1.1, 2.5.5, 2.5.6.4, 3.2.2, 4.1.2, 9-15, 9-16
ΓΓ	1.1, 1.3, 1.3.1, 7.2.2	ΓΕΟ	4.3
γειτνίαση και διαδοχή	2-22	ΓΕΟΝ	4.3
γειτνίαση στον φυσικό χώρο	2.4.2.2	Γερμανία	4.1.3.1
γειτνίαση στον χρόνο	2.4.2.2	γερμανικά	1.4
γειτονική έννοια	2.5.2, 3.1.1, 4.1.2	Γερμανική	1.4.2, 7.2.3.2
γένια έννοια	2-12, 2-16, 2.4.2.1.1, 2.4.2.1.1, 2.5.5, 2.5.6.4, 3.2.2	γερμανική νομική γλώσσα	1.4.2, 4.1.3.3
γενικεύσεις	1.4	Γερμανική της Γερμανίας	1.4.2, 8
γενική	1.4.3, 1.4.4	Γερμανική της Ελβετίας	1.4.2, 8
γενική απόλυτη	1.4.3	γερμανικό δίκαιο	7.2.3.2
γενική γλώσσα	1.1, 1.3, 1.3.1, 1.4, 4.2.4.2, 4-07, 7.2.1, 7.2.2.2	γερμανικό σύνταγμα	1.4
γενική γλωσσολογία	4.1.3.2	γερμανικός αστικός κώδικας	1.4
γενική γνώση	1.3, 1.3.1	γερμανοί συγγραφείς	4.1.3.1
γενική ελληνική γλώσσα	1.3	ΓΕΣ	1-03, 1.3, 1.3.1, 1.4, 1.4.2, 1.4.4, 7.2.1.3, 7.2.3.2
γενική έννοια	2-05, 2.2.3, 2.2.3.1, 2.3.3, 3.2.3, 4-03, 4.1.2, 4-12, 9.3	ΓΕΣΕΕ	4.2.3
Γενική Επιτροπή Ορολογίας	4.3	ΓΕΣΥ	1, 4.3
γενική θεωρία της Ορολογίας	4.1.3.1, 4.3	γεωγραφική περιοχή	5-10
γενική συμφωνία	4.5	γεωμετρία	7.2.2.1
Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος	4.2.3	γεωπλέγμα	4.3.1.6
Γενικό Επιστημονικό Συμβούλιο	1	γεώπλεγμα	4.3.1.6
γενικό κοινό	1.4	γεωργία	1.2.2
γενικό λεξικό	1.3, 4-28, 4.2.4.2	γιατρός	1.4
Γενικό Λογιστήριο	7.2.1.3	γκολ	1.4.2
Γενικό Λογιστήριο του Κράτους	7.2.1.3	γλώσσα	0, 1-03, 1.3.1, 1.4, 2-02, 2.2.3.1, 4-14, 4-28, 4-29, 4-31, 4-32, 4-33, 4-34, 4.1.3, 4.1.4, 4.2.4.2, 4.3, 4.3.1.6, 4.5, 4.5, 5-09, 5-16, 5-25, 7-01, 7-09, 7.2.2.2, 8, 9-01, 10
γενικό χαρακτηριστικό	1.3.1, 1.4	γλώσσα αφετηρίας	8
γενικολογία	1.4	γλώσσα άφιξης	8
γέννηση	1.4	γλώσσα για ειδικούς σκοπούς	1-03, 1.3, 1.3.1, 1.4, 4.1.3.2
		γλώσσα και δομή των νόμων	0

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
γλώσσα που χρησιμοποιείται μεταξύ των επαγγελματιών	1.4.1	γλωσσικά μέσα έκφρασης	1-03
γλώσσα που χρησιμοποιείται στις σχέσεις μεταξύ πελάτη και δικηγόρου	1.4.1	γλωσσικές παρατηρήσεις	0
γλώσσα της αντιδικίας	1.4.1	γλωσσική διάσταση:	4.1.3.2
γλώσσα της διοίκησης	0	γλωσσική έκφραση	7-01
γλώσσα της ΕΕ	1.4.4, 8	γλωσσική εντοπιότητα	4.3, 4.3.1.7, 4.3.2.7
γλώσσα της επιστήμης	4.1.3.1	γλωσσική επιστήμη	1.4, 1.4.1
γλώσσα της θεωρίας,	1.4.1	γλωσσική καταλληλότητα,	4.3.1.3
γλώσσα της τεχνολογίας	1.4	γλωσσική κοινότητα	4.3.1.3, 7.1, 7.2.1.3, 7.2.2.4, 7.1
γλώσσα του δικαίου	1.4	γλωσσική μονάδα	4.1.3.3, 9-02
γλώσσα του εμπορίου	1.4	γλωσσική μορφή	1.4.3
γλώσσα των δημοτικών τραγουδιών	1.4.3	γλωσσική νόρμα	1.4.3
γλώσσα των ΜΜΕ	1.4.1	γλωσσική οικονομία	4.3.1.4, 4.3.2.4
γλώσσα των νομικών	1.3	γλωσσική ορθότητα	1.4.3, 4.3, 4.3.1.6, 4.3.2.6
γλώσσα των νομικών κειμένων της ΕΕ	1.4.4	γλωσσική πολιτική	4.2.3
γλώσσα των νόμων	0	γλωσσική προσέγγιση	4.1.3.1
γλώσσα των συμβουλευτικών γραφείων	1.4.1	γλωσσική τεχνολογία	4.3
γλώσσα υποδοχής	1.4	γλωσσική χρήση	1.4
γλώσσα-πηγή	1.4.4, 4.1.4.1, 7.1, 7.2.3.1, 7.2.3.2, 7.4	γλωσσικό ηχητικό στοιχείο	9-01
γλωσσάριο	4.1.3, 4.1.3.2, 5-25	γλωσσικό σημείο	1.4
γλώσσα-στόχος	1.4.4, 4.1.4.1, 7.2.3.1, 7.2.3.2, 7.4, 8	γλωσσικό στοιχείο	8
γλώσσες των ειδικών θεματικών πεδίων	1.3	γενικής επικοινωνίας	
γλωσσικά εσφαλμένος όρος	4.3	γλωσσικό σύστημα	4.1.2
γλωσσικά ζητήματα	0	γλωσσικό ύφος	1.3
γλωσσικά μέσα	1.1	γλωσσικό χαρακτήριστικό	0, 1.4.4
		γλωσσικό/νοητικό επίπεδο	4.1.4.1
		γλωσσικός «διαμεσολαβητής»	4.2.2
		γλωσσικός έλεγχος των νεολογισμών	4.3
		γλωσσικός κανόνας	4.1.3.1
		γλωσσικός κώδικας	1.3
		γλωσσικός πόρος	1, 4.3

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
γλωσσολογία	1.4, 4.3	γραπτό κείμενο	4.1.4, 4.2.2
γλωσσολογική θεωρία της σημασιολογίας	7.2.2.4	γραπτός λόγος	4.3.2.3, 9-02, 9-04, 9.2
γλωσσολογικό υπόβαθρο	0	Γραφείο Ορολογίας και Νεολογισμών του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου	4.3
γλωσσολογικός χαρακτήρας	4.1.3.2	Γραφείον Επιστημονικών Όρων και Νεολογισμών	4.3
γλωσσολόγος	0	γραφή	1.4
γλωσσοστρεφής ιδιαιτερότητα	1.4, 1.4.4	γραφή των ορισμών	3.3
γνώση	1.3, 2.1.3, 2.5.2, 4.1.3, 4.1.4	γραφηματικό επίπεδο	1.4
γνώση μιας νέας έννοιας	4.1.4.1	γραφική παράσταση	2-27, 3.1.1, 3.6
γνώση του θεματικού πεδίου	2.5.2	Γροιλανδία:	4.3
γνωσιακή διάσταση	4.1.3.2	Γλωσσική Γραμματεία της Γροιλανδίας	
γνωσιακή δυναμική	2.1.3	ΓΣΕΕ	4.2.3
γνωστικό αντικείμενο	1.4	γυναίκα	2.4.2.1.1
γονική μέριμνα	4.1.3.3	γωνιώδεις αγκύλες	1.2.2, 3.3.4
γράμμα	4-16, 4-17, 4-18, 4.5, 5-32, 9-02, 9.2	δανείζομαι	1.4
γραμματειακή γλώσσα	4.1.3.1	δανειζόμενη γλώσσα	7.2.3.1
γραμματική	1.3.1, 7.2.1.2, 7.2.2.4, 9-17	δανειζουσα γλώσσα	7.2.3.1
γραμματική ανάλυση	9-11, 9-13, 9.1.1	δάνειο	1.4.2, 7.2.3.1
γραμματική ανάλυση όρου	9.3	δάνειο ξενόγλωσσο ακρώνυμο	4.2.3
γραμματική διφυΐα	1.4.2	δάνειο ξενόγλωσσο αρκτικόλεξο	4.2.3
γραμματική κατηγορία	7-06, 9-17	δάνειος όρος	1.4.4, 4.1.3.3, 4-14, 6.2, 7.2.3.1
γραμματική κλίση	9-07	δανεισμός σημασιολογικής επέκτασης	1.4
γραμματικό επίσημα	5-02, 5-07	Δανία: Δανικό Συμβούλιο για τη Γλώσσα	4.3
γραμματικός τύπος	1.4.2	δασέα συριστικά	1.4.2
γραμμοδιάγραμμα	3.6	δεδομένα	5-02
γραπτή μορφή	4.2.3	δεδομένα ορολογίας	9.3
γραπτή παράδοση	1.4.2	ΔΕΗ	4.2.3
γραπτή παράσταση	9.2	δεικτικός ορισμός	3.2.1
γραπτή παρέμβαση	0		
γραπτή συντομομορφή	7.2.1.3		

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
δεκαδικό σύστημα αρίθμησης	4.2.4.2	δημιουργία ορολογικών δεδομένων	4.1.3
δεκτός όρος	4-23, 4-25, 6.2	δημοκρατία	0
Δελτίο Επιστημονικής Ορολογίας και Νεολογισμών	4.3	δημοκρατικό κράτος δικαίου	1.4
δελτίο ταυτότητας	6.4	δημόσια διοίκηση	6.1
δενδροδιάγραμμα	2.5.5	Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού	4.2.3
δέντρο	2.5.6.2	δημόσιο διεθνές δίκαιο	2.5.2
δεξιοπλαγία	4-17, 7.2.1.3	δημόσιο δίκαιο	0
δεοντολογική τυποποίηση	1.4	δημόσιο ναυτικό δίκαιο	3.3.4
δέουσα συνθετότητα	3.3.3	δημοσιογραφική σκοπιά	1.4.4
δεσπόζον ακίνητο	3.4.3, 4-09	δημοσιογραφικό κείμενο	1.3.1
Δευτέρα	3.2.3	δημοσιογραφικό λειτουργικό ύφος	4.1.3.1
δευτερεύουσα αναφορική πρόταση	3.3.5	δημόσιος φορέας	4.3
δευτερεύουσας σημασίας διαφορά	6.3	δημοτική	0, 1.4, 1.4.2, 1.4.3
δευτερεύουσες προτάσεις	1.4, 1.4.3	δημοτική-μητρική γλώσσα	1.4.3
δεύτερο μέλος λογικής ισότητας	3.3.1	δημώδης γλώσσα	4.1.3.3
δευτεροβάθμια δικαστική απόφαση	2-07	δημώδης τύπος	1.4.2
δευτερογενής ονοματοδοσία	4.3, 7.2.3.2, 7.4.2	διαβάθμιση	4-23
δευτερογενής σχηματισμός όρου	7-01, 7.2.3.1	διαβάθμιση αποδεκτότητας όρου	4-23, 4-24, 4-25, 4-26, 4.2.1, 6.2
δευτερόλεπτο	7.4.1	διαβάθμιση ορολογικής αποδεκτότητας	4-23
δημοσίευμα	5-12	διαβατήριο	1.2.1, 2.2.2.1, 6.4
δημιουργία ιδιωνύμου	7.3	διαγλωσσική αναλογία	8
δημιουργία κατασήμενσης	4.1.4.1	διαγλωσσική αντιστοιχία	6.1
δημιουργία νέων μορφών	7.2, 7.2.1	διαγλωσσική ιδιαιτερότητα	2.3.5
δημιουργία ορθών νέων όρων	4.1.3.2	διαγλωσσική ισχύς	1.4, 4.3
δημιουργία ορολογικών βάσεων δεδομένων	4.1.3.2	διαγλωσσική μετάφραση	8
		διαγλωσσική συγκριτική ανάλυση	2.5.2

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
διαγλωσσικό χαρακτηριστικό	1.4, 1.4.4, 4.1.3.3	διακίνηση της γνώσης	4.2.2
διαγλωσσικός δανεισμός	7-09, 7.2, 7.2.3, 7.4	διακινούμενη γνώση	4.2.2
διαγλωσσικός χαρακτήρας	4.1.2, 4.1.4.1	διακρατική συμφωνία	0
διάγραμμα	4.1.4.1	διακρίσεις της ΝΓ	1.4.1
διαγωγή (μαθητών)	2.3.2.1	διάκριση	1.4.4
διαδικαϊκό επίπεδο	8	διακριτή έκφραση	4.1.3.3
διαδικασία	1.4, 2.2.2.1	διακριτικά γνωρίσματα	1.4
διαδικασία διοικητικού δικαστηρίου	2.2.2.1	διακριτικό μέρος	2.4.2.1.2
διαδικασία εκδίκασης νομικών υποθέσεων	2.2.2.1	διακριτικό χαρακτηριστικό	1.4, 2-06, 2-09, 2.3.3.1, 2-15, 2.4.2.1.1, 2.5.6.4, 4.3.1.13-02, 3.4.3, 9-16
διαδικασία εκουσίας δικαιοδοσίας	7.2.3.2	διάλεκτος	1.4
διαδικασία ερμηνείας	1.4	διαμόρφωση του δικαίου μέσω της νομολογιακής πρακτικής	4.3.2
διάδικος	3.2.2, 4.1.3.3	διαμορφωτικός του δικαίου μέσω της νομολογιακής πρακτικής	4.3.2.5
διαδίκτυο	1.4.3	διανοητικό συμβάν	1
διάδοση της ελληνικής ορολογίας	4.3	διανοητικός χαρακτήρας	1
διαδοχή	2.4.2.2	διανοία	7.2.2.4
διαδοχή άμεσων συνθετικών	9-19	διανοία κυρίου	7.2.2.4
διαδοχή φωνηέντων	4.2.3	διανομή της γνώσης	4.2.2
διαδραστική εργασία	2.5.4	διανυσματικό μέγεθος	2.1.2
διαδρομή	4.1.4.1	διαπιστευμένο εργαστήριο	7.4.1
διαδρομή επικοινωνίας	4.2.2	διαπίστευση	7.4.1
διαθεματική έννοια	5-16	διαπίστευση εργαστηρίου	7.4.1
διαθεματική μετάφραση	1.4	διαπλαστική αγωγή	3.3.3
διαθεματική προσέγγιση	2.4	διάπραξη εγκλήματος	2.2.2.1
διαθεματικός δανεισμός	7-07, 7.2.2, 7.2.2.3, 7.2.2.4, 7.4	διάρκεια υπηρεσίας (των εργαζομένων)	2.3.2.1
διαθεματικός χαρακτήρας	2.5.2	διασημειωτική μετάφραση	8
διακεκομμένη γραμμή	2.5.5		

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
διάσπαση της ορολογικής συνέπειας και ομοιομορφίας	4.3	διάχυση ορολογικών δεδομένων	4.1.3.2
διάσταση	2.5.5, 3.2.2	δίγθογγος	9.2
διάταξη	4.3	δίγλωσσο λεξιλόγιο	5-24
διατεταγμένος κατάλογος όρων	5-22	διδασκτική των γλωσσών	1-03
διατριβή	4.3	διδαστορική διατριβή	0, 1.4.4
διατύπωση θεωρητικών απόψεων	1.4.1	διδασκαλία της ορολογίας	4.3
διατύπωση κανόνων δικαίου και νόμων	1.4.1	διδυφίο	7.4.1
διατύπωση ορισμών	2.5.4	δίδυφο	7.4.1
διατύπωση σχέσεων	4.1.3	διεθνείς επενδύσεις	0
διατύπωση του ορισμού	4.1.4.1	διεθνείς συμβάσεις	0, 4-30
διαφάνεια	4.3, 4.3.1.1, 4.3.1.4, 4.3.2.1	διεθνείς σχέσεις	1.2.2, 1.4.4
διαφανής όρος	4.3.1.1	διεθνές δίκαιο	1.2.2, 8
διαφορά	2.4	διεθνές ορολογικό υπόβαθρο	4.3
διαφορά ιεραρχικής στάθμης	2.5.5	Διεθνές Πρότυπο	1, 3.3.1, 6.2
διαφορά μεταξύ ψυχικού και σωματικού	1.4	Διεθνές Φωνητικό Αλφάβητο	6.4
διαφορετική γλώσσα	4-30	διεθνής	0
διαφοροποιημένοι επικοινωνιακοί στόχοι	0	βιβλιογραφία	8
διαφοροποίηση έννοιας	3-01	διεθνής ομοιογένεια	8
διαφοροποίηση μεταξύ πρωτοτύπου και μεταφράσματος	0	διεθνής οργανισμός τυποποίησης	4.3
διαχείριση νομικών όρων	4.3	Διεθνής Οργανισμός Τυποποίησης (ISO)	4-16
διαχείριση ορολογικών δεδομένων	4.1.3	διεθνής Συνθήκη	1.4.1
διαχείριση ορολογίων	4-06	Διεθνής Φωνητική Ένωση	6.4
διαχείριση των όρων	0	διεθνολόγος	0
		διεπαφή τύπου αρτηρίας	7.2.2.4
		διεπιστημονικός χαρακτήρας	4.1.3.2
		διεπιστημονικός χαρακτήρας της Ορολογίας	10
		διεργασία	4-07, 7-08, 7.2.2
		διεργασία κατασήμενσης	7-01, 7.1, 7.2.2.4
		διεργασία σχηματισμού	7-03, 7-04, 7-05

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
διεργασίες ονοματοδοσίας	7.4	δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας	1.4.4
διερεύνηση των σχέσεων	2.4	δικαιώματα	1.4
διερμηνείας	0	δικαιώματα του παιδιού	1.4.4
διευθέτηση δεδομένων	5-29	δικανική γλωσσολογία	0
διευθέτηση λημμάτων	5-28	δικαστηριακή διερμηνεία	0
διεύθυνση	2.1.2	δικαστήριο	0, 1.3.1, 2-02, 2.1.2.1, 2-05, 2.2.2.1, 2.4, 2.5.6.1, 3-02, 3.3.1, 3.3.3, 7.2.1.3
δικάζει ερήμην (το δικαστήριο)	1.3.1	δικαστής	2-21, 2.4.2.1.2, 3.2.2, 4.3
δικάζω	7.2.1.2	δικαστής νομοθέτης	1.4.1
δικάζω ερήμην	7.2.1.2	δικαστική απόφαση	1.4.2, 1.4.3, 1.4.4, 2-07, 2.5.6.3, 3.1.1, 8
δικαϊκή παράδοση	1.4, 7.2.3.2	δικαστική διάπλαση	4.3.2
δικαϊκό σύστημα-πηγή	8	δικαστική εξουσία	1.4.1
δικαϊκό σύστημα-στόχος	8	δικαστική και δικηγορική πράξη	0
δίκαιο	0, 1, 1-01, 1-02, 1.2.2, 1.3, 1.3.1, 1.4, 2.3.2.1, 2.3.5, 2-21, 2.4, 4.2.4.2, 4.3, 5-16, 7.2.1.2, 8, 10	δικαστική περαιτέρω διάπλαση του δικαίου	4.3.2
δίκαιο της ΕΕ	1.4, 1.4.4, 7.4.2	δικαστική υπόθεση	0
δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης	0, 6.2	δίκη	2-22, 7.2.1.2
δικαιοδόχος	4.1.3.3	δικηγορική σφραγίδα	1.2.1, 2.1.2, 2.1.2.1, 2.1.2.2, 2.1.3, 2.2.3.1
δικαιολήπτης	4.1.3.3	δικηγορικό γραφείο	1.2.1
δικαιοπαραγωγή	7.2.1.2	δικηγόρος	1.4, 1.4.1, 1.4.3, 1.4.4, 3.2.2, 4.3
δικαιοπάροχος	7.2.1.2	δικόγραφο	1.4.2, 1.4.3, 1.4.4, 4.1.3.3
δίκαιο-πηγή	8	δικονομικό δίκαιο	2.2.2.1, 2.2.3.1
δικαιοπραξία	4-09, 7.2.1.2	δικονομολόγος	1.4.3
δίκαιο-στόχος	8	Δίκτυο ΕΥΡΥΔΙΚΗ της ΕΕ	4.3
δικαιοστρεφής ιδιαιτερότητα	1.4.4, 8	δικτυοδιάγραμμα	3.6
δικαιοσύνη	1.4	δικτύωμα Π	7.2.2.4
δικαιούμαι	1.4.4	διλεκτικός όρος	9-18
δικαιούχος	2.2.2.1, 4.1.3.3	διμελές μαθηματικό σύνολο	2.2.3
δικαιούχος προσημείωσης	4.3.2.1		
δικαίωμα	1.4, 3-02, 3.3.3		

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
διμελές σύμπλεγμα	4.2.3	δομημένος τρόπος	1.3.1
διοίκηση	0	δομικό μοντέλο	2.5.2
διοικητική δικαιοσύνη	2.4, 2.4.2.1.1	δορυφορική φωτογραφία	1.2.1
διοικητικό δίκαιο	0	δοτική	4.3.2.3
διοικητικό δικαστήριο	2.2.2.1, 2.5.6.1	δοτική του τρόπου	4.3.2.6
διοικητικό δικονομικό δίκαιο	2.2.2.1	δουεύον ακίνητο	3.4.3
διοικητικό κείμενο	0, 4.3	δουλεία	3-03, 3.2.2, 3.3.5, 4.2.4.2
διοικητικό συμβούλιο	4-21	δράκοντας	2.1.2
διοργανικό εγχειρίδιο σύνταξης κειμένων	0	δράση	1.4.4, 2.4.2.2
διπλός συμβολισμός	9.2	δράστης	2.4, 2.4.2.2
διπλοτυπία	1.4.3	δρόμοι (για την απόκτηση) της γνώσης	4.1.4.1
δίστιγμο	3.3.1	δρων	2.4.2.2
«δικοτόμηση» της γνώσης	1.3	ΔΣ	4-21
δίψηφο σύμφωνο	7.2.3.1	δυσδικό ψηφίο	4.3.1.5, 7.4.1
δίψηφο φωνήεν	4.2.3	δυϊκό σημειωτικό σύστημα	8
δοκιμή	3.4.3	δυναμική έννοια	4-30
αντιφατικότητα		δυναμική νομική ισοδυναμία	8
δοκιμή εγκυρότητας	3.3.5	δυσνόητος χαρακτήρας της νομικής γλώσσας	1.4
δοκιμή λόγου	4.3.1.5	δυσπρόφερτη διαδοχή συμφώνων	4.2.3
δυφασκών σφαλμάτων		δυτική γλώσσα	1.4
δόκιμος όρος	1.4.2	δυτική θετική επιστήμη	1.4
δόκιμος τύπος	1.4.3	δυτική Ιατρική	1.4
δόλια πράξη	4.2.4.2	δυτική Ιατρική γλώσσα	
δόλια χρεοκοπία	4.2.4.2	δυφιακά	4.3.1.5
δόλιος	4-29, 4.2.4.2	δυφιακό σφάλμα	4.3.1.5, 7.4.1
δόλος	1.2.1, 4-29, 4.2.4.2	δυφιακός	4.3.1.5, 7.4.1
δομή	2.5.2	δυφίο	4.3.1.5, 7.4.1
δομή λόγου	1.4.4	δυφίο δεδομένων	7.4.1
δομή ορολογίων	4-06	δυφίο επέκτασης πεδίου	7.4.1
δομή της γλώσσας	4.1.3.1	δυφιοεκτάδα	4.3.1.5
δομή της ΝΕΚ	1.4.2	δυφιοστρέφεια	4.3.1.5
δομημένο σύνολο εννοιών	2-26		
δομημένο σύνολο όρων	4.1.3.2		
δομημένος κατάλογος	2.5.6.1, 2.5.6.2, 2.5.6.4		

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
δυφυστρεφές πρωτόκολλο	4.3.1.5, 7.4.1	εθνική κουλτούρα	1.4.4
δωρεοδόχος	4.1.3.3	εθνική παραλλαγή	1.4.4
δωρολήπτης	4.1.3.3	εθνικό δίκαιο	1.4.4
δωρισμικό	4.3.1.2	εθνικό περιβάλλον	6.1
εβδομάδα	3.2.3, 3.4.1	Εθνικό Πρόγραμμα Ορολογικού Συντονισμού	4.3
εγγενές χαρακτηριστικό	1.4	εθνικό πρότυπο	6.2
εγγενής διαφορά	1.4	εθνικός λόγος	1.4.4
έγγραφο	1, 1-01, 1.4.2, 3.2.2, 3.3.1	εθνικός οργανισμός τυποποίησης	4.3
έγγραφο πληροφόρησης του κοινού	4.3	Εθνικός Φορέας Ορολογίας	4.3
εγκέφαλος	2.1.3	είδη νομικών κειμένων	1.4.1
έγκλημα	1.4, 2-07, 2.2.2.1, 2-24, 2.4.2.1.2	είδη σχηματισμού όρων	7-01
έγκλημα διακινδύνευσης	4.1.3.3	είδια αξία	2.3.2
έγκλημα κατά της περιουσίας (ή ιδιοκτησίας)	2-15, 2.3.3.1	είδια γλωσσικά μέσα έκφρασης	1-03, 1.3, 1.3.1, 1.4.1, 4.3
εγκληματική πράξη	2.3.2	είδια εκφραστικά μέσα	1.1
έγκληση	2-09	είδια έννοια	2-13, 2-17, 2.4.2.1.1, 2.5.5, 2.5.6.4
έγκυρος γάμος	2.3.5	είδια τιμή	2.3.2
εγχειρίδιο	0	είδια υπόσταση	2.3.2
εγχειρίδιο εναρμόνισης	0, 1.4.3	ειδική αρμοδιότητα	2.5.6.1
εγχειρίδιο οδηγίων	0	ειδική γλώσσα	1.1, 1-03, 1.3, 1.3.1, 4-04, 4.1.3, 4.2.4.2, 4.3, 7-08, 7.2.2.2, 7.2.2.4, 8, 10
Εγχειρίδιο οδηγίων για την κωδικοποίηση της νομοθεσίας	1.4.2, 4.3	ειδική γνώση	1-02, 1.3
εγχειρίδιο οδηγίων χρήσης	1.4	ειδική έννοια	2.1.3
εγχώριο διοικητικό κείμενο	0	ειδική ομάδα	1
εδάφιο	2-18	ειδική ορολογία	4.1.3.1, 10
έδαφος	1.4, 2.5.6.2	ειδικό θεματικό πεδίο	1.3, 2.1.3
έδρα (νομικών προσώπων)	2.3.2.1	ειδικό κείμενο	1.3.1, 8
ΕΕ	1.4.4, 4-21	ειδικό λεξικό	4.1.3.2
εθνική γλώσσα	1.4.4	ειδικό πεδίο	1.3, 1.3.1
εθνική γραμματειακή γλώσσα	4.1.3.1	ειδικό πεδίο γνώσης	4.1.3.2
		ειδικοί	4.1.3.1
		ειδικοί της γλώσσας	4.3

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
ειδικοί του θεματικού πεδίου	1.3.1, 4.3, 10	εκτελεστική εξουσία	1.4.1
ειδικός όρος	1.3	εκτεταμένη χρήση γενικής	1.4.4
είδιο θεματικό πεδίο	2.5.4, 3.3.4, 4-03	έκτυπο	1.4, 7.2.3.2
ειδογονική σχέση	2-11, 2-15, 2.4.2.1, 2.4.2.1.1, 2.5.5, 2.5.6.4, 3.2.2	έκφραση	1.4, 1.4.2
ειδογονικό σύστημα εννοιών	2.5.3, 2.5.6.1, 3.2.2, 4.4	εκφώνημα	1.4, 9.2
ειδογονικός ορισμός	3.2.2, 3.2.3, 4.1.2	εκφώνηση	9.2
ειδοποιός διαφορά	1.4	ελάσσων διαφορά	5-15
είδος	2-13, 2-17, 2.4, 2.5.5, 2.5.6.4, 9-16	ελαττωματικός ορισμός	3.4
είδος έννοιας	2.3.2	ελάχιστο αδιαίρετο οροστοιχείο	9-06
εικονοπαράσταση	3.6	ελάχιστος δρόμος	4.2.2
εικονοσύμβολο	4.5	Ελβετία:	4.3
ειρηνοδικείο	4.1.3.3	Ομοσπονδιακή Καγκελαρία - Τομέας Ορολογίας	
ειρηνοδικείο Αθηνών	2.2.2.1	ελβετικό δίκαιο	8
εισαγωγικό μέρος	1.4.4	Ελεγκτικό	7.2.1.3
εισόδιος όρος	5-02, 5-05, 5-32	Ελεγκτικό Συνέδριο	2-04, 7.2.1.3
εκδήλωση βιασύνης	2.1.2	ΕΛΕΤΟ	1, 4.2.3, 4.3, 7.4.1
εκδικάζω	7.2.1.2	ελεύθερη έκφραση	1.4
εκδίκηση	7.2.1.1	ελευθερία	4.2.4.2
έκδοση	1.2.2	έλικα	7.4.1
εκκαλώ	4.1.3.3, 4.2.1, 4-28, 4.2.4.2	ελικοειδής κεραία	4.3.1.2
εκκαλών	4.2.1	ΕΛΚΕΠΑ	4.3, 7.2.1.3
εκκινώ	7.2.2.1	Ελλάδα	0
Εκκλησία	1.4	έλλειψη	3.4.3
εκκρεμοδικία	4.1.3.3	έλλειψη προσοχής	3.2.1
εκμίσθωση	9.3	έλληνας δικηγόρος	8
εκούσιος τρόπος	1.3.1	Ελληνικά Ταχυδρομεία	4.2.3
εκούσιος χαρακτήρας πρόσκτησης	1.4	Ελληνική	2.2.3.1, 8
εκπομπή	4.1.4.1	ελληνική	0, 4.3
εκπόνηση ελληνικής ορολογίας	4.3	Βιβλιογραφία	
εκπόνηση όρων	2.5.2	ελληνική	0
έκταση	2-03, 2.3.4, 2-12, 2-13, 2.4.2.1.1, 2.5.6.4, 3.1.1, 3.2.2, 3.3.4	Βιβλιογραφία περί νομικής γλώσσας και ορολογίας	
εκτατικός ορισμός	3-03, 3.2.1, 3.2.3, 4.1.2	ελληνική γλώσσα	0
		ελληνική δημοκρατία	2.1.2.1, 2-04
		ελληνική δικαιοσύνη	1.4

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
ελληνική εργογραφία	0	ελληνόγλωσσο	1.4.4
Ελληνική Εταιρεία Ορολογίας (ΕΛΕΤΟ)	1, 4.2.3, 4.3	δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης	
ελληνική μετάφραση	0	ελληνόγλωσσο έργο	0
ελληνική νομική γλώσσα	0	ελληνόγλωσσο κείμενο της ΕΕ	1.4.4
ελληνική νομική σκέψη	4.1.3.3	ελληνόγλωσσο νομικό κείμενο	1.4.2
ελληνική οροδοσία	4.3	Ελληνοκύπριος	0
ελληνική ορολογία	0, 4.3	ελληνόφωνη μεταφρασεολογία	0
ελληνική πλήρης μορφή	4.2.3	ελληνόφωνος μεταφρασεολόγος	0
ελληνικό ακρώνυμο	4.2.3	ελληνόφωνος νομικός	0
ελληνικό αλφάβητο	4.2.3, 6.4	ελλιπής ορισμός	3.4, 3.4.2
ελληνικό αρκτικόλεξο	4.2.3	ΕΛΜΕ	4.2.3
ελληνικό αστικό δίκαιο	1-02	ΕΛΟΤ	1, 4.3
ελληνικό δίκαιο	0, 1-02, 1.4.2, 7.2.3.2, 7.4.2	ΕΛΟΤ 402:2010	0, 4.3
ελληνικό ιδιωτικό δίκαιο	1-02	ΕΛΟΤ 561-1:2006	0, 1
ελληνικό κείμενο-στόχος	0	ΕΛΟΤ 562:2011	6.3
ελληνικό παράγωγο	7.2.1.1	ΕΛΟΤ 743	6.4
Ελληνικό Πρότυπο	0, 6.2	ΕΛΟΤ/ΤΕ2/ΟΕ5	4.3
ελληνικό σύστημα αρίθμησης	4.2.4.2	ΕΛΟΤ/ΤΕ21	4.3, 6.3
Ελληνικός Οργανισμός Τυποποίησης (ΕΛΟΤ)	1, 4.3	ΕΛΟΤ/ΤΕ48/ΟΕ1	4.3, 7.4.1
ελληνικός όρος	1.4.2, 4.3	ΕΛΤΑ	4.2.3
ελληνικός σύμπλοκος όρος	7.4.1	εμβαδόν	2.1.2.1
ελληνικός χαρακτήρας	6.4, 7.2.3.1	έμβασμα	2.5.6.3
ελληνο-αγγλο-γαλλικός	7.2.1.2	έμβια όντα	2.3.5
ελληνογενής νεολογισμός	4.3	έμμεσο αντικείμενο,	1.4.3
ελληνόγλωσση βιβλιογραφία	1.4.2	έμμεσος ορισμός	3.2.1
ελληνόγλωσση νομική λεξικογραφία	0	εμπειρογνώμονας	4.1.2
		εμπειρογνώμονας του θεματικού πεδίου	2.5.2
		εμπράγματα δικαιώματα	3-03
		εμπράγματο δίκαιο	3.2.2
		εμπράγματο δικαίωμα	2.2.2.1, 2.2.3.1, 3-03, 3.2.2, 3.2.3, 3.3.5, 9.3
		εν δυνάμει γλωσσική μορφή	4.1.3.2
		ενάγων	1.2, 1.4.3, 3-02, 3.3.1, 3.3.3

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
εναλλακτικός δρόμος	2.5.2	ενεργητής	2.4.2.2
εναλλακτικός τρόπος	2.5.2	ενετική	1.4.2
εναρμόνιση	8	ενέχυρο	2.2.2.1, 3-03, 3.2.2
εναρμόνιση δικαιίων	8	ενήλικος	2.4.2.1.1
εναρμόνιση εννοιών	5-15, 6.3, 8	ενιαία νομική	1.4
εναρμόνιση εννοιών και όρων	6.3	γλώσσα	
εναρμόνιση ορισμών	6.3	ενιαία οντολογική μονάδα	2.3.5
εναρμόνιση όρων	5-16, 6.3, 8	ενιαία οντότητα	1.4
εναρμόνιση συστημάτων εννοιών	6.3	ενιαίο σύστημα δικαίου	8
εναρμόνιση της νομικής ορολογίας	4.3	ενικός αριθμός	1.3.1, 1.4.4, 2.1.2.2
εναρμονισμένα κριτήρια	6.1	ενίστε	1.4
εναρμονισμένη χρήση	4.3	έννοια	1, 1.3, 1.3.1, 1.4, 1.4.4, 2, 2-01, 2-02, 2.1, 2.1.3, 2-03, 2-04, 2-05, 2-07, 2.2.2, 2.2.2.1, 2-06, 2-08, 2-09, 2-10, 2.3.3, 2.3.3.1, 2.3.5, 2.4, 2-11, 2-12, 2-13, 2-14, 2-15, 2-18, 2-19, 2-20, 2-21, 2.4.2.1.1, 2.4.2.1.2, 2.5.2, 2.5.6.4, 3-02, 3-03, 3.1.1, 3.2.2, 3.3.2, 3.3.3, 3.3.4, 3.3.5, 3.4.2, 3.4.3, 3.6, 4-01, 4-06, 4.1.2, 4.1.3, 4.1.3.1, 4.1.4.1, 4-15, 4-16, 4-17, 4-18, 4-19, 4-24, 4.2.2, 4-28, 4-29, 4-30, 4-31, 4-32, 4-33, 4-34, 4.2.4.2, 4.3, 4.3.1.1, 4.4, 4.5, 5-01, 5-02, 5-03, 5-15, 5-16, 5-17, 5-20, 5-23, 6.2, 7-01, 7-07, 7-08, 7-09, 7.2.1.3, 7.2.2.2, 7.2.2.4, 9-15, 9-17, 9.2
ενδεικτικά	1.4	έννοια γένος	2-16
ενδεικτική ρηματική έκφραση	4.1.4.1	έννοια είδος	2-17
ένδειξη του θεματικού πεδίου	3.3.4	έννοια μέρος	2-20
ενδιάμεση έννοια	3.4.3	έννοια όλον	2-19
ενδιάμεση ιδιότητα	3.4.3	έννοια του δικαίου	2.3.5
ενδιάμεσος βαθμός	3.4.3	έννοια υψηλότερης στάθμης	3.2.2
ένδικο βοήθημα	3.3.3	έννοια χαμηλότερης στάθμης	2-06
ένδικο μέσο	2.2.2.1, 4-09	εννοιακό περιεχόμενο	4.1.3.3
ένδικο μέσο του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας	2.2.2.1, 2.2.3.1		
ένδικο μέσο του κώδικα διοικητικής δικονομίας	3-03		
ενδογλωσσική μετάφραση	8		
ενδογλωσσική μετάφραση νομικού κειμένου	8		
ενδοκοινοτική σκοπιά	1.4.4		
ενδοσυστημική έννοια	3.3.1		
ενέργεια	2.4.2.2, 2.5.6.3		
ενέργεια ακύρωσης	3.3.5		

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
έννοιες ανόμοιες	2.4	εννοιοποίηση	2.1.3
έννοιες αντίθετες	2.4	έννομη συνέπεια	1.4.1, 8
έννοιες αντιφατικές	2.4	έννομη σχέση	1.4, 3-02, 3.3.1, 3.3.3
έννοιες άσχετες μεταξύ τους	2.4	έννομη τάξη	0, 1.4, 1.4.4, 2.3.5, 2.4, 3.1.1, 8
έννοιες εντελώς διάφορες	2.4	ενοποιημένη αγορά	6.1
έννοιες	2.4	ενοχή	3.3.4, 4.1.3.3, 4-33, 4.2.4.2, 8
επαλλάσσουσες	2.4	ενοχική σχέση	1
έννοιες επάλληλες ή ισοδύναμες	2.4	ενοχικό δίκαιο	1.4, 2-18, 3.2.2
έννοιες έτερες	2.4	ενσώματο αντικείμενο	1-01
έννοιες όμοιες	2.4	ενσωματωμένο δάνειο	1.4.2
έννοιες συνάλληλες	2.4	ένταση	2.3.3.1, 2.3.4, 2.4.2.1.1, 2.5.6.4, 3.1.1
έννοιες σχετικά διάφορες	2.4	εντατικός ορισμός	3-02, 3.2.1, 3.2.2, 3.2.3, 4.1.2
έννοιες ταυτιζόμενες	2.4	εντολοδόχος	4.1.3.3
έννοιες υπάλληλες	2.4	εντονότυπη γραφή	3.3.1
εννοιοδιάγραμμα	2-27, 2.5.4, 2.5.5, 2.5.6.2, 2.5.6.4, 4.1.2, 4.2.1, 4.2.4.2, 5-22, 7.1, 9.1.1	ενώπιον του δικαστηρίου	1.4.3
εννοιοδιάγραμμα σχέσεων μεταξύ κατασημάνσεων ή μεταξύ κατασημάνσεων και εννοιών	4.2.4.2	ενώσεις λειτουργιών μέσης εκπαίδευσης	4.2.3
εννοιολογικά διαφοροποιητική αξία	9-02, 9.2	Ένωση Ελλήνων Φυσικών	4.3
εννοιολογική ανάλυση	4.1.3.3	Ένωση Ελλήνων Χημικών	4.3
εννοιολογική ασυμμετρία	8	ένωση των πλατών	2.4.2.1.1
εννοιολογική διάσταση	9-11, 9-13	εξάλειψη των ελασσόνων διαφορών	5-15
εννοιολογική μετατόπιση	4.3	εξαπατώ	1.4
εννοιολογική ομοιότητα	8	εξάρτηση	2.4.2.2
εννοιολογική πληρότητα	9.2	εξειδικευμένες σημασίες	1.4.4
εννοιολογική υπόσταση	9.2	εξειδικευμένη γλώσσα	1.3, 1.3.1, 9.3
		εξειδικευμένη γλωσσική χρήση	1.4
		εξειδικευμένη γνώση	1.3, 2.5.2
		εξειδικευμένη διάλεκτος	1.4.4
		εξειδικευμένη έννοια	3.2.2

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
εξειδικευμένη μετάφραση	1.3.1	επανάληψη διαδικασίας ενώπιον του διοικητικού δικαστηρίου	2.2.2.1
εξειδικευμένο θέμα	1.3.1	επανάληψη της οριζόμενης έννοιας	3.2.2
εξειδικευμένο κείμενο	1.3.1	επαντένσταση	7.2.1.2
εξειδικευμένος χαρακτήρας	1.3.1	επαφή	2.4.2.2
εξέλιξη της εθνικής γλώσσας	1.4.4	ΕΠΕ	4-20
εξελικτικός του δικαίου μέσω της νομολογιακής πρακτικής	4.3.2.5	επεξεργασία	2.5.4
εξέλιξη του δικαίου μέσω της νομολογιακής πρακτικής	4.3.2	επεξεργασία ελληνικής ορολογίας	4.3
εξέταση	1	επεξεργασία και τυποποίηση της νεοελληνικής νομικής γλώσσας και ορολογίας	4.3
εξεταστική των πραγμάτων επιτροπή	7.2.1.2	επεξεργασία ορολογίας	5-13
εξηρτημένη πρόταση	3.3.3	επεξεργασία ορολογικών δεδομένων	4.1.3, 4.1.3.2
εξηρτημένη συντομομορφή	4-17, 4-18, 4.2.3, 4-16, 7-05	επεξεργασία ορολογίων	5-13
έξοδος	7.2.2.4	επεξεργασία της γνώσης	4.2.2
εξοπλισμός	2.4.2.2	επεξηγήσεις	1.4
εξορθολογιστική αναθεώρηση	4.3.1.5	επί έλαττον (διαφορές)	1.4.3
εξόρυξη ορολογικών δεδομένων	5-17	επιβολή του νόμου	1.4.4
εξουσία	3.3.5	επίδικαση ποσού	2.5.6.3
εξόφληση	1.4	επίδικος	4.1.3.3
εξωγενής μεταβολή	2.3.5	επίδοση (των μαθητών)	2.3.2.1
εξωσυστημική έννοια	3.3.1	επιδράσεις	1.4
εξωτερική αλλοίωση	9.2	επιθαλάσσια αρωγή	3.3.4
επαγγελματική κοινότητα	2.1.3	επίθεση	3.4.1
επαγγελματική λεξική μονάδα	4.1.3.1	επίθετο	1.4.4, 7-06
επαγγελματικό καθεστώς	1.1	επίθημα	3.4.3, 9-09
επαγγελματικό λειτουργικό ύφος	4.1.3.1	επικαρπία	2.2.2.1, 3.2.2, 3.3.5, 3.4.1, 9.3
		επικαρπωτής	3.4.1
		επικοινωνία	2.1.3, 4.2.2

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
επικοινωνία σε στάθμη εννοιών	2.1.3	επισκόπηση	0
επικοινωνιακή διάσταση	4.1.3.2	επιστήμη	1.2.2, 1.3, 1.4, 2.3.5, 2.5.2, 4-06, 4.1.2, 4.1.3.2
επικοινωνιακή περίπτωση	4.1.3.2	επιστήμη της γλώσσας	10
επικοινωνιακή πράξη	8	επιστήμη της μετάφρασης	8
επικοινωνιακό αποτέλεσμα	4-30	επιστήμη της Ορολογίας	0, 1
επικοινωνιακός σκοπός	1.3.1, 1.4, 1.4.1, 4-30	επιστήμη του Δικαίου	1.4
επιλαμβάνομαι	1.4.4	επιστήμη των όρων	4-06, 4.1.3.2
επιλογή κατασήμανσης	4.1.4.1, 5-18	επιστημονικά δεδομένα	6.1
επιλογή νομικών όρων	4.3	επιστημονικές απόψεις	2.3.5
επιλογή πεδίου εννοιών	2.5.4	επιστημονική γνώση	2.3.5
επιμελής έννοια	2-13, 2-20, 2.4.2.1.2, 2.5.5, 2.5.6.4, 3.2.2	επιστημονική δημοσίευση	4.3.1.4
επιμέρους ορολογικό λεξικό	4.1.3.1	επιστημονική έρευνα	2.3.5, 3.3.4
επίπεδο	4.1.4.1	επιστημονική μελέτη	7.1
επίπεδο γενίκευσης	1.4.4	επιστημονική ορολογική έρευνα	4.1.3.1
επίπεδο σημασιολογίας	8	επιστημονική προσέγγιση	0
επίπεδο σύνταξης	8	επιστημονικό πεδίο	10
επίπεδο του περιεχομένου	1.4	επιστημονικό πεδίο	1.3.1, 3.1.1
επιρρήματα	1.4.1, 1.4.3	επιστημονικό πεδίο	2.3.5
επίσημα χρήσης	5-17	επιστημονικό συμπέρασμα	4.4
επίσημη Αρχή	4.1.3.1	επιστημονικό φαινόμενο	4.4
επίσημη γλώσσα	0, 8	επισύνθετο	7.2.1.2
επίσημη έκδοση των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων	0	επιτελεστική φύση	1.4
επίσημη πηγή	1	επιτελεστικός χαρακτήρας	1.4
επίσημο έγγραφο	1.4.3	επιτροπές γλώσσας και ορολογίας	1.4.2
επίσημο νομικό κείμενο	3.3.1	επιτροπή	4.3
επίσημο ύφος της ΝΕΚ	1.4.3	Επιτροπή (της ΕΕ)	0, 8
επίσημος ορισμός	1	επιτροπολογία	7.4.2
		επιφανειακή δομή	1.4.4
		επιφανειακή σύγκλιση	1.4.4

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
επιφυλακτικότητα	1.4	ερμηνεία του «βάθους» μιας έννοιας	2.3.3.1, 2.3.4
επιφύλαξη	1.4		
επιχειρήματα	1.3.1	ερμηνεία του «πλάτους» μιας έννοιας	2.2.2
επιχειρηματίας	8		
έπομαι	1.4.4	ερμηνεία του «τύπου χαρακτηριστικού»	2.3.2
ΕΠΟΣ	4.3	ερμηνεία του «χαρακτηριστικού»	2.1.2
επουσιώδες χαρακτηριστικό.	2-08, 2.3.3.1, 2.5.6.4, 3.4.2, 3.4.3	ερμηνεία των «ατομικών» και «γενικών» εννοιών	2.2.3
εποχή του Διαφωτισμού	1.4	ερμηνεία των «ουσιωδών» και των «διακριτικών» χαρακτηριστικών	2.3.3
επτανησιακό ιδίωμα	1.4.3	ερμηνεία των «συστημάτων εννοιών»	2.5.2
επτανησιακό παράδειγμα	1.4.3	ερμηνεία των «σχέσεων» μεταξύ δύο εννοιών	2.4.2
ερανισμός όρων	5-17	ερμηνεία των νόμων	1.4
εργαλείο	2.4.2.2	ερμηνευτική διάπλαση του δικαίου	4.3.2
εργασία	1.3, 2.4.2.2	ερωτήματα	1.3
εργάσιμη εβδομάδα	3.4.1	Εσθονία	4.3
εργάσιμη ημέρα	3.4.1	Εσθονία: Κυβερνητική Επιτροπή Νομικής Ορολογίας	4.3
έργο	0, 1	εσθονική	1.4.4
έρευνα	0	εσφαλμένος όρος	4.3
ερευνητικό εργαστήριο	7.1	εσωτερική αλλοίωση	9.2
ερημοδικία	3-03, 4.1.3.3	εσωτερικός δανεισμός	7-07
ερμηνεία	0, 4.1.4.1	εταιρεία	1.4
ερμηνεία και παραδείγματα της ειδογονικής σχέσης	2.4.2.1.1	Εταιρεία Ιατρικών Σπουδών	4.3
ερμηνεία και παραδείγματα της μεριστικής σχέσης	2.4.2.1.2	εταιρεία περιορισμένης ευθύνης	4-20
ερμηνεία της «γλώσσας για ειδικούς σκοπούς»	1.3		
ερμηνεία της «ειδικής γλώσσας	1.3		
ερμηνεία της «έννοιας»	2.1.3		
ερμηνεία της «κατασήμενσης»	4.1.2		
ερμηνεία του «αντικειμένου»	1.2		

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
εταιρική μορφή (εταιρειών)	2.3.2.1	εφαρμογή κανόνων δικαίου	1.4.1
ετεροβαρής	4.1.3.3	εφαρμοσμένη γλωσσολογία	0, 4.1.3.2
ετεροκυκλικότητα	3.4.1	εφεσεΐω	4.2.1
ετερόρρυθμη εταιρεία	4-21	εφεσεΐων	4.2.1
ετερόρρυθμος	4.1.3.3	έφεση	2-23, 3-03, 7.2.1.2
ετυμολογία	1.4.2, 4.1.3.3	εφεσιβάλλω	1.3.1, 4.1.3.3, 4-09, 4.2.1, 4-28, 4.2.4.2, 4.2.1
ετυμολογική βάση	9-08	εφεσίβλητος	4.1.3.3
ευάλωτες ομάδες	1.4.4	εφετείο	2.5.6.1
ευθύνη	2.4	εφέτης	2.4.2.1.2
ευρεία υποκατηγορία	1.3.1	ΕΦΟ	4.3
ευρύ κοινό	6.1	ζημία	1.2.1, 1.4.3, 2-24, 4-28
ευρύτερη έννοια	1.4, 2.3.3.1, 2-12	ζημιωθείς	4-28
ευρύτερο θεματικό πεδίο	4-33	ζημιώσας	1.4.2
ευρύτερος του δέοντος	3.4.2	ζήτημα	1.4.4
ευρωκοινοβούλιο	7.2.1.2	ζητήματα νομικής γλώσσας και ορολογίας	0
ευρωκώδικας	4-11	ζητήματα νομικής μετάφρασης	0
ευρωπαϊκές γλώσσες	1.4.2	ζητήματα ορολογίας	1.4
ευρωπαϊκές ΝΓ	1.4.2	ζητήματα πλημμελούς χρήσης	1.4.2
ευρωπαϊκές νομικές γλώσσες	1.4.2	ζωντανός άνθρωπος	2.3.5
Ευρωπαϊκή Ένωση	1.4.2, 1.4.4, 2-04, 2.3.5, 4.2.1	ζωντανός λόγος	4.2.3
Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα	4.2.1	ζώο	1.4
ευρωπαϊκό γεωγραφικό και πολιτισμικό συνεχές	2.3.5	ήθη της νομικής επιστήμης	4.3.2.3
ευρωπαϊκό δίκαιο	0, 4.2.1, 8	ηθικά διλήμματα	0
Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο	0, 8	ηθική αισχύρη	7.4.2
ευρωπαίος πολίτης	1.4.4	ηθική βλάβη	4-28
Ευρώπη	1.4, 4.3	ηθική ζημία	4-28
ευχέρεια σύνθεσης	4.1.3.3	ηλεκτρική ροή	4.3.1.1
εφαρμογές	0	ηλεκτρονική	6.2, 7.2.2.4
εφαρμογές γνώσεων	1.3	ηλεκτρονικό κείμενο	4.1.4
εφαρμογές ορολογικής έρευνας	0	ηλεκτρονικό ορολογικό προϊόν	4.1.3
		ηλεκτρονικό ταχυδρομείο	1.2.2, 4.1.4
		ηλικία	2.4.2.1.1

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
ημέρα της εβδομάδας	3.2.3	θέσεις επιβατών	2.4.2.1.2
Ηνωμένες Πολιτείες	8	θέση	2.3.2.1, 2.4.2.2, 4.2.1
Ηνωμένο Βασίλειο	1.4	θεσμικά	2.3.5
ηπειρωτικό δίκαιο	7.2.3.2	χαρακτηριστικά	
ηχηροποίηση	7.2.3.1	θεσμικές γλώσσες	1.4
ηχητική παράσταση	9.2	θεσμικές γλώσσες για ειδικούς σκοπούς	1.3.1
ηχητική πίεση	4.4	θεσμική ΓΕΣ	8
αναφοράς		θεσμικό θεματικό πεδίο	1.3.1, 10
ηχοαπόρροφηση	9-18	θεσμικός λόγος	1.3.1
ήχος	9.2	θεσμός	1.4
ΘΕΓΕΣ	1.3.1, 1.4, 1.4.2, 7.3	θετική επιστήμη	1.3, 1.4, 2.3.5, 2.3.5, 3.1.1, 3.3.5, 4.1.3.3, 8
θέμα	1, 9-10	θετικό διαφέρον	4-29
θέματα δικαίου	1.4.1	θετικός επιστήμονας	4.1.3.1
θεματικά	5-33	θεώρηση	2.5.2
διευθετημένες		θεωρητικά	1.4
ενότητες		δिलήμματα	
θεματική	1.4	θεωρητικά έργα	3.1.1
θεματική βιβλιοθήκη	4.1.3.1	θεωρητικές αρχές	0
θεματική διάταξη	5-31	θεωρητική ανάλυση	0
θεματική διευθέτηση	5-31	θεωρητική νομική	0
θεματική ενότητα	5-31	μεταφρασεολογία	
θεματική σύνδεση	2.4.2.2	θεωρητική νομική	2.3.5
θεματική σύνδεση μη ιεραρχική	2-21	πραγματεία	
θεματικό επίσημα	5-02, 5-08	θεωρητική	1.4.1
θεματικό πεδίο	1, 1.1, 1-02, 1-03, 1.2.2, 1.3, 1.3.1, 1.4, 1.4.4, 2.3.2.1, 2.3.5, 2.4, 2.5.2, 2.5.6.1, 2.5.6.3, 3.1.1, 3.3.4, 4.1.2, 4.1.3, 4.1.4.1, 4-14, 4.2.1, 4-30, 4.3, 5-08, 5-09, 5-14, 5-16, 5-23, 5-24, 5-25, 6.1, 6.2, 6.3, 7-01, 7-07, 7.1, 7.2.2, 7.2.2.1, 8, 9.3	ταξινόμηση	
θεματικός τόμος	0	θεωρητικό νομικό έργο	1
θεμελιακός ρόλος της ελληνικής γλώσσας	4.3	θεωρητικό νομικό κείμενο	1.4, 1.4.3
θεμελιώδη δικαιώματα.	1.4.4	θεωρητικοί της νομικής επιστήμης	1.4.1
Θέμιδος Μέλαθρον	2.1.2.1, 2.2.2.1, 4-10	θεωρητικός της Ορολογίας	0
θερμικός θόρυβος	4.3.1.1	θεωρία και εφαρμογή	1
		θεωρία και νομολογία	1.4.3
		θεωρία της μετάφρασης	0

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
θεωρία της ορολογίας	4.3	ιδιαίτερη φανταστική οντότητα	1.2
θεωρία του σκοπού	0	ιδιαίτερο εξωτερικό υλικό σώμα	1.2
θεωρία των γλωσσικών επιστημών	4.1.3.3	ιδιαίτερο εσωτερικό σωματικό φαινόμενο	1.2
θήλυ	2-06	ιδιαίτερο οικονομικό μέγεθος	1.2
θησαυρός	5-12, 5-14	ιδιαίτερο οικονομικό φαινόμενο	1.2
θητεία	1.2.2	ιδιαίτερο υλικό σώμα	1.2
θόρυβος Johnson	4.3.1.1	ιδιαίτερο φαινόμενο της πραγματικότητας	1.2
θρησκεία	1.3.1, 1.4, 8	ιδιαιτερότητα	1.4, 1.4.2
θρησκευτική γλώσσα	1.4	ιδιαιτερότητες της νεοελληνικής νομικής γλώσσας	1.4.2
θρησκευτικό δόγμα	2.3.5	ιδιαιτερότητες της νεοελληνικής νομικής ορολογίας	4.1.3.3
θρησκευτικός όρος	1.4	ιδιαιτερότητες της νομικής ορολογίας	4.1.3.3
θύματα εγκληματικών και τρομοκρατικών πράξεων	1.4.4	ιδιαιτερότητες των νομικών εννοιών	2.3.5
θύρα	1.4.2	ιδιοκτησία	2.4, 4.2.4.2
θυρεοειδής	7.2.1.2	ιδιοκτήτης	1.4
θυρεοειδής χόνδρος	7.2.1.2	ιδιόλεκτος	1.4
θυρεός	7.2.1.2	ιδιότητα	1.2, 2.1.2, 2.4.2.2
ιατρική	1.3.1, 4-05, 5-16	ιδιότητες των αντικειμένων	2.1.2
ιατρικός όρος	4.1.3.3	ιδιώματα	1.4.3
ιδεογραφική επιστήμη	1.4	ιδιωματικά στοιχεία	1.4.3
ιδεολογία	2.3.5	ιδιωματικές λέξεις	1.4.3
ίδια μορφή	7-06	ιδιωματική ακρότητα	1.4.3
ιδιάζων μορφοσυντακτικός κανόνας	7.3	ιδιώνυμο	7.3
ιδιαίτερα γνωρίσματα.	1.3, 1.4	ιδίως	1.4
ιδιαίτερα χαρακτηριστικά	1.4.2	ιδιωτικές συμβάσεις	1.4
ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ΝΕΝΓ	1.4.4	ιδιωτικής χρήσης	4-21
ιδιαίτερη άυλη οντότητα	1.2	ιδιωτικό δίκαιο	3.2.2
ιδιαίτερη νομική έννοια	1.2	ιδιωτικό δικαίωμα	3.2.3
		ιδιωτικό ναυτικό δίκαιο	3.3.4
		ιδιωτικός φορέας	4.3

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
ιεραρχικά σχετιζόμενη έννοια	2.5.6.4	ιστορικές, πολιτικές και γλωσσολογικές παρανοήσεις	1.4
ιεραρχική σχέση	2-11, 2-12, 2-13, 2-15, 2-18, 2.4.2.1, 2.4.2.1.2, 2.5.6.4	ιστορική γραφή	9-02
ιθαγένεια	2.4	ιστορική διάδραση	8
ιθαγένεια (φυσικών προσώπων),	2.3.2.1	ιστορική περίοδος	1.4
ιθαγένεια της Ένωσης	7.4.2	Ιταλία: Ευρωπαϊκή Ακαδημία του Bolzano/Bozen	4.3
ινδοευρωπαϊκές γλώσσες	4.3	ΙΧ	4-21
ιός	7.2.2.3	καθ' ύλην αρμόδιο (δικαστήριο)	1.3.1
ισλανδική	1.4.2	καθαρεύουσα	0, 1.4, 1.4.2, 1.4.3, 7.2.3.2
ISO	4.1.3.1, 4-16, 4.3	κάθειρξη	2.2.2.1, 3.4.3
ISO 1087-1:2000	1	κάθετος	7.2.2.1
ISO 1087-1:2000	2.4, 2.4.2.1.2	καθημερινές λέξεις	1.4.2
ISO 704:2000	4.3	καθημερινή γλώσσα	4.1.4.1
ISO 843	6.4	καθημερινή επικοινωνία	4.1.4.1
ISO 860:2007	6.3	καθημερινή ζωή	1.3
ISO/IEC 10646-1	6.4	καθημερινή νομική πρακτική	1.4.1
ISO/TC37	4.3, 6.3	καθημερινό λεξιλόγιο	1.4
ισόβια κάθειρξη	2.2.2.1	καθημερινός λόγος	1.3, 1.4
ισοδύναμη γραμματική κατηγορία	9-17, 9-20	καθολικά	1.4.4
ισοδύναμη κατασήμανση	4-30, 4.1.4.1	χαρακτηριστικά	
ισοδυναμία	4-30, 4.3, 8	καθολικότητα της γλώσσας	1.1
ισοδύναμο	4-30, 4.2.4.2	καθομιλουμένη γλώσσα	1.3
ισοδύναμο πλήρες ελληνικό όνομα	4.2.3	καινοτόμες απόψεις	0
ισοδύναμος ελληνικός όρος	7.4, 7.4.1	κακή μετάφραση	8
ισοδύναμος όρος	4.1.3, 7.1	κακούργημα	2-07, 2.4.2.1.2
ισοδύναμος πλήρης ελληνικός όρος	4.2.3	κακουργηματική πράξη	2.3.2
ίσον	3.3.1	κακουργισιοδικείο	4.1.3.3
ισπανική γλώσσα	4.3	κάμπος	7.2.3.1
ιστόγραμμα	3.6	Καναδάς	4.1.3.1
ιστορικές πληροφορίες	0	καναδική νομοθεσία	8
		καναδικό δίκαιο	8
		κανάλι μετάδοσης	4.1.4, 4.2.2
		κανένας συμβολισμός	9.2

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
κανόνας δικαίου	1.4, 1.4.1, 3.3.5, 8	καταληκτικό μέρος	1.4.4
κανόνας ονοματοδοσίας	4-05	κατάληξη	1.4.3, 9-06, 9-07, 9-08, 9-09, 9-10
κανόνες μεταγραφματισμού και μεταγραφής	6.4	κατάλογος βάσης	5-21
κανόνες παραγωγής και σύνθεσης	4.3.1.5	κατάλογος κατασημάνσεων	5-21, 5-25, 5-25
κανόνες σχηματισμού όρων	7.1	κατάλογος ορισμών	5-25
κανόνες της γλώσσας άφιξης	8	κατανάλωση	3.4.1
κανονική σύνθεση λέξεων	4-11	καταναλωτής	6.1
κανονισμός δημόσιας αρχής	4.3	καταπιστευματοδόχος	1.3.1, 4.1.3.3, 7.2.1.2
κανονιστική αρμοδιότητα	4.3	κατάπτωση	1.4.3
κανονιστική φύση	1.4	κατάργηση της αγαμίας	2.3.5
κανονιστικός τρόπος γραφής	8	κατάρτιση ορολογικών δεδομένων	4.1.3.2
καρέκλα	1.2.1	κατασήμανση	3.3.1, 3.3.4, 3.3.5, 3.4.1, 4, 4-01, 4-06, 4.1.2, 4.1.3, 4.1.4, 4.1.4.1, 4-19, 4-20, 4-21, 4-22, 4.2.1, 4.2.2, 4-30, 4-31, 4-32, 4-33, 4-34, 4.2.4.2, 4.3, 5-01, 5-02, 5-10, 5-23, 5-24, 5-25, 7-07, 7-09, 7.4
καρπός του δέντρου	2.5.6.2	κατασήμανση εννοιών	6.2
κατ' αντιμωλία (δίκη)	1.3.1	κατασκευαστική εταιρεία	7.1
κατ' αντιμωλία(ν)	4.3.2	κατασκευές	2.3.5
κατ' αρχήν	1.4	κατάσταση	1, 2.4.2.2
κατά λέξη	1.4.4	κατάσταση της έκφρασης	8
μετάφραση		καταστατικό όργανο	4.3
κατά πλάσμα δικαίου	7.4.2	κατάχρηση	1.3.1
κατά τόπον αρμόδιο (δικαστήριο)	1.3.1	καταχρηστικότητα όρου	1.3.1
καταβιβασμός του τόνου	1.4.3	καταψηφιστική αγωγή	3.3.3
καταγεγραμμένη γνώση	6.2	κατεύθυνση	2.5.5
καταγραφή όρων και ορισμών	4.1.3.1	κατηγορία	1.3.1, 9-19
καταδικάζω	1.4	κατηγορία χαρακτηριστικού	2-07
κατάδικος	4.1.3.3	κατηγορίες κειμένων	1.4.1
κατακόρυφη σειρά εννοιών	2.4.2.1.1, 2.5.3	κατηγορίες ΝΓ	1.4.1
κατακόρυφο ραβδόγραμμα	3.6		

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
κατηγορίες νομικής επικοινωνίας	1.4.1	Κεντρική Επιτροπή Κωδικοποίησης της Γενικής Γραμματείας της Κυβέρνησης	4.3
κατηγορίες νομικών κειμένων	1.4.1	κεντρικός φορέας	4.1.3.3
κατηγοριοποιήσεις εννοιών	2-02	Κέντρον Ερεύνης Επιστημονικών Όρων και Νεολογισμών της Ακαδημίας Αθηνών	4.3
κατηγορούμενος	4-33	κεφαλαίο αρχικό	1.2.2
κατοικία (φυσικών προσώπων)	2.3.2.1	κεφαλαίο γράμμα	4.2.4.2
κατονομασία	4-02, 4.4	Κίνα	1.4
Κάτω χώρες:	4.3	κινέζικα	1.4
Ένωση για την Ολλανδόγλωση Ορολογία		κινέζικη Ιατρική	1.4
κατώτερος	4-29	Κινέζος	1.4
καφέ χρώμα	2.1.2	κίνηση	2.4.2.2
ΚΔΔ	2.2.2.1, 4-21	κινητή επικοινωνία	7.2.2.4
ΚΕΓΕ	4.2.3	κινητή τηλεφωνία	4.3.1.4
ΚΕΕΟΝ	4.3	κινητή υπηρεσία	7.2.2.4
κείμενη εσωτερική νομοθεσία	6.2	κινητό δίκτυο	7.2.2.4
κειμενικά υπο-είδη	0	κινητό πράγμα	1, 2.4, 3.3.5, 3.4.2
κειμενικό	0, 1.4	κινητό τερματικό	7.2.2.4
χαρακτηριστικό		κλάδοι μη ουσιαστικού δικαίου	2.2.2.1
κείμενο	1.3.1, 5-13, 5-20	κλάδος δικαίου	1.4, 1.4.4, 2.4, 3.1.1
κείμενο εκλαϊκευσης νομικών εννοιών	1.4.1	κλάδος επικουρικής ασφαλίσεως δικηγόρων	4-18, 4-20
κείμενο θεωρίας	1.4.1	κλασική εποχή	6.4
κείμενο -στόχος	1.4.4	κλασική λογική	2-06, 2.4
κείμενο της Ευρωπαϊκής Ένωσης	1.4	κλασική σύνθεση	7.2.1.2
κειμενογλωσσολογία	0	κλασικό παράγωγο	7.2.1.1
κειμενογλωσσολογικός χαρακτήρας	0	κλασικό σύνθετο	7.2.1.2
κείμενο-πηγή	1.4.4, 8	κλειδί	7.2.1.2
κεκλεισμένων των θυρών (δίκη)	1.3.1	κληρονομικό δίκαιο	3.2.2
κενό διάστημα	9-04	κληρονόμος	1.4
Κεντρική Επιτροπή Γενικών Εξετάσεων	4.2.3	κλίμακα	1.4.2, 4-23
		κλίμακα ιεραρχικής διαβάθμισης	2.4.2.1.2
		κλιτή γλώσσα	4.1.2
		κλιτική κατάληξη	9-06, 9-07
		κλιτικό παράδειγμα	1.4.3

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
κλιτικό σύστημα	1.4.2	κοινωνικό φαινόμενο	1.4
κλιτικό σύστημα της ΝΕΚ	1.4.2	κοινωνιόλεκτος	1.4, 8
κλοπή	2.3.4, 2.4	κοινωνιολογία	2.5.2
κοινά χαρακτηριστικά	2.1.3, 2.3.3.1, 2.3.4	κοίτασμα νερού	2.5.6.2
κοινή απαίτηση	6.1	ΚΟΚ	4-20
κοινή γλώσσα	1.3, 6.1	κολάσιμη πράξη	2.4.2.1.2
κοινή γνώση	1.3	Κομήτης του Χάλεϊ	4.4
κοινή ιδιότητα	2-05, 2.3.2	κομμάτι γνώσης	2.5.2
κοινή νεοελληνική	0	κόσμος	1, 1.3.1
κοινή	1.3.1	κόσμος των κειμένων	0
πραγματικότητα	1.3.1	κουλόμπ	7.4.1
κοινή σημασία	1	κουλούρα	1.4
κοινή χρήση	4-27	κουλούρα της κοινωνίας	1.4
κοινό	1.4.1	κουλτουραλική διαφορά	1.4
κοινό	2.4, 4-33	κουλούρα-στόχος	8
χαρακτηριστικό		κουμπί Εκκίνηση	7.3
κοινοδίκαιο	1.4	ΚΠΔ	4-21
κοινός πολιτισμός	2.3.5	κράτηση	1.4.4, 2.3.2
κοινός πρακτικός οδηγός	0, 8	κράτος	1.4
κοινός πυρήνας της γενικής γλώσσας	1.4	κράτος μέλος	7.2.1.2, 8
κοινοτικές γλώσσες	1.4.2	κρατούσα γνώμη	1.4
κοινοτική νομοθεσία	8	Κρατύλος	4.1.2
κοινοτικό δικαιο	0, 4.2.1	κρίνω παραδεκτή (την αγωγή)	1.3.1
κοινοτικό κείμενο	0	κριτήριο	2-06
κοινοτικό κεκτημένο	7.2.3.2	κριτήριο διαπίστευσης	7.4.1
κοινοτικό όργανο	0, 6.2	κριτήριο της ακρίβειας	1.3.1
κοινοτικός	4.2.1	κριτήριο υποδιαίρεσης	2-06, 2-07, 2-14, 2.4.2.1.1, 2.4.2.1.2, 2.5.5, 2.5.6.1, 2.5.6.4, 3-03, 3.2.3
κοινωνία	1.4, 2.3.5	Κροατία	0
κοινωνία της πληροφορίας	4.2.2	Κρόνος	4.4
κοινωνία-στόχος	8	κρυμμένη αλήθεια	1.4
κοινωνικά σώματα	1.4	κρυμμένος ορισμός	3.3.3
κοινωνικές αλλαγές	2.3.5	κτένι	2.5.5
κοινωνική επιστήμη	8	κτενοδιάγραμμα	2.5.5
κοινωνική ζωή,	1.3		
κοινωνικό πλαίσιο	1.3.1, 1.4		
κοινωνικό υπόβαθρο	2-02		

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
κτήση	7.2.1.2	κωδικοποίηση της ορολογίας	4.1.3.1
κτίριο	7.2.2.4	κωδικοποιούμενες διατάξεις	1.4.2
κυκλικός ορισμός	3.4, 3.4.1	κωδικός	1
κυκλικότητα	3.4.1	κωδικός αριθμός	2.4.2.1.2
κυκλίσκος	4.1.4.1	κωνσταντινουπολίτικο ιδίωμα	1.4.3
κύκλος	2.4.2.1.1, 3.4.1	λαϊκότροπο στοιχείο	1.4.3
κύκλος ανά δευτερόλεπτο	6.2	λακωνικότητα των ορισμών	3.3.3
κύκλος ζωής	2.1.3, 2.3.5	λανθασμένη χρήση παραγωγικών καταλήξεων	4.3.1.3
κυοφορούμενος άνθρωπος	2.3.5	λανθασμένη χρήση συνθετικών	4.3.1.3
κυπριακά ιδρύματα	0	λανθασμένος όρος	1.3.1
κυπριακό δίκαιο	7.4.2	λατινικής προέλευσης δάνεια	1.4.2
Κύπρος	0, 4.3, 7.2.3.2	λατινικό αλφάβητο	4.2.3, 6.4
Κυριακή	3.2.3	λατινικό σύστημα αρίθμησης	4.2.4.2
κύριο όνομα.	7.3	λατινικός όρος	1.4
κύριο πράγμα	3.3.5	λατινικός χαρακτήρας	4.2.3, 6.4
κυριολεκτική σημασία	1.4	λατινογράφηση	6.4
κύριος	9.3	λειτουργία	2.3.2.1, 9.2
κύριος όρος	4-24	λειτουργική γλώσσα	4.1.3.1
κυριότητα	2.4, 3-03, 3.2.3	λειτουργική ισοδυναμία	8
κωδικαρίθμηση	1	λειτουργική λέξη	3.3.1
κώδικας	2-21, 7.2.1.3	λειτουργική προσέγγιση	1.4
κώδικας δημιουργίας αρκτικολέξεων και ακρωνύμων	4.2.3	λειτουργική υπόσταση	9.2
κώδικας δημόσιου ναυτικού δικαίου	2.4	λειτουργικό ύφος	4.1.3.1
κώδικας διοικητικής δικονομίας	2.2.2.1, 4-21	λειτουργικός χαρακτήρας της γλώσσας	4.1.3.1
κώδικας ιδιωτικού ναυτικού δικαίου	2.4	λεκτική κατασήμανση	4-02, 4-03, 4.1.2, 4.1.2, 4-16, 4.2.1, 4-30, 4.5
κώδικας οδικής κυκλοφορίας	4-18, 4-20	λεκτική παράσταση	4.1.2
κώδικας ποινικής δικονομίας	4-21	λεκτικό μήκος	9-18
κωδίκευση	4.1.4		
κωδικοποίηση	1.4.2, 1.4.3, 4.1.3.1		
κωδικοποίηση της νομοθεσίας	0		

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
λέξη	1.3, 1.4, 1.4.2, 3.4.3, 4.1.3, 4-07, 4-16, 4-17, 4-18, 4-19, 4.5, 7-01, 7-03, 7-04, 7.2.1.2, 7.2.1.3, 7.2.2.2, 7.2.3.2, 9-03, 9-04, 9-08, 9.2	λήμμα	0, 4.2.4.2
λέξη-κλειδί	7.2.1.2	λήμμα συλλογής	5-29
λέξημα	7.2.2	ληστεία	1, 1.4
λεξηματικό οροστοιχείο	4.1.3.3	λήψη	4.1.4.1
λέξη-όρος	1.3	λιγότερο ομιλούμενες γλώσσες	8
λεξική δομή	7.1	Λιθουανική	0
λεξική μονάδα	4.2.3, 4.1.3.1	λιθουανική γλώσσα	4.3
λεξικό	0, 4.1.3	λίμα	4.2.4.2
λεξικό επίπεδο	1.4.2	λιτό όνομα	4.2.3
λεξικό νομικής ορολογίας	0	γράμματος	
λεξικό νομικών όρων	0	λιτότητα	1.4
λεξικό στοιχείο	1.4.2, 4.3, 7-04	λόγια αναβίωση	1.4.2
Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής	4.2.4.2	λόγια γλώσσα	4.1.3.3
Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας	4.2.4.2	λόγια δομή	1.4.2
λεξικό χαρακτηριστικό	4.3	λόγια λέξη	1.4.2, 1.4.3
λεξικογράφος	8	λόγια υφολογική ποικιλία	1.4
λεξιλογική συγγένεια	8	λόγια φράση	1.4.2
λεξιλογικό επίπεδο	1.4	λογική	3.2.1
λεξιλογικό χαρακτηριστικό	1.4	λογική επέκταση	7-08, 7.2.2.4
λεξιλογικός έλεγχος	5-14	λογική θέση	2.5.2
λεξιλόγιο	1, 1.3.1, 1.4, 4.1.3, 5-24, 7.2.3.2, 8	λογική ισότητα	3.3.1
λεπτό	7.4.1	λογική συνέπεια	8
Λετονία: Κέντρο Μετάφρασης και Ορολογίας	4.3	λογική σχέση	1.4.3
λετονική γλώσσα	4.3	λόγιο μορφολογικό στοιχείο	1.4.2
Λεττονική	0	λόγιο μορφολογικό χαρακτηριστικό	1.4.2
λεωφορείο	3.2.1	λόγιο στοιχείο	1.4.2, 1.4.3
λεωφόρος Αλεξάνδρας	2.1.2.1	λόγιο συντακτικό στοιχείο	1.4.2
λήζινγκ/λίζινγκ	6.2	λόγιο συντακτικό χαρακτηριστικό	1.4.2
		λόγιο φωνολογικό/φωνοτακτικό χαρακτηριστικό	1.4.2
		λόγιος τύπος	1.4.2
		λογισμικό	4.3.1.2
		λόγος δυφιακών σφαλμάτων	7.4.1
		λογοτεχνικό κείμενο	1.3.1, 8

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
Λουξεμβούργο	0	μεικτό σύστημα εννοιών	2.5.3, 2.5.6.4, 3.2.2
μάζα	2.1.2, 2.3.2.1, 2.4.2.2	μεικτό σχήμα	3.6
μαθηματικά	1.4, 2.5.2	μελέτη	0
μαθηματική μέθοδος	2.5.2	μελέτη της ελληνικής ορολογίας	4.3
μαθηματική έκφραση	2.5.2	μελέτη των όρων	4.1.3.2
μαθηματική έννοια	2.5.2	μελετητής	0, 1.3.1
μαθηματικό μέγεθος	4.4	μελετήτρια	0
μαθηματικό σύμβολο	4.5	μελισσοκομία	1.2.2
μαθηματικό σύνολο	2.2.2, 2.2.3, 2.3.3.1, 2.5.2	μελλοντικές έννοιες	2.5.2
μαθηματικοποίηση	2.5.2	μέλος ομάδας	2.2.3
μαθηματικός όρος	1.4, 4.1.3.3	μέλος συνόλου	2.2.2, 4.4
μακροδομή	5-28, 5-30, 5-31, 5-32, 5-33	μέλος της κοινότητας του θεματικού πεδίου	2.1.3
μακροπερίοδος	1.4.3	μεμονωμένο αντικείμενο	2.2.3.1
νομικός λόγος		μερική συμβολικότητα	9.2
μακροσκελής όρος	4.3.1.4	μερισμικό	4.3.1.2
μακροσκελής περίοδος	1.4	μεριστική σχέση	2-11, 2-18, 2-19, 2-20, 2.4.2.1, 2.4.2.1.2, 2.5.5, 2.5.6.4, 3.2.2
μακροσκελής πλήρης μορφή	7.2.1.3	μεριστικό σύστημα εννοιών	2.5.3, 2.5.6.2, 3.2.2
Μάλτα	7.4.2	μεριστικός ορισμός	3.2.2
Μαλτέζικη	1.4.4, 7.4.2, 8	μέρος	2-13, 2-18, 2-20, 2.4.2.1.2, 2.5.5, 2.5.6.4, 3.2.2, 7.2.2.4
μαλτέζικο δίκαιο	8	μέρος λέξης	9-10
μαρτυρική κατάθεση	1.4	μέρος όρου	9-12
μεγάλη λέξη	4.2.2	μέρος του λόγου	9-17
μέγεθος (φυσικό)	2.4.2.2	μεσισμικό	4.3.1.2
μέγιστη δυνατή συντομία	3.3.3	μέσο	7.2.1.2
μέγιστο επιτρεπόμενο φορτίο (φορτηγών αυτοκινήτων και πλοίων)	2.3.2.1	Μεσόγειος	0
μεθοδολογική αρχή	0, 6.3	μέσος συντελεστής ηχοαπόρροφησης	9-17, 9-18
μέθοδος	0	μεταβλητότητα	4.3
μέθοδος της γλωσσολογίας	4.1.3.2	μεταβολή σημασίας	3.3.5
Μείζον Ελληνικό Λεξικό	4.2.4.2	μεταγλώττιση διοικητικών εγγράφων	1.4.3
μεικτή διάταξη	5-33		
μεικτή διευθέτηση	5-33		
μεικτό σύστημα αρίθμησης	4.2.4.2		

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
μεταγλωττισμός στη νεοελληνική γλώσσα	0	μεταφραστής νομικών κειμένων	0
μεταγραμματισμός	6.4	μεταφραστικά ζητήματα	0
μεταγραφή	4.2.3, 6.4	μεταφραστικά ισοδύναμος	8
μεταγραφή και μεταγραμματισμός	6.4	μεταφραστικά προβλήματα	0, 1.4
μεταγραφή στη δημοτική	0	μεταφραστικές παρατηρήσεις	0
μετάδοση	1.3.1	μεταφραστική ιδιαιτερότητα	8
μετάδοση της γνώσης	4.1.3, 4.1.4, 4.2.2	Μεταφραστικό Κέντρο των Οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης	4.3
μετάδοση της γνώσης με όχημα τον όρο	4.1.4	μεταφραστικός δανεισμός	7-09, 7.2.3.2, 8
μετάδοση των εννοιών	4.1.4	μεταφυσικό φαινόμενο	1.4
μετάπλαση του δικαίου	4.3.2	μετεξελικτικός του δικαίου μέσω της νομολογιακής πρακτικής	4.3.2.5
μεταρρύθμιση	1.4	μετεξέλιξη του δικαίου μέσω της νομολογιακής πρακτικής	4.3.2
μετατροπή	6.4, 7-06, 7.2.2, 7.2.2.1, 7.4	μετονομασία	4.2.1
μεταφορά γνώσης	4.1.3.1, 7.1	μετοχές	1.4, 1.4.2, 1.4.3
μεταφορά γνώσης από γλώσσα σε γλώσσα	4.1.4.1	μετοχή σορίστου	1.4.2
μεταφορά του Συντάγματος στη Δημοτική	0	μέτρο	2.1.2, 1.4.4, 3.3.5, 3.4.2, 7.4.1
μεταφορικά σχήματα	1.4.4	μη ακριβές περιεχόμενο	1.3.1
μεταφρασεολογία	4-30, 8	μη αξιόποινη πράξη	3.4.3
μεταφρασεολογικός χαρακτήρας	0	μη αποδεκτοί όροι	1.3.1
μεταφρασεολόγος	0	μη διακριτικό χαρακτηριστικό	2.5.6.4
μετάφραση	0, 1.4, 4.1.4.1, 7.4.2, 8	μη δυτική γλώσσα	1.4
μετάφραση κειμένων	4-30	μη εξειδικευμένη επικοινωνία	1.3.1
μετάφραση νομικών κειμένων	0	μη θετική επιστήμη	1.4
μετάφραση νομικών όρων	0, 4-30	μη ιεραρχικά σχετιζόμενη έννοια	2.5.6.4
μετάφρασμα	0		
μετάφρασμα του ορισμού στη γλώσσα-πηγή	4.1.4.1		
μεταφραστής	8		

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
μη ικανοποίηση	3.4.3	μικροδομή	5-29
μη λεκτική κατασήμευση	4.1.2, 4.2.1, 4.5	μικτή γλώσσα	1.4.3
μη λεκτική παράσταση	4.1.2	μικτό ορκωτό δικαστήριο	4-18, 4-20
μη νομική διαγλωσσική μετάφραση	8	μικτό ορκωτό εφετείο	4-18, 4-20
μη νομικός	1.4.1	μίξη κωδίκων	1.4.3
μη ουσιώδες χαρακτηριστικό	3.4.3	μιξοκαθαρεύουσα	1.4.4
μη παράταξη	2.5.6.4	μισθός (των εργαζομένων)	2.3.2.1
μη παρατασσόμενη έννοια	2.5.6.4	μνήμη άμεσης πρόσβασης	6.2
μη προφερόμενη συντομομορφή	4-17	μνήμη τυχαίας πρόσβασης	6.2
μη συνιστώμενος όρος	4-26	ΜΟΔ	4-20
μη τακτική δικαιοσύνη	2.4	ΜΟΔΙ	7.2.1.3
μήκος	2.1.2, 2.3.2.1	ΜΟΕ	4-20
μήκος σε λέξεις	9-18	μονάδα SI	4.5
μήνυμα	1.3.1	μονάδα ανάλυσης	4.1.3.1
μήνυμα Απόλυση	7.3	μονάδα γνώσης	2-02, 2.1.3
μήνυση	2-09	μονάδα μέτρησης	2.4.2.2, 6.2, 7.2.3
μητροδιάγραμμα	3.6	μοναδιαίο εμβαδό	2.4.2.1.1
μηχανή	2.4.2.1.2	μοναδικό νομικό λεξιλόγιο	1.4
μηχανικός υπολογιστών	4.3	μοναδικός συνδυασμός χαρακτηριστικών	2-02
μηχανισμός νεωνυμίας	8	μονογλωσσική κοινότητα	7.1
μηχανισμός σημασιολογικής επέκτασης	8	μονόγλωσσο λεξιλόγιο	5-24
μηχανισμός σχηματισμού ελληνικών όρων	7.2	μονογραφία	0
μηχανισμός σχηματισμού όρου	4.3, 7, 7-02, 7.4	μονολειτουργικός χαρακτήρας	1.3.1, 1.4
μηχανισμός σχηματισμού του όρου στη γλώσσα-πηγή	7.4	μονολεκτική κατασήμευση	4-22
μικρό γράμμα	4.2.4.2	μονολεκτική νέα μορφή	7.4
		μονολεκτική συντομολογία	4-22
		μονολεκτικό όνομα	7.2.1.3
		μονολεκτικός απλός όρος	7.4

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
μονολεκτικός όρος	7-03, 7.2.1.3, 9-18, 9.2	μορφολογικό επίπεδο	1.4, 1.4.2
μονολεκτικός σύμπλοκος όρος	4.1.3.3, 7.2.1.2, 7.4	μορφολογικό μέρος	9-03
μονομελές (πρωτοδικείο)	4-19	μορφολογικό πρότυπο	4.3.1.6
μονομελές μαθηματικό σύνολο	2.2.3	μορφολογικό στοιχείο	7-05, 7.2.3.2
μονομελές πλημμελειοδικείο Αθηνών	2.2.2.1	μορφολογικό χαρακτηριστικό	4.3
μονομελές πρωτοδικείο	2.5.6.1	μορφοσυντακτικά διαφοροποιημένος	7-06
μονοσήμαντες έννοιες	1.4	μορφοσυντακτική δομή	7.1
μονόσημη κατασήμανση	4-32	μορφοσυντακτικό πρότυπο	4.3.1.6
μονοσημία	4-32, 4.3, 6.2	μορφότυπο	5-04
μονόσημο	4-32, 4.2.4.2	μορφότυπο χαρτιού	4.5
μονοσύλλαβα ονόματα γραμμάτων	4.2.3	ΜΟΤΟ	4.3, 7.4.1
μονοσύλλαβη λέξη	9.2	μυαλό	1.2, 2.2.3
μονοσύλλαβο	4.2.3	μυθιστόρημα	1.4
μονοσύλλαβο όνομα	4.2.3	να κρατηθεί (η υπόθεση)	1.3.1
μοντέλο	7.2.3.1	ΝΓ	1.3, 1.4, 1.4.1, 1.4.2, 1.4.4
μονωνυμία	4-31, 4.3	νέα γνώση	7-01, 7.4, 7.2.3.1, 7.4
μονώνυμο	4-31, 4.2.4.2	νέα έννοια	4.1.2, 4.1.3, 4-15
μόριο	3.4.3	νέα μορφή	7-04, 7-05, 7.2.1
μορφή	2.1.2	νεαρός χρήστης	6.4
μορφή του ονόματος	4.2.3	ΝΕΚ	1.4.2, 1.4.3, 7.2.3.2
μορφή του όρου	4.2.3	ΝΕΝΓ	1.4, 1.4.2, 1.4.3, 1.4.4
μόρφημα	7.2.3.2, 9-03, 9-06, 9-07, 9-08, 9-09, 9.2	ΝΕΝΓ της Ελλάδας	7.2.3.2
μορφική ιδιαιτερότητα	8	ΝΕΝΓ της Κύπρου	7.2.3.2
μορφολογία	1.3.1, 4.1.3.3, 4.3.1.1	ΝΕΝΟ	1.4.2, 4.3, 7.2.1, 7.2.1.2, 7.2.1.3, 7.2.3.1, 7.2.3.2
μορφολογική αλλοίωση	4.2.3	νέο αντικείμενο	4.1.4.1, 7.1
μορφολογική διάσταση	9-11, 9-13	νεοελληνικές ΓΕΣ	1.4.2, 1.4.4
μορφολογική διφυΐα	1.4.2	Νεοελληνική	0, 1.3, 1.4, 1.4.4, 4.2.3, 7-06, 7.2.3.2, 8
μορφολογική συγγένεια	8	νεοελληνική γλώσσα	0, 1.4.2, 1.4.3, 4.1.2, 4.2.3, 4.3, 7.1, 7.4
		νεοελληνική γλωσσική κληρονομιά	1.4

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
Νεοελληνική Κοινή	1.4.2, 4.3	νομικές	0
νεοελληνική νομική γλώσσα	0, 1.4.2, 1.4.3	παρατηρήσεις	
νεοελληνική νομική γλώσσα και ορολογία	0	νομικές φράσεις	1.3
νεοελληνική νομική γλώσσα της Κύπρου	0	νομική	1.3.1, 1.4, 2.5.2
νεοελληνική νομική ορολογία	0, 4.3	νομική άποψη	0
νεοελληνική νομική ορολογία για μεταφραστές	4.3	Νομική Βιβλιοθήκη	0
νεοελληνικός νομικός όρος	1.4.2	νομική γλώσσα	0, 1.3, 1.3.1, 1.4, 1.4.1, 1.4.2, 1.4.4, 4.1.3.2, 4.3, 8
νεόκοπη λέξη	4.1.3	νομική γλώσσα και ορολογία	1.4
νεόκοπος όρος	4-15	νομική γλώσσα και ορολογία της Κυπριακής Δημοκρατίας	0
νεολογία	0, 1.4	νομική γλώσσα της ΕΕ	1.4
νεολογισμός	1.4.2, 4-15	νομική γλωσσική κοινότητα	1.4
νεοόρος	4-15, 4.1.3, 7.2, 7.2.1, 7.2.2	νομική διερμηνεία	0
νέος ορισμός	3.3.1	νομική ειδική γλώσσα	1.4
νέος όρος	4.3, 7.1, 7.2.2.1	νομική έννοια	1.2, 1.4, 1.4.3, 2-06, 2.3.3.1, 2.3.4, 2.3.5, 2.4, 2.4.2.1.2
Νεσκαφέ	4.4	νομική έννοια της ΕΕ	2.3.5
νιλεκτικότητα	9-18, 9-20, 9.3	νομική επικοινωνία	1.4.1
ΝΟ	1.4.1, 1.4.2, 7.2.2.2, 7.3	νομική επιστήμη	0, 1, 1.2.2, 1.4, 2.3.2.1, 1.4, 1.4.1, 3.1.1, 3.3.1, 3.2.2, 4.1.3.2, 4.2.1, 4.3, 4.3.2.3, 6.2, 7.2.2.1, 7.2.2.4, 8, 10
νόημα	1.4, 1.4.3, 3.2.1	νομική θεωρία και πρακτική	2.3.5
νοητή εσωτερική πραγματικότητα	1.2	νομική κουλτούρα	1.4
νοητή οντότητα	4.2.2	νομική	0
νοητική αφαίρεση	2-01, 2.1.2	μεταφρασεολογία	
νοητική διαγλωσσική διεπαφή	4.1.4.1, 7.4	νομική μετάφραση	0, 1.3.1, 1.4, 7.4.2, 8
νοητική εικόνα	2.1.2	νομική ονομασία	1.4
νοητική πορεία	4.1.4.1	νομική οντότητα	2.3.2, 2.3.5
νοητικοί αντιπρόσωποι των αντικειμένων	2	νομική ορολογία	0, 1.4.1, 4.1.3.2, 4.3, 8
νομικά ανειδίκευτος πολίτης	1.4	νομική ορολογία και μετάφραση	4.3
νομικές διατάξεις	3.1.1	νομική παράδοση	8
νομικές παραδόσεις	1.4, 1.4.2	νομική ποικιλία	8

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
νομική πολυγλωσσία	0	νομοθέτης	1.4
νομική πρακτική	1.4	νομοθετικά επιτεύγματα	1.4.4
νομική πράξη	4.1.3.3, 8	νομοθετικές προτάσεις	1.4.4
νομική σημασία	1.4, 2.3.2, 8	νομοθετική γλώσσα	1.4.1
νομική συνδήλωση	8	νομοθετική εξουσία	1.4.1
νομική υφολογική ποικιλία	1.4.2, 4.1.3.3	νομοθετική επιστήμη	1.4
νομικό έγγραφο	1.4.3, 2.1.2.1	νομοθετική πολιτική	4.3
νομικό ζήτημα	0, 1.4, 1.4.1	νομοθετική πράξη	1.4.4
νομικό κείμενο	0, 1.3.1, 1.4, 1.4.1, 1.4.3, 3.1.1, 7.2.3.2, 8	νομοθετικό κείμενο	1, 1.4.3, 6.2
νομικό κείμενο της ΕΕ	1.4.4	νόμοι και κανόνες δικαίου	0
νομικό μήνυμα	1.4.1	νόμοι της φύσης	1.4
νομικό περιοδικό	7.2.1.3	νομολογία	4.2.4.2
νομικό πλαίσιο	1.4.4	νομολογική πρακτική	3.1.1
νομικό πρόβλημα	1.4.3	νόμος	1.4, 1.4.1, 2-05, 2-15, 2-18, 2-21, 2.4, 3.1.1, 3.3.5, 4-08
νομικό πρόσωπο	8	νόμος της ηλεκτρικής ροής	4.3.1.1
νομικό σύστημα	1.4, 8	νόμος του Gauss	4.3.1.1
νομικό ύφος	1.4	νομοτεχνικά άρθρο κείμενο	1.4
νομικό φαινόμενο	1.4	νομοτεχνική τάση	1.4.4
νομικοί	1.4.1	νομοτεχνικός	4.3
επαγγελματίες		νομοτεχνικός όρος	4.3
νομικοί επιστήμονες	1.4.1	νους	1, 1-01, 1.2, 1.3.1, 2.1.3
νομικοί λειτουργοί	1.4.1	νους του αποστολέα	4.1.4
νομικός	1.3, 1.4, 1.4.1, 2.3.5, 4.3, 10	νους του παραλήπτη	4.1.4
νομικός γλωσσολόγος	1.4.2	ντάμπινγκ	1.4.2, 7.2.3.1
νομικός θεσμός	8	ξένη έννοια	2.4
νομικός λόγος	0, 1.4, 1.4.2	ξένη λέξη	1.4.2
νομικός μεταφραστής	0, 4.3, 8, 10	ξένο γλωσσικό σύστημα	1.4.4
νομικός ορισμός	3.3.5	ξένο πράγμα	3.3.5
νομικός όρος	0, 1.3, 1.4, 1.4.2, 1.4.3, 4.3, 6.2, 7.4.2, 8	ξενόγλωσση εργογραφία	0
νόμιμη αιτία	4.1.3.3	ξενόγλωσση πλήρης μορφή	4.2.3
νόμιμη ηλικία ενηλικίωσης	2.4.2.1.1		
νόμιμος αιτία	4.1.3.3		
νόμισμα	2.4		
νομοθεσία	1.4.4		
νομοθέτημα	2-15, 3.1.1, 4.3, 7.2.1.3		

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
ξενόγλωσση συντομομορφή	4.2.3	οιονεί νομή	7.2.2.4
ξενόγλωσσο ακρώνυμο	4.2.3	οιονεί συνώνυμο	4-28
ξενόγλωσσο άρθρο	0	οιονεί συνώνυμο όνομα	4-28
ξενόγλωσσο αρκτικόλεξο	4.2.3	οιονεί συνώνυμος όρος	4-28
ξενόγλωσσο κύριο όνομα	7.2.3	οκταδύφια δυφιοσυλλαβή	4.3.1.5
ξενόγλωσσο σύγγραμμα	0	οκταδυφιακά κωδικοποιημένο σύνολο χαρακτήρων	4.3.1.5
ξενόγλωσσος όρος	1.4.2, 7.4	οκταδυφιακή κωδίκευση	4.3.1.5
ξένος όρος	1.4.2, 4.3	ολική συμβολικότητα	9.2
ξενοφοβία	1.4.4	ολισθαίνουσες εννοιολογικές μεταβολές	2.3.5
ο καθ' ου	1.4.3	Ολλανδική	1.4.2
όγκος	2.3.2.1	ολλανδοί συγγραφείς	4.1.3.1
Οδηγία	0	ολομερής έννοια	2-12, 2-19, 2.4.2.1.2, 2.5.5, 2.5.6.2, 2.5.6.4, 3.2.2
Οδηγία 2010/64/ΕΕ	0	όλον	2-12, 2-18, 2-19, 2-19, 2-20, 2.4.2.1.2, 2.5.5, 2.5.6.2, 2.5.6.4, 7.2.2.4
Οδηγία 2012/13/ΕΕ	0	ομάδα	2-05, 2.1.2.2
οδικό σήμα	6.4	ομάδα αντικειμένων	2.1.3, 2.2.3, 2.3.3, 2.3.3.1, 2.4.2.1.1
ΟΕ	4-21	Ομάδα Ορολογίας ΙΑΤΡΟΤΕΚ	4.3
ΟΗΕ	4.2.3	Ομάδα Ορολογίας του Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης	4.3
οθόνη	7.2.2.4	ομάδα χρηστών	2.5.4
οικεία διάταξη	1.4.3	ομαδική ακουστική υπόσταση	9.2
οικία	1.4.2	ομαδισμικό	4.3.1.2
οικογένεια	1.3	ομαδοποίηση αντικειμένων	1.2
οικογένεια λέξεων	4.1.2, 4.3.1.3, 9-08	ομαδοποίηση φθόγγων	9-02
οικογένεια όρων	4.3.1.5	ομιληθείς γλωσσικός κώδικας	1.4.1
οικογενειακές σχέσεις	1.4	ομιλία	0
οικογενειακό δίκαιο	1.4, 3.2.2		
οικοδόμημα	2.5.6.2		
οικονομία	0, 1.2.2		
οικονομία χρόνου	4.2.2		
οικονομική μετάφραση	8		
οικονομική οντότητα	2.3.2		
οικόπεδο	1.4, 2.1.2.1, 2.1.2.2, 2.2.3.1		
οικουμενική κατανοησιμότητα	1.4		
οιονεί	7.2.2.4		

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
ομιλούμενος γλωσσικός κώδικας	1.4.1	οπλικά συστήματα	1.2.2
ομόγραφο	4.2.4.2	όποιος	1.4
ομοδικία	7.2.1.2	όποτε	1.4
όμοια προφορά των φωνηέντων σε τονούμενη και άτονη θέση	1.4.2	οπτική	1.3.1, 1.4
ομοιόμορφη χρήση των όρων	4.3	οπτική ομοιότητα	4.5
ομοιομορφία	1.4.2	οπτική παράσταση	4.5
ομοιομορφία και τυποποίηση	2.5.2	όργανα γραφής	3.2.2
ομοιότητα	1.4.4, 1.4.2, 2.4	οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης	4.2.3
ομόρρυθμη εταιρεία	4-21	οργανισμός	4.4
ομόρρυθμος	4.1.3.3	οργανισμός διαπίστευσης	7.4.1
ομοφοβία	1.4.4	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών	4.2.3, 4.4
ομοφωνία	1.4.3	Οργανισμός Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος	4-20, 4.2.3
ομόφωνο	4.2.4.2	όργανο	2.4.2.2, 2.5.6.3
ομώνυμες έννοιες	4-34	όργανο εκπόνησης ορολογίας	4.3
ομωνυμία	1.4.2, 4.1.3.3, 4-34, 4.2.4.2, 4.3, 7.2.2	όργανο Ορολογίας	4.1.2
ομώνυμο	4.1.3.3, 4-34, 4.2.4.2	όργανο Ορολογίας	4.3
όνομα	2-04, 3.3.1, 4-01, 4-02, 4.1.2, 4-10, 4.2.1, 4.2.2, 4-28, 4-29, 4.4, 7-01, 7-05	όργανο παραγωγής όρων	4.3
ονόματα των γραμμάτων	4-21, 4.2.3	ορθή χρήση όρων	1.3.1
ονοματοδοσία	7-01, 7.4	ορθή χρήση της νομικής ορολογίας	4.3
ονοματοθέτης	4.1.2, 4.1.4.1, 4.2.3, 7.4	ορθογραφικός κανόνας	1.4
ονοματολογία	4-05	ορθογραφικός τύπος	4-03
ονοματολόγιο	4-05	ορθός σχηματισμός όρων	1.3.1
οντολογική προσέγγιση	1.4	ορθότητα	4.3.1.4
οντολογική ταξινόμηση	8	όρια	1.3.1
οντολογική ταξινόμηση των εννοιών	4.1.3.1	όρια έννοιας	3.1.1
οντολογική τυποποίηση	1.4	οριζόντια σειρά εννοιών	2.4.2.1.1
οντότητες	1	οριζόντιος μηχανισμός	7.2.2.4
ΟΟ-ΕΚΔΔ	4.3	ορισμοί εννοιών	1
		ορισμοί νομικών εννοιών	1

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
ορισμός	1, 1.1, 2.1.3, 2.2.1, 3, 3-01, 3-02, 3-03, 3.2.2, 3.2.3, 3.3.1, 3.3.2, 3.3.3, 3.3.5, 3.4.2, 3.4.3, 4.1.2, 4.1.3, 4.1.4.1, 4.2.1, 4.2.2, 5-02, 5-17, 5-24, 6.1, 9.3	ορολογική έρευνα	0, 4.1.3.1
ορισμός μέσω του βάθους/έντασης	3.2.1	ορολογική θεωρία	4.1.3.1
ορισμός μέσω του πλάτους/έκτασης	3.2.1	ορολογική ισοδυναμία	0, 8
ορισμός στη γλώσσα στόχου	4.1.4.1	ορολογική κατηγορία	9-19
ορισμός της έννοιας	7.4	ορολογική μεταβολή	4.3
οριστικό άρθρο	2.2.3.1	ορολογική μονάδα	7.2.1.3
ορογραφία	5-12, 5-13	ορολογική σύμβαση	4.2.3
ορογραφική σύμβαση	4.2.3	ορολογική συμπαράθεση	5-22
οροδοσία	7-01	ορολογική υποδομή	4.3
οροδοτική εργασία	4.1.2	ορολογικό ενδιαφέρον	4.2.3
οροθέτης	4.1.2, 4.1.4.1	ορολογικό έργο	4.1.3.1
Ορολογία	0, 1, 1-01, 1.2, 1.2.2, 1.3.1, 1.4, 2.5.6.4, 3.1.1, 3.2.1, 4-06, 4.1.2, 4.1.3.2, 4.1.4.1, 4.2.4.2, 4.3, 4.4, 6.3, 8	ορολογικό λεξικό	4.1.3.1, 4.2.4.2, 5-23, 5-24, 5-25, 6.2
ορολογία	1.3.1, 1.4, 1.4.1, 1.4.2, 1.4.3, 1.4.4, 4-04, 4.3, 7.2.2.4, 8, 10	ορολογικό λεξιλόγιο	4.2.4.2
ορολογία οδικής κυκλοφορίας	0	ορολογικό λήμμα	5-03, 5-04, 5-05, 5-06, 5-07, 5-09, 5-10, 5-11, 5-30, 5-31, 5-32, 5-33
ορολογικά δεδομένα	5-02, 5-03, 5-11, 5-12, 5.2, 5-26	ορολογικό μορφότυπο	5-04
ορολογικές παρατηρήσεις	0	ορολογικό προϊόν	3.1.1, 4.1.3, 5, 5.2
ορολογική αναγνώριση	5-18, 5-21	ορολογικό πρότυπο	4.1.3.1
ορολογική ανάλυση	9-11, 9-13, 9-14, 9.1.1, 9.3	ορολογικό σύστημα	4.1.3.1
ορολογική απλοποίηση	1.4	ορολογικός ερανισμός	5-17, 5-18
ορολογική αρχή	4.2.3	ορολογικός σχεδιασμός	5-14
ορολογική εναρμόνιση	2.4	ορολόγιο	1-03, 1.3, 4-04, 4-05, 4.2.1, 4.2.4.2, 4.3, 5-13, 5-14
ορολογική εργασία	1, 4-01, 4.1.4.1, 4.3, 5, 5.1, 5-01, 5-12, 5-14, 5-17, 5-21	ορολόγος	1.1, 1.4.2, 2.3.5, 4.3, 8, 9.3
		οροποίηση	4-07, 7.2.2, 7.2.2.2, 7.2.2.4, 7.4
		όρος	4-01, 4-03, 4-04, 4-07, 4-08, 4-09, 4-11, 4-14, 4-23, 4-24, 4-25, 4-26, 4-27, 4-28, 4-29, 4.1.2, 4.1.3, 4.1.3.1, 4.1.3.3, 4.1.4, 4.2, 4.2.1, 4.2.2, 4.2.4.2, 4.3, 5-05, 5-07, 5-16, 6.1, 7-01, 7-05, 7.2.2, 9-03, 9-05, 9-12, 9-17, 9-18, 9-19, 9.2

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
όρος στη γλώσσα-πηγή	7.4	πανεπιστημιακό μάθημα	4.3
όρος της γλώσσας-πηγής	7.1, 7.4, 8	πανευρωπαϊκά χαρακτηριστικά	1.4.4
όρος της γλώσσας-στόχου	8	παράγοντας	1.4.4
οροστοιχείο	3.4.3, 4.3.2.1, 4.3.2.6, 9-03, 9-04, 9-11, 9-12, 9.1.1	παράγοντας κατά της αλλαγής ενός όρου	4.3
οροσυνθετικό	7.2.3.2, 9-12, 9-13, 9-14, 9.1.1	παράγοντας υπέρ της αλλαγής ενός όρου	4.3
οροφοδιαμέρισμα	2.2.2.1	παραγοντοποίηση	1.4
ΟΤΑ	4.2.3	παραγωγή	7-03, 7.2.1, 7.2.1.1
ΟΤΕ	4-20, 4.2.3	παραγωγή έννομων συνεπειών	1.4
Ουγγαρία: Μονάδα Συντονισμού Μετάφρασης	4.3	παραγωγή έντυπων και/ή ηλεκτρονικών ορολογικών προϊόντων	4.1.3
Ουγγρική	1.4.4	παράγωγη λέξη	4.2.2, 7-03
ουδέτερος όρος	4.3.1.3	παραγωγή όρων	7.1
ουσιαστική συνοχή	4.3	παραγωγική	4.1.2
ουσιαστικό	1.4.4, 4.3.2.3, 7-06	ικανότητα	4.1.3.3
ουσιαστικοποιημένες μετοχές	1.4.2	παραγωγική κατάληξη	4.1.3.3
ουσιώδες και διακριτικό χαρακτηριστικό	3.2.2	παραγωγικό μόρφημα	7.2.2.4
ουσιώδες μέρος	2.4.2.1.2, 2.5.6.2, 3.2.2	παραγωγικό πρόσφυμα	4.1.3.3
ουσιώδες χαρακτηριστικό	2-08, 2-09, 2.3.3, 2.3.3.1, 2.4.2.1.2, 2.5.6.4, 3.2.2, 3.4.3, 3.4.3, 3.4.3, 4.3.1.1, 7.2.1.2	παραγωγικότητα και συνθετικότητα	4.3, 4.3.1.5, 4.3.2.5
όχημα	1.2.1	παράγωγο	7-03
όψεις	0	παραγωγός	6.1
Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας	4.2.3	παράδειγμα	3.2.1
παγκόσμια ορολογία	4.3	παράδειγμα χρήσης όρου	1
παγκόσμιο πρότυπο	6.2	παραδείγματα «ατομικών εννοιών» και «γενικών εννοιών»	2.2.3.1
παγκοσμιοποίηση	6.1	παραδείγματα «είδων γλωσσικών μέσων έκφρασης»	1.3.1
ΠΑΕ	4.2.3	παραδείγματα «ουσιωδών χαρακτηριστικών»	2.3.3.1
παθητική σύνταξη	1.3.1		
παιδί	3.2.1		
παιδιά	1.4		
παιλιός όρος	4.3		

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
παραδείγματα «πλάτους	2.2.2.1	παραδείγματα συστημάτων εννοιών	2.5.6
παραδείγματα «τύπων χαρακτηριστικού»	2.3.2.1	παραδείγματα χρήσης όρων	1
παραδείγματα «χαρακτηριστικών» αντικειμένων	2.1.2.1	παράδοξα της ΝΓ	1.4
παραδείγματα «χαρακτηριστικών» συνόλων αντικειμένων	2.1.2.2	παράδοση μεταγραφής	6.4
παραδείγματα αντικειμένων	1.2.1	παραδοχές	1.4.2
παραδείγματα ατομικών εννοιών	2-04	παράλειψη	1.4
παραδείγματα γενικών εννοιών	2-05	παραλήπτης	4.1.4
παραδείγματα ειδογονικής σχέσης	2.4.2.1.1	παράλληλη πολυγλωσσική σύνταξη	1.4.4, 8
παραδείγματα εννοιών	2-02	παράλληλία	4-30, 4.3, 8
παραδείγματα εφαρμογής	0	παράλληλόγραμμο	3.2.2
παραδείγματα εφαρμογής του αναλογικού κανόνα σε νομικούς όρους	7.4.2	παράνοση	4.3
παραδείγματα εφαρμογής του αναλογικού κανόνα σε όρους θετικών επιστημών	7.4.1	παράνομη κτήση	7.2.1.2
παραδείγματα εφαρμογής των αρχών σχηματισμού όρων σε νομικούς όρους	4.3.2	παραπλανητικός όρος	4.3
παραδείγματα εφαρμογής των αρχών σχηματισμού όρων σε όρους θετικών επιστημών	4.3.1	παράπλευρο αποτέλεσμα	1.4
παραδείγματα θεματικών πεδίων	1.2.2	παράρτημα	3.3.5
παραδείγματα μεριστικής σχέσης	2.4.2.1.2	Παρασκευή	3.2.3
		παράσταση	4-01, 4.1.2
		παράσταση έννοιας	3-01, 4.1.2
		παράσταση των σχέσεων μεταξύ των εννοιών στα συστήματα εννοιών	2.5.5
		παραστατικές περιγραφές των εννοιών	3
		παραστατική επισκόπηση	7.1
		παραστατικοί αντιπρόσωποι των εννοιών	4
		παρασύνθεση	7-03
		παρασύνθετη λέξη	4.2.2, 7-03
		παρασύνθετο	7-03
		παρατακτικά συνδεδεμένες κύριες προτάσεις	1.4

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
παρατακτικό σύνθετο	9-15, 9-16	περιγραφική δήλωση	3-01
παράταξη	2.5.6.4	περιγραφικό νομικό κείμενο	1.4.1
παρατασσόμενη έννοια	2-14, 2.4.2.1.2	περιγραφικός τρόπος	3.1.1
παρατατικός	1.4.3	περιεχόμενο	1, 1.3.1, 1.4.1, 1.4.3
παρενθετικός ορισμός	3.3.5	περιοδικό φαινόμενο	6.2
παρερμηνεία	4.3	περίοδος	9.2
παρίσταται δια ή μετά (ο διάδικος)	1.3.1	περιορισμένες προσωπικές δουλείες	3.3.5
παρουσίαση	0, 1.3.1, 7-08, 7.2.2.4, 7.4	περίπλοκες περίοδοι	1.4
παρουσίαση ορολογικών δεδομένων	4.1.3	περίπλοκο νομικό λεξιλόγιο	1.4
παροχέας	6.1	περιπτώσεις	1.4
παροχή	3.3.4, 4-33, 4.1.3.3, 4.1.4.1	περιστάσεις	1.4
πάροχος περιεχομένου	9.3	περιφερειακό πρότυπο	6.2
πατέρας	1.4	περιφερειακός οργανισμός τυποποίησης	4.3
παύλα	3.3.1	πετροδολλάριο	4-11
πεδίο	1.1, 1-02	πηγή	5-22
πεδίο εννοιών	2-25, 2.5.2, 2.5.4, 2.5.6.4, 4.1.2	πηγή δικαίου	0
πεδίο εξειδίκευσης	1.3.1	πηγή τεκμηρίωσης	5-11
πεδίο εφαρμογής	6.4	πηγή των ορισμών	3.1.1
πεζά στοιχεία	1.2.2	πιγμέντο	7.2.3.1
πειθαρχικό (συμβούλιο)	4-19	πίνακας μεταγραμματισμού	6.4
πελοποννησιακό ιδίωμα	1.4.3	πίνακας μεταγραφής	6.4
Πέμπτη	3.2.3	ΠΚ	2.2.2.1, 4-21
πεπερασμένος αριθμός	2.2.2	πλαίσιο	2.4
περαιτέρω εξέλιξη της νομολογίας	4.3.2	πλαίσιο (σασί)	2.4.2.1.2
περιγραφή και μετάδοση της γνώσης	4.1.4.1	πλαίσιο Β	4.3.1.6
περιγραφή των εννοιών	2-01, 2.1.3	πλαίσιο οδηγιών	4.3
περιγραφική γλωσσολογία	1.3.1	πλάτη εντελώς ξένα μεταξύ τους	2.4
		πλάτος	2.1.2, 2-03, 2.2.2, 2.2.2.1, 2.3.2.1, 2.3.4, 2-12, 2-13, 2.4, 2.4.2.1.1, 2.5.2, 2.5.6.4, 3.1.1, 3.2.2, 3.2.2, 3.3.3, 3.3.4, 3.4.2, 3.6, 4-28, 4.4
		πλάτος ατομικής έννοιας	2.2.3

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
πλάτος γενικής έννοιας	2.2.3	πλήρης υιοθέτηση όρου	7.2.3.1
πλάτος έννοιας	2.2, 2.3.3.1	πληροφορία	4.2.2
πλατύτερη έννοια	2-12	πληροφοριακή πληρότητα	9.2
Πλάτων	4.1.2	πληροφοριακή πληρότητα και αυτοδυναμία	9.2
πλέγμα λεκτικών κατασημάνσεων	4.1.2	πληροφοριακή υπόσταση	9.2
πληθικός αριθμός	2.2.2	πληροφορίες	0
πλήθος	2.2.2	πληροφορική	0, 1.3.1, 4.3.1.2, 7.3, 7.4.1
πληθυντικός αριθμός	1.3.1, 1.4.4	πληροφορική εφαρμογή	6.4
πληθυντικός ευγενείας	7.2.3.2	πληροφορική τεχνολογία	4.1.3
πληθωρισμός (των χωρών)	2.3.2.1	πληροφορικός όρος	4.1.3.3
πλημμέλημα	2-07, 2.4.2.1.2	πλησιέστερη υπερτασσόμενη έννοια	2-14
πλημμεληματική πράξη	2.3.2	πλινθίο	7.4.1
πλημμελής χρήση της νεοελληνικής γλώσσας	0	πλινθίο πυριτίου	7.4.1
πλημναία λειτουργία	7.4.1	πλινθιοβάση	7.4.1
πλημναία σταθμοσκόπηση	7.4.1	πλοίο	2.3.3.1, 2.3.4, 2.4, 3.2.2, 3.3.4
πλημναίος	7.4.1	ποδοσφαιρικές ανώνυμες εταιρείες	4.2.3
πλήμνη	7.4.1	ποια ανάγκη καλύπτει η χρήση συντομομορφών	4.2.2
πλήμνη αμφίδρομης τηλεγραφίας	7.4.1	ποικιλία	1.3.1
πλήμνη τηλεγραφίας	7.4.1	ποικιλία γλωσσικής χρήσης τεχνικής φύσης	1.4
πλήμνη τηλεγραφικής λήψης	7.4.1	ποινή	1.4, 2.3.2, 2-24
πλήρες μέλος	4.3	ποινή κάθειρξης	2.2.2.1
πλήρες όνομα	4.2.3	ποινικά κολάσιμη (πράξη/παράλειψη)	1.3.1
πλήρες όνομα γράμματος	4.2.3	ποινική δικαιοσύνη	2.4, 2.4.2.1.1
πλήρης κατάλογος	3.2.3	ποινική δίκη	3.4.3, 7.2.1.2
πλήρης κυριότητα	2.2.2.1, 9.3	ποινική δίωξη	3.3.4, 4.1.3.3, 4-33
πλήρης μορφή	4-16, 4-17, 4-18, 4-20, 4-21, 4.2.1, 7-05, 7.2.1.3, 7.4	ποινική ευθύνη	3.3.4, 4.1.3.3, 4-33
πλήρης ορολογική ισοδυναμία	8		
πλήρης πρόταση	4.2.2		
πλήρης σε μία διάσταση	3.2.3		

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
ποινικό δίκαιο	1.2.2, 2.3.2, 2.4, 3.3.4, 4.1.3.3, 4.2.4.2, 8	πολύγλωσσο λεξιλόγιο	5-24
ποινικό δικαστήριο	2.2.2.1, 2.5.6.1	πολυδιάστατη υποδιαίρεση	2.5.5
ποινικό δικονομικό δίκαιο	2.2.2.1	πολυκουλτουραλισμός	1.4.4
ποινικός κώδικας	2.2.2.1, 4-21	πολυλεκτική νέα μορφή	7.4
ποιότητα	6.1, 7.4.1	πολυλεκτική συντομολογία	4.2.1
ποιότητα της ΝΜ	8	πολυλεκτικό όνομα	7.2.1.3
πολίτης	1.4.1, 8	πολυλεκτικός όρος	7.2.1.3, 9.2
πολιτικά επιτεύγματα		πολυλεκτικός σύμπλοκος όρος	4.1.3.3, 4.2.1, 7.2.1.2, 7.4
πολιτικά προτάγματα	1.4	πολυλεκτικός σύμπλοκος όρος	9-20
πολιτικές	1.4.4	πολυλεκτικότερος όρος	9.3
πολιτικές διαφορές	3.3.3	πολύλεκτο	4.2.2
πολιτικές της ΕΕ	1.4.4	πολυμελές μαθηματικό σύνολο	2.2.3
πολιτική	8	πολυμελές πλημμελειοδικείο Αθηνών	2.2.2.1
πολιτική δικαιοσύνη	2.4, 2.4.2.1.1	πολυμελές πρωτοδικείο	2.5.6.1
πολιτική δίκη	3.4.3	πολυμελές πρωτοδικείο Αθηνών	2.1.3
πολιτική δικονομία	4.1.3.3	πολυμέσα	7.2.1.2
πολιτική επιστήμη	1.2.2, 1.3.1, 8	πολυπλινθίο	7.4.1
πολιτική υπόθεση	2.2.2.1, 2.4.2.1.1, 4.1.3.3	πολυπλινθιο δομοστοιχείο	7.4.1
πολιτικό δικαστήριο	1.4.4, 2.5.6.1, 3.3.3, 4.1.3.3	πολυπλίνθιος	7.4.1
πολιτικό δικαστήριο Αθηνών	2.2.2.1, 2.2.3.1	πολύσημη κατασήμενση	4-33
πολιτικό ίδρυμα	4.4	πολυσημία	1.4.2, 4-33, 4.3
πολιτικός	4-28	πολύσημο	4-33, 4.2.4.2
πολιτικώς ενάγων	1.3.1, 4-28	πολυσύνθετο	7.2.1.2
πολιτισμικά προτάγματα	1.4	πολυτυπία	1.4.2, 4.3, 4.3.2
πολιτισμική διαφορά	1.4	πολύτυπος	4.1.3.3
πολιτισμικό	1.4	πολυωνυμία	1.4.2, 4.3
δημιούργημα		πομπώδες ύφος	1.4
πολιτισμικό στοιχείο	1.4	πόροι νομικής ορολογίας	8
πολιτισμικό υπόβαθρο	2-02		
πολιτιστική κληρονομιά	0		
πολυγλωσσία	0, 1.4.4, 8		
πολυγλωσσικοί πόροι νομικής ορολογίας	8		

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
πόρτα	1.4.2	προγραμματισμός	4.3.1.4
ποσό	2.5.6.3	προσανατολισμένος	
ΠΟΥ	4.2.3	στα αντικείμενα	
Πράγα	4.1.3.1	προδιαγεγραμμένη	3.4.3
πράγμα	1-01, 1.3.1, 1.4, 2.1.2, 2.2.2.1, 3.4.2, 7.2.2.4, 9.3	απαίτηση	
πραγμάτευση	0	προδιαγραφές	4.3
πραγματική σχέση	4.1.4.1	προεδρεύων	1.4.3
πραγματική χρήση	3.2.1	προεδρικό διάταγμα	2-02, 2-15, 3.1.1
πραγματικό	1.4	πρόεδρος εφετών	2.4.2.1.2
αντικείμενο		πρόεδρος	2.4.2.1.2
πραγματικός βίος	1.3.1	πρωτοδικών	
πραγματικότητα	1.2, 1.4, 2.1.3	προεξάρχον	7.1
πραγματολογικά	1.4	χαρακτηριστικό	
χαρακτηριστικά		πρόθεση	0, 3.4.1
πραγματολογική	2-21, 2.4.2.2, 2.5.5	πρόθεση του	8
σχέση		κειμένου	
πραγματολογική:	8	πρόθημα	3.4.3, 4.1.3.3, 9-09
ιδιαιτερότητα		προϊόν	1.3.1, 2.4.2.2, 6.1
πραγματολογικό	1.4	προϊσχύσαν δίκαιο	4.3
επίπεδο		προκάτ	4-22, 7.2.1.3
πρακτικά μέτρα	1.4.4	προκατασκευασμένος	4-22, 7.2.1.3
πρακτικά συνεδρίων	4.3	πρόκληση	3.4.1
πρακτικές	1.4.4	πρόληψη του	1.4.4
πρακτική της ΕΕ	7.4.2	εγκλήματος	
πρακτική των	1	προοπτική	1.4
ειδικών		προπαροξύτονα	1.4.3
πράξη	1.4, 2.3.4, 3.2.1, 3.2.2, 4-08, 7.2.1.2	θηλυκά ουσιαστικά	
πράξη (μαθηματική)	2.5.2	ΠΡΟΠΟ	7.2.1.2
πράξη κατασήμενσης	5-16	προσβασισμικό	4.3.1.2
προαιρετικό μέρος	2.4.2.1.2, 2.5.6.2	προσδιοριζόμενο	7.4, 9-14, 9-16
προβλήματα	0	συνθετικό	
μετάφρασης		προσδιορίζον	3.4.3, 9-15, 9-16, 9-14
προβληματικές	1.4.2	συνθετικό	
κατηγορίες δανείων		προσδιορισμός	1.4, 4.3.2.1, 7.2.2.4, 9-05
Πρόγραμμα	4.3	προσδιορισμός	2-23
Μεταπτυχιακών		δικασίμου	
Σπουδών		προσδιοριστικό	1.4.4
«Τεχνογλωσσία»		γνώρισμα	
πρόγραμμα σπουδών	4.3	προσδιοριστικό	4.3.2.3
		επίθετο	
		προσδιοριστικό	4.3.2.3
		επίρρημα	

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
προσδιοριστικό συνθετικό	7.4, 9-16, 9-14	προφερόμενη συντομομορφή	4-18
προσημειούχος	4.3.2	προφορά	4.2.3, 7.2.3.1
προσημειούχος δανειστής	1.4.3	προφορική απόδοση	4.2.3
προσημειωσιούχος	4.3.2	προφορική μορφή	4.2.3
προσημειωσιούχος δανειστής	1.4.3	προφορική ομιλία	4.1.4
πρόσθιο φωνήεν	9-01	προφορικός λόγος	4.3.2.3, 9.2
πρόσκαιρη κάθειρξη	2.2.2.1	πρωταγωνιστές της γνώσης	4.1.4.1
προστασία σε χώρες εκτός ΕΕ	1.4.4	πρωταρχική αφετηρία	1
προστασία της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας	4.1.3.3	πρώτη ύλη	2.4.2.2
προστασία της προσωπικότητας	1.4	πρώτο μέλος μιας λογικής ισότητας	3.3.1
προστασία του περιβάλλοντος	0	πρωτοβάθμια δικαστική απόφαση	2-07
προστασία των δεδομένων	1.4.4	πρωτογενής ονοματοδοσία	4.3
προστήσας	1.4.2, 1.4.3	πρωτογενής σχηματισμός όρου	7-01
πρόστιμο	2.3.2	πρωτοδικείο	2.5.6.1
πρόσφυμα	7-03, 9-06, 9-09	πρωτοδίκης	2.4.2.1.2
προσωπική δουλεία	3.3.5	πρωτότυπο	7.4.2
πρόσωπο	1.4, 2.2.2.1, 2.3.5, 3.2.2, 3.3.4, 3.4.1, 4.1.3.3, 4-33, 7.2.2.2	πταίσμα	2-07, 2.4.2.1.2
πρόταση	9-04, 9.2	πταισματική πράξη	2.3.2
προτεινόμενη ερμηνεία	4.3	πταισματοδίκης	4.1.3.3
προτεραιότητες	1.3.1	πυκνότητα	2.1.2, 2.3.2.1
προτζαρτζάνεια δημοτική	1.4.3	πυρηνική ενέργεια	4.3.1.3
προτιμώμενος όρος	4-23, 4-24, 4-25, 4.2.1, 5-05, 6.2	πυροσβέστης	1.3.1
πρότμηση	4-22, 7.2.1.3	πώληση	1.3.1
προτρίανταφυλλίδια δημοτική	1.4.3	ραβδοδιάγραμμα	3.6
πρότυπο	4.3, 6.1	ραβδοειδής κεραία	4.3.1.2
Πρότυπο ISO	4.1.3.1	ραδιοπομπός	4.1.4
πρότυπο ορολογίας	4.1.3.1, 5-14, 6.2	ρατσιασμός	1.4.4
προϋπάρχων όρος	8	ρέων λόγος	1.4.3
		ρήμα	7-06
		ρηματική έκφραση	4.1.4.1
		ρηματικό επίθετο	1.4.3
		ρηματικό ουσιαστικό	1.4.3
		ρίζα	1.4.4, 4-08, 4-09, 4-10, 7-03, 9-06, 9-08, 9-09

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
ρόκα	4-34	σημασιολογική ιδιαιτερότητα	8
ρύθμιση	1.4, 2.3.5	σημασιολογική μετατόπιση	4.3
ρύθμιση έννομης σχέσης	2.3.5	σημασιολογική μεταφορά	7-08, 7.2.2, 7.2.2.4
ρύθμιση κοινωνικών πραγματικών καταστάσεων	1.4.1	σημασιολογική υπόσταση	9.2
ρυθμιστική έννοια	2.3.5	σημασιολογικό σχήμα	4.3.1.3
ρυθμιστική τυποποίηση	1.4	σημείο	3.3.1,
ρυθμιστικό νομικό κείμενο	1.4.1	σημείο (σημάδι)	4-01, 4.1.2
ρυθμός μεταφοράς χαρακτήρων	7.4.1	σημείο άλγους	2.1.2
ρυμούλκηση	3.3.4	σημείο αναφοράς	1.4.4
ρωμαιοκαθολική εκκλησία	2.3.5	σημείο διακλάδωσης	2.5.5
Σάββατο	3.2.3	σημείωση	1, 3.1.1, 3.3.3, 5-02, 5-06
σαφήνεια	1.4	σημειωτική	1.4
σαφήνεια στην επικοινωνία	4.3	σημερινή νεοελληνική γλώσσα	4.2.3
σαφήνεια του δικαίου	1.4.4	σκάκι	1.2.2
ΣΔΟΕ	4.2.3	σκάλα	1.4.2
σεισμογενής περιοχή	4.3.1.3	σκανδιναβική χώρα	4.1.3.1
σεισμογόνος περιοχή	4.3.1.3	σκανδιναβός συγγραφέας	4.1.3.1
σεισμός	4.3.1.3	Σκανδιναβοί	1.4
Σερβία	0	σκάφος	3.2.2, 3.3.4
σήμα	2.4.2.2	σκοπιά	1
σήμα του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας	4.5	σκοπός	1-02
σημασία των όρων στην τυποποίηση	6.1	σκοτάδι	1.4
σημασιολογικά διαφοροποιητική αξία	9-02	Σλοβενία: Ινστιτούτο Σλοβενικής Γλώσσας Fran Ramonš	4.3
σημασιολογικά όρια	1.3.1	ΣΜΑ	4.2.3
σημασιολογικά προβλήματα	1.4.4	Σοβιετική Ένωση	4.1.3.1
σημασιολογική αξία	9.2	Σουηδία	8
σημασιολογική δομή	1.3.1, 1.4	Σουηδία: Κέντρο Ορολογίας	4.3
σημασιολογική επέκταση	1.4	σπίτι	1.3.1, 1.4.2, 2.2.2.1, 2.2.3.1
		σπουδαίος λόγος καταγγελίας	1.4
		σπουδαστής	1.4.1

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
στάδιο εννοιοποίησης	2.1.3	συγκείμενο	2.3.3
σταθερή σχέση	9.2	θεματικού πεδίου	
συνθετικών		συγκείμενο του	3.2.2
σταθερισμικό	4.3.1.2	συστήματος εννοιών	
σταθερό	7.1	συγκεκριμένο βασικό	9.2
σταθερό τηλέφωνο	7.1	άκουσμα	
σταθερότητα	6.1	συγκέντρωση	4.3
σταθερότητα της	4.1.3.1	ελληνικής ορολογίας	
γλώσσας		συγκέντρωση,	4.3
σταθμά	3.3.5, 3.4.2	διαμόρφωση,	
στάθμη	2-11, 3.2.2	διατύπωση,	
στάθμη αφαίρεσης	2.3.3.1	δημοσιοποίηση	
στατική	8	και εφαρμογή των	
μεταφραστική		αρχών της ελληνικής	
ισοδυναμία		οροδοσίας	
στατική ορολογική	8	συγκοινωνίες	1.2.2
ισοδυναμία		συγκοπή	4-22, 7.2.1.3
στατιστική κατανομή	3.6	συγκριτική εξέταση	4.1.3
στατιστικό	3.6	συγκριτικό δίκαιο	8
διάγραμμα		σύγχρονη ελληνική	0
ΣτΕ	4.2.3	νομική γλώσσα	
στενότερη έννοια	2-13	σύγχρονη ΝΕΚ	1.4.2
στενότερος του	3.4.2	σύγχρονη ορολογική	10
δέοντος		θεωρία	
στερεότυπη έκφραση	1.4, 1.4.1, 1.4.3	συγχρονική ανάλυση	1.4.2
στοιχεία ΝΓ	1.3.1	συκοφαντική	7.2.3.2
στοιχείο	3.2.2, 7.2.3.2	δυσφήμιση (δια του	
στοιχείο συνόλου	2.2.2	Τύπου)	
στοιχείο της πλήρους	7.2.1.3	συλλαβή	4-20, 4.2.3, 9-01, 9.2
μορφής		συλλαβικά	4-20
στοιχείο του βάθους	2.3.4	συλλαβικής δομής	1.4.2
στούντιο	7.2.3.1	Σ+Φ	
στόχος	2.4.2.2	συλληπτή οντότητα	1
στρατηγική	1.4.4	συλληπτό	4.1.4.1
στρατός	1.2.2, 8	αντικείμενο	
συγγένεια	1.4	συλληπτός μέσω του	1-01
συγγνωστή αμέλεια	3.4.3	νου	
συγγραφέας	0	σύλληψη νέας	4.1.4.1
συγγραφή ορισμών	2.5.2	γνώσης	
συγκείμενο	1.4.4, 3.2.1, 4-28,	συλλογή	5-28
	4.1.4.1, 5-17, 5-20, 5-22	συλλογή γλωσσικών	5-19
		δεδομένων	
		συλλογή ορολογικών	5-03
		δεδομένων	

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
συλλογή ορολογικών λημμάτων	5-23	σύμπλοκος νομικός όρος	9.3
συλλογικό μέλος της ΕΛΕΤΟ	4.3	σύμπλοκος όρος	4-09, 4-11, 4-12, 4.3.1.4, 7.2.1.3, 9-13, 9-14, 9-15, 9-16, 9-19
συλλογικό όργανο ορολογίας	7.4	συμπύκνωση	1.4
συλλογικός τόμος	4.3	συμπύκνωση του ορισμού	4.1.2
συμβάν	1	σύμφυτες ιδιαιτερότητες	1.4
συμβάντα στον χρόνο	2-23	συμφωνία	0
σύμβαση	1, 1-01, 1.3.1, 3.1.1, 4.1.2, 4.2.2, 7.3	Συμφωνία αμοιβαίας αναγνώρισης εργασιών των επιτροπών και ομάδων εκπόνησης ελληνικής ορολογίας	4.3
σύμβαση της Βαρκελώνης	0	συμφωνικό σύμπλεγμα	9.2
σύμβαση του Schengen	0	σύμφωνο	9.2
σύμβαση υιοθέτησης	7-01	συναισθηματικά φορτισμένο έργο	0
συμβατική λεκτική παράσταση	4.2.2	συναλλαγή	3.4.2
συμβατότητα	6.1	συναλληλία	2.5.6.4
σύμβολο	3.3.1, 4-01, 4-03, 4.1.2, 4.5	συνάφεια	2.4
σύμβολο νομίσματος	4.5	συναφείς (σχετιζόμενες) έννοιες	3-01
σύμβολο φωνήματος	9-02	συναφές πεδίο	1.3.1
Συμβούλιο (της ΕΕ)	0, 8	συναφής έννοια	4.1.2, 7.2.2.4
Συμβούλιο της Επικρατείας	4-20, 4.2.3	σύνδεση	2.4
σύμμιγμα	4-11, 4-12, 4-13, 7.2.1.2, 7.4	συνδεδειστροφής τρόπος	4.3.1.4
σύμμιξη	4-11, 7.4.1	συνδετικό ρήμα	3.3.1
συμμετοχή του πολίτη	1.4.4	σύνδρομο επίκτητης ανοσολογικής ανεπάρκειας	4.2.3
σύμμετρη ανάπτυξη της ελληνικής γλώσσας	4.3	συνδυασμοί γεγονότων	1.4
συμμόρφωση	3.4.3	συνδυασμός	4-11
συμπαγής χαρακτήρας	8	συνδυασμός αντιφατικών εννοιών	1.4
σύμπαν του λόγου	8		
συμπεριληπτικός ορισμός	3.3.5		
σύμπλοκο όνομα	4-10, 4-13, 7.2.1.3		

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
συνδυασμός από όλα τα είδη σχέσεων μεταξύ των εννοιών	2.5.3	συνθήκη της μονοσημίας	4.2.4.2
συνδυασμός χαρακτηριστικών	2.1.3, 2.2.2, 3.1.1, 4.2.2	συνθήκη της μονωνυμίας	4.2.4.2
συνέδριο	7.1	συνιστώσα	3.2.2
συνέδριο ορολογίας	4.3	συνολική προσέγγιση της νομικής μετάφρασης	0
συνεκδίκαση	7.2.1.1	συνολικό σύστημα εννοιών ενός θεματικού πεδίου	2.5.3
συνεκδοχή	7-08, 7.2.2.4	συνολικό σύστημα εννοιών του θεματικού πεδίου	2.5.2
συνεκδοχική επέκταση	4.3.1.4, 7-08, 7.2.2.4, 7.4	σύνολο	2-03
συνεκτικό σύστημα όρων	4.3, 6.2	σύνολο αλληλοσυνδεόμενων χαρακτηριστικών	2.1.3
συνεννόηση εντός ενός θεσμικού, διοικητικού πλαισίου	1.4.1	σύνολο αντικειμένων	2-01, 2.1.2.2, 2.3.2
συνεννόηση μεταξύ ειδικών της νομικής επιστήμης	1.4.1	σύνολο ατομικών εννοιών	2.2.3
συνέπεια	4.3, 4.3.1.2, 4.3.2.2, 1.4	σύνολο ειδικών όρων και φράσεων	1.3, 1.3.1
συνεχής ανάπτυξη της ελληνικής γλώσσας	4.3	σύνολο κατασημάνσεων	4-04
συνήθης γλώσσα	1.4, 8	σύνολο λέξεων	7-01
σύνθεση	1.4.4, 2.3.2.1, 4.3.1.5, 7-04, 7.2.1, 7.2.1.2	σύνολο όλων των εννοιών	2.5.2
σύνθεση (δικαστηρίων)	2.3.2.1	σύνολο όρων	1.3
σύνθεση λέξεων	4-11	σύνολο στοιχείων και συνδυασμών	1.3.1
σύνθετη λέξη	4.2.2	σύνολο των νομικών συστημάτων	1.4
σύνθετη πρωτότυπη λέξη	7-03	σύνολο των ουσιαστών χαρακτηριστικών	2.3.3.1
συνθετική ικανότητα	4.1.2	σύνολο φράσεων	1.3
συνθετικό	3.2.2, 3.3.1, 3.4.3, 7.2.1.2, 9.3	σύνολο	2-10, 2.3.2
συνθετικό μόρφημα	7.2.2.4	συνολικό λειτουργικό ύφος	4.1.3.1
σύνθετο	7.2.1.2	συνοπτική μορφή	4-19, 4.2.3, 7.2.1.3
σύνθετο όνομα	4-13	συνοπτική παρουσίαση	0
σύνθετος ορισμός	3.3.3		
σύνθετος όρος	4-12		
συνθήκη ΕΟΚ	1.4.2		
Συνθήκη της Λισαβόνας	4.2.1		

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
συνοπτικό έργο	0	συντομομορφή	4-16, 4.2.1, 4.2.1, 4.2.3, 4.5, 7-05, 7.4
συνοπτικός	4.3.1.4	συνωνυμία	4-28, 4.2.4.2, 4.3
συνοπτικότητα	4.3.1.4	συνώνυμο	1-03, 4-04, 4-06, 4.1.3.3, 4-25, 4.2.1, 4.2.3, 4-28, 4.2.4.2, 6.2, 9.3
σύνορα θεματικού πεδίου	1-02	συνώνυμο όνομα	4-28, 4.2.3
συνοχή ορολογίας	4.3	συνώνυμος όρος	2-12, 4-28, 4.2.3
Σύνταγμα	1.4.3	συσκευή σε βλάβη	4.3.1.3
συνταγματικό δίκαιο	4.1.3.3	σύσπαση μυών	2.1.2
συντακτικά	1-03, 1.3	συσσώρευση	1.4
γνωρίσματα		αδιαφάνειας	
συντακτικά	1.4	Σύσταση ISO	4.1.3.1
χαρακτηριστικά		συστατικό	3.3.5
συντακτική διφυΐα	1.4.2	συστατικό στοιχείο	4-20, 4-21
συντακτική	1.4	σύστημα αορίστων νομικών εννοιών	1.4
δυσκαμψία		σύστημα δικαίου	6.2
συντακτική σχέση	1.4.3	σύστημα εθνικής τυποποίησης	6.1
συντακτικό επίπεδο	1.4, 1.4.2	σύστημα εννοιών	1.4, 2.3.3.1, 2-14, 2-25, 2-26, 2-27, 2.5, 2.5.2, 2.5.3, 3.2.2, 3.3.1, 3.3.2, 3.3.3, 3.4.1, 3.6, 4.1.3, 4.1.3.2, 4.1.3.1, 4.3, 4.3.1.2, 5-22, 5-30, 6.2, 9-12
σύνταξη	1.3.1	σύστημα εννοιών του δημόσιου διεθνούς δικαίου	2.5.2
σύνταξη νομοθετικών κειμένων	0	σύστημα κατασημάνσεων	4.1.3.1
σύνταξη ορισμού	3.3.1	σύστημα μαθηματικών εννοιών	2.5.2
σύνταξη ορολογίου	2.5.4	σύστημα οδήγησης	2.4.2.1.2
συντεταγμένη πολιτεία	1.4	σύστημα πολυγλωσσικής σύνταξης νομικών κειμένων	7.4.2
συντεταγμένο σύνολο λέξεων	9-05	συστηματικά διευθετημένες ενότητες	5-33
συντετμημένη μορφή	4-22, 4.2.3, 7.2.1.3	συστηματική διάταξη	5-30
συντετμημένο όνομα	4-22, 7.2.1.3	συστηματική διευθέτηση	
συντετμημένος όρος	4-22, 7.2.1.3		
σύντμηση	4-11, 4-22, 4.3.2.6, 7.2.1.3		
συντομευμένη μορφή	4-16, 7-05		
συντομευμένη πρόταση	4.2.2		
συντομευμένο όνομα	4.2.3		
συντομευμένος όρος	4.2.3		
συντόμευση	4.2.2, 4.2.3, 7-05, 7.2.1, 7.2.1.3		
σύντομη λέξη	4.2.2		
συντομογραφία	4-17, 4.2.2, 7.2.1.3		
συντομολογία	4-18, 4-19, 4-20, 4-21, 4-22, 4.2.3		

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
συστηματική δομή	1.3.1	σχεδίαση με τη βοήθεια υπολογιστή	7.2.1.2
συστηματική επεξεργασία των εννοιών	5-01	σχέδιο	3.6
συστηματική κωδικαρίθμηση	1	σχέδιο δράσης	1.4.4
συστηματική παρουσίαση των εννοιών	5-01	σχέδιο νόμου	4.3
συστηματική περιγραφή της γνώσης	4.1.2	σχεδιογράφημα	3.6
συστηματική περιγραφή των εννοιών	5-01	σχέσεις	1.4
συστηματική πολυσημία.	7.2.2.4	σχέσεις των εννοιών κατά το βάθος	2.4
συστηματική συλλογή των εννοιών	5-01	σχέσεις των εννοιών κατά το πλάτος	2.4
συστηματική συνάρτηση του δικαίου	1.4	σχέση	2-21, 2-11, 2.4, 4.1.3.3, 4-28, 4-29, 4-30, 4-31, 4-32, 4-33
συστηματικό ορολόγιο	6.1	σχέση αιτίου αποτελέσματος	2.4.2.2
συστηματικός κατάλογος	2.5.6.1, 2.5.6.2, 2.5.6.4	σχέση αντίθεσης	2.4
συστηματοποίηση νομικών ορολογίων	4.3	σχέση αντίφασης	2.4
συστηματοποίηση της ελληνικής ορολογίας	4.3	σχέση αντωναυμίας	4-29
συστηματοποίηση των εννοιών	6.1	σχέση γένους-είδους	2-11, 2-15, 2-16, 2.4.2.1, 2.5.3, 2.5.5
συστημική φύση των ορισμών	3.3.2	σχέση εναντίωσης	2.4
συσχετικά συστήματα εννοιών	2.5.6.3	σχέση εννοιών	2-26, 2.4, 2.5.2, 3.2.2, 4.1.3, 4.1.3.2
συσχετική σχέση	2-21, 2-22, 2-24, 2.4.2.2, 2.5.3, 2.5.5, 2.5.6.3, 2.5.6.4, 3.2.2	σχέση επαλλαγής	2.4
συσχετικό σύστημα εννοιών	2.5.3, 3.2.2	σχέση επαλληλίας ή ισοδυναμίας	2.4
συχνότητα πλινθίου	7.4.1	σχέση εργασίας	2.3.2.1
σφραγίδα	2.2.3.1	σχέση ετερότητας	2.4
		σχέση ισοδυναμίας	4-30
		σχέση κατακόρυφης διάταξης	2.4.2.1.2
		σχέση μεταξύ «νομικής γλώσσας» και «γενικής γλώσσας»	1.3
		σχέση μεταξύ κατασημάνσεων	4.2.4.2
		σχέση μεταξύ κατασημάνσεων και εννοιών.	4.2.4.2
		σχέση μονοσημίας	4-32
		σχέση μονωνυμίας	4-31

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
σχέση όλου-μέρους	2-11, 2-18, 2.4.2.1, 2.5.3, 2.5.5	Σωκράτης	4.1.2
σχέση ομοιότητας και ανομοιότητας	2.4	σώμα	1.2, 5-19
σχέση ομωνυμίας	4-34	Σώμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος	4.2.3
σχέση πολυσημίας	4-33	σώμα υλικού	5-17, 5-19, 5-22
σχέση συναλληλίας	2.4	σωματικά στοιχεία	2.1.2
σχέση συνωνυμίας	4-28	σωματική βλάβη	4-28
σχέση ταυτότητας	2.4	σωματική ζημία	4-28
σχέση υπαλληλίας (υπόταξης-υπέρταξης)	2.4	σωματικό συμβάν	1
σχετιζόμενη έννοια	2.5.6.3, 9.3	σωματικός πόνος	2.1.2
σχήμα	2.3.2.1, 2.4.2.2	τακτική δικαιοσύνη	2.4, 2.4.2.1.1
σχήμα λόγου	7.2.2.4	τακτικό δικαστήριο	2.5.6.1
σχηματικό διάγραμμα	3.6	τάξη και ασφάλεια	1.4
σχηματισμός νέων όρων	0	ταξίδια	1.2.2
σχηματισμός ορολογίων	4-06	ταξινόμηση	1.4
σχηματισμός όρου	4.3, 7-01, 7-02, 8	ταξινόμηση	1.2
σχηματισμός της κατασήμανσης	4.1.4.1	αντικειμένων	
σχηματισμός των ονομάτων	4.4	ταξινόμηση των εννοιών	2.1.3
σχολείο	1.3	ταξινόμηση ηχητική υπόσταση	9-02, 9.2
σχορές Ορολογίας	4.1.3	ταυτιζόμενες μορφές	4.2.4.2
Σχολή Λειτουργικής Γλωσσολογίας της Πράγας	4.1.3.1	ταυτόσημος όρος	4.1.3.3
Σχολή Μηχανικών Αεροπορίας	4.2.3	ταυτότητα	1.3.1
Σχολή Ορολογίας της Βιέννης	4.1.3.1	ταυτώνυμο	4.2.4.2
Σχολή Ορολογίας της Πράγας	4.1.3.1	ταχυδρομικός κώδικας	4-20
Σχολή Πολιτικών Μηχανικών του ΕΜΠ	4.3	ΤΑΧΥΚΩΔ	4-20
Σχολή της Βιέννης	4.1.3	ταχύτητα του ήχου στον αέρα	4.4
Σχολή της Πράγας	4.1.3	ΤΓ	1.4
Σχολή Χημικών Μηχανικών του ΕΜΠ	4.3	ΤΕ21	4.3
		ΤΕΓΕΣ	1.3.1, 1.4, 7.3
		ΤΕΕ	1, 4.3
		τείχος	4.2.4.2
		τέκνο	2-06
		τελεία	4.2.3, 7.2.1.3
		τελεία στιγμή	4-17
		τέλεση (μαθηματική)	2.5.2
		τελεστής «ή».	3.2.2

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
τελεστής «και»	3.2.2	Τεχνικό Πανεπιστήμιο Βερολίνου	4.1.3.1
τελικό σύμφωνο	9.2	τεχνικό χαρακτηριστικό	1.3.1
τέλος λέξης	9-07	τεχνικός επιστήμονας	4.1.3.1
τεμάχια γνώσης	2.1.3	τεχνολογία	2.5.2, 8
τεμνόμενα πλάτη	2.4	τεχνολογία ηλεκτρονικής αναζήτησης όρων	4.1.3.2
τέμπο	7.2.3.1	τεχνολογία πληροφοριών	1.2.2, 4.2.2, 7.2.2.1
τέρμα	1.4.2, 4.1.4.1	τεχνολογικό προϊόν	1.3.1
Τετάρτη	3.2.3	τηλεομοιοτυπία	7.2.3.1
τετμημένη	1.4	τηλεομοιότυπο	1.4.2
τετραγωνική ρίζα (αριθμών)	2.3.2.1	τηλεόραση	4-21
τετραγωνική ρίζα του 2	4.4	τηλεπικοινωνίες	4-04, 4.2.2, 4.3.1.2, 7.3, 7.4.1
τετράγωνο (2η δύναμη αριθμών)	2.3.2.1	τηλετυπία	7.2.1.2
τετράπλευρο	3.2.2	τηλετυπικός	7.2.1.1
τεχνητό περιβάλλον	6.1	τηλεφωνία με κινητά τηλέφωνα	4.3.1.4
τεχνικές γλώσσες για ειδικούς σκοπούς	1.3.1	τηλέφωνο	4.1.4, 7.1
τεχνικές προδιαγραφές	6.1	τηρουμένων των αναλογιών	1.4
τεχνική γλώσσα	1.4, 4.3, 7.3, 8	τιμαριθμικός	7.2.1.1
τεχνική γλώσσα και ορολογία	1.4	τιμή του ύψους	2.3.2
τεχνική έννοια	1	τμήμα	3.2.2
Τεχνική Επιτροπή ΕΛΟΤ/ΤΕ21	1, 4.3	Τμήμα Συντονισμού Ορολογίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου	4.3
τεχνική επιτροπή ορολογίας	4.3	τοίχος	4.2.4.2
τεχνική μετάφραση	8	τομέας	1-02
τεχνική ορολογία	0, 4.1.3.1	Τομέας Γλωσσολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών	4.3
τεχνική φύση	1.4	τονικός	7.2.1.1
Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας	1, 4.3	τοπική σχέση	3.3.5
τεχνικό ζήτημα	1.4	τοπικοποίηση	6.1
τεχνικό θεματικό πεδίο	1.3.1, 10	τόπος	2.4.2.2
τεχνικό και επίσημο ύφος	1.4.2	Τουρκοκρατία	1.4.3
τεχνικό κείμενο	1.3.1, 1.2.2		

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
τραγική ειρωνεία του Δικαίου.	1.4	Τσεχοσλοβακία	4.1.3.1
τράπεζα	2.5.6.3	τυγχάνω	1.4.4
τράπεζα δεδομένων	5-27	τυπική απόκλιση	7.2.1.2
τράπεζα ορολογικών δεδομένων	4.1.3, 5-12, 5-27	τυπική συνοχή	4.3
τραπέζι	2.1.3, 2.2.3.1	τυπικό της δημοτικής	1.4.3
τραπέζι δικηγορικού γραφείου	2.1.2.1, 2.2.3.1	τυπικός	7.2.1.1
τραπεζικός λογαριασμός	2.5.6.3	τυπικός νομικός ορισμός	3.3.5
τρέχουσα γλώσσα	1.3	τυπικότητα ως προς τη χρήση	1.4
τρέχουσα νομική πρακτική	1.4.3	τυπογραφική σύμβαση	3.3.1, 4.2.3
τρικέφαλο τέρας	1.2.1	τύποι γνώσης	1.3
τριμελές (πλημμελειοδικείο)	4-19	τύποι εννοιών	2.2
τριμελές μαθηματικό σύνολο	2.2.3	τύποι ορισμών	3.2
τριτανακοπή	3-03	τύποι συστημάτων εννοιών	2.5.3
Τρίτη	3.2.3	τύποι της καθαρεύουσας	1.4.3
τρίτος	3.3.5	τύποι υποσυστημάτων εννοιών	2.5.3
τροπικότητα	0	τυποποιημένη έκφραση	1.4.4
τρόποι σχηματισμού όρων	4.3	τυποποιημένο ορολόγιο	4.3, 6.1, 6.2, 6.4
τροποποιημένα βιολογικά είδη	1.4	τυποποίηση	5-15, 6.1, 8
τρόπος παραγωγής κειμένων	1.4.4	τυποποίηση και ορολογία	6
τρόπος πραγμάτωσης	7-02	τυποποίηση και σχηματισμός όρων	4.3
τρόπος προσανατολισμένος στη σύνδεση	4.3.1.4	τυποποίηση ορολογίων	6.3
τρόπος προφοράς	1.4.2	τυποποίηση όρων και εννοιών	4.1.3.1
τρόπος συλλογισμού	8	τυποποίηση προϊόντων	6.1
τρόπος συμπλοκής	9.3	τυποποίηση σχέσεων	4.1.3
τρόπος σύνταξης	1.3, 1.3.1, 1.4.1	τυποποίηση της νομικής ορολογίας	4.3
τρόπος σχηματισμού όρων	7.2	τυποποίηση της ορολογίας	4.3
τροχός	2.4.2.1.2, 7.4.1		
Τσεχία	4.1.3.1		
τσεχική	1.4.2		

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
τυποποίηση των όρων	4.3	υπερτασσύμενη έννοια της αμέσως υψηλότερης στάθμης	3.2.2
τυποποιητικό έγγραφο	5-14, 7.1	υπηκοότητα	2.4
τυποποιητικό κείμενο	4.3	υπηρεσία	6.1
τύπος	1.4.2, 7.2.1.2	υπηρεσία καταλόγου	6.4
τύπος λόγου	1.4.4	υπηρεσία τηλεπληροφορικής	6.4
τύπος σύμπλεξης	9-20	υπηρεσίες διαδικτύου	1.2.2
τύπος συμπλοκής	9-20	υποβολή καταγγελίας από τον παθόντα	2-09
τύπος χαρακτηριστικού	2-06, 2-07, 2.3, 2.3.2, 2.3.3.1, 2.4.2.1.2, 2.5.6.4	υπογεγραμμένη	4.3.2.6
τυπωμένο κείμενο	4.1.4	υπόδικος	4.1.3.3
υγρότοποι	1.4	υποενότητα	0
υιοθέτηση κατασήμενσης	4.1.4.1	υποθήκη	3-03, 3.2.3
υλικές ζημιές	2.1.2.1	υποκατάσταση	3.4.1
υλική υπόσταση	2.1.2	υποκατάστατο	3.3.5
υλικό	2.4.2.2, 7.2.2.4	υποκείμενη δομή	2.5.2
υλικό αντικείμενο	1-01, 2.4.2.2	υποκείμενο σύστημα εννοιών	7.2.3.2
υλικό κατασκευής	2.1.2, 2.3.2.1	υπολογιστής	6.2
υλικό σώμα	1, 1.4, 2.1.2	υπολογιστικό περιβάλλον	0
υλισμικό	4.3.1.2	υπονοούμενη εξίσωση	3.2.1
υπαίτια κατάσταση άμυνας	3.4.1	υποπεδίο	8
υπαλληλία	2.5.6.4	υποσύνολο της ΓΓ	1.3
υπαρκτός κόσμος	1.2	υποσύνολο της γενικής γλώσσας	1.3.1
υπάρχουσα γλωσσική μορφή	4.1.3.2	υποσύνολο της ΝΓ	1.4.2
υπάρχουσα έννοια	2.5.2, 7.1	υποσύνολο της νομικής γλώσσας	1.4.1, 4.1.3.2
υπάρχουσα μορφή	7.2.1, 7.2.2, 7.2.2.1, 7.2.2.4	υποσύνολο του βάθους	2.4.2.1.2
υπάρχων όρος	7-08	υποσύστημα εννοιών	2.5.2, 4.2.1
υπεξαίρεση	2.3.3.1, 2.3.4, 2-15, 2.4	υποσύστημα εννοιών του δημόσιου διεθνούς δικαίου	2.5.2
ΥΠΕΠΘ	4.3	υπόταξη	2.5.6.4
υπερβατό σχήμα	1.3.1, 1.4.3.4		
υπερήλικος	2.4, 3.4.3		
υπερισχύω	1.4.4		
υπέρταξη	2.5.6.4		
υπερτασσύμενη έννοια	1.4, 2-12, 2-15, 2-16, 2-18, 2-19, 2.4.2.1.1, 2.4.2.1.2, 2.5.6.4, 3-02, 3.2.2, 3.2.2, 4.1.2		

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
υποτασσόμενη έννοια	2-13, 2-14, 2-15, 2-17, 2-18, 2-20, 2.4.2.1.1, 2.4.2.1.2, 3-03, 3.2.3	φαντασία	1.4
υποτιμητισμός	1.4.2	φανταστική οντότητα	1.2
Υπουργείο Δημοσίων Έργων	4.3	φανταστικό αντικείμενο	1-01, 1.4
Υπουργείο Δικαιοσύνης	2-02	φανταστικό διήγημα	1.2.1
Υπουργείο Εξωτερικών	4.4	φανταστικό όν	2.1.2
Υπουργείο Συντονισμού	4.3	φαξ	1.4.2
υποχρέωση	1.4, 3.3.4, 4.1.4.1, 4-33	φάσμα συχνοτήτων	2.4.2.2
υποχρεωτικές ισοδυναμίες	1.4.4	φερεγγυότητα	3.4.3
υποψήφιος όρος	7-01	φέρον	2.5.6.3
υφαίρεση	2.4	φθόγγος	7.2.3.1, 9-01, 9.2
υφολογικά γνωρίσματα	1-03, 1.3	φιλόλογος	4.3
υφολογικά χαρακτηριστικά	1.4	Φινλανδία	8
υφολογικά χαρακτηριστικά της νομικής γλώσσας	1.3	Φινλανδική	1.3.1, 1.4.4
υφολογική δυσκαμψία	1.4	φορά	2.1.2
υφολογική ποικιλία	1.3, 1.4, 1.4.2, 8	φορέας	4.3
υφολογικό επίπεδο	1.4	φορέας σημασίας	9-03, 9-06
ύψος	0, 2.1.2	φορέας της γνώσης	4.2.2
υψηλότερη στάθμη	2-11, 2-12	φορείς διοικητικής και πολιτικής εξουσίας	1.4.1
ύψος	7.2.2.2	φορτηγό	3.2.1
ύψος (απόσταση από το έδαφος)	2.3.2.1	φορτίο	6.2
ύψος (ποιώνων, αποζημιώσεων, οφειλών κ.ά.)	2.3.2, 2.3.2.1	φόρτος	6.2
φαινομενική αρχαιοπρέπεια	1.4.3	φρασεολόγιο	1-03, 1.3
φαινόμενο	2.5.2	φράση	4.1.3, 4-07, 7.2.2.2, 9-03, 9-05
φάκελος	3.2.2	φυγόδικος	4.1.3.3
φάκελος δικογραφίας	3.2.2	φύλακες θήρας	1.4.3
φανερωμένη αλήθεια	1.4	φύλλο ανάλυσης όρου	9.3
		φύλο	2-06, 2.4.2.1.1
		φύση επιφάνειας	2.1.2
		φύση και τύποι των κατασημάνσεων	4.1
		φύση του δικαίου	1.4
		φύση των ορισμών	3.1
		φύση των όρων	1.4
		φυσική	1.3.1, 1.4, 2.5.2, 4-05
		φυσική (υλική)	9-01
		υπόσταση γλώσσας	

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
φυσική αντιστοιχίση	2.5.2	φωνολογικό/φωνοτακτικό επίπεδο	1.4
φυσική γλώσσα	4.5, 7-01	φωνοτακτική δομή	7.2.3.1
φυσική επιστήμη	1.4, 3.1.1	φωνοτακτικό σύστημα	7.2.3.1
φυσική ερμηνεία	2.5.2	φωνοτακτικό σύστημα της ΝΕΚ	1.4.2
φυσική οντότητα	2.3.2	φωτογραφία	3.6
φυσική συνέχεια	1.4.2	χαλασμένη συσκευή	4.3.1.3
φυσικό μέγεθος	2.1.2, 4.4	χαλκιδικό αλφάβητο	6.4
φυσικό περιβάλλον	6.1	χάλυβας	1.4.2
φυσικό πρόσωπο	8	χαμηλότερη στάθμη	2-11, 2-13
φυσικός κόσμος	1.4	χαμηλότερη στάθμη της ιεραρχίας	4.4
φυσικός νόμος	2.1.2	χαρακτήρας	4.5
φυτό	1.4, 3.2.2	χαρακτηρίσιμο συνθετικό	9-19
φωνή	9-01	χαρακτηριστικά της νομικής γλώσσας	0
φωνήεν	9.2	χαρακτηριστική έκφραση	2.1.2
φωνηεντικό σύστημα	1.4.2	χαρακτηριστική κίνηση	2.1.2
φώνημα	9-02, 9.2	χαρακτηριστικό	1.3.1, 1.4, 1.4.4, 2-01, 2-02, 2-08, 2.1, 2.1.2, 2.1.2.1, 2.3.2, 2.3.3.1, 2.3.5, 2.4, 2.4.2.1.1, 2.4.2.1.2, 2.5.6.4, 3.2.2, 3.3.2, 3.3.3, 3.4.3, 3.6, 4.1.4.1, 4.3.1.4, 5-16, 7-07, 9-12
φωνητική απόδοση	6.4	χάρτης	6.4
φωνητική μεταγραφή	6.4	χάσμα μεταξύ νομικής και συνήθους γλώσσας	1.4
φωνητικό όργανο	9-01	χερτζ	6.2
φωνητικό περιβάλλον	9-02, 9.2	χημεία	1.3.1, 1.4, 4-05
φωνητικό σύμβολο	9-01	χημική ένωση	4.5
φωνητικός	9-01	χημική οντότητα	2.3.2
φωνολογία	1.3.1	χημική ουσία	1.4
φωνολογία της νέας ελληνικής	4.2.3	χημικό στοιχείο	1.4
φωνολογικά αναφομοίωτο δάνειο	7.2.3.1	χημικός όρος	4.1.3.3
φωνολογική αφομοίωση	7.2.3.1	χοανοειδής κεραία	4.3.1.2
φωνολογική διφυΐα	1.4.2		
φωνολογική δομή	7.2.3.1		
φωνολογική μορφή	1.4.3		
φωνολογικό επίπεδο	1.4.2		
φωνολογικο πρότυπο	4.3.1.6		
φωνολογικό σύστημα	7.2.3.1		
φωνολογικό σύστημα μιας γλώσσας	9-02		
φωνολογικό χαρακτηριστικό	4.3		

Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός	Όρος ή θέμα	Ενότητα ή κωδικός αριθμός
χρεόγραφο	4.1.3.3	χρόνος	0
χρέος	1.4	χρόνος επικοινωνίας	4.2.2, 7.2.1.3
χρηματοδοτική μίσθωση	6.2	χρώμα	2.1.2, 2.3.2.1
χρήση	2.3.2.1, 2.5.6.4, 3.4.1	χωρητικότητα	3.2.2
χρήση έννοιας	5-20	χωρική γειτνίαση και διαδοχή	2-22
χρήση και κάρπωση	9.3	χωρική σχέση	2.5.6.4
χρήση κατασήμανσης	5-20	ψευδόφιλες λέξεις	1.4.4
χρήση ορολογίων	4-06	ψευδόφιλοι όροι	7.2.3.2, 8
χρήση πληθυντικού αριθμού	1.4.4	ψηφιακή είσοδος	7.2.2.4
χρήση ρηματικών ουσιαστικών	1.3.1	ψηφιακό δίκτυο	7.2.2.4
χρήση συντομομορφών	4.2.2, 7.2.1.3	ψηφιακό δίκτυο ενοποιημένων υπηρεσιών	4.2.3
χρήση υπαρχουσών μορφών	7.2, 7.2.2	ψηφιακό σήμα	7.2.2.4
χρήση ως προς τη σημασία	1.4	ψηφιακό τηλέφωνο	7.2.2.4
χρησικτησία	7.2.1.2	ψηφιακοποιώ σήμα	9-17, 9-18
χρησιμότητα	3.3.5	ψηφιακός - αναλογικός	9-17, 9-18
χρήστης	1.4, 6.1, 8, 9.3	ψηφίδα	1.2
χρονική γειτνίαση και διαδοχή	2-22, 2.5.6.3	ψιλή κυριότητα	7.4.2, 9.3
χρονική στιγμή	1.2	ψιλός κύριος	9.3
χρονική σχέση	2-23, 2.5.6.4	ψυχαγωγία	1.2.2, 1.3
		ωτορινολαρυγγολόγος	7.2.1.2
		ωφέλιμος κυριότης	7.4.2

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

Αλφαβητικό ευρετήριο συγγραφέων

Συγγραφέας	Σελίδα	Συγγραφέας	Σελίδα
Alcaraz Varó, E. και B. Hughes	36	Cornu, G.	172
Arntz, R. και P. Sandrini	36	Danet, B.	30
Asprey, M.M.	37, 38, 40	de Beaugrande, R.	17, 35, 116, 127
Association suisse des traducteurs, terminologues et interprètes (ASTTI)	23, 39, 242	de Beaugrande, R. και W.U. Dressler	116
Banfi, E.	8	de Groot, G.-R.	42, 126
Antia, B.E.	36	Baaij, C.J.W.	20, 31, 42, 158, 247
Berteloot, P.	39	Dollerup, C.	56
Bhreathnach, Ú.	265	Doonan, E.	37
Biel, Ł. και J. Engberg	20	Endicot, T.	36
Blückert, A.	23, 31, 265	European Association for Terminology (EAFI)	167
Bocquet, C.	242	European Commission	239, 241, 247, 248
Brækhus, S.	25, 26, 27	Felber, H.	13, 15, 21, 29, 59, 62, 63, 123, 124, 125, 126, 127, 244
Bucher, A.-L.	170	Floros, G.	9, 227, 228, 239
Cabré (Cabré Castellví), M.T.	17, 19, 20, 22, 23, 83, 123, 124, 126, 127	Galdia, M.	249, 252
Cabré, M.T. και A. Adelstein	126	Galinski, C. και H. Picht	216
Muñoz, C., M.L. Celaya, M. Fernández-Villanueva, T. Navés, O. Strunk και E. Tragant	126	Garzone, G.	23, 34, 171
Cabré Castellví, M.T. και Ll. Codina	20, 83	Gémar, J.C.	23, 172
Cabré Castellví, M.T., Ll. Codina και R. Estopá	20	Goffin, R.	55
Calvi, M.V.	17	Grammenidis, S.	252
Cao, D.	23, 24, 29, 30, 31, 32, 36, 44, 245	Gustaffson, M.	24
Charrow, R.P. και V. Charrow	32	Harvey, M.	244, 245
Chromá, M.	247	Herbots, J.H.	30, 33, 173, 242, 243
Contossopoulos, N.G.	40	Horrocks, G.C.	54
Cornelius, E.	43, 173	Husa, J.	9, 20, 23, 31
		Jackson, B.	42
		Joseph, J.E.	33, 74

Συγγραφέας	Σελίδα	Συγγραφέας	Σελίδα
Kelsen, H.	26, 28, 43	Sacco, R.	251
Koutsivitis, V. (Koutsivitis, V.G.)	1, 3, 4, 23, 47, 56	Sager, J.C.	127, 128, 222
Kramer, J.	8	Sandrini, P.	6, 35, 36, 39, 42, 43, 248
Krimpas, P.G.	173, 253	Šarčević, S.	23, 26, 28, 32, 173, 245, 253
Krimpas, P.G. και A. Ananiadis-Bassias	253	Schmid, A.	39
Kristiansen, M.	73, 97	Statsrådets kansli/Valtioneuvoston kanslia	174
Larenz, K.	180	Stolze, R.	35, 36, 38, 39
Mattiello, E.	32	Strandvik, I.	158, 171, 187
Mattila, H.	9, 21, 23, 25, 26, 27, 28, 29, 38, 40, 45, 47, 97, 128, 129, 243, 244	Tassini, A.	250
Mattson, A.-C.	37	Tiersma, P.M.	1, 41, 44, 265
Meyer, I., K. Eck και D. Skuce	76	Valeontis K.	131, 211, 231
Mounin, G.	244, 245	Varantola, K.	243
Närvänen, A. -L.	265	Venuti, L.	242, 252
Neubert, A. και G.M. Shreve	58	Vlachopoulos, S.	5, 6, 228
Newmark, P.	21	Wright, S.E. και G. Budin	76, 97, 216
Nida, E.	245, 252	Wüster, E.	124, 126
Nilsson, H.	159	Αναστασιάδη, Α. (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη)	5, 48, 51, 210
Nissilä, N.	25	Βαλεοντής, Κ.	7, 10, 11, 18, 25, 101, 111, 114, 120, 123, 125, 126, 140, 145, 151, 158, 159, 163, 164, 165, 167, 176, 185, 209, 210, 211, 214, 216, 222, 228, 229, 231, 233, 247, 260
Pavel, S. και D. Nolet	262	Βαλεοντής, Κ. και Έ. Μάντζαρη	126, 158, 209, 211, 222
Petrova M., V. Krâstanova, E. Nikolova και G. Vasileva	173	Βαλετόπουλος, Φ. και Μ. Κατσογιάννου	9, 228
Picht, H.	22, 24, 62, 63, 72, 73, 126, 127, 216	Βλαχόπουλος, Σ.	1, 5, 19, 35, 242, 253
Picht, H. και J. Draskau	22, 24	Βουλή των Ελλήνων	140
Pilke, N.	20, 246	Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης	10, 11, 47, 53, 171
Politis, M. και M. Canellou-Botti	43	Γιαννουλοπούλου, Γ.	40
Pozzo, B.	31	Δειλινός, Δ.	58
Randier, C. Chiocchetti, E. και L. Voltmer	95		
Reiß, K. και H.J. Vermeer	252		
Rek-Harrop, J.J.	37		
Rey, A.	95		
Roald, J.	159		
Robertson, C.	55		

Συγγραφέας	Σελίδα	Συγγραφέας	Σελίδα
Ευρωπαϊκή Ένωση	11, 36, 37	Μαρτσούκου, Ε.	11, 53, 58, 143
Ευρωπαϊκή Επιτροπή	34, 172, 202, 241, 250, 251	και Ν. Τράντας	
Κατσογιάννου, Μ.	9, 11, 125, 126, 163, 185, 228	Μασλίας, Ρ.	166, 167, 239
Κατσογιάννου, Μ. και Ε. Ευθυμίου	11, 125, 126, 163	Μεργούπης, Μ.	58
Κεντρωτής, Γ.	151, 248, 249	Μπατσαλιά, Φ. και Ε. Σελλά-Μάζη	4, 173
Κουτσιβίτης, Β.	3, 4, 8, 34, 35, 45, 53, 55, 56, 58, 172, 241, 245	Μπότη, Μ.	7, 25
Κουτσουμπάρη, Ν., Χ. Σδούκου και Κ. Βαλεοντής	159, 174	Παναρέτου, Ε.	2, 32, 37, 41, 42, 45, 46, 47, 49, 52, 53, 109, 181, 220
Κριμπάς, Π.Γ.	6, 7, 8, 41, 120, 125, 152, 164, 165, 181, 251, 252	Παπαρίζος, Χ.	5, 56
Νενοπούλου, Τ. και Ε. Λουπάκη	252	Ράικος, Α.Γ.	28
Λουπάκη, Ε.	8, 41, 51, 55, 56, 57, 239, 252	Σαραντάκος, Ν.	25
Μάνεσης, Ι.Α.	1, 18, 45, 49, 52, 53, 54	Σαριδάκης, Ι.	250
		Σελλά-Μάζη, Ε.	4, 173, 241
		Σταυράκης, Α.Ν.	1, 7, 9, 18, 24, 40, 42, 45, 52, 53, 54
		Χαραλαμπίκης, Χ.	8
		Χάρης, Γ.Η.	40, 48

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ

Αλφαβητικό Ελληνο-αγγλο-γαλλικό Γλωσσάριο

(Κωδικαρίθμηση έχουν οι όροι για τις έννοιες των οποίων έχει δοθεί και ο ορισμός)

Ελληνικός Όρος	Αγγλικός Όρος	Γαλλικός Όρος	Κωδικός αριθμός
αδόκιμος όρος	deprecated term	terme déconseillé	4-26
αιτιακή σχέση	causal relation	relation causale	2-24
αίτιο	cause	cause	
ακολουθιακή σχέση	sequential relation	relation séquentielle	2-22
ακρώνυμο	acronym	acronyme	4-20
αλφαβητική διεύθετηση, αλφαβητική διάταξη	alphabetical arrangement, alphabetical order	classement alphabétique, ordre alphabétique	5-32
άμεσο συνθετικό	immediate constituent, immediate component	constituant immédiat	9-14
αναγνωριστικό γλώσσας	language identifier	indicatif de langue	5-09
αναγνωριστικό πηγής	source identifier	source	5-11
αναγνωριστικό χώρας	country identifier	indicatif de pays	5-10
ανάπτυξη ορολογίων	development of terminologies	développement des terminologies	
αντίθετη έννοια	opposite concept	concept opposé	
αντικείμενο	object	objet	1-01
αντιληπτή οντότητα	perceivable entity	entité perceptible	
αντιληπτός	perceivable	perceptible	
αντωνυμία	antonymy	antonymie	4-29
αντώνυμο	antonym	antonyme	
απαρχαιωμένος όρος	obsolete term	terme désuet	4-27
απλός όρος	simple term	terme simple	4-08
αποκοπή	truncation	troncation	
αποτέλεσμα (αιτιατό)	effect	effet	
αρκτικόλεξο	initialism	sigle	4-21
αρχικό γράμμα	initial letter	première lettre	
άσχετες έννοιες	unrelated concepts	concepts sans rapport entre eux	
ατομική έννοια	individual concept	concept unique	2-04
άυλο αντικείμενο	immaterial object	objet immatériel	
αφαίρεση (νοητική)	abstraction	abstraction	

Ελληνικός Όρος	Αγγλικός Όρος	Γαλλικός Όρος	Κωδικός αριθμός
αφαίρεση ιδιότητας	abstraction of a property	abstraction de propriété	
αφετηρία	starting point	point de départ	
βάθος, ένταση	intension	compréhension, intension	2-10
βάση ορολογικών δεδομένων	terminological database	base de données terminologiques	5-26
γένια έννοια, έννοια γένος, γένος	generic concept	concept générique	2-16
γενική γλώσσα	general language	langue générale	
γενική έννοια	general concept	concept général	2-05
γλωσσάριο	glossary	glossaire	5-25
γλωσσικά μέσα έκφρασης	linguistic means of expression	moyens d'expression linguistiques	
γνώση	knowledge	connaissance	
γράμμα	letter	lettre	
γραμματική ανάλυση	grammatical analysis	analyse grammaticale	9-11
γραμματικό γνώρισμα	grammatical feature	trait grammatical	
γραμματικό επίσημα	grammatical label	marque grammatical	5-07
δάνειος όρος	borrowed term	emprunt	4-14
δεκτός όρος	admitted term	terme toléré	4-25
διαβάθμιση αποδεκτότητας όρου, διαβάθμιση ορολογικής αποδεκτότητας	term acceptability rating	cote d'acceptabilité terminologique	4-23
διακριτικό χαρακτηριστικό	delimiting characteristic	caractère distinctif	2-09
διάταξη	order	ordre	
διαχείριση ορολογίων	management of terminologies	gestion des terminologies	
Διεθνές Πρότυπο	International Standard	Norme Internationale	
διεργασία	process	processus	
διευθέτηση	arrangement	classement	
δομή ορολογίων	structure of terminologies	structure des terminologies	
δομημένος	structured	structuré	
εγγραφή δεδομένων	recording of data	consignation des données	
είδια γλωσσικά μέσα έκφρασης	specific linguistic means of expression	moyens d'expression linguistiques particuliers	
είδια έννοια, έννοια είδος, είδος	specific concept	concept spécifique	2-17
ειδική γλώσσα	special language, language for special purposes, LSP	langue de spécialité, LSP	1-03
ειδική γνώση	special knowledge	connaissance speciale	

Ελληνικός Όρος	Αγγλικός Όρος	Γαλλικός Όρος	Κωδικός αριθμός
είδιος ως προς το θέμα, θεματοειδής	subject-specific	propre au domaine	
ειδογονική σχέση, σχέση γένους-είδους	generic relation, genus-species relation	relation générique, relation genre-espèce	2-15
εισόδιος όρος	entry term	entrée, vedette	5-05
εκτατικός ορισμός	extensional definition	définition par extension	3-03
ελάσσων διαφορά	minor difference	différence mineure	
εναρμόνιση εννοιών	concept harmonization	harmonisation des concepts	5-15
εναρμόνιση όρων	term harmonization	harmonisation des termes	5-16
έννοια	concept	concept, notion	2-02
εννοιοδιάγραμμα	concept diagram	schéma conceptuel, schéma notionnel	2-26
εντατικός ορισμός	intensional definition	définition par compréhension, définition par intension	3-02
εξόρυξη ορολογικών δεδομένων	extraction of terminological data	extraction de données terminologiques	
εξόρυξη όρων	term extraction	extraction de termes	
επεξεργασία ορολογίας, επεξεργασία ορολογίων	terminology processing	traitement terminologique	5-13
επιμερής έννοια, έννοια μέρους, μέρος	partitive concept	concept partitif	2-20
θέμα	stem	thème	9-10
θεματική διεύθετηση, θεματική διάταξη	thematic arrangement, thematic order	classement thématique, ordre thématique	5-31
θεματική ενότητα	thematic section	section thématique	
θεματική σύνδεση	thematic connection	lien thématique	
θεματικό επίσημα	subject label	indicatif de domaine	5-08
θεματικό πεδίο, τομέας	subject field, domain	domaine	1-02
θησαυρός	thesaurus	thesaurus	
ιδιότητα	property	propriété	
ιεραρχική σχέση	hierarchical relation	relation hiérarchique	2-11
ισοδύναμη γραμματική κατηγορία	equivalent grammatical category	catégorie grammaticale équivalente	9-17
ισοδυναμία	equivalence	équivalence	4-30
ισοδύναμο	equivalent	équivalent	
καθιερωμένη έννοια	established concept	concept consacré	
κανόνες ονοματοδοσίας	naming rules	règles de dénomination	
κατάληξη, κλιτική κατάληξη	ending	désinence	9-07

Ελληνικός Όρος	Αγγλικός Όρος	Γαλλικός Όρος	Κωδικός αριθμός
κατάλογος βάσης	base list	liste de base	5-21
κατασημαίνω	designate	designer	
κατασήμανση	designation, designator	désignation	4-01
κατηγοριοποίηση	categorization	catégorisation	
κοινή ιδιότητα	common property	propriété commune	
κριτήριο υποδιαίρεσης	criterion of subdivision	critère de subdivision	2-06
κύριος όρος	primary term	terme principal	
λεκτική κατασήμανση	verbal designation	désignation verbale	
λέξη	word	mot	9-04
λεξιλογικός έλεγχος	vocabulary control	maîtrise du vocabulaire	
λεξιλόγιο	vocabulary	vocabulaire	5-24
μακροδομή	macrostructure	macrostructure	5-28
μεικτή διευθέτηση, μεικτή διάταξη	mixed arrangement, mixed order	classement mixte, ordre mixte	5-33
μεριστική σχέση, σχέση όλου-μέρους	partitive relation, part-whole relation	relation partitive, relation partie-tout	2-18
μεταγραμμатισμός	transliteration	translittération	
μεταγραφή	transcription	transcription	
μετατροπή	conversion	conversion	
μικροδομή	microstructure	microstructure	5-29
μονοσημία	monosemy	monosémie	4-32
μονόσημο	monoseme	monosème	
μονωνυμία	mononymy	mononymie	4-31
μονώνυμο	mononym	mononyme	
μόρφημα	morpheme	morphème	9-06
νεοόρος	neoterm, neologism	néologisme	4-15
νιλεκτικότητα, μήκος σε λέξεις, λεκτικό μήκος	n-lecticity, lenth in words, word lenth	n-lecticité	9-18
οιονεί συνώνυμο	quasi synonym	quasi-synonyme	
ολομερής έννοια, έννοια όλον, όλον	comprehensive concept	concept intégrant	2-19
ομωνυμία	homonymy	homonymie	4-34
ομώνυμο	homonym	homonyme	
όνομα, κατονομασία	appellation, name	appellation, nom	4-02
ονοματολόγιο, ονοματολογία	nomenclature	nomenclature	4-05
ορισμός	definition	définition	3-01
ορογραφία	terminography	terminographie	5-12
Ορολογία, επιστήμη των όρων	terminology 2	terminologie 2	4-06
ορολογικά δεδομένα	terminological data	donnée terminologique	5-02

Ελληνικός Όρος	Αγγλικός Όρος	Γαλλικός Όρος	Κωδικός αριθμός
ορολογική αναγνώριση	term identification	repérage terminologique	5-18
ορολογική ανάλυση	terminological analysis	analyse terminologique	9-13
ορολογική εργασία	terminology work	travail terminologique	5-01
ορολογική κατηγορία	terminological category	catégorie terminologique	9-19
ορολογική συμπαράθεση	terminological concordance	concordance terminologique	5-22
ορολογικό λεξικό	terminological dictionary, technical dictionary	dictionnaire terminologique, dictionnaire technique	5-23
ορολογικό λήμμα	terminological entry	article terminologique	5-03
ορολογικό μορφότυπο	terminological format	format terminologique	5-04
ορολογικός ερανισμός, ερανισμός όρων	term excerption	dépouillement terminologique	5-17
ορολογικός σχεδιασμός	terminology planning	aménagement terminologique	5-14
ορολόγιο, ορολογία	terminology 1	terminologie 1	4-04
οροποίηση.	terminologization	terminologisation	4-07
όρος	term	terme	4-03
οροστοιχείο	term element	element de terme	9-03
οροσυνθετικό	term component	constituant de terme	9-12
ουσιώδες χαρακτηριστικό	essential characteristic	caractère essentiel	2-08
παραλλαγή	variant	variante	
παρατασσόμενη έννοια	coordinate concept	concept coordonné	2-14
παριστάνω	represent	représenter	
παρουσίαση δεδομένων	presentation of data	présentation des données	
πεδίο	field	domain	
πεδίο εννοιών	concept field	champ conceptuel, champ notionnel	2-24
πλάτος, έκταση	extension	extension	2-03
πλήρης μορφή	full form	forme complète	
πληροφορική έποψη	computer aspect	aspect informatique	
πολυσημία	polysemy	polysémie	4-33
πολύσημο	polyseme	polysème	
προσδιοριζόμενο συνθετικό	determined constituent, determined component	constituant déterminé	9-15
προσδιορίζον συνθετικό, προσδιοριστικό συνθετικό	determining constituent, determining component	constituant déterminant	9-16
πρόσφυμα	affix	affixe	9-09
προτιμώμενος όρος	preferred term	terme privilégié	4-24
πρότυπο ορολογίας	terminology standard	norme de terminologie	

Ελληνικός Όρος	Αγγλικός Όρος	Γαλλικός Όρος	Κωδικός αριθμός
ρίζα	root	racine	9-08
σημείο (σημάδι)	sign	signe	
σημείωση	note	note	5-06
συγκείμενο	context	contexte	5-20
συλλαβή	syllable	syllabe	
συλλαβικά	syllabically	de façon syllabique	
συλληπτή οντότητα	conceivable entity	entité conceptible	
συλληπτός	conceivable	conceptible	
συμβάν στο χρόνο	event in time	événement dans le temps	
σύμβολο	symbol	symbole	
σύμμειγμα	blend	mot-valise	4-11
συμπαντικό σύνολο, σύμπαν	universal set, universe	ensemble universal	
σύμπλοκο όνομα	complex name	nom complexe	4-10
σύμπλοκος όρος	complex term	terme complexe	4-09
συναφείς έννοιες, σχετιζόμενες έννοιες	related concepts	concepts associés	
συνδυασμός χαρακτηριστικών	combination of characteristics	combinaison de caractères	
σύνθετο όνομα	compound name		4-13
σύνθετος όρος	compound term		4-12
σύνολο	set	ensemble	
σύνολο αντικειμένων	set of objects	ensemble d'objets	
σύνολο όλων των αντικειμένων	totality of objects	totalité des objets	
συνοπτική μορφή	short form	forme raccourcie	4-19
συντακτικά γνωρίσματα	syntactic features	traits syntactiques	
συντακτικό γνώρισμα	syntactic feature	trait syntaxique	
συντετμημένη μορφή	clipped form	forme tronquée	4-22
συντομογραφία, μη προφερόμενη συντομομορφή	abbreviation	abréviation	4-17
συντομολογία, προφερόμενη συντομομορφή			4-18
συντομομορφή, συντομευμένη μορφή	abbreviated form	forme abrégée	4-16
συνωνυμία	synonymy	synonymie	4-28
συνώνυμο	synonym	synonyme	
σύστημα εννοιών	concept system, system of concepts	système de concepts, système de notions	2-25

Ελληνικός Όρος	Αγγλικός Όρος	Γαλλικός Όρος	Κωδικός αριθμός
συστηματική διευθέτηση, συστηματική διάταξη	systematic arrangement, systematic order	classement systématique, ordre systématique	5-30
συστηματικός	systematical	systématique	
συσχετική σχέση, πραγματολογική σχέση	associative relation, pragmatic relation	relation associative, relation pragmatique	2-21
σχηματισμός ορολογίων	formation of terminologies	formation des terminologies	
σώμα υλικού, σώμα	corpus	corpus	5-19
τράπεζα ορολογικών δεδομένων	term bank, terminological data bank	banque de données terminologiques, banque de termes	5-27
τυποποίηση	standardization	normalisation	
τυποποιητικό έγγραφο	normative document	document normatif	
τύπος συμπλοκής, τύπος σύμπλεξης	complexing type	type de complexion	9-20
τύπος χαρακτηριστικού	type of characteristics	type de caractère	2-07
υλικό αντικείμενο	material object	objet matériel	
υπερτασσόμενη έννοια, ευρύτερη έννοια, πλατύτερη έννοια	superordinate concept, broader concept	concept superordonné	2-12
υποτασσόμενη έννοια, στενότερη έννοια	subordinate concept, narrower concept	concept subordonné	2-13
υφολογικά γνωρίσματα	stylistic features	traits stylistiques	
φθόγγος, φωνή	phthong, phone	son	9-01
φρασεολόγιο	phraseology	phraséologie	
φράση	phrase	phrase	9-05
φράση	phrase	expression	
φώνημα	phoneme	phonème	9-02
χαρακτηριστικό	characteristic	caractère	2-01
χρήση ορολογίων	usage of terminologies	usage des terminologies	
χρονική γειτνίαση	temporal proximity	proximité temporelle	
χρονική σχέση	temporal relation	relation temporelle	2-23
χωρική γειτνίαση	spatial proximity	proximité spatiale	

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Δ

Αλφαβητικό Αγγλο-ελληνο-γαλλικό Γλωσσάριο

(Κωδικαρίθμηση έχουν οι όροι για τις έννοιες των οποίων έχει δοθεί και ο ορισμός)

Αγγλικός Όρος	Ελληνικός Όρος	Γαλλικός Όρος	Κωδικός αριθμός
abbreviated form	συντομομορφή, συντομευμένη μορφή	forme abrégée	4-16
abbreviation	συντομογραφία, μη προφερόμενη συντομομορφή	abréviation	4-17
abstraction	αφαίρεση (νοητική)	abstraction	
abstraction of a property	αφαίρεση ιδιότητας	abstraction de propriété	
acronym	ακρώνυμο	acronyme	4-20
admitted term	δεκτός όρος	terme toléré	4-25
affix	πρόσφυμα	affixe	9-09
alphabetical arrangement, alphabetical order	αλφαβητική διευθέτηση, αλφαβητική διάταξη	classement alphabétique, ordre alphabétique	5-32
antonym	αντώνυμο	antonyme	
antonymy	αντωνυμία	antonymie	4-29
appellation, name	όνομα, κατονομασία	appellation, nom	4-02
arrangement	διευθέτηση	classement	
associative relation, pragmatic relation	συσχετική σχέση, πραγματολογική σχέση	relation associative, relation pragmatique	2-21
base list	κατάλογος βάσης	liste de base	5-21
blend	σύμμειγμα	mot-valise	4-11
borrowed term	δάνειος όρος	emprunt	4-14
categorization	κατηγοριοποίηση	catégorisation	
causal relation	αιτιακή σχέση	relation causale	2-24
cause	αίτιο	cause	
characteristic	χαρακτηριστικό	caractère	2-01
clipped form	συντετμημένη μορφή	forme tronquée	4-22
combination of characteristics	συνδυασμός χαρακτηριστικών	combinaison de caractères	
common property	κοινή ιδιότητα	propriété commune	
complex name	σύμπλοκο όνομα	nom complexe	4-10
complex term	σύμπλοκος όρος	terme complexe	4-09

Αγγλικός Όρος	Ελληνικός Όρος	Γαλλικός Όρος	Κωδικός αριθμός
complexing type	τύπος συμπλοκής, τύπος σύμπλεξης	type de complexion	9-20
compound name	σύνθετο όνομα		4-13
compound term	σύνθετος όρος		4-12
comprehensive concept	ολομερής έννοια, έννοια όλον, όλον	concept intégrant	2-19
computer aspect	πληροφορική έποψη	aspect informatique	
conceivable	συλληπτός	conceptible	
conceivable entity	συλληπτή οντότητα	entité conceptible	
concept	έννοια	concept, notion	2-02
concept diagram	ενοιοδιάγραμμα	schéma conceptuel, schéma notionnel	2-26
concept field	πεδίο εννοιών	champ conceptuel, champ notionnel	2-24
concept harmonization	εναρμόνιση εννοιών	harmonisation des concepts	5-15
concept system, system of concepts	σύστημα εννοιών	système de concepts, système de notions	2-25
context	συγκείμενο	contexte	5-20
conversion	μετατροπή	conversion	
coordinate concept	παρατασσόμενη έννοια	concept coordonné	2-14
corpus	σώμα υλικού, σώμα	corpus	5-19
country identifier	αναγνωριστικό χώρας	indicatif de pays	5-10
criterion of subdivision	κριτήριο υποδιαίρεσης	critère de subdivision	2-06
definition	ορισμός	définition	3-01
delimiting characteristic	διακριτικό χαρακτηριστικό	caractère distinctif	2-09
deprecated term	αδόκιμος όρος	terme déconseillé	4-26
designate	κατασημαίνω	designer	
designation, designator	κατασήμανση	désignation	4-01
determined constituent, determined component	προσδιοριζόμενο συνθετικό	constituant déterminé	9-15
determining constituent, determining component	προσδιορίζον συνθετικό, προσδιοριστικό συνθετικό	constituant déterminant	9-16
development of terminologies	ανάπτυξη ορολογίων	développement des terminologies	
effect	αποτέλεσμα (αιτιατό)	effet	
ending	κατάληξη, κλιτική κατάληξη	désinence	9-07
entry term	εισόδιος όρος	entrée, vedette	5-05
equivalence	ισοδυναμία	équivalence	4-30
equivalent	ισοδύναμο	équivalent	

Αγγλικός Όρος	Ελληνικός Όρος	Γαλλικός Όρος	Κωδικός αριθμός
equivalent grammatical category	ισοδύναμη γραμματική κατηγορία	catégorie grammaticale équivalente	9-17
essential characteristic	ουσιώδες χαρακτηριστικό	caractère essentiel	2-08
established concept	καθιερωμένη έννοια	concept consacré	
event in time	συμβάν στον χρόνο	événement dans le temps	
extension	πλάτος, έκταση	extension	2-03
extensional definition	εκτατικός ορισμός	définition par extension	3-03
extraction of terminological data	εξόρυξη ορολογικών δεδομένων	extraction de données terminologiques	
field	πεδίο	domain	
formation of terminologies	σχηματισμός ορολογίων	formation des terminologies	
full form	πλήρης μορφή	forme complète	
general concept	γενική έννοια	concept général	2-05
general language	γενική γλώσσα	langue générale	
generic concept	γένια έννοια, έννοια γένους, γένος	concept générique	2-16
generic relation, genus-species relation	ειδογονική σχέση, σχέση γένους-είδους	relation générique, relation genre-espèce	2-15
glossary	γλωσσάριο	glossaire	5-25
grammatical analysis	γραμματική ανάλυση	analyse grammaticale	9-11
grammatical feature	γραμματικό γνώρισμα	trait grammatical	
grammatical label	γραμματικό επίσημα	marque grammatical	5-07
hierarchical relation	ιεραρχική σχέση	relation hiérarchique	2-11
homonym	ομώνυμο	homonyme	
homonymy	ομωνυμία	homonymie	4-34
immaterial object	άυλο αντικείμενο	objet immatériel	
immediate constituent, immedate component	άμεσο συνθετικό	constituant immédiat	9-14
individual concept	ατομική έννοια	concept unique	2-04
initial letter	αρχικό γράμμα	première lettre	
initialism	αρκτικόλεξο	sigle	4-21
intension	βάθος, ένταση	compréhension, intension	2-10
intensional definition	εντατικός ορισμός	définition par compréhension, définition par intension	3-02
International Standard	Διεθνές Πρότυπο	Norme Internationale	
knowledge	γνώση	connaissance	
language identifier	αναγνωριστικό γλώσσας	indicatif de langue	5-09
letter	γράμμα	lettre	

Αγγλικός Όρος	Ελληνικός Όρος	Γαλλικός Όρος	Κωδικός αριθμός
linguistic means of expression	γλωσσικά μέσα έκφρασης	moyens d'expression linguistiques	
macrostructure	μακροδομή	macrostructure	5-28
management of terminologies	διαχείριση ορολογίων	gestion des terminologies	
material object	υλικό αντικείμενο	objet matériel	
microstructure	μικροδομή	microstructure	5-29
minor difference	ελάσσων διαφορά	différence mineure	
mixed arrangement, mixed order	μεικτή διευθέτηση, μεικτή διάταξη	classement mixte, ordre mixte	5-33
mononym	μονώνυμο	mononyme	
mononymy	μονωνυμία	mononymie	4-31
monoseme	μονόσημο	monosème	
monosemy	μονοσημία	monosémie	4-32
morpheme	μόρφημα	morphème	9-06
naming rules	κανόνες ονοματοδοσίας	règles de dénomination	
neoterm, neologism	νεοόρος	néologisme	4-15
n-lecticity, lenth in words, word lenth	νιλεκτικότητα, μήκος σε λέξεις, λεκτικό μήκος	n-lecticité	9-18
nomenclature	ονοματολόγιο, ονοματολογία	nomenclature	4-05
normative document	τυποποιητικό έγγραφο	document normatif	
note	σημείωση	note	5-06
object	αντικείμενο	objet	1-01
obsolete term	απαρχαιωμένος όρος	terme désuet	4-27
opposite concept	αντίθετη έννοια	concept opposé	
order	διάταξη	ordre	
partitive concept	επιμερής έννοια, έννοια μέρος, μέρος	concept partitif	2-20
partitive relation, part-whole relation	μεριστική σχέση, σχέση όλου-μέρους	relation partitive, relation partie-tout	2-18
perceivable	αντιληπτός	perceptible	
perceivable entity	αντιληπτή οντότητα	entité perceptible	
phoneme	φώνημα	phonème	9-02
phrase	φράση	phrase	9-05
phrase	φράση	expression	
phraseology	φρασεολόγιο	phraséologie	
phthong, phone	φθόγγος, φωνή	son	9-01
polyseme	πολύσημο	polysème	
polysemy	πολυσημία	polysémie	4-33

Αγγλικός Όρος	Ελληνικός Όρος	Γαλλικός Όρος	Κωδικός αριθμός
preferred term	προτιμώμενος όρος	terme privilégié	4-24
presentation of data	παρουσίαση δεδομένων	présentation des données	
primary term	κύριος όρος	terme principal	
process	διεργασία	processus	
property	ιδιότητα	propriété	
quasi synonym	οιονεί συνώνυμο	quasi-synonyme	
recording of data	εγγραφή δεδομένων	consignation des données	
related concepts	συναφείς έννοιες, σχετιζόμενες έννοιες	concepts associés	
represent	παριστάνω	représenter	
root	ρίζα	racine	9-08
sequential relation	ακολουθιακή σχέση	relation séquentielle	2-22
set	σύνολο	ensemble	
set of objects	σύνολο αντικειμένων	ensemble d'objets	
short form	συνοπτική μορφή	forme raccourcie	4-19
sign	σημείο (σημάδι)	signe	
simple term	απλός όρος	terme simple	4-08
source identifier	αναγνωριστικό πηγής	source	5-11
spatial proximity	χωρική γειτνίαση	proximité spatiale	
special knowledge	ειδική γνώση	connaissance speciale	
special language, language for special purposes, LSP	ειδική γλώσσα	langue de specialité, LSP	1-03
specific concept	είδια έννοια, έννοια είδος, είδος	concept spécifique	2-17
specific linguistic means of expression	είδια γλωσσικά μέσα έκφρασης	moyens d'expression linguistiques particuliers	
standardization	τυποποίηση	normalisation	
starting point	αφετηρία	point de départ	
stem	θέμα	thème	9-10
structure of terminologies	δομή ορολογίων	structure des terminologies	
structured	δομημένος	structuré	
stylistic features	υφολογικά γνωρίσματα	traits stylistiques	
subject field, domain	θεματικό πεδίο, τομέας	domaine	1-02
subject label	θεματικό επίσημα	indicatif de domaine	5-08
subject-specific	είδιος ως προς το θέμα, θεματοείδιος	propre au domaine	
subordinate concept, narrower concept	υποτασσόμενη έννοια, στενότερη έννοια	concept subordonné	2-13

Αγγλικός Όρος	Ελληνικός Όρος	Γαλλικός Όρος	Κωδικός αριθμός
superordinate concept, broader concept	υπερτασσόμενη έννοια, ευρύτερη έννοια, πλατύτερη έννοια	concept superordonné	2-12
syllabically	συλλαβικά	de façon syllabique	
syllable	συλλαβή	syllabe	
symbol	σύμβολο	symbole	
synonym	συνώνυμο	synonyme	
synonymy	συνωνυμία	synonymie	4-28
syntactic feature	συντακτικό γνώρισμα	trait syntaxique	
syntactic features	συντακτικά γνωρίσματα	traits syntactiques	
systematic arrangement, systematic order	συστηματική διεύθυνση, συστηματική διάταξη	classement systématique, ordre systématique	5-30
systematical	συστηματικός	systématique	
temporal proximity	χρονική γειτνίαση	proximité temporelle	
temporal relation	χρονική σχέση	relation temporelle	2-23
term	όρος	terme	4-03
term acceptability rating	διαβάθμιση αποδεκτότητας όρου, διαβάθμιση ορολογικής αποδεκτότητας	cote d'acceptabilité terminologique	4-23
term bank, terminological data bank	τράπεζα ορολογικών δεδομένων	banque de données terminologiques, banque de termes	5-27
term component	οροσυνθετικό	constituant de terme	9-12
term element	οροστοιχείο	element de terme	9-03
term excerption	ορολογικός ερανισμός, ερανισμός όρων	dépouillement terminologique	5-17
term extraction	εξόρυξη όρων	extraction de termes	
term harmonization	εναρμόνιση όρων	harmonisation des termes	5-16
term identification	ορολογική αναγνώριση	repérage terminologique	5-18
terminography	ορογραφία	terminographie	5-12
terminological analysis	ορολογική ανάλυση	analyse terminologique	9-13
terminological category	ορολογική κατηγορία	catégorie terminologique	9-19
terminological concordance	ορολογική συμπαράθεση	concordance terminologique	5-22
terminological data	ορολογικά δεδομένα	donnée terminologique	5-02
terminological database	βάση ορολογικών δεδομένων	base de données terminologiques	5-26
terminological dictionary, technical dictionary	ορολογικό λεξικό	dictionnaire terminologique, dictionnaire technique	5-23

Αγγλικός Όρος	Ελληνικός Όρος	Γαλλικός Όρος	Κωδικός αριθμός
terminological entry	ορολογικό λήμμα	article terminologique	5-03
terminological format	ορολογικό μορφότυπο	format terminologique	5-04
terminologization	οροποίηση.	terminologisation	4-07
terminology 1	ορολόγιο, ορολογία	terminologie 1	4-04
terminology 2	Ορολογία, επιστήμη των όρων	terminologie 2	4-06
terminology planning	ορολογικός σχεδιασμός	aménagement terminologique	5-14
terminology processing	επεξεργασία ορολογίας, επεξεργασία ορολογίων	traitement terminologique	5-13
terminology standard	πρότυπο ορολογίας	norme de terminologie	
terminology work	ορολογική εργασία	travail terminologique	5-01
thematic arrangement, thematic order	θεματική διευθέτηση, θεματική διάταξη	classement thématique, ordre thématique	5-31
thematic connection	θεματική σύνδεση	lien thématique	
thematic section	θεματική ενότητα	section thématique	
thesaurus	θησαυρός	thesaurus	
totality of objects	σύνολο όλων των αντικειμένων	totalité des objets	
transcription	μεταγραφή	transcription	
transliteration	μεταγραμματισμός	translitération	
truncation	αποκοπή	troncation	
type of characteristics	τύπος χαρακτηριστικού	type de caractère	2-07
universal set, universe	συμπαντικό σύνολο, σύμπαν	ensemble universel	
unrelated concepts	άσχετες έννοιες	concepts sans rapport entre eux	
usage of terminologies	χρήση ορολογίων	usage des terminologies	
variant	παραλλαγή	variante	
verbal designation	λεκτική κατασήμανση	désignation verbale	
vocabulary	λεξιλόγιο	vocabulaire	5-24
vocabulary control	λεξιλογικός έλεγχος	maîtrise du vocabulaire	
word	λέξη	mot	9-04

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ε

Αλφαβητικό Γαλλο-ελληνο-αγγλικό Γλωσσάριο

(Κωδικαρίθμηση έχουν οι όροι για τις έννοιες των οποίων έχει δοθεί και ο ορισμός)

Γαλλικός Όρος	Ελληνικός Όρος	Αγγλικός Όρος	Κωδικός αριθμός
abréviation	συντομογραφία, μη προφερόμενη συντομομορφή	abbreviation	4-17
abstraction	αφαίρεση (νοητική)	abstraction	
abstraction de propriété	αφαίρεση ιδιότητας	abstraction of a property	
acronyme	ακρώνυμο	acronym	4-20
affixe	πρόσφυμα	affix	9-09
aménagement terminologique	ορολογικός σχεδιασμός	terminology planning	5-14
analyse grammaticale	γραμματική ανάλυση	grammatical analysis	9-11
analyse terminologique	ορολογική ανάλυση	terminological analysis	9-13
antonyme	αντώνυμο	antonym	
antonymie	αντωνυμία	antonymy	4-29
appellation, nom	όνομα, κατονομασία	appellation, name	4-02
article terminologique	ορολογικό λήμμα	terminological entry	5-03
aspect informatique	πληροφορική έποψη	computer aspect	
banque de données terminologiques, banque de termes	τράπεζα ορολογικών δεδομένων	term bank, terminological data bank	5-27
base de données terminologiques	βάση ορολογικών δεδομένων	terminological database	5-26
caractère	χαρακτηριστικό	characteristic	2-01
caractère distinctif	διακριτικό χαρακτηριστικό	delimiting characteristic	2-09
caractère essentiel	ουσιώδες χαρακτηριστικό	essential characteristic	2-08
catégorie grammaticale équivalente	ισοδύναμη γραμματική κατηγορία	equivalent grammatical category	9-17
catégorie terminologique	ορολογική κατηγορία	terminological category	9-19
catégorisation	κατηγοριοποίηση	categorization	
cause	αίτιο	cause	
champ conceptuel, champ notionnel	πεδίο εννοιών	concept field	2-24
classement	διευθέτηση	arrangement	

Γαλλικός Όρος	Ελληνικός Όρος	Αγγλικός Όρος	Κωδικός αριθμός
classement alphabétique, ordre alphabétique	αλφαβητική διεύθυνση, αλφαβητική διάταξη	alphabetical arrangement, alphabetical order	5-32
classement mixte, ordre mixte	μεικτή διεύθυνση, μεικτή διάταξη	mixed arrangement, mixed order	5-33
classement systématique, ordre systématique	συστηματική διεύθυνση, συστηματική διάταξη	systematic arrangement, systematic order	5-30
classement thématique, ordre thématique	θεματική διεύθυνση, θεματική διάταξη	thematic arrangement, thematic order	5-31
combinaison de caractères	συνδυασμός χαρακτηριστικών	combination of characteristics	
compréhension, intension	βάθος, ένταση	intension	2-10
concept consacré	καθιερωμένη έννοια	established concept	
concept coordonné	παρατασσόμενη έννοια	coordinate concept	2-14
concept général	γενική έννοια	general concept	2-05
concept générique	γένια έννοια, έννοια γένος, γένος	generic concept	2-16
concept intégrant	ολομερής έννοια, έννοια όλον, όλον	comprehensive concept	2-19
concept opposé	αντίθετη έννοια	opposite concept	
concept partitif	επιμερής έννοια, έννοια μέρος, μέρος	partitive concept	2-20
concept spécifique	είδια έννοια, έννοια είδος, είδος	specific concept	2-17
concept subordonné	υποτασσόμενη έννοια, στενότερη έννοια	subordinate concept, narrower concept	2-13
concept superordonné	υπερτασσόμενη έννοια, ευρύτερη έννοια, πλατύτερη έννοια	superordinate concept, broader concept	2-12
concept unique	ατομική έννοια	individual concept	2-04
concept, notion	έννοια	concept	2-02
conceptible	συλληπτός	conceivable	
concepts associés	συναφείς έννοιες, σχετιζόμενες έννοιες	related concepts	
concepts sans rapport entre eux	άσχετες έννοιες	unrelated concepts	
concordance terminologique	ορολογική συμπαράθεση	terminological concordance	5-22
connaissance	γνώση	knowledge	
connaissance speciale	ειδική γνώση	special knowledge	
consignation des données	εγγραφή δεδομένων	recording of data	
constituant de terme	οροσυνθετικό	term component	9-12

Γαλλικός Όρος	Ελληνικός Όρος	Αγγλικός Όρος	Κωδικός αριθμός
constituant déterminant	προσδιορίζον συνθετικό, προσδιοριστικό συνθετικό	determining constituent, determining component	9-16
constituant déterminé	προσδιοριζόμενο συνθετικό	determined constituent, determined component	9-15
constituant immédiat	άμεσο συνθετικό	immediate constituent, immedate component	9-14
contexte	συγκείμενο	context	5-20
conversion	μετατροπή	conversion	
corpus	σώμα υλικού, σώμα	corpus	5-19
cote d'acceptabilité terminologique	διαβάθμιση αποδεκτότητας όρου, διαβάθμιση ορολογικής αποδεκτότητας	term acceptability rating	4-23
critère de subdivision	κριτήριο υποδιαίρεσης	criterion of subdivision	2-06
de façon syllabique	συλλαβικά	syllabically	
définition	ορισμός	definition	3-01
définition par compréhension, définition par intension	εντατικός ορισμός	intensional definition	3-02
définition par extension	εκτατικός ορισμός	extensional definition	3-03
dépouillement terminologique	ορολογικός ερανισμός, ερανισμός όρων	term excerption	5-17
désignation	κατασήμανση	designation, designator	4-01
désignation verbale	λεκτική κατασήμανση	verbal designation	
designer	κατασημαίνω	designate	
désinence	κατάληξη, κλιτική κατάληξη	ending	9-07
développement des terminologies	ανάπτυξη ορολογίων	development of terminologies	
dictionnaire terminologique, dictionnaire technique	ορολογικό λεξικό	terminological dictionary, technical dictionary	5-23
différence mineure	ελάσσων διαφορά	minor difference	
document normatif	τυποποιητικό έγγραφο	normative document	
domain	πεδίο	field	
domaine	θεματικό πεδίο, τομέας	subject field, domain	1-02
donnée terminologique	ορολογικά δεδομένα	terminological data	5-02
effet	αποτέλεσμα (αιτιατό)	effect	
element de terme	οροστοιχείο	term element	9-03
emprunt	δάνειος όρος	borrowed term	4-14
ensemble	σύνολο	set	
ensemble d'objets	σύνολο αντικειμένων	set of objects	

Γαλλικός Όρος	Ελληνικός Όρος	Αγγλικός Όρος	Κωδικός αριθμός
ensemble universal	συμπαντικό σύνολο, σύμπαν	universal set, universe	
entité conceptible	συλληπτή οντότητα	conceivable entity	
entité perceptible	αντιληπτή οντότητα	perceivable entity	
entrée, vedette	εισόδιος όρος	entry term	5-05
équivalence	ισοδυναμία	equivalence	4-30
équivalent	ισοδύναμο	equivalent	
événement dans le temps	συμβάν στον χρόνο	event in time	
expression	φράση	phrase	
extension	πλάτος, έκταση	extension	2-03
extraction de données terminologiques	εξόρυξη ορολογικών δεδομένων	extraction of terminological data	
extraction de termes	εξόρυξη όρων	term extraction	
format terminologique	ορολογικό μορφότυπο	terminological format	5-04
formation des terminologies	σχηματισμός ορολογίων	formation of terminologies	
forme abrégée	συντομομορφή, συντομευμένη μορφή	abbreviated form	4-16
forme complète	πλήρης μορφή	full form	
forme raccourcie	συνοπτική μορφή	short form	4-19
forme tronquée	συντετμημένη μορφή	clipped form	4-22
gestion des terminologies	διαχείριση ορολογίων	management of terminologies	
glossaire	γλωσσάριο	glossary	5-25
harmonisation des concepts	εναρμόνιση εννοιών	concept harmonization	5-15
harmonisation des termes	εναρμόνιση όρων	term harmonization	5-16
homonyme	ομώνυμο	homonym	
homonymie	ομωνυμία	homonymy	4-34
indicatif de domaine	θεματικό επίσημα	subject label	5-08
indicatif de langue	αναγνωριστικό γλώσσας	language identifier	5-09
indicatif de pays	αναγνωριστικό χώρας	country identifier	5-10
langue de spécialité, LSP	ειδική γλώσσα	special language, language for special purposes, LSP	1-03
langue générale	γενική γλώσσα	general language	
lettre	γράμμα	letter	
lien thématique	θεματική σύνδεση	thematic connection	
liste de base	κατάλογος βάσης	base list	5-21
macrostructure	μακροδομή	macrostructure	5-28
maîtrise du vocabulaire	λεξιλογικός έλεγχος	vocabulary control	
marque grammatical	γραμματικό επίσημα	grammatical label	5-07

Γαλλικός Όρος	Ελληνικός Όρος	Αγγλικός Όρος	Κωδικός αριθμός
microstructure	μικροδομή	microstructure	5-29
mononyme	μονώνυμο	mononym	
mononymie	μονωνυμία	mononymy	4-31
monosème	μονόσημο	monoseme	
monosémie	μονοσημία	monosemy	4-32
morphème	μόρφημα	morpheme	9-06
mot	λέξη	word	9-04
mot-valise	σύμμειγμα	blend	4-11
moyens d'expression linguistiques	γλωσσικά μέσα έκφρασης	linguistic means of expression	
moyens d'expression linguistiques particuliers	είδια γλωσσικά μέσα έκφρασης	specific linguistic means of expression	
néologisme	νεοόρος	neoterm, neologism	4-15
n-lecticité	νιλεκτικότητα, μήκος σε λέξεις, λεκτικό μήκος	n-lecticity, lenth in words, word lenth	9-18
nom complexe	σύμπλοκο όνομα	complex name	4-10
nomenclature	ονοματολόγιο, ονοματολογία	nomenclature	4-05
normalisation	τυποποίηση	standardization	
norme de terminologie	πρότυπο ορολογίας	terminology standard	
Norme Internationale	Διεθνές Πρότυπο	International Standard	
note	σημείωση	note	5-06
objet	αντικείμενο	object	1-01
objet immatériel	άυλο αντικείμενο	immaterial object	
objet matériel	υλικό αντικείμενο	material object	
ordre	διάταξη	order	
perceptible	αντιληπτός	perceivable	
phonème	φώνημα	phoneme	9-02
phrase	φράση	phrase	9-05
phraséologie	φρασεολόγιο	phraseology	
point de départ	αφετηρία	starting point	
polysème	πολύσημο	polyseme	
polysémie	πολυσημία	polysemy	4-33
première lettre	αρχικό γράμμα	initial letter	
présentation des données	παρουσίαση δεδομένων	presentation of data	
processus	διεργασία	process	
propre au domaine	είδιος ως προς το θέμα, θεματοείδιος	subject-specific	
propriété	ιδιότητα	property	
propriété commune	κοινή ιδιότητα	common property	

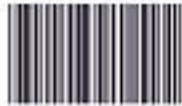
Γαλλικός Όρος	Ελληνικός Όρος	Αγγλικός Όρος	Κωδικός αριθμός
proximité spatiale	χωρική γειτνίαση	spatial proximity	
proximité temporelle	χρονική γειτνίαση	temporal proximity	
quasi-synonyme	οιονεί συνώνυμο	quasi synonym	
racine	ρίζα	root	9-08
règles de dénomination	κανόνες ονοματοδοσίας	naming rules	
relation associative, relation pragmatique	συσχετική σχέση, πραγματολογική σχέση	associative relation, pragmatic relation	2-21
relation causale	αιτιακή σχέση	causal relation	2-24
relation générique, relation genre-espèce	ειδογονική σχέση, σχέση γένους-είδους	generic relation, genus-species relation	2-15
relation hiérarchique	ιεραρχική σχέση	hierarchical relation	2-11
relation partitive, relation partie-tout	μεριστική σχέση, σχέση όλου-μέρους	partitive relation, part-whole relation	2-18
relation séquentielle	ακολουθιακή σχέση	sequential relation	2-22
relation temporelle	χρονική σχέση	temporal relation	2-23
repérage terminologique	ορολογική αναγνώριση	term identification	5-18
représenter	παριστάνω	represent	
schéma conceptuel, schéma notionnel	εννοιοδιάγραμμα	concept diagram	2-26
section thématique	θεματική ενότητα	thematic section	
sigle	αρκτικόλεξο	initialism	4-21
signe	σημείο (σημάδι)	sign	
son	φθόγγος, φωνή	phthong, phone	9-01
source	αναγνωριστικό πηγής	source identifier	5-11
structuré	δομημένος	structured	
structure des terminologies	δομή ορολογίων	structure of terminologies	
syllabe	συλλαβή	syllable	
symbole	σύμβολο	symbol	
synonyme	συνώνυμο	synonym	
synonymie	συνωνυμία	synonymy	4-28
systematique	συστηματικός	systematical	
système de concepts, système de notions	σύστημα εννοιών	concept system, system of concepts	2-25
terme	όρος	term	4-03
terme complexe	σύμπλοκος όρος	complex term	4-09
terme déconseillé	αδόκιμος όρος	deprecated term	4-26
terme désuet	απαρχαιωμένος όρος	obsolete term	4-27
terme principal	κύριος όρος	primary term	
terme privilégié	προτιμώμενος όρος	preferred term	4-24
terme simple	απλός όρος	simple term	4-08

Γαλλικός Όρος	Ελληνικός Όρος	Αγγλικός Όρος	Κωδικός αριθμός
terme toléré	δεκτός όρος	admitted term	4-25
terminographie	ορογραφία	terminography	5-12
terminologie 1	ορολόγιο, ορολογία	terminology 1	4-04
terminologie 2	Ορολογία, επιστήμη των όρων	terminology 2	4-06
terminologisation	οροποίηση.	terminologization	4-07
thème	θέμα	stem	9-10
thesaurus	θησαυρός	thesaurus	
totalité des objets	σύνολο όλων των αντικειμένων	totality of objects	
trait grammatical	γραμματικό γνώρισμα	grammatical feature	
trait syntaxique	συντακτικό γνώρισμα	syntactic feature	
traitement terminologique	επεξεργασία ορολογίας, επεξεργασία ορολογίων	terminology processing	5-13
traits stylistiques	υφολογικά γνωρίσματα	stylistic features	
traits syntactiques	συντακτικά γνωρίσματα	syntactic features	
transcription	μεταγραφή	transcription	
translitération	μεταγραμματισμός	transliteration	
travail terminologique	ορολογική εργασία	terminology work	5-01
truncation	αποκοπή	truncation	
type de caractère	τύπος χαρακτηριστικού	type of characteristics	2-07
type de complexion	τύπος συμπλοκής, τύπος σύμπλεξης	complexing type	9-20
usage des terminologies	χρήση ορολογίων	usage of terminologies	
variante	παραλλαγή	variant	
vocabulaire	λεξιλόγιο	vocabulary	5-24

American Embassy, and you, as the
I must have you in our place better
like you any where, unless, indeed, you
with women from what you now are.

Well - we left at 5, 10, 15, 20, 25, 30, 35, 40, 45, 50, 55, 60, 65, 70, 75, 80, 85, 90, 95, 100, 105, 110, 115, 120, 125, 130, 135, 140, 145, 150, 155, 160, 165, 170, 175, 180, 185, 190, 195, 200, 205, 210, 215, 220, 225, 230, 235, 240, 245, 250, 255, 260, 265, 270, 275, 280, 285, 290, 295, 300, 305, 310, 315, 320, 325, 330, 335, 340, 345, 350, 355, 360, 365, 370, 375, 380, 385, 390, 395, 400, 405, 410, 415, 420, 425, 430, 435, 440, 445, 450, 455, 460, 465, 470, 475, 480, 485, 490, 495, 500, 505, 510, 515, 520, 525, 530, 535, 540, 545, 550, 555, 560, 565, 570, 575, 580, 585, 590, 595, 600, 605, 610, 615, 620, 625, 630, 635, 640, 645, 650, 655, 660, 665, 670, 675, 680, 685, 690, 695, 700, 705, 710, 715, 720, 725, 730, 735, 740, 745, 750, 755, 760, 765, 770, 775, 780, 785, 790, 795, 800, 805, 810, 815, 820, 825, 830, 835, 840, 845, 850, 855, 860, 865, 870, 875, 880, 885, 890, 895, 900, 905, 910, 915, 920, 925, 930, 935, 940, 945, 950, 955, 960, 965, 970, 975, 980, 985, 990, 995, 1000.

ISBN: 978-960-562-287-9

14864